

Fler vägar till arbetslivet

*Betänkande av Utredningen om
fler vägar till arbetslivet*

Stockholm 2024

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2024:74

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-525-1041-4 (tryck)

ISBN 978-91-525-1042-1 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet

Regeringen beslutade den 9 juni 2022 att uppdra åt en särskild utredare att lämna förslag som bidrar till att trygga kompetensförsörjningen och få fler elever att få med sig de kunskaper de behöver för att kunna försörja sig själva.

Joanna Giota förordnades samma dag som särskild utredare. Utredningen har antagit namnet Fler vägar till arbetslivet. Den 23 februari 2023 beslutade regeringen om ett tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2023:31). Tilläggsdirektivet innebar att utredaren inte ska lämna förslag till förändringar när det gäller förekomsten av ett betyg för icke godkänt resultat. Den 13 juli 2023 beslutade regeringen om ytterligare ett tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2023:114) som innebar att utredningen ska lämna förslag om nya valbara gymnasiala yrkesutbildningar som kan ge elever en snabbare etablering på arbetsmarknaden, om utredaren föreslår att obligatoriska eller frivilliga yrkesprov ska införas föreslå hur arbetslivet ska ges inflytande i fråga om yrkesprovets utveckling och genomförande, och med utgångspunkt i erfarenheter från försöksverksamheten med branschskolor föreslå hur behovet av utbildning inom små yrkesområden mer ändamålsenligt kan tillgodoses inom gymnasieskolan. I tilläggsdirektivet förlängdes även utredningstiden till senast den 4 november 2024.

Sekreterare i utredningen har varit Fritjof Karlsson (huvudsekreterare), Lisa Ekehult, Christina Grönvik, Frida Lundberg, Charlotte Persson, Mattias Sjöstrand och Hannes Theander. Som sekreterare i utredningen har även Anna-Maria Fjellman och Sven Bremberg varit anställda under kortare tid. Konsulterna Peter Gröndahl, Elin Brunell och Ingela Netz har anlitats av utredningen.

Till sakkunniga att biträda utredningen förordnades från den 7 februari 2023 kansliråd Mattias Ahlqvist, Utbildningsdepartementet, ämnesråd Carina Cronsioe, Socialdepartementet, departements-

sekreterare Linnéa Davidsson Englund, Finansdepartementet, ämnesråd Jacob Johansson, Utbildningsdepartementet, departementssekreterare Linus Sikström, Socialdepartementet, och kansli-
råd Annika Århammar, Arbetsmarknadsdepartementet. Den 21 mars 2023 förordnades ämnesråd Anna Skeppstedt, Utbildnings-
departementet till sakkunnig.

Den 17 oktober 2023 entledigades Jacob Johansson, och kansli-
rådet Jan Schierbeck, Utbildningsdepartementet, förordnades
samma dag som ny sakkunnig. Den 12 mars 2024 entledigades
Annika Århammar, och departementssekreteraren Anabel
Falkenström, Arbetsmarknadsdepartementet, förordnades samma
dag som ny sakkunnig. Den 9 juli 2024 entledigades Linus Sikström,
och departementssekreteraren Diana Simon, Socialdepartementet,
förordnades samma dag som ny sakkunnig.

Som experter att biträda utredningen förordnades från den
7 februari 2023 Anes Asic, Elevernas riksförbund, Johan Asp,
Skolinspektionen, Petter Berg, MUCF, Lisa Ekehult, Skolverket,
Helene Fägerblad, SPSM, Erik Hauer, Arbetsförmedlingen, Karin
Hedin, Sveriges Kommuner och Regioner, Therese Lundberg,
Idéburna skolors riksförbund, Mia Nikali, Landsorganisationen,
Johan Olsson, Svenskt Näringsliv, och Gudrun Rendling, Fri-
skolornas riksförbund.

Den 29 augusti 2023 entledigades Karin Hedin, och utredaren
Annika Hellewell, Sveriges Kommuner och Regioner, förordnades
samma dag som ny expert. Den 17 oktober entledigades Annika
Hellewell och Petter Berg från uppdraget att vara experter, och
samma dag förordnades utredaren Ulrika Pudas, Sveriges Kom-
muner och Regioner, och utvecklingsledaren Cecilia Ilhammar,
MUCF att vara experter i utredningen. Den 13 februari 2024 ent-
ledigades Lisa Ekehult, och undervisningsrådet Kristoffer Nilsson,
Skolverket, förordnades samma dag som ny expert.

Härmed överlämnas betänkandet *Fler vägar till arbetslivet*,
SOU 2024:74. Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i november 2024

Joanna Giota

Fritjof Karlsson
Lisa Ekehult
Christina Grönvik
Frida Lundberg
Charlotte Persson
Mattias Sjöstrand

Innehåll

Sammanfattning	25
-----------------------------	-----------

Summary	43
----------------------	-----------

DEL 1 Fler vägar till arbetslivet

1 Författningsförslag.....	65
-----------------------------------	-----------

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).....	65
---	----

1.2 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)....	114
---	-----

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan	115
---	-----

1.4 Förslag till förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039).....	116
---	-----

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning.....	159
--	-----

1.6 Förslag till förordning om statsbidrag för utbildning på entreprenad inom små och dyra yrkesområden	179
--	-----

2 Uppdrag, utgångspunkter och arbetsformer	185
---	------------

2.1 Uppdraget i korthet	185
-------------------------------	-----

2.2 Utredarens ingång.....	186
----------------------------	-----

2.3 Hur utredningen uppfattat uppdraget	189
---	-----

2.4 Hur utredningen valt att arbeta	194
---	-----

3	Bakgrund – olika vägar till arbetslivet.....	197
3.1	Yrkesutbildning i dagens gymnasieskola	197
3.1.1	Det finns möjlighet att göra avvikelser inom de nationella programmen	199
3.1.2	Skolan och arbetslivet samarbetar om yrkesutbildningen	203
3.1.3	Arbetsplatsförlagt lärande skapar förutsättningar för yrkeskunskaper och yrkesidentitet	205
3.1.4	Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för yrkesområdet	206
3.1.5	Målet med utbildningen.....	206
3.1.6	Elevers utveckling mot målen	207
3.1.7	Betyg och betygsättning	209
3.1.8	Dokumentation efter nationellt yrkesprogram...	210
3.2	Introduktionsprogram	211
3.2.1	Uppföljning av introduktionsprogram	212
3.2.2	Eleverna på introduktionsprogram	214
3.2.3	Målet med utbildningen.....	215
3.2.4	Utveckling av introduktionsprogrammen.....	216
3.2.5	Erbjudande om, samt ansökan och antagning till introduktionsprogrammen.....	217
3.2.6	Programinriktat val	219
3.2.7	Yrkesintroduktion	221
3.2.8	Individuellt alternativ.....	226
3.2.9	Språkintrouktion.....	229
3.3	Behörighetskrav till gymnasieskolan.....	234
3.3.1	Kort om tiden före behörighetskravens införande.....	234
3.3.2	Behörighetskraven innefattar två delar: krav för rätten att påbörja en utbildning i gymnasieskolan och förkunskapskrav till nationella program.....	235
3.3.3	Konsekvenser av Gy11 och olika behörighetskrav för yrkesprogram och högskoleförberedande program	239
3.3.4	Kravet för godkänt betyg ska nås av alla elever...	239

3.3.5	Gymnasieutredningens förslag gällande behörighetskrav	240
3.3.6	Grundläggande behörighet införs på yrkesprogrammen.....	242
3.3.7	Betygsutredningen föreslår införande av ytterligare ett underkänt betyg	243
3.4	Gymnasial yrkesutbildning inom andra skolformer	244
3.4.1	Yrkeskurser och sammanhållna yrkesutbildningar inom kommunal vuxenutbildning.....	244
3.4.2	Nationella program med yrkesinriktning i anpassade gymnasieskolan	246
3.5	Anordnare av gymnasial utbildning.....	247
3.5.1	Lika tillgång till utbildning och lika villkor	249
3.5.2	Särskilt om förutsättningarna i mindre kommuner.....	250
3.5.3	Om entreprenad och samverkan enligt 23 kap. skollagen.....	251
3.5.4	Planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning.....	258
4	Utredningens analysuppdrag.....	265
4.1	Utredningens analysuppdrag.....	266
4.1.1	Gymnasieskolans betydelse för ungas etablering.....	266
4.1.2	Elever som inte når målen i grundskolan	267
4.1.3	Övergången från grund till gymnasieskola	268
4.1.4	Elever som inte når målen i gymnasieskolan	269
4.1.5	Övergången från gymnasieskolans nationella program till högre utbildning och arbetsliv	271
4.2	Rektorerna om individuellt alternativ.....	272
4.3	Elevröster.....	273
4.4	Samtal med rektorer och lärare	273

5	Förslag om yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng	275
5.1	Nationella yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska införas.....	276
5.1.1	Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska införas i gymnasieskolan	276
5.1.2	Yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska vara nationellt utformade	292
5.1.3	De nya yrkesutbildningarna ska benämnas yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng	296
5.2	Målgruppen för yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng	298
5.2.1	Yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng vänder sig till elever som vill läsa en yrkesutbildning men som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng.....	298
5.2.2	Elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng ska kunna gå ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng om det finns särskilda skäl.....	308
5.3	Utformning av yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.....	312
5.3.1	De nya yrkesprogrammen ska omfatta 1 900 poäng varav 1 500 poäng ska vara yrkesämnen.....	312
5.3.2	Svenska, engelska, matematik och ett samhällsorienterande ämne ska omfatta 200 poäng och inriktas mot yrket	318
5.3.3	Individuellt val ska ingå med 100 poäng	330
5.3.4	Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå med 15 veckor.....	331
5.3.5	Ett yrkesprov eller ett gymnasiearbete om 100 poäng ska ingå i de nya yrkesprogrammen...	333
5.3.6	Yrkesutbildningsmål ska beskriva målen för 1 900-poängsprogrammen	334

5.4	Utbildningens längd och undervisningstiden på 1 900-poängsprogram.....	336
5.4.1	De nya yrkesprogrammen ska vara 3-åriga	336
5.4.2	Utbildningen ska bedrivas som heltidsstudier.....	342
5.5	Utbildningen i övrigt på 1 900-poängsprogram.....	344
5.5.1	Lärlingsutbildning	344
5.5.2	Utökad program.....	345
5.5.3	Möjligheten att göra avvikelser.....	346
5.6	Erbjudande, planering, dimensionering.....	347
5.6.1	Huvudmän ska dimensionera för att alla behöriga elever ska kunna få en plats på ett nationellt yrkesprogram om 1 900 eller 2 700/2 800 poäng, ett högskoleförberedande program eller programinriktat val	347
5.7	Gymnasialt yrkesutbildningsbevis	357
5.7.1	Gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas efter ett avklarat yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.....	357
5.7.2	Kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska huvudsakligen omfatta yrkesämnena	361
5.7.3	Det ska vara möjligt för elever som inte klarar examen att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis från ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng	364
5.8	Komvux och gymnasiala yrkesutbildningar som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.....	369
5.8.1	Det ska vara möjligt att få ut ett yrkesutbildningsbevis för en yrkesutbildning som omfattar 1 900 poäng även inom komvux....	369
5.9	Mer om de nya yrkesutbildningarnas benämning.....	374

6	Förslag om förändringar på introduktionsprogram	379
6.1	Yrkesintroduktion och individuellt alternativ avskaffas	379
6.2	Individuellt förberedelseprogram (IMF) ska införas	381
6.2.1	Individuellt förberedelseprogram ska förbereda för fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden	381
6.2.2	Ungdomar som saknar behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng ska ha rätt att tas emot på individuellt förberedelseprogram	384
6.2.3	Elever ska erbjudas yrkesämnen på individuellt förberedelseprogram	390
6.3	Språkintröduktion (IMS)	396
6.3.1	Nyanlända elever ska ges ökade möjligheter att läsa yrkesämnen under sin utbildningstid på språkintröduktion	396
6.4	Programinriktat val (IMV)	398
6.4.1	En huvudman ska erbjuda programinriktat val sökbart och utformat i förväg	398
7	Förslag om nya och ändrade behörighetskrav i gymnasieskolan.....	403
7.1	Behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng	405
7.1.1	Det ska krävas ett minsta antal godkända ämnen för antagning till yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng	405
7.1.2	Godkända betyg i tre ämnen är ett rimligt krav....	407
7.2	Behörighetskraven för yrkesprogram som omfattar 2 700 och 2 800 poäng ska höjas till 12 ämnen.....	409
7.2.1	Behörighetskrav behövs även fortsättningsvis för de nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng	409
7.2.2	Nya yrkesprogram motverkar att elever stängs ute från yrkesutbildning	414

7.2.3	Höjda behörighetskrav kan bidra till ändrad syn på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800.....	415
7.2.4	Tolv godkända ämnen är ett rimligt behörighetskrav för yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng	417
7.2.5	Det är få elever som berörs av ändringarna och de kommer kunna välja mellan 1 900-poängsprogram och programinriktat val.....	418
7.3	Ett års studier på ett 1 900-poängsprogram ska möjliggöra behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700 respektive 2 800 poäng.....	420
7.3.1	Det alternativa behörighetskravet är anpassat till studievägen på 1 900-poängsprogrammen.....	421
7.3.2	Meritvärdering utifrån det nya alternativa behörighetskravet	422
7.4	Behörighetskraven för introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) ska höjas	424
7.4.1	Programinriktat val fungerar särskilt väl för elever med högre meritvärden som läser med inriktning mot ett yrkesprogram.....	425
7.4.2	Programinriktat val är svårt för elever som har låga meritvärden och särskilt för de som läser mot högskoleförberedande program	426
7.4.3	Två sätt att uppfylla kraven på behörighet till programinriktat val	427
7.4.4	Vilka grundskoleämnen är det rimligt att elever på IMV kompletterar med?	430
7.4.5	Man kan överväga att avskaffa programinriktat val.....	433
7.5	Fler betyg inom det kunskapsspann som i dag motsvaras av betyget F skulle kunna fylla flera funktioner	435

8	Förslag om yrkesämnen på högskoleförberedande program	439
8.1	Yrkesinslag på högskoleförberedande program har diskuterats under en tid.....	439
8.1.1	En stor majoritet av eleverna påbörjar högre utbildning.....	440
8.1.2	Minskande intresse för yrkesutbildning	441
8.1.3	Åtgärder för att fler ska läsa yrkesutbildning.....	442
8.1.4	Tidigare förslag om försöksverksamhet med yrkesinriktningar på högskoleförberedande program har remitterats	444
8.2	En försöksverksamhet med handelsinriktning på ekonomiprogrammet bör inledas.....	445
8.3	Olika alternativ med yrkesinslag på högskoleförberedande program har övervägts.....	445
8.3.1	Yrkesinslag på högskoleförberedande program kan minska intresset för yrkesprogrammen	447
8.3.2	Försöksverksamhet med yrkesinslag på högskoleförberedande program – ett balanserat förslag	447
9	Ökade möjligheter till yrkesutbildning på entreprenad ...	449
9.1	Försöksverksamheten med branschskolor.....	450
9.1.1	Erfarenheter från försöksverksamhet med branschskolor	453
9.2	Del av yrkesutbildning på entreprenad	458
9.2.1	Ökade möjligheter för offentliga huvudmän att samverka kring yrkesutbildning.....	458
9.3	Anpassad gymnasieskola	461
9.4	Kommunal vuxenutbildning	462
9.5	Fler yrkesutbildade genom ökad samverkan och stimulans	463
9.5.1	Yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden ska stimuleras med statsbidrag	463
9.5.2	Förutsättningar för statsbidrag	467

9.5.3	Statsbidragets omfattning och storlek	469
9.5.4	Skolverket ansvarar för statsbidraget	472
9.6	Stimulera geografisk spridning.....	474
9.6.1	Uppföljning och kvalitetssäkring	474
10	Yrkesprov.....	477
10.1	Försöksverksamheten med yrkesprov	477
10.1.1	Erfarenheter från försöksverksamheten med yrkesprov	481
10.2	Yrkesprov – en ny beståndsdel i gymnasial yrkesutbildning.....	485
10.2.1	Yrkesprov ska införas på yrkesprogram i gymnasieskolan och på nationella program med yrkesinriktning i anpassade gymnasieskolan.....	489
10.2.2	Yrkesprovets innehåll och omfattning	493
10.2.3	Genomförandet av yrkesprov samt bedömning och betygsättning	497
10.2.4	Dokument efter avklarad utbildning.....	500
10.2.5	Skolverket fastställer yrkesproven – i nära samarbete med branscherna.....	501
10.3	Yrkesprov i kommunal vuxenutbildning.....	505
10.3.1	Yrkesprov ska vara möjligt att genomföra för elever som läst yrkesutbildning inom komvux	506
10.3.2	Yrkesprovets innehåll och omfattning	508
10.3.3	Genomförande samt bedömning och betygsättning av yrkesprov i komvux.....	509
11	Förslag om individuella program i anpassade gymnasieskolan	511
11.1	En rätt ska införas för elever att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan	511
11.1.1	Nuvarande lagstiftning är inte likvärdig.....	512
11.1.2	Rätt att fullfölja en utbildning på ett individuellt program kan anses följa av skollagens allmänna bestämmelser	513

11.1.3	Eventuella oklarheter i rätten att fullfölja utbildningen efter flytt när eleven når en viss ålder.....	514
11.1.4	Rätten att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan bör särskilt regleras.....	516
11.1.5	Rätten att fullfölja utbildningen på ett individuellt program efter flytt till annan kommun ska utgå från en ny individuell studieplan.....	518
11.1.6	Rätten att fullfölja utbildningen begränsas till elever som tillhör målgruppen för anpassade gymnasieskolan	519
12	Uppföljning, utvärdering och vidare utveckling av gymnasial yrkesutbildning.....	521
12.1	Uppföljning och utvärdering av utredningens förslag	521
12.1.1	För- och nackdelar med en mera omfattande effektutvärdering.....	523
12.2	Det behövs fler åtgärder för ökad kvalitet i gymnasial yrkesutbildning.....	524
12.2.1	Fortsatt analys, utredning och utveckling av yrkesutbildningens kvalitet kan ske på flera sätt ...	525
13	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	529
13.1	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser för förslaget om yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och av andra förslag som följer av nya yrkesprogram	529
13.1.1	Ikraftträdande för 1 900-poängsprogrammen.....	531
13.1.2	Övergångsbestämmelser för införandet av 1 900-poängsprogram och individuell förberedelseprogram	533
13.2	Ikraftträdande av förslaget om yrkesprov.....	534

13.3	Ikraftträdande av förslaget om ökade möjligheter för offentliga huvudmän att samverka kring yrkesutbildning	535
13.3.1	Ikraftträdande statsbidrag för att stimulera yrkesutbildning inom små och dyra yrkesområden	535
13.4	Ikraftträdande av förslaget om rätt till yrkesämnen på språkintröduktion	535
13.5	Ikraftträdande av förslaget om rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan	536
14	Konsekvenser	537
14.1	Problemet och vad som ska uppnås	538
14.1.1	Nya yrkesutbildningar	538
14.1.2	Yrkesutbildning för elever på högskoleförberedande program	538
14.1.3	Yrkesprov	539
14.1.4	Kompetensförsörjning inom små yrkesområden	539
14.1.5	Rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan	539
14.2	Kort om utredningens förslag och bedömningar	539
14.2.1	Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng	539
14.2.2	Förändringar på introduktionsprogram	540
14.2.3	Nya och justerade behörighetskrav till gymnasieskolan	540
14.2.4	Försöksverksamhet med yrkesinslag på högskoleförberedande program	541
14.2.5	Kompetensförsörjning inom små yrkesområden	541
14.2.6	Yrkesprov	542
14.2.7	Rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan	542
14.3	De som berörs av utredningens förslag	542

14.4	Samhällsekonomiska konsekvenser.....	542
14.4.1	Ett nytt gymnasiesystem – ekonomiska konsekvenser.....	543
14.4.2	Konsekvenser för sysselsättning.....	545
14.4.3	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.....	545
14.4.4	Konsekvenser för brottslighet och förebyggande arbete.....	546
14.4.5	Konsekvenser för integration och utanförskap...	547
14.5	Konsekvenser för ungdomar och elever.....	548
14.5.1	Fler kan komma att lyckas med gymnasiestudierna.....	551
14.5.2	Särskilt om konsekvenser för elever med funktionsnedsättning.....	555
14.6	Konsekvenser för kommunerna.....	557
14.6.1	Ett tydligare uppdrag för kommunerna.....	557
14.6.2	Det behövs fler yrkesutbildningsplatser.....	558
14.6.3	Ökad samverkan mellan kommuner.....	560
14.6.4	Konsekvenser för kommuner gällande förslagen om anpassade gymnasieskolan.....	561
14.6.5	Konsekvenser för det kommunala självstyret.....	562
14.7	Konsekvenser för enskilda huvudmän.....	562
14.8	Konsekvenser för staten.....	563
14.8.1	Konsekvenser för Skolverket.....	563
14.8.2	Konsekvenser för övriga skolmyndigheter.....	563
14.8.3	Konsekvenser för SCB.....	563
14.9	Konsekvenser för små företag.....	563
14.10	Övriga konsekvenser.....	564
14.11	Finansiering av utredningens förslag.....	564
15	Författningskommentar.....	567
15.1	Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800).....	567
15.2	Förslaget till lag om ändring högskolelagen (1992:1434)....	617

15.3	Förslaget till lag om ändring lagen (2009:128) om yrkeshögskolan	618
15.4	Övriga förordningsändringar	618

DEL 2 Utredningens analyser

16	Utredningens analyser	623
17	Arbetsmarknadens utveckling bland unga	625
17.1	Fler unga i jobb och få som varken arbetar eller studerar ..	625
17.2	Ställer arbetsgivare högre krav på utbildning i dag än tidigare?	627
17.3	Brist på gymnasialt yrkesutbildade	629
17.4	Vilka gymnasialt utbildade får jobb och vilka har svårare?	629
17.4.1	Ju fler kurser en elev klarat av desto smidigare går etableringen på arbetsmarknaden	630
17.4.2	Valet av program kan antas påverka elevernas chanser att ta examen och senare arbetsmarknadsetablering	634
17.4.3	Enskilda kurser ger inga stora sysselsättningsfördelar	635
17.4.4	Olika tjänster ställer olika krav på teoretiska färdigheter	638
18	Övergång till gymnasieskola	641
18.1	Allt fler går i gymnasieskolan	641
18.2	Färre på yrkesprogram	644
18.3	Ytterligare reformer i grundskolan – kan de förbättra gymnasieskolans resultat?	645
18.3.1	Även om alla skolor blev lika bra som dagens bästa skolor, så skulle en betydande andel fortsatt vara obehöriga	646
18.3.2	Få länder saknar elever på låga kunskapsnivåer ...	649

18.4	Får dagens krav på behörighet negativa konsekvenser för de elever som inte kommer in på nationellt program...	651
18.4.1	Obehöriga elever klarar sig sämre i gymnasieskolan	651
18.4.2	Obehöriga elever är en heterogen grupp	652
18.4.3	Finns det skillnader mellan behöriga och obehöriga elever när vi justerat för övriga skolresultat?	654
18.5	Införandet av behörighetsreglerna – effekter	659
18.5.1	Bakgrund.....	659
18.5.2	Fler på individuellt program när behörighetsreglerna införs.....	660
18.5.3	Fler avhopp och färre på yrkesprogram.....	661
18.5.4	Sysselsättning efter avslutade gymnasiestudier ...	664
18.5.5	Effekt av behörighetsreglerna eller konjunkturreffekt?	667
18.5.6	Slutsatser.....	668
19	Gymnasieskolan fungerar bra för de flesta	669
19.1	De flesta når målen men inte alla.....	669
19.1.1	Problem med att elever inte når målen har funnits länge	669
19.1.2	Socioekonomi och andra bakgrundsfaktorer spelar roll för målpuffyllelsen.....	671
19.2	Internationella jämförelser.....	671
19.3	Sökande och antagna: ovanligt att elever samtidigt söker yrkesprogram och högskoleförberedande program	675
19.4	Avklarade studier bland dem som påbörjar en yrkesutbildning.....	676
19.4.1	Vad går eleverna i mål med?	677
19.4.2	Avklarade studier bland dem med studiebevis	678
19.5	Avklarade studier bland dem som påbörjar ett högskoleförberedande program	680
19.6	Att ta en enklare väg eller inte	680
19.6.1	Elever byter ofta utbildning för att de behöver det.....	681

20	Introduktionsprogrammen	685
20.1	Eleverna på introduktionsprogrammen.....	685
20.1.1	Relativt konstant antal elever.....	685
20.1.2	Olika tillgång till yrkesutbildning på introduktionsprogrammen.....	689
20.1.3	En heterogen grupp.....	693
20.1.4	En del elever är behöriga	695
20.2	Avklarade gymnasiestudier.....	696
20.2.1	Betygen i grundskolan påverkar sannolikheten att ta examen.....	696
20.2.2	Elever når olika långt.....	698
20.2.3	Hur länge studerar eleverna?	711
20.2.4	En del elever går över till ett högskoleförberedande program.....	712
20.2.5	En del elever stannar på introduktionsprogrammen.....	713
20.3	Arbetsmarknadsetablering	715
20.3.1	Ju fler poäng desto större chanser på arbetsmarknaden.....	717
20.3.2	Elever från introduktionsprogrammen arbetar ofta i samma yrken som andra elever från nationella program.....	720
20.4	Språkintrouktionseleverna	721
20.4.1	Vad går eleverna på språkintrouktion i mål med?	724
20.4.2	Gymnasiepoäng bland eleverna med studiebevis och gymnasieintyg	726
20.4.3	Många har bara varit inskrivna på språkintrouktion.....	728
20.4.4	Sysselsättning efter gymnasiestudierna.....	729
21	Högskoleförberedande program	733
21.1	Elever som klarat ett högskoleförberedande program – vidare studier och arbetsmarknad	733
21.1.1	Övergången till högre utbildning	733
21.1.2	Arbetsmarknadsetablering	737

21.2	Elever som inte klarat ett högskoleförberedande program	737
21.2.1	Grundskolebetygen är lägre bland dem som inte slutför	738
21.2.2	Vidare studier	739
21.2.3	Arbetsmarknadsetablering.....	741
21.3	Hur påverkar en övergång från högskoleförberedande program till yrkesprogram examensfrekvens och sysselsättning?	743
22	Målgruppen för de nya 1 900-poängsutbildningarna	749
22.1	Målgruppsberäkningar som fördelar eleverna på olika program	749
22.2	Målgruppsberäkningar över det totala antalet elever på de nya 1 900-poängsutbildningarna	751
22.2.1	Hur fördelas nybörjare i ett nytt system?	752
22.2.2	Hur fördelas elever totalt sett i ett nytt system?	753
23	Enkätundersökning individuellt alternativ (IMA)	757
23.1	Rektorerna om individuellt alternativ (IMA).....	757
23.1.1	Eleverna på IMA	757
23.1.2	Innehållet i utbildningen på IMA	759
23.1.3	Innehållet i utbildningen på IMA år 2 och år 3 ...	761
23.1.4	Samläsning med nationella program	762
23.1.5	Undervisningstid.....	762
23.1.6	Utmaningar	763
23.1.7	Rektorernas uppfattning om regleringen	764
23.1.8	Rektorernas egna ord om IMA	765

DEL 3 Elevintervjuer och studiebesök

24	Elevintervjuer om introduktionsprogrammen	771
24.1	Elevernas erfarenheter av tidigare skolgång och vägen till att bli obehörig	771

24.2	Övergången från grundskola till gymnasieskola.....	775
24.3	Skolvardag, motivation och lärande.....	777
24.4	Praktik och arbetsplatsförlagt lärande.....	781
24.5	Framtiden och tankar om arbetsliv.....	783
24.6	Föräldrarnas syn på utbildningsval och elevernas framtid.....	785
24.7	Intervjuundersökning – omfång och urval.....	787
25	Resultatredovisning av möten med rektorer och lärare... 789	
25.1	Reflektioner om övergången till gymnasieskolans introduktionsprogram.....	789
25.2	Reflektioner om elevgruppen på introduktionsprogrammen.....	791
25.3	Reflektioner om samläsning med elever på nationella program.....	792
25.4	Reflektioner kring innehållet på dagens introduktionsprogram.....	793
25.5	Reflektioner kring 1 900-poängsutbildningarna.....	795
25.6	Möjligheter och utmaningar med branschskolor.....	797
DEL 4 Referenser och bilagor		
Referenser		801
Bilagor		
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2022:74.....	811
Bilaga 2	Kommittédirektiv 2023:31.....	829
Bilaga 3	Kommittédirektiv 2023:114.....	831

Sammanfattning

I juni 2022 beslutade regeringen direktiv till utredningen med uppdrag om att lämna förslag som bidrar till att trygga kompetensförsörjningen och att fler elever får med sig de kunskaper de behöver för att kunna försörja sig själva. Syftet beskrevs som att det i gymnasieskolan ska finnas flera vägar till arbetslivet som tar hänsyn till behoven på arbetsmarknaden, elevers olika förutsättningar för lärande och att många elever inte är redo att göra sitt yrkesval redan i årskurs nio. I uppdraget ingick att analysera vilka möjligheter som elever som är obehöriga till nationella program på gymnasiet har att välja skola och utbildning och vid behov lämna förslag på valbara yrkesutbildningar inom gymnasieskolan som i större utsträckning tar hänsyn till elevers olika förutsättningar.

Utredningen fick även i uppdrag att undersöka och vid behov föreslå hur elever på högskoleförberedande program som vill arbeta direkt efter gymnasieskolan ska kunna erbjudas yrkesutbildning som underlättar etableringen på arbetsmarknaden. Vidare fick utredningen i uppdrag att analysera om obligatoriska eller frivilliga yrkesprov på gymnasial nivå bör införas. Därutöver skulle utredningen ta ställning till om en rätt att fullfölja utbildningen i anpassade gymnasieskolan bör införas för elever på individuellt program.

I uppdraget ingick att analysera för- och nackdelar med hur dagens system för övergången från grund- till gymnasieskola är konstruerat för att på så vis kunna lämna förslag på förändringar för elever som haft svårt att nå målen i grundskolan så att de ges bättre möjligheter att förbereda sig för arbetslivet. I mars 2023 avgränsades detta uppdrag genom ett tilläggsdirektiv där det slogs fast att utredningen inte skulle lämna förslag till förändringar när det gäller förekomsten av ett betyg för icke godkänt resultat, betyget F. Betygssystemet skulle även fortsättningsvis ha en gräns mellan godkänt och icke godkänt resultat.

I juli 2023 fick utredningen ytterligare ett tilläggsdirektiv där det tydliggjordes att utredningen skulle lämna förslag om nya valbara gymnasiala yrkesutbildningar som kan ge elever en snabbare etablering på arbetsmarknaden. Utbildningarna ska utformas i nära samverkan med näringslivet och i första hand kunna ge elever som saknar gymnasiebehörighet en utbildning med en tydlig praktisk inriktning. Utbildningarna bör vara valbara för både elever som är obehöriga och elever som är behöriga till ett nationellt program, men det kan behövas särskilda bestämmelser för att elever som är obehöriga till ett nationellt program ska kunna beredas plats på de nya yrkesutbildningarna om det finns ett intresse för dessa utbildningar även bland behöriga elever. De nya valbara utbildningarnas längd och omfattning bör kunna anpassas dels utifrån de krav som arbetslivet ställer för att eleverna ska bli anställningsbara inom olika yrkesområden, dels utifrån enskilda elevers behov av individanpassning av utbildningen. Utredningen ska även föreslå en benämning på utbildningarna.

I tilläggsdirektivet justerades också utredningens uppdrag angående yrkesprov i syfte att stärka arbetslivets inflytande. Dessutom skulle utredningen med utgångspunkt i erfarenheter från försöksverksamheten med branschskolor föreslå hur behovet av utbildning inom små yrkesområden mer ändamålsenligt kan tillgodoses inom gymnasieskolan.

Utredningens analyser visar att det behövs nya yrkesutbildningar

Under en längre tid har en betydande andel av eleverna som lämnat grundskolan inte varit behöriga till studier på nationella program. Elever som inte är behöriga till nationella program får gå på introduktionsprogram men utbildningarna på introduktionsprogrammen är inte likvärdiga och skiljer sig åt mellan skolor, kommuner och regioner. Utredningen konstaterar samtidigt att gymnasieskolan fungerar bra för de allra flesta elever som lämnar grundskolan med betyg som gör dem behöriga till ett nationellt program. De flesta som påbörjar ett nationellt program lämnar gymnasieskolan med examen, är nära examen eller har fått med sig relativt många gymnasiepoäng.

Utredningen har dragit slutsatsen att det även för elever som inte är behöriga till dagens nationella program behöver finnas nationellt utformade yrkesutbildningar. Utbildningarna bör anpassas efter elevernas förkunskaper från grundskolan och ha en tydlig inriktning mot arbetsmarknaden. Utbildningarna bör utformas så att eleverna ges förutsättningar att klara så många gymnasiepoäng som möjligt. Detta kommer enligt utredningens analyser stärka deras ställning på arbetsmarknaden. Även för elever som är behöriga till dagens nationella program är det viktigt att nå så långt som möjligt eftersom det finns ett tydligt samband mellan antalet avklarade gymnasiepoäng och etablering på arbetsmarknaden. Av det skälet föreslår utredningen att behöriga elever även fortsättningsvis ska gå dagens nationella program, om det inte finns särskilda skäl som gör att de bör gå en av de nya valbara yrkesutbildningarna.

Uppdraget om nya valbara yrkesutbildningar

Uppdraget att föreslå yrkesutbildningar som leder till en snabbare etablering på arbetsmarknaden för elever som haft svårt att nå utbildningsmålen i grundskolan innehåller ett genuint dilemma. Utredningens analyser visar att det finns ett tydligt samband mellan elevernas meritvärden i grundskolan och deras resultat i gymnasieskolan. Ju högre meritvärden, och därmed bättre förkunskaper, en elev har från grundskolan, desto större sannolikhet att eleven klarar en gymnasieutbildning. Ett annat tydligt samband är att ju fler gymnasiepoäng en elev har tagit, desto smidigare går etableringen på arbetsmarknaden. Om utredningen föreslår utbildningar som innehåller en mindre omfattning gymnasieämnen kommer fler elever med begränsade förkunskaper från grundskolan att klara utbildningen. Samtidigt kan deras möjligheter till etablering på arbetsmarknaden missgynnas. Om utredningen i stället föreslår utbildningar som innehåller en större omfattning ämnen så kommer färre elever att klara en hel utbildning. De som klarar utbildningarna blir dock mer eftertraktade på arbetsmarknaden. Dilemmat innebär en mållkonflikt som inte kan lösas utan kompromisser mellan olika mål. För att hitta en lämplig balanspunkt har utredningen för det första undersökt sambanden mellan meritvärde från grundskolan, antal avklarade gymnasiepoäng samt etableringen på

arbetsmarknaden med statistiska metoder. För det andra har utredningen diskuterat utbildningarnas innehåll och längd med företrädare för arbetslivet. För det tredje har utredningen tagit del av elevers, lärares och skolledares erfarenheter.

Nya yrkesprogram för elever som inte är behöriga till de yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng

Utredningens slutsats är att mer praktiskt inriktade yrkesprogram ska införas för elever som inte är behöriga till de yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng. Med praktisk inriktning avser utredningen att innehållet huvudsakligen ska bestå av yrkesämnena. De nya yrkesprogrammen föreslås omfatta 1 900 gymnasiepoäng med samma yrkesämnena som på dagens yrkesprogram, men mindre omfattning av gymnasiegemensamma ämnen. Eftersom omfattningen av gymnasiegemensamma ämnen föreslås vara betydligt lägre än på yrkesprogrammen som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng kommer eleverna på 1 900-poängsprogrammen inte få hela den kompetens som utvecklas genom de allmänna ämnena. Utbildningen kommer dock att innehålla betydligt mer än vad många elever i dag erbjuds på introduktionsprogrammen. De nya yrkesprogrammen benämns yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som en följd benämns de nuvarande yrkesprogrammen yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Utbildningarnas längd

Utredningen har fått i uppdrag att analysera och föreslå vilken längd och omfattning de nya yrkesutbildningarna ska ha och särskilt bedöma vilka för- och nackdelar som kan finnas med en på förhand fastställd utbildningslängd, till exempel tvååriga yrkesutbildningar.

Utredningens analyser och samtal med företrädare för arbetslivet, elever, lärare och skolledare talar för en i förväg och nationellt fastställd längd. Utredningen föreslår att längden ska vara tre år även om huvudmannen kan besluta att utbildningen för en enskild elev får fördelas på längre eller kortare tid.

Det finns enligt utredningen flera fördelar med treåriga yrkesutbildningar: för det första visar utredningens analyser att ju fler gymnasiepoäng en elev har klarat av, desto smidigare går etableringen. I utredningens samtal med elever, lärare och skolledare framkommer också en bild av att elever som har bristande förkunskaper med sig från grundskolan klarar att lära sig mer om de får mer tid på sig. 1 900 gymnasiepoäng motsvarar två års heltidsstudier på dagens yrkesprogram. När denna poängomfattning läggs ut på tre år innebär det att eleverna får mer tid för lärande jämfört med på 2 700/2 800-poängsprogrammen.

För det andra blir det lättare för huvudmännen att erbjuda ett brett utbud av nya yrkesutbildningar om de har samma längd och yrkesinnehåll som dagens yrkesprogram. Det hänger samman med att det då kan bli möjligt att organisera utbildningarna så att elever från dagens yrkesprogram och elever från de föreslagna nya yrkesutbildningarna ges möjlighet att samläsa delar av utbildningarna. Samläsning kan bli viktigt med tanke på att det utanför storstäder kan handla om små elevgrupper vilket kan göra det svårt att organisera yrkesutbildningar för elever som inte är behöriga till dagens nationella program.

För det tredje framkommer det i samtal med företrädare för arbetslivet att yrkesprogrammen behöver vara treåriga för att ge eleverna den mognad som krävs för att fungera väl på en arbetsplats. Dessutom finns det arbetsmiljöregler som gör det svårare att anställa elever som inte fyllt 18 år. En tänkbar nackdel med en i förväg fastställd längd skulle kunna vara att utbildningarna blir mindre flexibla. Utredningens bedömning är dock att fördelarna överväger betydligt.

Utbildningarna ska ge en bred grund i yrket

Utredningen har diskuterat frågan om vad utbildningsinnehållet bör vara med både lärare, skolledare och företrädare för arbetsgivare och fack inom flera yrkesområden. Lärare och skolledare har betonat vikten av att elever får en bred grund i sin utbildning. Utbildningar inom alltför smala områden riskerar att leda till en osäker etablering som påverkas av konjunktursvängningar på arbetsmarknaden och försvårar omställning. Utredningen har haft svårt att hitta exempel på enklare eller mer avgränsade arbetsuppgifter

som skulle vara relevant att utbilda emot, trots flera samtal med företrädare för både fack och arbetsgivare. Snarare har parterna betonat betydelsen både av den breda och mer specifika kompetens som uppnås genom dagens yrkesprogram. Statistiken visar inte heller någon ökning på arbetsmarknaden av så kallade enklare jobb.

Utredningen föreslår att nya bestämmelser ska träda i kraft den 1 juli 2026 och börja tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

Målgruppen för yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng har godkända betyg i minst tre grundskoleämnena

Utredningen föreslår att det ska ställas behörighetskrav om godkända betyg i minst tre grundskoleämnena till de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng. Målgruppen för de yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng är därför ungdomar som vill läsa en yrkesutbildning men som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar 2 700/2 800 poäng men som har minst tre godkända betyg från grundskolan. Utredningen har gjort bedömningen att elever som har färre än tre godkända betyg från grundskolan ska hänvisas till individuellt förberedelseprogram för att förbereda sig ytterligare innan de tas emot på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng.

De elever som i grundskolan blir behöriga till yrkesprogrammen som omfattar 2 700/2 800 poäng ska enligt utredningen även i fortsättningen gå dessa mer omfattande program eftersom de ger ännu bättre förutsättningar till etablering och möjlighet att uppnå behörigheter till eftergymnasial utbildning. Utredningens analyser visar att en stor del av de elever som börjar yrkesprogrammen når examen eller är nära examen. Om det finns särskilda skäl ska en elev som är behörig till 2 700/2 800-poängsprogrammen dock kunna tas emot på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng.

1 900-poängsprogrammen – utformning, struktur och erbjudande

Det huvudsakliga innehållet på de nya programmen ska vara 1 500 poäng yrkesämnen, vilket är samma mängd yrkesämnen som på dagens nationella yrkesprogram. Vart och ett av dagens yrkesprogram kom-

mer att motsvaras av ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng och leda till samma yrkesutgångar. Utöver yrkesämnen ska även 200 poäng allmänna ämnen ingå, varav 150 poäng är gymnasiegemensamma ämnen och 50 poäng föreslås vara ett nytt ämne som utredningen benämner samhälls- och arbetslivskunskap. Därutöver föreslås att det ska ingå 100 poäng individuellt val och 100 poäng gymnasiearbete eller yrkesprov. Vidare föreslås att arbetsplatsförlagt lärande ska ingå med minst 15 veckor.

Utredningen föreslår att de gymnasiegemensamma ämnena ska omfatta 50 poäng svenska eller svenska som andraspråk, 50 poäng matematik och 50 poäng engelska. Dessa ämnen ska inriktas mot det yrkesprogram eleven läser. Detta är betydligt mindre än på de nationella 2 700/2 800-poängsprogrammen där 900 poäng gymnasiegemensamma ämnen ingår i grundupplägget.

Utbildningarna kan organiseras som egna klasser men kan också organiseras genom samläsning med elever på dagens nationella program. De nya 1 900-poängsprogrammen ska även kunna erbjudas i form av gymnasial lärlingsutbildning.

Erbjudandet om yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska omfatta ett urval av program och inriktningar, och ingå i kommunens ansvar för dimensionering. Detta innebär att det ska finnas en plats till var och en som är behörig vilket kommer att innebära en uppdimensionering av yrkesutbildningsplatserna.

Yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska syfta till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis

Utredningen föreslår att syftet med yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska vara att utgöra grund för yrkesverksamhet. De skiljer sig därmed från dagens yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng, vilka även ska utgöra grund för fortsatt yrkesutbildning. Utredningen föreslår vidare att de nya 1 900-poängsprogrammen ska syfta till att eleven uppnår ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis. För ett yrkesutbildningsbevis ska det krävas godkända betyg om minst 1 650 gymnasiepoäng, och godkända betyg i de nya 50-poängsnivåerna i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Även ett gymnasiearbete eller ett yrkesprov ska ingå i de godkända betygen, samt minst 400 poäng i de programgemensamma ämnena.

Genom att införa ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis som mål för 1 900-poängsprogrammen ges förutsättningar för målstyrning av utbildningarna på nationell nivå, och ett tydligt resultatmått för uppföljning. Därigenom skapas förutsättningar för nationell likvärdighet för de yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. På samma sätt som det finns examensmål för dagens nationella yrkesprogram så ska det finnas nationellt fastställda yrkesutbildningsmål för de nya yrkesprogrammen.

Det ska också vara möjligt att få ett yrkesutbildningsbevis från ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng.

Utredningen föreslår att nya bestämmelser ska träda i kraft den 1 juli 2026 och börja tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

Förslag om vissa ändringar av introduktionsprogram

Utredningens förslag om införandet av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som ställer krav på minst tre godkända betyg får konsekvenser för introduktionsprogrammen.

Yrkesintroduktion och individuellt alternativ avskaffas

När nya nationellt utformade yrkesprogram införs som riktar sig till elever som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng kommer yrkesintroduktion inte längre att vara relevant. Utredningen föreslår därför att introduktionsprogrammet yrkesintroduktion avskaffas. Utredningen föreslår också att introduktionsprogrammet individuellt alternativ avskaffas.

Individuellt förberedelseprogram (IMF) införs

Utredningen föreslår att ett nytt introduktionsprogram, individuellt förberedelseprogram (IMF), ska införas. Utbildningen på programmet ska till skillnad från de nationellt utformade programmen utformas för varje enskild elev utifrån elevens behov och förutsättningar. Det motsvarar bestämmelserna som i dag gäller för individuellt alternativ. Individuellt förberedelseprogram ska i första hand

syfta till förberedelse för annan fortsatt utbildning, till exempel yrkesprogram som omfattar 1 900 eller 2 700/2 800 poäng eller högskoleförberedande program. För elever som inte går vidare till ett nationellt program eller programinriktat val efter ett år ska individuellt förberedelseprogram i huvudsak innehålla arbetsmarknadsinriktad utbildning där eleven erbjuds minst 400 gymnasiepoäng karaktärsämnen från yrkesprogram.

Individuellt förberedelseprogram ska stå öppet för ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Det ska dock inte stå öppet för ungdomar som ska erbjudas språkin introduktion. Det bör främst vara elever som har behov av stöd och anpassningar som är svåra att tillgodose på ett nationellt utformat program som ska erbjudas individuellt förberedelseprogram. Även ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng får om det finns synnerliga skäl tas emot på programmet. Elever från anpassade grundskolan kan också erbjudas individuellt förberedelseprogram.

Utredningen föreslår att nya bestämmelser ska träda i kraft den 1 juli 2026 och börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

Språkin introduktion (IMS)

Utredningen föreslår att nyanlända elever ska ges ökade möjligheter att läsa yrkesämnen under sin utbildningstid på språkin introduktion. Hela eller delar av yrkesämnen ska ingå i utbildningen för elever som har som målsättning att läsa ett yrkesprogram och som har förutsättningar att tillgodogöra sig sådan utbildning.

Utredningen föreslår att nya bestämmelser ska träda i kraft den 1 juli 2026 och börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

Programinriktat val (IMV)

Utredningen föreslår att programinriktat val ska utformas för en grupp elever. Att utforma för en grupp innebär att utbildningen utformas i förväg och att utbildningens innehåll är fastlagt innan eleven

söker. Utbildningen blir möjlig för eleverna att söka i gymnasievalet. I dag går det också att utforma programriktat val för en enskild elev vilket innebär att huvudmannen diskuterar och kommer överens med eleven om hur utbildningen för just den eleven ska utformas. Utbildningen inrättas då inte i förväg och blir då heller inte sökbar vilket försvårar för elever att göra utbildningsval.

Att få möjlighet att göra val inför utbildning i gymnasieskolan är viktigt för motivationen och för att få möjlighet att påverka sitt framtida yrkesliv. Elever som saknar behörighet till nationella program men har tre godkända betyg från grundskolan kommer att kunna välja yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Det är viktigt att även elever som är behöriga till programriktat val får välja utbildning. Dessutom bedömer utredningen att utredningens förslag om höjda behörighetskrav till programriktat val bör kunna minska behovet av individuella anpassningar för elever som antas till programmet.

Förslag om ändrade behörighetskrav

Utredningen föreslår ändrade behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och till introduktionsprogrammet programriktat val (IMV). Utredningen föreslår vidare att elever ska kunna uppnå behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng genom ett års studier på ett 1 900-poängsprogram.

Behörighetskraven för yrkesprogram som omfattar 2 700 och 2 800 gymnasiepoäng ska höjas till 12 ämnen

I dag ställs krav om åtta godkända ämnen från grundskolan för att vara behörig till ett yrkesprogram i gymnasieskolan. För behörighet till ett högskoleförberedande program krävs tolv godkända ämnen. För både yrkesprogram och högskoleförberedande program gäller att eleven ska ha godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska.

För de yrkesutbildningar som i grundupplägget omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng föreslår utredningen att behörighetskraven ska höjas till 12 ämnen vilket gör att kraven blir desamma

som till de högskoleförberedande programmen. Utredningen anser att behörighetskraven fortsatt ska innefatta godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska.

Det finns flera skäl till förslaget att höja behörighetskraven till yrkesprogrammen som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. Det finns en andel elever som inte tar examen och inte tar så många poäng på dagens yrkesprogram. Utredningens uppfattning är att det för många av dessa elever skulle vara bättre att gå en utbildning med mindre omfattning gymnasiegemensamma ämnen. En höjning av behörighetskraven till godkända betyg i 12 ämnen har tidigare föreslagits av Gymnasieutredningen 2016.¹ Sedan dess har yrkesprogrammen närmat sig de högskoleförberedande programmen i och med att de har utökats med fler gymnasiegemensamma kurser i grundupplägget. En anledning till att utredningen har gjort bedömningen att höjda behörighetskrav nu kan föreslås igen är att det den här gången inte innebär att elever stängs ute från yrkesutbildning, i och med förslaget att införa nya nationella 1 900-poängsprogram. Utredningen gör, likt den tidigare Gymnasieutredningen, bedömningen att höjda behörighetskrav kan komma att höja yrkesprogrammens status.

Utredningen förslår vidare att en elev som inte uppfyller behörighetskraven till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 kommer att ha möjlighet att läsa in behörighet till ett sådant program eller välja att gå ett 1 900-poängsprogram eller programinriktat val (IMV).

Utredningen förslår att nya bestämmelser ska träda i kraft den 1 juli 2026 och börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

Behörighetskraven till introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) ska höjas

Introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) har inrättats för elever som ligger nära att uppfylla kraven för behörighet till ett nationellt program. Programmet syftar till att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program vilket innebär att elever får möjlighet att läsa samma ämnen som eleverna

---

¹ SOU 2016:77.

på ett nationellt program och samtidigt läsa in det eller de grundskoleämnena som de saknar för behörighet. När de blivit behöriga skrivs de över till det nationella programmet och har då möjlighet att ta en gymnasieexamen.

För att vara behörig till IMV ska en elev i dag ha godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och i antingen engelska och matematik samt minst tre andra ämnen, eller i engelska eller matematik samt minst fyra andra ämnen. Det innebär godkända betyg i totalt sex ämnen jämfört med kravet på åtta ämnen till yrkesprogrammen.

Utredningen föreslår att behörighetskravet till IMV ska höjas från sex till tio godkända betyg för elever som har godkänt betyg i svenska men saknar godkänt betyg i engelska eller matematik. Vidare föreslår utredningen att det ska vara åtta godkända betyg för elever som har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.

Utredningen anser att höjda behörighetskrav kommer medföra att elever som börjar IMV är mer förberedda för programmet. Förslaget ska ses i ljuset av förslaget att införa nya nationella 1 900-poängsprogram som innebär att elever som inte kommer att leva upp till de nya höjda kraven inte stängs ute från yrkesutbildning. Yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng kan vara en mer framkomlig väg till ett yrke för en elev som utifrån förkunskaperna kan behöva mer tid för lärande. Även elever som är behöriga till IMV kommer att kunna välja ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Elever som läser IMV med inriktning mot ett högskoleförberedande program utgör i dag en mindre andel av eleverna på programmet och eleverna tar i mindre utsträckning examen. Förslag om höjda behörighetskrav kommer att innebära bättre förutsättningar att klara även ett högskoleförberedande program.

Utredningen föreslår att nya bestämmelser ska träda i kraft den 1 juli 2026 och börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

Ett års studier på ett 1 900-poängsprogram ska möjliggöra behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng

Utredningen föreslår att godkända studieresultat på de nya 1 900-poängsprogrammen ska kunna leda till behörighet till yrkesprogrammen som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. Det ska således inte vara nödvändigt att läsa individuellt förberedelseprogram (IMF) för att läsa in behörighet, även om det också är möjligt. Ett nytt sätt att uppfylla behörighetskraven till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng ska vara att ha godkända betyg från grundskolan i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i yrkesämnen i en omfattning av minst 400 gymnasiepoäng. Utredningen anser att 400 godkända gymnasiepoäng tillsammans med godkända betyg i svenska, engelska och matematik visar på goda studieförutsättningar för att klara ett mer omfattande yrkesprogram och en yrkesexamen. Kravet på godkänt betyg i grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska också anses uppfyllt om eleven har godkänt betyg i en nivå som omfattar minst 50 gymnasiepoäng av respektive gymnasieämne, vilket är det föreslagna innehållet på de nya 1 900-poängsprogrammen. Utredningen föreslår därtill att godkända betyg i de gymnasieämnena som kan ge behörighet till yrkesprogram och godkända betyg i högst 400 gymnasiepoäng karaktärsämnena som ingår på yrkesprogram även ska kunna ge betygsvärden som ingår i elevens meritvärde från grundskolan och därmed stärka elevens konkurrensmöjligheter vid antagningen till ett gymnasieprogram.

Försöksverksamhet med yrkesinlag på högskoleförberedande program

Utredningen föreslår att lämpligheten att erbjuda yrkesämnena inom högskoleförberedande program bör prövas genom en försöksverksamhet. Försöket bör avgränsas till de förslag om yrkesinriktningar på högskoleförberedande program som finns i regeringens promemoria (U2021/01877) som remitterades i mars 2021 där man föreslår en försöksverksamhet med en handelsinriktning på ekonomiprogrammet.

Förslag om yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden

Frågan om kompetensförsörjning inom små och dyra yrkesområden har varit aktuell över en längre tid. Flera utredningar har haft i uppdrag att hitta lösningar för att få fler elever att välja utbildningar inom små yrkesområden och att organisera utbildningarna så att de görs tillgängliga på ett resurseffektivt sätt. Under 2019–2023 pågick försöksverksamhet med branschskolor där förutsättningar för alla huvudmän, oavsett ägarform, att samverka kring yrkesutbildning inom små och dyra utbildningar prövades. Till branschskolorna skulle elever från gymnasieskolor i hela landet kunna komma för att få undervisning i vissa yrkeskunskaper. Hemskolan har kunnat söka statsbidrag för att täcka utbildningskostnaden för branschskolan. Utvärderingen av försöksverksamheten visar att utbudet av yrkesutbildning inom små och dyra yrkesområden ökade och bidrog positivt till kompetensförsörjningen. Försöksverksamheten bidrog också till utbildningar av bättre kvalitet och ökad möjlighet att ge elever ett mer varierat utbud av gymnasieprogrammets olika inriktningar och yrkesutgångar.

Sedan försöksverksamheten upphört är det inte längre möjligt för en offentlig huvudman att utföra undervisning inom ett yrkesämne på entreprenad till en annan huvudman. Utredningen föreslår att offentliga huvudmän ska kunna utföra undervisning på entreprenad i karaktärsämnena som har en yrkesinriktad profil, samt i gymnasiearbete och yrkesprov i gymnasieskolan och anpassad gymnasieskola. Förslaget omfattar all yrkesutbildning i gymnasieskolan och är inte begränsat till yrkesutbildning inom vissa områden. Förslaget innebär en möjlighet för alla skolhuvudmän att utföra undervisning på entreprenad, inte bara fysiska eller juridiska personer. Förslaget gäller även för anpassad gymnasieskola.

Utredningen bedömer dock att de utökade möjligheterna för offentliga huvudmän att bedriva utbildning på entreprenad inte fullt ut löser utmaningen med kompetensförsörjningen inom små och dyra yrkesområden. Därför föreslår utredningen att det ska införas ett statsbidrag för att stimulera utbildning inom sådana områden. Utvärderingarna av försöksverksamheten visar att statsbidraget hade stor betydelse för möjligheten att anlita branschskolorna. Statens skolverk ska efter samråd med de nationella programråden besluta

om vilka huvudmän som genom att överlämna uppgifter som rör undervisning i yrkesämnena på entreprenad ska beviljas statsbidrag.

Utredningen föreslår att nya bestämmelser ska träda i kraft den 1 juli 2026 och kunna tillämpas från och med ikraftträdandet.

Förslag om yrkesprov

Mot bakgrund av den erfarenhet som redan finns av yrkesprov i olika samverkansmodeller, i de nationella programråden beträffande försöksverksamheten med yrkesprov samt andra länders utvärderingar och sammanställningar av yrkesprov är det utredningens bedömning att yrkesprov kan och bör införas inom gymnasial yrkesutbildning. Yrkesprov bidrar bland annat till en ökad tydlighet i vilka yrkeskunskaper elever behöver ha vid avslutad utbildning och kan underlätta elevers möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Yrkesprov kan också bidra till en ökad likvärdighet och kvalitet i yrkesutbildningen.

Skolverket ska efter samråd med berört nationellt programråd meddela föreskrifter om yrkesprov för respektive yrkesutgång i gymnasieskolan och respektive yrkesområde i anpassade gymnasieskolan. Det är Skolverket som beslutar om föreskrifterna men branschen ska ha inflytande i framtagandet och deras kompetens och legitimering av yrkesprovet är nödvändig. Det finns redan i dag yrkesprov som branschen tillsammans med en del skolor använder som verktyg för kvalitetssäkring. Utvecklingen av befintliga prov och framtagandet av nya är en långsiktig process och tillämpningen av yrkesprov kommer att följas upp.

Utredningen föreslår att yrkesprov ska ingå i yrkesprogram i gymnasieskolan i de fall då det finns ett fastställt yrkesprov. Yrkesprovet ska ersätta gymnasiearbetet. Om det inte finns ett fastställt yrkesprov eller om det finns särskilda skäl föreslås att elever även fortsättningsvis ska genomföra gymnasiearbetet. Yrkesprovet ska omfatta 100 gymnasiepoäng, betygsättas med E eller F och definieras i författningarna. Möjligheten att genomföra yrkesprov som ett alternativ till gymnasiearbetet ska även införas inom anpassade gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning.

Utredningen föreslår att yrkesproven ska träda i kraft den 1 juli 2026 och ska tillämpas för utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning från och med 1 januari 2028.

Förslag om individuella programmet i anpassade gymnasieskolan

I anpassade gymnasieskolan finns nationella program och individuella program som är avsedda att genomgå på fyra läsår. Utbildning på ett individuellt program ska erbjudas elever som inte kan följa undervisningen på ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan. Elever på nationella program i anpassade gymnasieskolan har vid flytt till annan kommun rätt att fullfölja utbildningen i den nya hemkommunen eller i en annan kommun eller region som anordnar utbildning. Samma rätt finns inte för elever på individuella program i anpassade gymnasieskolan.

Utredningen föreslår att rätten att fullfölja en fyraårig utbildning på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan särskilt bör regleras för att skapa likvärdighet i lagstiftningen mellan utbildningar i anpassade gymnasieskolan och mellan skolformerna anpassade gymnasieskolan och gymnasieskolan. En sådan reglering förhindrar att en elev nekas rätt att fullfölja utbildningen efter flytt till annan kommun, på grund av att eleven passerat åldern för rätt till mottagande. I anpassade gymnasieskolan har elever annars rätt att bli mottagna senast det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Den särskilda regleringen skulle ge elever som har påbörjat en utbildning på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan rätt att under fyra läsår fullfölja sin utbildning även vid flytt.

Utredningen föreslår att nya bestämmelser ska träda i kraft den 1 juli 2026.

En sammanfattande bild av den nya gymnasieskolan

Utredningens förslag och vad dessa får för konsekvenser för hur framtidens gymnasieskola ser ut sammanfattas i nedanstående figur. När det gäller introduktionsprogram föreslår utredningen att individuellt alternativ (IMA) och yrkesintroduktion (IMY) avskaffas. Utredningen föreslår att språkin introduktion (IMS) är kvar men

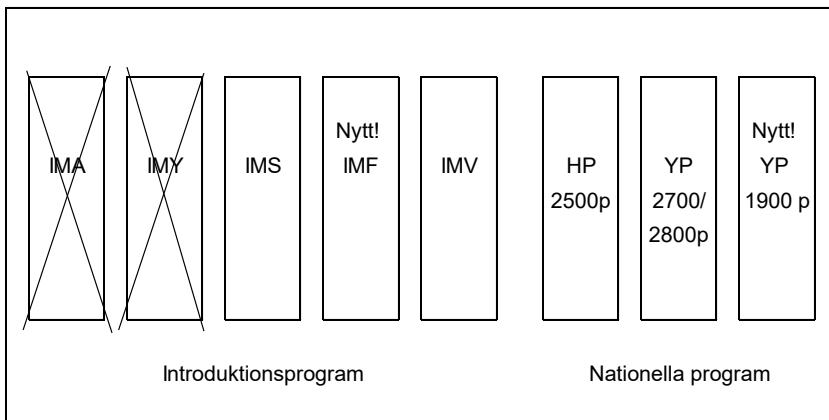

att nyanlända elever ges ökade möjligheter att läsa yrkesämnen under utbildningstiden på språkintröduktion. Ett nytt intröduktionsprogram, Individuellt förberedelseprogram (IMF) införs för elever som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program eller till elever som har synnerliga skäl. IMF syftar i första hand till förberedelse för annan fortsatt utbildning, till exempel yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng och ska utformas för varje enskild elev utifrån elevens behov och förutsättningar. Utredningen föreslår att intröduktionsprogrammet programriktat val (IMV) ska vara kvar men att behörighetskraven till programmet höjs och att utbildningarna enbart ska gå att utforma i förväg och erbjudas sökbara i gymnasievalet, till skillnad från i dag när de även kan utformas för en enskild elev.

Utredningen föreslår att nya nationella yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs med samma yrkesämnen som dagens yrkesprogram men med mindre omfattning av gymnasiegemensamma ämnen. Målgruppen är de som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng men som har minst tre godkända betyg från grundskolan. För de yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng föreslår utredningen en höjning av behörighetskraven så att de blir desamma som till de högskoleförberedande programmen.

Förslagen väntas bidra med att fler kan uppnå gymnasieskolans mål och avsluta gymnasieskolan med lyckade gymnasiestudier. Förslagen bidrar vidare till att fler elever får en yrkesutbildning vilket sannolikt leder till att fler elever får en snabbare etablering och att arbetsgivares rekrytering av gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft underlättas. Den nya gymnasieskolan väntas innebära att kostnaderna för gymnasieskolan bara ökar marginellt.

Figur 1 En schematisk bild över den framtida gymnasieskolan

Summary

In June 2022, the Government decided terms of reference for the inquiry, setting out its remit of submitting proposals to safeguard skills supply for the future and ensure that more young people gain the skills they need to enable them to earn a living. The purpose of the inquiry was that upper secondary school education should offer more pathways to work that take into account the needs of the labour market, learners' different prerequisites for learning and needs, and the fact that many young people are not ready to choose their career as early as at the end of compulsory school (age 16). The remit included analysing the opportunities open to learners who are not eligible for national programmes at upper secondary school to choose an educational setting and programme, and, where necessary, submitting proposals for vocational education and training (VET) options at upper secondary school which pay greater attention to learners' different prerequisites for learning and needs.

The inquiry was also tasked with investigating and, where necessary, proposing how learners on academic upper secondary school programmes, known as higher education preparatory programmes, who want to go straight into work immediately after completing upper secondary education can be offered VET that makes it easier for them to find a footing in the labour market. The inquiry was also tasked with analysing whether compulsory or voluntary tests of vocational skills should be introduced at upper secondary level. Additionally, the inquiry was to decide whether learners on individual programmes in upper secondary schools for pupils with intellectual disabilities should be given the right to complete their four-year programme in a different municipality than where they initiated their studies.

The inquiry's remit included analysing the advantages and disadvantages of the way in which the current system of transitioning

from compulsory education to upper secondary education is structured so as to submit proposals for changes for learners who have found it difficult to achieve the goals of compulsory education so as to better prepare them for the world of work. In March 2023, this was delimited by additional terms of reference stating that the inquiry should not submit proposals for changes regarding the existence of a fail grade, grade F. The grading system was to continue to include a boundary between a pass grade and a fail grade.

In July 2023, the inquiry received further additional terms of reference setting out that the inquiry was to submit proposals for new, upper secondary VET options able to help young people to enter the labour market more quickly. These programmes are to be designed in close collaboration with employers and are primarily to provide learners who are not eligible for upper secondary school with a VET programme with a clear, practical focus. The programmes should be open both to learners who are and who are not qualified for admission to a national upper secondary programme. However, special provisions may be needed to ensure that pupils who are ineligible for a national programme can be offered a place in the new VET programmes if there is an interest in these programmes also among eligible pupils. It should be possible to tailor the length and scope of the new programmes both to the requirements set by the world of work so that learners are employable in different sectors, and to the needs of individual learners for personalised training.

The additional terms of reference expanded the inquiry's remit regarding tests of vocational skills in order to strengthen the influence of the labour market. In addition, the inquiry was to propose on how the need for VET in small sectors can be more appropriately met within upper secondary education.

The inquiry's analyses show that new VET programmes are needed

Throughout the 21st century so far, a significant proportion of learners have finished compulsory education without achieving the grades that would enable them to go on to national programmes at upper secondary school. Learners who are not eligible for national programmes are able to enrol on introductory programmes, but the

education received on such programmes is not equivalent and differs between schools, municipalities and regions. At the same time, the inquiry finds that upper secondary education works well for the vast majority of learners who leave compulsory education, with grades that render them eligible for a national programme. Most learners who start a national programme leave upper secondary school with a diploma, or are close to achieving a diploma, or have accrued a relatively high number of upper secondary school credits by the time they leave.

The inquiry has drawn the conclusion that there is also a need for nationally designed VET programmes for learners who are not eligible for the current national programmes. This VET should be tailored to the learners' prior learning from compulsory education and be clearly focused on students' entrance to the labour market. The VET should be designed such that learners are equipped to achieve as many upper secondary credits as possible as the inquiry's analyses indicate that this will strengthen their position on the labour market. It is important that even those learners who are eligible for the current national programmes are also able to make as much progress as possible, because there is a clear link between the number of upper secondary school credits attained and gaining a footing in the labour market. For this reason, the inquiry proposes that eligible learners continue to enrol on the current national programmes unless there are special reasons why they should enrol on one of the new VET options.

Remit regarding new VET options

The remit to propose VET that enables learners who have struggled to achieve the education goals in compulsory education to gain a footing in the labour market more quickly encompasses a genuine dilemma. The inquiry's analyses show that there is a clear link between learners' grades from compulsory education and their results at upper secondary school. The higher the grades, and thus the better the learner's prior learning, the greater the likelihood that they will be capable of completing an upper secondary programme. Another clear link is that the more upper secondary credits a learner has attained, the easier it is for them to find a job. If the inquiry

proposes programmes that involve a smaller proportion of general upper secondary school subjects, more learners with limited prior learning from compulsory education will complete the programme. At the same time, their opportunities to enter the labour market may be impaired. If the inquiry instead proposes VET that incorporates a larger proportion of general subjects, fewer learners will manage to complete a whole programme. However, those who do complete the programme will be in greater demand on the labour market. This dilemma exemplifies competing objectives; a conflict that cannot be resolved without compromise. To find an appropriate balance between these objectives, the inquiry has firstly employed statistical methods to study the links between grades from compulsory education, the number of upper secondary credits achieved and whether or not learners find employment. Secondly, the inquiry discussed the content and length of the proposed VET programmes with representatives from employers. Thirdly, the inquiry has taken on board the opinions of learners, teachers and headteachers.

New VET programmes for learners who are not eligible for the VET programmes encompassing 2 700/2 800 credits

The inquiry's conclusion is that more practical VET programmes with less general subjects and thus more practical focus, should be introduced for learners who are not eligible for the existing VET programmes encompassing 2 700/2 800 credits. By "practical", the inquiry means that the content should mainly be vocational subjects. It is proposed that the new VET programmes cover 1 900 credits and include the same vocational subjects as the current VET programmes with a lower proportion of general subjects, currently compulsory for all learners on national upper secondary programmes. Because the proposed proportion of general subjects would be considerably lower than on the VET programmes encompassing 2 700/2 800 credits, learners on the 1 900-credit programmes will not gain the full range of skills developed via the general subjects. However, the programmes will include considerably more than what many learners are currently offered on the introductory programmes. The new VET programmes are referred to as VET programmes comprising 1 900 credits, and consequently the current

VET programmes are referred to as VET programmes comprising 2 700 or 2 800 credits.

Length of the programmes

The inquiry was tasked with analysing and proposing the length and scope of the new VET programmes, focusing especially on evaluating the potential advantages and disadvantages of a predetermined programme length, such as two-year VET programmes.

The inquiry's analyses and conversations with employers, learners, teachers and headteachers favour a predetermined, nationally set, duration. The inquiry proposes that the new programmes last three years, as do the existing VET programmes, although the organiser can decide that an individual learner can complete the programme over a longer or a shorter period.

In the view of the inquiry, VET programmes lasting three years offer several advantages; firstly, the inquiry's analyses indicate that the more upper secondary credits a learner has attained, the more easily they will be able to enter the labour market. In the inquiry's conversations with learners, teachers and headteachers, a picture also emerges whereby learners whose prior learning from compulsory education is poor are able to learn more given more time. 1 900 upper secondary credits is equivalent to two years of full-time study on today's VET programmes. Spreading this number of credits across three years means giving learners more time for learning compared with on the 2 700/2 800 credit programmes.

Secondly, it makes it easier for organisers to offer a broad range of new VET programmes if these have the same length and vocational content as today's VET programmes. This has to do with the fact that it may be possible to organise the programmes such that learners on today's VET programmes and learners on the proposed new VET programmes are given an opportunity to study parts of their programmes together. This option is important considering that outside cities, learner groups may be small, making it difficult to arrange a broad range of VET programmes for learners who are not eligible to enrol on national programmes.

Thirdly, conversations with employers suggest that the new VET programmes may need to be three years long for learners to

develop the maturity required to function well in a workplace. Additionally, there are health and safety rules that make it difficult to employ learners under the age of 18. One prospective disadvantage of predetermining the length of the programmes is that it might make them less flexible. However, the inquiry takes the view that the advantages far outweigh the disadvantages.

Vocational education and training to provide a broad grounding in the field

The inquiry has discussed the question of what the VET programmes should contain with teachers, headteachers and representatives from employers and unions in several sectors. Teachers and headteachers emphasised the importance of the training giving learners a broad grounding. VET that is overly narrow risks leading to young people being launched onto the labour market on an insecure footing, being affected by fluctuations in the economy and being less adaptable. The inquiry has found it difficult to find examples of simpler or more limited tasks that it would be relevant to train learners for, despite several conversations with employer and union representatives. Instead, the labour market partners have emphasised the importance of both the broad and more specific skills attained in today's VET programmes. Nor do the statistics show any increase in such "simpler" jobs in the labour market.

The inquiry proposes that new provisions should enter into force on 1 July 2026 and start to be applied for the first time to VET programmes commencing after 30 June 2028.

The target group for 1 900-credit VET programmes has achieved a pass grade in at least three compulsory school subjects

The inquiry proposes that a requirement should be set of a pass grade in at least three compulsory school subjects for learners to be eligible for the new 1 900-credit VET programmes. The target group for these programmes is therefore young people who want to study on a VET programme but who do not have the pass grades required for eligibility for a national programme of 2 700/2 800 credits but who have at least three pass grades from compulsory education.

The inquiry judges that learners with fewer than three pass grades from compulsory school should be referred to individual preparatory programmes to prepare further before being admitted to a 1 900-credit VET programme.

In the view of the inquiry, those learners who are eligible for the 2 700/2 800-credit VET programmes on completing compulsory education should continue to enrol on these more wide-ranging programmes because these place them on an even better footing in the labour market and the opportunity to achieve qualifications for post-secondary education. The inquiry's analyses show that a large proportion of the learners who start the current VET programmes achieve an upper secondary diploma or are close to doing so. However, where there are special reasons, a learner who is eligible for the 2 700/2 800-credit programme can be accepted on a 1 900-credit VET programme.

1 900-credit programmes – design, structure and delivery

The main content of the new programmes is to be 1 500 credits in vocational subjects, which is the same amount as in today's national VET programmes. Each of the current national VET programmes will have an equivalent VET programme for 1 900 credits that leads to the same vocational outcomes. In addition to the vocational subjects, the programmes will include 200 credits from general subjects. Additionally, it is proposed that the programmes include 100 credits from individual options and 100 credits from a diploma project or practical tests of vocational skills. It is further proposed that the new programme include at least 15 weeks of workplace-based learning.

The inquiry proposes that the upper secondary foundation subjects cover 50 credits of Swedish or Swedish as a second language, 50 credits of English, and 50 credits of mathematics geared towards the VET programme the learner is studying. The programme will also include 50 credits in a new subject, society and working life. This is considerably less than on the national 2 700/2 800-credit programmes, where the basic structure of the programmes includes 900 credits of upper secondary foundation subjects.

The programmes can be organised as classes in their own right but can also be arranged as learning alongside learners on the current national programmes. The new 1 900-credit programmes must also be able to be delivered in the form of upper secondary apprenticeships.

Provision of a VET programme encompassing 1 900 credits should include a selection of programmes and specialisations. This means that each person who is eligible must have a training place, which will mean an increase in vocational education and in training places.

1 900 credit VET programmes are to lead to a certificate in upper secondary vocational education

The inquiry proposes that the purpose of the 1 900-credit VET programmes is to provide a foundation for work. They thus differ from the current 2 700/2 800-credit national VET programmes, which are intended to also provide a basis for continuing in vocational education. The inquiry further proposes that the new 1 900-credit programmes should have the aim of learners achieving an upper secondary vocational education certificate. The criteria for being awarded this certificate will be pass grades in at least 1 650 credits, and pass grades in the new 50-credit levels in Swedish or Swedish as a second language, English and mathematics. The pass grades are to include a diploma project or a test of vocational skills.

Introducing an upper secondary vocational education certificate as the goal of the 1 900-credit programmes enables management oriented to the objectives of the new programmes at national level and provides a clear measurement of outcomes for monitoring purposes. This facilitates national equivalence for the VET programmes encompassing 1 900 credits. National vocational training goals will be set for the new VET programmes in the same way as there are national diploma goals for the current national VET programmes.

It will also be possible to gain a vocational education certificate from a VET programme encompassing 2 700/2 800 credits, for students who don't achieve a national VET diploma.

The inquiry proposes that new provisions should enter into force on 1 July 2026 and start to be applied for the first time to VET programmes commencing after 30 June 2028.

Proposed amendments to introductory programmes

The inquiry's proposal to introduce VET programmes encompassing 1 900 credits and requiring at least three pass grades will impact on the introductory programmes.

The introductory programmes vocational introduction and individual alternative to be abolished

The introduction of new national designed VET programmes geared towards learners not eligible for the national programmes encompassing at least 2 500 credits will mean that the vocational introduction introductory programme will no longer be relevant. The inquiry therefore proposes that the vocational introduction introductory programme be abolished. The inquiry also proposes the abolition of the individual alternative introductory programme.

An individual preparatory programme (IMF) will be introduced

The inquiry proposes the introduction of a new introductory programme, the individual preparatory programme (IMF). Unlike the nationally designed programmes, education on the programme will be designed for each individual learner on the basis of their prerequisites for learning and needs. This is equivalent to the provisions that currently apply to the individual alternative programme. Individual preparatory programmes are primarily to seek to prepare learners for continuing in education, e.g. on VET programmes encompassing 1 900 or 2 700/2 800 credits or higher education preparatory programmes. Where learners will not proceed to a national programme or the introductory programme programme-oriented individual option after one year, the individual preparatory programme will mainly contain labour market-focused training where the learner is offered at least 400 credits in VET programme-specific subjects.

The individual preparatory programme is to be open to young people who do not have the pass grades required to render them eligible for a national programme encompassing at least 2 500 credits. However, it will not be open to young people who are to be offered

the language introduction programme. Individual preparatory programmes should mainly be offered to learners who need support and adaptations which are difficult to provide on a nationally designed programme. Young people who fulfil the eligibility requirements for a national programme encompassing at least 2 500 credits may also be admitted to an individual preparatory programme if there are special grounds to do so. Learners from compulsory school for pupils with intellectual disabilities can also be offered an individual preparatory programme.

The inquiry proposes that new provisions should enter into force on 1 July 2026 and start to be applied for the first time to programmes commencing after 30 June 2028.

Language introduction (IMS)

The inquiry proposes that newly arrived learners should be given greater opportunities to study vocational subjects while on a language introduction programme. All or parts of a vocational subject should be included in programmes for learners whose aim is to study on a VET programme and who have the potential to benefit from such studies.

The inquiry proposes that new provisions should enter into force on 1 July 2026 and start to be applied for the first time to programmes commencing after 30 June 2028.

The programme-oriented individual options introductory programme (IMV)

The inquiry proposes that the existing introductory programme programme-oriented individual options should be designed for a group of learners. Designing for a group means that the programme is designed in advance and that its content is set before the learner applies. Learners will be able to select this option as part of the upper secondary application process. Today, programme-oriented individual options can be designed for an individual learner, which means that the organiser discusses and agrees with the learner what the programme for that particular learner will contain. In this case, the programme is not set in advance, which means that it is

not a searchable option when learners are deciding their upper secondary education pathway, making it more difficult for learners to make education choices.

Having the opportunity to make choices about one's own upper secondary education is important for motivation and for having an opportunity to influence one's future career. Learners not eligible for national programmes but with three pass grades from compulsory education will be able to select VET programmes encompassing 1 900 credits. It is important that learners who are eligible for programme-oriented individual options are also able to make a choice about their education. Additionally, the inquiry judges that its proposal to raise the eligibility requirements for programme-oriented individual options might reduce the need for individual adaptations among learners accepted on the programme.

Proposed amended eligibility requirements

The inquiry proposes amending the eligibility requirements for VET programmes encompassing 2 700 or 2 800 credits and for the introductory programme programme-oriented individual options (IMV). The inquiry further proposes that learners should be capable of attaining the eligibility requirements for 2 700 or 2 800-credit VET programmes after a year of study on a 1 900-credit programme.

Eligibility requirements for VET programmes encompassing 2 700 and 2 800 credits to be raised to pass grades in 12 subjects

Today there is a requirement that learners must have pass grades from compulsory education in eight subjects to be eligible for an upper secondary VET programme. Passes in twelve subjects are required for admission to a higher education preparatory programme. For admission to both VET programmes and higher education preparatory programmes, the learner must have pass grades in Swedish or Swedish as a second language, English and mathematics.

The inquiry proposes that the eligibility requirements for those VET programmes encompassing 2 700 or 2 800 credits in their basic structure should be increased to pass grades in 12 subjects, making the criteria the same as for higher education preparatory

programmes. The inquiry considers that the eligibility requirements should continue to include pass grades in Swedish or Swedish as a second language, English and mathematics.

There are several reasons for the proposal to increase the eligibility requirements for the VET programmes encompassing 2 700 or 2 800 credits. The current VET programmes include a proportion of learners who do not gain an upper secondary diploma and do not accrue many credits. As the inquiry sees it, it would be better for many of these learners to be on a programme that contains less time spent on general subjects. Increasing the eligibility requirements to pass grades in 12 subjects was proposed by the Upper Secondary Education Inquiry (Gymnasieutredningen) in 2016.¹ Since then, the current VET programmes have grown closer to the higher education preparatory programmes in that they have been expanded by adding more credits in general subjects to the basic structure of the programmes. One reason why the inquiry has judged that higher eligibility criteria can now be proposed again is that this time the change would not exclude learners from vocational education, given the proposal to introduce new national VET programmes encompassing 1 900 credits. Like the earlier Upper Secondary Education Inquiry, our inquiry makes the judgement that increasing the eligibility requirements may increase the status of the current VET programmes encompassing 2 700 or 2 800 credits.

The inquiry further proposes that a learner who does not meet the eligibility requirements for a national programme encompassing at least 2 500 credits should be able to study for eligibility to such a programme or choose to take a 1 900-credit programme or a programme-oriented individual option (IMV).

The inquiry proposes that new provisions should enter into force on 1 July 2026 and start to be applied for the first time to VET programmes commencing after 30 June 2028.

Eligibility requirements for the programme-oriented individual options introductory programme (IMV) to be increased

The programme-oriented individual options introductory programme (IMV) was set up for learners who are close to fulfilling the eligibility requirements for a national programme. The pro-

---

¹ SOU 2016:77

gramme aims to give learners an education geared towards a specific national programme, which means that they gain an opportunity to study the same subjects as learners on a national programme, while also continuing to study the subject or subjects where they need to increase their grades from compulsory education to meet the eligibility requirements for the national programme. Once they have become eligible for the national programme, they are able to transfer and then gain an upper secondary diploma.

Currently, to be eligible for IMV, a learner must have pass grades in Swedish or Swedish as a second language and in either English and mathematics and at least three other subjects, or in English or mathematics and at least four other subjects. This means a pass grade in a total of six subjects compared with the requirement of pass grades in eight subjects for the VET programmes.

The inquiry proposes that the eligibility requirements for IMV be increased from six to ten pass grades for learners with pass grades in Swedish who have not passed English or mathematics. The inquiry also proposes that learners with pass grades in Swedish or Swedish as a second language, English and mathematics should have eight pass grades.

The inquiry considers that increasing the eligibility criteria will mean that learners who start IMV are better prepared for the programme. This proposal should be seen in the light of the proposal to introduce new national 1 900-credit VET programmes, which means that learners who are not eligible under the new requirements will not be excluded from vocational education. VET programmes encompassing 1 900 credits may be a more accessible route into work for a learner who may need more time for learning given their level of prior learning. Learners who are eligible for IMV will also be able to choose to study a VET programme encompassing 1 900 credits.

Learners studying IMV geared towards a higher education preparatory programme currently make up a smaller proportion of learners on the programme and these learners gain a diploma to a lesser extent. A proposal to raise the eligibility requirements will mean learners on the programme will be better equipped to also complete a higher education preparatory programme.

The inquiry proposes that new provisions should enter into force on 1 July 2026 and start to be applied for the first time to programmes commencing after 30 June 2028.

One year of study on a 1 900-credit programme to enable eligibility for VET programmes encompassing 2 700 or 2 800 credits

The inquiry proposes that pass grades on the new 1 900-credit VET programmes should be able to lead to admission to the VET programmes encompassing 2 700 or 2 800 credits. Thus it will not be necessary to study on an individual preparatory programme (IMF) in order to gain the necessary grades for eligibility, although it will also be possible to do so. Having pass grades from compulsory education in Swedish or Swedish as a second language, English and mathematics and pass grades in vocational subjects encompassing at least 400 credits will be a new way of meeting the eligibility requirements for VET programmes encompassing 2 700 or 2 800 credits. The inquiry considers that pass grades in 400 credits combined with pass grades in Swedish, English and mathematics demonstrate good study skills that would enable the learner to complete a more demanding VET programme and gain an upper secondary vocational education diploma. The requirement regarding pass grades in Swedish or Swedish as a second language, English and mathematics in compulsory education will also be considered to have been met if the learner has pass grades at a level corresponding to at least 50 upper secondary credits in the respective subject at upper secondary school, which is the proposed content of the new 1 900-credit programmes. The inquiry also proposes that pass grades in Swedish, English and mathematics and pass grades in vocational subjects to a maximum of 400 credits can render credits that will increase the student's opportunities to compete in admissions to the 2 700/2 800 upper secondary programmes.

Trial of vocational elements in higher education preparatory programmes

The inquiry proposes that the feasibility of offering vocational subjects within higher education preparatory programmes should be trialled. The trial should be limited to the proposals on voca-

tional specialisations on higher education preparatory programmes in the Government memorandum (U2021/01877) circulated for consultation in March 2021 which proposes a trial with a vocational retail specialisation in the economics programme.

Proposed VET in small and/or expensive sectors

The question of skills supply in small and/or expensive sectors has been an urgent one for some time now. Several government inquiries have been tasked with finding solutions to encourage more learners to choose education programmes in small sectors and with arranging programmes in a way that makes them accessible and resource efficient. In 2019–2023, a trial of schools in collaboration with the industry was run to see whether all education organisers irrespective of the form of ownership might be able to work together on VET in small and/or expensive sectors. Students from upper secondary schools across the whole country were able to come to these, so called, industry schools to be taught certain professional skills. The home school was able to apply for government grants to cover the education costs of the industry school. The evaluation of the trial shows that provision of VET in small and/or expensive sectors increased and had a positive impact on skills supply. The trial also helped to improve the quality of VET and increase opportunities to deliver a more varied range of the various specialisations and career outcomes offered by upper secondary programmes.

Since the trial ended, it is no longer possible for a public education organiser to outsource teaching in a vocational subject to another organiser. The inquiry proposes that public education organisers should be able to provide outsourced teaching in programme-specific subjects focused on a specific occupation, and in diploma projects and tests of vocational skills in upper secondary schools and upper secondary schools for pupils with intellectual disabilities. The proposal covers all VET in upper secondary education and is not restricted to VET in certain sectors. It would open up an opportunity for all school organisers to provide outsourced teaching, not only natural or legal persons. The proposal also applies to upper secondary schools for pupils with intellectual disabilities.

However, the inquiry judges that the expanded opportunities for public education organisers to run outsourced education does not fully solve the challenge of skills supply in small and/or expensive sectors. Therefore, the inquiry proposes that a government grant be introduced to stimulate education in these sectors. Evaluation of the trial shows that the government grant was extremely instrumental in enabling the industry schools to be hired. Following consultation with the national programme councils, the Swedish National Agency for Education will decide which organisers are to be awarded government grants once these have provided information on outsourced teaching in vocational subjects.

The inquiry proposes that new provisions should enter into force on 1 July 2026 and be able to be applied from the entry into force.

Proposal regarding tests of vocational skills

In the light of the existing experience of tests of vocational skills in different collaborative models, in the national programme councils regarding trials of tests of vocational skills and other countries' evaluations and summaries of tests of vocational skills, the inquiry has concluded that tests of vocational skills can and should be introduced in upper secondary vocational education. Tests of vocational skills help to improve clarity regarding which vocational skills learners need to have acquired by the end of the programme and can make it easier for learners to join the workforce. They can also help to improve the equivalence and quality of VET.

Following consultation with the national programme councils concerned, the Swedish National Agency for Education is to issue regulations on tests of vocational skills for the respective vocational outcomes at upper secondary school and the respective vocational areas in upper secondary schools for pupils with intellectual disabilities. It is the Swedish National Agency for Education that decides the regulations, but the industry is to be influential in drawing up the regulations and its expertise and legitimisation of the test of vocational skills is necessary. There are already tests of vocational skills that industries and some schools use as quality assurance tools. Developing existing tests and producing new ones is a long-term process and the application of tests of vocational skills will be followed up.

The inquiry proposes that tests of vocational skills will be included in VET programmes at upper secondary schools when an established test of vocational skills exists. The test of vocational skills is to replace the diploma project. If no established test of vocational skills exists or where special grounds so dictate, it is proposed that learners continue to complete the diploma project. A test of vocational skills is to cover 100 credits, be graded E or F and defined by statute. The opportunity to take a test of vocational skills as an alternative to the diploma project is also to be introduced in upper secondary schools for pupils with intellectual disabilities and in municipal adult education.

The inquiry proposes that tests of vocational skills enter into force on 1 July 2026 and start to be applied 1 January 2028.

Proposal regarding the individual programme at upper secondary school for pupils with intellectual disabilities

Upper secondary schools for pupils with intellectual disabilities teach national programmes and individual programmes that are intended to be completed in four academic years. Education on an individual programme is to be offered to learners who are not able to follow the teaching on a national programme at upper secondary school for pupils with intellectual disabilities. When moving to another municipality, learners on national programmes at upper secondary school for pupils with intellectual disabilities have the right to complete their education in their new home municipality or in another municipality or region that arranges education. The same right does not exist for learners on individual programmes at upper secondary school for pupils with intellectual disabilities.

The inquiry proposes that the right to complete a four-year individual programme in upper secondary school for pupils with intellectual disabilities should be specifically regulated to create equivalence in the legislation between programmes in upper secondary school for pupils with intellectual disabilities and between the two types of school: upper secondary school and upper secondary school for pupils with intellectual disabilities. Such regulation does not prevent a learner being denied the right to complete their education after moving to another municipality due to the

learner having passed the age limit for the right to be admitted. Otherwise in upper secondary school for pupils with intellectual disabilities, learners have the right to be admitted no later than the first school term of the year in which they will be 20. The specific regulation would give learners who have started studying on an individual programme in upper secondary school for pupils with intellectual disabilities the right to complete their education within four academic years even if they move.

The inquiry proposes that new provisions should enter into force on 1 July 2026.

A picture of the new upper secondary school in summary

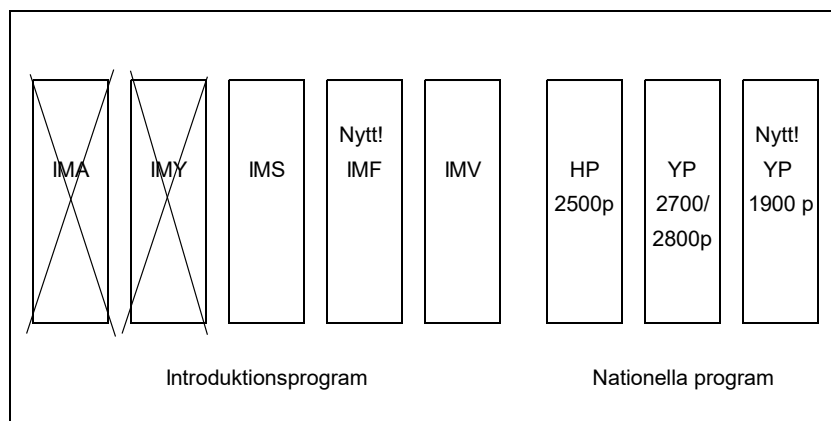
The inquiry's proposals and their consequences in terms of what the upper secondary school of the future will look like are summed up in the figure below. Regarding introductory programmes, the inquiry proposes that the individual alternative (IMA) and vocational introduction (IMY) programmes be abolished. The inquiry proposes that the language introduction programme (IMS) remain, but that newly arrived learners are to be given greater opportunities to study vocational subjects while on a language introduction programme. A new introductory programme, the individual preparatory programme (IMF), will be introduced for learners who do not have the pass grades needed for admission to a national programme or for learners who have special reasons. The IMF programme is primarily intended to serve as preparation for continuing on to other education, such as VET programmes encompassing 1 900 credits, and is to be designed for each individual learner on the basis of their needs and abilities. The inquiry proposes that the introductory programme entitled programme-oriented individual options should remain but that the eligibility criteria for the programme should be raised, and that these programmes should only be designed in advance and offered as a searchable option when learners are making their upper secondary education choices, unlike the situation today where they can also be tailored to an individual learner.

The inquiry proposes that new VET programmes encompassing 1 900 credits are introduced with the same vocational subjects as the current VET programmes but with a lower proportion of foundation

upper secondary subjects. The target group here is learners who do not have the pass grades needed to make them eligible for a national programme encompassing at least 2 500 credits but who have at least three pass grades from compulsory education. As far as the VET programmes encompassing 2 700/2 800 credits are concerned, the inquiry proposes raising the eligibility requirements to make them the same as for the higher education preparatory programmes.

The proposal is expected to lead to more learners being able to achieve the goals of upper secondary education and leave upper secondary school having succeeded in their studies. The proposals further help to ensure that more learners gain a vocational education, which is likely to lead to more learners becoming more quickly established in the labour market and employers' recruitment of upper secondary skilled labour is facilitated. The new upper secondary education proposals are expected to only involve a marginal increase in upper secondary education costs.

Figur 1 A schematic picture of the future upper secondary school

IMA	IMA Individual alternative
IMY	IMY Vocational introduction
IMS	IMS Language introduction
Nytt! IMF	New IMF Individual preparatory programme
IMV	IMV Programme oriented individual options
HP 2 500 p	HP Higher education preparatory programmes, 2 500 credits
YP 2 700/2 800 p	YP VET programmes, 2 700 or 2 800 credits
Nytt! YP 1 900 p	New YP VET programmes, 1 900 credits
Introduktionsprogram	Introductory programmes
Nationella program	National programmes

DEL 1

Fler vägar till arbetslivet

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att nuvarande bilaga 3 och 4 ska betecknas bilaga 4 och 5,

dels att 3 kap. 12 och 12 h §§, 10 kap. 23 a och 23 b § §, 15 kap. 8 a, 11, 22, 25, 30 a, 30 b, 31 a, 32 a och 33 §§, 16 kap. 1, 3, 6, 11, 13, 18, 20, 22, 24, 26, 27, 29, 30, 32 och 34 §§, 17 kap. 2–4, 10–14, 16, 18–21, 26 a och 28–30 §§, 18 kap. 22 och 24 §§, 19 kap. 2, 21, 23, 25, 30, 42 och 42 a §§, 20 kap. 5, 6, 6 a, 35 a, 35 b och 40 b §§, 22 kap. 14, 17 och 18 §§, 23 kap. 13 §, 29 kap. 9 och 24 §§, bilaga 1, 2 och 5 och rubrikerna närmast före 16 kap. 6, 26 och 27 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 16 kap. 21 § ska lyda ”Ämnen, nivåer i ämnen, gymnasiearbete och yrkesprov” och att rubriken närmast före 19 kap. 22 § ska lyda ”Ämnen, nivåer i ämnen, ämnesområden, gymnasiearbete och yrkesprov i anpassad gymnasieskola”,

dels att det ska införas sju nya paragrafer, 16 kap. 2 a, 6 a, 26 a, 27 a och 30 a §§, 19 kap. 42 b § och 23 kap. 13 a §, och en ny bilaga, bilaga 3, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

12 §¹

Om det särskilda stödet för en elev i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan eller sameskolan inte i rimlig grad kan

Om det särskilda stödet för en elev i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan eller sameskolan inte i rimlig grad kan

---

¹ Senaste lydelse 2022:1315.

anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får ett beslut enligt 7 § innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad studiegång). I grundskolan, specialskolan och sameskolan ska den anpassade studiegången utformas så att eleven så långt som möjligt får förutsättningar att nå behörighet till *gymnasieskolans* nationella program.

anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får ett beslut enligt 7 § innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad studiegång). I grundskolan, specialskolan och sameskolan ska den anpassade studiegången utformas så att eleven så långt som möjligt får förutsättningar att nå behörighet till *de* nationella program *i gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.*

Rektorn ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning i den aktuella skolformen.

12 h §²

Rektorn får besluta att en nyanländ elev som har tagits emot inom skolväsendet i högstadiet i grundskolan eller specialskolan, ska ges undervisning som avviker från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad timplan), om

1. rektorn efter att elevens kunskaper har bedömts enligt 12 c § eller senare, bedömer att eleven kommer att ha svårt att nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan inom ramen för skolplikten eller motsvarande rätt till utbildning enligt 7 kap. 2 §, och

1. rektorn efter att elevens kunskaper har bedömts enligt 12 c § eller senare, bedömer att eleven kommer att ha svårt att nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* inom ramen för skolplikten eller motsvarande rätt till utbildning enligt 7 kap. 2 §, och

2. eleven och elevens vårdnadshavare har samtyckt till den anpassade timplanen.

En anpassad timplan ska utformas så att

1. eleven ges undervisning i sådana ämnen och minst det antal

1. eleven ges undervisning i sådana ämnen och minst det antal

² Senaste lydelse 2018:1303.

ämnen som krävs för att nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan,

2. ett av de ämnen som avses i 1 är idrott och hälsa, och

3. eleven ges minst den totala undervisningstid som återstår för övriga elever i den årskursen hos huvudmannen under den kvarvarande skoltiden.

ämnen som krävs för att nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng,*

10 kap.

23 a §³

En huvudman ska, om annat inte följer av andra stycket, erbjuda lovskola till elever som har avslutat årskurs 8 och som riskerar att i nästa årskurs inte uppfylla betygskriterierna för betyget E i ett eller flera ämnen och som därigenom riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Lovskolan ska anordnas i juni samma år som eleven har avslutat årskurs 8 och uppgå till sammanlagt minst 50 timmar. Tiden för lovskola ingår inte i den minsta totala undervisningstiden enligt 5 §.

En huvudman får från ett erbjudande enligt första stycket räkna av den tid som eleven deltagit i lovskola som huvudmannen frivilligt anordnat från och med augusti det år eleven påbörjar årskurs 8 till och med vårterminen påföljande år. Om eleven har deltagit minst 50 timmar i sådan undervisning behöver huvudmannen inte lämna något erbjudande enligt första stycket.

En huvudman ska, om annat inte följer av andra stycket, erbjuda lovskola till elever som har avslutat årskurs 8 och som riskerar att i nästa årskurs inte uppfylla betygskriterierna för betyget E i ett eller flera ämnen och som därigenom riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.* Lovskolan ska anordnas i juni samma år som eleven har avslutat årskurs 8 och uppgå till sammanlagt minst 50 timmar. Tiden för lovskola ingår inte i den minsta totala undervisningstiden enligt 5 §.

³ Senaste lydelse 2022:146.

23 b §⁴

En huvudman ska erbjuda lovskola till elever i årskurs 9 som riskerar att inte uppfylla betygs-kriterierna för betyget E i ett eller flera ämnen och som därigenom riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Lovskolan ska anordnas på loven under läsåret och uppgå till sammanlagt minst 25 timmar.

En huvudman ska också, om inte annat följer av fjärde stycket, erbjuda lovskola till elever som har avslutat årskurs 9 utan att ha uppnått behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Lovskolan ska anordnas i juni samma år som eleven avslutat årskurs 9 och uppgå till sammanlagt minst 50 timmar.

Tiden för lovskola enligt första och andra styckena ingår inte i den minsta totala undervisningstiden enligt 5 §.

En huvudman får från ett erbjudande enligt andra stycket räkna av den tid som eleven deltagit i lovskola som huvudmannen frivilligt anordnat från och med augusti det år eleven påbörjar årskurs 9 till och med vårterminen påföljande år. Om eleven har deltagit minst 50 timmar i sådan undervisning behöver huvudmannen inte lämna något erbjudande enligt andra stycket.

En huvudman ska erbjuda lovskola till elever i årskurs 9 som riskerar att inte uppfylla betygs-kriterierna för betyget E i ett eller flera ämnen och som därigenom riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng*. Lovskolan ska anordnas på loven under läsåret och uppgå till sammanlagt minst 25 timmar.

En huvudman ska också, om inte annat följer av fjärde stycket, erbjuda lovskola till elever som har avslutat årskurs 9 utan att ha uppnått behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng*. Lovskolan ska anordnas i juni samma år som eleven avslutat årskurs 9 och uppgå till sammanlagt minst 50 timmar.

---

⁴ Senaste lydelse 2022:730.

15 kap.

8 a §⁵

Information från en huvudman om erbjudande av nationella program och *introduktionsprogrammen* programinriktat val och *yrkesintroduktion utformade för en grupp elever* ska tydligt ange utbildningens inriktning.

Information från en huvudman om erbjudande av nationella program och *introduktionsprogrammet* programinriktat val ska tydligt ange utbildningens inriktning.

Informationen ska också ange vad utbildningen kan leda till när det gäller etablering på arbetsmarknaden och övergång till vidare studier.

11 §⁶

Utbildningen i gymnasieskolan ska i huvudsak vara skolförlagd, om inte annat anges i andra, tredje eller fjärde stycket.

Gymnasial lärlingsutbildning ska enligt 16 kap. 11 § i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Introduktionsprogrammen programinriktat val, *yrkesintroduktion* och *individuellt alternativ* samt vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år får utformas så att de inte är i huvudsak skolförlagda.

Introduktionsprogrammen programinriktat val och *individuellt förberedelseprogram* samt vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år får utformas så att de inte är i huvudsak skolförlagda.

Av 22 kap. 3 § framgår att utbildning där distansundervisning används inte behöver vara i huvudsak skolförlagd.

22 §⁷

Betyg ska sättas i ämnen. Betyg ska sättas när ett ämne är avslutat. Om ett ämne består av flera nivåer ska betyg sättas efter varje avslutad nivå i ämnet.

När ett godkänt betyg sätts på en högre nivå i ett ämne med flera nivåer ska betyget anses omfatta lägre nivåer i ämnet och ersätta betyg som har satts på sådana nivåer.

⁵ Senaste lydelse 2022:1089.

⁶ Senaste lydelse 2020:605.

⁷ Senaste lydelse 2022:147.

Betyg ska också sättas 1. efter genomfört gymnasiearbete och examensarbete, och 2. i grundskolans ämnen i de fall undervisning i dessa får förekomma i gymnasieskolan.	Betyg ska också sättas 1. efter genomfört gymnasiearbete, <i>yrkesprov</i> och examensarbete, och

25 §⁸

Som betyg på gymnasiearbetet och examensarbetet ska någon av beteckningarna E eller F användas. Betyget E ska användas om en elev har nått examensmålen för gymnasiearbetet eller examensarbetet. I annat fall ska betyget F användas.

Som betyg på gymnasiearbetet, *yrkesprovet* och examensarbetet ska någon av beteckningarna E eller F användas. Betyget E ska användas om en elev har nått examensmålen *eller yrkesutbildningsmålen* för gymnasiearbetet *eller yrkesprovet*, eller *examensmålen* för examensarbetet. I annat fall ska betyget F användas.

30 a §⁹

Ett primärt samverkansavtal enligt 2 kap. 2 b § ska omfatta nationella program och *introduktionsprogrammen* programinriktat val och *yrkesintroduktion utformade för en grupp elever*. En kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet.

Ett primärt samverkansavtal enligt 2 kap. 2 b § ska omfatta nationella program och *introduktionsprogrammet* programinriktat val. En kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet.

Kommunen kan även erbjuda sådan utbildning anordnad av en kommun utanför det primära samverkansområdet eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

När det gäller övrig utbildning i gymnasieskolan kan kommunen erbjuda utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

⁸ Senaste lydelse 2014:530.

⁹ Senaste lydelse 2022:1089.

30 b §¹⁰

När en kommun bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Kravet på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammen* programinriktat val och *yrkesintroduktion utformade för en grupp elever*.

Kravet på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammet* programinriktat val.

31 a §¹¹

När en region bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Första stycket gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammen* programinriktat val och *yrkesintroduktion utformade för en grupp elever*.

Första stycket gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammet* programinriktat val.

32 a §¹²

När en enskild huvudman bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Första stycket gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammen* programinriktat val och *yrkesintroduktion utformade för en grupp elever*, i den utsträckning den enskilde har godkännande som huvudman för utbildningarna.

Första stycket gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammet* programinriktat val, i den utsträckning den enskilde har godkännande som huvudman för utbildningarna.

¹⁰ Senaste lydelse 2022:1089.

¹¹ Senaste lydelse 2022:1089.

¹² Senaste lydelse 2022:1089.

33 §¹³

Varje huvudman för en fristående gymnasieskola ska ta emot alla ungdomar som har rätt till den sökta utbildningen i gymnasieskolan. Mottagandet till en viss utbildning får dock begränsas till att avse

1. elever som är i behov av särskilt stöd (resursskola), eller
2. vissa elever som utbildningen är speciellt anpassad för.

Huvudmannen för en resursskola ansvarar för att bedöma om en elev är i behov av sådant särskilt stöd som resursskolan erbjuder för att eleven ska kunna uppfylla de betygskriterier som minst ska uppfyllas eller för att eleven ska undvika svårigheter i sin skolsituation. Bestämmelser om särskilt stöd finns i 3 kap.

När det gäller *programinriktat val som utformas för en enskild elev, yrkesintroduktion, individuellt alternativ* och språkin introduktion finns särskilda bestämmelser i 17 kap. 29 § om när huvudmannen för en fristående skola är skyldig att ta emot ungdomar som uppfyller behörighetskraven för sådan utbildning.

När det gäller *individuellt förberedelseprogram* och språkin introduktion finns särskilda bestämmelser i 17 kap. 29 § om när huvudmannen för en fristående skola är skyldig att ta emot ungdomar som uppfyller behörighetskraven för sådan utbildning.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev, om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 16 kap. 54 § andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådan utbildning som avses i första stycket andra meningen.

16 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- utbildningarnas utformning och innehåll (2–25 §§),
- gymnasieexamen (26–28 §§),
- gymnasieexamen *och gymnasialt yrkesutbildningsbevis* (26–28 §§),
- behörighet, ansökan, mottagande och fullföljande av utbildningen (29–41 §§),

¹³ Senaste lydelse 2022:724.

- utbildning på nationella program vid en gymnasieskola med offentlig huvudman (42–51 §§), och
- utbildning på nationella program vid en fristående gymnasieskola (52–55 §§).

2 a §

Yrkesprogram finns som två olika utbildningar:

1. yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, och
2. yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

3 §¹⁴

Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

Ett yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev ska dock ha rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt vad som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om det som ska ingå i utbildningen för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet. *Yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska också utgöra grund för fortsatt yrkesutbildning.*

Ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev ska dock ha rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt vad som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om det som ska ingå i utbildningen enligt andra stycket.

¹⁴ Senaste lydelse 2022:275.

Examensmål

För varje nationellt program ska det finnas examensmål som innehåller mål för programmet.

Examensmål och yrkesutbildningsmål

6 §

För varje nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska det finnas examensmål som innehåller mål för programmet.

6 a §

För varje yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska det finnas yrkesutbildningsmål som innehåller mål för programmet.

11 §¹⁵

Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från det som eleven får välja bort enligt 3 §.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från det som eleven får välja bort enligt 3 § *andra stycket*.

13 §

Statens skolverk får besluta om avvikelser från struktur, innehåll *och* examensmål för utbildningar på nationella program.

Statens skolverk får besluta om avvikelser från struktur, innehåll, examensmål *och yrkesutbildningsmål* för utbildningar på nationella program.

---

¹⁵ Senaste lydelse 2022:275.

Beslut enligt första stycket som avser en utbildning som anordnas av en offentlig huvudman fattas i samband med beslut om riksrekrytering enligt 45 §.

Beslut enligt första stycket som avser en utbildning som anordnas av en enskild huvudman fattas efter en prövning som motsvarar prövningen av riksrekryterande utbildningar enligt 45 §.

Regeringen får meddela föreskrifter om villkor för beslut enligt tredje stycket.

18 §¹⁶

Eleverna har rätt till ett minsta antal undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid). Den garanterade undervisningstiden för elever på

– yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng är 2 720 undervisningstimmar,

– yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng är 2 625 undervisningstimmar, *och*

– yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng är 2 625 undervisningstimmar,

– *yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng är 2 430 undervisningstimmar, och*

– högskoleförberedande program är 2 180 undervisningstimmar.

För elever som har valt bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt 3 § minskas den garanterade undervisningstiden i motsvarande omfattning.

För elever *på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng*, som har valt bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt 3 § *andra stycket*, minskas den garanterade undervisningstiden i motsvarande omfattning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

¹⁶ Senaste lydelse 2022:275.

20 §¹⁷

Utbildningens omfattning framgår av en poängplan i bilaga 2. Utbildningens omfattning på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och högskoleförberedande program framgår av en poängplan i bilaga 2.

Utbildningens omfattning på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng framgår av en poängplan i bilaga 3.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om poängplanen.

22 §

I utbildningen ska det ingå ett gymnasiearbete. I utbildningen på högskoleförberedande program ska det ingå ett gymnasiearbete.

I utbildningen på yrkesprogram ska det ingå ett gymnasiearbete eller yrkesprov.

Regeringen får meddela föreskrifter om när ett gymnasiearbete respektive yrkesprov ska ingå i utbildningen.

24 §¹⁸

Har en elev efter en avslutad nivå i ett ämne eller ett genomfört gymnasiearbete fått lägst betyget E, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av andra stycket. Har en elev efter en avslutad nivå i ett ämne eller efter ett genomfört gymnasiearbete eller yrkesprov fått lägst betyget E, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att en elev ska få

¹⁷ Senaste lydelse 2018:749.

¹⁸ Senaste lydelse 2022:147.

1. börja läsa ett ämne eller en viss nivå i ett ämne, och
2. läsa ett ämne eller en viss nivå i ett ämne på nytt.

Gymnasieexamen

Gymnasieexamen och gymnasialt yrkesutbildningsbevis

26 §

Utbildningen på yrkesprogram syftar till en yrkesexamen och utbildningen på högskoleförberedande program syftar till en högskoleförberedande examen. Båda dessa examina kallas gymnasieexamen.

Utbildningen på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng syftar till en yrkesexamen och utbildningen på högskoleförberedande program syftar till en högskoleförberedande examen. Båda dessa examina kallas gymnasieexamen.

För elever som har betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng på ett nationellt program ska gymnasieexamen utfärdas, om villkoren i 27 eller 28 § är uppfyllda.

26 a §

Utbildningen på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng syftar till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

För elever som har betyg från en utbildning som omfattar minst 1 900 gymnasiepoäng från ett sådant yrkesprogram som avses i första stycket ska ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdas, om villkoren i 27 a § är uppfyllda.

Regeringen får meddela föreskrifter om när ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får utfärdas för elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

YrkesexamenYrkesexamen och gymnasialt yrkesutbildningsbevis27 §¹⁹

Yrkesexamen ska utfärdas om en elev som avses i 26 § har godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar minst 100 gymnasiepoäng i vart och ett av ämnena

1. svenska eller svenska som andraspråk,
2. engelska, och
3. matematik.

Även gymnasiearbetet ska ingå i de godkända betygen.

Även gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* ska ingå i de godkända betygen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. vilka nivåer i de ämnen som anges i första stycket som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram, och
2. vilka andra ämnen och vilka nivåer i dessa som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram.

27 a §

Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas om en elev som avses i 26 a § har godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 1 650 gymnasiepoäng och som innefattar minst 50 gymnasiepoäng i vart och ett av ämnena

- 1. svenska eller svenska som andraspråk,*
- 2. engelska, och*
- 3. matematik.*

Även ett gymnasiearbete eller yrkesprov ska ingå i de godkända betygen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan

¹⁹ Senaste lydelse 2022:147.

med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. vilka nivåer i de ämnen som anges i första stycket som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram, och

2. vilka andra ämnen och vilka nivåer i dessa som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram.

29 §

För de nationella programmen gäller, utöver vad som föreskrivs i 15 kap. 5 §, de ytterligare behörighetskrav i fråga om godkända betyg från grundskolan eller *mot-svarande* utbildning som följer av 30–34 §§.

För de nationella programmen gäller, utöver vad som föreskrivs i 15 kap. 5 §, de ytterligare behörighetskrav i fråga om godkända betyg från grundskolan eller *annan* utbildning som följer av 30–34 §§.

30 §²⁰

För behörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst *fem* andra ämnen.

För behörighet till ett yrkesprogram *som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng* krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst *nio* andra ämnen.

En sökande till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska också anses behörig om den sökande har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt godkända betyg om minst 400 gymnasiepoäng i karaktärsämnen från ett yrkesprogram.

²⁰ Senaste lydelse 2018:749.

Kravet i första och andra styckena på godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska för vart och ett av ämnena också anses uppfyllt om den sökande har godkänt betyg om minst 50 gymnasiepoäng i motsvarande ämne enligt gymnasieskolans ämnesplan.

30 a §

För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng krävs godkända betyg i minst tre ämnen. Dessa yrkesprogram står dock inte öppna för ungdomar som har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng enligt 30 §.

Om huvudmannen för utbildningen finner att det finns särskilda skäl, får ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng tas emot till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

32 §

En sökande till ett nationellt program som saknar godkänt betyg i engelska men uppfyller övriga behörighetskrav ska ändå anses behörig om den sökande

En sökande till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng och som saknar godkänt betyg i engelska men uppfyller övriga behörighetskrav ska ändå anses behörig om den sökande

1. på grund av speciella personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av sin tid i grundskolan eller motsvarande utbildning, och

2. bedöms ha förutsättningar att klara studierna på det sökta programmet.

34 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om att särskilda förkunskapskrav ska gälla för vissa utbildningar.

För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng får dock inte krav ställas på godkända betyg i vissa angivna ämnen.

17 kap.

2 §²¹

Introduktionsprogrammen är

– programinriktat val,

– yrkesintroduktion,

– individuellt alternativ, och

– språkintrouktion.

– *individuellt förberedelseprogram, och*

3 §²²

Utöver vad som gäller för all gymnasieutbildning enligt 15 kap. 2 § är syftet med

– programinriktat val att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program och att de så snart som möjligt ska kunna antas till det programmet,

– yrkesintroduktion att elever ska få en yrkesinriktad utbildning

– programinriktat val att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng och att de så snart som möjligt ska kunna antas till det programmet,

– individuellt förberedelseprogram att elever ska gå vidare till

²¹ Senaste lydelse 2018:749.

²² Senaste lydelse 2018:749.

som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett yrkesprogram,

– individuellt alternativ att elever ska gå vidare till yrkesintroduktion, annan fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden, och

– språkin introduktion att ge nyanlända ungdomar en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket, vilken möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning.

annan fortsatt utbildning eller få en arbetsmarknadsinriktad utbildning som underlättar för dem att gå vidare till arbetsmarknaden, och

4 §²³

Programinriktat val och yrkesintroduktion får utformas för en grupp elever eller för en enskild elev. Övriga introduktionsprogram ska utformas för en enskild elev.

Programinriktat val ska utformas för en grupp elever. Övriga introduktionsprogram ska utformas för en enskild elev.

10 §²⁴

Programinriktat val står öppet för ungdomar som inte har alla de godkända betyg som krävs för behörighet till ett visst nationellt program enligt 16 kap. 30 eller 31 §, men från grundskolan har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och

– i engelska eller matematik samt i minst fyra andra ämnen, eller

– i engelska och matematik samt i minst tre andra ämnen.

Programinriktat val står öppet för ungdomar som inte har alla de godkända betyg som krävs för behörighet till ett visst nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng enligt 16 kap. 30 eller 31 §, men från grundskolan har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och

– i engelska eller matematik samt i minst åtta andra ämnen, eller

– i engelska och matematik samt i minst fem andra ämnen.

Sådana betyg som avses i 16 kap. 30 § andra och tredje styckena får

²³ Senaste lydelse 2018:749.

²⁴ Senaste lydelse 2018:749.

ersätta betyg från grundskolan i första stycket.

11 §

Yrkesintroduktion och individuellt alternativ står öppna för ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram enligt 16 kap. 30 §. De står dock inte öppna för ungdomar som ska erbjudas språkintröduktion.

Om huvudmannen för utbildningen finner att det finns synnerliga skäl, får ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett yrkesprogram tas emot till yrkesintroduktion eller individuellt alternativ.

Individuellt förberedelseprogram står öppet för ungdomar som inte har de godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst nio andra ämnen som enligt 16 kap. 30 § första stycket eller 31 § krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Det står dock inte öppet för ungdomar som ska erbjudas språkintröduktion.

Om huvudmannen för utbildningen finner att det finns synnerliga skäl, får ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng tas emot till individuellt förberedelseprogram.

12 §²⁵

Språkintröduktion står öppen för nyanlända ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram enligt 16 kap. 30 § och som behöver en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket för att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Om det finns särskilda skäl får även andra elever gå språkintröduktion.

Språkintröduktion står öppen för nyanlända ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng enligt 16 kap. 30 § första stycket eller 31 § och som behöver en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket för att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Om

²⁵ Senaste lydelse 2015:246.

det finns särskilda skäl får även andra elever gå språkin introduktion.

13 §²⁶

En ansökan till programinriktat val *som har utformats för en grupp elever eller till yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever* ska ges in till den sökandes hemkommun.

En ansökan till programinriktat val ska ges in till den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till denne.

14 §²⁷

Den huvudman som anordnar utbildningen prövar om en sökande till programinriktat val *som har utformats för en grupp elever eller till yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever* är behörig och om den sökande ska tas emot.

Den huvudman som anordnar utbildningen prövar om en sökande till programinriktat val är behörig och om den sökande ska tas emot.

16 §²⁸

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i hemkommunen erbjuds programinriktat val, *yrkesintroduktion, individuellt alternativ* och språkin introduktion. Erbjudandet om programinriktat val ska avse utbildningar som är inriktade mot ett allsidigt urval av de nationella program som kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal.

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i hemkommunen erbjuds programinriktat val, *individuellt förberedelseprogram* och språkin introduktion. Erbjudandet om programinriktat val ska avse utbildningar som är inriktade mot ett allsidigt urval av de nationella program som kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal.

²⁶ Senaste lydelse 2018:749.

²⁷ Senaste lydelse 2018:749.

²⁸ Senaste lydelse 2022:1315.

Utöver det som följer av första stycket ansvarar hemkommunen för att elever från anpassade grundskolan erbjuds *yrkesintroduktion och individuellt alternativ*, om de önskar sådan utbildning. Hemkommunen behöver dock inte erbjuda sådan utbildning om det med hänsyn till elevens bästa finns synnerliga skäl att inte göra det.

Hemkommunen får erbjuda språkintrödnation enligt 12 § till elever som tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Utöver det som följer av första stycket ansvarar hemkommunen för att elever från anpassade grundskolan erbjuds *individuellt förberedelseprogram*, om de önskar sådan utbildning. Hemkommunen behöver dock inte erbjuda sådan utbildning om det med hänsyn till elevens bästa finns synnerliga skäl att inte göra det.

18 §²⁹

En region får, utöver vad som följer av 17 §, efter överenskommelse med en kommun anordna *yrkesintroduktion och individuellt alternativ*.

En region får, utöver vad som följer av 17 §, efter överenskommelse med en kommun anordna *individuellt förberedelseprogram*.

19 §³⁰

En kommun eller en region som anordnar programriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En kommun eller en region som anordnar programriktat val ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

²⁹ Senaste lydelse 2019:947.

³⁰ Senaste lydelse 2019:947.

Om det finns platser över på utbildningen, sedan alla sökande som ska tas emot enligt första och andra styckena har antagits, får kommunen eller regionen ta emot andra behöriga sökande till utbildningen.

20 §³¹

Statens skolverk får för programinriktat val som har utformats för en grupp elever vid en gymnasieskola med offentlig huvudman besluta att utbildningen ska stå öppen för sökande från hela landet (riksrekrytering).

Statens skolverk får för programinriktat val vid en gymnasieskola med offentlig huvudman besluta att utbildningen ska stå öppen för sökande från hela landet (riksrekrytering).

Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta.

21 §³²

En kommun som anordnar programinriktat val som har utformats för en enskild elev, yrkesintroduktion som har utformats för en enskild elev, individuellt alternativ eller språkin introduktion får ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning även om de inte kommer från kommunen.

En kommun som anordnar individuellt förberedelseprogram eller språkin introduktion får ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning även om de inte kommer från kommunen.

Även en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en enskild elev, yrkesintroduktion som har utformats för en enskild elev eller individuellt alternativ, får ta emot behöriga ungdomar till utbildningen oberoende av vilken kommun de kommer från.

Även en region som anordnar individuellt förberedelseprogram får ta emot behöriga ungdomar till utbildningen oberoende av vilken kommun de kommer från.

³¹ Senaste lydelse 2018:749.

³² Senaste lydelse 2019:947.

26 a §³³

En kommun eller en region som enligt 19 § andra stycket har tagit emot en elev på programinriktat val *som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever* ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun. Det samma gäller den kommun eller region som enligt 21 a § har tagit emot en elev *på programinriktat val som har utformats för en enskild elev, yrkesintroduktion som har utformats för en enskild elev, individuellt alternativ* eller språkintroduktion.

Om den anordnande huvudmannen och elevens hemkommun inte kommer överens om annat ska ersättningen för utbildningen motsvara anordnarens självkostnad.

En kommun eller en region som enligt 19 § andra stycket har tagit emot en elev på programinriktat val ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun. Det samma gäller den kommun eller region som enligt 21 a § har tagit emot en elev *på individuellt förberedelseprogram* eller språkintroduktion.

28 §³⁴

En fristående gymnasieskola som anordnar ett nationellt program får anordna programinriktat val som är inriktat mot det nationella programmet, *individuellt alternativ* och språkintroduktion.

En fristående gymnasieskola som anordnar ett yrkesprogram får anordna yrkesintroduktion.

En fristående gymnasieskola som anordnar ett nationellt program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* får anordna programinriktat val som är inriktat mot det nationella programmet, *individuellt förberedelseprogram* och språkintroduktion.

³³ Senaste lydelse 2019:947.

³⁴ Senaste lydelse 2018:749. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

29 §³⁵

Huvudmannen för en fristående gymnasieskola är skyldig att ta emot en elev till *yrkesintroduktion, individuellt alternativ* och språkintröduktion bara om huvudmannen och elevens hemkommun har kommit överens om det bidrag som kommunen ska betala till huvudmannen för utbildningen.

Huvudmannen för en fristående gymnasieskola är skyldig att ta emot en elev till programinriktat val som har utformats för en enskild elev bara om huvudmannen och elevens hemkommun har kommit överens om det. Bidraget ska bestämmas enligt 35 §.

Huvudmannen för en fristående gymnasieskola är skyldig att ta emot en elev till *individuellt förberedelseprogram* och språkintröduktion bara om huvudmannen och elevens hemkommun har kommit överens om det bidrag som kommunen ska betala till huvudmannen för utbildningen.

30 §³⁶

Av 15 kap. 33 § framgår när huvudmannen för en fristående skola som anordnar programinriktat val *som har utformats för en grupp elever* är skyldig att ta emot behöriga sökande till utbildningen.

Vad som gäller för urval bland mottagna sökande och antagning till utbildningen följer av 15 kap. 12–14 §§.

Av 15 kap. 33 § framgår när huvudmannen för en fristående skola som anordnar programinriktat val är skyldig att ta emot behöriga sökande till utbildningen.

18 kap.22 §³⁷

På de nationella programmen ska betyg sättas i ämnen och efter genomfört gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola. Betyg ska sättas när ett ämne är avslutat. Om ett ämne består av flera nivåer ska

På de nationella programmen ska betyg sättas i ämnen och efter genomfört gymnasiearbete *eller yrkesprov* i anpassad gymnasieskola. Betyg ska sättas när ett ämne är avslutat. Om ett ämne består

³⁵ Senaste lydelse 2018:749. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

³⁶ Senaste lydelse 2018:749.

³⁷ Senaste lydelse 2022:1315.

betyg sätts efter varje avslutad nivå i ämnet. av flera nivåer ska betyg sätts efter varje avslutad nivå i ämnet.

Om en elev på ett individuellt program har läst ett ämne enligt 19 kap. 15 §, ska betyg sätts när ämnet är avslutat. Om ämnet består av flera nivåer ska betyg sätts efter varje avslutad nivå i ämnet.

När ett betyg sätts på en högre nivå i ett ämne med flera nivåer ska betyget anses omfatta lägre nivåer i ämnet och ersätta betyg som har satts på sådana nivåer.

Om en elev har läst ett ämne enligt gymnasieskolans ämnesplan ska, i stället för vad som föreskrivs i 23–26 §§, betyg sätts enligt bestämmelserna i 15 kap. 22–27 §§ om betygssättning i gymnasieskolan.

24 §³⁸

Som betyg på gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola ska beteckningen E användas om eleven har nått målen för gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola. För den elev som inte har nått målen för gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola ska betyg inte sättas.

Som betyg på gymnasiearbetet *och yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola ska beteckningen E användas om eleven har nått målen för gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola. För den elev som inte har nått målen för gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola ska betyg inte sättas.

19 kap.

2 §³⁹

Vilka de nationella programmen är framgår av bilaga 3.

Vilka de nationella programmen är framgår av bilaga 4.

21 §⁴⁰

Omfattningen av studierna på nationella program anges i gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola. Utbildningens omfattning är 2 500 poäng. Fördelningen av poängen framgår av en poängplan i bilaga 4.

Omfattningen av studierna på nationella program anges i gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola. Utbildningens omfattning är 2 500 poäng. Fördelningen av poängen framgår av en poängplan i bilaga 5.

³⁸ Senaste lydelse 2022:1315.

³⁹ Senaste lydelse 2018:749.

⁴⁰ Senaste lydelse 2022:1315.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om poängplanen.

23 §⁴¹

I utbildningen på de nationella programmen ska ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola *ingå*.

I utbildningen på de nationella programmen ska *det ingå* ett gymnasiearbete *eller yrkesprov* i anpassad gymnasieskola.

Regeringen får meddela föreskrifter om när ett yrkesprov i anpassad gymnasieskola ska erbjudas i utbildningen i stället för ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola.

25 §⁴²

Har en elev efter en avslutad nivå i ett ämne eller ett genomfört gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola fått lägst betyget E, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av andra stycket.

Har en elev efter en avslutad nivå i ett ämne eller *efter* ett genomfört gymnasiearbete *eller yrkesprov* i anpassad gymnasieskola fått lägst betyget E, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att en elev ska få

1. börja läsa ett ämne eller en viss nivå i ett ämne, och
2. läsa ett ämne eller en viss nivå i ett ämne på nytt.

⁴¹ Senaste lydelse 2022:1315.

⁴² Senaste lydelse 2022:1315.

30 §⁴³

En elev som har påbörjat *en utbildning på* ett nationellt program, en nationell inriktning eller en särskild variant har rätt att, utom i de fall som avses i 18 kap. 7 §, hos huvudmannen eller inom samverkansområdet under fyra läsår fullfölja sin utbildning.

Första stycket gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

En elev som har påbörjat ett nationellt program, en nationell inriktning eller en särskild variant har rätt att, utom i de fall som avses i 18 kap. 7 §, hos huvudmannen eller inom samverkansområdet *för utbildningen* under fyra läsår fullfölja sin utbildning.

En elev som har påbörjat ett individuellt program har rätt att, utom i de fall som avses i 18 kap. 7 §, hos huvudmannen eller inom samverkansområdet för utbildningen under fyra läsår fullfölja sin utbildning enligt den individuella studieplanen. Om den individuella studieplanen ändras, har eleven rätt att under de fyra läsåren fullfölja utbildningen enligt den ändrade planen.

Första och andra styckena gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

42 §⁴⁴

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning. *Om den*

⁴³ Senaste lydelse 2012:109.

⁴⁴ Senaste lydelse 2024:89.

nya hemkommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har påbörjat ett individuellt program och som där efter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen enligt en ny individuell studieplan i den nya hemkommunen eller en region som anordnar utbildningen enligt ett samverkansavtal med hemkommunen.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet.

42 a §⁴⁵

En elev som har *placerats* i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag *och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun* har rätt att fullfölja *en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.*

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har *påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som med anledning av placering* i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag, *flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet.*

En elev som har påbörjat ett individuellt program, och som med anledning av sådan placering som avses i första stycket flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen enligt en ny individuell studieplan i den kommun eller region där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

⁴⁵ Senaste lydelse 2024:89.

42 b §

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun, har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Om hemkommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett sådant hem för vård eller boende eller skyddat boende som avses i första stycket och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun, har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett individuellt program enligt en ny individuell studieplan i hemkommunen eller en region som anordnar utbildningen enligt ett samverkansavtal med hemkommunen.

Första och andra styckena gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

20 kap.

5 §⁴⁶

Utbildning på grundläggande nivå, anpassad utbildning på grundläggande nivå och utbildning i svenska för invandrare bedrivs i form av kurser. Utbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå bedrivs i form av

1. ämnen, <i>och</i>	1. ämnen,
2. ett komvuxarbete.	2. komvuxarbete, <i>och</i>
	3. <i>yrkesprov.</i>

Ett ämne består av en eller flera nivåer.

På gymnasial nivå anges omfattningen av nivåerna i ämnen *och* komvuxarbetet med gymnasiepoäng.

Inom anpassad utbildning på gymnasial nivå anges omfattningen av nivåerna i ämnen *och* komvuxarbetet med gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola.

På gymnasial nivå anges omfattningen av nivåerna i ämnen, komvuxarbetet *och yrkesprovet* med gymnasiepoäng.

Inom anpassad utbildning på gymnasial nivå anges omfattningen av nivåerna i ämnen, komvuxarbetet *och yrkesprovet* med gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola.

6 §⁴⁷

För varje kurs i utbildning på grundläggande nivå och i anpassad utbildning på grundläggande nivå ska det finnas en kursplan. För varje ämne i utbildning på gymnasial nivå och i anpassad utbildning på gymnasial nivå ska det finnas en ämnesplan. Om det finns särskilda skäl får flera ämnen ha en gemensam ämnesplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kursplaner, ämnesplaner, gymnasiepoäng och gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola. Sådana föreskrifter får innebära att kursplaner eller ämnesplaner inte ska finnas eller att gymnasiepoäng eller gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola inte ska beräknas för vissa kurser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om mål för komvuxarbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om mål för komvuxarbetet *och yrkesprovet.*

⁴⁶ Senaste lydelse 2022:1315.

⁴⁷ Senaste lydelse 2022:1315.

6 a §⁴⁸

I utbildning på gymnasial nivå och i anpassad utbildning på gymnasial nivå kan ämnen eller nivåer i ämnen som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.

En sammanhållen yrkesutbildning får även innehålla komvuxarbete och yrkesprov.

Utbildningen kan utformas som en nationell sammanhållen yrkesutbildning eller vara utformad av en huvudman.

35 a §⁴⁹

I utbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå ska betyg sättas i ämnen. Betyg ska sättas när ett ämne är avslutat. Om ett ämne består av flera nivåer ska betyg sättas efter varje avslutad nivå i ämnet.

När ett godkänt betyg sätts på en högre nivå i ett ämne med flera nivåer ska betyget anses omfatta lägre nivåer i ämnet och ersätta betyg som har satts på sådana nivåer. Detta gäller även om betygen på de lägre nivåerna har satts inom gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan.

Betyg ska också sättas efter genomfört komvuxarbete.

Betyg ska också sättas efter genomfört komvuxarbete *och yrkesprov.*

35 b §⁵⁰

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning *och* om komvuxarbetet i övrigt. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning *samt* om komvuxarbetet *och yrkesprovet* i övrigt. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

⁴⁸ Senaste lydelse 2022:1318.

⁴⁹ Senaste lydelse 2022:1315.

⁵⁰ Senaste lydelse 2022:147.

40 b §⁵¹

Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från utbildning på gymnasial nivå eller anpassad utbildning på gymnasial nivå ska ha möjlighet att genomgå prövning i komvuxarbete. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på komvuxarbetet, ett gymnasiearbete eller ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola. Den som fortfarande är elev i gymnasieskolan eller i anpassade gymnasieskolan får dock inte genomgå prövning i ett komvuxarbete om eleven tidigare har fått betyget E på ett gymnasiearbete eller ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola.

Prövning i komvuxarbete får göras bara hos en huvudman som anordnar utbildning inom det kunskapsområde som komvuxarbetet avser.

Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från utbildning på gymnasial nivå eller anpassad utbildning på gymnasial nivå ska ha möjlighet att genomgå prövning i komvuxarbete *och yrkesprov*. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på komvuxarbetet, ett gymnasiearbete *eller ett yrkesprov* eller ett gymnasiearbete *eller ett yrkesprov* i anpassad gymnasieskola. Den som fortfarande är elev i gymnasieskolan eller i anpassade gymnasieskolan får dock inte genomgå prövning i ett komvuxarbete *eller yrkesprov* om eleven tidigare har fått betyget E på ett gymnasiearbete *eller ett yrkesprov* eller ett gymnasiearbete *eller ett yrkesprov* i anpassad gymnasieskola.

Prövning i komvuxarbete *eller yrkesprov* får göras bara hos en huvudman som anordnar utbildning inom det kunskapsområde som komvuxarbetet avser *eller det yrkesområde som yrkesprovet avser*.

22 kap.14 §⁵²

Huvudmannen för en sådan utbildning som avses i 13 § prövar om en sökande är behörig och ska tas emot. Huvudmannen är vid denna prövning bunden av hemkommunens beslut enligt 18 kap. 5 § att en sökande tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Behöriga sökande från hela landet ska tas emot till utbildningen

Behöriga sökande från hela landet ska tas emot till utbildningen

⁵¹ Senaste lydelse 2022:1315.

⁵² Senaste lydelse 2022:1315.

(riksrekrytering). Huvudmannen är dock bara skyldig att ta emot en sökande till en utbildning som avser *programinriktat val som har utformats för en enskild elev, yrkesintroduktion, individuellt alternativ* eller språkin introduktion i gymnasieskolan eller till en utbildning som avser ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan om huvudmannen och den sökandes hemkommun har kommit överens om ersättningen.

(riksrekrytering). Huvudmannen är dock bara skyldig att ta emot en sökande till en utbildning som avser *individuellt förberedelseprogram* eller språkin introduktion i gymnasieskolan eller till en utbildning som avser ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan om huvudmannen och den sökandes hemkommun har kommit överens om ersättningen.

17 §⁵³

En offentlig huvudman som har antagit en elev till ett program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan där distansundervisning används med stöd av 8 § ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun (interkommunal ersättning).

Om det är fråga om ett nationellt program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan eller programinriktat val *som har utformats för en grupp elever* i gymnasieskolan ska hemkommunen betala det belopp som har beslutats i varje särskilt fall av Statens skolverk.

Om det är fråga om ett nationellt program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan eller programinriktat val i gymnasieskolan ska hemkommunen betala det belopp som har beslutats i varje särskilt fall av Statens skolverk.

Om det är fråga om en annan utbildning än som anges i andra stycket ska den interkommunala ersättningen motsvara anordnarens självkostnad, om inte den anordnande huvudmannen och elevens hemkommun kommer överens om annat.

Denna paragraf gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

⁵³ Senaste lydelse 2022:1315.

18 §⁵⁴

Hemkommunen ska lämna bidrag till en enskild huvudman som har antagit en elev till ett program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan där distansundervisning används med stöd av 8 §.

Om det är fråga om ett nationellt program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan eller programinriktat val som har utformats för en grupp elever i gymnasieskolan består bidraget av ett grundbelopp enligt 19 § som har beslutats i varje särskilt fall av Statens skolverk och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 20 §.

Om det är fråga om ett nationellt program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan eller programinriktat val i gymnasieskolan består bidraget av ett grundbelopp enligt 19 § som har beslutats i varje särskilt fall av Statens skolverk och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 20 §.

Om det är fråga om en annan utbildning än som anges i andra stycket ska bidraget motsvara den enskilde huvudmannens självkostnad, om inte huvudmannen och elevens hemkommun kommer överens om annat.

Denna paragraf gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

23 kap.

13 §⁵⁵

Uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil får överlämnas till en enskild fysisk eller juridisk person på entreprenad inom

1. gymnasieskolan, och
2. anpassade gymnasieskolan.

Uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en estetisk profil får överlämnas till en enskild fysisk eller juridisk person på entreprenad inom

13 a §

Uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil, gymnasiearbete eller yrkesprov eller gymnasiearbete

⁵⁴ Senaste lydelse 2022:1315.

⁵⁵ Senaste lydelse 2022:1315.

eller yrkesprov i anpassad gymnasieskola får överlämnas till en annan huvudman inom skolväsendet eller till en enskild fysisk eller juridisk person på entreprenad inom

- 1. gymnasieskolan, och*
- 2. anpassade gymnasieskolan.*

29 kap.

9 §⁵⁶

En hemkommun ska löpande under året hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen är sysselsatta som

1. inte har fyllt 20 år,
2. har fullgjort sin skolplikt eller har blivit folkbokförda i landet vid en tidpunkt då de inte har skolplikt,
3. inte genomför utbildning i gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola eller motsvarande utbildning,
4. inte har en gymnasieexamen,   4. inte har en gymnasieexamen
eller ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis,
5. inte har ett gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola, och
6. inte har fullföljt utbildning som motsvarar gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan med godkänt resultat.

Hemkommunen ska erbjuda de ungdomar som avses i första stycket lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Kommunen ska dokumentera sina insatser på lämpligt sätt.

Kommunen ska föra ett register över de ungdomar som avses i första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den dokumentation och den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt första–tredje styckena.

---

⁵⁶ Senaste lydelse 2022:1315.

24 §⁵⁷

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, utöver vad som i övrigt följer av denna lag, meddela föreskrifter om

1. att enskilda får sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg, gymnasieexamen och intyg enligt de bestämmelser som gäller för skolväsendet,

2. att en myndighet i enskilda fall får besluta i sådana frågor som avses i 1, och

3. ytterligare villkor för att enskilda i sådana fall som avses i 1 och 2 ska få sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg, gymnasieexamen och intyg.

1. att enskilda får sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg, gymnasieexamen, *gymnasialt yrkesutbildningsbevis* och intyg enligt de bestämmelser som gäller för skolväsendet,

3. ytterligare villkor för att enskilda i sådana fall som avses i 1 och 2 ska få sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg, gymnasieexamen, *gymnasialt yrkesutbildningsbevis* och intyg.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. De nya bestämmelserna i 16 kap. 27 a § och bestämmelserna i 15 kap. 22 §, 16 kap. 22, 24 och 27 §§, 18 kap. 24 §, 19 kap. 23 och 25 §§, 20 kap. 5, 6, 6 a, 35 a, och 35 b och 40 b §§ i den nya lydelsen börjar tillämpas från och med den 1 januari 2028.

3. Bestämmelserna i 15 kap. 25 § och bilaga 2 och 5 i den nya lydelsen om yrkesprov tillämpas för tid från och med den 1 januari 2028 och i övrigt första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

4. Bestämmelserna i 23 kap. 13 a § i den nya lydelsen om yrkesprov tillämpas för tid från och med den 1 januari 2028.

5. De nya bestämmelserna i 16 kap. 2 a, 6 a, 26 a och 30 a §§ och bestämmelserna i 3 kap. 12 och 12 h §§, 10 kap. 23 a och 23 b §§, 15 kap. 8 a, 11, 30 a, 30 b, 31 a, 32 a och 33 §§, 16 kap. 1, 3, 6, 11, 13, 18, 20, 26, 29, 30, 32 och 34 §§, 17 kap. 2–4, 10–14, 16, 18–21, 26 a och 28–30 §§, 18 kap. 22 §, 19 kap. 2 och 21 §§, 22 kap. 14 §, 29 kap. 9, 17, 18 och 24 §§ och bilaga 1, 3 och 4 i den nya lydelsen tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

---

⁵⁷ Senaste lydelse 2012:109.

6. För utbildning på introduktionsprogrammet individuellt alternativ som påbörjas före den 1 juli 2028 ska syftet enligt 17 kap. 3 § i den äldre lydelsen inte vara att gå vidare till yrkesintroduktion.

Nuvarande lydelse

Bilaga 1

Nationella program

Yrkesprogram

Barn- och fritidsprogrammet
Bygg- och anläggningsprogrammet
El- och energiprogrammet
Fordons- och transportprogrammet
Frisör- och stylistprogrammet
Försäljnings- och serviceprogrammet
Hotell- och turismprogrammet
Industri tekniska programmet
Naturbruksprogrammet
Restaurang- och livsmedelsprogrammet
VVS- och fastighetsprogrammet
Vård- och omsorgsprogrammet

Högskoleförberedande program

Ekonomiprogrammet
Estetiska programmet
Humanistiska programmet
Naturvetenskapsprogrammet
Samhällsvetenskapsprogrammet
Teknikprogrammet

Föreslagen lydelse

Bilaga 1⁵⁸

Nationella program

Yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng

Barn- och fritidsprogrammet 2 700 gymnasiepoäng
Bygg- och anläggningsprogrammet 2 800 gymnasiepoäng
El- och energiprogrammet 2 800 gymnasiepoäng
Fordons- och transportprogrammet 2 800 gymnasiepoäng
Frisör- och stylistprogrammet 2 800 gymnasiepoäng
Försäljnings- och serviceprogrammet 2 800 gymnasiepoäng
Hotell- och turismprogrammet 2 700 gymnasiepoäng
Industritekniska programmet 2 800 gymnasiepoäng
Naturbruksprogrammet 2 800 gymnasiepoäng
Restaurang- och livsmedelsprogrammet 2 800 gymnasiepoäng
VVS- och fastighetsprogrammet 2 800 gymnasiepoäng
Vård- och omsorgsprogrammet 2 700 gymnasiepoäng

Yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

Barn- och fritidsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
Bygg- och anläggningsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
El- och energiprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
Fordons- och transportprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
Frisör- och stylistprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
Försäljnings- och serviceprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
Hotell- och turismprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
Industritekniska programmet 1 900 gymnasiepoäng
Naturbruksprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
Restaurang- och livsmedelsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
VVS- och fastighetsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
Vård- och omsorgsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng

Högskoleförberedande program

Ekonomiprogrammet
Estetiska programmet
Humanistiska programmet
Naturvetenskapsprogrammet
Samhällsvetenskapsprogrammet
Teknikprogrammet

---

⁵⁸ Senaste lydelse 2023:354. Bilagan fick sin nuvarande beteckning genom 2017:620.

Nuvarande lydelse

Bilaga 2

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne	Gymnasiepoäng
------	---------------

Gymnasiegemensamma ämnen

Följande ämnen ska ingå i *de nationella programmen* med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk	300 ¹
Engelska	200 ²
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200 ³
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200 ⁴
Samhällskunskap	100/200 ⁵
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50/100 ⁶

Karaktärsämnen

Ämnen som ger de nationella programmen deras karaktär ska ingå i dessa program med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

<u>Yrkesprogram</u>	1 500/1 600 ⁷
<u>Högskoleförberedande program</u>	950/1 050/1 150 ⁸

Individuellt val och gymnasiearbete

Individuellt val och gymnasiearbete ska ingå i de nationella programmen med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100
<hr/>	
Summa gymnasiepoäng	2 500/2 700/2 800

1. Elever på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet får välja bort 100 gymnasiepoäng. På övriga program får eleverna välja bort 200 gymnasiepoäng.

2. Elever på alla program, utom hotell- och turismprogrammet, får välja bort 100 gymnasiepoäng.

3. I estetiska programmet och humanistiska programmet ingår 100 gymnasiepoäng och i ekonomiprogrammet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet ingår 200 gymnasiepoäng. I naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet ingår också som karaktärsämne 100 gymnasiepoäng i ämnet matematik – fortsättning.

4. I teknikprogrammet ingår 50 gymnasiepoäng, i ekonomiprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och naturvetenskapsprogrammet ingår 100 gymnasiepoäng och i estetiska programmet och humanistiska programmet ingår 200 gymnasiepoäng.

5. I ekonomiprogrammet ingår 200 gymnasiepoäng och i övriga program ingår 100 gymnasiepoäng.

6. I teknikprogrammet ingår 50 gymnasiepoäng och i ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet ingår 100 gymnasiepoäng. Ämnet naturkunskap ingår inte i naturvetenskapsprogrammet. I stället ingår som karaktärsämnen biologi, fysik och kemi i naturvetenskapsprogrammet.

7. I barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ingår 1 500 gymnasiepoäng och i övriga yrkesprogram ingår 1 600 gymnasiepoäng.

8. I ekonomiprogrammet ingår 950 gymnasiepoäng, i estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet ingår 1 050 gymnasiepoäng och i naturvetenskapsprogrammet och *teknik programmet* ingår 1 150 gymnasiepoäng.

9. Högskoleförberedande program omfattar 2 500 gymnasiepoäng, barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet omfattar 2 700 gymnasiepoäng och övriga yrkesprogram omfattar 2 800 gymnasiepoäng.

Föreslagen lydelse

Bilaga 2⁵⁹

**Poängplan för nationella program som omfattar
minst 2 500 gymnasiepoäng i gymnasieskolan**

Ämne **Gymnasiepoäng**

Gymnasiegemensamma ämnen

Följande ämnen ska ingå i *yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och i högskoleförberedande program* med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

Yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng

Svenska eller svenska som andraspråk	300 ¹
Engelska	200 ²
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200 ³
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200 ⁴
Samhällskunskap	100/200 ⁵
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50/100 ⁶

---

⁵⁹ Senaste lydelse 2023:354. Bilagan fick sin nuvarande beteckning genom 2017:620.

Karaktärsämnen

Ämnen som ger nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng deras karaktär ska ingå i dessa program med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

<u>Yrkesprogram (2 700 eller 2 800)</u>	1 500/1 600 ⁷
<u>Högskoleförberedande program</u>	950/1 050/1 150 ⁸

Individuellt val, gymnasiearbete och yrkesprov

Individuellt val och gymnasiearbete *eller yrkesprov* ska ingå i nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

<u>Yrkesprogram (2 700 eller 2 800)</u>	
Individuellt val	200
Gymnasiearbete <i>eller yrkesprov</i>	100

<u>Högskoleförberedande program</u>	
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100

Summa gymnasiepoäng	2 500/2 700/2 800⁹
----------------------------	--------------------------------------

1. Elever på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet får välja bort 100 gymnasiepoäng. På övriga program får eleverna välja bort 200 gymnasiepoäng.

2. Elever på alla program, utom hotell- och turismprogrammet, får välja bort 100 gymnasiepoäng.

3. I estetiska programmet och humanistiska programmet ingår 100 gymnasiepoäng och i ekonomiprogrammet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet ingår 200 gymnasiepoäng. Inaturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet ingår också som karaktärsämne 100 gymnasiepoäng i ämnet matematik – fortsättning.

4. I teknikprogrammet ingår 50 gymnasiepoäng, i ekonomiprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och naturvetenskapsprogrammet ingår 100 gymnasiepoäng och i estetiska programmet och humanistiska programmet ingår 200 gymnasiepoäng.

5. I ekonomiprogrammet ingår 200 gymnasiepoäng och i övriga program ingår 100 gymnasiepoäng.

6. I teknikprogrammet ingår 50 gymnasiepoäng och i ekonomi-programmet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet ingår 100 gymnasiepoäng. Ämnet naturkunskap ingår inte i naturvetenskapsprogrammet. I stället ingår som karaktärsämnen biologi, fysik och kemi i naturvetenskapsprogrammet.

7. I barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ingår 1 500 gymnasiepoäng och i övriga yrkesprogram ingår 1 600 gymnasiepoäng.

8. I ekonomiprogrammet ingår 950 gymnasiepoäng, i estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet ingår 1 050 gymnasiepoäng och i naturvetenskapsprogrammet och *teknikprogrammet* ingår 1 150 gymnasiepoäng.

9. Högskoleförberedande program omfattar 2 500 gymnasiepoäng, barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet omfattar 2 700 gymnasiepoäng och övriga yrkesprogram omfattar 2 800 gymnasiepoäng.

Föreslagen lydelse

Bilaga 3⁶⁰

**Poängplan för yrkesprogram som omfattar
1 900 gymnasiepoäng i gymnasieskolan**

<i>Ämne</i>	<i>Gymnasiepoäng</i>
-------------	----------------------

Gymnasiegemensamma ämnen

Följande ämnen ska ingå i yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

<i>Svenska eller svenska som andraspråk</i>	50
<i>Engelska</i>	50
<i>Matematik</i>	50
<i>Samhällskunskap</i>	50 ¹

Karaktärsämnen

Ämnen som ger yrkesprogram som omfattar minst 1 900 gymnasiepoäng deras karaktär ska ingå i dessa program med minst 1 500 gymnasiepoäng.

Individuellt val och gymnasiearbete eller yrkesprov

Individuellt val och gymnasiearbete eller yrkesprov ska ingå i yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

<i>Individuellt val</i>	100
<i>Gymnasiearbete eller yrkesprov</i>	100

<i>Summa gymnasiepoäng</i>	<i>1 900</i>
-----------------------------------	---------------------

1. Samhällskunskap ska ingå på barn- och fritidsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng och vård- och omsorgsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng. På övriga yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ersätts samhällskunskap med ämnet samhälls- och arbetslivskunskap.

⁶⁰ Senaste lydelsen av tidigare bilaga 3 2023:354.

Nuvarande lydelse

Bilaga 4

Poängplan för nationella program i anpassade gymnasieskolan

Ämne	Gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola
------	--

Fördelning på olika ämnen av gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola som i minst angiven omfattning ska ingå i de nationella programmen.

Svenska eller svenska som andraspråk	200
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	200
Estetisk verksamhet	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
Ämnen som ger programmet dess karaktär	1 300
Individuellt val	200
Gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola	100
Summa gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola	2 500

Föreslagen lydelse

Bilaga 5⁶¹

Poängplan för nationella program i anpassade gymnasieskolan

Ämne	Gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola
------	--

Fördelning på olika ämnen av gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola som i minst angiven omfattning ska ingå i de nationella programmen.

Svenska eller svenska som andraspråk	200
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	200
Estetisk verksamhet	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
Ämnen som ger programmet dess karaktär	1 300
Individuellt val	200
Gymnasiearbete <i>eller yrkesprov</i> i anpassad gymnasieskola	100
Summa gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola	2 500

---

⁶¹ Senaste lydelse av tidigare bilaga 4 2022:1315.

1.2 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 8 § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

8 §¹

Utbildning på grundnivå ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Regeringen får dock besluta om undantag när det gäller konstnärlig utbildning.

Utbildning på grundnivå ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Regeringen får dock besluta om undantag när det gäller konstnärlig utbildning.

Utbildning på grundnivå ska utveckla studenternas

- förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar,
- förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, och
- beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Inom det område som utbildningen avser ska studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen, och
- utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2028.

---

¹ Senaste lydelse 2009:1037.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen om yrkeshögskolan (2009:128) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

En utbildning inom yrkeshögskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.

5 §¹

En utbildning inom yrkeshögskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2028.

---

¹ Senaste lydelse 2009:1040.

1.4 Förslag till förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039)

Härigenom föreskrivs i fråga om gymnasieförordningen (2010:2039)¹

dels att 6 kap. 6 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 6 kap. 6 § ska utgå,

dels att nuvarande 4 kap. 7 a § ska betecknas 4 kap. 7 b §,

dels att 1 kap. 1, 3 och 3 a §§, 4 kap. 1, 1 c, 4, 7, 12 och 22–24, 5 kap. 1 §, 6 kap. 1, 2, 4, 5 och 8 §§, 8 kap. 1 e, 3 c, 4, 6, 8, 12–19, 22 a, 24 och 25 §§, 9 kap. 1, 4, 6 och 7 §§, 10 kap. 3 och 4 §§, 11 kap. 2 § och 13 kap. 8 §, bilaga 1 och rubrikerna närmast före 4 kap. 4 och 23 §§, 6 kap. 2 och 5 § och 8 kap. 1 e och 12 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken till 8 kap. ska lyda ”Betyg, gymnasieexamen, gymnasialt yrkesutbildningsbevis och prövning”,

dels att det ska införas elva nya paragrafer, 4 kap. 4 a–4 c och 7 a §§, 7 kap. 4 a §, 8 kap. 1 f, 7 a, 7 b, 17 a och 19 a §§ och 9 kap. 5 a §, och närmast före 8 kap. 7 a, 17 a och 19 a §§ och 9 kap. 5 a § nya rubriker av följande lydelse.

1 kap.

1 §

I denna förordning finns följande kapitel:

- inledande bestämmelser (1 kap.),
- huvudmän (2 kap.),
- lärotider (3 kap.),
- utbildningens innehåll och omfattning (4 kap.),
- fjärrundervisning (4 a kap.),
- distansundervisning (4 b kap.),
- avvikelser inom de nationella programmen (5 kap.),
- introduktionsprogram (6 kap.),
- behörighet, urval och förfarandet vid antagning (7 kap.),
- betyg, gymnasieexamen och prövning (8 kap.),
- betyg, gymnasieexamen, gymnasialt yrkesutbildningsbevis och prövning (8 kap.),
- stödåtgärder (9 kap.),
- utbildning för döva och hörselskadade (10 kap.),

¹ Senaste lydelse av 6 kap. 5 § 2023:654.

- utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar (Rh-anpassad utbildning) (11 kap.),
- elever (12 kap.),
- bidrag till huvudmän för fristående gymnasieskolor och anpassade gymnasieskolor (13 kap.),
- utbildning för elever vid särskilda ungdomshem (13 a kap.), och
- övriga bestämmelser (14 kap.).

3 §²

I förordningen avses med

– arbetsplatsförlagt lärande: lärande på ett program som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan

– fullständigt program: betyg i ämnen och på ett gymnasiearbete eller gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola i en omfattning om 2 500–2 800 gymnasiepoäng eller 2 500 gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola enligt en individuell studieplan,

– fullständigt program: betyg i ämnen och på ett gymnasiearbete *eller yrkesprov* eller ett gymnasiearbete *eller yrkesprov* i anpassad gymnasieskola i en omfattning om 1 900 *eller* 2 500–2 800 gymnasiepoäng *eller* 2 500 gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola enligt en individuell studieplan,

– garanterad undervisningstid: den minsta undervisningstid i timmar som eleverna ska erbjudas enligt 16 kap. 18 §, 17 kap. 6 § eller 19 kap. 20 § skollagen (2010:800),

– gymnasial lärlingsutbildning: utbildning som börjar det första, andra eller tredje läsåret inom ett yrkesprogram i gymnasieskolan eller det första, andra, tredje eller fjärde läsåret inom ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan och som till mer än hälften genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan,

– gymnasiearbete: en uppgift om 100 gymnasiepoäng som *eleverna* genomför inom ramen för examensmålen,

– gymnasiearbete: en uppgift om 100 gymnasiepoäng som *elever* genomför inom ramen för examensmålen *eller yrkesutbildningsmålen*,

– gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola: en uppgift om 100 gymnasiepoäng i anpassad

– gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola: en uppgift om 100 gymnasiepoäng i anpassad

² Senaste lydelse 2023:654.

gymnasieskola som *eleverna* genomför inom ramen för programmålen,

– gymnasiegemensamma

ämnen: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 2 till skollagen,

– gymnasiegemensamma

ämnen i anpassad gymnasieskola: de ämnen som ska ingå i nationella program i anpassade gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 4 till skollagen,

– gymnasiepoäng: ett mått på studieomfattningen av en nivå i ett ämne i gymnasieskolan eller gymnasiearbetet,

– gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola: ett mått på studieomfattningen av en nivå i ett ämne i anpassade gymnasieskolan eller gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola,

– karaktärsämnen: de ämnen genom vilka ett program får sin karaktär,

– moderna språk: språkämnen där elever får undervisning i ett språk som inte är svenska, engelska, ett klassiskt språk eller teckenspråk,

– modersmålsämne: ett språkämne som elever får undervisning i inom ramen för modersmålsundervisningen,

– nationella programråd: de nationella programråd för gymnasial yrkesutbildning som Statens skolverk ska ansvara för enligt 10 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk,

gymnasieskola som *elever* genomför inom ramen för programmålen,

– gymnasiegemensamma

ämnen: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 2 *och bilaga 3* till skollagen,

– gymnasiegemensamma

ämnen i anpassad gymnasieskola: de ämnen som ska ingå i nationella program i anpassade gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 5 till skollagen,

– gymnasiepoäng: ett mått på studieomfattningen av en nivå i ett ämne i gymnasieskolan eller gymnasiearbetet *eller yrkesprovet*,

– gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola: ett mått på studieomfattningen av en nivå i ett ämne i anpassade gymnasieskolan eller gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola,

genom vilka ett program får sin

– nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng: yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och hög-

skoleförberedande program enligt bilaga 2 till skollagen.

– nivå i ett ämne: del av ett ämne, efter vilken det ska sättas betyg enligt 15 kap. 22 § eller 18 kap. 22 § skollagen,

– programfördjupning: sådana ämnen eller nivåer i ämnen som inom examensmålen eller programmålen kompletterar de gymnasiegemensamma ämnena eller de gymnasiegemensamma ämnena i anpassad gymnasieskola och de programgemensamma ämnena och som Skolverket meddelat föreskrifter om enligt 4 kap. 5 §,

– programfördjupning: sådana ämnen eller nivåer i ämnen som inom examensmålen, *yrkesutbildningsmålen* eller programmålen kompletterar de gymnasiegemensamma ämnena eller de gymnasiegemensamma ämnena i anpassad gymnasieskola och de programgemensamma ämnena och som Skolverket meddelat föreskrifter om enligt 4 kap. 5 §,

– programgemensamma ämnen: sådana ämnen eller nivåer i ämnen som ska ingå i ett nationellt program och som inte ska läsas inom ramen för de gymnasiegemensamma ämnena eller de gymnasiegemensamma ämnena i anpassad gymnasieskola,

– riksrekryterande utbildning: en utbildning i en gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola med offentlig huvudman som sökande från hela landet ska tas emot till i första hand,

– studieväg: det program, och i förekommande fall den inriktning, den gymnasiala lärlingsutbildning eller den särskilda variant som eleven går på,

– särskild variant: en utbildning som enligt 5 kap. 1 § får avvika från vad som annars gäller för nationella program,

– yrkesprov: *en uppgift om 100 gymnasiepoäng som visar elevens yrkeskompetens inom en viss yrkesutgång och som elever på yrkesprogram genomför inom ramen för examensmålen eller yrkesutbildningsmålen,*

– yrkesprov i anpassad gymnasieskola: *en uppgift om 100 gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola som visar elevens yrkeskompetens inom ett visst yrkesområde och*

som elever på nationella program genomför inom ramen för programmålen,

- yrkesutgång: en benämning av en viss yrkeskompetens som en kombination av vissa nivåer i ett eller flera ämnen inom yrkesprogrammets programfördjupning leder till,
- yrkesämnen: yrkesinriktade karaktärsämnen.

3 a §³

För gymnasieskolan gäller en läroplan enligt 1 kap. 11 § första stycket skollagen (2010:800).

Läroplanen finns i förordningen om läroplan för gymnasieskolan. Den kompletteras av examensmål för gymnasieskolans nationella program och av ämnesplaner.

Läroplanen finns i förordningen om läroplan för gymnasieskolan. Den kompletteras av examensmål för gymnasieskolans nationella program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng, av yrkesutbildningsmål för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng* och av ämnesplaner.

4 kap.

1 §⁴

Ett nationellt program inom gymnasieskolan består av

1. gymnasiegemensamma ämnen,
2. karaktärsämnen i form av
  - a) programgemensamma ämnen,
  - b) i förekommande fall för inriktningen gemensamma ämnen, och
  - c) programfördjupning,
3. ämnen inom det individuella valet, och
4. gymnasiearbete.

4. gymnasiearbete *eller yrkesprov.*

Bestämmelser om utbildningens omfattning finns i bilaga 2 till skollagen (2010:800) *och* i bilaga 1 till denna förordning.

Bestämmelser om utbildningens omfattning finns i bilaga 2 *och* 3 till skollagen (2010:800) *samt* i bilaga 1 till denna förordning.

³ Senaste lydelse 2011:1045.

⁴ Senaste lydelse 2023:654.

1 c §⁵

Ett nationellt program inom anpassade gymnasieskolan består av

1. gymnasiegemensamma ämnen i anpassad gymnasieskola,
2. karaktärsämnen i form av
  - a) programgemensamma ämnen, och
  - b) programfördjupning, och
3. ämnen inom det individuella valet, och
4. gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola.

Bestämmelser om utbildningens omfattning finns i bilaga 4 till skollagen (2010:800) och i bilaga 2 till denna förordning.

Statens skolverk får meddela ytterligare föreskrifter om vilka ämnen och vilka nivåer i dessa ämnen som ska ingå i respektive program.

Gymnasiearbete och gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola

Gymnasiearbete och yrkesprov och gymnasiearbete och yrkesprov i anpassad gymnasieskola⁶

4 §⁷

Rektorn ska för varje elev utse en lärare att vara ansvarig för gymnasiearbetet eller gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola.

Rektorn ska för varje elev utse en lärare att vara ansvarig för gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* eller *för gymnasiearbetet eller yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola.

4 a §

Enligt 16 kap. 22 § skollagen (2010:800) ska ett gymnasiearbete ingå i utbildningen på högskoleförberedande program och ett gymnasiearbete eller ett yrkesprov ingå i utbildningen på ett yrkesprogram.

⁵ Senaste lydelse 2023:654.

⁶ Senaste lydelse 2022:1617.

⁷ Senaste lydelse 2022:1617.

Om det finns yrkesprov enligt för den yrkesutgång som ingår i elevens individuella studieplan på ett yrkesprogram ska eleven genomföra ett yrkesprov. I annat fall ska eleven genomföra ett gymnasiearbete.

Om det finns särskilda skäl får rektorn besluta att en elev får genomföra ett gymnasiearbete i stället för ett yrkesprov, även om ett sådant finns.

4 b §

Enligt 19 kap. 23 § skollagen (2010:800) ska det ingå ett gymnasiearbete eller yrkesprov i utbildningen på de nationella programmen i anpassad gymnasieskola.

Om det finns yrkesprov i anpassade gymnasieskolan för det yrkesområde som ingår i elevens individuella studieplan ska eleven erbjudas att genomföra ett yrkesprov i stället för ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola.

4 c §

Statens skolverk får, efter samråd med det berörda nationella programrådet, meddela föreskrifter om yrkesprov för respektive yrkesutgång i gymnasieskolan och för respektive yrkesområde i anpassade gymnasieskolan.

Föreskrifterna ska utgå från examensmålen eller yrkesutbildningsmålen respektive programmålen för yrkesprovet. Av föreskrifterna

ska det framgå hur elevens kunskaper och färdigheter ska bedömas.

Om eleven har fått betyget E på yrkesprovet eller yrkesprovet i anpassad gymnasieskola ska eleven få ett intyg som beskriver vilka yrkeskunskaper eleven har visat. Det ska framgå av föreskrifterna för respektive yrkesprov hur intyget ska benämnas.

7 §⁸

Huvudmannen för en gymnasieskola beslutar om vilka ämnen och vilka nivåer i dessa ämnen som ska erbjudas som individuellt val.

Huvudmannen för en gymnasieskola beslutar om vilka ämnen och vilka nivåer i dessa ämnen som ska erbjudas som individuellt val *på nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.*

Eleven har dock rätt att inom utrymmet för individuellt val läsa

1. en nivå i ämnet idrott och hälsa utöver vad som finns på studievägen,

2. minst en nivå i ett estetiskt ämne, och

3. de ämnen och de nivåer i dessa ämnen som krävs för grundläggande högskolebehörighet på grundnivå om eleven går på ett yrkesprogram.

3. de ämnen och de nivåer i dessa ämnen som krävs för grundläggande högskolebehörighet på grundnivå om eleven går på ett yrkesprogram *som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.*

Undantag från vad som föreskrivs i andra stycket 1 och 2 får göras om det finns synnerliga skäl.

Statens skolverk får meddela föreskrifter om vilka ämnen som avses i andra stycket 2.

För de elever som avses i 11 § respektive 15–20 §§ ska svenska som andraspråk eller modersmål erbjudas som individuellt val.

⁸ Senaste lydelse 2023:654.

7 a §

Huvudmannen för en gymnasieskola beslutar om vilka ämnen och vilka nivåer i dessa ämnen som ska erbjudas som individuellt val på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Eleven har dock rätt att inom utrymmet för individuellt val läsa

1. en nivå i ämnet idrott och hälsa,

2. en nivå i ett estetiskt ämne, och

3. en nivå i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik utöver vad som finns på studievägen.

Undantag från vad som föreskrivs i andra stycket 1 och 2 får göras om det finns synnerliga skäl.

Statens skolverk får meddela föreskrifter om vilka ämnen som avses i andra stycket 2.

För de elever som avses i 11 § respektive 15–20 §§ ska svenska som andraspråk eller modersmål erbjudas som individuellt val.

12 §⁹

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram i gymnasieskolan i minst 15 veckor. I anpassade gymnasieskolan ska arbetsplatsförlagt lärande förekomma på alla nationella program i minst 22 veckor. En elev som går gymnasial lärlingsutbildning ska i stället genomföra mer än hälften av denna utbildning som arbetsplatsförlagt lärande. Omfattningen ska då räknas från och med det läsår som eleven påbörjar den gymnasiala lärlingsutbildningen.

---

⁹ Senaste lydelse 2023:654.

Vid beräkningen av hur stor del av lärlingsutbildningen på ett yrkesprogram som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från sådana nivåer i ämnen som eleven får välja bort enligt 23 §.

Vid beräkningen av hur stor del av lärlingsutbildningen på ett yrkesprogram *som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng* som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från sådana nivåer i ämnen som eleven får välja bort enligt 23 §.

Varje vecka som genomförs på en arbetsplats ska för en elev i gymnasieskolan anses motsvara 23 timmars garanterad undervisningstid. Huvudmannen får besluta att arbetsplatsförlagt lärande ska finnas på högskoleförberedande program och får då också besluta om i vilken omfattning.

För en elev i anpassade gymnasieskolan ska varje vecka som genomförs på en arbetsplats anses motsvara 25 timmars garanterad undervisningstid.

Huvudmannen ansvarar för att skaffa platser för det arbetsplatsförlagda lärandet och att detta uppfyller de krav som finns för utbildningen. Rektorn beslutar om att hela eller delar av nivåer i ämnen ska förläggas till arbetsplatser och om hur fördelningen över läsåren ska göras.

22 §¹⁰

För nationella program i gymnasieskolan och för nationella och individuella program i anpassade gymnasieskolan beslutar huvudmannen om antalet undervisningstimmar för varje nivå i ett ämne, varje ämnesområde, gymnasiearbetet och gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola samt om hur undervisningstiden ska fördelas över läsåren.

För nationella program i gymnasieskolan och för nationella och individuella program i anpassade gymnasieskolan beslutar huvudmannen om antalet undervisningstimmar för varje nivå i ett ämne, varje ämnesområde, gymnasiearbetet *och yrkesprovet* och gymnasiearbetet *och yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola och om hur undervisningstiden ska fördelas över läsåren.

För varje elev på introduktionsprogram i gymnasieskolan beslutar rektorn om hur undervisningstiden ska fördelas på gymnasieämnen,

¹⁰ Senaste lydelse 2023:654.

grundskoleämnen, praktik och annat som kan ingå i elevens individuella studieplan.

Huvudmannen ska redovisa hur eleven har fått sin garanterade undervisningstid.

Nivåer som kan väljas bort i vissa ämnen på yrkesprogram

Nivåer som kan väljas bort i vissa ämnen på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng¹¹

23 §¹²

I 16 kap. 3 § skollagen (2010:800) finns bestämmelser om att yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. *Yrkesprogrammen* ska därför innehålla nivåerna 1, 2 och 3 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och nivåerna 1 och 2 i ämnet engelska.

En elev på ett yrkesprogram får välja bort nivåerna 2 och 3 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och nivå 2 i ämnet engelska. En elev på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet får dock inte välja bort nivå 2 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk. En elev på hotell- och turismprogrammet får inte välja bort nivå 2 i ämnet engelska.

I 16 kap. 3 § skollagen (2010:800) finns bestämmelser om att yrkesprogram *som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng* ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. *Dessa yrkesprogram* ska därför innehålla nivåerna 1, 2 och 3 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och nivåerna 1 och 2 i ämnet engelska.

En elev på ett *sådant* yrkesprogram *som anges i första stycket* får välja bort nivåerna 2 och 3 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och nivå 2 i ämnet engelska. En elev på barn- och fritidsprogrammet *som omfattar 2 700 gymnasiepoäng* och vård- och omsorgsprogrammet *som omfattar 2 700 gymnasiepoäng*, får dock inte välja bort nivå 2 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk. En elev på hotell-

¹¹ Senaste lydelse 2023:654.

¹² Senaste lydelse 2023:654.

och turismprogrammet *som omfattar 2 700 gymnasiepoäng* får inte välja bort nivå 2 i ämnet engelska.

En elev som vill välja bort en nivå i ett ämne enligt andra stycket ska anmäla det till rektorn senast vid utgången av terminen före den termin som utbildningen på den aktuella nivån ska påbörjas.

24 §¹³

En elev får delta frivilligt i utbildning i ett eller flera ämnen på nivåer som ligger utanför elevens fullständiga program, om eleven på ett tillfredsställande sätt kan antas genomföra såväl utbildningen på den ordinarie studievägen som den frivilliga utbildningen (utökat program). Ett beslut om att en elev får följa ett utökat program fattas av rektorn.

En elev på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng får utan ett beslut enligt första stycket som utökat program läsa de nivåer som krävs för att uppnå 100 gymnasiepoäng i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik om eleven senast vid utgången av det andra läsåret har anmält att han eller hon vill läsa nivåerna.

En elev som följer ett utökat program har rätt till garanterad undervisningstid utöver vad som föreskrivs i 16 kap. 18 § respektive 19 kap. 20 § skollagen (2010:800).

5 kap.

1 §¹⁴

En särskild variant är en utbildning inom ett nationellt program där hela eller delar av det sammantagna utrymmet för, i förekommande fall, en nationell inriktning och för programfördjupning på ett nationellt program avviker från vad som annars gäller. Avvikelsen ska omfatta minst 300 gymnasiepoäng eller 300 gymnasiepoäng i anpassad

¹³ Senaste lydelse 2023:654.

¹⁴ Senaste lydelse 2022:1617.

gymnasieskola. På högskoleförberedande program i gymnasieskolan får det även finnas särskilda varianter inom det estetiska området.

Utbildningen ska ha en tydlig egen identitet men i huvudsak rymmas inom *examensmålet* eller *programmålet* för ett program.

Utbildningen ska ha en tydlig egen identitet men i huvudsak rymmas inom *examensmålen*, *yrkesutbildningsmålen* eller *programmålen* för ett program.

För en idrottsutbildning gäller i stället 23–31 §§.

6 kap.

1 §¹⁵

Om antalet platser är färre än antalet sökande på programinriktat val *som anordnas för en grupp elever eller yrkesintroduktion som anordnas för en grupp elever*, ska ett urval göras. I dessa fall gäller bestämmelserna om urval i 7 kap.

Urvalet ska göras sakligt och opartiskt. Inför ansökan ska huvudmannen informera de sökande om huruvida huvudmannen har beslutat att tillämpa 7 kap. 3 § eller 5 § och i så fall på vilket sätt.

Om antalet platser är färre än antalet sökande på programinriktat val ska ett urval göras. I dessa fall gäller bestämmelserna om urval i 7 kap.

Urvalet ska göras sakligt och opartiskt. Inför ansökan ska huvudmannen informera de sökande om huruvida huvudmannen har beslutat att tillämpa 7 kap. 3 eller 5 § och i så fall på vilket sätt.

Mottagande av ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett yrkesprogram

Mottagande av ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng

2 §

Enligt 17 kap. 11 § andra stycket skollagen (2010:800) får, om huvudmannen för utbildningen bedömer att det finns synnerliga skäl, ungdomar som upp-

Enligt 17 kap. 11 § andra stycket skollagen (2010:800) får, om huvudmannen för utbildningen bedömer att det finns synnerliga skäl, ungdomar som upp-

¹⁵ Senaste lydelse 2018:1328.

fyller behörighetskraven för ett yrkesprogram tas emot till yrkesintroduktion eller individuellt alternativ.

fyller behörighetskraven för ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng tas emot till individuellt förberedelseprogram.

För en elev som följer ett nationellt program ska samtliga relevanta stödåtgärder enligt 9 kap. ha övervägts innan huvudmannen får pröva om det finns synnerliga skäl.

4 §¹⁶

Programinriktat val ska innehålla

1. de grundskoleämnena som en elev inte har godkända betyg i och som krävs för att eleven ska bli behörig till ett nationellt program, och

2. gymnasieämnena på de nivåer som utbildningen är inriktad mot.

Om utbildningen är inriktad mot ett yrkesprogram ska utbildningen innehålla arbetsplatsförlagt lärande enligt 4 kap. 12–14 §§. Arbetsplatsförlagt lärande behöver dock inte förekomma i den omfattning som anges där.

Yrkesintroduktion

Yrkesintroduktion ska i huvudsak innehålla yrkesinriktad utbildning. Den får innehålla hela eller delar av nivåer i karaktärsämnena och i gymnasiegemensamma ämnen

1. de grundskoleämnena som en elev inte har godkända betyg i och som krävs för att eleven ska bli behörig till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng, och

som ingår i det nationella program

Om utbildningen är inriktad mot ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska utbildningen innehålla arbetsplatsförlagt lärande enligt 4 kap. 12–14 §§. Arbetsplatsförlagt lärande behöver dock inte förekomma i den omfattning som anges där.

Individuellt förberedelseprogram

5 §¹⁷

Individuellt förberedelseprogram ska utformas utifrån elevens behov och förutsättningar.

¹⁶ Senaste lydelse 2023:654.

¹⁷ Senaste lydelse 2023:654.

som ingår i gymnasieskolans nationella yrkesprogram eller annan yrkesinriktad utbildning.

Utbildningen ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande enligt 4 kap. 12–14 §§ eller praktik. Arbetsplatsförlagt lärande behöver dock inte förekomma i den omfattning som anges där.

Hela utbildningen får skolförläggas om huvudmannen bedömer att detta uppenbart bäst gynnar eleven.

Yrkesintroduktion får också innehålla grundskoleämnen som eleven saknar godkända betyg i. Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen.

Utbildningen får innehålla

- 1. grundskoleämnen som eleven inte har godkända betyg i,*
- 2. hela eller delar av nivåer i karaktärsämnena och gymnasiegemensamma ämnen som ingår i gymnasieskolans nationella program,*
- 3. annan yrkesinriktad utbildning, och*
- 4. andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling.*

Utbildningen ska innehålla

- 1. gymnasieämnen, om eleven har förutsättningar att läsa hela eller delar av sådana ämnen, och*
  - 2. praktik, om eleven önskar det.*
- Om en elev inte övergår till ett nationellt program eller programinriktat val ska eleven erbjuds sammanlagt minst 400 gymnasiepoäng i yrkesinriktade karaktärsämnen under utbildningen. Ämnena får fördelas under flera läsår enligt den individuella studieplanen.*

8 §¹⁸

Språkintröduktion ska innehålla undervisning i grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk. Undervisning i enbart dessa ämnen kan bedrivas under en kort inledande period. I övrigt ska språkintröduktion utformas utifrån de bedömningar som ska göras enligt 7 § och innehålla de ämnen som eleven behöver för sin fort-

¹⁸ Senaste lydelse 2023:654.

satta utbildning. Utbildningen får innehålla grundskoleämnena som eleven inte har godkända betyg i och nivåer i gymnasieämnena.

Hela eller delar av nivåer i karaktärsämnena från yrkesprogram ska ingå i utbildningen om eleven har förutsättningar att läsa sådana ämnen och som har som mål att följa ett yrkesprogram.

Språkin introduktion får kombineras med kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare och motsvarande utbildning vid folkhögskola enligt 24 kap. skollagen (2010:800). Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen.

7 kap.

4 a §

Vid urval till ett yrkesprogram eller programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram ska vid beräkning av meritvärdet enligt 4 § ett godkänt betyg som omfattar minst 50 gymnasiepoäng i gymnasieämnet svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik räknas som ett betyg i motsvarande grundskoleämne och ges samma betygsvärde som betyget i grundskoleämnet. Ett betygsvärde för ett sådant gymnasieämne och ett betygsvärde för motsvarande grundskoleämne får inte ingå i meritvärdet samtidigt. Om en sökande har ett betygsvärde både för ett sådant gymnasieämne och för motsvarande grundskoleämne ska det högsta av dessa betygsvärden ingå i meritvärdet.

Vid urval till ett yrkesprogram eller programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram ska

vid beräkning av meritvärdet enligt 4 § ett godkänt betyg som omfattar 100 gymnasiepoäng i ett karaktärsämne som ingår i ett yrkesprogram räknas som ett betyg i ett grundskoleämne och ges samma betygsvärde som ett betyg i ett grundskoleämne. I meritvärdet får det inte ingå betygsvärden för karaktärsämnen som tillsammans omfattar mer än 400 gymnasiepoäng.

Betygsvärden enligt denna paragraf får ingå bland betygsvärdena för de 16 betyg som avses i 4 § första stycket men inte så att detta antal överskrids.

8 kap.

Betygsättning av gymnasiearbetet och gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola

Betygsättning av gymnasiearbetet och yrkesprovet samt av gymnasiearbetet och yrkesprovet i anpassad gymnasieskola¹⁹

1 e §²⁰

Betyg på gymnasiearbetet och gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola ska beslutas av den ansvariga läraren efter att en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som arbetet avser har yttrat sig.

Betyg på gymnasiearbetet och yrkesprovet samt på gymnasiearbetet och yrkesprovet i anpassad gymnasieskola ska beslutas av den ansvariga läraren efter att en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som arbetet avser har yttrat sig.

När gymnasiearbetet eller gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola helt eller delvis har genomförts som arbetsplatsförlagt lärande ska handledaren vara medbedömare.

För en elev på ett yrkesprogram ska medbedömaren ha er-

För en elev på ett yrkesprogram ska medbedömaren av gym-

¹⁹ Senaste lydelse 2022:1617.

²⁰ Senaste lydelse 2022:1617.

farenhet av det yrkesområde som gymnasiearbetet avser.

nasiearbetet ha erfarenhet av det yrkesområde som gymnasiearbetet avser.

1 f §

Statens skolverk får, efter samråd med det berörda nationella programrådet, meddela föreskrifter om vilken kompetens som krävs för att vara medbedömare av ett visst yrkesprov och för ett visst yrkesområde i anpassade gymnasieskolan.

3 c §²¹

Nationella prov på yrkesprogram ska användas på

1. nivå 1 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk,
2. nivå 1 i ämnet engelska, och
3. nivå 1 a i ämnet matematik.

1. nivå 1, 100 gymnasiepoäng, i ämnena svenska eller svenska som andraspråk,
2. nivå 1, 100 gymnasiepoäng, i ämnet engelska, och
3. nivå 1 a, 100 gymnasiepoäng, i ämnet matematik.

Om en elev på ett yrkesprogram läser två nivåer om 50 gymnasiepoäng vardera i svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik ska samma nationella prov som avses i första stycket användas på andra nivån om 50 gymnasiepoäng i respektive ämne.

Om en elev läser nivå 3 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk eller nivå 2 i ämnet engelska ska nationella prov användas även på denna nivå.

Om en elev läser ämnet matematik eller ämnet matematik – fortsättning på en nivå som inte ingår på programmet eller inriktningen ska nationella prov användas även på denna nivå.

²¹ Senaste lydelse 2023:654.

4 §²²

Enligt 16 kap. 26 § skollagen (2010:800) ska gymnasieexamen utfärdas om en elev i gymnasieskolan har fått betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng på ett *nationellt program* och eleven har uppfyllt de övriga villkor som anges i 16 kap. 27 och 28 §§ skollagen och i denna förordning.

Enligt 16 kap. 26 § skollagen (2010:800) ska gymnasieexamen utfärdas om en elev i gymnasieskolan har fått betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng på ett *yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng eller på ett högskoleförberedande program* och eleven har uppfyllt de övriga villkor som anges i 16 kap. 27 och 28 §§ skollagen och i denna förordning.

Gymnasieexamen får inte utfärdas om en elev följer ett reducerat program.

6 §²³

Av 16 kap. 27 § skollagen (2010:800) framgår hur många gymnasiepoäng med godkända betyg i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik en elev ska ha för att yrkesexamen ska utfärdas. De godkända betygen ska omfatta följande nivåer i de aktuella ämnena:

1. nivå 1 i svenska eller svenska som andraspråk,
2. nivå 1 i engelska, och
3. nivå 1 a i matematik.

De nivåer som anges i första stycket ska omfatta 100 gymnasiepoäng vardera. De godkända betygen får även omfatta två nivåer om 50 gymnasiepoäng i respektive ämne.

²² Senaste lydelse 2022:1105.

²³ Senaste lydelse 2023:654.

Gymnasialt yrkesutbildningsbevis

7 a §

Enligt 16 kap. 26 a § skollagen (2010:800) ska ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdas om en elev i gymnasieskolan har fått betyg om 1 900 gymnasiepoäng från ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Eleven ska också ha uppfyllt de övriga villkor som anges i 16 kap. 27 a § skollagen och i denna förordning. Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får inte utfärdas om en elev på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng följer ett reducerat program.

Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska också utfärdas om en elev begär det och som eleven går en studieväg på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, men inte uppfyller kraven för en gymnasieexamen. Eleven ska dock ha uppfyllt de villkor som anges i 16 kap. 27 a § skollagen och i denna förordning.

7 b §

Utöver vad som framgår av 16 kap. 27 a § skollagen (2010:800), krävs för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis att det i de godkända betygen om minst 1 650 gymnasiepoäng ingår godkända betyg i programgemensamma ämnen med 400 poäng.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även för en utbildning med eget yrkesutbildningsmål.

8 §²⁴

Beslut om betyg ska dokumenteras i en betygskatalog. Med beslut om betyg avses beslut att

1. sätta betyg i ett ämne efter varje avslutad nivå i ämnet *och* på ett gymnasiearbete eller efter provning, både när det gäller den som är elev i gymnasieskolan och när det gäller den som inte är det,

2. sätta betyg i ett ämne efter varje avslutad nivå i ämnet och på ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola när det gäller den som är elev i anpassade gymnasieskolan,

3. inte sätta betyg enligt 15 kap. 27 § eller 18 kap. 26 § skollagen (2010:800).

Beslutet att inte sätta betyg markeras i betygskatalogen med ett horisontellt streck.

Även om ett betyg på en lägre nivå i ett ämne har ersatts av ett betyg på en högre nivå enligt 15 kap. 22 § eller 18 kap. 22 § skollagen ska informationen om betyget på den lägre nivån finnas kvar i betygskatalogen. Det ska också dokumenteras att betyget har ersatts av ett betyg på en högre nivå.

Beslut om betyg ska genast kunna sammanställas för varje enskild elev. Rektorn ansvarar för att betygskatalogen förs.

---

²⁴ Senaste lydelse 2023:654.

Examensbevis och studiebevisExamensbevis, gymnasialt yrkesutbildningsbevis och studiebevis12 §²⁵

En elev som uppfyller kraven för gymnasieexamen ska få ett examensbevis när eleven har avslutat ett nationellt program och har fått betyg i alla ämnen i den omfattning som ingår i elevens individuella studieplan och på det gymnasiearbete som ingår i studieplanen. *För den elev som har fått beslut om betyg som innebär att betyg i ett eller flera ämnen eller på gymnasiearbetet inte har kunnat sättas enligt 15 kap. 27 § skollagen (2010:800) ska i stället ett studiebevis utfärdas. Ett studiebevis ska också utfärdas för en elev som annars inte uppfyller kraven för gymnasieexamen.*

En elev som uppfyller kraven för gymnasieexamen ska få ett examensbevis när eleven har avslutat ett nationellt program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* och har fått betyg i alla ämnen i den omfattning som ingår i elevens individuella studieplan och på det gymnasiearbete *eller yrkesprov* som ingår i studieplanen.

En elev som uppfyller kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska få ett sådant bevis när eleven har avslutat ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och har fått betyg i alla ämnen i den omfattning som ingår i elevens individuella studieplan och på det gymnasiearbete eller yrkesprov som ingår i studieplanen.

För den elev som har fått beslut om betyg som innebär att betyg i ett eller flera ämnen, på gymnasiearbetet eller på yrkesprovet inte har kunnat sättas enligt 15 kap.

---

²⁵ Senaste lydelse 2023:654.

27 § skollagen (2010:800) ska i stället ett studiebevis utfärdas. Ett studiebevis ska också utfärdas för en elev som annars inte uppfyller kraven för gymnasieexamen eller gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

13 §

Rektorn utfärdar examensbevis och studiebevis.

Rektorn utfärdar examensbevis, gymnasialt yrkesutbildningsbevis och studiebevis.

14 §²⁶

Om en elev har två betyg på samma nivå i ett ämne ska det högsta av dessa betyg tas med i *examens-* eller studiebeviset. Detsamma gäller om en elev har två betyg på jämförbara, alternativa eller överlappande nivåer i samma ämne eller i olika ämnen.

Om en elev har två betyg på samma nivå i ett ämne ska det högsta av dessa betyg tas med i *examensbeviset, det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset* eller studiebeviset. Detsamma gäller om en elev har två betyg på jämförbara, alternativa eller överlappande nivåer i samma ämne eller i olika ämnen.

15 §²⁷

Ett betyg i ämnet historia som omfattar nivå 1 b om 100 gymnasiepoäng får i *examens-* eller studiebeviset från ett nationellt program i gymnasieskolan omvandlas till ett betyg i ämnet som omfattar nivå 1 a 1 och nivå 1 a 2 om sammanlagt 100 gymnasiepoäng. På samma sätt får ett betyg i samhällskunskap eller naturkunskap som omfattar nivå 1 b om 100 gymnasiepoäng omvandlas till ett betyg i samma ämne som omfattar nivå 1 a 1 och nivå 1 a 2 om sammanlagt 100 gymnasiepoäng.

Ett betyg om 100 gymnasiepoäng i ämnet svenska eller svenska som andraspråk, matematik eller eng-

²⁶ Senaste lydelse 2023:654.

²⁷ Senaste lydelse 2023:654.

elska får i ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis eller i ett studiebevis omvandlas till ett betyg i ämnet som omfattar två nivåer om 50 gymnasiepoäng.

Ett omvandlat betyg ska ha samma beteckning på betygsskalan som det ursprungliga betyget.

16 §²⁸

Examensbevis från ett nationellt program i gymnasieskolan får utfärdas endast en gång. Rektorn får dock besluta särskilt om sådan omvandling som avses i 15 §.

Examensbevis och gymnasialt yrkesutbildningsbevis från ett nationellt program i gymnasieskolan får utfärdas endast en gång. Rektorn får dock besluta särskilt om sådan omvandling som avses i 15 §.

17 §²⁹

Examensbevis ska utfärdas för den som är elev i gymnasieskolan när eleven har uppfyllt kraven för gymnasieexamen. I beviset får endast sådana betyg som är satta i gymnasieskolan ingå. Av examensbeviset ska det framgå

1. om beviset avser en yrkesexamen eller en högskoleförberedande examen,
2. vilken studieväg som examensbeviset avser,
3. om eleven har fått grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå i det fall beviset avser en yrkesexamen,
4. att eleven har genomfört ett godkänt gymnasiearbete och vad det har innehållit,
4. att eleven har genomfört ett godkänt gymnasiearbete *eller yrkesprov* och vad det har innehållit,
5. om eleven har slutfört ett fullständigt eller utökat program,
6. om eleven har haft ett längre studieuppehåll för studier utomlands och vilken karaktär och omfattning dessa studier har haft, och

²⁸ Senaste lydelse 2014:860

²⁹ Senaste lydelse 2024:676.

7. att gymnasieexamen motsvarar nivå 4 i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.

Av examensbeviset ska det också framgå vilka ämnen som beviset avser. För varje ämne ska det framgå

1. alla betyg som eleven har fått utom de som har ersatts av ett annat betyg,
2. vilka nivåer i ämnet betyget omfattar,
3. hur många gymnasiepoäng betyget omfattar, och
4. i förekommande fall vilka nivåer i ämnet som ligger utanför elevens fullständiga program.

Det ska också framgå av examensbeviset om eleven utöver sina gymnasiestudier har deltagit i kurser vid en högskola. Betyg på högskolekurser ska inte redovisas i beviset. Det ska i stället upplysas om att det finns bestämmelser om kursbevis för kurserna i 6 kap. 20 § högskoleförordningen (1993:100).

Gymnasialt yrkesutbildningsbevis
för den som är elev
i gymnasieskolan

17 a §

Gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas för den som är elev i gymnasieskolan när eleven har uppfyllt kraven för ett sådant bevis. I beviset får endast sådana betyg som är satta i gymnasieskolan ingå. Av det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset ska det framgå

1. vilken studieväg som det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset avser,
2. att eleven har genomfört ett godkänt gymnasiearbete eller yrkesprov och vad det har innehållit,
3. om eleven har slutfört ett fullständigt eller utökat program,
4. om eleven har haft ett längre studieuppehåll för studier utom-

lands och vilken karaktär och omfattning dessa studier har haft.

Av det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset ska det också framgå vilka ämnen som beviset avser. För varje ämne ska det framgå

1. alla betyg som eleven har fått utom de som har ersatts av ett annat betyg,

2. vilka nivåer i ämnet betyget omfattar,

3. hur många gymnasiepoäng betyget omfattar, och

4. i förekommande fall vilka nivåer i ämnet som ligger utanför elevens fullständiga program.

18 §³⁰

För den elev som inte uppfyllt kraven för gymnasieexamen ska ett studiebevis utfärdas. I beviset får endast sådana betyg som är satta i gymnasieskolan ingå. Av studiebeviset ska det framgå

1. om beviset avser en utbildning på ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program,

2. vilken studieväg som studiebeviset avser,

3. om eleven har genomfört ett godkänt gymnasiearbete och vad det har innehållit,

För den elev som inte uppfyllt kraven för gymnasieexamen *eller gymnasialt yrkesutbildningsbevis* ska ett studiebevis utfärdas. I beviset får endast sådana betyg som är satta i gymnasieskolan ingå. Av studiebeviset ska det framgå

1. om beviset avser en utbildning på

– ett yrkesprogram *som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng,*

– ett yrkesprogram *som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, eller*

– ett högskoleförberedande program,

3. om eleven har genomfört ett godkänt gymnasiearbete *eller yrkesprov* och vad det har innehållit,

³⁰ Senaste lydelse 2024:676.

4. om eleven har slutfört ett fullständigt, reducerat eller utökat program, och

5. om eleven har haft ett längre studieuppehåll för studier utomlands och vilken karaktär och omfattning dessa studier har haft.

Av studiebeviset ska det också framgå vilka ämnen som beviset avser. För varje ämne ska det framgå

1. alla betyg som eleven har fått utom de som har ersatts av ett annat betyg,

2. vilka nivåer i ämnet betyget omfattar,

3. hur många gymnasiepoäng betyget omfattar, och

4. i förekommande fall vilka nivåer i ämnet som ligger utanför elevens fullständiga program.

Det ska också framgå av studiebeviset om eleven utöver sina gymnasiestudier har deltagit i kurser vid en högskola. Betyg på högskolekurser ska inte redovisas i beviset. Det ska i stället upplysas om att det finns bestämmelser om kursbevis för kurserna i 6 kap. 20 § högskoleförordningen (1993:100).

Enligt 15 kap. 27 § skollagen (2010:800) ska betyg inte sättas om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevens frånvaro. Om betyg, med stöd av denna bestämmelse, inte har satts på en nivå i ett ämne och denna nivå inte heller omfattas av ett godkänt betyg på en högre nivå ska det i studiebeviset anges

1. efter vilken nivå som betyg inte har satts, och

2. hur många gymnasiepoäng beslutet att inte sätta betyg gäller.

19 §³¹

Examensbevis ska utfärdas för den som inte är elev i gymnasieskolan när han eller hon har uppfyllt kraven för gymnasieexamen. I beviset får endast sådana betyg som är satta i gymnasieskolan ingå. Av examensbeviset ska det framgå

1. om beviset avser en yrkesexamen eller en högskoleförberedande examen,

2. vilken studieväg som examensbeviset avser,

3. om personen har fått grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå i det fall beviset avser en yrkesexamen,

---

³¹ Senaste lydelse 2024:676.

4. att personen har genomfört ett godkänt gymnasiearbete och vad det har innehållit,

4. att personen har genomfört ett godkänt gymnasiearbete *eller yrkesprov* och vad det har innehållit,

5. om personen har slutfört ett fullständigt eller utökat program,

6. att beviset avser en person som inte är elev i gymnasieskolan, och

7. att gymnasieexamen motsvarar nivå 4 i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.

Av examensbeviset ska det också framgå vilka ämnen som beviset avser. För varje ämne ska det framgå

1. alla betyg som personen har fått utom de som har ersatts av ett annat betyg,

2. vilka nivåer i ämnet betyget omfattar,

3. hur många gymnasiepoäng betyget omfattar,

4. i förekommande fall vilka nivåer i ämnet som ligger utanför personens fullständiga program, och

5. i förekommande fall vilka nivåer som personen har genomfört prövning på i gymnasieskolan när personen inte var elev där.

Det ska också framgå av examensbeviset om personen utöver sina gymnasiestudier har deltagit i kurser vid en högskola. Betyg på högskolekurser ska inte redovisas i beviset. Det ska i stället upplysas om att det finns bestämmelser om kursbevis för kurserna i 6 kap. 20 § högskoleförordningen (1993:100).

Gymnasialt yrkesutbildningsbevis
för den som inte är elev
i gymnasieskolan

19 a §

Gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas för den som inte är elev i gymnasieskolan när han eller hon har uppfyllt kraven för ett sådant bevis. I beviset får endast sådana betyg som är satta i gymnasieskolan ingå.

Av det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset ska det framgå

1. vilken studieväg som examensbeviset avser,

2. att personen har genomfört ett godkänt gymnasiearbete eller yrkesprov och vad det har innehållit,

3. om personen har slutfört ett fullständigt eller utökat program, och

4. att beviset avser en person som inte är elev i gymnasieskolan.

Av det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset ska det också framgå vilka ämnen som beviset avser. För varje ämne ska det framgå

1. alla betyg som eleven har fått utom de som har ersatts av ett annat betyg,

2. vilka nivåer i ämnet betyget omfattar,

3. hur många gymnasiepoäng betyget omfattar,

4. i förekommande fall vilka nivåer i ämnet som ligger utanför elevens fullständiga program, och

5. i förekommande fall vilka nivåer som personen har genomfört prövning på i gymnasieskolan när personen inte var elev där.

22 a §³²

Gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola ska utfärdas för den som har avslutat ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan. Av gymnasiebeviset avseende anpassad gymnasieskola ska det framgå

1. vilken studieväg som beviset avser,

---

³² Senaste lydelse 2023:654.

2. vilka ämnen och i förekommande fall gymnasieämnen beviset avser i enlighet med vad som anges i 22 b §,

3. i förekommande fall vilka ämnesområden som beviset avser och deras omfattning

4. om eleven har genomfört ett godkänt gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola och vad det i så fall har innehållit,

4. om eleven har genomfört ett godkänt gymnasiearbete *eller yrkesprov* i anpassad gymnasieskola och vad det i så fall har innehållit,

5. om eleven har slutfört ett fullständigt, reducerat eller utökat program,

6. omfattningen av det arbetsplatsförlagda lärandet,

7. på vilken eller vilka arbetsplatser som eleven har genomfört arbetsplatsförlagt lärande och vilka arbetsuppgifter som eleven har utfört där,

8. en bedömning av hur eleven har genomfört arbetsuppgifterna inom ramen för det arbetsplatsförlagda lärandet och gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola, om eleven begär det, och

9. att beviset motsvarar nivå 2 i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.

24 §³³

En elev i gymnasieskolan har rätt att genomgå prövning vid den egna skolenheten i alla ämnen som ingår i elevens individuella studieplan på de nivåer som ingår i studieplanen. Eleven får dock inte genomgå prövning på en viss nivå i ett ämne om eleven tidigare har fått minst betyget E på den nivån.

En elev i gymnasieskolan har också rätt att genomgå prövning vid den egna skolenheten i alla grundskoleämnen och det gymnasiearbete som ingår i elevens individuella studieplan. Detta gäller dock inte om eleven tidigare har fått minst betyget E i grundskoleämnet eller på gymnasiearbetet.

En elev i gymnasieskolan har också rätt att genomgå prövning vid den egna skolenheten i alla grundskoleämnen och det gymnasiearbete *eller yrkesprov* som ingår i elevens individuella studieplan. Detta gäller dock inte om eleven tidigare har fått minst betyget E i grundskoleämnet eller på gymnasiearbetet *eller yrkesprovet*.

³³ Senaste lydelse 2023:654.

25 §³⁴

Den som inte är elev i gymnasieskolan men som vill ha betyg därifrån har rätt att genomgå provning i alla ämnen på de nivåer som får finnas på ett nationellt program utom de ämnen som bara får anordnas på vissa utbildningar. Rätten gäller också gymnasiearbetet.

Provning får göras endast vid en skolenhet som anordnar utbildning i det aktuella ämnet på den nivå som provningen gäller eller, när det gäller gymnasiearbetet, utbildning inom det kunskapsområde som gymnasiearbetet avser.

Den som inte är elev i gymnasieskolan men som vill ha betyg därifrån har rätt att genomgå provning i alla ämnen på de nivåer som får finnas på ett nationellt program utom de ämnen som bara får anordnas på vissa utbildningar. Rätten gäller också gymnasiearbetet *och yrkesprovet*.

Provning får göras endast vid en skolenhet som anordnar utbildning i det aktuella ämnet på den nivå som provningen gäller eller, när det gäller

1. gymnasiearbetet, utbildning inom det kunskapsområde som gymnasiearbetet avser, *eller*

2. *yrkesprovet, utbildning som leder till den yrkesutgång som yrkesprovet avser.*

9 kap

1 §³⁵

Om en elev inte har fått ett godkänt betyg i ett ämne på en viss nivå, har eleven rätt att läsa den aktuella nivån på nytt en gång. Har eleven slutfört samma nivå i ett ämne två gånger och inte fått ett godkänt betyg får eleven läsa nivån på nytt ytterligare en gång, om det finns särskilda skäl.

En elev som inte har fått betyget E på gymnasiearbetet eller gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola har rätt att göra om arbetet en gång.

En elev som inte har fått betyget E på gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* eller gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola har rätt att göra om arbetet en gång.

³⁴ Senaste lydelse 2023:654.

³⁵ Senaste lydelse 2023:654.

Om en elev har fått betyget F i en stor andel av ämnena under ett läsår får eleven, om det finns särskilda skäl, på nytt läsa också sådana nivåer i ämnen som eleven fått ett godkänt betyg i under läsåret.

4 §³⁶

En elevs utbildning i gymnasieskolan får avvika från vad som annars gäller för ett nationellt program genom att vissa ämnen eller nivåer i ämnen byts ut om

1. utbildningen kan hänföras till ett nationellt program,
2. kraven för *examen* från det aktuella programmet kan uppfyllas, och
2. kraven kan uppfyllas för *examen* från ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng eller för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis från ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, och
3. beslutet fattas före utgången av det andra läsåret.

När det gäller villkoret i första stycket 2 får dock den inledande nivån i ämnet matematik bytas ut mot en annan inledande nivå i ämnet matematik.

Ett beslut om att byta ut en viss nivå i ett ämne får inte fattas efter det att eleven har påbörjat den aktuella nivån.

När det gäller villkoret i första stycket 2 får dock den inledande nivån om 100 gymnasiepoäng i ämnet matematik bytas ut mot en annan inledande nivå om 100 gymnasiepoäng i ämnet matematik.

Ett beslut om att byta ut en viss nivå i ett ämne får inte fattas efter det att eleven har påbörjat den aktuella nivån. På ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng får dock en inledande nivå om 100 gymnasiepoäng i ämnet svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik bytas ut mot två nivåer om 50 gymnasiepoäng enligt 5 a § även efter det att eleven har påbörjat den inledande nivån.

³⁶ Senaste lydelse 2023:654.

Utbyte av en nivå i angivna ämnen på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng

5 a §

För en elev på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng får en första nivå om 100 gymnasiepoäng i ämnet svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik bytas ut mot två nivåer om 50 gymnasiepoäng i vardera ämnet om eleven

- 1. önskar det,*
- 2. har studiesvårigheter, och*
- 3. har beslut om särskilt stöd enligt 3 kap. skollagen (2010:800).*

Utbyte av en nivå enligt första stycket beslutas inom ett åtgärdsprogram.

6 §³⁷

En elev i gymnasieskolan får befrias från undervisning i ett eller flera ämnen, nivåer i ämnen *eller* gymnasiearbetet om eleven önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på något annat sätt.

En elev i anpassade gymnasieskolan får befrias från undervisning i ett eller flera ämnen, nivåer i ämnen *eller* gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola om eleven önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på något annat sätt eller

En elev i gymnasieskolan får befrias från undervisning i ett eller flera ämnen, nivåer i ämnen, gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* om eleven önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på något annat sätt.

En elev i anpassade gymnasieskolan får befrias från undervisning i ett eller flera ämnen, nivåer i ämnen, gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola om eleven önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på något annat sätt

³⁷ Senaste lydelse 2023:654.

saknar förutsättningar att klara eller saknar förutsättningar att klara av ett fullständigt program.

Reducerat program beslutas inom ett åtgärdsprogram.

7 §³⁸

Huvudmannen får besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev i gymnasieskolan får fördelas över längre tid än tre år, om

1. eleven har läst ett reducerat program,
2. eleven läser ett yrkesprogram och det kan befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier som minst ska uppfyllas i de ämnen på de nivåer som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, eller
2. eleven läser ett yrkesprogram *som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng* och det kan befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier som minst ska uppfyllas i de ämnen på de nivåer som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, eller
3. det med hänsyn till elevens förutsättningar i övrigt finns särskilda skäl för det.

10 kap

3 §³⁹

Nationella program, nationella inriktningar och särskilda varianter samt introduktionsprogram i form av programinriktat val *som är utformat för en grupp elever och yrkesintroduktion som är utformat för en grupp elever* får anordnas särskilt som utbildning för döva och hörselskadade, om antalet elever är minst fyra.

Nationella program, nationella inriktningar och särskilda varianter samt introduktionsprogram i form av programinriktat val får anordnas särskilt som utbildning för döva och hörselskadade, om antalet elever är minst fyra.

³⁸ Senaste lydelse 2023:654.

³⁹ Senaste lydelse 2018:1328.

4 §⁴⁰

Statens skolverk får meddela föreskrifter om nödvändiga avvikelser från läroplanen, examensmålen, ämnesplanerna och poängplanen för nationella program i gymnasieskolan i bilaga 2 till skollagen (2010:800) för utbildning som avses i detta kapitel.

För utbildning som avses i detta kapitel får Statens skolverk meddela föreskrifter om nödvändiga avvikelser från

- läroplanen,
- examensmålen och *yrkesutbildningsmålen*,
- ämnesplanerna, och
- *poängplanerna*

för nationella program i gymnasieskolan i bilaga 2 och 3 till skollagen (2010:800).

11 kap.

2 §⁴¹

Nationella program, nationella inriktningar och särskilda varianter samt introduktionsprogram i form av programinriktat val som är utformat för en grupp elever och yrkesintroduktion som är utformat för en grupp elever får anordnas särskilt som Rh-anpassad utbildning, om antalet elever är minst fyra.

Nationella program, nationella inriktningar och särskilda varianter samt introduktionsprogram i form av programinriktat val får anordnas särskilt som Rh-anpassad utbildning, om antalet elever är minst fyra.

13 kap.

8 §⁴²

Bidrag till en enskild huvudman för gymnasieskola enligt 16 kap. 52 § skollagen (2010:800) ska lämnas i en omfattning som minst motsvarar en fullständig gymnasieutbildning (2 500–2 800 gymnasiepoäng).

Bidrag till en enskild huvudman för gymnasieskola enligt 16 kap. 52 § skollagen (2010:800) ska lämnas i en omfattning som minst motsvarar en fullständig gymnasieutbildning (1 900 respektive 2 500–2 800 gymnasiepoäng).

⁴⁰ Senaste lydelse 2018:1328.

⁴¹ Senaste lydelse 2018:1328.

⁴² Senaste lydelse 2023:654.

Om elevens hemkommun fördelar mindre resurser till en kommunal skola på grund av att elever har valt bort nivåer i ämnen enligt 4 kap. 23 §, får bidrag som lämnas till den enskilda huvudmannen minskas på motsvarande sätt för sådana bortvalda nivåer i ämnen hos den enskilda huvudmannen.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.
  2. De nya bestämmelserna i 4 kap. 4 a och 4 b §§ 8 kap. 1 f § och bestämmelserna i 4 kap. 1 c, 4 och 22 §§, 8 kap. 1 e, 8, 17, 19, 22 a, 24 och 25 §§, 9 kap. 1 och 6 §§ ska tillämpas från och med den 1 januari 2028 i sin nya lydelse.
  3. De nya bestämmelserna i 4 kap. 4 c § och bestämmelserna i 1 kap. 3 §, 4 kap. 1 § och 8 kap. 12 § i den nya lydelsen om yrkesprov tillämpas från och med den 1 januari 2028 och i övrigt på utbildning som påbörjas första gången efter den 30 juni 2028.
  4. Bestämmelserna i 8 kap. 18 § ska för yrkesprov i gymnasieexamen tillämpas från och med den 1 januari 2028 i den nya lydelsen och i övrigt på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.
  5. De nya bestämmelserna i 4 kap. 7 a §, 7 kap. 4 a, 8 kap. 7 a och 7 b, 17 a och 19 a §§, 9 kap. 5 a § och bestämmelserna i 1 kap. 1 och 3 a §§, 4 kap. 7, 12, 23 och 24 §§, 5 kap. 1 §, 6 kap. 1, 2, 4, 5 och 8 §§, 8 kap. 3 c, 4, 6, 13–16 §§, 9 kap. 4 och 7 §§, 10 kap. 3 och 4 §§, 11 kap. 2 § och 13 kap. 8 § och bilaga 1 ska i sin nya lydelse tillämpas för första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.
  6. Den upphävda 6 kap. 6 § gäller dock fortfarande för utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2028.
  7. I stället för vad som anges i 2 kap. 1 § första stycket och 5 kap. 4 § första stycket och 14 § ska en ansökan om godkännande som enskild huvudman för ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng eller om en sådan utbildning ska godkännas som särskild variant eller ska vara riksrekryterande ha kommit in till Statens skolinspektion senast den 2 april 2027, om utbildningen planeras att starta höstterminen 2028. Skolinspektionen får i enskilda fall besluta att ansökan ska ges in ett senare datum. Om huvudmannen är offentlig ska dock ansökan i stället ha kommit in till Statens skolverk senast den 2 april 2027. Skolverket får i enskilda fall besluta att ansökan ska ges in ett senare datum.

8. En enskild som har ett godkännande som huvudman enligt 2 kap. 5 § skollagen (2010:800) som avser ett visst yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska anses ha ett godkännande för motsvarande yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng om huvudmannen senast den 2 april 2027 anmäler till Statens skolinspektion att denne avser bedriva ett sådant motsvarande program. Skolinspektionen får i enskilda fall besluta om att anmälan får ges in vid ett senare datum.

9. En sådan avgift som avses i 2 kap. 5 d § skollagen (2010:800) får inte tas ut av en enskild

a) som har ett godkännande som huvudman enligt 2 kap. 5 § skollagen som avser ett visst yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, och

b) som ansöker om motsvarande yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng som ska starta höstterminen 2028.

Nuvarande lydelse

Bilaga 1

**Nationella inriktningar på de nationella programmen
i gymnasieskolan och programgemensamma ämnen
för respektive program**

<u>Nationella program</u>	<u>Omfattning i gymnasiepoäng för de programgemensamma ämnena i ett program</u>	<u>Nationella inriktningar</u>
Yrkesprogram		
1. Barn- och fritidsprogrammet	Hälsopedagogik 100 Naturkunskap 50 Pedagogik 200 Samhällskunskap 50 Specialpedagogik 100	Fritid och hälsa Pedagogiskt och socialt arbete
2. Bygg- och anläggningsprogrammet	Bygg och anläggning 400	Byggnadsplåtslageri Husbyggnad Mark och anläggning Måleri
3. El- och energi-programmet	Automationsteknik 100 Dator- och kommunikationsteknik 100 Elteknik 100 Energiteknik 100	Automationsteknik Dator- och kommunikationsteknik Elteknik Energiteknik
4. Fordons- och transportprogrammet	Fordon och transport 400	Fordonsskadeteknik och lackering Lastbil och mobila maskiner Personbil Transport
5. Frisör- och stylistprogrammet	Entreprenörskap 100 Hårvård och salongs-kunskap 300	Barberare Frisör Hår- och makeupstylist
6. Försäljnings- och serviceprogrammet	Entreprenörskap 100 Försäljning och kundservice 300 Handel 200 Handel och hållbar utveckling 100 Information och kommunikation 100 Praktisk marknadsföring 200	

7. Hotell- och turism-programmet	Besöksnäringen	100	
	Entreprenörskap	100	
	Hållbar turism	100	
	Logi och värdskap	200	
	Möten och event	200	
	Resor och destinationer	200	
8. Industri-tekniska programmet	Driftsäkerhet	100	Driftsäkerhet och underhåll
	Industriell produktion	100	Processteknik
	Människan i industrin	100	Produkt och maskinteknik
	Produktionsutrustning	100	Svetsteknik
9. Naturbruks-programmet	Biologi	100	Djurvård
	Entreprenörskap	100	Hästhållning
	Naturbruk	200	Lantbruk
			Naturturism
			Skogsbruk
			Trädgård
10. Restaurang- och livsmedels-programmet	Livsmedels- och näringskunskap	100	Bageri och konditori
	Måltid och bransch	300	Kök och servering
11. VVS- och fastighets-programmet	Installationsteknik	100	Fastighet
	VVS och fastighet	300	Kyl- och värmepumps-teknik
			Ventilation
			VVS
12. Vård- och omsorgs-programmet	Anatomi och fysiologi	100	
	Funktionsförmåga och funktionsnedsättning	200	
	Gerontologi och geriatrik	100	
	Hälso- och sjukvård	200	
	Omvårdnad	200	
	Psykiatri	200	
	Psykologi	50	
	Samhällskunskap	50	
	Social omsorg	200	

Högskoleförberedande program

13. Ekonomi-programmet	Företagsekonomi	100	Ekonomi
	Juridik	100	Juridik
	Moderna språk	100	
	Psykologi	50	
14. Estetiska programmet	Estetisk kommunikation	100	Bild och formgivning Dans
	Konstarterna och samhället	50	Estetik och media Modedesign Musik Teater
15. Humanistiska programmet	Filosofi	50	Kultur
	Moderna språk	200	Språk
	Människans språk	100	
16. Naturvetenskapsprogrammet	Biologi	100	Naturvetenskap
	Fysik	150	Naturvetenskap och samhälle
	Kemi	100	
	Matematik – fortsättning	100	
	Moderna språk	100	
17. Samhällsvetenskapsprogrammet	Filosofi	50	Beteendevetenskap
	Moderna språk	200	Medier, journalistik och kommunikation
	Psykologi	50	Samhällsvetenskap
18. Teknikprogrammet	Fysik	150	Design och produktutveckling
	Kemi	100	Informations- och medieteknik
	Matematik – fortsättning	100	Produktionsteknik
	Teknik	200	Samhällsbyggande och miljö
			Teknikvetenskap

Föreslagen lydelse

Bilaga 1⁴³

Nationella inriktningar på de nationella programmen i gymnasieskolan och programgemensamma ämnen för respektive program

<u>Nationella program</u>	<u>Omfattning i gymnasiepoäng för de programgemensamma ämnena i ett program</u>	<u>Nationella inriktningar</u>	
Yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng			
1. Barn- och fritidsprogrammet 2 700/1 900	Hälsopedagogik	100	Fritid och hälsa Pedagogiskt och socialt arbete
	Naturkunskap	50	
	Pedagogik	200	
	Samhällskunskap	50	
	Specialpedagogik	100	
2. Bygg- och anläggningsprogrammet 2 800/1 900	Bygg och anläggning	400	Byggnadsplåtslageri Husbyggnad Mark och anläggning Måleri
	3. El- och energi-programmet 2 800/1 900	Automationsteknik	100
Dator- och kommunika- tionsteknik	100		
Elteknik	100		
Energiteknik	100		
4. Fordons- och transport-programmet 2 800/1 900	Fordon och transport	400	Fordonsskadeteknik och lackering Lastbil och mobila maskiner Personbil Transport
	5. Frisör- och stylistprogrammet 2 800/1 900	Entreprenörskap	100
Hårvård och salongs- kunskap		300	
6. Försäljnings- och service-programmet 2 800/1 900	Entreprenörskap	100	
	Försäljning och kund- service	300	
	Handel	200	
	Handel och hållbar utveckling	100	
	Information och kommunikation	100	
	Praktisk marknadsföring	200	

⁴³ Senaste lydelse 2023:654.

7. Hotell- och turism-programmet 2 700/1 900	Besöksnäringen	100	
	Entreprenörskap	100	
	Hållbar turism	100	
	Logi och värdskap	200	
	Möten och event	200	
	Resor och destinationer	200	
8. Industri-tekniska programmet 2 800/1 900	Driftsäkerhet	100	Driftsäkerhet och underhåll
	Industriell produktion	100	Processteknik
	Människan i industrin	100	Produkt och maskinteknik
	Produktionsutrustning	100	Svetssteknik
9. Naturbruks-programmet 2 800/1 900	Biologi	100	Djurvård
	Entreprenörskap	100	Hästhållning
	Naturbruk	200	Lantbruk
			Naturturism
			Skogsbruk Trädgård
10. Restaurang- och livsmedels-programmet 2 800/1 900	Livsmedels- och näringskunskap	100	Bageri och konditori
	Måltid och bransch	300	Kök och servering
11. VVS- och fastighets-programmet 2 800/1 900	Installationsteknik	100	Fastighet
	VVS och fastighet	300	Kyl- och värmepumps- teknik Ventilation VVS
12. Vård- och omsorgs-programmet 2 700/1 900	Anatomi och fysiologi	100	
	Funktionsförmåga och funktionsnedsättning	200	
	Gerontologi och geriatrik	100	
	Hälso- och sjukvård	200	
	Omvårdnad	200	
	Psykiatri	200	
	Psykologi	50	
	Samhällskunskap	50	
	Social omsorg	200	

Högskoleförberedande program

13. Ekonomi-programmet	Företagsekonomi	100	Ekonomi Juridik
	Juridik	100	
	Moderna språk	100	
	Psykologi	50	
14. Estetiska programmet	Estetisk kommunikation	100	Bild och formgivning Dans Estetik och media Modedesign Musik Teater
	Konstarna och samhället	50	
15. Humanistiska programmet	Filosofi	50	Kultur Språk
	Moderna språk	200	
	Människans språk	100	
16. Naturvetenskapsprogrammet	Biologi	100	Naturvetenskap Naturvetenskap och samhälle
	Fysik	150	
	Kemi	100	
	Matematik – fortsättning	100	
	Moderna språk	100	
17. Samhällsvetenskapsprogrammet	Filosofi	50	Beteendevetenskap Medier, journalistik och kommunikation Samhällsvetenskap
	Moderna språk	200	
	Psykologi	50	
18. Teknikprogrammet	Fysik	150	Design och produktutveckling Informations- och medieteknik Produktionsteknik Samhällsbyggande och miljö Teknikvetenskap
	Kemi	100	
	Matematik – fortsättning	100	
	Teknik	200	

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning

dels att 2 kap. 3, 10 a, 16, 19, 20 och 23 §§, 3 kap. 7 §, 4 kap. 8, 8 a, 11–12 a, 14, 20, 20 a, 21, 22 och 24 §§, 5 kap. 7 § och 6 kap. 8 och 16 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken till 4 kap. ska lyda ”Betyg, gymnasieexamen, gymnasialt yrkesutbildningsbevis och prövning” och rubriken närmast efter 4 kap. 13 § ska lyda ”Gymnasieexamen och gymnasialt yrkesutbildningsbevis”,

dels att det ska införas sex nya paragrafer, 2 kap. 20 a och 23 a §§ och 4 kap. 20 c–20 g §§ och närmast före 4 kap. 20 c § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §¹

Inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå finns det nationella kurser och delkurser samt orienteringskurser.

Inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå finns det nationella kurser och orienteringskurser.

Inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå finns det ämnen, orienteringskurser, individuella kurser *och* komvuxarbete. Med komvuxarbete avses en uppgift om 100 gymnasiepoäng som eleverna genomför.

Inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå finns det ämnen, orienteringskurser, individuella kurser, komvuxarbete *och yrkesprov*. Med komvuxarbete avses en uppgift om 100 gymnasiepoäng som eleverna genomför. *Med yrkesprov avses en uppgift om 100 gymnasiepoäng som eleverna genomför och som visar deras yrkeskompetens inom ett visst yrkesområde.*

¹ Senaste lydelse 2023:655.

Inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå finns det ämnen, orienteringskurser *och* komvuxarbete. Med komvuxarbete avses en uppgift om 100 gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola som eleverna genomför.

Inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå finns det ämnen, orienteringskurser, komvuxarbete *och yrkesprov*. Med komvuxarbete avses en uppgift om 100 gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola som eleverna genomför. *Med yrkesprov avses en uppgift om 100 gymnasiepoäng som eleverna genomför och som visar deras yrkeskompetens inom ett visst yrkesområde.*

Inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare finns det nationella kurser.

10 a §²

En sammanhållen yrkesutbildning i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska bestå av ämnen eller nivåer i ämnen. Detta gäller såväl nationella sammanhållna yrkesutbildningar som sammanhållna yrkesutbildningar som har utformats av en huvudman.

Av 20 kap. 6 a § skollagen (2020:800) framgår att en sammanhållen yrkesutbildning även får innehålla komvuxarbete och yrkesprov.

16 §³

I 20 kap. 8 a § skollagen (2010:800) anges att hemkommunen ansvarar för att en individuell studieplan upprättas för varje elev och att planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål och planerad omfattning av studierna.

I den individuella studieplanen ska omfattningen av studierna anges i verksamhetspoäng när det gäller kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial

I den individuella studieplanen ska omfattningen av studierna anges i verksamhetspoäng när det gäller kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial

² Senaste lydelse 2023:655.

³ Senaste lydelse 2024:270.

nivå och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning. Om utbildningsmålet för en elev i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå är en gymnasieexamen, ska det i planen anges vilket program inom gymnasieskolan som utbildningen huvudsakligen motsvarar eller vilket studieområde inom kommunal vuxenutbildning som utbildningen är inriktad mot. Vidare ska i förekommande fall målen för individuella kurser framgå av planen.

nivå och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning. Om utbildningsmålet för en elev i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå är en gymnasieexamen, ska det i planen anges vilket program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng inom gymnasieskolan som utbildningen huvudsakligen motsvarar eller vilket studieområde inom kommunal vuxenutbildning som utbildningen är inriktad mot. Om utbildningsmålet för en elev i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå är ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska det i planen anges vilket yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng inom gymnasieskolan som utbildningen huvudsakligen motsvarar. Vidare ska i förekommande fall målen för individuella kurser framgå av planen.

Den individuella studieplanen ska utarbetas i samverkan med eleven. Eleven ska i samband med utarbetandet erbjudas studie- och yrkesvägledning. I vägledningen ska det ingå information om möjligheter till fortsatta studier, arbetslivets kompetens- och rekryteringsbehov samt studieekonomiska förutsättningar. Planen ska upprättas i nära anslutning till antagningen och ska vid behov revideras.

Rektorn ansvarar för att planen revideras och att hemkommunen informeras om revideringen.

19 §⁴

Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå får bedrivas i form av utbildning i alla ämnen som finns i gymnasieskolan, om inte

Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå får bedrivas i form av utbildning i alla ämnen som finns i gymnasieskolan, om inte

⁴ Senaste lydelse 2023:655.

något annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 13 § tredje stycket. Utbildning får inte bedrivas i tränings- och tävlingslära eller i specialidrott. Inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå får det också finnas komvuxarbete.

Därutöver får kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå bedrivas i ämnen med syftet att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge.

Myndigheten för yrkeshögskolan får meddela föreskrifter om vilka ämnen och vilka nivåer i dessa ämnen som omfattas av den rätt att delta i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå i syfte att uppfylla krav på särskilda kunskaper för utbildning inom yrkeshögskolan som avses i 20 kap. 19 b § skollagen (2010:800). Det ska vara fråga om ämnen och nivåer i dessa ämnen som är vanligt förekommande som förkunskapskrav för yrkeshögskoleutbildningar.

20 §⁵

Rektorn ska för varje elev som genomför ett komvuxarbete utse en lärare att vara ansvarig för komvuxarbetet.

Rektorn ska för varje elev som genomför ett komvuxarbete *eller yrkesprov* utse en lärare att vara ansvarig för komvuxarbetet *eller yrkesprovet*.

20 a §⁶

Statens skolverk får, efter samråd med det berörda nationella programrådet, meddela föreskrifter om yrkesprov.

Föreskrifterna ska utgå från de mål för yrkesprovet som har meddelats med stöd av 4 kap. 8 § femte stycket. Av föreskrifterna ska det framgå hur elevens kunskaper och färdigheter ska bedömas.

⁵ Senaste lydelse 2021:96.

⁶ Tidigare 2 kap. 20 a § upphävd genom 2016:1052.

Om eleven har fått betyget E på yrkesprovet ska eleven få ett intyg som beskriver vilka yrkeskunskaper eleven har visat. Det ska framgå av föreskrifterna för respektive yrkesprov hur intyget ska benämnas.

23 §⁷

Kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå får bedrivas i form av utbildning inom alla ämnen som finns i anpassade gymnasieskolan med undantag av idrott och hälsa och idrottsfördjupning. Dessutom får det finnas komvuxarbete.

Därutöver får kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå bedrivas i form av ämnen med syftet att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den som utbildningen i anpassade gymnasieskolan ska ge.

Rektorn ska för varje elev som genomför ett komvuxarbete utse en lärare att vara ansvarig för komvuxarbetet.

Kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå får bedrivas i form av utbildning inom alla ämnen som finns i anpassade gymnasieskolan med undantag av idrott och hälsa och idrottsfördjupning. Dessutom får det finnas komvuxarbete *och yrkesprov*.

Rektorn ska för varje elev som genomför ett komvuxarbete *eller yrkesprov* utse en lärare att vara ansvarig för komvuxarbetet *eller yrkesprovet*.

23 a §

Statens skolverk får, efter samråd med det berörda nationella programrådet, meddela föreskrifter om yrkesprov i kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Föreskrifterna ska utgå från de mål för yrkesprovet som har meddelats med stöd av 4 kap. 8 a § andra

⁷ Senaste lydelse 2023:655.

stycket. Av föreskrifterna ska det framgå hur elevens kunskaper och färdigheter ska bedömas.

Om eleven har fått betyget E på yrkesprovet ska eleven få ett intyg som beskriver vilka yrkeskunskaper eleven har visat. Det ska framgå av föreskrifterna för respektive yrkesprov hur detta intyg ska benämnas.

3 kap.

7 §⁸

Om samtliga behöriga sökande till kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå inte kan antas till sådan utbildning, ska ett urval göras. Av 20 kap. 2 § andra stycket skollagen (2010:800) framgår att de som har störst behov av utbildning ska prioriteras.

Vid urvalet ska företräde, i den ordning som anges nedan, ges till den sökande som har störst behov av utbildning på grund av att den sökande

1. önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en upprättad individuell studieplan
2. inte har uppnått kraven för en gymnasieexamen eller genomgått någon utbildning som motsvarar utbildning i gymnasieskolan,
2. inte har uppnått kraven för en gymnasieexamen *eller ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis* eller genomgått någon utbildning som motsvarar utbildning i gymnasieskolan,
3. är eller riskerar att bli arbetslös,
4. behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet, eller
5. behöver utbildningen för planerat yrkesval.

Något urval ska inte göras i fråga om sådan kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå som en sökande har rätt att delta i enligt 20 kap. 19, 19 a eller 19 b § skollagen.

---

⁸ Senaste lydelse 2021:96.

4 kap. 8 §⁹

Som betyg på komvuxarbetet inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska någon av beteckningarna E eller F användas. Om en elev har nått målen för komvuxarbetet, ska betyget E användas. I annat fall ska betyget F användas.

Betyg på komvuxarbetet inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska beslutas av läraren efter att en medbedömare, som har erfarenhet av det kunskaps- eller yrkesområde som komvuxarbetet avser, har yttrat sig.

När komvuxarbetet inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå helt eller delvis har genomförts som arbetsplatsförlagt lärande ska handledaren vara medbedömare.

Statens skolverk får meddela föreskrifter om mål för komvuxarbetet inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Som betyg på komvuxarbetet *eller yrkesprovet* inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska någon av beteckningarna E eller F användas. Om en elev har nått målen för komvuxarbetet *eller yrkesprovet*, ska betyget E användas. I annat fall ska betyget F användas.

Betyg på komvuxarbetet *och yrkesprovet* inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska beslutas av läraren efter att en medbedömare, som har erfarenhet av det kunskaps- eller yrkesområde som komvuxarbetet *eller yrkesprovet* avser, har yttrat sig.

Statens skolverk får, efter samråd med det berörda nationella programrådet, meddela föreskrifter om vilken kompetens som krävs för att vara medbedömare av ett visst yrkesprov.

Statens skolverk får meddela föreskrifter om mål för komvuxarbetet *och yrkesprovet* inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

⁹ Senaste lydelse 2021:96.

8 a §¹⁰

Som betyg på komvuxarbetet inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska beteckningen E användas om eleven har nått målen för komvuxarbetet.

Statens skolverk får meddela föreskrifter om mål för komvuxarbetet inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Som betyg på komvuxarbetet *eller yrkesprovet* inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska beteckningen E användas om eleven har nått målen för komvuxarbetet *eller yrkesprovet*.

Statens skolverk får meddela föreskrifter om mål för komvuxarbetet *och yrkesprovet* inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Statens skolverk får efter samråd med det berörda nationella programrådet, meddela föreskrifter om vilken kompetens som krävs för att vara medbedömare av ett visst yrkesprov.

11 §¹¹

Beslut om betyg ska dokumenteras i en betygskatalog. Detsamma gäller uppgifterna i sådana intyg som avses i 20 kap. skollagen (2010:800) samt i denna förordning. Med beslut om betyg avses beslut att

1. sätta betyg efter varje avslutad kurs, delkurs, nivå i ett ämne, delnivå och på komvuxarbetet eller efter prövning, och

2. inte sätta betyg enligt 20 kap. 39 § skollagen.

Beslutet att inte sätta betyg markeras i betygskatalogen med ett horisontellt streck.

Även om ett betyg på en lägre nivå i ett ämne har ersatts av ett betyg på en högre nivå enligt 20 kap. 35 a § skollagen ska informationen om betyget på den lägre nivån finnas kvar i betygskatalogen. Det

1. sätta betyg efter varje avslutad kurs, delkurs, nivå i ett ämne *och* delnivå och på komvuxarbetet *och yrkesprovet* eller efter prövning, och

¹⁰ Senaste lydelse 2022:1623.

¹¹ Senaste lydelse 2023:655.

ska också dokumenteras att betyget har ersatts av ett betyg på en högre nivå.

Beslut om betyg och intyg ska genast kunna sammanställas för varje enskild elev. Rektorn ansvarar för att betygs katalogen förs.

12 §¹²

Den som har slutfört kurser eller nivåer i ämnen inom kommunal vuxenutbildning ska kunna få ett utdrag ur betygs katalogen som visar vilka kurser, delkurser, nivåer i ämnen eller delnivåer som personen har slutfört inom utbildningen och vilka betyg som personen har fått på de olika kurserna och nivåerna. Om ett betyg på en lägre nivå i ett ämne har ersatts av ett betyg på en högre nivå enligt 20 kap. 35 a § skollagen (2010:800) ska detta framgå av utdraget. Den som vill ha ett utdrag får själv bestämma vilka kurser, delkurser, nivåer eller delnivåer som ska ingå i utdraget.

Det som anges i första stycket om kurser och nivåer i ämnen gäller också för komvuxarbetet.

Det som anges i första stycket om kurser och nivåer i ämnen gäller också för komvuxarbetet och yrkesprovet.

12 a §¹³

Om ett utdrag ur betygs katalogen begärs av en person som har genomgått en sammanhållen yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning, ska det finnas en bilaga till utdraget. Av bilagan ska det framgå vilket eller vilka yrkesområden som den sammanhållna yrkesutbildningen är avsedd för. Om personen kan visa att den i ett annat sammanhang har slutfört en nivå i ett ämne och nivån motsvarar en nivå som ingår i yrkesutbildningen, ska bilagan även innehålla uppgifter om en sådan nivå.

Om ett utdrag ur betygs katalogen begärs av en person som har genomgått en sammanhållen yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning, ska det finnas en bilaga till utdraget. Av bilagan ska det framgå vilket eller vilka yrkesområden som den sammanhållna yrkesutbildningen är avsedd för. Om personen kan visa att den i ett annat sammanhang har slutfört en nivå i ett ämne och nivån motsvarar en nivå som ingår i yrkesutbildningen, ska bilagan även innehålla uppgifter om en sådan nivå. *Detsamma gäller om*

¹² Senaste lydelse 2023:655.

¹³ Senaste lydelse 2023:655.

personen kan visa att den i ett annat sammanhang har genomfört ett komvuxarbete eller yrkesprov som ingår i yrkesutbildningen.

14 §¹⁴

Gymnasieexamen i form av yrkesexamen inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska utfärdas för den som har betyg på utbildning som omfattar 2 400 gymnasiepoäng, varav godkända betyg i 2 250 gymnasiepoäng som innefattar betyg på

1. nivå 1 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, 2. nivå 1 i ämnet engelska, 3. nivå 1 a i ämnet matematik, och 4. ett komvuxarbete från kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå <i>eller</i> ett gymnasiearbete.	1. nivå 1 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk <i>om 100 gymnasiepoäng,</i> 2. nivå 1 i ämnet engelska <i>om 100 gymnasiepoäng,</i> 3. nivå 1 a i ämnet matematik <i>om 100 gymnasiepoäng,</i> och 4. ett komvuxarbete från kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, ett gymnasiearbete <i>eller ett yrkesprov.</i>

En sådan gymnasieexamen ska även innefatta

1. betyg i ämnena historia, samhällskunskap, religionskunskap och naturkunskap med sammanlagt 50 gymnasiepoäng i varje ämne, och 2. betyg om sammanlagt högst 1 800 gymnasiepoäng som till övervägande del är satta i ämnen på nivåer som får ingå i a) ett och samma nationella yrkesprogram i gymnasieskolan, eller b) en och samma riksrekryterande utbildning med eget examensmål enligt 5 kap. 13 § andra stycket gymnasieförordningen (2010:2039).	a) ett och samma nationella yrkesprogram i gymnasieskolan <i>som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, eller</i> b) en och samma riksrekryterande utbildning med eget examensmål enligt 5 kap. 13 § andra stycket gymnasieförordningen (2010:2039) <i>som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.</i>

¹⁴ Senaste lydelse 2023:655.

20 §¹⁵

Examensbevis ska utfärdas för den som har uppfyllt kraven för en examen enligt detta kapitel. Av examensbeviset ska det framgå

1. om beviset avser en yrkesexamen eller högskoleförberedande examen,

2. vilket program inom gymnasieskolan som utbildningen huvudsakligen motsvarar eller vilket studieområde inom kommunal vuxenutbildning som utbildningen är inriktad mot,

3. om personen har fått grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och beviset avser en yrkesexamen,

4. att ett godkänt gymnasiearbete eller ett godkänt komvuxarbete från kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå har genomförts och vad det har innehållit, och

4. att ett godkänt gymnasiearbete, *ett godkänt yrkesprov* eller ett godkänt komvuxarbete från kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå har genomförts och vad det har innehållit, och

5. att examen motsvarar nivå 4 i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.

Av examensbeviset ska det också framgå vilka ämnen som beviset avser. För varje ämne ska det framgå

1. alla betyg som personen har fått utom de som har ersatts av ett annat betyg,

2. vilka nivåer i ämnet betyget omfattar,

3. hur många gymnasiepoäng betyget omfattar,

4. vilka nivåer som ingår i examen och i förekommande fall vilka som inte ingår i examen,

5. vilka nivåer som personen har läst eller prövat inom kommunal vuxenutbildning, och

6. i förekommande fall *på* vilka nivåer som personen har genomfört prövning i gymnasieskolan när personen inte var elev där.

6. i förekommande fall vilka nivåer som personen har genomfört prövning *på* i gymnasieskolan när personen inte var elev där.

¹⁵ Senaste lydelse 2023:655.

20 a §¹⁶

Komvuxbevis ska utfärdas för den som har avslutat kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå. Beviset ska innehålla uppgifter om utbildning inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå. Beviset kan även innehålla uppgifter om utbildning inom anpassade gymnasieskolan. Av komvuxbeviset ska det framgå

1. om utbildningen huvudsakligen motsvarar ett fullständigt program i anpassade gymnasieskolan och vilket program som utbildningen i så fall huvudsakligen motsvarar,

2. om personen har genomfört ett komvuxarbete eller ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola med betyget E, vad arbetet i så fall har innehållit och, om personen begär det, hur han eller hon har genomfört arbetsuppgifterna inom ramen för arbetet, och

2. om personen har genomfört ett komvuxarbete, *ett yrkesprov* eller ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola med betyget E, vad arbetet i så fall har innehållit och, om personen begär det, hur han eller hon har genomfört arbetsuppgifterna inom ramen för arbetet, och

3. att beviset motsvarar nivå 2 i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.

Av komvuxbeviset ska det också framgå vilka ämnen som beviset avser. För varje ämne ska det framgå

1. alla betyg som personen har fått utom de som har ersatts av ett annat betyg,

2. vilka nivåer i ämnet betyget omfattar, och

3. hur många gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola som betyget omfattar.

Enligt 20 kap. 39 § skollagen (2010:800) ska betyg inte sättas om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av bristande deltagande. Om betyg, med stöd av denna bestämmelse, inte har satts på en nivå i ett ämne och denna nivå inte heller omfattas av ett godkänt betyg på en högre nivå ska det i ett komvuxbevis också anges

1. efter vilka nivåer betyg inte har satts, och

2. hur många gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola som beslutet att inte sätta betyg gäller.

¹⁶ Senaste lydelse 2023:655.

Gymnasialt yrkesutbildningsbevis

20 c §

Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas för den som har betyg på utbildning som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, varav godkända betyg i 1 650 gymnasiepoäng som innefattar betyg på

1. nivå 1 i ämnena svenska eller svenska som andraspråk om 50 gymnasiepoäng,

2. nivå 1 i ämnet engelska om 50 gymnasiepoäng,

3. nivå 1 a i ämnet matematik om 50 gymnasiepoäng,

4. ämnena samhällskunskap eller samhälls- och arbetslivskunskap om 50 gymnasiepoäng, och

5. ett komvuxarbete från kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, ett gymnasiearbete eller ett yrkesprov.

Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska även innefatta betyg om sammanlagt högst 1 700 gymnasiepoäng som till övervägande del är satta i ämnen på nivåer som får ingå i

1. ett och samma nationella yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng i gymnasieskolan, eller

2. en och samma riksrekryterande utbildning med eget examensmål enligt 5 kap. 13 § andra stycket gymnasieförordningen

(2010:2039) som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

20 d §

Ett betyg i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik respektive engelska, som omfattar 100 gymnasiepoäng, får i ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis omvandlads till ett betyg i samma ämne som omfattar två nivåer om 50 gymnasiepoäng.

20 e §

I ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska betyg från sådan utbildning eller motsvarande utbildning enligt 5 eller 6 kap. ingå. Utöver det får betyg från gymnasieskolan eller motsvarande ingå. Ett betyg i ämnet idrott och hälsa får bara ingå i en examen till den del det överstiger 100 gymnasiepoäng

I ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får inte betyg på en delnivå ingå.

20 f §

För den som tidigare har fått ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får ytterligare ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis som det tidigare beviset inte utfärdas med samma innebäll.

Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får inte heller utfärdas för den som tidigare har fått en gymnasie-

examen med ett sådant innehåll som anges i 14 § andra stycket 2 eller 14 a § andra stycket.

20 g §

Gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas för den som har uppfyllt kraven för ett sådant bevis enligt detta kapitel. Av beviset ska det framgå

1. vilken utbildning som omfattar 1 900 gymnasiepoäng inom gymnasieskolan som utbildningen huvudsakligen motsvarar, och

2. att ett godkänt gymnasiearbete, ett godkänt yrkesprov eller ett godkänt komvuxarbete från kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå har genomförts och vad det har innehållit.

Av det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset ska det också framgå vilka ämnen som beviset avser. För varje ämne ska det framgå

1. alla betyg som personen har fått utom de som har ersatts av ett annat betyg,

2. vilka nivåer i ämnet betyget omfattar,

3. hur många gymnasiepoäng betyget omfattar,

4. vilka nivåer som ingår i beviset och i förekommande fall vilka som inte ingår i beviset,

5. vilka nivåer som personen har läst eller prövat inom kommunal vuxenutbildning, och

6. i förekommande fall vilka nivåer som personen har genom-

fört provning på i gymnasieskolan när personen inte var elev där.

21 §¹⁷

För den som har flera betyg på samma nivå i ett ämne ska det högsta av dessa betyg tas med i examensbeviset *eller* komvuxbeviset. Detsamma gäller för den som har flera betyg på jämförbara, alternativa eller överlappande nivåer i samma ämne eller i olika ämnen.

För den som har flera betyg på samma nivå i ett ämne ska det högsta av dessa betyg tas med i examensbeviset, komvuxbeviset *eller det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset*. Detsamma gäller för den som har flera betyg på jämförbara, alternativa eller överlappande nivåer i samma ämne eller i olika ämnen.

Statens skolverk får meddela föreskrifter om vilka nivåer i vilka ämnen som är jämförbara eller alternativa eller som överlappar varandra.

22 §¹⁸

Betygsdokument och utdrag ur betygs katalogen ska utfärdas av rektorn.

En anteckning ska göras i betygs katalogen om att slutbetyg, examensbevis *eller* komvuxbevis har utfärdats och om betygets eller bevisets innehåll.

En anteckning ska göras i betygs katalogen om att slutbetyg, examensbevis, komvuxbevis *eller gymnasialt yrkesutbildningsbevis* har utfärdats och om betygets eller bevisets innehåll.

24 §¹⁹

Bestämmelserna om betygsättning samt utfärdande av betyg, examensbevis och komvuxbevis i detta kapitel gäller i tillämpliga delar även vid provning.

Bestämmelserna om betygsättning samt utfärdande av betyg, examensbevis, komvuxbevis *och gymnasialt yrkesutbildningsbevis* i detta kapitel gäller i tillämpliga delar även vid provning.

---

¹⁷ Senaste lydelse 2023:655.

¹⁸ Senaste lydelse 2021:96.

¹⁹ Senaste lydelse 2022:1554.

I 20 kap. 42–44 §§ skollagen (2010:800) och valideringsförordningen (2022:1549) finns bestämmelser om validering. I 20 kap. 43 § skollagen anges att betyg efter en validering ska sättas genom provning.

Statens skolverk får meddela ytterligare föreskrifter om provning och validering.

5 kap.

7 §²⁰

Inom utbildning enligt detta kapitel som motsvarar kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå eller kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå ska det finnas nationella kurser och orienteringskurser. Inom utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska det finnas ämnen, orienteringskurser, individuella kurser och sådant komvuxarbete som avses i 2 kap. 3 § *andra* stycket. Inom utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska det finnas ämnen, orienteringskurser, individuella kurser och sådant komvuxarbete som avses i 2 kap. 3 § fjärde stycket. Inom utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare ska det finnas nationella kurser.

Inom utbildning enligt detta kapitel som motsvarar kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå eller kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå ska det finnas nationella kurser och orienteringskurser. Inom utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska det finnas ämnen, orienteringskurser, individuella kurser och sådant komvuxarbete *eller yrkesprov* som avses i 2 kap. 3 § *tredje* stycket. Inom utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska det finnas ämnen, orienteringskurser, individuella kurser och sådant komvuxarbete *eller yrkesprov* som avses i 2 kap. 3 § fjärde stycket. *Yrkesprov får endast finnas i utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasialnivå om Kriminalvården i det enskilda fallet har medgett det.* Inom utbildning

²⁰ Senaste lydelse 2023:655.

som motsvarar kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare ska det finnas nationella kurser.

I utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå kan ämnen eller nivåer i ämnen som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande, förutsatt att Kriminalvården i det enskilda fallet kan medge det.

Föreskrifterna i 2 kap. 1, 2, 4 och 6–10 §§, 16 § andra och tredje styckena samt 17–23, 26, 27 och 30 §§ om kommunal vuxenutbildning ska också tillämpas på motsvarande utbildning enligt detta kapitel. Detta gäller även sådana föreskrifter som Statens skolverk har meddelat med stöd av 2 kap. 17 §. Föreskrifterna i 2 kap. 28 § ska också tillämpas på motsvarande utbildning enligt detta kapitel om Kriminalvården i det enskilda fallet har medgett att utbildning genomförs som arbetsplatsförlagt lärande.

6 kap. 8 §²¹

Inom utbildning enligt detta kapitel som motsvarar kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare ska det finnas nationella kurser. Inom utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska det finnas ämnen.

I utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå kan ämnen eller nivåer i ämnen som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.

Föreskrifterna i 2 kap. 1, 2, 8, 10 a och 10 b §§, 16 § andra och tredje styckena samt 17–19, 21–23 och 26–30 §§ om kommunal vuxenutbildning ska också tillämpas

Föreskrifterna i 2 kap. 1, 2, 8, 10 a och 10 b §§, 16 § andra och tredje styckena samt 17–19, 21–23 och 26–30 §§ om kommunal vuxenutbildning ska också tillämpas

²¹ Senaste lydelse 2023:655.

på motsvarande utbildning enligt detta kapitel, med undantag av bestämmelserna om komvuxarbete. Detta gäller även sådana föreskrifter som Statens skolverk har meddelat med stöd av 2 kap. 17 §.

på motsvarande utbildning enligt detta kapitel, med undantag av bestämmelserna om komvuxarbete och yrkesprov. Detta gäller även sådana föreskrifter som Statens skolverk har meddelat med stöd av 2 kap. 17 §.

Kurserna får delas upp i delkurser om det är fråga om kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå eller kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå som anordnas på entreprenad enligt 23 kap. 8 § skollagen (2010:800). Nivåerna i ämnen får delas upp i delnivåer om det är fråga om kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå som bedrivs på entreprenad enligt 23 kap. 8 § skollagen.

16 §²²

Föreskrifterna i 3 kap. 14, 15 och 17–21 §§ och 20 kap. 35–45 §§ skollagen (2010:800) samt i 4 kap. 5 a, 9–12 och 22–26 §§ när det gäller kommunal vuxenutbildning ska också tillämpas på motsvarande utbildning enligt detta kapitel, med undantag av bestämmelserna om komvuxarbete, delkurser, delnivåer, examensbevis, komvuxbevis, orienteringskurser och individuella kurser. Detta gäller även sådana föreskrifter som Statens skolverk har meddelat med stöd av 4 kap. 10 c, 24 och 26 §§.

Föreskrifterna i 3 kap. 14, 15 och 17–21 §§ och 20 kap. 35–45 §§ skollagen (2010:800) samt i 4 kap. 5 a, 9–12 och 22–26 §§ när det gäller kommunal vuxenutbildning ska också tillämpas på motsvarande utbildning enligt detta kapitel, med undantag av bestämmelserna om komvuxarbete, yrkesprov, delkurser, delnivåer, examensbevis, komvuxbevis, gymnasialt yrkesutbildningsbevis, orienteringskurser och individuella kurser. Detta gäller även sådana föreskrifter som Statens skolverk har meddelat med stöd av 4 kap. 10 c, 24 och 26 §§.

²² Senaste lydelse 2023:655.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.
  2. De nya bestämmelserna i 2 kap. 20 a och 23 a §§ och bestämmelserna i 2 kap. 3, 10 a, 19, 20 och 23 §§, 4 kap. 8, 8 a, 11, 12, 12 a, 20 och 20 a §§, 5 kap. 7 § och 6 kap. 8 § i den nya lydelsen tillämpas dock från och med den 1 januari 2028.
  3. De nya bestämmelserna i 4 kap. 20–20 g §§ och bestämmelserna i 2 kap. 16 §, 3 kap. 7 § och 4 kap. 21–24 §§ i den nya lydelsen tillämpas för tid från och med den 1 juli 2030.
  4. De nya bestämmelserna i 4 kap. 20 c och 20 g §§ och bestämmelserna i 4 kap. 14 § och 6 kap. 16 § i den nya lydelsen om yrkesprov tillämpas för tid från och med den 1 januari 2028 och i övrigt för tid från och med den 1 juli 2030.

1.6 Förslag till förordning om statsbidrag för utbildning på entreprenad inom små och dyra yrkesområden

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag för vissa uppgifter som avser undervisning som överlämnats på entreprenad. Syftet med statsbidraget är att stimulera yrkesutbildning inom yrkesområden där det finns ett nationellt behov av arbetskraft men där utbildningen är svår att tillhandhålla på grund av att det krävs särskilda lokaler eller särskilt material eller utrustning eller på grund av att elevgrupperna är små.

Förordningen är meddelad med stöd av 8 kap. 11 § regeringsformen i fråga om 17 § och med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen i fråga om övriga bestämmelser.

2 § Statsbidrag lämnas i den utsträckning det finns tillgång på medel.

Förutsättningar för statsbidrag

3 § Statsbidrag får lämnas till en skolhuvudman för uppgifter som avser undervisning som överlämnats på entreprenad enligt 23 kap. 13 a § skollagen (2010:800) om undervisningen rör ett yrkesområde där

1. arbetsmarknadens efterfrågan på den kompetens som undervisningen syftar till att ge överstiger antalet yrkesverksamma med den kompetensen,

2. antalet elever är lågt inom såväl gymnasieskolan som den kommunala vuxenutbildningen, och

3. utbildningen är svår att tillhandhålla på grund av att den kräver särskilda lokaler eller särskilt material eller utrustning eller på grund av att elevgrupperna är små.

4 § För att statsbidrag ska beviljas krävs dessutom att den som utför uppgifterna på entreprenad,

1. är rekommenderad av en branschorganisation eller har ett etablerat samarbete inom yrkesutbildning med flera arbetsgivare inom den bransch som yrkesområdet tillhör, och

2. har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.

Med *branschorganisation* avses en arbetstagar- eller arbetsgivarorganisation, en organisation som är gemensam för arbetsgivare och arbetstagarare eller en intresseorganisation i näringslivet som representerar yrkesområdet.

Med *etablerat samarbete med arbetsgivare* avses en eller flera arbetsgivare som erbjuder kompetensutveckling för lärare, bidrar med material och utrustning till undervisningen samt bidrar till att de elever som läser utbildningen har en apl-plats.

5 § Statsbidrag får inte lämnas till en huvudman som

1. har skatte- eller avgiftsskulder eller andra skulder som vid beslutstillfället har överlämnats till Kronofogdemyndigheten och som vid indrivning handläggs som allmänt mål, eller

2. är i likvidation eller försatt i konkurs.

Storleken på statsbidraget

6 § Statsbidrag får lämnas med högst 20 000 kronor för varje elev som har fått undervisning på entreprenad i minst sex veckor under ett läsår, om eleven har flyttat för att delta i undervisningen.

Statsbidraget lämnas för ett läsår i sänder och det får lämnas för högst två läsår för varje elev.

7 § Statsbidrag får även lämnas med 35 000 kronor per elev och läsår om undervisningen på entreprenad avser ämnen som i gymnasieskolan utgör yrkesämnena eller liknande ämnen som är relevanta för ett yrkesområde inom barn- och fritidsprogrammet, försäljnings- och serviceprogrammet, hotell- och turismprogrammet eller vård- och omsorgsprogrammet

8 § Statsbidrag får även lämnas med 75 000 kronor per elev och lärår om undervisningen på entreprenad avser ämnen som i gymnasieskolan utgör yrkesämnen eller liknande ämnen som är relevanta för ett yrkesområde inom bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet, industri-tekniska programmet, naturbruksprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet eller VVS- och fastighetsprogrammet.

Ansökan och beslut om statsbidrag

9 § Ansökan om statsbidrag lämnas till Statens skolverk, som prövar frågor om bidraget och betalar ut det. Inför beslutet ska Skolverket ge det berörda nationella programrådet tillfälle att yttra sig.

I ett beslut om att bevilja bidrag ska sista dagen för redovisning enligt 12 § anges. Beslutet får förenas med villkor. Villkoren ska framgå av beslutet.

Urval

10 § Om det kommer in fler ansökningar om statsbidrag än det finns medel för beslutar Statens skolverk om urval. Vid urvalet ska Skolverket sträva efter att skapa en så god geografisk spridning som möjligt av de utbildningsplatser som statsbidrag lämnas för.

Uppföljning och redovisning

11 § Statens skolverk ska följa upp

1. vilka program och inriktningar som statsbidraget har använts till,
2. vid vilka skolor eleverna har fått sin undervisning,
3. elevernas könsfördelning, och
4. i vilken utsträckning som de elever som har slutfört sin utbildning är sysselsatta i arbete inom yrkesområdet.

Mottagaren av statsbidrag ska medverka i den uppföljning av utbildningsverksamheten som bestäms av Skolverket och lämna de uppgifter som verket begär.

12 § Statens skolverk ska i samband med sin årsredovisning till Regeringskansliet redogöra för hur bidraget har använts.

Mottagaren av statsbidrag ska lämna sådan ekonomisk och annan redovisning till Skolverket som verket begär.

Anmälningsskyldighet

13 § Den som ansöker om eller har beviljats statsbidrag enligt denna förordning ska utan dröjsmål till Statens skolverk anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till bidraget eller storleken på det.

Återbetalning och återkrav

14 § Mottagaren av statsbidrag enligt denna förordning är återbetalningsskyldig om

1. något av villkoren för bidraget i väsentlig mån har åsidosatts,
2. bidraget har lämnats på felaktig grund eller med för högt belopp,
3. bidraget helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte har använts för det ändamål som det har lämnats för, eller
4. uppgifter som avses i 12 § eller den redovisning som avses i 13 § andra stycket inte har lämnats.

Statens skolverk ska besluta att helt eller delvis kräva tillbaka ett statsbidrag om någon är återbetalningsskyldig enligt första stycket.

Om det finns särskilda skäl för det, får Skolverket besluta att helt eller delvis avstå från återkrav.

15 § På statsbidrag som krävs tillbaka ska ränta tas ut från och med den dag som infaller en månad efter det att beslutet om återkrav har fattats med en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Om det finns särskilda skäl för det, får Statens skolverk besluta att helt eller delvis avstå från krav på ränta.

Hinder mot utbetalning

16 § Statens skolverk ska besluta att ett beviljat statsbidrag helt eller delvis inte ska betalas ut om mottagaren av bidraget inte längre bedöms uppfylla villkoren för det eller om det finns grund för återbetalning enligt 14 §. Beslutet gäller omedelbart.

Omfördelning

17 § Statens skolverk får besluta att fördela de medel som har återbetalats enligt 14 § eller som inte har utbetalats enligt 16 § till andra huvudmän som har ansökt om statsbidrag enligt denna förordning om dessa inte har fått bidrag eller inte har fått bidrag för så många elever som de har ansökt om.

Bemyndigande

18 § Statens skolverk får meddela de föreskrifter som behövs för verkställighet av denna förordning.

Överklagande

19 § I 40 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut än beslut enligt 16 § får dock inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

2 Uppdrag, utgångspunkter och arbetsformer

2.1 Uppdraget i korthet

Regeringens uppdrag till utredningen sammanfattas väl i direktivets titel – *Fler vägar till arbetslivet*. Utredningen ska lämna förslag som bidrar till att trygga kompetensförsörjningen och att fler elever får med sig de kunskaper de behöver för att kunna försörja sig själva. Syftet med utredningen är att det i gymnasieskolan ska finnas flera vägar till arbetslivet som tar hänsyn till behoven på arbetsmarknaden, elevers olika förutsättningar för lärande och att många elever inte är redo att göra sitt yrkesval redan i årskurs 9. I ett tilläggsdirektiv till utredningen förtydligas att utbildningarna ska vara valbara och de ska utformas i nära samverkan med näringslivet och i första hand kunna ge elever som saknar gymnasiebehörighet en utbildning med en tydlig praktisk inriktning. Utbildningarna ska ge eleverna bättre förutsättningar till en snabbare etablering på arbetsmarknaden. Utbildningarna bör vara valbara för både elever som är obehöriga och elever som är behöriga till ett nationellt program. Men det kan behövas särskilda bestämmelser för att elever som är obehöriga till ett nationellt program ska kunna beredas plats på de nya yrkesutbildningarna om det finns ett intresse för dessa utbildningar även bland behöriga elever. Enligt direktivet förväntas behöriga elever i de allra flesta fall välja ett yrkesprogram om de har uppnått sådan behörighet.

Vidare framgår att yrkesutbildningarna som utgångspunkt ska organiseras inom gymnasieskolan men utredningen ska överväga och vid behov föreslå att yrkesutbildningarna, som i tilläggsdirektivet benämns yrkesskola, ska vara en egen skolform. Utredningen ska vidare föreslå vilken längd (till exempel två år), omfattning och benämning utbildningarna ska ha. Det framgår också att företrä-

dare för arbetslivet bör ges möjlighet att utöva inflytande över innehåll och längd.

Utredningen ska även lämna förslag om yrkesprov samt om hur kompetensförsörjningen kan tryggas inom små yrkesområden. Vidare ska utredningen föreslå hur elever på högskoleförberedande program, som vill arbeta direkt efter gymnasieskolan, ska kunna erbjudas yrkesutbildning som underlättar etableringen på arbetsmarknaden.

Om förslagen bedöms relevanta även för anpassad gymnasieskola eller komvux, kan även dessa skolformer omfattas av förslagen. När det gäller anpassad gymnasieskola ska utredningen även ta ställning till om elever på individuella programmet ska ha rätt att fullfölja utbildningen om eleven flyttar till en annan kommun.

Utredningens tre direktiv publiceras som bilagor (bilaga 1–3) till betänkandet.

2.2 Utredarens ingång

I uppdraget om att skapa fler vägar till arbetslivet finns möjligheter till en positiv utveckling av gymnasieskolan för både elever och deras framtida arbetsgivare. Nya valbara yrkesutbildningar, som främst riktar sig till de elever som i dag är obehöriga till de nationella programmen i gymnasieskolan, kan bidra till att fler unga människor känner sig inkluderade, fullföljer en gymnasial utbildning och får med sig yrkeskunskaper som arbetsgivare efterfrågar.

Elevernas upplevelser och erfarenheter påverkar deras motivation för skolarbete

Elevers lärande och skolprestationer samt val av utbildning, framtida sysselsättning och livsmöjligheter är starkt kopplat till deras motivation. Det finns också samband mellan elevers motivation, skolframgångar, välbefinnande och psykiska hälsa. Det finns tyvärr även ett samband mellan psykisk ohälsa och skolmisslyckanden något som kan följa eleven från tidiga skolår och upp i ungdomsåren.¹

---

¹ Gustafsson et al., 2010; Skolverket, 2019; Giota & Gustafsson, 2017, 2021; Folkhälsomyndigheten, 2020.

Skolmisslyckanden förekommer på alla nivåer inom utbildningssystemet, från tidigt i grundskolan till högskoleutbildning och kan ha många orsaker. Begreppet skolmisslyckanden har ingen enkel eller entydig definition. Det är dock viktigt att notera att skolmisslyckanden inte entydigt kan förknippas med egenskaper hos en elev. För en elev som upplever svårigheter och misslyckanden i ett sammanhang behöver inte göra detta i ett annat, såsom på en praktikplats eller arbetslivet. En klagörande distinktion när det gäller skolmisslyckanden är skillnaden mellan ett individperspektiv och ett organisationsperspektiv, där det första handlar om hur enskilda individer misslyckas med skolan och det andra om hur skolsystemet misslyckas med enskilda elever. Det sistnämnda handlar exempelvis om bristande stödinsatser.²

I en stödjande skolmiljö känner sig eleven kompetent, kan fatta egna beslut om sin skolgång och känner sig positivt bemött och uppskattad av sina lärare och andra elever. Om någon av dessa tre faktorer (självbestämmande, kompetens och tillhörighet) skulle fattas kommer det att ha en negativ inverkan på elevens motivation för lärande och därmed skolprestationer, men också elevens välbefinnande och psykiska hälsa. Elever som inte förstår syftet med det som de förväntas lära eller saknar hjälp och stöd i lärandet kan tappa sin motivation för skolarbetet. De kan även få svårt att engagera sig.³

Elevers motivation – en nyckel till skolframgång

Forskning visar att elevers motivation och viljan att lära är helt avgörande för deras engagemang i lärandet och resultat av lärandet samt hur de mår i skolan och lyckas i arbetslivet.

Motivation handlar i vardaglig mening om vad som driver människor framåt och får dem att göra saker såsom att lära sig något nytt. Motivation innefattar de processer som sätter i gång, upprätthåller och riktar vårt handlande och ansträngning framåt. Det som riktar människors handlande framåt är mål. Andra processer såsom behov och intressen eller krav och förväntningar, önsksningar och drömmar spelar också roll. Dessa processer är ofta sammankopplade och det kan därför vara svårt att skilja ut deras enskilda effekter.

---

² Giota, Lundborg & Emanuelsson, 1997; Giota, Lace & Emanuelsson, 2023.

³ Giota, 2013.

Om målet att komma in på en gymnasieutbildning har ett positivt värde för eleven själv och inte är påtvingat och om eleven har en positiv förväntan om att lyckas nå sitt mål, kommer det att visa sig genom elevens ansträngning och uthållighet, vilket ökar chansen till måluppfyllelse. Hur eleven ser på sig själv och bedömer sin kapacitet för att nå sina mål är centralt för motivationen.

Redan vid 13-års ålder har många elever klara mål med sitt lärande såsom att förstå och utveckla sin kompetens eller få höga betyg för att kunna välja en intressant utbildning i gymnasieskolan. Att lära för att få ett jobb som möjliggör att bli en självförsörjande och självständig individ är för en majoritet av eleverna ett högt prioriterat mål.⁴ Hoppet om att bli en självständig individ är viktigt för många elevers ansträngning och prestationer i årskurs 9, särskilt för elever från resurssvaga hem. Denna typ av motivation är också en av de viktigaste förutsättningarna för att lyckas i gymnasieskolan.⁵ Generellt är det viktigt att mål är specifika och nåbara, både inom ett kortare och längre tidsperspektiv. Överfört till skolans värld innebär det att utbildningar och skoluppgifter inte ska vara för svåra så att de känns omöjliga att uppnå, inte heller för enkla eller triviala för då går motivationen förlorad.

Beroende på hur elever värderar skolans olika uppgifter i relation till andra viktiga egna mål blir elevers motivation och vilja att lära mer eller mindre uttalat eller starkt. Ju närmare skolans och elevens egna mål är varandra desto smidigare blir mötet mellan skolan och eleven.

Utgångspunkter för utredningens arbete

För att främja elevers motivation till att lära i gymnasieskolan och skapa bättre förutsättningar för deras framtida yrkesliv har utredningen bland annat beaktat följande:

- Elevers förutsättningar för lärande påverkas negativt om de ofta känner sig underkända eller misslyckade i skolan. Dels sänks självkänslan (att man kan något), dels sänks självvärdet (att duga ändå). Även motivation, välbefinnande och psykisk hälsa påver-

---

⁴ Giota, 2001.

⁵ Giota & Bergh, 2021.

kas negativt. Sammantaget påverkas viljan att anstränga sig för att lära negativt om elever upplever sig misslyckade i skolan.

- Självbestämmande, upplevd kompetens och tillhörighet är viktigt för att elever ska kunna känna sig motiverade och lyckas. Elever som saknat detta i sin tidigare skolgång kan ha tappat tron på sig själva och på skolan som institution och kan behöva tid för att uppnå detta och engagera sig.
- Att genom val av utbildning ges möjlighet att påverka inriktningen på det egna framtida yrkeslivet är viktigt för motivationen och kan bidra till elevens vilja och förmåga att fullfölja gymnasieskolan.
- Att få börja en yrkesutbildning och få tillgång till yrkesämnen med nytt ämnesinnehåll är bra för elever som är obehöriga till dagens nationella program och som har upplevt tidigare misslyckanden.
- För att elever ska lyckas och känna ett engagemang behöver de veta vad som förväntas av dem och vad syftet är med utbildningen.
- Framtidshopp och positiva förväntningar om ett jobb eller vidare studier inverkar positivt på elevers motivation och prestationer.
- Det är viktigt för motivationen att få lyckas!

2.3 Hur utredningen uppfattat uppdraget

I utredningens direktiv beskrivs elevernas perspektiv och yrkesutbildningens betydelse för en framgångsrik etablering på arbetsmarknaden. Det första riktiga jobbet ger unga vuxna en möjlighet att trygga den egna försörjningen, något som är en förutsättning för ett självständigt liv som vuxen. I direktiven beskrivs även arbetsgivarnas perspektiv och svårigheterna för många företag att rekrytera gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft, något som försvårar arbetsgivarnas kompetensförsörjning. Utredningen konstaterar att elever och arbetsgivare har intressen som sammanfaller på så sätt att elever behöver jobb och arbetsgivare har svårt att rekrytera gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft. Utredningen konstaterar att det finns ett tredje perspektiv och det handlar om hur samhället i stort påverkas om ungas etablering i arbetslivet fungerar bra eller

mindre bra. Ju snabbare unga vuxna kommer i arbete desto mindre blir risken för utanförskap, psykisk ohälsa och olika former av bidragsberoende, vilket i sin tur kan bidra till minskade kostnader för samhället. Förbättrad kompetensförsörjning bidrar till att produktionen av varor och tjänster inte begränsas, något som ur samhällets perspektiv även bidrar till ökade inkomster i form av skatter. Sammantaget skulle fler vägar till arbetslivet kunna innebära nytta för både elever, arbetsgivare och samhället i stort.

Uppdraget att föreslå nya, valbara yrkesutbildningar, som underlättar etableringen, rymmer enligt utredningen möjligheter till stora förändringar av svensk gymnasieskola. Utbildningarna ska ha en tydlig egen identitet och enligt direktivet kan de organiseras utanför gymnasieskolan. I uppdraget ingår även att se över hur utbildningarna benämns, deras längd och vad de ska innehålla.

Utgångspunkten för uppdraget, att obehöriga elever ska erbjudas yrkesutbildning, utan att först bli behöriga, skulle enligt utredningen kunna uppfattas som en utmaning av den logik som ligger bakom utformningen av dagens introduktionsprogram. Behörighetskraven avspeglar att gymnasial utbildning kräver vissa förkunskaper och gymnasieskolan är konstruerad så att elever först ska uppnå behörighet och först därefter ges möjlighet att genom egna val av utbildning påverka det kommande yrkeslivet.

Även om utredningens uppdrag huvudsakligen riktar sig mot de elever som inte uppnått behörighet till nationella program framgår av utredningens tilläggsdirektiv att nya yrkesutbildningar även bör stå öppna för elever som är behöriga till nationella program. Dessa elever förväntas enligt direktivet i första hand gå på dagens nationella program.

Gymnasieskolan skulle kunna beskrivas som stadd i konstant förändring men utredningen konstaterar att yrkesprogrammen till sin konstruktion och uppdelning i olika utbildningsspår sett påfallande lika ut sedan programgymnasiets införande i början på 1990-talet. I samband med reformerna på 1990-talet decentraliserades och avreglerades skolan. Dessutom genomfördes en stor innehållsmässig reform av svensk yrkesutbildning som innebar att omfattningen av yrkesprogrammen utökades från två till tre år och alla utbildningar fick en likartad struktur. Utökningen bestod främst av allmänteoretiskt innehåll, något som förstärkts ytterligare i samband med riksdagens beslut om att öka inslaget av svenska och

engelska i yrkesprogrammen så att de i sitt grundupplägg innehåller de kurser som krävs för grundläggande behörighet. Förutom att yrkesprogrammets namn och innehåll huvudsakligen består sedan programgymnasiets införande så har det under lång tid funnits ett problem som inte har funnit sin lösning: Andelen elever i grundskolan som inte når målen och blir behöriga till nationella program har de senaste 25 åren varit tämligen konstant. I utredningens första direktiv (dir. 2022:74) beskrivs bland annat införandet av det treåriga programgymnasiet, yrkesutbildningens betydelse för etablering på arbetsmarknaden och olika konsekvenser av att misslyckas i skolan. Beskrivningarna utmynnar bland annat i ett uppdrag att analysera och beskriva gymnasieskolans betydelse för ungas etablering på arbetsmarknaden.

Hur har utredningen närmat sig uppdraget

Att yrkesprogrammen till struktur och innehåll sett lika ut under lång tid kan tolkas som att de stelnat i sina former och att det är dags för större reformer. Men det kan också förstås som att yrkesprogrammen huvudsakligen fungerar väl och stora förändringar snarare riskerar att skapa oreda. Den senare tolkningen skulle tala för att inte göra några större förändringar även om utredningens direktiv öppnar för sådana. Att andelen elever som inte är behöriga till nationella program är relativt konstant skulle kunna förstås som att problemen är olösliga. Men det skulle enligt utredningen också kunna vara så att det finns anledning att pröva nya sätt att förbereda elever för arbetslivet.

Utredningen har fått flera omfattande analysuppdrag. Med dessa uppdrag som utgångspunkt har utredningen valt att undersöka om det går att empiriskt pröva om de stora förändringar av gymnasieskolan som uppdraget öppnar för är nödvändiga, eller om gymnasieskolan fungerar väl. Fungerar gymnasieskolan väl för alla eller finns det delar av gymnasieskolan där större förändringar är meningsfulla att överväga?

Balanspunkter och dilemman

Redan i ett tidigt skede av utredningens arbete diskuterades uppdraget med flera berörda aktörer. I dessa inledande samtal blev flera dilemman och balanspunkter synliga, till exempel:

- Om alla elever inte når målen i grundskolan så ligger det nära till hands att överväga att erbjuda enklare yrkesutbildningar som kan genomföras på kortare tid. Men om arbetsgivare inte efterfrågar arbetskraft med yrkesutbildning på en enklare nivå, vilken funktion fyller då en enklare utbildning?
- Att hitta ämnen och kunskapsområden som elever kan ha nytta av är inte svårt. Men om den samlade mängden gymnasieämnen för vissa elever totalt sett blir för mycket, vilka ämnen kan vänta till att kompletteras senare i livet?
- Hur ska värdet av yrkeskunnande balanseras mot både individens, arbetsgivares och samhällets nytta av att alla ungdomar ges en bred allmänteoretisk bas?
- Arbetsgivare efterfrågar fler personer med en gymnasial yrkesutbildning och uppdraget innebär att fler elever ska få tillgång till yrkesutbildning. Det innebär att det behövs fler utbildningsplatser. Samtidigt vittnar flera huvudmän och skolledare om brist på yrkeslärare och utmaningar med att utöka apl-platser, lokaler och utrustning.
- Sammantaget i hela landet skulle målgruppen för nya vägar till arbetslivet kunna utgöra ett stort antal elever. Men om det lokalt handlar om en mindre grupp elever – hur ska då ett valbart utbud skapas så att utbildningen kan organiseras rationellt och kostnadseffektivt?
- Hur ska elevers rätt till stöd och anpassning garanteras? Om nya yrkesutbildningar införs med mindre inslag av sådant innehåll som elever har stora svårigheter med, finns det då risk för att elever erbjuds sådana utbildningar i stället för stöd?
- Det är inte ovanligt att antalet platser till yrkesprogram är begränsade. Hur ska obehöriga elevers möjlighet att välja en yrkesutbildning kunna stärkas utan att konkurrera med behöriga sökande?

- Om elever som är behöriga till dagens yrkesprogram ges möjlighet att läsa yrkesutbildningar som anpassats efter elever som haft svårigheter med flera ämnen i grundskolan – finns det då risk för att elever som skulle klara mer omfattande eller svårare utbildningar, väljer en enklare väg. Är det i så fall ett problem?
- Målgruppen för nya vägar till arbetslivet är i första hand elever som haft svårigheter att nå målen i grundskolan. Orsaker till att elever inte når målen i grundskolan varierar och det är svårt att på förhand säga hur många gymnasiepoäng dessa elever kan ta i gymnasieskolan. Om målgruppen å ena sidan erbjuds allt för omfattande yrkesutbildningar finns det risk för att många elever kommer att uppleva ännu ett misslyckande. Om de å andra sidan erbjuds utbildningar med ett innehåll som är mindre avancerat eller mindre omfattande än vad de skulle ha klarat av – då ges de inte möjlighet till positiva utmaningar att uppnå sin fulla potential.

Vägledande principer

Den typ av dilemman och balanspunkter som beskrivits ovan har diskuterats med berörda aktörer genom hela utredningen. Diskussionerna har visat att det sällan finns enkla lösningar och utredningen har närmat sig frågeställningarna med tilltagande ödmjukhet.

Några vägledande principer eller förhållningssätt som vuxit fram under dialogen med berörda aktörer är:

- Alla ska ges möjlighet att förbereda sig för att kunna försörja sig själva.
- Alla yrkesutbildningar i gymnasieskolan ska vara påbyggbara och öppna dörrar för framtiden.
- Elever ska utmanas och utbildningar ska utformas med en positiv förväntan om att elever är motiverade och beredda att anstränga sig för att skaffa sig sådana kunskaper och färdigheter som arbetsgivare efterfrågar och som ökar deras möjligheter på arbetsmarknaden. Samtidigt ska nya yrkesutbildningar i större utsträckning ta hänsyn till att elever har olika förutsättningar för lärande.

- Nya yrkesutbildningar ska komplettera dagens yrkesutbildningar och utformas på ett sådant sätt att de bidrar till att den samlade kompetensnivån hos arbetskraften höjs.
- Yrkesutbildningens attraktionskraft ska värnas och stärkas.
- Berörda aktörer ska involveras i arbetet med att utveckla nya valbara yrkesutbildningar.

2.4 Hur utredningen valt att arbeta

Utredningens empiriska grund

Utredningen har flera analysuppdrag. Bland annat ska gymnasieskolans betydelse för ungas etablering på arbetsmarknaden analyseras och beskrivas. Utredningen ska i detta arbete ta hänsyn till kön, socioekonomisk bakgrund, individuella förutsättningar och studieväg. Utredningen ska även analysera vilka möjligheter elever som är obehöriga till nationella program på gymnasiet har att välja skola och utbildning. Vidare ska utredningen beskriva övergången från gymnasieskolans högskoleförberedande program till högre utbildning och arbetsliv.

Utredningen har genomfört omfattande statistiska analyser baserade på data från SCB och Skolverket. Analyserna sammanfattas i kapitel 4 och presenteras mer utförligt i senare kapitel. Utredningen har även tagit del av tidigare utredningar och forskning för att validera resultaten.

Utredningen har genomfört ett tiotal studiebesök vid skolor som har introduktionsprogram. Vid besöken har utredningen samtalat med lärare, elever och skolledare. Som komplement till studiebesöken har utredningen genomfört telefonintervjuer med skolledare och skolhuvudmän. Utredningen har även träffat Skolverkets råd för introduktionsprogrammen där både huvudmän och myndigheter finns representerade. Erfarenheter från studiebesök och intervjuer presenteras i kapitel 25. För att få en mer fördjupad bild av hur elever på introduktionsprogram ser på sin utbildning har utredningen intervjuat 48 elever på introduktionsprogram (23 flickor och 25 pojkar). Elevintervjuerna beskrivs närmare i kapitel 24. I arbetet med förslaget om att införa en rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan har

utredningen intervjuat 18 rektorer och representanter för huvudmän för anpassade gymnasieskolan (se kapitel 11).

Utredningen har även låtit SCB genomföra en enkätundersökning bland rektorer för individuellt alternativ (IMA). Syftet med undersökningen har varit att få kunskap om innehållet och organisationen av IMA samt vilka möjligheter och utmaningar som rektorerna upplever med programmet. Resultatet av enkätundersökningen presenteras närmare i kapitel 23.

Utredningen har tagit del av uppföljning och redovisning av de två försöksverksamheter som berör utredningens uppdrag, försöksverksamheten med branschskolor och försöksverksamheten med yrkesprov. I syfte att få en djupare förståelse för dessa försöksverksamheter har studiebesök på medverkande skolor och intervjuer med huvudmän genomförts.

Utredningens samråd

Utredningen har genomfört tio möten med en expertgrupp med representanter från berörda departement inom Regeringskansliet, berörda myndigheter, Idéburna skolors riksförbund, Sveriges kommuner och regioner, Friskolornas riksförbund, Elevernas riksförbund, Landsorganisationen LO och Svenskt Näringsliv.

Utredningen har även genomfört ett stort antal möten med företrädare för fack och arbetsgivare (bland annat LO, Svenskt Näringsliv inklusive enskilda medlemsorganisationer, Vård- och omsorgscollege och Teknikcollege), Skolverket (olika sakfrågor), Skolverkets olika programråd (yrkesutbildning, högskoleförberedande program), Skolverkets IM-nätverk, Skolinspektionen, SKR inklusive olika nätverk (IM-, Gymnasie- och KAA-nätverk), Små kommuner i samverkan (SmåKom), Utbildningsstyrelsen Finland, Funktionsrätt Sverige (inklusive Riksförbundet Attention, Autism Sverige, OCD-förbundet), Statens institutionsstyrelse (SIS), Socialstyrelsen, Folkbildningsrådet, Sveriges Lärare, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Elevernas riksförbund, Sveriges elevkårer, Sveriges elevråd, Friskolornas riksförbund, Idéburna skolors riksförbund, professor Lisbeth Lundahl, universitetslektor Åsa Sundelin, professor Christian Lundahl och

professor Magnus Hultén. I dessa samtal har utredningens uppdrag, alternativa lösningar samt dilemman diskuterats.

Ett antal utredningar med anknytning till utredningens uppdrag har pågått parallellt och utredningen har samrått med Utredning om likvärdiga betyg och meritvärden (U 2023:02), Läroplansutredningen (U 2023:09), Utredningen om en minskad administrativa börda för förskollärare och lärare (U 2023:01), Utredningen om mer kunskap om barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet (U 2022:02), Utredningen om införandet av grundläggande svenska och översyn av modersmålsundervisningen (U 2023:08), Utredningen om en förbättrad elevhälsa (U 2024:01), Utredningen om språkrav för personal i äldreomsorgen (S 2023:03) samt Yrkesvuxutredningen (U 2022:07).

3 Bakgrund

– olika vägar till arbetslivet

I detta kapitel beskrivs de befintliga yrkesutbildningsvägar som erbjuds genom nationella program och introduktionsprogram i gymnasieskolan, samt i anpassad gymnasieskola och gymnasial yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning. Kapitlet utgör bakgrund till utredningens förslag om nya yrkesutbildningar som föreslås i kapitel 5, förändringar inom dagens introduktionsprogram i kapitel 6, nya och ändrade behörighetskrav i kapitel 7, yrkesämnen på högskoleförberedande program i kapitel 8, individuella program i anpassade gymnasieskolan i kapitel 11, yrkesprov i kapitel 10 och utökade möjligheter till att bedriva del av yrkesutbildning på entreprenad i kapitel 9.

3.1 Yrkesutbildning i dagens gymnasieskola

För att förstå behovet av utredningens förslag om nya vägar till arbetslivet och hur dessa kan komplettera dagens yrkesutbildningar ges här en kort beskrivning av dagens utbildningssystem.

I gymnasieskolan finns det sex högskoleförberedande program, tolv yrkesprogram och fyra introduktionsprogram. Högskoleförberedande program och yrkesprogram är nationella program vilket innebär att innehåll och utformning beslutas av riksdag och regering. De riksrekryterande gymnasieprogrammen är varianter av de nationella programmen, och är även de nationellt beslutade.¹ Introduktionsprogrammen saknar nationell programstruktur och utformningen av dessa styrs i huvudsak av skolhuvudmannen.² Det finns i gymnasieskolan också möjlighet för en huvudman att få till-

---

¹ 16 kap. 13, 45 §§ skollagen (2010:800).

² 17 kap. 7 § skollagen.

stånd att bedriva utbildning som avviker från de nationella programmen, vilket beskrivs närmre i avsnitt 3.1.1.

Yrkesprogrammen syftar mot både yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning

De nationella programmen består främst av gymnasiegemensamma ämnen och karaktärsämnen. För varje program finns programgemensamma karaktärsämnen som alla elever på programmet läser. Inom många nationella program kan eleven också välja mellan olika inriktningar.³ Inriktningarna ger en grund för fortsatt fördjupning, specialisering och breddning inom programmets ram.⁴ Genom ytterligare specialisering inom programfördjupningen⁵ kan eleverna på yrkesprogram därefter nå olika yrkesutgångar. Med yrkesutgång menas en yrkeskompetens som eleven får genom att läsa en viss kombination av kurser i programfördjupningen.⁶ Yrkesutgångarna ska svara mot de krav som arbetslivet ställer och de yrkesutgångar som Statens skolverk ger exempel på är därför framtagna i samråd med branschrepresentanter i de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning. Huvudmän kan även erbjuda elever att specialisera sig mot andra yrkesutgångar än de som Skolverket ger som exempel, som bättre motsvarar ett lokalt arbetsmarknadsbehov.⁷

Yrkesprogrammen i gymnasieskolan ska utgöra en grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.⁸ På ett nationellt yrkesprogram i gymnasieskolan ska eleven ges möjlighet att uppnå en yrkesexamen som innebär att eleven uppnått en av branschen godtagbar nivå för yrkeskunnande för att vara väl förberedd för arbetslivet. Ett yrkesprogram ska också ge eleven möjlighet att uppnå de kunskaper som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning.⁹

Elever som avslutat ett nationellt program i gymnasieskolan kan få en gymnasieexamen om de uppfyller kraven för en sådan. Gymnasieexamen från ett yrkesprogram kallas yrkesexamen. För att

³ 4 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039).

⁴ Prop. 2008/09: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 52.

⁵ 4 kap. 1 § gymnasieförordningen.

⁶ 1 kap. 3 § gymnasieförordningen.

⁷ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/yrkesutgangar>.

⁸ 16 kap. 3 § skollagen.

⁹ Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan 2.1.

uppnå en yrkesexamen ska eleven ha läst en utbildning som omfattar 2 500 gymnasiepoäng varav eleven ska ha godkända betyg i minst 2 250 poäng. Eleven ska ha godkänt i svenska 1, eller svenska som andraspråk 1, engelska 5 och matematik 1. Ett krav är också att eleven har godkänt i minst 400 poäng av de programgemensamma ämnena och ett godkänt gymnasiearbete. Eleven kan få en yrkesexamen både genom lärlingsutbildning¹⁰ och genom skolförlagd yrkesutbildning.¹¹

Gymnasieexamen infördes i samband med den senaste reformen av gymnasieskolan år 2011. I förarbetena framkommer att ett syfte med en yrkesexamen var att öka tydligheten i vad utbildningarna ska leda till och vilka krav som ställs. Det gjordes tydligt att yrkesutbildningarna skulle förbereda elever för anställning direkt efter examen. Branschorganisationer och andra avnämare skulle bli mer delaktiga i arbetet med att ta fram vilka ämnen och kurser som eleven skulle vara godkänd i för att garantera elevens kunskaper vid avslutad utbildning.¹²

För elever som inte är behöriga till de nationella programmen i gymnasieskolan finns introduktionsprogram. Där kan eleven studera för att bli behörig till nationella program eller förbereda övergång till andra studier eller arbete. Mer om utbildningen på introduktionsprogrammen finns i avsnitt 3.2.

3.1.1 Det finns möjlighet att göra avvikelser inom de nationella programmen

Det finns möjlighet att göra avvikelser från vad som annars gäller för de nationella programmen. Av förarbetena till gymnasieformen 2011 motiveras denna möjlighet med att det måste finnas utrymme för förändring och förnyelse inom gymnasieskolan i syfte att möta en föränderlig arbetsmarknad.¹³

Ett av utredningens uppdrag handlar om att se över hur utbildningarna bättre kan matcha arbetsmarknadens behov av arbetskraft inom små och dyra yrkesområden. Detta avsnitt om avvikelser ger

---

¹⁰ Det innebär att eleven genomför mer än hälften av utbildningen som arbetsplatsförlagt lärande.

¹¹ 16 kap. 26–27 §§ skollagen, 8 kap. 5 § gymnasieförordningen.

¹² Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 144.

¹³ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 87.

en beskrivning av vad som är möjligt att göra i dag utifrån nu gällande bestämmelser.

Särskilda varianter

Huvudmän kan ansöka om att bedriva utbildning som särskild variant. Det innebär att delar av utbildningen på ett nationellt program avviker från vad som annars gäller för det nationella programmet. Avvikelsen ska omfatta minst 300 gymnasiepoäng och görs inom hela eller delar av det sammantagna utrymmet inom inriktningen eller programfördjupningen. Utbildningen ska ha en tydlig egen identitet men i huvudsak rymmas inom examensmålet för ett program i gymnasieskolan respektive anpassade gymnasieskolan.¹⁴

För att få bedriva utbildningen som en särskild variant behöver vissa krav vara uppfyllda. Det ska bland annat finnas en lokal- eller regional efterfrågan på de kunskaper som utbildningen ger och utbildningen ska vara av god kvalitet. I ansökan om att få bedriva utbildning som en särskild variant ska det också framgå hur kravet på arbetsplatsförlagt lärande ska uppfyllas och vilket behov på arbetsmarknaden som utbildningen är avsedd att fylla.

Det är Skolverket som beslutar om godkännande att bedriva utbildning som särskild variant. Vid handläggning ska de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning höras.¹⁵

Skolverket redovisar årligen de ansökningar som inkommit när det gäller ansökan om avvikelser. Sedan reformen 2011 har cirka 150 ansökningar inkommit som berör särskild variant av yrkesutbildning. Endast 12 har beviljats tillstånd. I flertalet av de ansökningar som avslagits har den sökande inte kunnat visa på en lokal eller regional efterfrågan. Skolverket lyfter också fram i en av sina redovisningar gällande uppdrag om särskilda varianter och riksrekryterande utbildningar att myndigheten har en restriktiv hållning när det gäller godkännande av särskilda varianter. De nationella programmets konstruktion ger redan ett stort utrymme för lokala variationer.¹⁶

---

¹⁴ 5 kap. 1 § gymnasieförordningen.

¹⁵ 5 kap. 1–8 §§ gymnasieförordningen.

¹⁶ *Redovisning av uppdrag om särskilda varianter och riksrekryterande utbildningar*, Skolverket 2014.

Riksrekryterande utbildning

Statens skolverk får för nationella program och särskilda varianter besluta att det till en viss utbildning i första hand ska tas emot sökande från hela landet (riksrekrytering). Beslutet ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta.¹⁷

En utbildning i gymnasieskolan kan bli riksrekryterande om det finns nationell efterfrågan och nationellt intresse av utbildningen vilket de nationella programråden bör tillstyrka.¹⁸

I samband med gymnasiereformen 2011 genomfördes ändringar i de nationella programmen som syftade till att utbildningarna bättre skulle följa och motsvara de krav som avnämre ställer för att förbereda ungdomar för ett framtida yrkesliv och vidare studier. Det innebar bland annat ett ökat antal nationella program och inriktningar. Regeringen förutsåg att behovet av riksrekryterande utbildningar skulle minska. För utbildningar som ryms inom nationella program men som inte kan komma till stånd på grund av för litet elevunderlaget i närområdet behövdes dock möjligheten till riksrekrytering finnas kvar.¹⁹

Elever som antas till en riksrekryterande utbildning läser utbildningen i sin helhet vid den skolan som eleven blivit antagen till och huvudmannaskapet övergår från hemkommunen till den mottagande skolan.

I Skolverkets redovisning av ansökningar om avvikelser framgår att cirka 120 utbildningar beviljats riksrekrytering sedan gymnasiereformen 2011. Skolverket har dock avslagit merparten av de ansökningar som inkommit gällande riksrekrytering. Det grundar sig på att ansökningarna avsett utbildningar som finns i hela landet och att de sökande inte kunnat motiverat sin ansökan med de förutsättningar som krävs.²⁰

---

¹⁷ 16 kap. 45, 46 §§ skollagen.

¹⁸ 5 kap. 12 § gymnasieförordningen.

¹⁹ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 92.

²⁰ *Redovisning av uppdrag om särskilda varianter och riksrekryterande utbildning*, Skolverket 2014.

Riksrekryterande yrkesutbildning med egna examensmål

Statens skolverk får besluta att en utbildning får avvika från vad som annars gäller för nationella program i fråga om struktur, innehåll och examensmål eller program mål.²¹ En avvikelse från en viss riksrekryterande yrkesutbildning får beslutas om utbildningen till sitt innehåll i allt väsentligt avviker från ett nationellt programs examensmål och det finns synnerliga skäl för avvikelsen och utbildningen ryms inom gymnasieskolans kompetensområde.²²

I gymnasieskolan finns i dag sex riksrekryterande yrkesutbildningar med egna examensmål. Det handlar om utbildning inom områdena flygteknik, marinteknik, sjöfart, tågteknik, samiska näringar och yrkesdans.

Det nationella hantverksprogrammet har upphört och ersatts av ett nytt nationellt frisör- och stylistprogram. Det nya programmet infördes och började gälla den 1 januari 2024 men tillämpas på utbildning först hösten 2025. En konsekvens av denna förändring är att skolhuvudmän får ansöka om att bedriva riksrekryterande hantverksutbildningar som riktar sig mot specifika hantverksområden. Liksom för andra riksrekryterande utbildningar läser då den antagna eleven utbildningen i sin helhet vid den riksrekryterande skolan och den mottagande skolan övertar huvudmannaskapet för eleven.

Hantverksprogrammet inrymde utbildningar för att bli till exempel glasblåsare, florist, finsnickare och frisör. Cirka 90 procent av eleverna läste inriktningen inom hår- och skönhet. Det breda utbildningsinnehållet gjorde det svårt att utforma de gemensamma delarna av utbildningen. Därav beslutet att låta hantverksprogrammet upphöra som nationellt program.²³

Avvikelser i form av idrottsutbildningar

Utbildningar som kombinerar gymnasieutbildning med elitidrottsutbildning kan rikta sig till elever som antingen bor lokalt och regionalt (nationellt godkänd idrottsutbildning, NIU) eller till elever från hela landet (riksidrottsgymnasium, RIG). Offentlig huvudman ansöker hos Skolverket och enskild huvudman hos Skolinspektionen.

²¹ 16 kap.13 § skollagen.

²² 5 kap. 13 § gymnasieförordningen.

²³ Prop. 2022/23:94: *Några ändringar som rör gymnasieskolans nationella program och ämnen* m.m. s. 33.

3.1.2 Skolan och arbetslivet samarbetar om yrkesutbildningen

I gymnasieskolans läroplan framgår att skolan inte ensam kan förmedla alla de kunskaper som eleverna kommer att behöva. Skolan ska skapa de bästa förutsättningarna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling och i det sammanhanget ta till vara de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället och som eleverna har från bland annat arbetslivet. Den värld som eleven möter i skolan och det arbete som eleven deltar i ska förbereda för livet efter skolan.²⁴ Gymnasieskolan ska nära samverka med bland annat arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Det ska ge eleverna underlag för ytterligare utbildningsval eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.²⁵

För att underlätta samverkan på både nationell strategisk nivå och lokal operativ nivå finns det lokala och nationella programråd. Hur arbetet i dessa råd ska gå till är sparsamt reglerat.

Lokala programråd

För yrkesprogrammen i gymnasieskolan ska det finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv.²⁶ Hur arbetet i de lokala programråden ska gå till är inte reglerat. Skolverket ger stöd till huvudmännen i arbetet med att organisera lokala programråd. Det framgår i det stöd Skolverket ger att det huvudsakliga syftet med lokala programråd är att tillsammans förbereda eleven för yrkeslivet.²⁷

De lokala programråden infördes i samband med gymnasie-reformen 2011. En uppgift för de lokala programråden som nämns i förarbetena är att bistå huvudmannen när det gäller det arbets-platsförlagda lärandet.²⁸

---

²⁴ Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, del 1 Kunskaper och lärande.

²⁵ Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, del 2.4 Utbildningsval arbete och samhällsliv.

²⁶ 1 kap. 8 § gymnasieförordningen.

²⁷ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/lokala-programrad-och-yrkesrad--forum-for-samverkan> (hämtat 2024-07-01).

²⁸ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 48.

Nationella programråd

Förslaget om ett nationellt råd för varje yrkesprogram formulerades i Gymnasieutredningens betänkande som föregick gymnasie-reformen som genomfördes 2011.²⁹ Skolverket gavs uppdraget att inrätta nationella programråd för samtliga yrkesprogram i gymnasieskolan och fick ansvar för att sköta den administration som arbetet i programråden kunde leda till.³⁰

De nationella programrådets funktion är att utgöra permanenta forum för dialog mellan Skolverket och avnämarna kring yrkesutbildningens kvalitet, innehåll och utformning. Det övergripande syftet med rådets arbete är att göra utbildningssystemet mer flexibelt och lyhört för avnämarnas behov och initiativ från skolans huvudmän. Detta för att förbättra överensstämmelsen mellan yrkesutbildningens innehåll och efterfrågan på arbetsmarknaden. Utveckling av examensmål, ämnesplaner och uppgifter för gymnasiearbetet nämns som förslag på uppgifter som hanteras inom ramen för de nationella programråden.³¹

Sedan programrådets inrättande har det gjorts uppföljningar och utvärderingar av arbetet.³² I dessa har det konstaterats att programrådsarbetet i huvudsak fungerar bra men att det finns några utvecklingsområden.

I den statliga utredningen *Välja yrke*³³ görs också en genomlysning av arbetet i de nationella programråden som resulterar i några utvecklingsförslag samt ett förslag om ändring i Skolverkets instruktion.

Sammantaget lyfts behov av att använda en mer utvecklad verksamhetsplan för arbetet i de nationella programråden. Programrådets funktion i förhållande till myndighetens övriga arbete behöver tydliggöras och det behövs tillgång till relevanta underlag. Det framkommer också ett behov av att öka kommunikationen om programrådets arbete och skapa bättre förutsättningar för mer likvärdighet i de olika programråden.

I Skolverkets instruktion har det tydliggjorts att myndigheten har ett ansvar när det gäller att bidra till och redovisa arbetet med

---

²⁹ SOU 2008:27: *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*.

³⁰ Förordning (2009:1214) med instruktion för Statens skolverk.

³¹ Prop. 2008/09:199, s. 45–48.

³² *Utvärdering av de nationella programrådets arbete*, Ramböll 2013, *Nationella programråd för gymnasial yrkesutbildning – utvärdering för fortsatt utvecklingsarbete*, Skolverket 2019.

³³ SOU 2015:97.

att trygga den nationella kompetensförsörjningen och underlätta elevers etablering på arbetsmarknaden. Myndigheten ska också samverka med andra myndigheter i detta arbete och stödja utvecklingen av berörda myndigheters och branschorganisationers samarbete när det gäller gymnasial yrkesutbildning.³⁴

Det framkommer också i utredningens samtal med skolhuvudmän att branschens delaktighet, både på lokal och nationell nivå, är ovärderlig. När den uteblir är det svårt att bedriva utbildning av kvalitet. Det blir framför allt tydligt då tillgången till apl-platser brister.

3.1.3 Arbetsplatsförlagt lärande skapar förutsättningar för yrkeskunskaper och yrkesidentitet

Arbetsplatsförlagt lärande (apl) ska förekomma på alla yrkesprogram i gymnasieskolan i minst 15 veckor och det är huvudmannen som ansvarar för att apl genomförs.³⁵ Apl är lärande på en eller flera arbetsplatser utanför skolan och syftar till att eleven ska utveckla yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflektera över yrkeskulturen och bli en del av yrkesgemenskapen.³⁶ Apl ska styras av ämnesplanerna vilket innebär att det eleven får praktisera och lära sig på arbetsplatsen utgår från hela eller delar av en kurs.³⁷ För en del elever är det arbetsplatsförlagda lärandet det första mötet med arbetslivet.

Ett yrkesprogram i gymnasieskolan kan också läsas i form av en gymnasial lärlingsutbildning. Det innebär att eleven genomför mer än hälften av utbildningen som arbetsplatsförlagt lärande. Eleven kan påbörja sin lärlingsutbildning första, andra eller tredje läsåret. Omfattningen ska räknas från och med det läsår som eleven påbörjar den gymnasiala lärlingsutbildningen.³⁸

I den proposition som ligger till grund för införandet av apl beskrivs apl som avgörande för att yrkesutbildningen ska få den

---

³⁴ Förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

³⁵ 4 kap. 12 § gymnasieförordningen.

³⁶ 1 kap. 3 § gymnasieförordningen samt ur examensmålen för yrkesprogrammen, förordning (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program.

³⁷ *Gymnasieskola 2011*. Skolverket 2011.

³⁸ 16 kap. 11 § skollagen (2010:800).

kvalitet, djup och verklighetsförankring som krävs för att eleverna ska bli anställningsbara.³⁹

3.1.4 Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för yrkesområdet

I utbildningen på nationella program i gymnasieskolan ingår ett gymnasiearbete. Det är en uppgift som motsvarar 100 gymnasiepoäng. I samtliga examensmål för yrkesprogrammen framgår att gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången och pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Vilka dessa uppgifter är och hur de ska genomföras är inte reglerat. Skolverket har tagit fram en introduktion till och fiktiva exempel på gymnasiearbeten. Exempelen är kopplade till några av yrkesprogrammets yrkesutgångar och framtagna tillsammans med avnämarna genom de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning.⁴⁰

Det är ansvarig lärare som bedömer och beslutar om betyg för utfört gymnasiearbete efter att en medbedömare med erfarenhet av yrkesområdet har yttrat sig. I de fall som gymnasiearbetet genomförs som arbetsplatsförlagt lärande ska handledaren vara medbedömare.⁴¹ För gymnasiearbetet används endast en tvågradig betygsskala. En elev som har uppnått målen för gymnasiearbetet ska få betyget E. I annat fall ska betyget F användas.⁴²

3.1.5 Målet med utbildningen

I april 2021 tillsatte regeringen en utredning som fick i uppdrag att föreslå åtgärder för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning, antingen i gymnasieskolan eller i kommunal vuxenutbildning.⁴³ Den problembild som låg till grund för uppdraget var att många elever avslutar sina studier i gymnasieskolan utan att i alla

³⁹ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 63.

⁴⁰ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasiearbetet#h-Introduktionerochexempel> (hämtat 2024-03-01).

⁴¹ 8 kap. 1 e § gymnasieförordningen.

⁴² 15 kap. 25 § skollagen.

⁴³ Dir. 2021:23: Fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning.

delar nå målen med sin utbildning. Det gäller till exempel. Elever på ett nationellt program som inte uppnår kraven för en gymnasieexamen eller elever på introduktionsprogram som avsett att söka ett nationellt program men som inte får sin behörighet i tid. I betänkandet beskrivs olika perspektiv på utbildningsmål. Den enskilde eleven kan ha mål med sin utbildning, som till exempel, kan vara förknippande med framtidsplaner eller att nå ett visst betyg. Samhället kan ha mål med gymnasieutbildningen som handlar om att utbildningarnas innehåll ska stämma med avnämarnas behov.⁴⁴

För elever som läser nationella program finns målen fastställda i utbildningarnas examensmål. Där anges för vart och ett av de 18 nationella programmen vilka kunskaper som utbildningen ska leda till.⁴⁵

Skolverket följer årligen upp i vilken utsträckning elever når målen som är fastställda i styrdokumentet. Det presenteras i en årlig rapport om gymnasieskolan.⁴⁶

3.1.6 Elevers utveckling mot målen

Det är skolans uppgift att ge alla elever den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁴⁷ Detta innebär att skolan har ett kompensatoriskt uppdrag. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov och strävan ska vara att uppväga skillnader i deras förutsättningar. Skolhuvudmän och profession har ansvar att vid resursfördelning, organisation och val av metoder och arbetssätt anpassa verksamheten till barns och elevers skilda förutsättningar och behov.⁴⁸ Bestämmelserna i skollagen som reglerar skolans arbete med att stödja elevernas utveckling mot målen omfattar alla elever i samtliga skolformer.

I juli 2017 tillsatte regeringen en utredning som fick i uppdrag att kartlägga och analysera skolornas stöd- och elevhälsoarbete och lämna förslag i syfte att skapa bättre förutsättningar för elever att

---

⁴⁴ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler ska nå målen med sin gymnasieutbildning*, s. 45.

⁴⁵ 16 kap. 6 § skollagen.

⁴⁶ Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2023, Skolverket 2023.

⁴⁷ 3 kap. 2 § skollagen.

⁴⁸ Prop. 2009/10:165: Den nya Skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221–222.

nå de kunskapskrav som minst ska nås.⁴⁹ Utredningen beskriver i sitt betänkande att i fokus för utredning står skolans förmåga att ge fler elever förutsättningar att nå kunskapskraven och tillräckliga kunskaper för att klara framtida studier och arbetsliv.

I betänkandet redogörs för den historiska utvecklingen av särskilt stöd från införandet av grundskolan 1962 fram till dagens skolsystem. Även utvecklingen av den specialpedagogiska yrkesrollen belyses, eftersom den specialpedagogiska kompetensen är central i arbetet med elever som behöver stöd.

Utifrån den kartläggning som presenteras i betänkandet konstateras bland annat följande:

- Stöd till elever som riskerar att inte nå kunskapskraven fungerar inte tillfredställande.
- Problem som uppstår kring en elev ses alltför ofta som brister hos eleven, i stället för något som uppstår i samspel med den omgivande miljön och lärarnas undervisning.
- Elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande potential utnyttjas inte i tillräcklig utsträckning.
- Samverkan mellan lärarna och elevhälsan är otillräcklig och arbetet med stöd och elevhälsa saknar ofta strategisk styrning.
- Resursfördelning styr bort från att utveckla inkluderande lärmiljöer.⁵⁰

Utredningen resulterade i ändringar i skollagen som syftar till att stärka elevhälsan och utbildningen för elever med intellektuell funktionsnedsättning samt ändringar i skollagen som utvecklar och tydliggör förutsättningar för så kallade resursskolor. Lagändringarna har börjat gälla.⁵¹

---

⁴⁹ Kommittédirektiv 2017:88: *Bättre möjligheter för elever i de obligatoriska skolformerna att nå de kunskapskrav som minst ska nås.*

⁵⁰ SOU 2021:11: *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven*, s. 21–24.

⁵¹ Uttrycket utvecklingsstörning ersätts av intellektuell funktionsnedsättning, grundskolan, gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå respektive gymnasial nivå ska byta namn till anpassad grundskola, anpassad gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå respektive gymnasial nivå. Benämningen träningskola tas bort. Benämningen resursskola införs i skollagen

3.1.7 Betyg och betygsättning

Med detta avsnitt vill utredningen underlätta förståelsen av på vilket sätt utredningens förslag om yrkesprov förhåller sig till övriga prov i gymnasieskolan.

Betygen inom det svenska skolsystemet sätts i huvudsak av den undervisande läraren.⁵² Till stöd för betygsättningen har läraren en betygsskala med nationellt formulerade och framtagna betygskriterier för varje betygssteg. Vid betygsättningen ska läraren göra en sammantagen bedömning av elevens kunskaper på den aktuella nivån i ämnet i förhållande till de betygskriterier som gäller för ämnet som helhet och sätta det betyg som bäst motsvarar elevens kunskaper. Samtliga kriterier för betyget E ska vara uppfyllda för att eleven ska kunna få ett godkänt betyg.⁵³

Som stöd för lärare när det kommer till bedömning och betygsättning finns nationella prov i vissa ämnen.⁵⁴ Skolverket beskriver de nationella proven som ett stöd för att likvärdigt och rättvist göra bedömningar och sätta betyg på en elevs kunskaper.⁵⁵ Det är lärosäten som på uppdrag av Skolverket konstruerar de nationella proven. Det finns inga nationella prov för gymnasieskolans yrkesämnen.

Vid betygsättning i en kurs eller ett ämne där det ges ett nationellt prov ska elevens resultat på det provet särskilt beaktas om det inte finns särskilda skäl.⁵⁶ Detta innebär att de nationella proven är betygsstödjande på individnivå. Det är dock fortfarande den betygsättande läraren som avgör exakt hur provresultaten beaktas vid betygsättningen.⁵⁷

Skolverkets allmänna råd om betyg och betygsättning ger rekommendationer om lärares, rektorers och huvudmäns arbete för att betygen ska bli rättvisande och likvärdiga. Betygsättningen ska vara rättssäker för eleverna och vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.⁵⁸

---

⁵² 3 kap. 16 § skollagen.

⁵³ 15 kap. 22–27 §§ skollagen.

⁵⁴ 8 kap. 3 § gymnasieförordningen.

⁵⁵ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/nationella-prov-i-gymnasieskolan> (hämtat 24-06-10).

⁵⁶ På utbildning i gymnasieskolan som påbörjas efter den 30 juni 2025 ska ämnesbetyg sättas i stället för kursbetyg. Nationella prov ska då användas i angivna ämnen och nivåer i dessa ämnen. Jfr prop. 2021/22:36.

⁵⁷ 15 kap. 25 a § skollagen.

⁵⁸ SKOLF5 2022:417.

I juni 2023 tillsatte regeringen en utredning som ska analysera och lämna förslag på förändringar i betygssystemet och systemet för meritvärdering. Förslagen ska syfta till att betyg och meritvärden från grundskolan och gymnasial nivå mer rättvisande speglar elevers ämneskunskaper samt till att motverka betygsinflation.⁵⁹

3.1.8 Dokumentation efter nationellt yrkesprogram

Efter en avslutad utbildning i gymnasieskolan får eleven ett intyg som beskriver vilka kurser eleven läst och vilka betyg eleven fått i dem. De olika intygen anger också om eleven fullföljt utbildningen med avklarad yrkesexamen eller om eleven uppnått delar av utbildningen men inte en fullständig examen. Följande intyg gäller för elever som läst ett nationellt program i gymnasieskolan.

Examensbevis och studiebevis

Examensbevis utfärdas när en elev har avslutat ett nationellt program, uppfyllt kraven för gymnasieexamen och fått betyg på alla kurser samt det gymnasiearbete som ingår i elevens individuella studieplan. I föreskrifterna om examensbevis finns information om vilka uppgifter som måste finnas med samt hur detta ska utformas.⁶⁰ När en elev inte uppfyller kraven för gymnasieexamen utfärdas i stället ett studiebevis.⁶¹

Europass

Europass är ett tillägg till yrkesexamen på gymnasial nivå. Europass är ett initiativ av EU-kommissionen och syftar till att beskriva och värdera kvalifikationer och meriter på samma sätt i Europa. Det är i grunden ett verktyg för arbetsgivare och studie- och yrkesvägledare att tolka betyg och arbetslivserfarenheter från andra EU-länder och förenklar för individen att söka jobb och utbildningar i hela Europa.

Informationen kompletterar examensbeviset och beskriver personens yrkeskunnande i form av kunskaper, förmågor och färdig-

---

⁵⁹ Dir. 2023:95, *Likvärdiga betyg och meritvärden*.

⁶⁰ SKOLFS 2011:145.

⁶¹ SKOLFS 2011:148.

heter. Detta komplement till examensbeviset kan eleven själv hämta från Skolverkets webbsida.⁶²

Andra intyg som beskriver elevens yrkeskunnande

Inom flera branscher finns olika typer av yrkesbevis och certifikat som syftar till att tydliggöra en individs yrkeskunnande. Dessa är inte en del av utbildningssystemet och är många gånger ett resultat av en utbildningsinsats eller ett yrkesprov som sker efter en gymnasial yrkesutbildning.

Elever som läser restaurang- och livsmedelsprogrammets inriktning mot bageri- och konditori kan göra ett yrkesprov framtaget av branschorganisationen Sveriges bagare & konditorer (SBK). Yrkesprovet är frivilligt men branschen uppger också att det är meriterande. Om eleven blir godkänd på provet erhålls ett diplom utfärdat av SBK.

Elever som läser el- och energiprogrammet på ett ETG-college⁶³ kan välja två vägar till att bli certifierad elektriker. Antingen kompletterar eleven sin yrkesexamen med 1 600 timmars lärlingsanställning eller så gör eleven ett yrkesprov i slutet av sin tid på yrkesprogrammet. Får eleven godkänt på yrkesprovet erhålls ett ECY certifikat och eleven behöver därmed inte göra 1 600 timmar som lärling.⁶⁴

3.2 Introduktionsprogram

I dagens gymnasieskola ingår de fyra introduktionsprogrammen programinriktat val (IMV), yrkesintroduktion (IMY), individuellt alternativ (IMA) och språkintröduktion (IMS). Introduktionsprogrammen riktar sig till elever som saknar behörighet för studier på nationella program.⁶⁵

Till skillnad från de nationella programmen saknar introduktionsprogrammen en nationell reglering av utbildningens mål och pro-

---

⁶² <https://www.uhr.se/internationella-mojligheter/europass/>.

⁶³ ETG College är ett strukturerat samverkanskoncept där en skola ansluter sig till ett nätverk med en tydlig branschsamverkan.

⁶⁴ <https://ecy.com/bli-elektriker/elektrikerutbildning/utbildning-gymnasium/> (hämtat 4 april 2024).

⁶⁵ 17 kap. 16 § skollagen.

gramstruktur. Utbildningen på ett introduktionsprogram ska följa en plan för utbildningen som beslutas av huvudmannen. Utbildningsplanen ska innehålla uppgifter om utbildningens syfte, huvudsakliga innehåll och längd. För varje elev ska det upprättas en individuell studieplan där elevens mål med utbildningen framgår.⁶⁶

Den individuella studieplanen blir ett viktigt verktyg och ska innehålla uppgifter om elevens studieväg, utbildningens mål och längd, de ämnen och nivåer i dessa ämnen som eleven läser, annan yrkesinriktad utbildning, praktik och andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling. När eleven läser mot ett yrkesområde ska det i den individuella studieplanen framgå vilket.⁶⁷

Utbildningen på introduktionsprogram ska bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Eleverna har rätt till i genomsnitt minst 23 timmars undervisning i veckan (garanterad undervisningstid). Utbildningens omfattning får dock minskas för en elev som begär det om huvudmannen bedömer att det finns särskilda skäl.⁶⁸

Rätten att fullfölja en utbildning på ett introduktionsprogram hos en huvudman är knuten till huvudmannens plan för utbildningen och elevens individuella studieplan. Eleven har även rätt att fullfölja utbildningen vid byte av introduktionsprogram enligt utbildningsplanen och en ny individuell studieplan.⁶⁹

3.2.1 Uppföljning av introduktionsprogram

Skolverket har ansvar för att på nationell nivå följa upp och utvärdera skolväsendet.⁷⁰ Syftet med detta är att öka kunskapen om hur utbildningarna och verksamheterna utvecklats i förhållande till de nationella målen.⁷¹

I Skolverkets uppföljning av gymnasieskolan presenteras att det under läsåret 2023/24 studerar totalt 36 600 elever på introduktionsprogrammen. Det program som har flest elever är Individuellt alternativ med totalt 13 700 elever. På programinriktat val läser 7 930 elever, på yrkesintroduktion 7 888 och minst antal elever

---

⁶⁶ 17 kap. 7 § skollagen.

⁶⁷ 1 kap. 7 § gymnasieförordningen.

⁶⁸ 17 kap. 6 § skollagen.

⁶⁹ 17 kap. 15 § skollagen.

⁷⁰ 26 kap. 24 § skollagen.

⁷¹ 2 § förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

bland introduktionsprogrammen finns på språkintröduktion med 7 090 elever. Antalet elever på introduktionsprogram ökade fram till läsåret 2016/17 för att sedan börja minska. Läsåret 2023/24 minskar antalet elever på introduktionsprogram för sjunde året i rad.

Att antalet elever på introduktionsprogram har minskat kraftigt över tid beror till stor del på att det är färre elever som läser på språkintröduktion. Jämfört med föregående läsår har andelen elever på språkintröduktion minskat med nästan 18 procent.⁷²

I utredningens analyskapitel presenteras en mer detaljerad beskrivning av hur många elever som läser på introduktionsprogrammen och hur det går för eleverna.

Sedan inrättandet av introduktionsprogrammen 2011 har de olika programmen följts upp av Skolverket, granskats av Statens skolinspektion och varit föremål för frågeställningar i olika utredningar. Det har bland annat handlat om styrning av introduktionsprogrammen, kvalitet av utbildningens innehåll och övergångar för elever som läst språkintröduktion.

Utredningen kommer kort att redogöra för det som lyfts fram i dessa rapporter och utredningar men hänvisa till källan för vidare läsning.

När det gäller identifierade utmaningar för introduktionsprogrammen så ges en fördjupad bild i betänkandet *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*.⁷³ Där skildras programmen fram till år 2016.

I juli 2016 tillsattes en utredning med uppdrag om att bland annat föreslå hur utbildningen för nyanlända elever som kommer till Sverige under grundskolans senare årskurser kan anpassas för att öka elevernas möjligheter att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program. I betänkandet *Fler nyanlända elever ska uppnå behörighet till gymnasiet* skildras utbildningen på och målgruppen för språkintröduktion.⁷⁴

I betänkandet *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* sammanfattas utvecklingen av yrkesutbildning inom introduktionsprogrammen fram till år 2021.⁷⁵

---

⁷² Elever i gymnasieskolan 2023/2024, Skolverket 2024.

⁷³ SOU 2016:77: *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*, s. 569–595.

⁷⁴ SOU 2017:54: *Fler nyanlända elever ska uppnå behörighet till gymnasiet*, s. 280–299.

⁷⁵ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att elever ska nå målen med sin gymnasieutbildning*, s. 167–231.

De samtal med huvudmän, rektorer, lärare och elever som utredningen haft sammanfattas i kapitel 25. Deras berättelser och erfarenheter kommer också att lyftas fram i detta bakgrundsavsnitt.

Eftersom individuellt alternativ är det introduktionsprogram som inrymmer flest elever och det saknas uppföljning av programmet har utredningen låtit göra en enkätstudie. Den presenteras i sin helhet i kapitel 23 men vi kommer också att hänvisa till den studien i detta avsnitt.

3.2.2 Eleverna på introduktionsprogram

Gemensamt för elever på introduktionsprogrammen är att de är obehöriga till gymnasieskolans nationella program. En elev som är behörig till nationellt program kan endast om det finns synnerliga skäl läsa ett introduktionsprogram. I övrigt kan de elever som läser introduktionsprogram skilja sig åt vad gäller tidigare skolerfarenheter och målsättning med studierna.

Tidigare utredningar har beskrivit den heterogena målgrupp elever som läser på introduktionsprogram. I betänkandet *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven* finns ett kapitel som lyfter fram elever som inte når målen grundskolan.⁷⁶ I betänkandet *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* beskrivs elevgruppen utifrån måluppfyllelse i gymnasieskolan. Där lyfts tänkbara faktorer till varför alla elever inte når målen med sin gymnasieutbildning.⁷⁷ Utredningen hänvisar till dessa utredningars kunskapssammanställning om målgruppen.

Utredningen har genomfört en intervjuundersökning med 48 elever från olika platser i landet och olika introduktionsprogram. Intervjuerna presenteras i kapitel 24. I deras berättelser framträder en gemensam problematik om hur grundskolan på olika sätt inte har fungerat. Det kan handla om stora klasser, stökig skolmiljö, mobbning, brist på stöd och sociala svårigheter med lärare och jämnåriga som ofta lett till hög frånvaro, sänkt självförtroende och låg motivation.

---

⁷⁶ SOU 2021:11: *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 279–295.

⁷⁷ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler ska nå målen med sin gymnasieutbildning*, s. 101–165.

Lundahl m.fl. (2023)⁷⁸ visade att elever som gick introduktionsprogrammet individuellt alternativ (IMA) ofta såg sig själva som ansvariga för sina skolmisslyckanden och internaliserade bilden av att vara ”en dålig eller lat elev”.

I flertalet av utredningens intervjuer framkommer liknande resonemang när eleverna reflekterar kring sin självbild som elever och hur deras skolgång sett ut. Elevernas väg till att ”bli obehöriga” skiljer sig åt men en majoritet av eleverna är tidigt medvetna i högstadiet att brist på godkända betyg i flera ämnen och omfattande frånvaro och hemmasittande kommer innebära svårigheter med att komma in i på ett nationellt program i gymnasieskolan. Eleverna uttryckte även ett missnöje och ett motstånd till introduktionsprogrammen, oavsett hur tidigare skolgång sett ut. Att behöva gå ett introduktionsprogram sågs som ett misslyckande i sig. Flera elever skiljer på introduktionsprogrammen och att gå vad de benämner som att gå på ett riktigt gymnasieprogram där det var tydligt att det sistnämnda hade en högre status.

Att en elev inte klarat att nå uppsatta kunskapsmål skulle kunna definieras som att eleven misslyckats med skolan. Ett skolmisslyckande kan också definieras som *när ett system misslyckas med att tillhandahålla inkluderande undervisning som leder till god kunskapsinhämtning, engagemang och delaktighet i samhället och övergång till ett stabilt vuxenliv*. Att förhindra skolmisslyckanden skulle i så fall handla om att skapa ett inkluderande system där alla elever, även de som riskerar att misslyckas och hamna i utanförskap, får kvalitets-säkrad utbildning.⁷⁹

Utredningens utgångspunkter vilar bland annat på forskning som talar om att inkludering, valmöjligheter och rimliga och tydliga förväntningar ger ökad motivation och därmed bättre förutsättningar att lyckas.⁸⁰

3.2.3 Målet med utbildningen

Elevens mål beskrivs i den individuella studieplanen. Elever som läser samma introduktionsprogram kan ha olika mål med sin utbildning, det finns inget gemensamt mål för ett visst introduktions-

⁷⁸ Lisbeth, L., Lindgren, J., Rosvall, P. Å., & Sundelin, Å. (2023). *Att komma vidare: Introduktionsprogram som stöd för unga i riskfyllda övergångar*. Studentlitteratur AB.

⁷⁹ European Agency, 2019b, s. 22.

⁸⁰ Giota, J. (2013), Giota, J. m.fl. (1997, 2021, 2023). European agency, IFOUS 2019.

program. Det gör att den individuella studieplanen för elever på introduktionsprogrammen blir mer individuell och helt central för planeringen av utbildningen.

När elever på introduktionsprogram nått målen i den individuella studieplanen ska ett gymnasieintyg utfärdas. Intyget ska spegla innehållet i studieplanen och innehålla uppgifter om utbildningens mål, samtliga betyg som eleven har fått, information om andra insatser som ingått i den individuella studieplanen samt, när det är aktuellt, vilket yrkesområde och/eller nationellt program som utbildningen inriktats mot.

En elev som avbryter sin utbildning på ett introduktionsprogram eller inte når målen för utbildningen enligt sin individuella studieplan ska få en sammanställning av vilka delar av utbildningen som eleven har slutfört jämfört med sin individuella studieplan. En elev som inom ramen för ett introduktionsprogram läst grundskoleämnen eller kurser i gymnasieämnen utan att få godkänt betyg ska få en skriftlig bedömning av sin kunskapsutveckling i varje sådant ämne.⁸¹

I betänkandet *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* finns ett avsnitt som problematiserar möjligheten och tillförlitligheten i att följa upp mål för elever som läst och avslutat ett introduktionsprogram. Avsaknaden av nationellt fastställda mål försvårar uppföljningen av utbildningen och elevens möjlighet att ändra mål att resultaten mäts mot en rörlig måltavla. Utredningen ger bland annat förslag om tydligare mål för elever på introduktionsprogram i syfte att snabbare komma vidare.⁸² I samma betänkande beskrivs att de dokument som utfärdas efter introduktionsprogram bör ses över i syfte att förenkla. Dokumentens olika syften, hur de skiljer sig från varandra och på vilket sätt de möjliggör för uppföljning av utbildningen är otydligt.⁸³

3.2.4 Utveckling av introduktionsprogrammen

Sedan introduktionsprogrammen inrättades 2011 har det skett förändringar i organisation, styrning och innehåll på programmen. Detta mot bakgrund av de utmaningar som lyfts i tidigare utredningar och uppföljningar.

---

⁸¹ 8 kap. 20–22 §§ gymnasieförordningen.

⁸² SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler ska nå målen med sin gymnasieutbildning*.

⁸³ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler ska nå målen med sin gymnasieutbildning*, s. 230.

Förändringarna har bland annat syftat till att tydliggöra huvudmannens styrning av programmen⁸⁴, stärka elevens rätt till undervisningstid⁸⁵ och säkerställa att innehållet i elevens studieplan motsvarar elevens behov och mål med sin utbildning⁸⁶. De fem introduktionsprogram som inrättades 2011 blev fyra då utbildningen inom programriktat individuellt val breddades och kom att omfatta även de högskoleförberedande programmen. Resultatet blev att preparandutbildningen togs bort och programriktat val infördes.⁸⁷

3.2.5 Erbjudande om, samt ansökan och antagning till introduktionsprogrammen

Kommunen är skyldig att erbjuda samtliga introduktionsprogram. Det innebär att kommunen själv erbjuder de olika programmen alternativt att kommunen samverkar med eller har avtalat med annan utbildningsanordnare.

Programriktat val och yrkesintroduktion får utformas för en grupp elever eller för en enskild elev. Övriga introduktionsprogram ska utformas för en enskild elev.⁸⁸ Utformning för en grupp innebär att utbildningen blir sökbar och utbildningen ska därför inrättas i god tid innan ansökningstiden går ut. Ansökan till programriktat val och yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever skickas till hemkommunen. Om antalet platser är färre än antalet sökande sker ett urval i likhet med hur urval görs för de nationella programmen.

Att ett program ska utformas för en grupp elever utesluter inte att det rent faktiskt bara blir en elev som antas till utbildningen. Detta kan till exempel inträffa om huvudmannen vid inrättandet bestämt att utbildningen bara ska ha en plats eller om det bara finns en mottagen sökande. *Utformning för en enskild elev* innebär enligt författningskommentaren i propositionen att huvudmannen diskuterar och kommer överens med eleven om hur utbildningen för just den eleven ska utformas. Utbildningen inrättas därför inte i förväg

---

⁸⁴ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla*, s. 87.

⁸⁵ Prop. 2017/18 :183, s. 90.

⁸⁶ Prop. 2017/18 :183, s. 99, 95.

⁸⁷ Prop. 2017/18 :183, s. 103.

⁸⁸ 17 kap. 4 § skollagen.

och blir inte sökbar i antagningssystemet. Inget hindrar dock att flera elever har en utbildning med samma innehåll.⁸⁹

Det är inte specifikt reglerat hur antagning görs till introduktionsprogram som är utformade för en enskild elev. Sveriges kommuner och regioner (SKR) skriver i sin handbok för gymnasieantagning att ansökan inte ska göras till introduktionsprogram som har utformats för en enskild elev. I stället, menar SKR, bör eleven göra en intresseanmälan till hemkommunen.⁹⁰

Utredningen har i kontakter med skolor och huvudmän tagit del av olika exempel på hur övergången till introduktionsprogram som utformas för en enskild elev går till. På vissa håll tar gymnasieskolan kontakt med de elever i grundskolan som riskerar att inte bli behöriga till nationella program redan i förväg. Det kan till exempel ske genom att gymnasieskolan besöker eleverna i grundskolan eller att eleverna bjuds in till gymnasieskolan. På andra håll blir eleverna kallade till upprop vid höstterminens start, utan föregående kontakt med gymnasieskolan. När eleverna sedan kommer till gymnasieskolan intervjuas de och därefter upprättas en individuell studieplan.

Utredningen har fått intryck av att det inte alltid är klart för eleverna vad en intresseanmälan innebär eller vad som väntar dem när de kommer till ett introduktionsprogram i gymnasieskolan. Det verkar många gånger inte vara frågan om att eleven i förväg gör ett informerat val av skola och introduktionsprogram.

Kommuner eller regioner som har programinriktat val eller yrkesintroduktion som är utformade för en grupp elever ska ta emot alla behöriga sökanden som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet. Om det finns platser över får de även ta emot andra behöriga.⁹¹ Kommuner och regioner får även ta emot elever på programinriktat val och yrkesintroduktion som är utformade för enskilda elever samt individuellt alternativ och språkintroduktion även om de inte är hemmahörande i kommunen, såvida de är behöriga.⁹²

Huvudmannen för en fristående skola är enbart skyldig att ta emot elever på yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion om huvudmannen och elevens hemkommun är överens om bidraget för eleven. Huvudmannen för den fristående

---

⁸⁹ Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 804.

⁹⁰ *Handbok för gymnasieantagning 2023–2024*. SKR 2022 s. 39.

⁹¹ 17 kap. 19 § skollagen.

⁹² 17 kap. 21 § skollagen.

skolan är också skyldig att ta emot elever på programinriktat val som utformats för en enskild elev bara om huvudmannen och elevens hemkommun har kommit överens om det, och bidraget är då reglerat i skollagen.⁹³ För elever som söker till programinriktat val som är utformat för en grupp elever är den fristående huvudmannen dock skyldig att ta emot behöriga sökanden till den utbildning som huvudmannen erbjuder.⁹⁴

Eftersom det är upp till varje huvudman att genom sin utbildningsplan för introduktionsprogrammen organisera introduktionsprogrammen utifrån lokala behov och förutsättningar är det stor variation i hur eleverna är fördelade mellan olika introduktionsprogram i olika län. I län där yrkesintroduktion är mindre vanligt är individuellt alternativ större och tvärtom. Korrelationen beror sannolikt delvis på att det finns en viss överlappning i syftena mellan individuellt alternativ och yrkesintroduktion. Huvudmännen kan ha gjort olika val när det gäller vilket program som erbjuds elever med liknande mål. Erbjudandet ser också ut att ha en viss koppling till hur attraktiva de nationella yrkesprogrammen är i länet. I län där yrkesutbildningarna är populära erbjuds yrkesintroduktion i mindre utsträckning och därmed får elever som är obehöriga till nationella program i större utsträckning gå individuellt alternativ.

3.2.6 Programinriktat val

Syftet med programinriktat val är att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program och att de så snart som möjligt ska kunna antas till det programmet.⁹⁵ Programmet står öppet för ungdomar som inte har alla de godkända betyg som krävs för behörighet till ett visst nationellt program men från grundskolan har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och

- i engelska eller matematik samt i minst fyra andra ämnen, eller
- i engelska och matematik samt i minst tre andra ämnen.⁹⁶

---

⁹³ 17 kap. 29 § och 35 § skollagen.

⁹⁴ 15 kap. 33 § och 17 kap. 30 § skollagen.

⁹⁵ 17 kap. 3 § skollagen.

⁹⁶ 17 kap. 10 § skollagen.

Programinriktat val ska innehålla de grundskoleämnena som en elev inte har godkända betyg i och som krävs för att eleven ska bli behörig till ett nationellt program, och gymnasieämnena på de nivåer som ingår i det nationella program som utbildningen är inriktad mot. Om utbildningen är inriktad mot ett yrkesprogram ska utbildningen innehålla arbetsplatsförlagt lärande men det behöver inte förekomma i samma omfattning som på yrkesprogrammen.⁹⁷

Uppföljning av programmet

Programinriktat val är det näst största introduktionsprogrammet med 7 930 elever läsåret 2023/24.⁹⁸ Av de 3 146 elever som påbörjade programmet år 2019 är det 36 procent som har slutfört ett nationellt program med examen tre år senare.⁹⁹

Programinriktat val framträder som ett förhållandevis välfungerande introduktionsprogram. Programmet är det introduktionsprogram som har behörighetskrav och en tydlig målsättning, eleven ska övergå till ett nationellt program.

Nytt program

År 2019 ersattes programinriktat individuellt val och preparandutbildningen av programinriktat val. Det nya programmet var i huvudsak utformat likt programinriktat individuellt val men utökades till att inkludera även elever som har som mål att övergå till ett högskoleförberedande program.

Motivet till detta var just att programmet till sin karaktär fungerade väl. I förarbetena till det nya programmet beskrivs elevernas möjlighet att redan från början inrikta sin utbildning mot ett specifikt program som en framgångsfaktor. Det är positivt ur motivations- och integrationssynpunkt. Det ger elever möjlighet att påbörja studier i gymnasiekurser och att läsa kurser integrerat med elever på nationella program.¹⁰⁰

---

⁹⁷ 6 kap. 4 § gymnasieförordningen.

⁹⁸ *Elever i gymnasieskolan 2023/24*, Skolverket 2024.

⁹⁹ *Uppföljning av gymnasieskolan 2023*, Stockholm 2023 s. 225.

¹⁰⁰ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla*, s. 105.

Uppföljningar av programmet liksom utredningens referenssamtal vittnar om att elever på programinriktat val i stor utsträckning läser tillsammans med eleverna på det nationella programmet.

Erbjudandet av utbildningen

Huvudmän som utredningen varit i kontakt med uttrycker utmaningar med att erbjuda utbildning inom programinriktat val. De är osäkra på hur de ska planera och prioritera platser på programinriktat val när ansökningar till programmet från behöriga elever redan är fler än platserna. Denna utmaning lyfter även Skolverket i uppföljning av gymnasieskolan.¹⁰¹

3.2.7 Yrkesintroduktion

Syftet med yrkesintroduktion är att elever ska få en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett yrkesprogram.¹⁰²

Programmet står öppet för ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram, med undantag för ungdomar som ska erbjudas språkintrödnktion. Elever från anpassade grundskolan ska också erbjudas yrkesintroduktion om de önskar sådan utbildning och om det med hänsyn till elevens bästa inte finns synnerliga skäl att inte göra det.¹⁰³ En förutsättning för att hemkommunen ska vara skyldig att erbjuda dem sådan utbildning är att kommunen bedömer att eleverna har förutsättningar att klara av den aktuella utbildningen.¹⁰⁴

Yrkesintroduktion ska i huvudsak innehålla yrkesinriktad utbildning. Den får innehålla hela eller delar av nivåer i karaktärsämnen och i gymnasiegemensamma ämnen som ingår i gymnasieskolans nationella yrkesprogram eller annan yrkesinriktad utbildning. Utbildningen ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande eller praktik, men det behöver inte förekomma i samma omfattning som på yrkesprogrammen. Hela utbildningen får förläggas på skolan om huvudmannen bedömer att detta bäst gynnar eleven. Yrkesintro-

---

¹⁰¹ Uppföljning av gymnasieskolan 2022, Stockholm 2022 s. 248.

¹⁰² 17 kap. 3 § skollagen.

¹⁰³ 17 kap. 16 § skollagen.

¹⁰⁴ Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 809–810.

duktion får också innehålla grundskoleämnen som eleven saknar godkända betyg i. Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen.¹⁰⁵ Det kan, enligt Skolverket, till exempel handla om motivationshöjande insatser som praktik och utökad studie- och yrkesvägledning.¹⁰⁶

Uppföljning av programmet

Sedan inrättandet av introduktionsprogrammen har yrkesintroduktion varit ett program som följts upp med intresse från olika håll. Yrkesintroduktion har ett syfte att underlätta etablering och i takt med att färre elever i gymnasieskolan söker yrkesutbildning och arbetslivet efterfrågar arbetskraft har yrkesintroduktion blivit en alternativ utbildningsväg.

Utveckling av yrkesintroduktion

Skolverket fick i sitt regleringsbrev för verksamhetsåret 2013 i uppdrag att genomföra insatser för att utveckla introduktionsprogrammet yrkesintroduktion.¹⁰⁷ Bakgrunden till uppdraget var att regeringen ansåg det som särskilt angeläget att den utbildning som ges inom ramen för yrkesintroduktion håller hög kvalitet och utformas flexibelt i enlighet med varje elevs förutsättningar och behov för att underlätta etablering på arbetsmarknaden eller vidare studier på ett yrkesprogram. I Skolverkets slutredovisning av uppdraget presenteras de insatser som myndigheten gjort.¹⁰⁸

Myndigheten gjorde bland annat bedömningen att det fanns behov av att göra fördjupade fallstudier både när det gäller kartläggningen av utbildning och uppföljning av elevernas övergång till yrkesprogram eller etablering på arbetsmarknaden. Det resulterade i rapporten *Elevröster om yrkesintroduktion och vägen till ett arbete*.¹⁰⁹ Rapporten syftade till att ge ett elevperspektiv på utbildningen.

---

¹⁰⁵ 6 kap. 5 § gymnasieförordningen.

¹⁰⁶ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/introduktionsprogram> (2024-02-19).

¹⁰⁷ Skolverkets regleringsbrev (U2013/3681/GV).

¹⁰⁸ *Redovisning av uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion*, Skolverket 2014.

¹⁰⁹ *Elevröster om yrkesintroduktion som en väg till ett arbete* – En studie om ungdomar med arbete efter utbildningen – vilka är framgångsfaktorerna? Skolverket 2015.

Elever som lyckats med studier och etablering beskrev att de haft stor nytta av utbildningen, hög grad av individanpassning, god relation med lärare och en välfungerande apl/praktik.

Flera av dessa framgångsfaktorer bekräftas av elever i den intervjustudie som utredningen genomfört. De lyfter bland annat möjligheten att få vara ute på praktik eller arbetsplatsförlagt lärande (apl) som värdefullt och viktigt. I intervjuerna framkommer att eleverna uppskattar att få omsätta en del av kunskaper de får i skolan ”i verkligheten” och att de uppskattar möjligheten att få ta mer ansvar och att få ta sig an utmaningar. Flera elever uttrycker även att det blir en välbehövad paus från studierna som kan leda till en anställning för dem efter gymnasiet. I samband med uppdraget om att utveckla yrkesintroduktion samrådde Skolverket med de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning. Förekomst av påbyggbara steg och möjliga arbetsuppgifter för elever som gått yrkesintroduktion diskuterades.

Skolverket tog fram stödmaterial för huvudmän att använda i sitt arbete med att organisera och dokumentera utbildningen.¹¹⁰ Stödmaterialiet och rapporten som skildrade elevernas upplevelse skulle bidra till att utveckla yrkesintroduktion och göra så att fler elever fick tillgång till yrkeskurser, praktik eller apl inom ramen för yrkesintroduktion.

Yrkespaket på introduktionsprogrammen

Ytterligare utvecklingssteg togs i samband med Skolverkets uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar och tillämpning av dessa inom ramen för introduktionsprogrammen.¹¹¹

Skolverket fick i uppdrag att i samband med utformning av sammanhållna yrkesutbildningar inom regional yrkesinriktad vuxenutbildning se till att förslagen också kunde tillämpas på introduktionsprogrammen där så var lämpligt. De sammanhållna yrkesutbildningarna, som också kom att kallas yrkespaket, skulle utformas utifrån de kompetenskrav som olika branscher ställer.

---

¹¹⁰ *Yrkesintroduktion av varierande längd – modeller för att organisera utbildningen*, Skolverket 2017, *Dokumentera yrkeskunskaper från introduktionsprogrammet yrkesintroduktion – Individuella studieplaner, gymnasieintyg och yrkeskunskaper*, Skolverket 2021.

¹¹¹ *Uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan*, 2017-04-20 U2017/01930/GV.

I Skolverkets redovisning av uppdraget tydliggörs att en del branschrepresentanter anser att yrkespaketen inom deras bransch inte bör tillämpas på introduktionsprogrammen. Skolverket föreslår i sin redovisning att en individuell bedömning ska göras vid tillämpning av yrkespaket på introduktionsprogram. Det bör vid en sådan bedömning framgå om ett yrkespaket är lämpligt för att förbereda en viss individ för etablering i arbetslivet.¹¹²

Skolverket lyfte också i redovisningen fram att gymnasieskolans tredelade uppdrag – att förbereda för fortsatta studier och yrkesliv, att förbereda för aktivt deltagande i samhällslivet samt främja harmonisk utveckling till ansvarskännande människor – tas i beaktande. Introduktionsprogrammen har på så sätt ett bredare uppdrag än att förbereda för en anställning, och ett yrkespaket inom till exempel introduktionsprogrammet yrkesintroduktion måste organiseras så att hela detta uppdrag tillgodoses.

Skolverket gjorde år 2020 en uppföljning av tillämpning av yrkespaket på introduktionsprogrammen där man undersökte i vilken utsträckning gymnasieskolor erbjöd nationella yrkespaket och hur de organiserades i praktiken.¹¹³ Det framkom i studien att cirka 60 procent av skolenheterna erbjöd nationella eller lokala yrkespaket i huvudsak på yrkesintroduktion. Det visade sig vara något vanligare att erbjuda lokalt anpassade paket. Nationella yrkespaket förekom mot i stort sett samtliga yrkesprogram men den vanligaste inriktningen var yrkespaket mot vård och omsorg. Studien visade också på ett behov av förtydliganden och stöd kring hur de nationella yrkespaketen på introduktionsprogram kan synliggöras och dokumenteras.

I april 2021 tillsattes en utredning¹¹⁴ som bland annat fick i uppdrag att analysera hur yrkespaketen används inom introduktionsprogrammen och, om så bedöms lämpligt, föreslå hur användningen av yrkespaketen inom ett eller flera introduktionsprogram kan utvecklas för att skapa utbildningar av hög kvalitet och med hög relevans för arbetsmarknaden. I betänkandet, *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning*¹¹⁵, beskrivs bland annat att det i huvudsak finns två vägar in till yrkes-

---

¹¹² Redovisning av uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar samt stödinsatser under in-förandet av regionalt yrkesvux, Skolverket 2017.

¹¹³ Yrkespaketet i gymnasieskolan, Skolverket 2021:1.

¹¹⁴ Kommittédirektiv 2021:23, *Fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning*.

¹¹⁵ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning*.

paket på yrkesintroduktion. Den ena varianten är att yrkespaketet är sökbara redan i gymnasievalet för elever i årskurs 9. Om det blir konkurrens om platser erbjuds de elever som har högst meritvärde en plats. Den andra vägen in är att skolor erbjuder yrkespaket till elever som redan är inskrivna i gymnasieskolan. Detta beskrivs vara den dominerande modellen bland skolorna i utredningens studie.¹¹⁶ Det framkommer också i betänkandet att yrkespaketet kan fylla en lucka i utbildningssystemet genom att erbjuda elever som inte får möjlighet att läsa ett nationellt yrkesprogram en väg ut i arbetslivet. Arbetsgivarna, skolorna och eleverna uppfattar att övergång till arbetslivet är det primära syftet med att läsa ett yrkespaket.¹¹⁷

Etablering efter yrkesintroduktion

Som tidigare nämnts syftar yrkesintroduktion till att elever ska få en yrkesinriktad utbildning som kan underlätta etablering på arbetsmarknaden eller till studier på ett yrkesprogram.¹¹⁸ Elevernas tillgång till yrkesutbildning på programmet har dock visat sig variera stort i landet och över tid.

Baserat på de samtal som utredningen haft med rektorer, lärare och elever samt de rapporter som utredningen tagit del av framstår det som att de utvecklingsinsatser som skett under ledning av bland annat Skolverket och Sveriges kommuner och regioner (SKR)¹¹⁹ gett den effekt att huvudmännen blivit bättre på att organisera sin utbildning, elever fått mer tillgång till yrkesutbildning och därmed en bättre övergång till arbetsliv eller annan yrkesutbildning.

År 2019 presenterade Skolverket en rapport om elevers sysselsättning efter introduktionsprogrammen. Det visade sig att av de elever som påbörjat ett introduktionsprogram 2012 så var 74 procent sysselsatta i förvärsarbete eller studier fem år senare. Program med tydlig yrkesinriktning leder med större sannolikhet till sysselsättning vilket också utredningens analys bekräftar.

I Skolverkets rapport framgår att bäst etablerade var de elever som läst yrkesintroduktion och därefter övergått till nationellt

---

¹¹⁶ SOU 2022:34, s. 187–188.

¹¹⁷ SOU 2022:34, s. 201.

¹¹⁸ 17 kap. 3 § skollagen.

¹¹⁹ Erfarenheter från Yrk-In projektet – stärkt koppling mellan introduktionsprogram och arbetsmarknad, Sveriges Kommuner och Regioner 2020.

yrkesprogram samt tagit examen. Av den elevgruppen var 81 procent i förvärvsarbete. Noterbart var dock att drygt 50 procent av de elever som endast läst yrkesintroduktion också förvärvsarbetade.

3.2.8 Individuellt alternativ

Syftet med individuellt alternativ är att elever ska gå vidare till yrkesintroduktion, annan fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden.¹²⁰ Individuellt alternativ ska utformas för en enskild elev.¹²¹ Individuellt alternativ står öppet för ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram, med undantag för ungdomar som ska erbjudas språkintröduktion. Om huvudmannen för utbildningen efter att ha övervägt samtliga relevanta stödåtgärder finner att det finns synnerliga skäl, får även ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett yrkesprogram tas emot till individuellt alternativ.¹²² Elever från anpassade grundskolan ska också erbjudas individuellt alternativ om de önskar sådan utbildning och om det med hänsyn till elevens bästa inte finns synnerliga skäl att inte göra det.¹²³ En förutsättning för att hemkommunen ska vara skyldig att erbjuda dem sådan utbildning är att kommunen bedömer att eleverna har förutsättningar att klara av den aktuella utbildningen.¹²⁴

Individuellt alternativ ska utformas utifrån elevens behov och förutsättningar, vilket innebär ett individuellt upplägg på utbildningen som representant från skolan, kan vara till exempel en lärare och en studie- och yrkesvägledare, som diskuterar och kommer överens med eleven om hur utbildningen för just den eleven ska utformas.¹²⁵ Utbildningen får innehålla grundskoleämnen som eleven saknar godkända betyg i. Den får även innehålla hela eller delar av kurser i gymnasieämnen. Om eleven har förutsättningar för att läsa hela eller delar av kurser i gymnasieämnen ska utbildningen också innehålla sådana. Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen.¹²⁶

---

¹²⁰ 17 kap. 3 § skollagen.

¹²¹ 17 kap. 4 § skollagen.

¹²² 17 kap. 11 § skollagen, 6 kap. 2 § gymnasieförordningen.

¹²³ 17 kap. 16 § skollagen.

¹²⁴ Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 809–810.

¹²⁵ Prop. 2009/10:165, s. 804.

¹²⁶ 6 kap. 6 § gymnasieförordning.

Det kan, enligt Skolverket, till exempel handla om motivationshöjande insatser som praktik och utökad studie- och yrkesvägledning.¹²⁷

Uppföljning av programmet

Individuellt alternativ är störst av introduktionsprogrammen med 13 700 elever.¹²⁸ Det är även det program där störst andel elever varken arbetar eller studerar fem år efter att de börjat programmet.¹²⁹

Viktigt dock att poängtera att de elever som börjat individuellt alternativ och övergått till nationellt program samt i gruppen som också tagit examen är det betydligt högre andel som är sysselsatta fem år efter att de börjat, 75 respektive 87 procent. Det breda syftet, som innebär att utbildningar kan utformas på många olika sätt, medför också att programmet samlar en mycket heterogen elevgrupp när det gäller behov och förutsättningar.

Individuellt alternativ är det introduktionsprogram där det går flest elever med låga meritvärden (0–20 poäng), men där finns också elever som har meritvärden uppåt 200 poäng (se avsnitt 20.1.3).¹³⁰

I Skolverkets uppföljning av programmet framkommer att det finns elever på programmet som har stora stödbehov.¹³¹ Dessa iakttagelser överensstämmer med utredningens erfarenheter av kontakter med skolor och huvudmän.

Av Skolverkets statistik framgår att det även finns en mindre andel elever på individuellt alternativ som blir behöriga, går över till ett nationellt program och tar examen. Av elever som började på individuellt alternativ 2018 har 21,8 procent tagit examen eller fått ett studiebevis omfattande 2 500 poäng inom fem år. Det finns också en mindre grupp elever på individuellt alternativ som redan är behöriga till nationella program.¹³²

Utredningens egna analyser visar att eleverna på individuellt alternativ är kvar på programmet relativt länge. Av de elever som

---

¹²⁷ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/introduktionsprogram> (2024-02-19).

¹²⁸ *Elever i gymnasieskolan 2023/2024*, Skolverket 2024.

¹²⁹ *Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt*, Skolverket 2019 s. 38.

¹³⁰ Max meritvärde från grundskolan är 320 poäng, genomsnittet för eleverna på yrkesprogram är 200 poäng.

¹³¹ *Uppföljning av gymnasieskolan*. Skolverket 2016.

¹³² År 2021 var 4 procent av nybörjarna på individuellt alternativ behöriga till nationella program genom grundskolebetygen.

påbörjade programmet år 2019 var 44 procent kvar år två och 20 procent även kvar år tre (se avsnitt 20.2.4).

Elever läser olika innehåll på individuellt alternativ beroende på elevens behov och vad huvudmannen erbjuder

Individuellt alternativ ska utformas utifrån elevens behov och förutsättningar. I en rapport från Skolverket 2014 framkommer det att elever på individuellt alternativ huvudsakligen läser grundskoleämnen.¹³³ Sedan rapporten skrevs har dock en reglering införts 2019 om att elever som har förutsättningar för att läsa hela eller delar av kurser i gymnasieämnen också ska läsa sådana.

Utredningens analyser på data för elever som började på introduktionsprogram 2012 och 2013 visar att individuellt alternativ är det program där flest elever inte tar några gymnasiepoäng alls och vi ser att många elever i stället har fått betyg i grundskoleämnen. Detta kan vara ett resultat av anpassning till elevernas behov och förutsättningar. Men utredningens analyser visar också en stor variation mellan skolor (se avsnitt 20.2.2). Det finns skolor där elever med låga meritvärden från grundskolan i genomsnitt tar ganska många gymnasiepoäng på introduktionsprogrammen. Samtidigt finns det skolor där eleverna inte tar några gymnasiepoäng alls.¹³⁴ Detta kan tyda på att erbjudandet till elever om att läsa gymnasieämnen delvis beror på skolan, och inte enbart utgår från elevens behov och förutsättningar.

När Skolinspektionen gjorde en kvalitetsgranskning av introduktionsprogrammen 2013 såg myndigheten att utformningen av elevernas utbildning ibland snarare utgick från utbildningsanordnarens organisatoriska förutsättningar än från de enskilda elevernas behov och förutsättningar.¹³⁵ Analyserna och Skolinspektionens granskning baseras på elever som började på introduktionsprogram när den nya gymnasieskolan nyligen var införd 2011.

---

¹³³ Introduktionsprogram. Skolverket, 2014.

¹³⁴ Det finns kommuner som erbjuder introduktionsprogram men som själva inte har nationella program i gymnasieskolan, vilket kan försvåra erbjudandet av gymnasieämnen. Elever kan genom kommunens samverkansavtal få tillgång till utbildningar inom introduktionsprogrammen i en annan kommun än hemkommunen, men utredningen har ännu inte en bild av hur vanligt det är att elever läser introduktionsprogram i en annan kommun än hemkommunen.

¹³⁵ *Utbildningen på introduktionsprogrammen i gymnasieskolan*. Skolinspektionen, 2013.

3.2.9 Språkintröduktion

Syftet med språkintröduktion är att ge nyanlända ungdomar en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket, vilken möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning.¹³⁶

Med nyanländ avses i skollagen en elev som har varit bosatt utomlands, nu är bosatt i Sverige och har påbörjat sin utbildning senare än höstterminens start det kalenderår då han eller hon fyller sju år. En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång i Sverige.¹³⁷ Om det finns särskilda skäl får även andra elever än de som per definition räknas som nyanlända gå språkintröduktion.¹³⁸ Det kan vara elever som bedöms vara i behov av den utbildning som ges inom ramen för språkintröduktion, till exempel på grund av att de inte kunnat inhämta tillräckliga kunskaper i svenska språket och därför befinner sig på samma kunskapsnivå som många nyanlända.¹³⁹ Hemkommunen får även erbjuda språkintröduktion till elever som tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp.¹⁴⁰

I betänkandet *Fler nyanlända ska uppnå behörighet till gymnasieskolan* beskrivs målgruppen för språkintröduktion.¹⁴¹ Där lyfts också att tiden som en elev anses vara i behov av språkintröduktion i de flesta fall sannolikt är kortare än den tid som en elev anses vara nyanländ.¹⁴² Det kan därmed finnas nyanlända som visserligen inte klarat det kunskapskrav som minst ska uppnås i ämnet svenska eller svenska som andraspråk, men som ändå befinner sig på en sådan språklig nivå att det är en bättre lösning för personen att gå ett annat intröduktionsprogram.

Språkintröduktion ska innehålla undervisning i grundskoleämnen svenska eller svenska som andraspråk. Undervisning i enbart dessa ämnen kan bedrivas under en kort inledande period. I övrigt ska språkintröduktion utformas utifrån de bedömningar av nyanlända elevers kunskaper som ska göras när en elev tas emot till språkintröduktion och innehålla de ämnen som eleven behöver för sin fortsatta utbildning. Språkintröduktion får kombineras med kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare och motsvarande

---

¹³⁶ 17 kap. 3 § skollagen.

¹³⁷ 3 kap. 12 a § skollagen.

¹³⁸ 17 kap. 12 § skollagen.

¹³⁹ Prop. 2014/15:45: *Utbildning för nyanlända elever – mottagande och skolgång*, s. 25.

¹⁴⁰ 17 kap. 16 § skollagen.

¹⁴¹ SOU 2017:54: *Fler nyanlända elever ska uppnå behörighet till gymnasiet*, s. 281.

¹⁴² Prop. 2014/15:45: *Utbildning för nyanlända elever – mottagande och skolgång*, s. 24.

utbildning vid folkhögskola. Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen.¹⁴³ Det kan, enligt Skolverket, till exempel handla om motivationshöjande insatser som praktik och utökad studie- och yrkesvägledning.¹⁴⁴

Huvudmannen ska fortlöpande bedöma elevens kunskapsutveckling för att eleven så snart som möjligt ska komma vidare i sin utbildning.¹⁴⁵

Uppföljning av programmet

Språkintrouktion var under flera år det överlägset största introduktionsprogrammet. Det har sin förklaring i att svenska skolor under åren 2015 och 2016 tog emot många barn och ungdomar som flytt från sina hemländer.

Skolverket har sedan 2011 i olika omgångar följt upp utbildningen och elevgruppen på språkintrouktion. Här följer en sammanställning av deras uppföljningar tillsammans med tidigare utredningars bedömningar och Skolinspektionens granskning av utbildningen.

Läsåret 2023/24 minskar antalet elever på introduktionsprogram för sjunde året i rad. Det beror till stor del på att det är färre elever som läser språkintrouktion. Jämfört med föregående läsår har andelen elever på språkintrouktion minskat med nästan 18 procent. Drygt 50 procent av eleverna som började på programmet läsåret 2022/2023 är kvar på samma program. Av samtliga introduktionsprogram är det högst andel elever på språkintrouktion som tagit ett studieuppehåll eller avbrutit sina studier.¹⁴⁶

I de uppföljningar som Skolverket gjort och de granskningar som Skolinspektionen genomfört framkommer att huvudmän över tid blivit bättre på att organisera utbildningen och stötta eleverna på ett sätt som motsvarar elevens behov och målsättning.

I samband med ett stort mottagande av elever under 2015 och 2016 utmanades organisationen och många elever fick inte den utbildning som de hade behövt för bland annat snabbare inkludering.

I en granskning från 2017 konstaterar Skolinspektionen att utbildningens kvalitet påverkat utbildningens längd och att det för

---

¹⁴³ 6 kap. 8 § gymnasieförordningen.

¹⁴⁴ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/introduktionsprogram> (2024-02-19).

¹⁴⁵ 6 kap. 7 § gymnasieförordningen.

¹⁴⁶ Skolverket (2024) *Uppföljning av gymnasieskolan, Läsåret 2023/24*.

många elever dröjt för länge innan nästa steg i utbildningen kan tas. En konsekvens av det är att eleven uppnår en för hög ålder för att påbörja ett nationellt program i gymnasieskolan. Man lyfter i granskningen också fram att huvudmän i stor utsträckning tolkar regleringen som svenska först, sen andra ämnen i stället för att utforma ämnesundervisningen på ett språkutvecklande arbetssätt så att eleverna får förutsättningar att utveckla kunskaper i flera ämnen.¹⁴⁷

År 2019 gör Skolinspektionen en ny granskning¹⁴⁸ med fokus på fortsatta utbildningsvägar efter språkintröduktion. Den visar att de allra flesta huvudmän har god kunskap om eleverna och de särskilda behov de har. Man har byggt upp goda förutsättningar med utbildningsplatser och utbildningsvägar. Det som lyfts fram som en brist hos de granskade huvudmännen, och som andra utredningar¹⁴⁹ också lyft fram, är att de inte synliggör nyanlända elevers behov av skolformsövergripande information och kontinuerlig vägledning. Vidare visar granskningen att arbetet med att främja social gemenskap många gånger är otydligt och att eleverna inte känner sig som en del i skolan. Det innebär att det kan ta längre tid för dem att tillgodogöra sig de svenskkunskaper som krävs för att de ska kunna gå vidare från språkintröduktion. Många intervjuade elever beskriver att de känner sig isolerade trots att de går på samma skola som andra elever och de säger att de behöver träffa och prata med svensktalande elever för att lära sig svenska bättre.

Sedan granskningen 2019 har elever på språkintröduktion liksom alla andra skolelever påverkats av en pandemi. Skolverket fick i uppdrag av regeringen att följa upp pandemins konsekvenser för skolväsendet. I den slutrapport som Skolverket presenterade i december 2022 framkommer att vissa elevgrupper påverkats mer av distansundervisningen än andra. Bland dessa elevgrupper finns ett större kunskapsstapp. Det gäller framför allt de elevgrupper som hade sämre förutsättningar att nå målen redan innan pandemin. Däribland elever med ett annat modersmål än svenska och elever med mindre gynnsamma socioekonomiska förutsättningar.¹⁵⁰

Skolverket fick 2015 i uppdrag av regeringen att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för barn och elever som är nyanlända eller har annat modersmål än svenska med syfte

---

¹⁴⁷ Skolinspektionen (2017) *Språkintröduktion i gymnasieskolan*.

¹⁴⁸ Skolinspektionen 2019, *Fortsatta utbildningsvägar efter språkintröduktion*.

¹⁴⁹ SOU 2019:4 *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle*.

¹⁵⁰ Skolverket 2022, *Covid-19-pandemins konsekvenser för skolväsendet*.

att stärka huvudmännens förmåga att erbjuda barn och elever som är nyanlända eller har annat modersmål än svenska en utbildning av hög och likvärdig kvalitet.¹⁵¹ Dessa insatser, som har varit av både generell och riktad karaktär, upplever huvudmännen har bidragit till ökad kunskap och förbättrad förmåga att utveckla verksamheten så att den i högre grad erbjuder en verksamhet av hög och likvärdig kvalitet för nyanlända barn och ungdomar. Integrationen mellan språkintröduktion och de nationella programmen uppges också ha förbättrats hos vissa huvudmän liksom samverkan mellan gymnasieskolan, vuxenutbildningen och andra aktörer.¹⁵²

Hur går det för eleverna på språkintröduktion?

Gemensamt för elever som läser språkintröduktion är att de är nyanlända till Sverige och behöver utveckla sina språkkunskaper. En stor del av eleverna saknar grundskolebetyg (63 procent) och många har inte gått i grundskolan i Sverige.

Det går på många sätt bra i skolan för unga med utländsk bakgrund, särskilt när deras sämre studieförutsättningar beaktas. Det fastslår expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) i en rapport.¹⁵³ Det finns ett stort engagemang för skolarbete och eleverna har höga aspirationer. Många elever går vidare till högskolestudier där det också går bra för dem. Utmaningarna för dem med utländsk bakgrund gäller främst den grupp som invandrat relativt sent i åldrarna 9–15 år. De har, fullt begripligt, svårt att fullgöra sin skolgång på samma framgångsrika sätt som de som antingen fötts i Sverige eller som invandrat i yngre åldrar. Denna grupp, som utgör en del av gruppen elever som läser språkintröduktion, hämtar igen delar av sina initiala nackdelar genom vuxenutbildning, har lägre andel med gymnasieexamen, färre etablerade och en större sårbarhet vid 25 års ålder. I rapporten lyfter man fram att gruppen unga med utländsk bakgrund är behjälpta av ett utbildningssystem som ger dem goda möjligheter att förverkliga sina ambi-

---

¹⁵¹ Uppdrag till Statens Skolverk att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för barn och elever som är nyanlända eller har annat modersmål än svenska (U2019/03787/S).

¹⁵² Skolverket (2020), *Redovisning av uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för barn och elever som är nyanlända eller har annat modersmål än svenska*.

¹⁵³ Expertgrupp för studier i offentlig ekonomi (2023), *Karriärer och barriärer – en rapport om skolgång och etablering för unga med utländsk bakgrund 2023:8*.

tioner, utan tecken på diskriminering, med hög grad av öppenhet och flexibilitet, samt med en relativt jämn fördelning av skolkvalitet.

Skolinspektionen ger i sin senaste granskning en sammanfattande bild av den forskning som berör språkintröduktion.¹⁵⁴ Forskningen tar i mångt och mycket utgångspunkt i ett elevperspektiv på utbildningen. Ungdomarna på programmet har ofta höga utbildningsambitioner men upplever intröduktionsutbildningen som en transitplats i väntan på det ”riktiga gymnasiet” och som en tillbakagång i deras egna utbildningskarriärer. Detta riskerar att påverka deras självbild och motivation. Vidare lyfter forskningen fram att stress och oro kring att bli överåriga präglar ungdomarnas tid i intröduktionsutbildning och att det finns en ovilja att behöva studera inom vuxenutbildningen.

Andra studier pekar på att den sociala situationen för nyanlända elever präglas av att de upplever att de befinner sig i en utdragen period av förberedande verksamhet och brist på social inkludering. Samtidigt som många nyanlända elever har höga ambitioner finns det också utmaningar kring den fortsatta utbildningen som är kopplade till elevernas olika förutsättningar. Flera uppföljningar vittnar om att utbildningens utformning i hög grad styrts av andra omständigheter såsom lärar- och lokaltillgång snarare än elevernas behov och målsättning med utbildningen.¹⁵⁵ I en studie rekommenderas att differentiera språkintröduktion så att studiemotiverade elever ges möjlighet att snabbt komma vidare i sina studier genom tidig kontakt med nationella program och att elever med siktet inställt på arbetsmarknaden erbjuds en tidig koppling till yrkesprogram, praktik och arbetslivet.¹⁵⁶

Yrkesutbildning för elever på språkintröduktion

Utredningens analys liksom tidigare utredningar och myndigheters rapporter beskriver att yrkesprogram i gymnasiet ger goda arbetsmarknadsmöjligheter.

---

¹⁵⁴ Skolinspektionen 2019, *Fortsatta utbildningsvägar efter språkintröduktion*.

¹⁵⁵ SOU 2017:54: *Fler nyanlända elever ska uppnå behörighet till gymnasiet*, s. 285–286.

¹⁵⁶ Nilsson Jenny (2014). *I kläm mellan grundskolan och gymnasiet – kartläggning av språkintröduktion i Östergötland och Tranås*.

I betänkandet *En gymnasieutbildning för alla*¹⁵⁷ lyfts att många nyanlända ungdomar har långt kvar innan de når behörighet till ett nationellt program. För dessa ungdomar kan det vara särskilt viktigt med andra utbildningsvägar än enbart nationella program, och då i första hand gymnasieskolans introduktionsprogram och vuxenutbildningen.

Inom komvux finns kombinationsutbildningar där yrkesutbildning på gymnasial nivå kombineras med svenska för invandrare (sfi) eller svenska som andraspråk (sva). Utbildningen ska göra det möjligt för nyanlända att snabbare etableras i arbetslivet. Skolverket presenterar på sin webb lärande exempel på ett språk- och yrkesintegrerat arbetssätt i dessa utbildningar. I Skolverkets uppföljning av regionalt yrkesvux finns etableringsstatus redovisat för elever som läst kombinationsutbildningar. När Skolverket summerar de som har en etablerad, osäker eller svag anknytning till arbetsmarknaden är det en större andel kombinationselever som har en anknytning till arbetsmarknaden jämfört med elever som enbart har läst sfi.¹⁵⁸

3.3 Behörighetskrav till gymnasieskolan

Som en utgångspunkt för de av utredningens förslag som berör behörighetskraven till gymnasieskolan tecknas här en bakgrund till de nuvarande kravens tillkomst, syften och konsekvenser. För en mer kronologisk genomgång av behörighetskravens historik hänvisas till gymnasieutredningens betänkande *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*.¹⁵⁹

3.3.1 Kort om tiden före behörighetskravens införande

Före införandet av dagens treåriga yrkesutbildningar i början på 1990-talet, var yrkesutbildningarna tvååriga. Inslaget av allmänteoretiska ämnen var betydligt mindre på dessa utbildningar än på dagens

---

¹⁵⁷ SOU 2016:77: *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*.

¹⁵⁸ Skolverket (2023), *Uppföljning av regionalt yrkesvux – utbildning 2022 och etablering 2021*.

¹⁵⁹ SOU 2016:77: *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*, s. 367 ff.

yrkesprogram. För behörighet till gymnasieskolans tvååriga yrkesförberedande utbildningar och treåriga högskoleförberedande utbildningar krävdes avslutad grundskola men behörighetskraven var inte kopplade till grundskolebetygen. Det var också möjligt att avsluta gymnasieskolan med låga betyg och ändå få ett avgångsbetyg.¹⁶⁰

Sedan 1990-talet går i princip samtliga i en årskohort i gymnasieskolan efter avslutad grundskola. På linjegymnasiets tid (för Lpf94) gick dock en lägre andel elever än i dag i gymnasieskolan. År 1971 gick 70 procent av en årskohort en gymnasielinje, 1981 var det 85 procent och 1988 var det 90 procent.

I början av 1990-talet infördes en lagstadgad rätt till utbildning i gymnasieskolan för alla ungdomar som har slutfört sista årskursen i grundskolan eller en motsvarande utbildning.¹⁶¹ I och med behörighetskravens införande har gymnasieskolan behövt tillhandahålla alternativa utbildningar till de nationella programmen, för att ta emot de elever som inte uppfyller behörighetskraven i form av godkända betyg från grundskolan. En genomgång av utvecklingen av sådana utbildningar inom gymnasieskolan finns i avsnitt 3.2.

3.3.2 Behörighetskraven innefattar två delar: krav för rätten att påbörja en utbildning i gymnasieskolan och förkunskapskrav till nationella program

Enligt skollagen har alla ungdomar rätt att påbörja en gymnasieutbildning till och med vårterminen det år de fyller 20 år. Ett krav för att få börja i gymnasieskolan är att eleven avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning och inte redan genomgått ett nationellt program.¹⁶² Det var i samband med att den kursutformade gymnasieskolan infördes som kommunernas skyldighet att erbjuda alla ungdomar en utbildning i gymnasieskolan reglerades.¹⁶³

Behörighetskrav i form av förkunskapskrav införs för de nationella programmen från och med läsåret 1998/99.¹⁶⁴ Då införs krav på godkända betyg i svenska, engelska och matematik från grund-

¹⁶⁰ För den dåvarande femgradiga relativa betygsskalan är betyget 1 och 2 de lägre betygen.

¹⁶¹ Prop. 1990/91:85: *Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen*.

¹⁶² Jfr 15 kap. 5–6 §§ skollagen.

¹⁶³ Prop. 1990/91:85: *Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen*.

¹⁶⁴ Prop. 1992/93:250: *Ny läroplan och ett nytt betygssystem för gymnasieskolan, komvux, gymnasiesärskolan och särvux*.

skolan, för antagning till gymnasieskolans nationella program. Skälet som anges för införandet var att en elev behöver ha uppnått vissa basfärdigheter för att klara av studierna på ett nationellt program. Elever som inte uppfyller kraven skulle hänvisas till studier på ett individuellt program. Parallellt beslutar riksdagen om skolans resultatansvar som innebär att kommunen har ett ansvar för att utbildningen i grundskolan har sådan kvalitet att varje elev ges möjlighet att nå upp till grundskolans kunskapskrav såsom de uttrycks i läroplan och kursplaner.¹⁶⁵

Olika behörighetskrav för yrkesprogram och högskoleförberedande program

När behörighetskrav till nationella program införs är kraven samma för yrkesprogram och högskoleförberedande program. En gymnasieutredning tillsätts år 2007 med uppdrag att lämna förslag om en reformerad gymnasieskola.¹⁶⁶ I betänkandet föreslås skärpta behörighetskrav till gymnasieskolans nationella program och att olika krav ska gälla för högskoleförberedande program och yrkesprogram (godkänt betyg i tolv respektive åtta ämnen – där godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska ingå).

I betänkandet *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola* anges att de högskoleförberedande programmen i högre grad än yrkesutbildningarna bygger direkt på grundskolans ämnen och att detta motiverar olika ställda behörighetskrav. Det framförs att de flesta av yrkesprogrammets karaktärsämnen inte har direkt koppling till grundskolans ämnen medan de flesta karaktärsämnen på de högskoleförberedande programmen har det. Dessutom ska enligt förslaget inte alla kurser i svenska och engelska som krävs för grundläggande behörighet till högskolan behövas för att uppnå en yrkesexamen, även om eleven skulle ha möjlighet att välja att läsa dessa kurser på yrkesprogrammen. I betänkandet förutsätts att grundskolebetygen har ett bättre prognosvärde för framgångsrika studier på de högskoleförberedande programmen än på yrkesutbildningarna.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Prop. 1992/93:220: *En ny läroplan för grundskolan och ett nytt betygssystem för grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan.*

¹⁶⁶ SOU 2008:27: *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola.*

¹⁶⁷ SOU 2008:27: *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*, s. 551.

Oro för att höjda behörighetskrav ska stänga elever ute från yrkesutbildning

I remissvaren till gymnasieutredningens förslag¹⁶⁸ (inför Gy11) om höjda behörighetskrav för yrkesprogrammen framgår att flera instanser befarar att elever som kan klara av att fullfölja eller tillägna sig huvuddelen av en gymnasial yrkesutbildning ska komma att stängas ute från denna möjlighet på grund av höjda behörighetskrav.

En snabbutredning tillsätts av regeringen och presenterar ett nytt förslag för behörighetskraven till yrkesprogram. Förslaget innebär att behörighetskravet till ett yrkesprogram ska kunna uppfyllas flexibelt genom att två alternativa behörighetskrav ska kunna tillämpas.¹⁶⁹ Ett grundläggande krav för båda alternativen föreslås vara godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk. De ytterligare kraven ska dock kunna uppfyllas på två sätt. På det ena sättet enligt: krav på godkända betyg i engelska, matematik och minst fem andra ämnen, eller på ett andra sätt enligt: godkänt betyg i engelska *eller* matematik och godkända betyg i minst sex andra ämnen samt ett lägsta meritvärde. Enligt förslaget bör detta lägsta meritvärde sättas till 90 poäng. Det anges också i förslaget att det i förordning ska regleras att de elever som antas enligt det andra alternativet ska erbjudas särskilt stöd i det ämne eleven saknar godkänt betyg i, endera engelska eller matematik.

Förslaget remitteras och även om flertalet remissinstanser är positiva är också många negativa till förslaget om flexibla behörighetskrav. Flera remissinstanser är kritiska till att godkänt betyg i matematik inte längre ska vara ett absolut krav. Skolverket menar att promemorians förslag skulle kunna leda till att elever med lägre motivation för ämnet matematik prioriterar bort det till förmån för svenska, engelska och sex andra ämnen som intresserar eleven. Ytterligare skäl som anförs är att förslaget kan signalera att matematik eller engelska inte behövs för att klara ett yrkesprogram.¹⁷⁰

Med Gy11-refomen införs slutligen de skärpta krav på behörighet som gymnasieutredningen hade föreslagit.¹⁷¹ De nya kraven innebär för yrkesprogrammen godkända betyg i svenska eller

---

¹⁶⁸ SOU 2008:27: *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*.

¹⁶⁹ *Flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram*, Departementspromemoria (Dnr/2008/7831/G).

¹⁷⁰ SOU 2008:27: *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola* och U2009/5552/G: Departementspromemoria *Särskilda program och behörighet till yrkesprogram*.

¹⁷¹ SOU 2008:27.

svenska som andraspråk, engelska och matematik samt fem andra ämnen. För högskoleförberedande program ställs krav på godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt nio andra ämnen. Syftet med skärpta krav är att förhindra att elever med bristande förkunskaper tas emot på ett program och misslyckas med att tillgodogöra sig och fullfölja utbildningen.¹⁷²

I stället för de flexibla behörighetskrav som remitterats i departementspromemorian införs ett nytt introduktionsprogram: programinriktat individuellt val (IMPRO). Syftet med IMPRO är att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett yrkesprogram och att de så snart som möjligt ska kunna antas till det programmet. Ett argument för IMPRO som anges i propositionen är att det innebär en ekonomisk vinst att elever kan fullfölja gymnasieskolan på tre år i stället för att först komplettera sina betyg i ett år innan de kan påbörja ett nationellt program. De krav på behörighet som ställs till IMPRO är något lägre än till yrkesprogrammen (sex godkända ämnen) och är flexibla på så sätt att eleven kan sakna godkänt betyg i engelska eller matematik.

OECD avråder Sverige från olika kravnivåer till yrkesprogram och högskoleförberedande program

Den internationella organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) genomför 2007 en särskild granskning av svensk yrkesutbildning. I sin slutrapport avråder OECD från att införa olika kravnivåer för behörighet till högskoleförberedande program respektive yrkesprogram. Enligt OECD riskerar differentierade behörighetskrav att sända signaler till arbetsgivare, lärare, elever och föräldrar att gymnasieskolans yrkesprogram är till för studiesvaga elever.¹⁷³ Det skulle kunna leda till en stigmatisering av yrkesprogrammen. OECD konstaterar också att differentierade behörighetskrav inte behövs för att sortera elever till de program som passade dem bäst. De elever som är mindre starka i svenska och matematik verkar enligt OECD:s analyser redan välja yrkes-

---

¹⁷² Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.*

¹⁷³ OECD: *Learning for Jobs, OECD Reviews of Vocational Education and Training*, Sweden 2008.

program. I Gymnasieutredningens betänkande från 2016 finns en mer utförlig sammanfattning av OECD:s rekommendationer.¹⁷⁴

3.3.3 Konsekvenser av Gy11 och olika behörighetskrav för yrkesprogram och högskoleförberedande program

Tanken med gymnasiereformen Gy11 är att göra yrkesprogrammen mer attraktiva genom en tydligare arbetsmarknadsanknytning och mer långtgående yrkesinriktning. Gy11 lyckas dock inte vända trenden med minskande intresse för yrkesutbildning. Tvärtom minskar andelen elever som väljer yrkesprogram ytterligare. Statens skolverk bedömer också att de praktiska svårigheterna att på ett yrkesprogram läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet bidrar till att minska elevernas intresse för yrkesutbildning.¹⁷⁵

Redan vid första antagningstillfället till gymnasieskolan, efter införandet av de skärpta behörighetskrav som innebär tolv godkända ämnen för högskoleförberedande program och åtta godkända ämnen för yrkesprogram, sjunker meritvärdena för antagning till yrkesprogram. Och inte bara det genomsnittliga meritvärdet för att antas till ett yrkesprogram sjunker – utan även det genomsnittliga meritvärdet för att antas till ett högskoleförberedande program. Det beror förmodligen på att fler som har godkänt betyg i tolv ämnen eller mer, men relativt låga meritvärden, nu väljer högskoleförberedande program i stället för yrkesprogram.¹⁷⁶

3.3.4 Kravet för godkänt betyg ska nås av alla elever

Förslaget om att införa ett godkänt betyg i skolsystemet på 1990-talet, kom att följa med förslag om behörighetskrav till gymnasieskolan. Enligt förslaget i betygsberedningens slutbetänkande ska en elev vara godkänd i alla ämnen i slutbetyget från grundskolan för att vara förberedd för gymnasiestudier.¹⁷⁷ Utgångspunkten är att kravet för godkänt betyg i princip ska nås av alla elever. Samtidigt

---

¹⁷⁴ SOU 2016:77: *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*, s. 371 f.

¹⁷⁵ Skolverket (2015): *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*, rapport 427, 2015.

¹⁷⁶ Se avsnitt 18.1.

¹⁷⁷ SOU 1992:86: *Ett nytt betygssystem*, Slutbetänkande av Betygsutredningen.

konstaterar utredningen att i första hand godkänt betyg i svenska, engelska och matematik är nödvändigt för att kunna tillgodogöra sig studier på ett nationellt program.¹⁷⁸

Vad som är nödvändiga kunskaper för att klara en gymnasieutbildning har analyserats inför både införandet av Lpf94¹⁷⁹ och av gymnasiereformen Gy11. Behörighetskraven till nationella program har skärpts och kraven i gymnasieskolan har ökat med Gy11 och införandet av gymnasieexamen. Enligt Skolverkets statistik för 2022 lämnar 27 procent av eleverna i en elevkull gymnasieskolan utan examen. Skolverket anger att andelen av en elevkull som inte slutför gymnasieskolan med examen sedan införandet har varit i princip oförändrad över tid, med undantag för den första elevkullen som började gymnasieskolan år 2011 där andelen med examen var något lägre jämfört med senare elevkullar. Skolverket lyfter att dagens gymnasieexamen som infördes med Gy11 kräver mer av eleverna än vad som krävdes av tidigare kullar för att få ett slutbetyg. Det var också en större andel elever som fick slutbetyg i det förevarande systemet (Lpf94) i förhållande till andelen som får examen i den nuvarande gymnasieskolan.¹⁸⁰

3.3.5 Gymnasieutredningens förslag gällande behörighetskrav

Gymnasieutredningen (U 2015:01) analyserade resultatet och ändamålsenligheten av de differentierade behörighetskraven till gymnasieskolans yrkesprogram och högskoleförberedande program.¹⁸¹ Uppdelningen av de nationella programmen i två programtyper bygger enligt gymnasieutredningen inte på att programmen är olika krävande utan på att de har olika fokus när det gäller vad de förbereder eleverna för. Utredningen landar i att föreslå att behörighetskraven till gymnasieskolans nationella program ska vara enhetliga, sett till antal godkända betyg. Krav på godkända betyg i minst tolv ämnen från grundskolan ska gälla för behörighet till både högskoleförberedande program och yrkesprogram. De regler om vilka specifika

---

¹⁷⁸ SOU 1992:86.

¹⁷⁹ Förordning (SKOLFS 1994:2) om läroplan för de frivilliga skolformerna.

¹⁸⁰ Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2022, dnr 2022:2882.

¹⁸¹ SOU 2016:77: *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*, s. 379 ff.

ämnen som ska ingå bland de godkända betygen för behörighet till vissa högskoleförberedande program ska enligt förslaget kvarstå.

Enligt gymnasieutredningen, som hänvisar till samråd med representanter för gymnasieskolor, avnämare och andra organisationer, finns en i stort sett samstämmig syn på att det dels var nödvändigt att höja behörighetskraven till de nationella programmen från tre ämnen (vilket skedde i och med Gy11-reformen), dels är problematiskt att behörighetskraven skiljer sig mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program.

Gymnasieutredningens analyser av studieresultaten för de elever som påbörjade gymnasieskolan 2011 visar att examensfrekvensen från yrkesprogram är betydligt högre bland elever med minst tolv godkända betyg än bland elever med åtta godkända betyg; 25 procent jämfört med 13 procent. Utifrån betygsstatistik beräknas hur många fler elever som skulle bli obehöriga till nationella program utifrån ett krav på tolv godkända ämnen i stället för åtta och utredningen konstaterar att ökningen skulle bli 0,8 procent, vilket i antal obehöriga skulle innebära 770 elever i landet.¹⁸²

Gymnasieutredningen redovisar samtidigt tveksamheter som utredningen tagit del av för förslaget om att höja behörighetskraven för yrkesprogram. Bland annat lyfts att höjda krav rimmar illa med samhällets förväntningar om att alla ska gå en gymnasieutbildning, åtminstone om man med gymnasieutbildning avser ett nationellt program.

Bland remissvaren till gymnasieutredningens betänkande redovisas synpunkter på förslaget om höjda behörighetskrav till yrkesprogrammen.¹⁸³ Arbetsförmedlingen framför att det kan finnas risker med förslaget om att skärpa behörighetskraven för yrkesprogrammen eftersom en sådan åtgärd kan komma att försämra möjligheterna att påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning för elever som har låg motivation och sämre förutsättningar för studier. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) anför att det är olämpligt med skärpta behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram, då detta sannolikt medför att fler studiesvaga elever ställs utanför gymnasieskolans nationella program. Svenska Kommunalarbetsareföbundet (Kommunal) välkomnar in-

---

¹⁸² Baserat på elever som avslutade grundskolan år 2015.

¹⁸³ Remissammanställning avseende Gymnasieutredningen (SOU 2016:77), U2016/04660/GV (2018).

förändret av enhetliga behörighetskrav på alla nationella program. Kommunal instämmer i utredningens bedömning att de nuvarande differentierade behörighetskraven har en negativ påverkan på yrkesprogrammen och att ett borttagande är en tydlig signal om att alla nationella program är likvärdiga. Regeringen har inte tagit förslaget vidare till riksdagen.¹⁸⁴

Gymnasieutredningen föreslår också en möjlighet till undantag från behörighetskraven för en elev som går på ett introduktionsprogram och som vid utgången av det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 19 år eller senare saknar godkänt betyg i ett eller två ämnen men i övrigt uppfyller behörighetskraven till ett nationellt program. Eleven ska då anses behörig till ett nationellt program om eleven bedöms ha förutsättningar att klara studierna på programmet. Eleven har i sådana fall möjlighet att påbörja ett nationellt program senast det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år. Många remissinstanser är positiva till förslaget som går vidare i en proposition men röstas ner i riksdagen.¹⁸⁵

3.3.6 Grundläggande behörighet införs på yrkesprogrammen

I propositionen *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram* framförs att det tycks finnas flera faktorer som bidrar till att intresset för yrkesutbildning har minskat och att det även internationellt finns ett mönster med vikande intresse. Ungdomar tycks vilja hålla alla utbildningsvägar öppna och faktumet att kurser motsvarande grundläggande behörighet till högre utbildning inte automatiskt ingår på yrkesprogrammen i gymnasieskolan kan ha betydelse för elevers val.¹⁸⁶ I propositionen redogörs för remissvar där flera instanser lyfter att förslaget kan bidra till att göra yrkesprogrammen mer attraktiva och öka statusen på programmen.¹⁸⁷

---

¹⁸⁴ Remissammanställning avseende Gymnasieutredningen (SOU 2016:77), U2016/04660/GV, Utbildningsdepartementet (2018).

¹⁸⁵ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla*. Jfr utbildningsutskottets betänkande 2017/18:UbU23.

¹⁸⁶ Regeringens första proposition med förslag om grundläggande behörighet på yrkesprogrammen röstades ner i riksdagen. Jfr prop. 2017/18:184: *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program*.

¹⁸⁷ Bland annat Saco, Sveriges Vägledarförening, Arbetsförmedlingen och branschorganisationer som Hästnäringens Yrkesnämnd, Byggnadsindustrins yrkesnämnd, Svensk Ventilation och Trä- och Möbelföretagen. Jfr prop. 2021/22:94 och den remitterade promemorian *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program*, Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet, U2017/03537).

Från och med läsåret 2023/24 ingår grundläggande behörighet i grundupplägget på alla yrkesprogram och utbildningarna har ökat i omfattning från 2 500 gymnasiepoäng till 2 700 eller 2 800, beroende på yrkesprogram. Kurserna för grundläggande behörighet kan dock väljas bort om eleven vill eller läsas inom individuellt val och programfördjupning inom 2 500 gymnasiepoäng.¹⁸⁸ I kraven för yrkesexamen är omfattningen fortfarande en utbildning om minst 2 500 gymnasiepoäng.¹⁸⁹ Elever som tar examen från ett yrkesprogram och har läst de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskola kan därför ha mellan 2 500 och 2 800 gymnasiepoäng i sin examen (hänsyn tas här inte till eventuellt utökad program).

3.3.7 Betygsutredningen föreslår införande av ytterligare ett underkänt betyg

Betygsutredningen 2018 (U 2018:03) föreslog att ytterligare ett underkänt betyg ska införas i det svenska skolsystemet. I betänkandet framförs att fler underkända betyg kan nyansera återkopplingen till en elev som får ett underkänt betyg. Det lyfts att flertalet länder har åtminstone två steg för underkända betyg men att det också finns länder som inte har något underkänt betyg alls. Genom ytterligare ett underkänt betyg, Fx, menar betygsutredningen att en elevs kunskaper kan nyanseras och tydliggöras även om eleven inte når ett godkänt betyg.¹⁹⁰ Lärare och elever som betygsutredningen träffade hade bekräftat att betyget F inte ger tillräcklig information om elevens kunskaper. Ytterligare ett underkänt betyg skulle innebära ett erkännande för kunskaper som inte når gränsen för godkänt betyg och motivera elever att fortsätta studera. Ett F som enda underkända betyg riskerar att signalera att eleven helt saknar kunskaper.

Det nya betyget skulle enligt förslaget benämnas Fx, för att följa beteckningarna i ECTS-skalan, och införas i alla skolformer som har betyget F. Betyget Fx föreslogs för grundskolebetygen ge 5 poäng till meritvärdet när eleven ansöker till gymnasieskolan. Fx som gymnasiebetyg skulle dock enligt förslaget inte poäng till meritvärdet när eleven ansöker till högskolan. Betygsutredningen

¹⁸⁸ Prop. 2021/22:94: *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram.*

¹⁸⁹ 16 kap. 26 § skollagen.

¹⁹⁰ För motiven i sin helhet hänvisas till utredningen SOU 2020:43: *Bygga, bedöma, betygs-sätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper*, s. 504 ff.

bedömer att äldre elever kan hantera ett underkänt betyg bättre och att den uppmuntrande effekten av poäng sålunda skulle vara mindre för elever i gymnasieskolan och i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Det skulle enligt förslaget finnas betygskriterier för betyget Fx som anger att elevens kunskaper i sin helhet inte motsvarar ett godkänt betyg men bedöms vara nära E. Betygsutredningen lade dock inte fram något förslag om att betyget Fx skulle kunna fungera behörighetsgivande. Regeringen har inte gått vidare med förslaget.

3.4 Gymnasial yrkesutbildning inom andra skolformer

Om utredaren bedömer att förslag som läggs är relevanta även för kommunal vuxenutbildning eller anpassad gymnasieskola kan även dessa skolformer omfattas. Genom att redogöra för hur yrkesutbildning i dag bedrivs inom komvux och anpassad gymnasieskola vill utredningen tydliggöra på vilket sätt de förslag som läggs kan omfatta även dessa skolformer.

3.4.1 Yrkeskurser och sammanhållna yrkesutbildningar inom kommunal vuxenutbildning

Utgångspunkten för den kommunala vuxenutbildningen, komvux, är den enskilda elevens behov och förutsättningar.¹⁹¹ Kommunen ska tillhandahålla utbildning på både grundläggande och gymnasial nivå.¹⁹² Ett mål för den kommunala vuxenutbildningen är att utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet.

Yrkesutbildning inom komvux erbjuds i form av enstaka kurser och sammanhållna yrkesutbildningar, även kallade yrkespaket. Yrkespaketen är en kombination av nationella kurser på gymnasial nivå som är relevanta för ett yrkesområde.¹⁹³ De nationella kurserna är desamma som används inom gymnasieskolans yrkesprogram och yrkespaketen motsvarar i stor utsträckning innehållet i de föreslagna yrkesutgångarna som finns för elever i gymnasieskolan.

---

¹⁹¹ 20 kap. 2 § skollagen.

¹⁹² 20 kap. 3 § skollagen.

¹⁹³ 20 kap. 6 a § skollagen.

Skolverket tar fram exempel på yrkespaket i samråd med de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning. Det är för att säkerställa att yrkespaketens innehåll motsvarar kompetenskraven på nationell nivå inom olika yrkesområden. Yrkespaketen är frivilliga för huvudmännen att använda. Huvudmän kan också ta fram egna yrkespaket efter regionalt eller lokalt behov.

Från den 1 januari 2025 gäller nya bestämmelser som kommer att påverka yrkespaketen. Förändringarna innebär att bestämmelser om sammanhållna yrkesutbildningar införs i skollagen och förordningen om vuxenutbildning. Skolverket får med de nya bestämmelserna meddela föreskrifter om vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska vara nationella och vilka kurser som ska ingå i dessa efter att berört nationellt programråd har fått tillfälle att yttra sig. En nationell sammanhållen yrkesutbildning ska bestå av ämnen och nivåer i ämnen som ger kunskaper som motsvarar kompetenskraven på nationell nivå inom ett yrkesområde där det ställs särskilda krav på ett nationellt likvärdigt innehåll i utbildningen.¹⁹⁴ Det införs även ett krav på arbetsplatsförlagt lärande (apl) om minst 15 procent av den sammanhållna yrkesutbildningen.¹⁹⁵

Regionalt yrkesvux är ett sätt att bedriva yrkesutbildning inom komvux. Det är en samverkan mellan minst tre kommuner för planering och genomförande av yrkesinriktad vuxenutbildning inom komvux på gymnasial nivå och komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå. Syftet med regionalt yrkesvux är att öka utbudet av utbildningar för den enskilde och att arbetsmarknadens behov tillgodoses. För regionalt yrkesvux finns statsbidrag att söka.¹⁹⁶

Yrkesexamen genom komvux

En gymnasieexamen från komvux kan innehålla betyg från komvux och gymnasieskolan eller enbart betyg från komvux. En yrkesexamen inom komvux ska, liksom yrkesexamen inom gymnasieskolan, vara inriktad mot ett visst nationellt yrkesprogram. Vilka specifika kurser eleven måste ha med sig regleras i förordning (2011:1108) om vuxenutbildningen. Det krävs ett godkänt kom-

---

¹⁹⁴ 2 kap. 10 b § förordning om vuxenutbildning (2011:1108).

¹⁹⁵ 2 kap. 28 § förordning om vuxenutbildning.

¹⁹⁶ Förordning (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

vuxarbete eller gymnasiearbete för att en examen ska kunna utfärdas.¹⁹⁷

3.4.2 Nationella program med yrkesinriktning i anpassade gymnasieskolan

Anpassade gymnasieskolan ska ge elever med intellektuell funktionsnedsättning en för dem anpassad utbildning som ska ge en grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.¹⁹⁸

Utbildningen i anpassade gymnasieskolan består av nationella och individuella program. Det finns nio nationella program, varav sju är yrkesinriktade. Liksom för gymnasieskolan är det möjligt att erbjuda utbildningar som avviker från den nationella programstrukturen; nationellt godkända idrottsutbildningar, riksrekryterande utbildningar och särskilda varianter. Anpassade gymnasieskolan ger inte behörighet till högskola eller universitet.

Varje kommun ansvarar för att alla ungdomar i kommunen som tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp erbjuds utbildning av god kvalitet. Kommunen får erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt samverkansavtal med kommunen eller regionen. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.¹⁹⁹ Kommunen ska också sträva efter att erbjudandet om utbildning i anpassade gymnasieskolan ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.²⁰⁰

Vid utformningen av anpassade gymnasieskolan ska kommunen beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt från kommunikationssynpunkt. Så långt det är möjligt ska kommunen organisera anpassade gymnasieskolan så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet.²⁰¹

---

¹⁹⁷ 4 kap. 14, 15 a och b §§ förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning.

¹⁹⁸ 18 kap. 2 § skollagen.

¹⁹⁹ 18 kap. 27 § skollagen.

²⁰⁰ 19 kap. 34 § skollagen.

²⁰¹ 18 kap. 28 § skollagen.

Sysselsättning efter anpassad gymnasieskola

Sedan läsåret 2019/2020 följer Skolverket genom registerdata upp sysselsättning för elever som studerat i anpassad gymnasieskola. Den vanligaste sysselsättningen efter anpassade gymnasieskolan är daglig verksamhet. För de ungdomar som avslutade sina studier i anpassade gymnasieskolan våren 2020 ökade andelen i daglig verksamhet mellan hösten 2020 och 2021, från 52 till 61 procent. Statistiken visar också att andelen ungdomar som hade ett jobb ökade ett år efter att de gått ut anpassad gymnasieskola. Skolverket menar att elever som går ut anpassad gymnasieskola, trots en viss ökning i etableringsgraden de senaste åren, är en målgrupp som står långt ifrån arbetsmarknaden.²⁰²

Daglig verksamhet är en insats som riktar sig till personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig.²⁰³ Verksamheten ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap efter personens önskemål. Verksamheten kan innehålla både aktiviteter med habiliterande inriktning och mer produktionsinriktade uppgifter. Daglig verksamhet är inte en anställningsform och är inte avlönat. Verksamheten ska anpassas till deltagarens individuella behov och stärka deras förmåga att leva ett självständigt liv.²⁰⁴

De ungdomar i anpassad gymnasieskola som hade läst nationella program utgjorde i stort sett hela gruppen som hade ett arbete efter avslutad utbildning. Av samtliga avgångna 2020 och 2021 var det totalt 24 procent av dessa som hade ett arbete hösten 2021. Den vanligaste branschen för ungdomar som var i arbete var företag med uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster.

3.5 Anordnare av gymnasial utbildning

Varje kommun har ett ansvar att erbjuda ungdomar i kommunen gymnasieutbildning. Utbildningen kan anordnas i egen regi eller genom samverkan med andra kommuner eller utbildningsanordnare. I skollagen anges att kommuner får vara huvudman för, bland

---

²⁰² *Sysselsättning efter avslutad anpassad gymnasieskola*, Skolverket 2023.

²⁰³ 9 § punkten 10 lagen (1992:287) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

²⁰⁴ Socialstyrelsen.se (2022) <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/funktionshinder/daglig-verksamhet-lss/>.

andra, skolformerna gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning.²⁰⁵

Enskilda får efter ansökan till Skolinspektionen godkännas som huvudmän för gymnasieskola. Skolinspektionen prövar ansökan och kan ge ett godkännande för viss utbildning vid en viss skolenhet. I den bedömning som görs vägs både ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov in.²⁰⁶

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program i gymnasieskolan. Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar. Vid bedömningen av om ett allsidigt urval erbjuds får kommunen även ta hänsyn till utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter i kommunen eller i en annan kommun inom ett primärt samverkansområde som kommunen ingår i.²⁰⁷ Det primära samverkansområdet ska omfatta minst tre kommuner och avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning.²⁰⁸

Kommunen har en central roll när det gäller erbjudandet av utbildning, dels som huvudman för skolverksamhet i egen regi, dels som ansvarig för att barn och ungdomar i kommunen erbjuds utbildning och att den är av god kvalitet. När det gäller gymnasieutbildning har kommunen också ett ansvar att informera om de nationella programmen samt om möjligheten att få utbildning inom introduktionsprogrammen och vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.²⁰⁹

Det är i första hand behöriga elever hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet som tas emot till utbildningen. Det finns dock situationer där även elever bosatta i andra kommuner ska tas emot i första hand. Det gäller bland annat riksrekryterande utbildning eller i de fall ett nationellt program eller en nationell inriktning inte erbjuds i hemkommunen.²¹⁰

En av de grundläggande principerna för det svenska skolväsendet är att alla barn och elever har rätt till en likvärdig utbildning. Utbild-

---

²⁰⁵ 2 kap. 2 § skollagen.

²⁰⁶ 2 kap. 5 § skollagen.

²⁰⁷ 16 kap. 42 § skollagen.

²⁰⁸ 2 kap. 2 a § skollagen.

²⁰⁹ 15 kap. 8 § skollagen.

²¹⁰ 16 kap. 44 § skollagen.

ningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas.²¹¹

3.5.1 Lika tillgång till utbildning och lika villkor

Enligt 2 kap. 8 § skollagen ska alla, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag. Som vi nämnt ovan ska kommunerna erbjuda utbildning av god kvalitet som de antingen anordnar själva eller genom andra.²¹² Vidare ska kommunen när den bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas ta hänsyn till ungdomarnas efterfrågan. För nationella program som påbörjas efter den 1 juli 2025 ska hänsyn också tas till arbetsmarknadens behov. Kravet på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov gäller endast de nationella programmen och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever.²¹³ Med andra ord finns det inte någon reglering som anger att alla nationella program ska erbjudas av alla kommuner. Dock finns det en tydligt uttalad ambition för kommunerna att kunna erbjuda ett varierat utbud av utbildningar.

En möjlighet för skolhuvudmännen att öka utbudet av utbildningar är att även offentliga skolhuvudmän ges möjlighet att utföra uppgifter på entreprenad inom de yrkesämnen som redan i dag kan läggas på entreprenad till enskilda fysiska och juridiska personer.

I regeringens proposition *Villkor för fristående skolor* (2013/14:112) lyfts principen om lika villkor. Skolans uppdrag är detsamma oavsett huvudmannaskap. Det ställs krav på att utbildningen vid fristående skolor ska vara likvärdig med utbildningen vid offentliga skolor och lika villkor ska gälla så långt möjligt oberoende av huvudman. De fristående skolorna ska i så stor utsträckning som möjligt ha samma villkor och skyldigheter som skolor med offentlig huvudman. Det har ansetts viktigt för kvalitet, likvärdighet och rättssäkerhet. En bärande princip i skollagen är därför att alla verksamhets- och skolformer ska ha en i så stor utsträckning som möj-

---

²¹¹ 1 kap. 9 § skollagen.

²¹² 15 kap. 30 a § skollagen.

²¹³ 15 kap. 30 b § skollagen.

ligt gemensam reglering oavsett om huvudmannen är en kommun, ett landsting, staten eller en enskild.²¹⁴

3.5.2 Särskilt om förutsättningarna i mindre kommuner

Kommunperspektivutredningen beskriver i sitt betänkande²¹⁵ mindre kommuners förutsättningar. Där konstateras att det finns betydande skillnader mellan mindre kommuner när det gäller exempelvis befolkningsutveckling, ekonomisk situation och förutsättningar att styra kommunen. Utredningen fokuserade i det här avseendet på de hundra kommuner som har färre än 12 000 invånare. Det framgår i betänkandet att många mindre kommuner har svårare yttre förutsättningar än större kommuner bland annat på grund av minskande och åldrande befolkning, låg skattekraft samt stora avstånd både inom kommunen och till större kommuner. Det understryks dock att det även finns mindre kommuner som har mer gynnsamma yttre förutsättningar.

Beträffande befolkningsutvecklingen i dessa hundra kommuner uppges att 74 kommuner har minskat och 26 kommuner har ökat sin befolkning samt att 68 av dem förväntas ha en fortsatt befolkningsminskning fram till år 2040, enligt SCB:s prognoser. Samtliga bland de 16 kommuner som hade färre än 5 000 invånare 2022 har minskat sin befolkning sedan 2000. För samtliga utom två beräknas minskningen fortsätta till 2040.²¹⁶

Långa avstånd inom kommunen i kombination med en liten befolkning försvårar för kommunen att bedriva en kostnadseffektiv verksamhet eftersom kostnaden per brukare blir större när avstånden är längre och befolkningen liten.²¹⁷

Kommunperspektivutredningen hänvisar även till de analyser som Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) har gjort beträffande effektiviteten inom gymnasieskolan. RKA definierar effektivitet som att det handlar om att skapa ett så stort värde som möjligt till en så låg kostnad som möjligt. De komponenter som RKA använder i sin modell för att beräkna effektiviteten är insatta resurser, volym och kvalitet. För att få en rättvis beskrivning av

---

²¹⁴ Prop. 2013/14:112: *Villkor för fristående skolor* s. 12.

²¹⁵ SOU 2024:6: *Steg mot stärkt kapacitet*, s. 31.

²¹⁶ SOU 2024:6: *Steg mot stärkt kapacitet*, s. 33.

²¹⁷ SOU 2024:6: *Steg mot stärkt kapacitet*, s. 34.

effektiviteten justeras faktiska uppnådda resultat för skillnader i förutsättningar.²¹⁸

När det gäller gymnasieskolan framgår av RKA:s analys att mindre kommuner har hög kvalitet men att de samtidigt använder mer resurser vilket gör att de inte utmärker sig vad gäller effektivitet. Dock konstaterar RKA att man inte ser att kommunstorlek förklarar variationer i effektivitet.²¹⁹

Ur ett befolkningsperspektiv beskriver kommunperspektivutredningen att många kommunala tjänster kräver ett visst befolkningsunderlag för att kunna bedrivas kostnadseffektivt och att det därför kan bli nödvändigt att begränsa utbudet i kommunen. Bland annat nämns att mindre kommuner sällan kan erbjuda ett brett och varierat utbud av gymnasieprogram och att de har svårt att finansiera yrkesutbildningar som förutsätter dyr utrustning samt att rekrytera lärare med den kompetens som behövs.²²⁰

Utredningen har haft kontakt med SmåKom²²¹ för att bland annat få en bättre bild av små kommuners förutsättningar. SmåKom bekräftar bilden ovan om mindre kommuners förutsättningar och understryker att många av deras medlemmar saknar möjlighet att erbjuda gymnasieutbildning i kommunen, men att de även i samverkan med andra kommuner kan ha svårt att erbjuda ett varierat utbud av utbildningar som motsvarar önskemålen från eleverna eller behoven från arbetsmarknaden.

3.5.3 Om entreprenad och samverkan enligt 23 kap. skollagen

Det finns i dag vissa möjligheter för en skolhuvudman att lämna över ansvaret för sina uppgifter till en annan aktör genom entreprenad eller samverkan. Detta regleras i 23 kap. skollagen men bestämmelserna ska även läsas mot bakgrund av de möjligheter till samverkan som stadgas i kommunallagen. För att få en förståelse för bestämmelserna behöver något också sägas om innebörden av

---

²¹⁸ RKA (2022) *Effektivitet i kommuner*.

²¹⁹ RKA (2022) *Effektivitet i kommuner*.

²²⁰ SOU 2024:6: *Steg mot stärkt kapacitet*, s. 58.

²²¹ SmåKom är en partipolitiskt oberoende ideell förening för de, till invånarantalet, mindre kommunerna i Sverige. Föreningens syfte är att synliggöra och lyfta fram de små kommunernas aktuella och framtida utmaningar för riksdag, regering, myndigheter och övriga beslutsfattare. Föreningen består av 72 medlemskommuner, som alla har färre än 15 000 invånare.

att vara huvudman enligt skollagen och kommunernas ansvar för eleverna i egenskap av hemkommun.

Samverkan enligt 23 kap. skollagen skiljer sig från sådan samverkan mellan kommuner som gäller för erbjudande av gymnasial utbildning i gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan och komvux. Planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning redogör utredningen för i 3.5.4.

Innebörden av att vara huvudman enligt skollagen

Inom gymnasieskolan kan kommuner, regioner och enskilda vara huvudman för utbildningen. Den som är huvudman enligt skollagen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med skolförfattningarna.²²² Huvudmannens verksamhet kan omfatta och bedrivas vid en eller flera skolenheter.

Kommunen kan ha såväl ett huvudmannaansvar som ett hemkommunsansvar för elever inom gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Kommunen som skolhuvudman har samma ansvar som andra skolhuvudmän. I egenskap av hemkommun ansvarar kommunen dock för att ungdomar i kommunen erbjuds utbildning av god kvalitet.²²³ Detta kan antingen ske genom att kommunen anordnar utbildningen själv eller genom att en annan kommun eller region anordnar utbildningen.

Regioner får också vara huvudmän för viss utbildning inom gymnasieskolan och har därmed samma ansvar för utbildningen som övriga skolhuvudmän. Beträffande de nationella programmen får regioner dock endast vara huvudmän för naturbruksprogrammet och för omvårdnadsprogrammet. Efter överenskommelse med en kommun får regionen anordna utbildning även på andra nationella program.²²⁴

En enskild huvudman har möjlighet att anordna och erbjuda utbildning inom samtliga program inom gymnasieskolan och anpassad gymnasieskola.²²⁵ Enskilda huvudmän kan ha olika associationsformer men har alltid samma ansvar som övriga skolhuvudmän.

---

²²² 2 kap. 8 § skollagen.

²²³ 15 kap. 30 § och 18 kap. 27 § skollagen.

²²⁴ 15 kap. 31 § skollagen.

²²⁵ 2 kap. 5 § skollagen.

De olika formerna för skolhuvudmannaskap har betydelse för när vi senare i det här kapitlet ser närmare på entreprenadlagstiftningen.

Samverkan enligt kommunallagen

Enligt 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725) får kommuner och regioner bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund. Formerna för och ytterligare reglering rörande kommunalförbund finns i 9 kap. 1–18 §§ kommunallagen.

Ett kommunalförbund bildas genom att kommunfullmäktige i de respektive kommunerna antar en förbundsordning. Det är möjligt att bilda ett kommunalförbund rörande gymnasieskolan. När två eller flera kommuner har gått samman för att exempelvis anordna gymnasieutbildning är det kommunalförbundet som är huvudman för gymnasieskolan och inte längre respektive kommun. Därmed blir kommunalförbundet ansvarig för elevernas utbildning och för att skolförfattningarna efterlevs.

Enligt 3 kap. 9 § kommunallagen får kommuner och regioner även besluta att en nämnd ska vara gemensam med en eller flera andra kommuner eller regioner. Till skillnad från vad som gäller för kommunalförbund blir den gemensamma nämnden inte en egen juridisk person. Huvudmannaskapet ligger med andra ord fortfarande kvar på respektive kommun. Den gemensamma nämnden ska ingå i någon av de samverkade kommunernas organisation, enligt 9 kap. 20 § kommunallagen. Trots att den ingår i värdkommunens organisation ska de i nämnden ingående kommunerna ha lika mycket inflytande över nämnden som värdkommunen har. Det betyder att nämnden exempelvis inte kan fatta beslut eller ingå avtal i eget namn, utan endast för medlemskommunernas räkning. Nämnden uppdrag ska preciseras i en överenskommelse mellan kommunerna enligt 9 kap. 22 § samma lag.

Samverkan enligt 23 kap. skollagen

Kommunallagen innehåller även bestämmelser om möjligheten till avtalsamverkan, som innebär att en kommun eller region får ingå avtal om att någon av dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av

en annan kommun eller region. När det, som på skolområdet, finns speciallagstiftning har denna företrädare framför kommunallagen.

I 23 kap. skollagen finns det generella bestämmelser om samverkan för skollagsreglerad verksamhet. Där framgår att med samverkan enligt skollagen avses att en kommun sluter avtal (samverkansavtal) med en annan kommun, en region eller staten om att denna ska ta över ansvaret för kommunens skollagsreglerade uppgifter inom ett visst område.

Ett samverkansavtal enligt 23 kap. skollagen innebär att den som tar över ansvaret även tar över huvudmannaskapet för uppgifterna.²²⁶ Samverkan behöver inte innebära att hemkommunen överlämnar ansvaret för samtliga uppgifter inom en skolform. Kommunen kan överlämna ansvaret för viss utbildning, vissa kurser eller viss verksamhet. Det viktiga är att huvudmannaskapet helt och hållet övergår till den som anordnar utbildningen.²²⁷ Gymnasieskolan finns inte med bland de skolformer som omfattas av samverkan enligt 23 kap. skollagen.

Innebörden av entreprenad

Som nämnts ovan finns det även vissa möjligheter att låta någon annan aktör utföra en del av utbildningen genom entreprenadbestämmelserna i 23 kap. skollagen.

Skollagens definition av entreprenad innebär att en huvudman sluter avtal med någon annan om att denne ska utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen. Huvudmannen behåller huvudmannaskapet för uppgifter som utförs på entreprenad.²²⁸ Här finns med andra ord en avgörande skillnad i jämförelse med vad som gäller vid samverkan. Vid samverkan går huvudmannaskapet över till den som utför uppgifterna, medan huvudmannaskapet kvarstår trots att vissa uppgifter lämnas till någon annan vid entreprenad.

Att huvudmannaskapet behålls innebär att det fortfarande är huvudmannen, dvs. den som överlämnar eller beställer entreprenaden, som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och andra författningar och därmed an-

---

²²⁶ 23 kap. 21 § skollagen.

²²⁷ SOU 2017: 44: *Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning*, s. 184.

²²⁸ 23 kap. 2 § skollagen.

svarar för att kvaliteten på undervisningen är tillräckligt hög. När det är en kommun som överlämnar uppgifterna är det fortfarande fråga om en kommunal verksamhet i förhållande till barn, elever och vårdnadshavare.²²⁹ Huvudmannen beslutar om verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet samt ansvarar för uppföljning och utvärdering av verksamheten.²³⁰

De bestämmelser som anges i skollagen eller andra författningar gäller även för uppgifter som utförs på entreprenad, om inget annat anges i 23 kap. skollagen eller i föreskrifter som har meddelats i anslutning till kapitlet.²³¹

Den som beställer entreprenaden skriver ett avtal med den som utför entreprenaden i vilket det bör framgå att bestämmelserna följs.²³² Dessutom är det den som beställer entreprenaden som står under direkt tillsyn av Skolinspektionen och därför måste försäkra sig om att regelverket följs.

Vilka aktörer som kan utföra uppgifter på entreprenad

I 23 kap. skollagen framgår vilka huvudmän som kan lämna över uppgifter på entreprenad och vilka uppgifter de kan överlämna. För att underlätta kompetensförsörjningen har vi dock vår huvudfokus på vilka aktörer som har möjlighet att utföra uppgifter på entreprenad.

Vem som får utföra delar av utbildningen på entreprenad varierar från fall till fall. För några typer av uppgifter får överlämningen ske till en enskild fysisk eller juridisk person, dvs. inte till en offentlig juridisk person som exempelvis kommuner. I vissa fall får överlämningen ske till en annan huvudman, vilket kan innebära en kommun, ett landsting, staten eller en enskild huvudman. Slutligen finns också ett exempel på uppgifter som endast får överlämnas till staten att utföra.

I 2 kap. 1 och 2 §§ kommunallagen finns några av de grundläggande principerna för den kommunala självstyrelsen och dess ramar. Kommuner och regioner får själva ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller regionens område eller deras medlemmar. De får inte ha hand om

---

²²⁹ SOU 2017:44: *Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning*, s. 185.

²³⁰ Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 508.

²³¹ 23 kap. 2 § tredje stycket skollagen.

²³² SOU 2017:44: *Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning*, s. 186.

sådana angelägenheter som enbart staten, en annan kommun, en annan region eller någon annan ska ha hand om.

Kopplingen till kommunens, eller regionens, område eller dess medlemmar ger uttryck för den så kallade lokaliseringsprincipen. Den innebär att angelägenheten av allmänt intresse, dvs. det som kommunen vill utföra, måste vara knutet till kommunens eget område eller medlemmar. Mot bakgrund av detta får kommuner, enligt kommunallagens bestämmelser, inte undervisa elever från andra kommuner på entreprenad.

Kommunallagen är dock underställd speciallagstiftning som skollagen. Av 23 kap. 3 § skollagen framgår att trots bestämmelserna i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens eller regionens område eller deras medlemmar får en kommun eller en region genom ett entreprenadavtal utföra uppgifter åt en annan huvudman inom skolväsendet.

Möjligheten att utföra uppgifter på entreprenad i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan

Som nämnts är entreprenad endast tillåtet under de förutsättningar som anges i 23 kap. skollagen.²³³ Av 23 kap. 13 § skollagen framgår att uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil får överlämnas till en enskild fysisk eller juridisk person på entreprenad inom gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.

Den här möjligheten infördes för kommuner och regioner (dåvarande landsting) i början av 1990-talet genom lagen (1993:803) om entreprenadförhållanden inom skolan. I propositionen anförde det ansvariga statsrådet att det borde införas en bestämmelse i den nu nämnda lagen som gav möjligheter för kommuner och regioner (landsting) att lämna över undervisning som avsåg karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil. Argumenten för detta var att statsrådet såg att vissa företag kunde erbjuda mer kvalificerade och moderna resurser i form av teknisk utrustning och kompetens än skolan vad har möjlighet att göra. I en del fall kan skolan helt sakna modern utrustning och också adekvat lärarkompetens.

---

²³³ 23 kap. 2 § andra stycket skollagen.

Att en kommun i ett sådant fall genom ett entreprenadavtal kan förlägga en del av gymnasieutbildningen till ett företag gav enligt statsrådets mening en möjlighet till en bättre utbildning för eleverna. Att på detta sätt mer aktivt få en samverkan mellan skolan och arbetslivet ansågs också innebära en vitalisering av utbildningen i gymnasieskolan även på andra områden än inom det område entreprenaden omfattar. Vidare framhölls att det också vara mer ekonomiskt fördelaktigt för en kommun eller ett landsting att lägga ut viss undervisning på en entreprenör än att själv bedriva den.²³⁴ Bestämmelsen infördes i lagen om entreprenadförhållanden i skolan och därefter togs den sedermera in i 2010-års skollag.

Bestämmelsen i dess nuvarande lydelse innebär att en kommun eller region inte själva får vara utförare av uppgifter på entreprenad inom dessa ämnen. Däremot kan de i egenskap av skolhuvudmän lämna uppgifter på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person, exempelvis till en enskild huvudman eller en så kallad branschskola.

I förarbetena till skollagens samlade bestämmelser om utbildning på entreprenad lyfter regeringen fram lika villkor som argument för att möjliggöra för fristående gymnasieskolor att lägga ut viss undervisning på entreprenad till enskild fysisk eller juridisk person. Som vi redogjort för ovan var detta redan möjligt för kommuner och regioner.²³⁵

Under den period då lagen (2017:571) om försöksverksamhet med branschskolor var i kraft möjliggjordes för kommuner och regioner att utföra uppgifter på entreprenad åt en annan huvudman inom skolväsendet.²³⁶

I förarbetena till skollagens samlade bestämmelser om utbildning på entreprenad lyfter regeringen fram lika villkor som argument för att möjliggöra för fristående gymnasieskolor att lägga ut viss undervisning på entreprenad till enskild fysisk eller juridisk person. Som vi redogjort för ovan var detta redan möjligt för kommuner och regioner.

Under den period då lagen (2017:571) om försöksverksamhet med branschskolor var i kraft möjliggjordes för kommuner och

---

²³⁴ Prop. 1992/93:230: *Valfrihet i skolan*, s. 32.

²³⁵ Prop. 2009/10:165: *Den nya Skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 507.

²³⁶ 3 § lagen (2017:571) om försöksverksamhet med branschskolor.

regioner att utföra uppgifter på entreprenad åt en annan huvudman inom skolväsendet.

3.5.4 Planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning

Planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning är områden som ingår i utredningens förslag om nya yrkesprogram i gymnasieskolan. Från och med den 1 juli 2025 ska nya bestämmelser om planering och dimensionering tillämpas för utbildning i gymnasieskolan.

Kommunen ansvarar för att ungdomar erbjuds ett allsidigt urval av nationella program

En kommun ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program. Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.²³⁷ En kommun ska i sin planering, så långt det är möjligt, anpassa utbudet och fördelningen av platser på de olika gymnasieprogrammen med hänsyn till elevernas önskemål. Redan i dag, innan de nya bestämmelserna om planering och dimensionering ska börja tillämpas, kan en kommun erbjuda utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt samverkansavtal med kommunen eller regionen. Kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen. Behöriga elever inom hela samverkansområdet ska tas emot i första hand, oavsett vilken hemkommun de har. Det är den kommun som ger utbildningen som är huvudman för utbildningen.

När det gäller introduktionsprogrammet programriktat val ska erbjudandet avse utbildningar som är inriktade mot ett allsidigt urval av de nationella program som kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal.²³⁸

---

²³⁷ 16 kap. 42 § skollagen.

²³⁸ 17 kap. 16 § skollagen.

Nya bestämmelser med krav på samverkan och att beakta arbetsmarknadens behov

I juni 2022 beslutade riksdagen om ändringar i skollagen med nya regler bland annat om kommuners skyldighet att teckna primära samverkansavtal rörande planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Huvudmän som bedriver utbildning på gymnasial nivå ska vidare väga in både elevers efterfrågan och arbetsmarknadens behov när de bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2023 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas i gymnasieskolan efter den 30 juni 2025. För komvux gäller de nya bestämmelserna för gymnasial utbildning som påbörjas efter den 31 december 2024.

Av 2 kap. 2 a § skollagen framgår att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. De samverkande kommunerna bildar ett primärt samverkansområde för utbildningen. Av 2 kap. 2 b § skollagen framgår att samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Med de nya bestämmelserna är det alltså fråga om krav på samverkan och inte längre bara en möjlighet att samverka.

Av 15 kap. 30 § andra stycket skollagen framgår att kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar, som finns inom ett primärt samverkansområde eller som omfattas av ett sekundärt samverkansavtal.

Ett primärt samverkansavtal ska omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever.²³⁹ En kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet. En kommun kan även erbjuda sådan utbildning anordnad av en kommun utanför det primära samverkansområdet eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal. För övrig utbildning i gymnasieskolan kan kommunen erbjuda utbildning som anordnas av en annan kommun eller region enligt ett sekundärt samverkansavtal.²⁴⁰

I förarbetena till nuvarande reglering om erbjudandet av gymnasieutbildning anges att hänsyn ska tas till elevernas efterfrågan.

---

²³⁹ 15 kap. 30 a § skollagen i lydelse från SFS 2022:1089.

²⁴⁰ 2 kap. 2 b § och 15 kap. 30 a § andra och tredje styckena skollagen.

Syftet var att utveckla elevinflytandet och därmed stärka ungdomarnas intresse och ansvar för sin gymnasieutbildning. Principen angavs vara att elevernas studieval ska styra utvecklingen, inte andra hänsyn från kommunens sida. Utan bredden som det allsidiga urvalet förväntades ge antogs en utveckling kunna ske mot att ett ökat antal ungdomar på egen hand skulle få söka utbildning på andra orter. Vidare angavs att ett allsidigt urval bör innebära att mer än hälften av de nationella programmen finns med i utbudet. Enligt förarbetena bör det dock inte uppställas en strikt regel om utbudet utan det bör ligga i kommunerna intresse att tillse att bredden blir tillräcklig.²⁴¹

Bakgrunden till de nya bestämmelserna finns i en problembild som flera utredningar beskrivit gällande gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Det handlar om bristande samordning och avsaknad av gemensam planering mellan utbildningsanordnare som lett till ett ineffektivt resursutnyttjande, att elever inte erbjuds ett allsidigt utbud av utbildningar och att utbildningarna inte motsvarar arbetsmarknadens behov av kompetens.

I mars 2018 fick därför en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur utbildning inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna kan planeras och dimensioneras inom ramen för en regional planeringsmodell. I uppdraget ingick även att se över ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna och andra aktörer när det gäller planering och dimensionering.²⁴²

De förslag som utredningen lade fram och som sedan beslutades innebär bland annat att arbetsmarknadens behov ska få betydelse när kommuner, enskilda huvudmän och regioner planerar och dimensionerar vissa utbildningar inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning.

Varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Samverkan ska ske genom ett primärt samverkansavtal. Det primära samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Samverkan ska omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever i gymnasieskolan

---

²⁴¹ Prop. 1990/91:85: *Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen*, s. 58.

²⁴² Kommittédirektiv (2018:17).

samt yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i utbildning på komvux på gymnasial nivå.²⁴³

I förarbetena nämns att samverkan kan handla om lokalisering av utbildningarna, hur många kommuner som ska erbjuda de vanligaste utbildningarna och var utbildningar med färre platser strategiskt ska placeras. Dessutom föreslås att kommunerna i sin planering bör tänka in var kompetens finns för att genomföra vissa utbildningar samt hur ansvaret för utbildningar som kräver dyr utrustning och material kan fördelas.²⁴⁴

I samband med ändringarna i skollagen fick Skolverket i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag, till stöd för huvudmännens planering och dimensionering.²⁴⁵

Regionala planeringsunderlag

I oktober 2023 tillgängliggjorde Skolverket den första omgången regionala planeringsunderlag, ett underlag per län. Underlagen ska kunna användas som stöd för huvudmännens arbete med att planera, dimensionera och erbjuda gymnasial utbildning. De ska också fungera som stöd för enskilda huvudmän som ansöker om godkännande för en utbildning i gymnasieskolan, samt användas av Skolinspektionen när den prövar sådana ansökningar. Dessutom ska planeringsunderlagen användas när Skolverket fördelar statsbidrag inom regionalt yrkesvux.

I planeringsunderlagen framgår vilken utbildning i gymnasieskolan och yrkesutbildning inom komvux som finns i länet. Det finnas också regionalt nedbruten statistik om elevers efterfrågan på gymnasial utbildning och arbetsmarknadens behov samt information om elevers etableringsgrad kopplad till varje gymnasieprogram och yrkesutbildning inom komvux. Även information om könsfördelning på de nationella programmen presenteras i underlagen och Skolverket gör slutligen en bedömning av behov av förändringar i utbudet.²⁴⁶

---

²⁴³ 2 kap. 2 a och 2 b §§ skollagen.

²⁴⁴ Prop. 2021/22:159: *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning*, s. 55–57.

²⁴⁵ 6 a § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

²⁴⁶ <https://www.skolverket.se/publikationsserier/regionala-planeringsunderlag/2023/planeringsunderlag-for-gymnasial-utbildning-blekinge-lan>, hämtat 24-05-08.

Regionerna, branschföreträdare på nationell nivå, myndigheter och andra intressenter har bidragit med kunskap om behovet av arbetskraft.

Under 2022–2023 har representanter från den enhet på Skolverket som arbetar med framtagande av planeringsunderlagen medverkat vid ett flertal möten med de nationella programråden för att diskutera de regionala planeringsunderlagen med branschföreträdarna. I dessa möten är det flera aktörer som har lyft värdet av att deras kunskaper tas i beaktande. Några branschföreträdare har också framfört att de inte instämmer i SCB:s analyser. Andra invändningar som branschföreträdare har är att utbildningsbehovet redovisas på ett sätt som inte synliggör skillnader mellan yrkesområden inom samma yrkesprogram.

Fler insatser behövs för att förändringar i utbudet av gymnasial utbildning ska få avsedd effekt

Skolverket redogör för de samlade erfarenheter som arbetet med planeringsunderlagen inneburit i en regeringsredovisning.²⁴⁷ Myndigheten har också tagit fram en nationell syntesrapport²⁴⁸ om utbud och efterfrågan som ett komplement till planeringsunderlagen. En slutsats som Skolverket presenterar är att det kommer att behövas fler insatser för att förändringarna i utbudet av gymnasial utbildning ska få effekt.

I samband med Forum planering och dimensionering som Skolverket genomfört under november 2023-februari 2024 fördes diskussioner med huvudmän i landets samtliga regioner. Syftet med forumen var att öka huvudmännens förståelse för Skolverkets bedömningar och att stimulera regional samverkan kring planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

Under dessa forum framkom att huvudmän ser praktiska såväl som ekonomiska hinder för att förändra utbildningsutbudet i den riktning Skolverket bedömer behövs. Många huvudmän upplever att det redan i dag är svårt att rekrytera yrkeslärare och tillhandahålla apl-platser i tillräcklig omfattning. Dessutom pekar många på att ungdomar och vuxna i alltför låg grad söker sig till utbildningar som förbereder för yrken där behoven på arbetsmarknaden är som

---

²⁴⁷ Redovisning av uppdrag om regionala planeringsunderlag, Skolverket 2024.

²⁴⁸ Utbud och efterfrågan på gymnasial nivå – en nationell bild, Skolverket 2023.

störst. Det gör det svårt att starta upp eller utöka antalet utbildningsplatser på dessa utbildningar, eftersom det finns en risk att de inte bär sig. Skolverket bedömer också att förändringarna kan komma att ta tid.

För att stärka huvudmännens förutsättningar att förändra utbildningsutbudet bedömer Skolverket att:

- Stat och huvudmän behöver arbeta aktivt med att säkra tillgången på yrkeslärare genom att öka incitamenten för yrkesverksamma att studera till och arbeta som lärare.
- Även komvux bör ingå i satsningar för att höja läraryrkets attraktionskraft.
- Huvudmän, arbetsmarknadens parter och regioner behöver arbeta för att främja samverkan mellan skola och arbetsliv för att kunna förbättra matchningen och kvaliteten i yrkesutbildningen.

4 Utredningens analysuppdrag

Inom ramen för uppdraget har utredningen genomfört en mängd statistiska analyser som har legat till grund för utredningens förslag. Analyserna sammanfattas i detta kapitel och presenteras i sin helhet i kapitlen 16 till 23. I utredningens analysuppdrag ingår att beskriva den grupp av elever som inte når målen för utbildningen i grund- och gymnasieskolan samt identifiera hinder som försvårar genomströmning. Vidare ska utredningen analysera och beskriva gymnasieskolans betydelse för ungas etablering på arbetsmarknaden och identifiera hinder som försvårar etablering på arbetsmarknaden. Utredningen ska även analysera för- och nackdelar med hur dagens system för övergången från grund- till gymnasieskolan är konstruerat. I analysuppdraget ingår även att beskriva övergången från gymnasieskolans högskoleförberedande program till högre utbildning och arbetsliv samt även övergången till arbetslivet från de nationella yrkesprogrammen.

I detta kapitel finns även en sammanfattning av resultaten från den enkätundersökning till rektorer på introduktionsprogrammet individuellt alternativ (IMA) som utredningen genomfört. Resultaten av enkätundersökningen beskrivs i sin helhet i kapitel 23. Vidare finns även sammanfattningar av utredningens intervjuer med elever på introduktionsprogrammen samt utredningens möten med rektorer och lärare. Dessa beskrivs i sin helhet i kapitel 24 och 25.

4.1 Utredningens analysuppdrag

4.1.1 Gymnasieskolans betydelse för ungas etablering

Brist på gymnasialt yrkesutbildade

Arbetsmarknaden behöver fler gymnasialt yrkesutbildade. Det visar prognoser som har publicerats de senaste åren. Det är brist på utbildade från flera av gymnasieskolans yrkesprogram och det är förhållandevis lätt att få jobb efter avslutad gymnasieutbildning i Sverige. Andelen i jobb 1–3 år efter avslutade studier i gymnasieskolan är högre i Sverige än genomsnittligt i EU. Vidare är andelen unga som varken arbetar eller studerar lägre i Sverige än i flertalet andra länder och andelen har minskat de senaste 15 åren.

Yrkesutbildning och fler avklarade gymnasiepoäng – bra för arbetsmarknadsetablering

De allra flesta får arbete eller studerar vidare efter gymnasieskolan. Det gäller såväl de som tagit examen från gymnasieskolan som de som inte gjort det. Det finns dock vissa grupper som har lättare att etablera sig än andra.

Analyserna visar att valet av program påverkar elevernas chanser att klara studierna och senare etableras på arbetsmarknaden. Generellt gäller att yrkesutbildning är ett bra alternativ och särskilt för dem som har lite lägre betyg från grundskolan även om det finns skillnader i etablering mellan de olika yrkesprogrammen. I genomsnitt blir dock etablering och förvärvsinkomst något sämre för flickor som läst yrkesprogram. Analyserna visar också att det är mer negativt för etableringen på arbetsmarknaden att inte ha slutfört ett högskoleförberedande program än det är att inte ha slutfört ett yrkesprogram.

En viktig slutsats är att det finns ett tydligt samband mellan antalet avklarade gymnasiepoäng och senare arbetsmarknadsetablering. Ju fler kurser en elev klarat desto smidigare blir etableringen. Samtidigt visar analyserna att examen i sig inte tycks avgörande för att få jobb men examen har betydelse för vidare studier.

Utredningen kan också konstatera att eleverna på introduktionsprogrammen ofta arbetar i samma yrken som elever från nationella program. De finns i de flesta av de vanligaste yrkena som elever har

som har avslutat sin gymnasieutbildning på ett nationellt program. Vissa yrken är vanligare än andra bland elever från introduktionsprogrammen, till exempel vårdbiträde, personliga assistenter och undersköterskor på äldreboende.

Arbetsuppgifter med olika svårighetsgrad inom ett och samma yrke

Utredningen har även analyserat vilka färdigheter i form av läsning som används i olika yrken och inom ett och samma yrke. Det visar sig att det finns skillnader både inom och mellan yrken. Det tycks alltså finnas en bredd av arbetsuppgifter med olika svårighetsgrad vilket visar att det finns utrymme på arbetsmarknaden för personer som har yrkesfärdigheter men en lägre nivå av teoretiska kunskaper.

4.1.2 Elever som inte når målen i grundskolan

Andelen obehöriga till nationella program är relativt konstant

Det finns mycket kunskap om vilka elever som har svårare att nå målen i grund- och gymnasieskolan. Det är väl känt att elevers bakgrund påverkar deras betygsresultat och deras utsikter att framgångsrikt avsluta sin utbildning. Flera olika aspekter av bakgrund har visat sig ha betydelse som till exempel kön, socioekonomisk bakgrund och migrationsbakgrund.

Under många år har en betydande andel av eleverna som lämnat grundskolan inte varit behöriga till studier på nationella program. Andelen obehöriga har varierat över tid beroende på att det har funnits fler eller färre elever med kort tid i Sverige. Men bland elever med svensk bakgrund har andelen obehöriga länge varit konstant, mellan 9–10 procent, trots flertalet reformer för att minska denna andel. En slutsats är att det sannolikt inte går att pressa ner antalet obehöriga elever till noll, och att gymnasieskolan måste ha utbildningar som fungerar för den här elevgruppen.

4.1.3 Övergången från grund till gymnasieskola

Behörighetskraven – både positivt och negativt

Andelen elever som påbörjar gymnasieskolan har ökat över tid och i dag påbörjar nästan alla gymnasieskolan. 1998 infördes behörighetskrav som då innebar att man var tvungen att ha godkänt i de så kallade kärnämnen (svenska, engelska och matematik) för att få påbörja ett nationellt program. De som inte var behöriga till gymnasieskolans nationella program fick påbörja individuella programmet (IV)¹. Analyser av konsekvenser av införandet av dessa behörighetsregler visar att avhoppet sannolikt ökade bland elever som omfattades av behörighetskraven och färre fick läsa yrkesutbildning.

Utredningen har även undersökt om obehöriga elever hade klarat sig bättre om de i stället hade fått möjlighet att gå direkt in på ett nationellt program. Det kan konstateras att behörighetsreglerna bidrar till att elever på nationella program har de förkunskaper som är viktiga för att ha goda förutsättningar att slutföra utbildningen. Samtidigt visar analyserna att det kan finnas vissa negativa effekter av behörighetsreglerna i form av lägre fullföljandegrad. Framför allt obehöriga elever med relativt sett högre meritvärden från grundskolan hade sannolikt fullföljt i något större utsträckning om de inte på grund av behörighetskraven hade stängts ute från ett nationellt program.

Olika tillgång till yrkesutbildning på introduktionsprogrammen

Utredningen kan vidare konstatera att tillgången till yrkesutbildning på introduktionsprogrammen är olikvärdig och skiljer sig åt mellan regioner och kommuner. I en del regioner är det vanligare att obehöriga får påbörja ett introduktionsprogram med yrkesinriktning medan det i andra regioner är vanligare att obehöriga påbörjar ett introduktionsprogram med fokus på att läsa in grundskoleämnena.

---

¹ I och med Gy11 ersattes det individuella programmet med introduktionsprogram.

4.1.4 Elever som inte når målen i gymnasieskolan

Relativt konstant andel som inte klarar gymnasieskolan

Andelen som klarar gymnasieskolan har varit relativt konstant åtminstone sedan år 2000 även om gymnasieskolan och klassificeringen för avklarade studier har förändrats. Ungefär fyra av fem elever med svensk bakgrund kan ses som att de har klarat av gymnasieskolan inom fyra år. En majoritet av eleverna på gymnasieskolan slutför således utbildningen men under lång tid har ungefär var femte elev med svensk bakgrund inte fullföljt gymnasieskolan. Om elever med utländsk bakgrund inkluderas är andelen som inte fullföljer högre och varierar över tid. Läsåret 2022/23 uppgick andelen som inte tagit examen inom fyra år till 26 procent.

I internationell jämförande statistik framstår Sverige som ett land där relativt färre klarar gymnasieskolan. Utredningen drar slutsatsen att detta framför allt förklaras av skillnader i hur den gymnasiala utbildningen är uppbyggd. Det finns inga tydliga samband på nationsnivå mellan ett lands resultat i internationella studier och andelen elever som klarar en gymnasieutbildning, vilket indikerar att kravnivåerna varierar.

15 procent tar inte examen på högskoleförberedande program

Bland elever som påbörjar en högskoleförberedande utbildning är andelen som inte tar examen 15 procent medan andelen bland elever som påbörjar ett yrkesprogram är drygt 20 procent. Sannolikheten att ta en examen är högre, vid ett givet meritvärde från grundskolan, bland dem som påbörjar ett yrkesprogram än bland dem som påbörjar ett högskoleförberedande program. Elever som inte tar examen från ett högskoleförberedande program hade sannolikt haft större chanser att göra det om de i stället hade påbörjat ett yrkesprogram. Samtidigt visar analyserna att de flesta elever tycks ha en tydlig preferens mot att antingen välja högskoleförberedande program eller yrkesprogram. Det är väldigt få elever som när de söker till gymnasieskolan söker ett högskoleförberedande i första hand och ett yrkesprogram i andra hand.

De flesta på yrkesprogrammen når relativt långt

När det gäller elever som påbörjar ett yrkesprogram har utredningen analyserat vad elever går i mål med. Utredningen kan konstatera att de flesta når relativt långt. Andelen som tar examen har ökat över tid och bland nybörjare på yrkesprogram år 2019 var det 79 procent som tagit examen efter fyra år. Därutöver är det en grupp på 7 procent som har fått studiebevis och betygssatts i alla kurser men inte uppnått examen. De flesta ligger dock nära examen. Sen finns det de som har varit inskrivna i gymnasieskolan under hela gymnasietiden (till årskurs 3) men inte blivit betygssatta i alla ämnen. En del av dessa har också nått långt och tagit relativt många poäng. Bara en relativt liten andel (6 procent) hade hoppat av i årskurs 1 eller årskurs 2. Analysen talar för att elever som är behöriga till yrkesprogram omfattande minst 2 500 poäng ska påbörja ett sådant program för att nå så långt som möjligt.

Elever på introduktionsprogrammen erbjuds olika mängd gymnasiekurser

Elever som påbörjar introduktionsprogrammen är en mycket heterogen grupp. En del saknar godkänt betyg i något enstaka ämne medan andra inte har några godkända betyg alls från grundskolan. Eleverna som påbörjar ett introduktionsprogram tar olika många gymnasiepoäng. Omkring var femte tar en examen från ett nationellt program. Samtidigt är det en relativt stor grupp som inte har tagit några gymnasiekurser alls även om de då oftast har klarat grundskolekurser. Analyserna visar att skolan som eleven hamnar på har betydelse för resultaten. Elever med ungefär samma betyg från grundskolan men som hamnar på olika skolor kan komma ut med väldigt olika gymnasiepoäng i genomsnitt. På vissa skolor lyckas eleverna i genomsnitt komma ut med uppemot 1 300 gymnasiepoäng även om eleverna har låga grundskolebetyg (meritvärde 1–50 poäng) medan på andra skolor kommer elever med samma meritvärden inte ut med några gymnasiepoäng alls. Utredningen har försökt att öka förståelsen för dessa skillnader. En förklaring tros vara att olika skolor erbjuder olika tillgång till gymnasiekurser för elever på introduktionsprogrammen. I analyser av vad som karaktäriserar de skolor där elever som påbörjar ett introduktionsprogram får med

sig många gymnasiepoäng, tycks det positivt för poängproduktionen att påbörja introduktionsprogrammet på en skola där många elever går på yrkesprogram. Att få tillgång till att läsa fler gymnasiekurser är viktigt eftersom utredningens analyser visar att fler avklarade gymnasiepoäng ökar chanserna att etableras på arbetsmarknaden.

Elever på introduktionsprogram är ofta inskrivna minst 3 år

Utredningen har också tittat på hur länge elever som påbörjar introduktionsprogrammen går i gymnasieskolan. Det visar sig att majoriteten, 8 av 10, är inskrivna minst tre år och 4 av 10 är inskrivna minst fyra år. En del hoppar dock av gymnasieskolan och är bara inskrivna i ett eller två år. Det gäller för 2 av 10 av dem som påbörjar ett introduktionsprogram.

4.1.5 Övergången från gymnasieskolans nationella program till högre utbildning och arbetsliv

Elever på högskoleförberedande program studerar ofta vidare

Tidigare studier har visat att många elever på högskoleförberedande program inte studerar vidare utan i stället söker sig ut i arbetslivet. Det framgår t. ex av betänkandet *Gemensamt ansvar en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*². Tidigare studier visar också ofta att de som gått ett högskoleförberedande program utan att studera vidare har en sämre löneutveckling än elever som gått yrkesprogram. Utredningen har analyserat vad eleverna gör efter att de slutfört ett högskoleförberedande program. I analysen följs elever som slutfört ett högskoleförberedande program under 11 år, vilket är en längre uppföljningsperiod än i de flesta andra studier.

Med en så lång uppföljningshorisont som 11 år visar det sig att en stor majoritet av eleverna som slutfört utbildningen påbörjar högre studier, 86 procent av kvinnorna och 81 procent av männen. På så vis tycks det som att de högskoleförberedande programmen fungerar som det är tänkt. De som inte slutför en högskoleförbere-

---

² SOU 2020:33.

dande utbildning studerar ofta på komvux och en del fortsätter sedan vidare till högre studier.

När det gäller arbetsinkomsten så är inkomsten till en början högre bland sysselsatta med en yrkesutbildning än bland sysselsatta med en högskoleförberedande utbildning. Detta gäller särskilt för män. Efter 11 år har dock sysselsatta män med en högskoleförberedande utbildning inkomstmässigt kommit i kapp sysselsatta män med en yrkesutbildning. Sysselsatta kvinnor med en högskoleförberedande utbildning har snarare högre inkomst på sikt än sysselsatta kvinnor som gått ett yrkesprogram.

4.2 Rektorerna om individuellt alternativ

Utredningen har utfört en enkätundersökning bland rektorer för introduktionsprogrammet individuellt alternativ (IMA). Syftet med undersökningen har varit att få kunskap om innehållet och organisationen av IMA samt vilka möjligheter och utmaningar som rektorerna upplever med programmet. Nedan ges en kortfattad sammanfattning av resultaten. I kapitel 23 presenteras resultaten i sin helhet.

Enkäten visar bland annat att det är stort fokus på grundskoleämnen på IMA. Enligt rektorerna är grundskoleämnen huvudsakligt innehåll på omkring 9 av 10 skolenheter. Det är ovanligt att eleverna erbjuds yrkeskurser. Enligt rektorerna är de största utmaningarna med IMA att eleverna har hög frånvaro och att eleverna har stort stödbehov. De flesta rektorer (tre av fyra) uppfattar att nuvarande styrning av IMA fungerar mycket bra eller ganska bra. Rektorerna menar att flexibiliteten är bra vilket gör det möjligt att anpassa innehållet för varje elev.

Elever på IMA har rätt till en minsta garanterad undervisningstid på 23 timmar. Utbildningens omfattning får dock minskas för en elev som begär det om huvudmannen för utbildningen bedömer att det finns särskilda skäl. Enligt enkäten är det många elever (närmare 60 procent) som har en lägre undervisningstid än 23 timmar. Det är enligt en del rektorer svårt att motivera eleverna att läsa så många timmar.

4.3 Elevröster

Utredningen har intervjuat 48 gymnasieelever om deras erfarenheter av introduktionsprogrammen. Nedan ges en kortfattad sammanfattning av intervjuerna. I kapitel 24 ges en mer omfattande beskrivning.

Eleverna har bland annat fått beskriva sina erfarenheter av att bli obehöriga. De beskriver problematik kring skolgången i grundskolan och hur de exempelvis haft problem med stora klasser, stökig skolmiljö, mobbning, brist på stöd och sociala svårigheter med lärare och jämnåriga som ofta lett till hög frånvaro, sänkt självförtroende och låg motivation.

Eleverna har också beskrivit övergången från grund- till gymnasieskola där eleverna ofta upplever att de haft mycket begränsade val och möjligheter och att de blivit placerade på ett introduktionsprogram utan andra alternativ. Samtidigt beskriver eleverna ofta övergången till introduktionsprogrammen som positivt med bra lärare, stöd och anpassningar. I intervjuerna framkommer det hur eleverna ofta ser IM som en 'andra chans' och de allra flesta elever har förståelse för att utbildning är viktigt även om deras egen skolgång av olika skäl inte alltid har fungerat.

4.4 Samtal med rektorer och lärare

Utredningen har sett det som prioriterat att träffa och samtala med olika aktörer som arbetar med utredningens frågor. Nedan ges en kort sammanfattning av de viktigaste slutsatserna från samtalen. I kapitel 25 beskrivs samtalen mer utförligt.

Utredningen har bland annat frågat om erfarenheter av dagens introduktionsprogram och fått synpunkter på utredningens förslag.

Det framkommer tydligt i samtalen med lärare och rektorer att introduktionsprogrammets målgrupp är väldigt heterogen. De flesta är eniga om att alla elever inte kan släppas in direkt på dagens nationella program. Det finns olika grupper av elever med olika behov av utbildning och skolor måste erbjuda utbildningar för hela spännvidden elever. Många som utredningen talat med tycker att elever på introduktionsprogrammen borde få läsa mer yrkesutbildning och de flesta är överens om att det saknas platser på de mer yrkesinriktade introduktionsprogrammen. Det är i många fall för stort fokus på grundskoleämnen och behörighet till nationella program.

När utredningen har presenterat innehållet på de nya 1 900-poängsutbildningarn för rektorer och lärare är det en del som menar att det skulle lämpa sig väl för en stor del av deras elever och att eleverna skulle tycka om upplägget. De är också positiva till att det skulle vara en reglerad utbildning så att de inte själva behöver ”uppfinna hjulet”. Samtidigt menar andra att det skulle kunna vara för mycket för en del av deras elever.

5 Förslag om yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

I detta kapitel redogör utredningen för förslag om nya valbara yrkesutbildningar som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Utbildningarna ska vara nationellt utformade och ha en tydlig praktisk inriktning som underlättar etablering på arbetsmarknaden. Utredningen föreslår att utbildningarna även ska innehålla ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Omfattningen av dessa ämnen ska vara betydligt mindre än på dagens yrkesprogram och innehållet ska utformas så att det är anpassat efter vilka kunskaper i ämnena som eleverna kommer att behöva i sin yrkesutövning. Utredningen föreslår även att ett nytt ämne, samhälls- och arbetslivskunskap, 50 poäng, ska ingå i utbildningarna.

De nya yrkesprogrammen ska i första hand rikta sig till elever som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska dock kunna byta till ett 1 900-poängsprogram om de har särskilda skäl i form av studiesvårigheter.

Innehållet i de nya yrkesprogrammen motsvarar studietakten för två års heltidsstudier på dagens yrkesprogram. Utbildningarna ska dock i normalfallet genomföras på tre år men kan under vissa omständigheter även genomföras på kortare eller längre tid. De nya yrkesprogrammen ska leda till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

Förslagen om nya nationella yrkesprogram innebär förändringar för gymnasieskolan som helhet, med bland annat konsekvenser för introduktionsprogrammen vilka tas upp i kapitel 6 och förändringar av behörighetskrav till dagens yrkesprogram och programinriktat val vilket tas upp i kapitel 7.

5.1 Nationella yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska införas

5.1.1 Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska införas i gymnasieskolan

Förslag: Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska införas i gymnasieskolan, i första hand för elever som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng. De nya yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet.

Yrkesutbildning underlättar etablering på arbetsmarknaden – och ju fler gymnasiepoäng desto snabbare etablering

Undersökningar från SCB och Svenskt Näringsliv visar att det finns en stor efterfrågan av gymnasialt yrkesutbildade inom många områden på arbetsmarknaden. I Svenskt Näringslivs rekryteringsenkät uppger 7 av 10 medlemsföretag att de har svårt att rekrytera, och nära hälften av företagen anger att de letar personer med gymnasial yrkesutbildning.¹ Enligt SCB kommer efterfrågan långsiktigt att öka ytterligare (se vidare avsnitt 17.3). Att yrkesutbildning underlättar etablering framgår av utredningens analyser. Det är större sannolikhet för elever med ett visst meritvärde från grundskolan att ta examen från ett yrkesprogram än från ett högskoleförberedande program, vilket i synnerhet påverkar möjligheten till en gymnasieexamen för elever med låga meritvärden från grundskolan (se avsnitt 17.4.2). Analyserna visar också att det har betydelse vilken yrkesutbildning eleven har gått och vissa utbildningar leder till snabbare etablering än andra. Detta ligger helt i linje med de analyser som låg till grund för kravet på huvudmän att vid planering och dimensionering även ta hänsyn till behoven på arbetsmarknaden.² Reglerna för planering och dimensionering bör även tillämpas på de nya yrkesprogrammen. Detta beskrivs närmare i avsnitt 5.6.

---

¹ *Kompetens – var god dröj*, Rekryteringsenkäten 2023/2024, Svenskt Näringsliv 2024.

² SOU 2020:33: *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.

Statens skolverk har jämfört etableringen för elever som har tagit en gymnasieexamen med dem som inte har uppnått kraven för examen.³ En sådan jämförelse visar att elever som har tagit examen har en snabbare etablering på arbetsmarknaden jämfört med dem som inte har tagit examen. Utredningen anser att detta har skapat en bild av att det krävs en gymnasieexamen för att man ska kunna få ett jobb efter gymnasieskolan. Det passar dessutom väl in i en logik som har stor påverkan på hur dagens introduktionsprogram erbjuds och utformas. Den logiken skulle kunna beskrivas så här: Om gymnasieexamen är ett krav för etablering på arbetsmarknaden bör utbildningen på introduktionsprogram inriktas på att eleverna ska bli behöriga. När de uppnått behörighet får de välja ett nationellt program där de ges möjlighet att ta den examen som uppfattas vara en förutsättning för etablering.

Utredningen har gjort fördjupade analyser av gymnasieexamens betydelse för etablering (se avsnitt 17.4.1). Dessa visar att det inte är några stora skillnader i etablering mellan dem som precis har klarat examen och dem som ligger precis på gränsen. Detta talar för att examen i sig inte har en avgörande betydelse. Däremot är det så att ju fler gymnasiepoäng en elev har tagit i gymnasieskolan desto större sannolikhet för en snabb etablering. Fler godkända avklarade poäng innebär att eleven har tillgodogjort sig mer kunskap och därför är bättre förberedd för arbetslivet. Sambandet mellan hur många gymnasiepoäng en elev klarat av och etableringen på arbetsmarknaden åskådliggörs i figur 5.1.

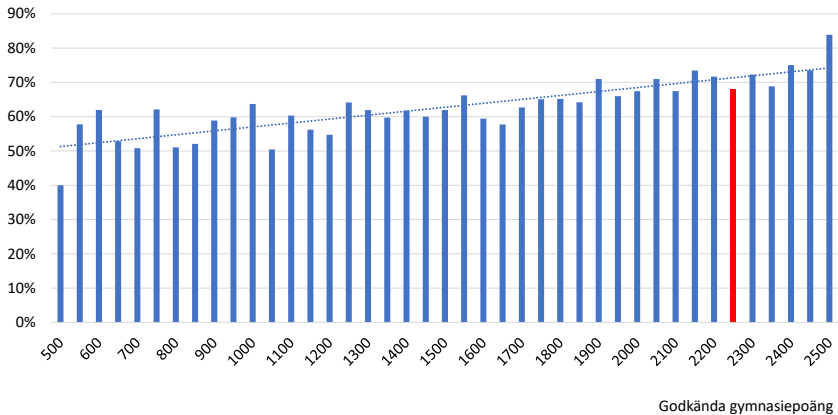
---

³ *Etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier år 2021 efter gymnasieskolan*. Skolverket 2021, s. 15.

Figur 5.1 Andelen etablerade uppdelat efter antalet godkända poäng

Röd stapel anger gräns för antal godkända gymnasiepoäng som krävs för examen (2 250 poäng)

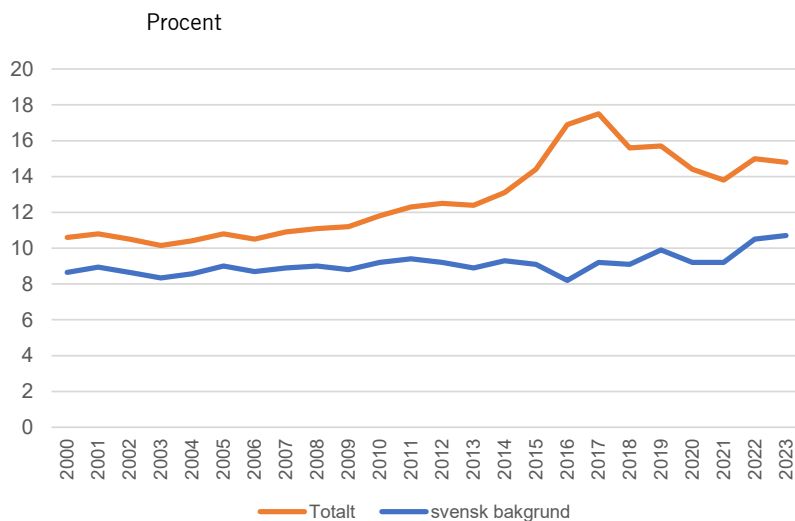
Andel etablerade två år efter avslutade studier i gymnasieskolan

Källa: Utredningens egna beräkningar, se vidare avsnitt 17.4.1.

Elever som saknar behörighet till nationella program har sämre möjligheter att påverka sin framtid

För majoriteten av eleverna fungerar grundskolan och gymnasieskolan väl. Men under många år har en betydande andel av eleverna som lämnat grundskolan inte varit behöriga till studier på nationella program. Andelen elever som inte har blivit behöriga direkt från grundskolan har varierat något men variationerna beror till stor del på hur stor den nyanlända gruppen varit från år till år. Bland grundskoleelever födda i Sverige har andelen som inte blivit behöriga legat kring 9–10 procent sedan början av 2000-talet (se figur 5.2 samt avsnitt 18.3). Åtgärder som kan bidra till att fler elever lämnar grundskolan med goda förkunskaper kommer att bidra till bättre resultat i gymnasieskolan. Med tanke på hur stabil nivån på andelen obehöriga elever har varit under lång tid bedömer utredningen dock att det även under överskådlig tid kommer att finnas en relativt stor grupp elever som lämnar grundskolan med bristande förkunskaper.

Figur 5.2 Andelen elever som är behöriga till nationellt program

Källa: Skolverket.

Elever som inte blir behöriga till nationella program hänvisas till något av de fyra introduktionsprogrammen där de har möjlighet att läsa in de grundskolebetyg de saknar. Grundtanken med introduktionsprogrammen är att ge elever som är obehöriga till ett nationellt program en möjlighet att ta igen kunskaper de av olika skäl inte har med sig från grundskolan. Genom introduktionsprogrammen ska eleverna få de förkunskaper som krävs för att klara ett nationellt program, annan fortsatt utbildning eller att gå över till arbetslivet. Utredningens analyser (se avsnitt 20.2.2) och en enkätundersökning till rektorer på introduktionsprogrammet individuellt alternativ (se kapitel 23) samt tidigare rapporter från Skolverket visar att många elever ägnar mycket tid åt att läsa grundskoleämnen på introduktionsprogram⁴. Vid utredningens besök och samtal med skolor framgår att det kan vara eleverna själva som önskar detta till en början. De siktar på att bli behöriga eftersom de först då kan söka den utbildning de egentligen vill gå. Men även huvudmän och skolor har fokus på att eleverna ska försöka bli behöriga eftersom de ser detta som sitt huvuduppdrag. Ungefär hälften av eleverna

⁴ *Introduktionsprogram*, Skolverket 2014 samt *Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt*, Skolverket 2019.

som börjar på introduktionsprogram läser in de grundskoleämnen som behövs för behörighet till ett nationellt program och går över till ett sådant, men en stor majoritet (cirka 80 procent) av eleverna som börjar på ett introduktionsprogram når inte en gymnasieexamen (se avsnitt 20.2).

För elever som inte studerar vidare efter gymnasieskolan väntar arbetslivet och behovet av att kunna försörja sig, vilket är en viktig aspekt av elevers identitetsskapande och steg till vuxenlivet. Även de elever som inte går över till ett nationellt program behöver därför rustas för att etablera sig på arbetsmarknaden. För de elever på introduktionsprogram som inte blir behöriga inom ett eller ett par år eller som hellre siktar direkt mot arbetslivet varierar dock tillgången till yrkesutbildning stort. En del elever på introduktionsprogram erbjuds att läsa sammanhållna yrkesutbildningar (yrkespaket) som är avstämde med branschen. Andra får läsa enstaka yrkesämnen och sedan vänta tills de lämnat gymnasieskolan för att få möjlighet att läsa yrkespaket i komvux, där det inte är några behörighetskrav. Elever som inte är behöriga till nationella program och som egentligen vill ut och jobba hamnar i vad flera företrädare för skolor uttryckt som "en limbo". De fastnar i att försöka läsa in ämnen de redan misslyckats med i grundskolan och kommer därför inte vidare i systemet. Utredningen anser att det inte är rimligt att elever som har som mål att snabbt få börja jobba ska behöva vänta på att få påbörja en yrkesutbildning. I stället för att ägna ett eller flera år åt att försöka bli behöriga till nationella program bör eleverna få möjlighet att påbörja en yrkesutbildning direkt efter grundskolan, om deras mål är att inte studera vidare efter avslutad gymnasieutbildning utan att så snabbt som möjligt etablera sig på arbetsmarknaden.

Yrkesutbildning kan motivera och bidra till meningsfullhet

Många elever som inte är behöriga till dagens nationella program har lång erfarenhet av vad som brukar beskrivas som misslyckanden i skolan. Återkommande skolmisslyckanden riskerar att leda till en känsla av att inte kunna något och till ett lågt förtroende för skolan som institution. Detta i sin tur främjar inte motivationen att lära sig och engagera sig, och eleven riskerar att hamna i en ond cirkel av upprepade skolmisslyckanden. De nya yrkesutbildningarna som

utredningen föreslår bör därför utformas för att fånga upp och stimulera elevernas motivation och vilja att engagera sig. Yrkesämnenen är tydligt kopplade till elevernas framtida möjligheter till egen försörjning, vuxenblivande och nya möjligheter så som att till exempel flytta hemifrån. Detta är viktiga mål för många ungdomar vilket kan bidra till ökad motivation för att fullfölja gymnasieskolan.

Yrkesämnena är i lägre grad än de gymnasiegemensamma ämnena en direkt fortsättning på grundskolans ämnen. De kräver vissa färdigheter, exempelvis språkliga och matematiska, men är också att betrakta som nybörjarämnena för elever som kommer från grundskolan. För elever som har upplevt misslyckanden i grundskoleämnena kan yrkesämnena därför innebära en nystart och upplevelsen av att få en ny chans. Statens skolinspektion konstaterar att elevernas motivation ökar när undervisningen ges i ett meningsfullt sammanhang. Genom yrkesämnena kan eleverna dessutom se mer konkret behov av att ha kunskaper i gymnasiegemensamma ämnen.⁵ Detta bekräftas av elever som utredningen pratat med (se kapitel 25).

Att få påbörja en i elevernas ögon riktig yrkesutbildning kan bland annat bidra till känslan att få en nystart och en ny chans, vilket i sin tur kan minska risken att eleverna tappar motivationen att lära eller kanske till och med hoppar av. Utredningen Fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning⁶ genomförde en intervjustudie med skolföreträdare om yrkespaket på yrkesintroduktion. Respondenterna vittnade om att möjligheten att få läsa en yrkesutbildning i form av ett yrkespaket för flera elever inneburit att skolmisslyckanden kunnat undvikas och att elever med stolthet och goda utsikter kunnat övergå från gymnasieskolan till yrkeslivet.⁷ Även elever, lärare och skolledare som utredningen mött har beskrivit hur studier med inriktning mot en framtida försörjning bidrar till en känsla av självständighet, och därmed meningsfullhet, som är motiverande för eleverna.

Utredningen har även samtalat med lärare och skolledare om hur de ser på elevernas möjlighet att få jobb efter att ha gått på ett introduktionsprogram. Flera svarar att elever på yrkesintroduktion fått extrajobb redan under utbildningen, och framtiden för eleverna beskrivs som hoppfull. En uppfattning om att många elever går

⁵ *Undervisningen på yrkesprogram*. Skolinspektionen, kvalitetsgranskning, rapport 2014:05.

⁶ U 2021:01.

⁷ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* s. 205–206.

vidare till arbete framkom även i ovan nämnda intervjustudie om yrkespaket på yrkesintroduktion. Även utredningens egna intervjuer med elever vittnar om att många har extrajobb samtidigt som de läser på introduktionsprogram (se kapitel 24). Detta visar att många elever som får chansen redan under utbildningen på introduktionsprogram visar sådan kompetens och motivation som efterfrågas av arbetsgivare. Utredningens analyser bekräftar att elever som enbart har gått på introduktionsprogram under sin gymnasietid är attraktiva för arbetsgivare. Elever från introduktionsprogram återfinns i de flesta yrken som yrkesprogrammen leder till (se avsnitt 20.3.2). Utredningen har dragit slutsatsen att yrkesutbildning är ett motiverande studiealternativ som underlättar etablering i arbetslivet även för elever som har lägre meritvärden från grundskolan. Utformningen av yrkesutbildning för elever som inte är behöriga till nationella program bör ta sin utgångspunkt i att etableringen påverkas av att eleven tar så många gymnasiepoäng som möjligt.

Elever som saknar behörighet till dagens nationella program behöver få tillgång till yrkesutbildningar som underlättar deras arbetsmarknads-etablering

Med stöd av den mer nyanserade bilden av elevers arbetsmarknads-etablering samt mot bakgrund av den varierande tillgången på yrkesutbildning på introduktionsprogrammen och behoven på arbetsmarknaden anser utredningen att det finns anledning att även elever som inte nått kraven för behörighet till dagens yrkesprogram ska erbjudas strukturerade yrkesutbildningar. En viktig fråga för utredningen att ta ställning till har varit om elever på nya yrkesutbildningar ska erbjudas att läsa samma yrkesutbildningsinnehåll som finns inom dagens yrkesprogram, eller om det finns anledning att utveckla utbildningar mot enklare eller mer avgränsade arbetsuppgifter, med mindre omfattning av yrkesämnen. Ett argument för att ta fram utbildningar mot enklare och mer avgränsade arbetsuppgifter kan vara att det på arbetsmarknaden anställs personer som utför just sådana arbetsuppgifter, där det ställs lägre eller inga krav på specifikt yrkeskunnande. Ett annat argument för att utveckla sådana utbildningar skulle kunna vara att elever som inte har uppnått behörighet till ett yrkesprogram i grundskolan inte har de förkunskaper som krävs för att tillgodogöra sig yrkesutbildningsinnehållet

på dagens yrkesprogram. Utredningen har diskuterat frågan om vad utbildningsinnehållet bör vara med både lärare, skolledare och företrädare för arbetsgivare och fack inom flera yrkesområden. Lärare och skolledare har ofta framhållit att många elever på introduktionsprogram skulle klara de flesta yrkeskurserna om de bara gavs tillräckligt med tid. Det tyder på att skolorna bedömer att många elever har en hel del förkunskaper, trots att de saknar flera godkända grundskolebetyg. Lärare och skolledare har även betonat vikten av att elever får en bred grund i sin utbildning. Utbildningar inom alltför smala områden riskerar att leda till en osäker etablering som påverkas av konjunktursvängningar på arbetsmarknaden och försvårar omställning. Företrädare för fack och arbetsgivare har haft svårt att ge exempel på enklare eller mer avgränsade arbetsuppgifter som det skulle vara relevant att utbilda emot. Snarare har parterna betonat betydelsen både av den breda och mer specifika kompetens som uppnås genom dagens yrkesprogram. Statistiken visar inte heller någon ökning på arbetsmarknaden av så kallade enklare jobb. Däremot ökar antalet anställda i yrken som kräver gymnasial utbildning (se avsnitt 17.2).

Att ta bort behörighetskraven till dagens yrkesprogram är inte lösningen på bristande förkunskaper från grundskolan

Enligt flera branschrepresentanter som utredningen samrått med krävs att eleverna har läst de fullständiga yrkesutgångarna⁸ från yrkesprogrammen för att vara anställningsbara inom de yrken som programmen leder till. Ett sätt att tillgängliggöra sådan yrkesutbildning för elever som är obehöriga till dagens nationella program skulle kunna vara att öppna dagens yrkesprogram för alla elever. Utredningen har analyserat vilka effekterna skulle bli på genomströmningen om behörighetskraven till yrkesprogrammen skulle tas bort. Gruppen som inte är behörig till de nationella programmen är en heterogen grupp med avseende på studieresultat (och förkunskaper) från grundskolan. Utredningens analys visar att en förändring som innebär att behörighetskraven tas bort endast marginellt skulle bidra till att fler elever tar examen från ett yrkesprogram, om de skulle få direkt tillgång till en sådan utbildning efter

---

⁸ En yrkesutgång motsvarar en viss yrkeskompetens som går att nå genom att gå på programmet. 1 kap. 3 § gymnasieförordningen (2010:2039).

grundskolan (se avsnitt 18.4.3). Detta är inte förvånande eftersom slopade behörighetskrav inte kan påverka elevernas förkunskaper. Många elever som har låga meritvärden har också låga förkunskaper. Utredningen har även i dialog med företrädare för branschorganisationer uppfattat en oro för att slopade behörighetskrav till yrkesprogrammen skulle påverka yrkesutbildningarnas attraktivitet om det tolkas som att det inte behövs förkunskaper för att klara dem. Utredningen har dragit slutsatsen att den marginella effekten på genomströmningen, och osäkerheten om vilka konsekvenser slopade behörighetskrav skulle få för yrkesutbildningarnas attraktivitet, utgör skäl att inte föreslå att dagens yrkesprogram öppnas för alla elever.

De nya yrkesprogrammen kommer att omfatta 1 900 poäng, ha samma yrkesutbildningsinnehåll som de befintliga yrkesprogrammen men innehålla mindre allmänna ämnen

Utredningen drar slutsatsen att nya yrkesutbildningar inte ska inriktas mot avgränsade arbetsuppgifter eller mot enklare jobb. Med tanke på den betydelse som parterna på arbetsmarknaden tillmäter yrkesprogrammen och de yrken de förbereder för så menar utredningen att det är bättre att inrikta erbjudandet mot samma yrkesutbildningsinnehåll som på dagens yrkesprogram. Det är inte heller rimligt att föreslå att huvudmän ska erbjuda och organisera helt andra utbildningar för den relativt lilla målgrupp som är aktuell för de nya yrkesutbildningarna (se vidare avsnitt 5.2). Därför behöver utbildningarna likna dagens utbildningar och utgå från de byggstenar (ämnen) som redan finns på yrkesprogrammen.

Utredningen har kommit fram till slutsatsen att de nya vägarna till arbetslivet ska utformas som nationellt utformade yrkesprogram (nationella yrkesprogram) där omfattningen yrkesämnen ska vara lika stor, men omfattningen allmänna ämnen betydligt mindre, än på dagens yrkesprogram. Utredningen anser att de nya programmen ska innehålla samma yrkesämnen som ingår i dagens yrkesprogram. Dessa ämnen är framtagna tillsammans med arbetslivets företrädare i de nationella programråden för att innehålla det som arbetslivet efterfrågar. Det finns redan lärare som är behöriga i ämnena och utbildningarna kan därför samplaneras med övriga program i gymnasieskolan. Förslaget om yrkesutbildningsinnehållet utvecklas vidare i avsnitt 5.3.1.

Med allmänna ämnen avses i betänkandet de ämnen som på engelska benämns general subjects och som ibland på svenska kallas teoretiska ämnen. Begreppet teoretiska ämnen är dock problematiskt eftersom alla gymnasieämnen, även yrkesämnena, har ett teoretiskt innehåll. Begreppet allmänna ämnen har tidigare bland annat använts av Gymnasieutredningen (U2015:01). I allmänna ämnen ingår bland annat de gymnasiegemensamma ämnena, men alla allmänna ämnen är inte gymnasiegemensamma ämnen. De allmänna ämnen som ska ingå i de nya yrkesprogrammen är svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och ett nytt ämne, samhälls- och arbetslivskunskap, som utredningen föreslår. Dessa ämnen ska stödja utvecklingen av yrkeskunnandet men också bidra till gymnasieskolans breda uppdrag.⁹ Förslagen om de allmänna ämnena i de nya yrkesprogrammen utvecklas vidare i avsnitt 5.3.2.

Den totala omfattningen av de nya yrkesprogram som utredningen föreslår i detta kapitel blir 1 900 gymnasiepoäng. Yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska läsas på tre år och utbildningen får därmed en lägre studietakt. Därmed ges eleverna, som har mindre förkunskaper från grundskolan, bättre förutsättningar att klara studierna när de får längre tid för lärande. De nya yrkesprogrammen ska vidare ingå i huvudmännens planering och dimensionering där hänsyn ska tas både till elevers önskemål och behoven på arbetsmarknaden.

Utredningen anser vidare att programmen i första hand ska vända sig till elever som inte är behöriga till dagens yrkesprogram, vilka i sitt grundupplägg omfattar 2 700/2 800 poäng. Det bör dock ställas behörighetskrav på godkända betyg i tre ämnen (se avsnitt 7.1). Utredningens förslag om programmets utformning utvecklas vidare i kommande avsnitt.

Efter att ha samtalat med många lärare och skolledare är utredningens bedömning att förslaget om nya yrkesutbildningar kommer att vara en åtgärd som gör att fler elever får börja lyckas i skolan. När nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng införs kommer fler elever ges möjligheter att förbereda sig för arbetslivet. Förväntningarna på eleverna som kommer att gå de nya yrkesprogrammen blir när det gäller yrkeskunnandet lika högt ställda som på elever som går dagens nationella yrkesprogram. Mot bakgrund av utred-

---

⁹ Jfr till exempel 15 kap. 2 § skollagen samt Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

ningens slutsatser om poängproduktionens betydelse för arbetsmarknads-etableringen kan dock en avslutad utbildning på ett 1 900-poängsprogram inte förväntas ge helt likvärdiga etableringsmöjligheter som dagens nationella program som omfattar minst 2 500 poäng. Det är tänkbart att elever som gått de nya yrkesprogrammen anställs för att utföra mer avgränsade arbetsuppgifter, även om utbildningen har en bredare ansats. Sådana anställningar kan utgöra en första viktig kontakt med arbetslivet. Utredningen anser dock att det finns många goda skäl att erbjuda målgruppen för de nya yrkesutbildningarna möjligheten att läsa så mycket som möjligt av det yrkesutbildningsinnehåll som finns på dagens nationella program.

Precis som på dagens program kommer det enligt utredningens bedömning att finnas elever som inte avslutar alla ämnen som ingår i utbildningen. Men även om en elev inte når hela vägen under sin tid i gymnasieskolan har eleven ändå kommit en bit på väg i riktning mot en full yrkeskvalifikation, med en bred bas inom yrkesområdet som kan stärka elevens ställning på arbetsmarknaden. En sådan utbildning blir också påbyggbar inom komvux. För arbetsgivare som ska rekrytera bör det underlätta när fler personer på arbetsmarknaden har en relevant yrkesutbildning jämfört med att anställa personer som kanske helt saknar en yrkesutbildning.

1 900-poängsprogrammen får inte bli en återvändsgränd i utbildningssystemet

De nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska i första hand syfta till etablering och egen försörjning snarare än att förbereda för eftergymnasiala studier. Programmen skiljer sig på så sätt från de redan befintliga yrkesprogrammen vars syfte är att både utgöra grund för yrkesverksamhet och för fortsatt yrkesutbildning. Det innebär dock inte att utredningen ser framför sig att de nya programmen ska utformas fundamentalt annorlunda än dagens nationella program. Av eleverna som i dag börjar på ett introduktionsprogram tar ungefär en av fem så småningom examen från ett nationellt program, vanligen ett yrkesprogram. En viktig utgångspunkt för utredningen har varit att elever som har förutsättningar inte ska hindras att komma vidare i utbildningssystemet och att de nya yrkesprogrammen därför måste vara påbyggbara. 1 900-poängsprogrammen ska därför utformas enligt samma principer som de

nationella programmen, och utifrån de ämnesplaner som erbjuds i gymnasieskolan. Detta möjliggör för elever som uppnår behörighet under tiden på ett 1 900-poängsprogram att byta till ett 2 700/2 800-poängsprogram och där nå en examen, eller senare bygga vidare på sin utbildning upp till en gymnasieexamen i komvux.

För att underlätta för elever som vill förflytta sig i systemet föreslår utredningen att behörighet till de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng ska kunna uppnås genom godkända betyg i vissa av de ämnen som ingår i 1 900-poängsprogrammens studieväg (se avsnitt 7.3). Detta ska vara möjligt redan under första året. Utredningen bedömer att målgruppen för att läsa in behörighet till ett 2 700/2 800-poängsprogram inom ett 1 900-poängsprogram i första hand är elever som redan har ett antal godkända betyg från grundskolan och ligger ganska nära behörighet. De flesta elever som har få godkända betyg från grundskolan skulle troligen ha svårt att uppnå behörighet till ett program om 2 700/2 800 poäng inom rimlig tid på ett 1 900-poängsprogram. Förslaget innebär att det inte som i dag blir nödvändigt att läsa grundskoleämnena på ett introduktionsprogram för att bli behörig till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng. Det kan dock inte uteslutas att det trots det finns elever som vill läsa in grundskoleämnena för att uppnå behörighet till ett yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng. De kan då tas emot på introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram som utredningen föreslår att införa (se kapitel 6).

De nya yrkesutbildningarna ska organiseras inom gymnasieskolan

Av utredningens tilläggsdirektiv framgår att utredningen ska ha som utgångspunkt att de nya valbara yrkesutbildningarna som regeringen efterfrågar ska organiseras inom gymnasieskolan, samtidigt som de ska ha en egen identitet och utgöra en tydlig alternativ studieväg.¹⁰ Utredningen ska dock överväga och vid behov föreslå att de ska vara en egen skolform.

Som framgått ovan kommer de nya yrkesutbildningarna som utredningen föreslår att likna dagens yrkesprogram, men ha betydligt mindre omfattning allmänna ämnen. Yrkesutbildningsinnehållet i

---

¹⁰ Dir. 2023:114: *Tilläggsdirektiv till Utredningen om fler vägar till arbetslivet* (U 2022:03).

dagens yrkesprogram är redan avstämt med arbetslivet för att leda till anställningsbarhet och huvudmännen har en inarbetad organisation för att erbjuda dessa utbildningar. De cirka 125 yrkesutgångar som i dag går att nå på dagens yrkesprogram ringar in ett stort antal kompetenser som efterfrågas på arbetsmarknaden.¹¹ Att det finns två olika sorters yrkesprogram, med samma yrkesutbildningsinnehåll men med olika omfattning allmänna ämnen, underlättar också för elever att vid behov växla över till ett mer omfattande respektive ett mindre omfattande program. Det ger också en elev möjlighet att bygga på sin utbildning i komvux.

Utredningens analyser visar att det totalt sett kommer att vara en relativt liten målgrupp som kommer att vara aktuell för de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng jämfört med gruppen elever som är behöriga till dagens nationella program. Uppskattningsvis kommer ungefär sju procent av en årskull att gå på de nya yrkesprogrammen. Vilket kan jämföras med att cirka 15 procent av en årskull i dag går ut grundskolan utan behörighet till ett nationellt program. Detta beror på att det även fortsättningsvis kommer att finnas elever som är obehöriga till nationella program men som inte är intresserade av en yrkesutbildning, elever som är målgrupp för introduktionsprogrammet språkinträdning och elever som behöver en individuellt utformad utbildning under hela sin gymnasietid. Utredningen återkommer till målgruppen i avsnitt 5.2. Att målgruppen är liten innebär att vissa huvudmän för att kunna erbjuda ett utbud av utbildningar och ändå få ihop undervisningsgrupper ibland måste kunna organisera utbildningarna så att elever på 1 900-poängsprogrammen delvis läser yrkesämnena tillsammans med elever på de mer omfattande yrkesprogrammen, så kallad samläsning.

Mot bakgrund av ovanstående finner utredningen i likhet med vad som uttrycks i direktivet att de nya valbara yrkesutbildningarna bör erbjudas inom gymnasieskolan. Utredningen anser att det inte är ändamålsenligt att införa ytterligare en skolform för den förväntat relativt lilla målgruppen. Utredningen anser att de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ändå kommer att ha en egen identitet och utgöra en tydlig studieväg genom att poäng-

---

¹¹ Skolverket ger i oktober 2024 på sin webb exempel på sammantaget cirka 125 yrkesutgångar för de tolv nationella yrkesprogrammen.
<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen> (2024-10-08).

omfattningen blir mindre, att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdas vid slutförd utbildning och att programmen i första hand ska stå öppna för elever som inte är behöriga till dagens yrkesprogram.

Målet i grundskolan ska fortfarande vara godkända betyg och behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng

Andelen behöriga till nationella program har inte ökat genom åren, trots många åtgärder för att komma till rätta med den relativt stora andelen elever som inte är behöriga (se avsnitt 18.3). Utredningen anser att det finns all anledning att fortsätta arbeta för att fler elever i grundskolan ska uppfylla behörighetskraven till de nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Behörigheten ger eleverna fördelar genom att de får tillgång till mer omfattande program där studietakten är högre och utmaningarna större. Elever som blir behöriga till yrkesprogrammen som omfattar 2 700/2 800 poäng får läsa fler ämnen än på de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng, och ju fler gymnasiepoäng en elev tar desto större chans för snabb etablering. På de befintliga yrkesprogrammen finns möjlighet att nå en yrkesexamen, vilken ger grundläggande behörighet till yrkeshögskola. Eleverna har också möjlighet att inom programmets grundupplägg läsa in grundläggande högskolebehörighet. Utöver dessa nyttovärden får eleverna på 2 700/2 800-poängsprogrammen läsa en större bredd av allmänna ämnen, vilket kan bidra ytterligare till elevers personlighetsutveckling och kunnande.

Utredningen bedömer även att elever som är behöriga till 2 700/2 800-poängsprogram många gånger kommer att ha ett större utbud av utbildningar att välja mellan jämfört med elever som är behöriga till 1 900-poängsprogrammen. Utredningen föreslår visserligen att huvudmannen, liksom för de befintliga nationella programmen, ska erbjuda ett allsidigt urval av 1 900-poängsprogram (se avsnitt 5.6). Utredningens bedömning är dock att utbudet många gånger inte kan bli lika brett för 1 900-poängsprogrammen som för 2 700/2 800-poängsprogrammen på grund av att elevgruppen är betydligt mindre och att det därmed blir svårt att få ihop tillräckligt stora undervisningsgrupper. I de fall elever på 1 900-poängsprogrammen får möjlighet att samläsa yrkesämnena med eleverna på 2 700/2 800-poängsprogram får de troligen något fler utbildningar

att välja mellan än när 1 900-poängsprogrammen anordnas som särskilda grupper. Utredningens bedömning är dock att elever som inte är behöriga till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng generellt kommer att ha mindre att välja på (se avsnitt 5.6).

Utredningen anser att det mot bakgrund av detta är mer fördelaktigt för elever i grundskolan att sträva efter att bli behöriga till de yrkesprogram i gymnasieskolan som omfattar 2 700/2 800 poäng. Huvudmannen har i uppdrag att bidra till detta, bland annat genom att elever har rätt till stöd vid svårigheter att uppnå målen i grundskolans ämnen. Utöver stöd finns även möjlighet för en elev till anpassad studiegång, vilket innebär att undervisningen anpassas för att eleven ska kunna uppnå behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng.¹² Huvudmän är också skyldiga att erbjuda lovskola för elever som inte uppfyller behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng.¹³ Huvudmannens ansvar för att elever ska få det stöd och de anpassningar de har rätt till i grundskolan ska inte ändras.

Utredningen har tagit del av farhågor om att vissa elever skulle anstränga sig mindre i grundskolan i syfte att komma in på ett mindre omfattande program i gymnasieskolan. Utredningens analyser visar dock att elever gör ambitiösa val snarare än att ta en enklare väg (se avsnitt 19.6). Utredningen bedömer därför att de allra flesta elever i grundskolan kommer att sträva efter att slutföra grundskolan med så många godkända betyg som möjligt. Utredningens uppfattning är att det för den stora majoriteten elever kommer att vara uppenbart att det lönar sig att anstränga sig och att ju mer kunskaper man har med sig från gymnasieskolan, desto bättre blir chanserna på arbetsmarknaden.

Kan införandet av nya yrkesprogram påverka yrkesutbildningens attraktionskraft?

Utredningen har övervägt om införandet av nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng kan komma att påverka intresset för dagens yrkesprogram. Utredningen kan konstatera att staten och parterna

---

¹² 3 kap. 12 och 12 h §§ skollagen (2010:800). De högskoleförberedande programmen omfattar 2 500 poäng och de yrkesprogram som bestämmelsen inkluderar omfattar i sitt grundupplägg 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

¹³ 10 kap. 23 och 23 a §§ skollagen.

på arbetsmarknaden under lång tid har samarbetat för att höja yrkesprogrammets status och attraktionskraft. Elevernas sökmönster förefaller dock vara trögrörliga. Utredningens analyser av elevers första- och andrahandsval visar att det är ovanligt att elever väljer ett högskoleförberedande program i första hand och ett yrkesprogram i andra hand, eller tvärt om (se avsnitt 19.3). Det talar för att elever bestämt sig mer för den ena eller andra typen av gymnasieutbildning. Utredningen anser att yrkesprogrammets status och attraktivitet är avgörande både för att trygga arbetsmarknadens kompetensförsörjning och för att underlätta unga arbetssökandes etablering. Därför är det enligt utredningen positivt att dagens yrkesprogram i sitt grundupplägg innehåller de kurser¹⁴ som krävs för grundläggande högskolebehörighet. De nya reglerna för planering och dimensionering av utbudet av utbildningar i gymnasieskolan som börjar tillämpas den 1 juli 2025 är en annan positiv åtgärd som kan bidra till att öka andelen elever som går ett yrkesprogram.¹⁵ Utredningen bedömer även att de höjda behörighetskraven till dagens yrkesprogram som föreslås i kapitel 7 kan bidra till programmets status och attraktivitet.

Införande av nya yrkesprogram som omfattar färre gymnasiegemensamma ämnen bedöms inte leda till att intresset för yrkesutbildning minskar. Tvärtom menar utredningen att i och med att huvudmän kommer att behöva erbjuda yrkesutbildning till fler elever kommer elevunderlaget och därmed tjänsteunderlaget att öka, något som kan bidra till att bredda utbudet av yrkesutbildning. Sammantaget är utredningen övertygad om att införandet av nya yrkesprogram kommer att bidra både till att stärka kompetensförsörjningen och till att bredda yrkesutbildningsutbudet.

Utredningen anser att frågan om yrkesprogrammets attraktivitet är en angelägen samhällsfråga av stor betydelse för både kompetensförsörjningen och för unga människors möjlighet till etablering i arbetslivet. Utredningen föreslår därför att lämplig myndighet ska ges i uppdrag att noga följa införandet och implementeringen av nya yrkesprogram och klargöra konsekvenser för både de nuvarande yrkesprogrammets attraktivitet och statusen av de nya programmen.

---

¹⁴ Från och med 1 juli 2025 avskaffas kursutformningen och ämnena kommer att bestå av nivåer.

¹⁵ 2 kap. 2 a §, 15 kap. 30 a 30 b §§, 31 a § och 32 a § skollagen.

5.1.2 Yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska vara nationellt utformade

Förslag: De yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska beslutas nationellt och därmed vara nationella program.

Den yrkesutbildning som erbjuds på introduktionsprogram brister i likvärdighet vad gäller utbud, innehåll och omfattning.

Som nämnts tidigare är tillgången till att få läsa yrkesutbildning på introduktionsprogram inte likvärdig. Hur mycket yrkesutbildning en elev erbjuds beror mycket på hur huvudmän väljer att erbjuda de olika introduktionsprogrammen. Kommunala huvudmän ska ansvara för att alla berörda elever erbjuds de fyra introduktionsprogrammen programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintrouktion.¹⁶ Skillnaden mellan programmen är dock inte skarpt formulerad i regleringarna vilket leder till olika erbjudanden, både när det gäller vilka program som erbjuds och vilket innehåll de får.

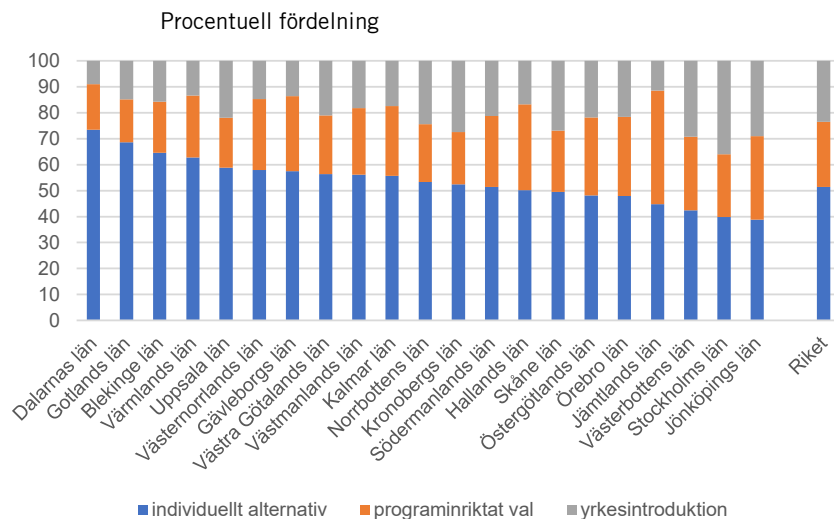
Utredningens analyser av vilka introduktionsprogram som huvudmännen erbjuder i olika län visar att det är en stor variation i erbjudandet, se figur 5.3 (se avsnitt 20.1.2). Hos vissa huvudmän erbjuds i större utsträckning yrkesintroduktion och programinriktat val medan hos andra domineras erbjudandet av individuellt alternativ. Majoriteten av utbildningarna på programinriktat val (85 procent) är inriktade mot yrkesutbildning och yrkesintroduktion ska i huvudsak innehålla yrkesinriktad utbildning. Individuellt alternativ kan inriktas mot arbetslivet men utbildningarna har i realiteten stort fokus på grundskoleämnena och i viss mån gymnasiegemensamma ämnen.¹⁷

---

¹⁶ 17 kap. 16 § skollagen.

¹⁷ *Introduktionsprogram*, Skolverket 2014. Se även utredningens enkät till skolledare om individuellt alternativ i kapitel 23.

Figur 5.3 Fördelning av elever på olika introduktionsprogram efter län. Elever som påbörjade år 1 i gymnasieskolan 2022

Källa: Skolverket.

Hur utbildningarna på introduktionsprogrammen ska utformas bestäms lokalt och framgår av huvudmannens utbildningsplan. Det innebär att även för elever som går samma introduktionsprogram ser erbjudandet av yrkesämnen olika ut hos olika huvudmän. Erbjudandet av yrkespaket kan tjäna som exempel på detta. Skolverket har tillsammans med de nationella programråden utformat sammanhållna yrkesutbildningar (yrkespaket) för komvux som även får användas på introduktionsprogrammen. I en enkätstudie tillfrågade Skolverket samtliga skolenheter som läsåret 2019/20 erbjöd introduktionsprogrammet yrkesintroduktion om användningen av yrkespaketen.¹⁸ Det visade sig att 36 procent av de skolenheter som hade yrkesintroduktion använde nationella yrkespaket som utformats av Skolverket och 41 procent använde lokala varianter av dem. Totalt erbjöd 59 procent av skolenheterna någon form av yrkespaket. Samtidigt svarade 10 procent av de tillfrågade skolenheterna att de inte kände till de nationella yrkespaketen.

Yrkesutbildning är resurskrävande eftersom det bland annat krävs yrkeslärare, utrustning, lokaler och apl-platser, och dimensio-

¹⁸ Yrkespaket i gymnasieskolan. Skolverket 2021, rapport 2021:1.

neringen av platser utgår framför allt från behoven på de nationella programmen. Utredningen har av kontakter med företrädare för skolor och huvudmän uppfattat att utbudet av den yrkesutbildning som erbjuds på introduktionsprogram därför ofta blir beroende av hur många platser som blir över när behöriga elever har gjort sina val. Att det är brist på yrkesplatser för elever på introduktionsprogrammen styrks av utredningens analyser som visar att det är mindre vanligt att elever läser de yrkesinriktade introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och programinriktat val i län där andelen elever på nationella yrkesprogram är hög. I län där färre elever läser på nationella yrkesprogram är det vanligare att med de yrkesinriktade introduktionsprogrammen. Ibland verkar också gymnasieskolans organisation försvåra erbjudandet. Det kan till exempel handla om att rektorer på introduktionsprogrammen inte förfogar över yrkeslärare och lokaler utan måste göra upp med kollegor för att kunna erbjuda elever yrkeskurser. Detta är något som Skolinspektionen tar upp i en kvalitetsgranskning av introduktionsprogrammen¹⁹ och som även utredningen tagit del av i samtal med skolledare.

En konsekvens när erbjudandet av yrkesutbildning på introduktionsprogrammen är begränsat är att möjligheterna för eleverna att välja vilken skola och vilken specifik yrkesutbildning de vill gå många gånger blir ganska små. En annan konsekvens av att yrkesutbildningen är begränsad är att arbetsgivare kan behöva nöja sig med att anställa personer utan någon yrkesutbildning alls, eller med yrkesutbildning som bara nästan är relevant för arbetsuppgifterna.

Nationellt utformade utbildningar främjar likvärdigheten

Som beskrivits ovan visar utredningens analyser på stora brister vad gäller likvärdigheten i utbudet när det gäller yrkesutbildning för elever på introduktionsprogram. Utredningen har även undersökt likvärdigheten genom att analysera hur många gymnasiepoäng elever på introduktionsprogram har tagit på olika skolor. Resultaten visar att skillnaden mellan skolor är stora, och de är betydligt större för introduktionsprogram än för de nationella programmen (se av-

---

¹⁹ *Utbildningen på introduktionsprogrammen i gymnasieskolan – En kvalitetsgranskning av programmen yrkesintroduktion och individuellt alternativ*. Rapport 2013:6, Skolinspektionen 2013. s. 7.

snitt 20.2.2.). Det finns skolor där eleverna som påbörjar ett introduktionsprogram och har ett visst meritvärde från grundskolan har tagit många gymnasiepoäng medan elever med samma meritvärde från grundskolan, på andra skolor inte har tagit några gymnasiepoäng alls. De större skillnaderna mellan skolorna för eleverna på introduktionsprogram tyder på att skolornas verksamhet skiljer sig åt i högre utsträckning än på de nationella programmen. Analyserna bekräftar den bild som framträtt vid utredningens skolkontakter, nämligen att de utbildningsmöjligheter som ges till eleverna på introduktionsprogrammen knappast kan ses som likvärdiga.

Utredningen förmodar att det är den svagare nationella styrningen som har resulterat i en större variation av vad elever på introduktionsprogram erbjuds. Vid gymnasiereformen 2011 ökades den statliga styrningen av gymnasieskolans innehåll i syfte att öka likvärdigheten, bland annat genom att de specialutformade program som huvudmännen själva kunde utforma avskaffades. Regeringen bedömde att det fanns en risk att det mycket stora utbud av utbildningar som erbjöds i form av specialutformade program gjorde det svårt att garantera nationell likvärdighet. Regeringen ansåg att gymnasieskolan skulle utformas så att utbildningsutbudet är kvalitets-säkrat, överblickbart och att elevernas rätt till likvärdig utbildning tillgodoses. Regeringen ansåg även att avnämare måste kunna vara säkra på att de elever de tar emot har sådana kunskaper som gymnasieskolan avser att ge.²⁰ Den ökade statliga styrningen av gymnasieskolans innehåll gällde dock bara de högskoleförberedande programmen och yrkesprogrammen.

Utredningen har samtalat med lärare och skolledare om hur de uppfattar den stora frihetsgraden som finns när det gäller utformningen och innehållet på introduktionsprogrammen. Flera av dem efterfrågar mer nationell styrning. Ett skäl som anges är att det uppfattas onödigt att alla skolor själva ska försöka finna ut vad utbildningarna ska innehålla. Det är helt enkelt en svår uppgift att identifiera vad en yrkesutbildning ska innehålla för att motsvara kraven på arbetsmarknaden. Andra skäl som anges är att det skulle bidra till ökad motivation hos eleverna om de fick gå ett program med ett tydligt slutmål samt en större legitimitet av elevers kunnande och kompetens hos arbetsgivare.

---

²⁰ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 89.

Eleverna har enligt skollagen rätt till likvärdig utbildning oavsett var i landet den anordnas.²¹ För att detta ska tillgodoses föreslår utredningen att de nya, valbara yrkesprogrammen som ska omfatta 1 900 poäng ska beslutas nationellt. Det innebär på samma sätt som för de nuvarande nationella programmen att riksdagen beslutar vilka program som ska finnas. Innehållet beslutas huvudsakligen nationellt och ansvaret delas av riksdagen, regeringen och Skolverket. Huvudmännen beslutar vilka program och inriktningar som de ska erbjuda. Huvudmännen beslutar även om vilka av de nationellt fastställda ämnena de ska erbjuda i det innehåll som benämns programfördjupning. Genom att 1 900-poängsprogrammen beslutas nationellt blir det också möjligt med mer tillförlitlig nationell uppföljning av utbildningarna i syfte att säkerställa kvalitet och identifiera utvecklingsområden.

5.1.3 De nya yrkesutbildningarna ska benämnas yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

Förslag: De nya yrkesutbildningarna ska benämnas yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Som konsekvens ska dagens yrkesprogram benämnas yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

När högskoleförberedande program och yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng omnämns tillsammans benämns de: nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.

Yrkesprogrammen ska benämnas med omfattningen

Ett av utredningens uppdrag är att föreslå hur de nya yrkesutbildningarna ska benämnas. Frågan har diskuterats med flera aktörer och utredningens förslag är att de ska benämnas yrkesprogram på samma sätt som de nuvarande yrkesprogrammen. För att särskilja de nya yrkesprogrammen från dagens yrkesprogram behöver omfattningen på programmen anges. De nya yrkesprogrammen ska därför benämnas yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Benäm-

²¹ 1 kap. 9 § skollagen.

ningen på till exempel VVS- och fastighetsprogrammet blir då VVS- och fastighetsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng. Utredningen kallar programmen även 1 900-poängsprogram i betänkandet.

Som konsekvens ska dagens yrkesprogram, där grundupplägget för vissa program omfattar 2 700 poäng och för andra program omfattar 2 800 poäng, benämnas yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, enligt den omfattning som anges för yrkesprogrammen i bilaga 2 till skollagen. Benämningen blir då till exempel barn- och fritidsprogrammet 2 700 gymnasiepoäng och fordons- och transportprogrammet 2 800 gymnasiepoäng.

Högskoleförberedande program omfattar enligt samma bilaga alltid 2 500 gymnasiepoäng. De behöver inte benämnas med sin omfattning eftersom det inte förekommer högskoleförberedande program med olika omfattning.

Det är i lagstiftningen i vissa avseenden ändamålsenligt att kategorisera högskoleförberedande program och yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng tillsammans, och separera dem från 1 900-poängsprogrammen. Utredningen benämner då dessa mer omfattande program som nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Ett alternativ skulle kunna vara att kalla de program som leder till examen som nationella program som omfattar 2 500–2 800 gymnasiepoäng. Nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng bedöms dock vara tydligare.

Framöver kommer det i enlighet med utredningens förslag finnas nationella program som omfattar 1 900, 2 500 och 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. När alla de nationella programmen ska kategoriseras tillsammans görs det genom benämningen nationella program.

Utredningen konstaterar att uppdraget om hur de nya yrkesutbildningarna ska benämnas har väckt ett visst engagemang. Utredningen resonerar vidare om detta och alternativa benämningar, bland annat yrkesskola, i avsnitt 5.9.

5.2 Målgruppen för yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng

5.2.1 Yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng vänder sig till elever som vill läsa en yrkesutbildning men som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng

Förslag: Yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska stå öppna för ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng men från grundskolan har godkända betyg i minst tre ämnen. De står dock inte öppna för ungdomar som ska erbjudas språkintrödnktion.

Målgruppen är huvudsakligen elever som i dag går på introduktionsprogram

Enligt utredningens ursprungliga direktiv är syftet med utredningen att det i gymnasieskolan ska finnas flera vägar till arbetslivet som tar hänsyn till behoven på arbetsmarknaden, elevers olika förutsättningar för lärande och att många elever inte är redo att göra sitt yrkesval redan i årskurs nio.²² I ett tilläggsdirektiv förtydligas att utredningen ska föreslå valbara yrkesutbildningar och att dessa ska utformas i nära samverkan med näringslivet. Utbildningarna ska i första hand kunna ge elever som saknar gymnasiebehörighet en utbildning med en tydlig praktisk inriktning som ger dem bättre förutsättningar till en snabbare etablering på arbetsmarknaden. Direktivet anger även att utbildningarna bör vara valbara för både elever som är obehöriga och elever som är behöriga till ett nationellt program. Enligt direktivet förväntas behöriga elever i de allra flesta fall välja ett av dagens yrkesprogram om de har uppnått sådan behörighet, men det kan behövas särskilda bestämmelser för att de inte ska konkurrera ut elever som saknar behörigheten.²³

De nya yrkesprogrammen som utredningen föreslår vänder sig i första hand till elever som inte är behöriga till ett nationellt pro-

²² Dir. 2022:74: *Fler vägar till arbetslivet*.

²³ Dir. 2023:114: *Tilläggsdirektiv till Utredningen om fler vägar till arbetslivet* (U 2022:03).

gram som omfattar minst 2 500 poäng. Syftet är att ge eleverna bättre förutsättningar till en snabbare etablering på arbetsmarknaden än de i dag får via introduktionsprogrammen. De elever som i grundskolan blir behöriga till yrkesprogrammen som omfattar 2 700/2 800 poäng ska enligt utredningen även i fortsättningen gå dessa mer omfattande program eftersom de ger ännu bättre förutsättningar till etablering. Yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska därför inte stå öppna för elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng. Ett undantag är dock elever som är behöriga men har stora studiesvårigheter. De ska kunna tas emot på ett 1 900-poängsprogram vid särskilda skäl (se avsnitt 5.2.2 nedan). Utredningen bedömer vidare att elever som endast har enstaka godkända betyg från grundskolan behöver förbereda sig ytterligare innan de tas emot på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng och föreslår därför krav på godkända betyg i tre ämnen för behörighet till 1 900-poängsprogrammen (se kapitel 7). De elever som har färre än tre godkända betyg ska tas emot på introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram som utredningen föreslår att införa (se kapitel 6).²⁴

Enligt utredningens beräkningar hade 98 procent av alla elever som påbörjade gymnasieskolan 2019/20 minst 30 i meritvärde. Av eleverna som påbörjade yrkesintroduktion samma läsår hade 75 procent ett meritvärde högre än 30 och bland elever som påbörjade individuellt alternativ var det 66 procent med ett meritvärde högre än 30 (se avsnitt 18.4.2). Dessa elever på yrkesintroduktion och individuellt alternativ kommer med utredningens förslag att kunna söka de yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Utredningen bedömer dock att en del av eleverna som i dag går på individuellt alternativ även fortsättningsvis kommer vilja försöka bli behöriga till ett högskoleförberedande program och därför inte kommer välja en 1 900-poängsutbildning. Utöver eleverna som i dag går på yrkesintroduktion och individuellt alternativ kommer även en del av eleverna som i dag är behöriga till programinriktat val och dagens yrkesprogram att ingå i målgruppen för 1 900-poängsprogrammen eftersom utredningen föreslår höjda behörighetskrav till dessa program. I målgruppen ingår också elever som först har gått språk-

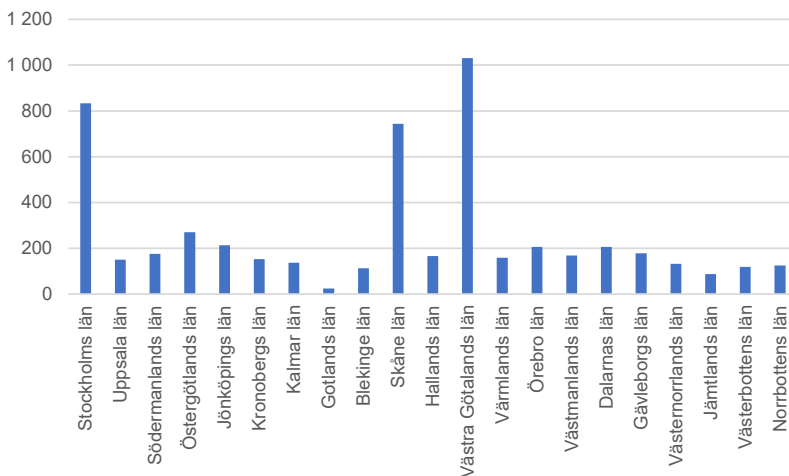
---

²⁴ Som en konsekvens av förslaget om yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng och som ställer krav på minst tre godkända betyg föreslår utredningen att avskaffa yrkesintroduktion och individuellt alternativ (se kapitel 6).

introduktion eller individuellt förberedelseprogram samt elever som kommer från insatser inom kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar (KAA).

Sammantaget visar utredningens beräkningar att cirka 5 procent av en gymnasial nybörjarkohort kan komma att börja på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng (se avsnitt 22.1 och 22.2). Totalt sett uppskattas elevantalet på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng att uppgå till drygt 21 000, eller knappt 7 procent. Då räknas alla årskurser in. Uppskattningen utgår från antaganden om övergångar till 1 900-poängsprogrammen som baseras på fördelningen och elevströmmarna i dagens system. I många län kommer det röra sig om högst tvåhundra elever som kommer att påbörja ett 1 900-poängsprogram i gymnasieskolan (se figur 5.4 och avsnitt 22.2.1). Vidare uppskattas andelen elever på yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng uppgå till närmare 27 procent och andelen elever på programinriktat val, där många har en utbildning inriktad mot ett yrkesprogram²⁵, till drygt 2 procent. Utredningens förslag innebär därmed att fler elever än i dag kommer att läsa en strukturerad yrkesutbildning (se vidare avsnitt 14.5).

Figur 5.4 Antal elever per län som antas påbörja ett 1 900-poängsprogram

Anm. För antaganden se avsnitt 22.2.1,

Källa: Utredningens egna beräkningar.

²⁵ Läsåret 2023/24 studerade 84 procent av eleverna på IMV mot ett yrkesprogram.

Målgruppen förväntas klara yrkesutbildning – särskilt om de får en lägre studietakt

Utifrån de genomsnittliga elevresultaten på introduktionsprogrammen ligger det nära till hands att fundera över om 1 900 poäng är alltför omfattande för den tilltänkta målgruppen. Som redovisats tidigare har utredningen gjort fördjupade analyser av hur många gymnasiepoäng elever på introduktionsprogram tagit i dagens system. Utfallet för elever med likartade meritvärden men som går på olika skolor visar på stora skoleffekter (se avsnitt 20.2.2). Utredningen drar slutsatsen att det dels kan handla om skillnader i utbildningarnas kvalitet, dels om i vilken utsträckning elever ges möjlighet att läsa gymnasiekurser.

I en rapport från Skolverket 2014 svarade 24 procent av skol enheterna att grundskoleämnena var det huvudsakliga innehållet för elever på yrkesintroduktion och 70 procent på individuellt alternativ.²⁶ I utredningens egen enkät till skolledare om individuellt alternativ svarade 90 procent att grundskoleämnena var det huvudsakliga innehållet. Utredningens egna analyser visar att många elever som tar få gymnasiepoäng på introduktionsprogram i stället har fått godkända betyg i grundskoleämnena (se avsnitt 20.2.2). Detta tyder på att eleverna varit motiverade att lära sig, tagit sina studier på allvar och lagt ner tid på dem. Det finns enligt utredningen därför en stor potential i att organisera utbildningen för elever som i dag går på introduktionsprogram på ett nytt sätt, med nationellt beslutat innehåll där eleverna erbjuds gymnasieämnena i en större omfattning än i dag.

Utredningen har gjort uppskattningar av sannolikheten för att elever i målgruppen för 1 900-poängprogrammen ska klara att läsa yrkesämnena på ett yrkesprogram, baserat på deras meritvärden från grundskolan och andra bakgrundsfaktorer. Dessa analyser pekar på att en relativt stor del av målgruppen för de nya yrkesprogrammen skulle klara en stor del av yrkesämnena, något olika för olika program (se avsnitt 20.2.2).²⁷ Även skolledare och lärare som utredningen har talat med har bedömt att många elever på introduktionsprogrammen skulle klara en stor del av de yrkeskurser

---

²⁶ *Introduktionsprogram*. Skolverket 2014.

²⁷ Analysen extrapolerar resultat från de nationella yrkesprogrammen där eleverna läser i ett sammanhang med högre total studietakt än på de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng.

som ingår i ett yrkesprogram. En viktig förutsättning enligt skolledarna och lärarna är dock att eleverna kan läsa i ett lägre tempo än vad som är möjligt på dagens yrkesprogram. Redan i dag finns det skolor där elever på yrkesintroduktion läser sammanhållna yrkesutbildningar (yrkespaket) som ligger nära de nationella yrkesprogrammen och skolor där elever på yrkesintroduktion läser yrkesämnen tillsammans med eleverna på yrkesprogrammen. Där detta görs i dag blir det totala studietempot lägre genom att eleverna oftast inte läser alla de övriga ämnena som eleverna läser på yrkesprogrammen.

För att eleverna, som har mindre förkunskaper än eleverna som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng, ska få en lägre studietakt föreslår utredningen att de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska läsas på tre år. 1 900 poäng motsvarar två års heltidsstudier med studietakten på dagens yrkesprogram. Med lägre studietakt syftar utredningen på att eleverna totalt får mer undervisningstid i förhållande till poängomfattningen jämfört med de elever som läser på andra nationella program. Undervisningstiden kan till exempel användas för att förstärka elevernas förkunskaper i de allmänna ämnena samt till yrkesteori och tid att öva (mängdträning) i yrkesämnena. Mer tid är dock inte en garanti för elevers kunskapsutveckling. Utredningen om mer tid till undervisningen konstaterar i sitt betänkande att det är skolans förmåga att möta varje enskild elevs behov i undervisningen och kompensera för olikheter i elevers förutsättningar, och kvaliteten av mötet mellan elev och lärare som är avgörande för hur elever lyckas.²⁸

Det är inte heller alla elever i målgruppen som behöver en lägre studietakt. Därför ska möjligheten finnas att bli behörig till ett mer omfattande yrkesprogram genom att läsa ett år på ett 1 900-poängsprogram (se avsnitt 7.3). Det ska även vara möjligt att få läsa utökat program på 1 900-poängsprogrammen (se avsnitt 5.5.2).

Fler elever väntas nå målen på ett yrkesprogram

Förslaget om att elever som har minst tre godkända betyg från grundskolan ska få börja på en yrkesutbildning som omfattar 1 900 poäng skulle kunna leda till att de elever som i dag läser in behörighet på ett introduktionsprogram och går över till ett

---

²⁸ SOU 2021:30: *Kampen om tiden – mer tid till lärande* s. 79.

2 700/2 800-poängsprogram inte kommer att göra det i framtiden. Det kan visa sig att många av dessa elever blir nöjda med sitt utbildningsval och att studietakten på programmet passar dem bra. Utredningen bedömer dock att elever som inte är behöriga till de mer omfattande yrkesutbildningarna kan få ett mindre utbud av program att välja bland. Elevunderlaget kommer i många fall inte vara tillräckligt stort för att huvudmännen ska kunna erbjuda ett brett utbud av program (se vidare avsnitt 5.6). Elever kan därför vilja bli behöriga, och även höja sina meritvärden, för att ha fler program att välja mellan. Utredningen utesluter inte heller att det kan finnas elever som utöver yrkeskunskaper vill få en grund för fortsatt utbildning och därför vill kunna gå ett yrkesprogram där det är möjligt att ta examen. För att inte låsa in elever på 1 900-poängsprogrammen föreslår utredningen att det ska gå att uppnå behörighet till 2 700/2 800-poängsprogrammen under det första året på ett 1 900-poängsprogram (se vidare avsnitt 7.3). Det innebär att 1 900-poängsprogrammen kan fylla samma funktion som dagens introduktionsprogram. Detta möjliggör i sin tur att den grupp elever som i dag börjar på ett introduktionsprogram och så småningom tar examen från ett yrkesprogram även kan göra det i framtiden.

Det är svårt att förutse hur elevströmmarna kommer att se ut i den framtida gymnasieskola som utredningen föreslår. Elevernas val styrs av många faktorer, och deras framtidsplaner kan förändras med att de blir äldre. Framtiden får genom Skolverkets årliga uppföljning av gymnasieskolan utvisa hur volymerna blir på de olika programmen i gymnasieskolan. De sammantagna förslagen förväntas dock leda till att elever som i dag inte tar en yrkesexamen i stället lyckas med att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis (se vidare avsnitt 5.7 om gymnasialt yrkesutbildningsbevis). De förväntas också leda till att färre elever hoppar av sin utbildning på yrkesprogram om 1 900-poängsprogrammen passar dem bättre, och när elever får färre övergångar mellan olika utbildningar.

Utredningens bedömning är att den totala volymen elever som slutför ett yrkesprogram (1 900 poäng eller 2 700/2 800 poäng) kommer att öka. Alla elever kommer dock förmodligen precis som i dag inte nå målen för sitt program, men de kan ändå komma en bit på väg i sin utbildning och därmed stärka sin ställning på arbetsmarknaden. De som inte når målen i form av ett gymnasialt yrkes-

utbildningsbevis eller examen i gymnasieskolan kommer att ha möjlighet att komplettera till detta i komvux.

Elevgruppen behöver stöd och vägledning

Utredningens förslag om yrkesutbildningar med mer fokus på yrkesämnena och mindre på allmänna ämnena, som sammantaget innebär att ungefär två års heltidsstudier fördelas på tre år, är en innehållsmässig anpassning till elevernas förutsättningar. Utöver innehållsmässiga anpassningar kan det även finnas andra aspekter av utbildningarna som kan behöva anpassas efter elevernas förutsättningar för att de ska nå målen med utbildningen.

Orsakerna till att elever inte når målen med utbildningen kan vara många

I betänkandet *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* görs en sammanställning av orsaker till att elever inte når målen med sin gymnasieutbildning. Det handlar, enligt utredningen *I mål*, om faktorer som finns inbyggda i systemet, faktorer som beror på huvudmännens arbetssätt och bakgrundsfaktorer hos eleverna. Systemfaktorerna är bland annat betygssystemet, kunskapskravens [sedan 2023: betygskriteriernas] utformning, indelningen i olika programtyper och behörighetsreglerna. Faktorer som har med brister i huvudmäns och skolors arbetssätt handlar bland annat om undervisningens kvalitet i grundskolan och gymnasieskolan, att elever inte får det stöd och de anpassningar de behöver, bristande studiero och otillfredsställande studie- och yrkesvägledning. Bakgrundsfaktorer hos eleverna är bland annat föräldrars utbildningsnivå, elevernas migrationsbakgrund, motivation och hemsituation, nedsättning i elevers kognitiva förmågor och inlärningssvårigheter samt elevernas psykiska och fysiska hälsa.²⁹

---

²⁹ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* s. 102–129.

Erfarenheter från arbetet med dagens introduktionsprogram är viktiga att ta tillvara

Elever som är obehöriga till de nuvarande nationella programmen påverkas särskilt mycket av de faktorer som tas upp ovan eftersom de kommer in i gymnasieskolan med sämre förkunskaper än elever som är behöriga. Att de får det stöd och anpassningar i undervisningen som de behöver kommer enligt utredningen därför även fortsättningsvis vara viktigt när de tas emot på yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng.

Utredningen har genomfört ett antal studiebesök vid skolor med introduktionsprogram och samtalat med elever lärare och rektorer (se kapitel 25). Utredningen har även intervjuat närmare 50 elever som går på introduktionsprogram (se kapitel 24). I dessa kontakter har det varit tydligt att skolorna har utmanats att hitta arbetssätt som möter elever med olika förutsättningar och mål. I samtalen har det blivit tydligt att många elever som börjar på ett introduktionsprogram har erfarenheter av skolmisslyckanden, något som ofta påverkat självförtroende och förtroende för skolan som institution. I elevintervjuerna lyfter elever skolmiljöfaktorer i grundskolan som bidragande orsaker till sina skolmisslyckanden. Eleverna beskriver svårigheter med hur undervisningen var utformad och att de hade svårt att förstå skoluppgifter jämfört med klasskamrater, att det var svårt att få extra stöd och att de upplevde en stor press att prestera men hade svårt att leva upp till skolans krav av olika skäl (se kapitel 24).

På introduktionsprogrammen upplever många av eleverna att de får möjlighet till individuella anpassningar av studietakt, studieupplägg och krav som har en positiv påverkan på deras skolarbete. När det gäller undervisningen och hur den relaterar till elevernas lärande och motivation så betonar de huvudsakligen flexibilitet och variation i både lektionsupplägg, uppgifter och bedömningsformer för att de ska känna motivation i sitt skolarbete. I samtalen beskriver flera elever betydelsen av personalens bemötande på introduktionsprogram och betydelsen av ett medvetet arbetssätt för att stärka motivation, självförtroende och förtroende för skolan. Majoriteten av eleverna ger sina lärare på introduktionsprogram goda omdömen och det är tydligt att för många har den anpassade klassrumsmiljön som erbjuds på introduktionsprogrammen varit avgörande för att

delvis förändra deras inställning till skolan. Det som framkommit i utredningens samtal och intervjuer ligger i linje med både forskning³⁰ och Skolverkets uppföljning av programmen.³¹

Utredningen anser att de erfarenheter som finns på skolorna om att ge utbildning till elever på introduktionsprogram behöver tas tillvara vid anordnandet av yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. De bestämmelser om stöd och anpassningar i skollagen och de stödåtgärder som föreskrivs i 9 kap. gymnasieförordningen ska givetvis gälla även för elever på 1 900-poängsprogram.

Studie- och yrkesvägledningens betydelse för skolframgång

I de samråd som utredningen haft med olika aktörer och i dialogen med utredningens expertgrupp har studie- och yrkesvägledning varit ett återkommande tema. Många har påtalat att en bra vägledning kan synliggöra yrkesutbildningarna för eleverna, bredda deras bild av arbetsmarknaden, minska målkonflikter mellan elevers val och arbetsmarknadens behov och underlätta övergångar för elever mellan skolformer och utbildningar.

Flera utredningar har haft i uppdrag att titta på vad som behövs för att utveckla skolans studie- och yrkesvägledning. I betänkandet *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle* gavs bland annat förslag om att förtydliga vad vägledning är, elevers tillgång till individuell vägledning och förstärkning av densamma till vissa målgrupper.³² Några år senare presenterades betänkandet *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* som lyfte vikten av studie- och yrkesvägledning för elever i övergången mellan gymnasieskolan och komvux.³³ I betänkandet framkom att det trots regler och stöd för skolans arbete med studie- och yrkesvägledning finns mycket som tyder på att elever inte får den vägledning de har rätt till.³⁴

---

³⁰ Lisbet Lundahl m.fl. *Att komma vidare – Introduktionsprogram som stöd för unga i riskfyllda övergångar*, Studentlitteratur 2023.

³¹ Uppföljning i Skolverkets råd för introduktionsprogrammen 2023, *Elevröster om yrkesintroduktion som en väg till ett arbete*, Skolverket 2015, *Uppföljning av insatsen stöd för utveckling av introduktionsprogram*, Skolverket 2021, *Yrkespaket i gymnasieskolan*, Skolverket 2021.

³² SOU 2019:4: *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle*.

³³ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* s. 309–326.

³⁴ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* s. 353.

I de elevintervjuer som utredningen genomfört beskriver flertalet elever att de hade fått information om gymnasieskolan från skolpersonal och studie- och yrkesvägledare när de gick i grundskolan. Flera elever uttryckte dock att informationen kring introduktionsprogrammen var bristfällig jämfört med informationen som lämnades ut kring övriga nationella gymnasieprogram (se kapitel 25). Flertalet elever upplevde att övergångsprocessen från grundskola till gymnasieskola inte handlade om att välja skola och program utan att de presenterades mycket begränsade val och möjligheter, eller helt enkelt blev placerade på ett introduktionsprogram.

Gymnasieskolan genomgår just nu flera förändringar. Grundläggande högskolebehörighet på yrkesprogram har nyligen införts.³⁵ Ämnesbetyg samt bestämmelser om samverkan och dimensionering börjar snart gälla.³⁶ Tillsammans med det utredningen föreslår innebär detta att valsituationen för alla elever som ska välja gymnasiala utbildningar framöver fortsatt kommer vara komplex, och behovet av studie- och yrkesvägledning därmed stort. Utredningens bedömning är dock att de nya valbara yrkesutbildningarna för elever som i dag är hänvisade till introduktionsprogrammen utgör ett tydligt val med stor igenkänningsfaktor till dagens nationella yrkesprogram.

Studie- och yrkesvägledares roll i elevernas gymnasieval

De nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng blir, precis som dagens nationella program, sökbara i gymnasievalet. Eleverna i grundskolan som är i färd med att göra sitt gymnasieval behöver därför ha information om vad yrkesutbildningar av olika omfattningar innebär och hur de ska prioritera sina val. Det är också viktigt att eleverna i grundskolan får information om alternativen att läsa in behörighet på ett 1 900-poängsprogram eller individuellt förberedelseprogram (se avsnitt 6.2.2) och vad respektive alternativ innebär, för att kunna göra ett välinformerat val. Personalen som arbetar i högstadiet, i synnerhet studie- och yrkesvägledare har en viktig roll i detta. Vägledning främjar meningsfullhet och ökar motivationen att lära samt att genomföra välgrundade beslut. Även i gymnasieskolan kommer eleverna att behöva studie- och yrkes-

---

³⁵ 1 juli 2024.

³⁶ 1 juli 2025.

vägledning med anledning av utredningens förslag. Exempelvis behöver eleverna som går ett 1 900-poängsprogram få information om de nya möjligheterna att läsa in behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng genom studier första året på ett 1 900-poängsprogram. Eleverna som går individuellt förberedelseprogram (se avsnitt 6.2) behöver information om hur de kan komma vidare till ett nationellt program eller på annat sätt få en utbildning som underlättar deras etablering på arbetsmarknaden.

I utredningens studiebesök och kontakter med skolledare på introduktionsprogram har vi sett många exempel på att skolorna prioriterat resurser när det gäller studie- och yrkesvägledning inom introduktionsprogramsverksamheten. Skolledare och lärare har påpekat för utredningen att elever som har upprepade skolmisslyckanden bakom sig många gånger har tappat tilltron till sig själva och sina framtidsutsikter. Utredningen ser därför att behovet av studie- och yrkesvägledning även fortsättningsvis kommer att vara stort för den målgrupp som berörs av utredningens förslag. Såväl eleverna som arbetsmarknaden och samhället vinner på karriärvägledning och väl underbyggda val utifrån förutsättningar och behov.

5.2.2 Elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng ska kunna gå ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng om det finns särskilda skäl

Förslag: Yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska inte stå öppna för ungdomar som har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Om huvudmannen för utbildningen finner att det finns särskilda skäl, ska dock elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng få tas emot på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng.

Höjda behörighetskrav medför att en grupp elever som i dag är behöriga till yrkesprogram kommer att gå ett 1 900-poängsprogram

Enligt utredningens direktiv ska målgruppen för de nya yrkesutbildningarna i första hand vara elever som saknar behörighet till dagens yrkesprogram. Direktivet öppnar också för att även elever som är behöriga till de nuvarande yrkesprogrammen ska kunna välja de nya utbildningarna, men att det då kan behövas särskilda bestämmelser för att de inte ska konkurrera ut de elever som saknar behörigheten.³⁷

Dagens yrkesprogram fungerar väl för de flesta elever. År 2023 var andelen som tog examen efter tre år på ett yrkesprogram 76 procent och efter fyra år 79 procent.³⁸ Analyser av tidigare elever (som påbörjade ett yrkesprogram 2012 och 2013) visar att drygt hälften av de som inte tog examen men fick ett studiebevis³⁹ hade tagit mer än 2 000 poäng. Dessa kan anses vara nära examen. En av fyra med studiebevis hade tagit mellan 1 500 och 1 950 poäng medan en av fyra hade tagit färre än 1 500 poäng. Det var vidare 8 procent i dessa elevgrupper som saknade studiebevis och två tredjedelar av dem var inte kvar i gymnasieskolan år 3 (se avsnitt 19.4). Analyserna visar att det är en stor och ökande andel av eleverna på yrkesprogrammen som når examen eller tar så många poäng att de kan anses vara nära examen. Analyserna pekar också på att det finns en andel elever som kommer in på yrkesprogrammen men som inte lyckas där (se avsnitt 20.3). Utredningen föreslår att elever som inte tar examen men som uppfyller kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska kunna få ut ett sådant bevis om de önskar (se vidare avsnitt 5.7.3). Enligt utredningens uppfattning skulle en del av dessa elever, i stället för att misslyckas och kanske till och med hoppa av, gynnas av att få gå ett yrkesprogram med mindre poängomfattning.

Utredningen anser att de elever som har stor chans att ta examen, eller komma nära examen, ska gå på de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng eftersom fler gymnasiepoäng ger bättre etablering på arbetsmarknaden. Det är fördelaktigt både ur ett individ- och ett samhällsekonomiskt perspektiv. Utredningen anser vidare att det är en rimligt att ha som utgångspunkt att elever som har uppnått behörighet till ett nationellt program som omfattar minst

³⁷ Dir. 2023:114: *Tilläggsdirektiv till Utredningen om fler vägar till arbetslivet* (U 2022:03).

³⁸ *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2023*. Skolverket 2023.

³⁹ Elever som inte uppfyller kraven för examen ska i stället få ett studiebevis. Jfr 8 kap. 12 § gymnasieförordningen.

2 500 gymnasiepoäng har de förkunskaper som krävs för att tillgodogöra sig utbildningen på ett 2 700/2 800-poängsprogram. De yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska ha en mindre omfattning för att elever som inte uppfyller behörighetskraven till de mer omfattande yrkesprogrammen ska erbjudas en yrkesutbildning som är anpassad till att de saknar vissa förkunskaper. Bland annat ska det ingå avsevärt mindre omfattning av gymnasiegemensamma ämnen och studietakten ska vara lugnare.

I stället för att föreslå att elever som är behöriga till dagens yrkesprogram ska kunna välja ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng föreslår utredningen att behörighetskraven till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng höjs. Förslaget innebär en höjning från åtta till tolv godkända betyg (se kapitel 7). Utredningen föreslår även höjda krav till programinriktat val.⁴⁰ Förslagen innebär att de elever som i dag tas emot på yrkesprogram och som utgör den andel som i störst utsträckning inte klarar studierna i stället ska kunna välja mellan programinriktat val och de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng. Detta bedöms passa eleverna väl. Elever med färre godkända betyg från grundskolan har utifrån förhållandevis lägre förkunskaper behov av mer tid för lärande, vilket erbjuds på de nya programmen.

Studiesvårigheter kan utgöra särskilda skäl för att tas emot på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng

Det finns i dag en möjlighet för elever som är behöriga till nationella program att tas emot på introduktionsprogram. Ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett yrkesprogram [som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng] får tas emot till yrkesintroduktion eller individuellt alternativ om huvudmannen finner att det finns synnerliga skäl till det.⁴¹ Med synnerliga skäl avses enligt propositionen som låg till grund för bestämmelsen ”till exempel att en elev trots anpassningar och kraftfulla insatser från skolans sida står i begrepp att helt avbryta sina studier i gymnasieskolan och där yrkesintroduktion eller individuellt alternativ framstår som de enda

⁴⁰ Utredningen föreslår att för elever som har godkänt betyg i svenska, engelska och matematik ska det krävas godkända betyg i totalt åtta ämnen och för elever som har godkänt betyg i svenska samt engelska eller matematik ska det krävas godkända betyg i totalt tio ämnen, se kapitel 7.

⁴¹ 17 kap. 11 § skollagen.

alternativen till detta”.⁴² Av propositionen framgår att bakgrunden till att bestämmelsen infördes var att en kommun, innan gymnasie-reformen 2011, var skyldig att erbjuda individuella program (IV) för ungdomar som inte tagits in på något nationellt program och för ungdomar som avbrutit sina studier där. Det medförde att det fanns relativt många behöriga elever på IV som till exempel hade hoppat av eller väntade på att komma in på något annat program. I och med reformen ville regeringen begränsa möjligheten att hoppa av till ett introduktionsprogram eftersom elever på IV som hade avbrutit ett nationellt eller specialutformat program i väsentligt lägre grad än elever som kom till individuella program direkt från grundskolan fullföljde sin gymnasieutbildning. Regeringen ansåg att huvudmän genom olika stödåtgärder effektivare behövde arbeta för att behålla eleverna inom de nationella programmen.⁴³

De höjda behörighetskrav som utredningen föreslår ska anses vara en garant för att eleverna har de förkunskaper som krävs för att klara ett mer omfattande yrkesprogram. Utredningen utesluter dock inte att det kan finnas elever som, trots att de har tolv godkända grundskolebetyg som kommer att krävas för behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng, skulle få en mer ändamålsenlig utbildning på ett 1 900-poängsprogram. Utredningen anser därför att en elev som går på ett 2 700/2 800-poängsprogram ska kunna tas emot på ett 1 900-poängsprogram om det finns särskilda skäl och om eleven själv vill det. Ett sådant byte medför bland annat att eleven läser en mindre omfattning gymnasiegemensamma ämnen. Med särskilda skäl avser utredningen att eleven ska ha studiesvårigheter som trots relevanta stödåtgärder från skolans sida innebär att eleven riskerar att inte nå målen på programmet. En elev på ett program som omfattar 2 700/2 800 poäng och som har studiesvårigheter har rätt till anpassningar och särskilt stöd för att klara gymnasiestudierna. Om eleven trots stöd och anpassningar har fått eller riskerar att få det underkända betyget F i många ämnen, och det innebär att eleven inte kommer att nå en examen, samt att eleven upplever den totala arbetsbördan som alltför stor, anser utredningen att det finns särskilda skäl att ta emot eleven på ett 1 900-poängsprogram. Utredningen anser att andra skäl än sådana som medför studiesvårigheter inte ska vara skäl för att tas emot på

---

⁴² Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* s. 450.

⁴³ Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* s. 450.

yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng. Dessa program är framför allt en anpassning till de elever som behöver en mindre omfattning och lugnare studietakt. Att det inte ska krävas särskilda skäl och inte synnerliga skäl, i form av att eleven riskerar att hoppa av, anser utredningen beror på att programbytet innebär att eleven får fortsätta yrkesutbildningen på ett nationellt yrkesprogram, men med mindre omfattning gymnasiegemensamma ämnen.

5.3 Utformning av yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

5.3.1 De nya yrkesprogrammen ska omfatta 1 900 poäng varav 1 500 poäng ska vara yrkesämnen

Förslag: De nya yrkesprogrammen ska omfatta 1 900 gymnasiepoäng. På 1 900-poängsprogrammen ska det ingå minst 1 500 gymnasiepoäng i ämnen som ger programmet dess karaktär.

Tolv nya yrkesprogram ska införas. De är:

- Barn och fritidsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- Bygg- och anläggningsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- El- och energiprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- Fordons- och transportprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- Försäljnings- och serviceprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- Frisör- och stylistprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- Hotell- och turismprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- Industritekniska programmet 1 900 gymnasiepoäng
- Naturbruksprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- Restaurang- och livsmedelsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- VVS- och fastighetsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng
- Vård- och omsorgsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng

Regeringen beslutar om inriktningar på programmen.

1 500 poäng yrkesämnen ska vara det huvudsakliga innehållet på programmen

Utredningen har noga övervägt vilket utbildningsinnehåll som av olika skäl bör ses som nödvändigt och vilken poängomfattning som kan vara rimlig för att de nya yrkesprogrammen ska underlätta arbetslivsetablering. Arbetslivet efterfrågar arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning och elever som har gått en yrkesutbildning har generellt en snabbare arbetslivsetablering än elever utan en sådan.⁴⁴ Därför bör yrkesämnen utgöra den övervägande delen i utbildningen. Yrkesämnen kan också upplevas som motiverande för vissa elever. Många elever som inte nått kraven för behörighet har kämpat med grundskolans ämnen i många år. Genom att inrikta utbildningen på yrkesämnen i stället för på grundskoleämnen ges eleverna en ny chans att studera något som de upplever som meningsfullt och mer relevant för deras framtid.

Utbildningen på programmen ska leda till yrkesutgångar

På dagens yrkesprogram har eleverna möjlighet att nå olika yrkesutgångar beroende på hur eleven väljer att inrikta sin utbildning. En yrkesutgång motsvarar en viss yrkeskompetens som går att nå genom att gå på programmet, och anger vilka ämnen inom programförddjupningen som krävs för att nå den.⁴⁵ Skolverket har i samråd med de nationella programråden identifierat ett antal möjliga yrkesutgångar från varje yrkesprogram i gymnasieskolan. Exempel på yrkesutgångar från bygg- och anläggningsprogrammet är målare, plattsättare, byggnadsplåtslagare och träarbetare. På barn- och fritidsprogrammet finns till exempel yrkesutgångarna bad/sport-hallspersonal, personlig tränare, barnskötare och väktare. För att nå de mer omfattande yrkesutgångarna på yrkesprogrammen behöver eleven läsa 1 500 poäng yrkesämnen (yrkesinriktade karaktärsämnen).⁴⁶ I de fall en yrkesutgång kräver en något mindre omfatt-

---

⁴⁴ SOU 2020:33: *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning* del 2 s. 1035.

⁴⁵ 1 kap. 3 § gymnasieförordningen.

⁴⁶ På 2 700/2 800-poängsprogrammen ingår 1 600 poäng karaktärsämnen men 100 poäng av dessa är i många fall vikta för att grundläggande högskolebehörighet ska kunna uppnås inom 2 500 poäng. De flesta yrkesutgångar omfattar därför upp till 1 500 poäng. Det finns även några som omfattar 1 600 poäng. Dessa är möjliga att nå för elever på 1 900-poängsprogrammen om de använder sitt individuella val om 100 poäng.

ning poäng läser eleverna även andra ämnen som erbjuds inom programfördjupningen så att den totala poängomfattningen blir densamma. Utredningen anser att detta ska gälla även på 1 900-poängsprogrammen.

I utredningens samtal med branschföreträdare har det framkommit att det, med några undantag, inte finns yrken som är en delmängd av dessa yrkesutgångar. Det krävs en hel yrkesutgång för att vara anställningsbar. Som beskrivits tidigare pekar utredningens analyser på att många av eleverna på dagens introduktionsprogram skulle klara en stor del av yrkesämnena på dagens yrkesprogram om de fick chansen. Utredningen anser att det är viktigt att elever som vill och klarar att läsa en yrkesutbildning ska ha möjlighet att göra det. De höjda behörighetskraven till de nuvarande yrkesprogrammen och programinriktat val som utredningen föreslår innebär också att fler elever i målgruppen för de nya yrkesprogrammen kommer att ha bättre förutsättningar att slutföra dem. Samtidigt visar utredningens analyser att det kan finnas elever för vilka en omfattande yrkesutgång är ett alltför högt ställt mål. Utredningen anser dock att det är viktigt att elever utmanas att nå så långt som möjligt i sitt lärande. Utredningen har konstaterat att etableringen på arbetsmarknaden underlättas av att elever förbereds för arbetslivet och att de tar så många gymnasiepoäng som möjligt, även om de inte når målen fullt ut.

Mot bakgrund av detta har utredningen dragit slutsatsen att omfattningen av yrkesämnena i de nya utbildningarna inte ska begränsas till att omfatta mindre än vad som krävs för att nå en yrkesutgång, och att yrkesämnena på 1 900-poängsprogrammen därför ska omfatta 1 500 gymnasiepoäng.

Programmets totala omfattning blir 1 900 gymnasiepoäng

Utöver yrkesämnena ska även vissa andra ämnen som behövs för yrkesutbildningen och som ytterligare bidrar till gymnasieskolans breda uppdrag ingå. Av utredningens möten med bland annat företrädare för skolor och branschorganisationer har det framkommit att svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och ett samhällsorienterande ämne är viktiga ämnen som kompletterar yrkesämnena i utbildningen. Med ökad motivation från yrkesämnena

ökar också studieresultaten och viljan att engagera sig och lära sig ämnen som tidigare ansågs svåra exempelvis svenska, engelska eller matematik. Motivationen för dessa ämnen förväntas även öka om de samtidigt ges en tydlig koppling till hur de tillämpas i arbetslivet.⁴⁷ Utredningen har dragit slutsatsen att svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik bör ha mindre omfattning än de inledande kurserna på dagens yrkesprogram, och utredningen har gjort bedömningen att 50 poäng i vardera ämnet är en rimlig omfattning.

Utredningens uppfattning är även att individuellt val ska ingå med 100 poäng i de nya yrkesprogrammen. Därtill ska programmen även innehålla ett yrkesprov⁴⁸ eller gymnasiearbete om 100 poäng, där eleven får visa kunskaper i vanligt förekommande arbetsuppgifter.

Sammantaget blir innehållet i de nya yrkesprogrammen 1 500 poäng karaktärsämnen som leder till en yrkesutgång, 200 poäng gymnasiegemensamma ämnen, 100 poäng individuellt val och 100 poäng yrkesprov eller gymnasiearbete, vilket beskrivs närmare i kommande avsnitt. Det innebär att de nya yrkesprogrammets omfattning summerar till 1 900 poäng vilket motsvarar två års heltidsstudier med den studietakt som är på de yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng. Enligt utredningens analyser är 1 900 poäng en omfattning som ger en relativt snabb etablering på arbetsmarknaden (se avsnitt 20.3.1). Av figur 5.5 kan vi utläsa att elever som har tagit 1 500–1 900 poäng har en relativt god arbetsmarknadsetablering, även i jämförelse med de elever som har tagit examen. Även om alla elever som påbörjar de nya yrkesprogrammen kanske inte tar 1 900 poäng, innebär förslaget att fler elever kommer att ta fler poäng än i dag.

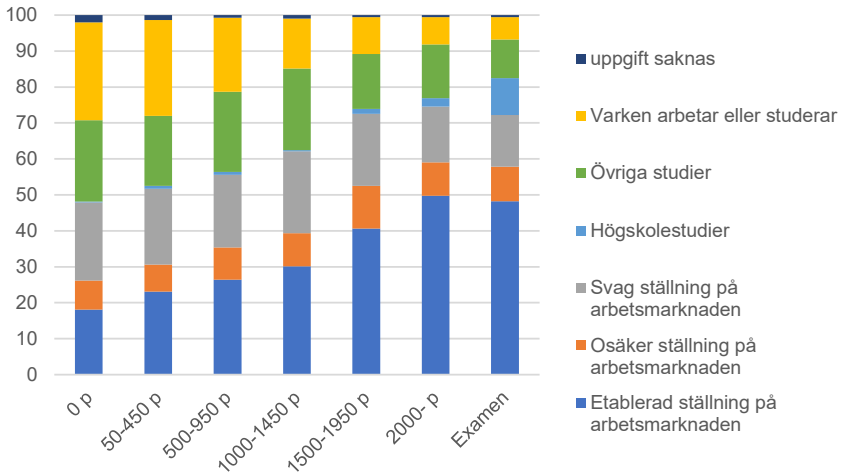
---

⁴⁷ *Undervisningen på yrkesprogram*. Skolinspektionen, kvalitetsgranskning, rapport 2014:05.

⁴⁸ Utredningen föreslår i kapitel 10 att yrkesprov ska införas i gymnasieskolan.

Figur 5.5 Sysselsättning 2019 bland elever som påbörjade introduktionsprogram 2012 och 2013 (exklusive språkintröduktion) efter avklarade gymnasiepoäng.

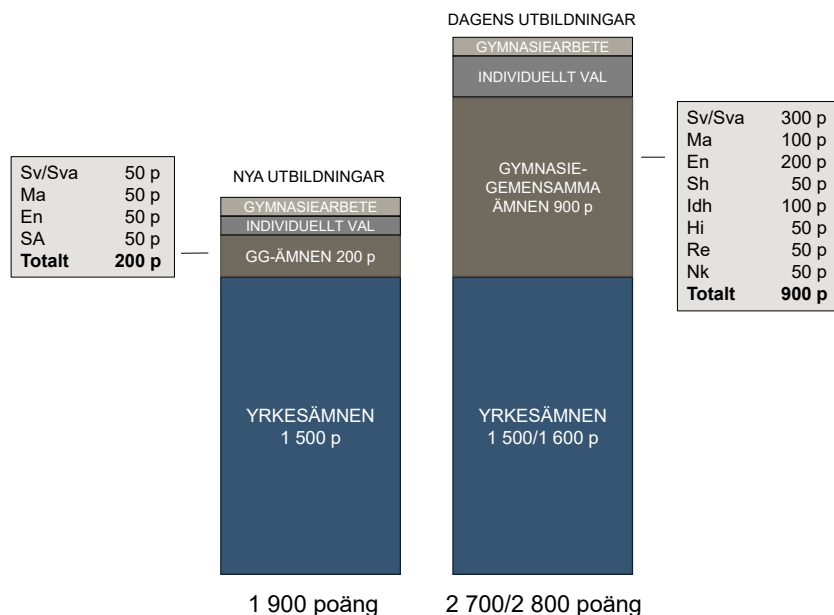
Elever som fått studiebevis eller gymnasieintyg samt elever med examen

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Figur 5.6 visar en schematisk bild av de nya yrkesprogrammen jämfört med de befintliga yrkesprogrammen som omfattar 2 700 och 2 800 poäng.

Figur 5.6 Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska införas som komplement till dagens yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng

Utformningen av 1 900-poängsprogrammen ska utgå från dagens yrkesprogram

Som framgått tidigare har utredningen dragit slutsatsen att de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska innehålla samma yrkesämnen och kunna leda till samma yrkesutgångar som de nuvarande yrkesprogrammen som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng. Det innebär att vart och ett av dagens yrkesprogram kommer att motsvaras av ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Det innebär även att de nya programmen ska ha samma inriktningar och programgemensamma ämnen som dagens program. Att alla tolv programmen ska införas i en 1 900-poängsversion innebär dock inte att huvudmän alltid måste erbjuda alla program. Precis som huvudmän i dag väljer vilka program de ska erbjuda utifrån sina förutsättningar kommer de att välja vilka 1 900-poängsprogram de kan erbjuda. Utredningen kan konstatera att huvudmän redan har erfarenhet av att erbjuda yrkesutbildning på introduktions-

program till målgruppen för 1 900-poängsprogrammen och att de därför vet vilka utbildningar som fungerar att erbjuda och som leder till jobb. Från 1 juli 2025 ska huvudmän också ta hänsyn till arbetslivets behov när de dimensionerar utbildningarna (se vidare avsnitt 5.6).

Strukturen blir densamma som på övriga nationella yrkesprogram

Ämnena i dagens nationella program är indelade i gymnasiegemensamma ämnen och karaktärsämnen.⁴⁹ Yrkesämnen är yrkesinriktade karaktärsämnen.⁵⁰ På varje program finns programgemensamma karaktärsämnen som alla elever på programmet läser. Inom många nationella program kan eleven också välja mellan olika inriktningar. Karaktärsämnena inom inriktningarna ger en grund för fortsatt fördjupning, specialisering och breddning inom programmets ram.⁵¹ Genom ytterligare specialisering inom karaktärsämnena i programfördjupningen kan eleverna på yrkesprogram därefter nå olika yrkesutgångar. Yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng föreslås ha samma upplägg, och därmed en yrkesutbildningsdel som i de allra flesta fall är identisk med den på respektive 2 700/2 800-poängsprogram.

5.3.2 Svenska, engelska, matematik och ett samhällsorienterande ämne ska omfatta 200 poäng och inriktas mot yrket

Förslag: I yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska följande ämnen ingå på samtliga program:

- Svenska eller svenska som andraspråk 50 gymnasiepoäng.
- Engelska 50 gymnasiepoäng.
- Matematik 50 gymnasiepoäng.
- Samhällskunskap eller samhälls- och arbetslivskunskap, 50 gymnasiepoäng.

⁴⁹ 4 kap. 1 § gymnasieförordningen.

⁵⁰ 1 kap. 3 § gymnasieförordningen.

⁵¹ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 52.

Ett nytt ämne ska införas: samhälls- och arbetslivskunskap. Samhälls- och arbetslivskunskap ska bestå av minst en nivå som omfattar 50 gymnasiepoäng. Ämnet ska läsas på alla 1 900-poängsprogram utom vård- och omsorgsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng och barn- och fritidsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng, där eleverna ska läsa samhällskunskap 50 gymnasiepoäng. Samhälls- och arbetslivskunskap får inte ingå i en examen eller ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis tillsammans med ämnet samhällskunskap.

De gymnasiegemensamma ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska utformas enligt ett nytt spår som ska tas fram för 1 900-poängsprogrammen. Den första nivån⁵² i nuvarande ämnen, som omfattar 100 gymnasiepoäng, ska därmed kunna läsas som två nivåer om 50 gymnasiepoäng, enligt samma konstruktion som i dag finns för ämnena historia, samhällskunskap och naturkunskap. Den första nivån om 50 gymnasiepoäng som ska läsas på 1 900-poängsprogrammen ska inriktas mot den yrkesutbildning eleven läser. Om en elev läser två nivåer om 50 gymnasiepoäng i ett av dessa ämnen ska det nationella prov om 100 poäng i ämnet som genomförs på yrkesprogram användas på andra 50-poängsnivån.

Gymnasiegemensamma ämnen i gymnasieskolan ska definieras som de ämnen som ska läsas på nationella program enligt bilaga 2 och 3 till skollagen. På de nationella program som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska eleverna läsa färre av de gymnasiegemensamma ämnena och i mindre omfattning. Det nya föreslagna ämnet samhälls- och arbetslivskunskap ska inte vara ett gymnasiegemensamt ämne.

Svenska, engelska och matematik behövs i yrkesutbildningen och arbetslivet

Ett mål med de nya yrkesprogrammen är att elever som tillhör målgruppen ska kunna etablera sig snabbare i arbetslivet än i dag. Utredningen anser dock att utbildningarna behöver innehålla mer än enbart yrkesämnen, både för att eleverna ska vara väl förberedda för arbetslivet och för att utbildningarna ska ge en god grund för personlig utveckling och deltagande i samhällslivet, vilket ingår i

⁵² Enligt kommande ämnesbetygsreformen, Gy25.

gymnasieskolans breda uppdrag. Yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng bör innehålla gymnasiegemensamma ämnen, men i mindre omfattning än på dagens yrkesprogram.

I utredningens samtal med skolledare och lärare på introduktionsprogram samt företrädare för branschorganisationer har de framhållit att kunskaper i svenska, engelska och matematik är nödvändiga både för att tillgodogöra sig undervisningen i yrkesämnena och för att klara arbetsuppgifter i arbetslivet. Gymnasieskolans matematik och engelska tillhör dock ämnen som elever på yrkesprogram kan tycka är svåra och oftare misslyckas med. I Skolverkets rapport *Nära examen* framgår att det framför allt är avsaknad av godkända betyg i gymnasiegemensamma ämnen som är skälet till att elever på yrkesprogrammen inte tar examen. De kurser som elever på yrkesprogram i högst utsträckning saknade godkända betyg i var matematik 1, religionskunskap 1, historia 1a1, engelska 5 och naturkunskap 1a1.⁵³ Det ligger i linje med utredningens analyser kring hur elever på introduktionsprogrammen har klarat de gymnasiegemensamma ämnena. Det som eleverna tycks ha svårast att få godkänt betyg i är matematik medan godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk är vanligare (se avsnitt 20.2.2).

På yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng ingår i grundupplägget svenska eller svenska som andraspråk med 300 poäng, engelska med 200 poäng och matematik med 100 poäng.⁵⁴ För en yrkesexamen räcker dock godkända betyg i en omfattning av 100 poäng i vardera ämnet. Utredningen anser att svenska, engelska och matematik är viktiga ämnen men att det utifrån betygsstatistiken och målgruppens varierande förkunskaper inte är rimligt att ställa samma krav på omfattning i dessa ämnen på 1 900-poängsprogrammen. Utredningen föreslår därför att svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska ingå med vardera 50 poäng som gymnasiegemensamma ämnen på 1 900-poängsprogrammen.

---

⁵³ *Nära examen*. Skolverket 2017 s. 35.

⁵⁴ Innan 1 juli 2023 ingick svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik med 100 poäng i yrkesprogrammen och de omfattade då 2 500 gymnasiepoäng.

Nya nivåer om 50 poäng behöver tas fram

Från och med 1 juli 2025 kommer gymnasieämnena vara indelade i nivåer. Nivå 1 i ämnena svenska som andraspråk, engelska respektive matematik kommer att omfatta 100 gymnasiepoäng.⁵⁵ För att svenska som andraspråk, engelska och matematik ska kunna ingå med 50 poäng på 1 900-poängsprogrammen behöver därför ämnena göras om något. Utredningen föreslår att det ska införas ett nytt spår i dessa ämnen, och att nivå 1 i detta spår delas upp i två nivåer om vardera 50 poäng. Den första 50-poängsnivån i respektive ämne ska ingå som ett gymnasiegemensamt ämne på 1 900-poängsprogrammen. Innehållet i den första nivån ska riktas mot det program eleven läser medan nästa 50-poängsnivå bygger vidare på den första och säkerställer att eleven får det innehåll som sammantaget motsvarar 100-poängsnivån. Konstruktionen kan liknas vid den princip för spår som i dag finns för ämnena historia, samhällskunskap och naturkunskap, där den första 50-poängsnivån benämns 1a1 och den andra benämns 1a2. Tillsammans motsvarar de nivå 1 om 100 poäng som betecknas 1b och möjliggör studier i ämnet på nivå 2. Principen kan dock inte följas helt för matematik eftersom ämnet redan är indelat i spår enligt en annan princip. En ytterligare beteckning skulle därför behöva användas för det nya spåret inom det befintliga spår a i matematik exempelvis nivå 1a1y (50 poäng) respektive nivå 1a2y (50 poäng), som tillsammans motsvarar matematik 1a (100 poäng).

Elevernas varierande förkunskaper i de gymnasiegemensamma ämnena ställer krav på organisation och undervisning

Eleverna på 1 900-poängsprogrammen kommer i de flesta fall att sakna godkända betyg i ett eller flera av grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Skolverket visade i en rapport år 2022 att elever som hade betygen F⁵⁶ eller E i ämnena svenska, engelska eller matematik från grundskolan löpte större risk än elever med högre betyg från grundskolan att inte få

⁵⁵ Förordning (SKOLFS 2023:130) om ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnena.

⁵⁶ Analysen omfattade elever på nationella program och Skolverket gör antagandet att elever med F i ämnet från grundskolan därefter har fått godkänt betyg från lovskola eftersom de antagits till programmet.

godkänt i den första gymnasiekursen⁵⁷ i det motsvarande gymnasieämnet.⁵⁸ Särskilt påtagligt var detta i matematik och engelska. Resultaten bekräftar att förkunskaper från grundskolans ämnen har betydelse för resultaten i motsvarande ämnen i gymnasieskolan. De kurser som undersöktes av Skolverket omfattade 100 poäng och ingår i yrkesprogram där studietakten är högre än på de 1 900-poängsprogram som utredningen föreslår. Resultaten talar dock för att elevernas lägre förkunskaper kommer att få konsekvenser för undervisningen på 1 900-poängsprogrammen.

Undervisningen behöver börja där eleverna befinner sig kunskapsmässigt vilket kan variera stort på 1 900-poängsprogrammen, till skillnad från 2 700/2 800-poängsprogrammen där eleverna har godkända betyg från grundskolan och undervisningen kan börja direkt på gymnasial nivå. Vissa elever kommer behöva börja med att hämta in ämneskunskaper från grundskolan, men en utgångspunkt i utredningen är att eleverna inte ska behöva börja med att klara godkänt betyg i grundskoleämnet innan de börjar med gymnasieämnet. Redan i dag förekommer det på de nationella programmen att elever kan läsa vissa gymnasieämnen utan att ha godkänt betyg i det motsvarande grundskoleämnet. För behörighet till yrkesprogrammen krävs det godkända betyg i åtta av de 16 grundskoleämnena och för högskoleförberedande program krävs det tolv.⁵⁹ Utöver godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik som krävs för alla program kan en elev därför till exempel sakna godkänt betyg i grundskolans samhällskunskap och ändå börja läsa gymnasieämnet samhällskunskap på ett yrkesprogram.

Vid behov kan ämnena läsas över flera år på 1 900-poängsprogrammen. Det innebär att vissa elever kan komma att behöva alla de tre åren för att avsluta den första nivån om 50 poäng i ett gymnasiegemensamt ämne medan andra elever slutför nivån tidigare. Utredningen föreslår dock i kapitel 7 att elever ska ges möjlighet att genom bland annat godkända betyg i 50-poängsnivåerna i de gymnasiegemensamma ämnena uppnå behörighet till de mer om-

---

⁵⁷ Från och med 1 juli 2025 ersätts det kursutformade systemet i gymnasieskolan med ett ämnesutformat system där ämnena är indelade i nivåer. Innehållet i nivå 1 blir inte helt och hållet detsamma som kurs 1 men tillräckligt lika för att det ska vara möjligt att göra jämförelsen här.

⁵⁸ *Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan*. Skolverket 2022, s. 56–59.

⁵⁹ Elever som är behöriga till dessa program har dock alltid godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik.

fattande yrkesprogrammen redan första året på 1 900-poängsprogrammen. Elever som har intresse och förutsättningar att göra detta måste därför erbjudas att läsa 50-poängsnivåerna år ett.

Jämfört med dagens nationella program kommer det att finnas mer undervisningstid att fördela per gymnasiepoäng på 1 900-poängsprogrammen (se avsnitt 5.2.7 om heltidsstudier). Huvudmannen har möjlighet att fritt fördela undervisningstid mellan ämnen och prioritera undervisningstid där eleverna har störst behov. Det är enligt utredningen därför ett rimligt antagande att elever under tre år i gymnasieskolan både kan läsa in sådana förkunskaper som eleven eventuellt saknar i de tre ämnena från grundskolan och vidare läsa 50 gymnasiepoäng i vardera ämnet svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.

Utredningen anser att de erfarenheter som gymnasieskolor har av att ta emot elever med olika kunskapsnivåer på introduktionsprogrammen kommer vara viktiga för att bygga upp en fungerande undervisning och verksamhet på 1 900-poängsprogrammen.

Den svenska, engelska och matematik som ingår i utbildningarna ska inriktas mot elevernas framtida arbetsliv och vara påbyggbar för fortsatta ämnesstudier

Många av de aktörer utredningen har träffat lyfter fram vikten av att undervisningen i de gymnasiegemensamma ämnena är tydligt inriktad mot yrkesämnena och det kommande arbetslivet. De beskriver att ämnenas relevans på så vis blir synlig för eleverna, vilket kan bidra till att de upplevs mer meningsfulla och motiverande. Många har använt begrepp som yrkessvenska, yrkesmatte och praktisk matematik för att beskriva ämnenas funktion i yrkesutbildningen. Flera skolor som utredningen varit i kontakt med inriktar och benämner redan i dag ämnena på detta sätt på introduktionsprogrammen, när de erbjuds som komplement till yrkesutbildning.

Ämnesplanerna för de gymnasiegemensamma ämnena ska fungera på alla program i gymnasieskolan och det centrala innehållet är därmed inte formulerat med inriktning mot specifika tillämpningsområden. Däremot anger läroplanen för gymnasieskolan att ämnen ska bidra och samordnas så att de utgör en helhet för eleven. Samverkan mellan lärare i olika kurser ska ge eleverna ett sammanhang

i studierna.⁶⁰ Skolinspektionen har i en kvalitetsgranskning av yrkesprogram visat att många skolor av olika skäl inte lyckas få till en helhet där både yrkesämnena och de gymnasiegemensamma ämnena bidrar.⁶¹ Skolinspektionen understryker även i en annan rapport att undervisningen i de gymnasiegemensamma ämnena i högre grad måste kopplas till arbetslivet för att eleverna ska uppleva undervisningen meningsfull och stimulerande.⁶²

Utredningen anser att en viktig princip för de nya yrkesprogrammen är att de är påbyggbara inom det gymnasiala systemet och inte utgör återvändsgränder. Det innebär i detta fall att dagens gymnasiegemensamma ämnen är att föredra framför att skapa nya yrkesinriktade ämnen som inte ger grund för fortsatta ämnesstudier. En förutsättning är dock att det är möjligt att dela upp nivå 1 i två 50-poängsnivåer och att innehållet i den första 50-poängsnivån inriktas mot de yrkesområden som programmen utbildar för, samt utformas för att främja ämnessamverkan med yrkesämnena. I matematikens ämnesplan finns exempel på formuleringar för hur undervisningen kan styras mot detta. Ämnets syfte anger bland annat att undervisningen, när så är lämpligt, ska ske i relevant praxisnära miljö och med verktyg som används inom karaktärsämnena. I det centrala innehållet pekas sedan innehåll med relevans för karaktärsämnena och yrkesliv ut och exemplifieras.

Definitionen av gymnasiegemensamma ämnen justeras

Gymnasiegemensamma ämnen definieras i dag i gymnasieförordningen som de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 2 till skollagen, vilken innehåller poängplanen för nationella program. Just de gymnasiegemensamma ämnena får inte Skolverket besluta om, utan ämnesplanerna beslutas av regeringen.⁶³ De gymnasiegemensamma ämnena kan därför sägas ha en särskild dignitet. Eftersom de föreslagna 1 900-poängsprogrammen också ska vara nationella program, men inte föreslås innehålla samtliga gymnasiegemensamma ämnen, har utredningen övervägt om benämningen gymnasiegemensamma

---

⁶⁰ Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

⁶¹ *Helhet i utbildningen på gymnasiets yrkesprogram*. Skolinspektionen, 2017.

⁶² *Undervisning på yrkesprogram*. Skolinspektionen, rapport 2014:5.

⁶³ Jfr 1 kap. 2 och 4 §§ gymnasieförordningen.

ämnen bör ändras eftersom benämningen signalerar att det är ämnen som är gemensamma för alla elever i gymnasieskolan.

Utredningen föreslår att begreppet gymnasiegemensamma ämnen ska vara kvar och definieras som de ämnen som ska ingå på nationella program i gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 2 och 3 till skollagen.⁶⁴ På yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska eleverna läsa svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och samhällskunskap (eller samhälls- och arbetslivskunskap, se förslag nedan) men inte de övriga gymnasiegemensamma ämnena. Eleverna på 1 900-poängsprogram läser alltså färre gymnasiegemensamma ämnen och i en mindre omfattning, vilket ska framgå av en ny poängplan i skollagen.

Ett annat alternativ skulle kunna vara att bara de program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng innehåller gymnasiegemensamma ämnen. På 1 900-poängsprogrammen skulle då inte den 50-poängsomfattning av ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik som ingår i programmen ges enligt samma ämnesplaner som på de mer omfattande programmen, utan konstrueras som nya ämnen som kan beslutas av Skolverket. Utredningen anser dock att det är viktigt att underlätta för elever som vill bygga vidare på sin utbildning med mer ämnesstudier att ämnena är påbyggbara ända till kraven för gymnasieexamen.

Samhälls- och arbetslivskunskap – ett nytt samhällsorienterande ämne

Utredningen föreslår ett nytt ämne, samhälls- och arbetslivskunskap, som omfattar 50 poäng och som behandlar frågor om samhälls- och arbetsliv, demokrati och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i ett medborgar- och arbetstagarperspektiv. Syftet med ämnet samhälls- och arbetslivskunskap ska vara att elever som går de nya yrkesprogrammen ska vara väl förberedda för att försörja sig och aktivt delta i samhällslivet efter utbildningen.

Utredningen har övervägt om den första nivån om 50 poäng i ämnet samhällskunskap i stället skulle ingå i 1 900-poängsprogrammen. Ämnet samhällskunskap motsvarar dock inte behoven på de flesta 1 900-poängsprogram, eftersom syftet med de nya programmen

---

⁶⁴ En ny bilaga 3 ska införas i skollagen med poängplan för 1 900-poängsprogrammen, se utredningens författningsförslag.

är direkt etablering på arbetsmarknaden. Gymnasieskolans samhällskunskap bygger vidare på grundskolans ämne och har som syfte att förbereda för fortsatta studier där samhällsfrågor studeras ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv. Eleverna ska bland annat ges möjlighet att utveckla ett vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt till samhällsfrågor samt få erfarenhet av samhällsvetenskapligt arbete.⁶⁵ I det nya ämnet samhälls- och arbetslivskunskap som utredningen föreslår ska innehållet utgå från individperspektivet och vad eleven behöver för att kunna verka i samhället och arbetslivet.

Även yrkesämnena tar upp kunskaper om arbetslivet men huvudsakligen med inriktning mot hur det är att verka inom den aktuella branschen. Utredningen anser att eleverna på 1 900-poängsutbildningarna även behöver kunskaper om arbetslivet och arbetsmarknaden ur ett mer generellt perspektiv, som utgår från individen som arbetstagare på en arbetsmarknad och medborgare i samhället.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår utredningen att ett nytt gymnasieämne, samhälls- och arbetslivskunskap, ska tas fram och ingå på de nya 1 900-poängsprogrammen i stället för att ämnet samhällskunskap ska ingå. Undantag ska dock göras för vård- och omsorgsprogrammet och barn- och fritidsprogrammet där eleverna ska läsa det gymnasiegemensamma ämnet samhällskunskap, se nedan. Förslaget om det nya ämnet innebär ett avsteg från principen om påbyggbarhet. Utredningen anser att det i detta fall är befogat eftersom samhällskunskap nivå 1a1 inte motsvarar behoven på 1 900-poängsprogrammen. En elev på ett 1 900-poängsprogram som vill läsa samhällskunskap har möjlighet att göra det på komvux. Utredningens bedömning är att lärare som är behöriga att undervisa i ämnet samhällskunskap också ska få undervisa i ämnet samhälls- och arbetslivskunskap. Ämnet samhälls- och arbetslivskunskap ska inte få ingå i en examen eller ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis tillsammans med betyg i ämnet samhällskunskap eftersom ämnena till viss del kommer att överlappa varandra.⁶⁶

---

⁶⁵ Enligt den beslutade ämnesplanen för ämnet samhällskunskap som börjar tillämpas 1 juli 2025. Förordning (SKOLFS 2023:130) om ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnena.

⁶⁶ Jfr 4 kap. 8 § gymnasieförordningen.

Utformningen av ämnet samhälls- och arbetslivskunskap

Ämnet samhälls- och arbetslivskunskap ska ha en samhällsorienterad karaktär och vara anpassat för både elever med kort skolbakgrund i Sverige och elever som har godkända betyg i grundskolans samhällskunskap. Innehållet förväntas, med utgångspunkt i de övergripande läroplansmålen, ge elever god grund för deltagande i arbets- och samhällslivet. Detta inkluderar till exempel kunskaper om arbetslivet och arbetsmarknaden, arbetstagarfrågor, demokrati, mänskliga rättigheter, socialt hållbar utveckling och relationer med andra. Det är viktigt att ämnets centrala innehåll inte blir alltför omfattande eller spretigt.

Vård- och omsorgsprogrammet 1 900 poäng samt barn- och fritidsprogrammet 1 900 poäng ska ha avvikande innehåll

På vård- och omsorgsprogrammet 2 700 poäng samt barn- och fritidsprogrammet 2 700 poäng ingår samhällskunskap på ett sätt som innebär att utredningen föreslår att de motsvarande 1 900-poängsprogrammen inte ska följa de övriga 1 900-poängsprogrammen när det gäller dessa ämnen. Programmen har även andra ämnen än yrkesämnena i sin programgemensamma del som medför att 1 900-poängsprogrammen behöver en annan konstruktion än de motsvarande 2 700-poängsprogrammen.

Vård- och omsorgsprogrammet

På vård- och omsorgsprogrammet ingår i dag samhällskunskap 1a1 50 poäng som gymnasiegemensamt ämne på samma sätt som på övriga yrkesprogram. Utöver 1a1 ingår även samhällskunskap nivå 1a2 50 poäng som programgemensamt ämne. Eftersom nivå 1a2 bygger på nivå 1a1 kan denna nivå inte ersättas av 50 poäng i det föreslagna ämnet samhälls- och arbetslivskunskap. Utredningen föreslår därför att samhällskunskap 1a1 50 poäng ska ingå i stället för samhälls- och arbetslivskunskap på vård- och omsorgsprogrammet 1 900 poäng.

Vård- och omsorgsprogrammet leder till yrkesutgången undersköterska. Undersköterska är sedan 1 juli 2023 en skyddad yrkestitel för vilken Socialstyrelsen har ställt upp kompetenskrav.⁶⁷ I kompetenskraven ingår samhällskunskap 50 poäng. Detta är också ett skäl till att samhällskunskap 1a1 50 poäng föreslås ingå i vård- och omsorgsprogrammet 1 900 poäng. Utredningen ser att det kan vara möjligt att Skolverket kan samverka med Socialstyrelsen vid framtagandet av det nya ämnet samhälls- och arbetslivskunskap. Om detta ämne utformas så att det motsvarar behoven inom undersköterskeyrket och att Socialstyrelsens föreskrift om skyddad yrkestitel därmed kan följdändras, samt att även en påbyggnadsnivå om 50 poäng tas fram ihop med det nationella programrådet, bör ämnet kunna ingå i programmet i stället för ämnet samhällskunskap.

Förutom samhällskunskap ingår 100 poäng svenska i kompetenskraven för den skyddade yrkestiteln undersköterska. Elever som vill nå den kvalifikationen behöver därför läsa ytterligare 50 poäng inom ramen för individuellt val. Ett alternativ för att en elev på vård- och omsorgsprogrammet 1 900 poäng skulle kunna nå den skyddade yrkestiteln skulle kunna vara att den andra 50-poängsnivån i svenska ligger inom de programgemensamma ämnena, i stället för samhällskunskap 1a2 som inte ingår i kompetenskraven. Utredningen bedömer att Skolverket och det nationella programrådet för vård- och omsorgsprogrammet bäst kan föreslå till regeringen hur ämnena samhällskunskap och svenska ska ingå på vård- och omsorgsprogrammet 1 900 poäng.

Barn- och fritidsprogrammet

På samma sätt som på det nuvarande vård- och omsorgsprogrammet ingår det på det nuvarande barn- och fritidsprogrammet samhällskunskap nivå 1a2 50 poäng som programgemensamt ämne som bygger på det gymnasiegemensamma ämnet samhällskunskap 1a1 50 poäng. Därför föreslår utredningen att samhällskunskap 1a1 50 poäng ska ingå i stället för samhälls- och arbetslivskunskap även på barn- och fritidsprogrammet 1 900 poäng.

---

⁶⁷ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2023:14) om skyddad yrkestitel för undersköterskor.

På dagens barn och fritidsprogram ingår i den programgemensamma delen även naturkunskap 1a2 50 poäng som bygger på det gymnasiegemensamma ämnet naturkunskap 1a1. Utredningen bedömer att även eleverna på barn- och fritidsprogrammet 1 900 poäng kan läsa 100 poäng naturkunskap. I gymnasieförordningens bilaga 1 anges att naturkunskap ska ingå i de programgemensamma ämnena med 50 poäng. Det är dock Skolverket som föreskriver vilken ämnesnivå (i dag kurs) som ska avses. En möjlighet skulle kunna vara att naturkunskap 1a1 ingår som programgemensamt ämne i barn- och fritidsprogrammet 1 900 poäng och att naturkunskap 1a2 i stället ingår i programfördjupningen på programmet. Detta skulle innebära att barn och fritidsprogrammet 1 900 poäng inte helt motsvarar barn- och fritidsprogrammet 2 700 poäng på det sätt som är fallet för andra program.

Utredningen bedömer även här att Skolverket och det nationella programrådet för barn- och fritidsprogrammet bäst kan ge förslag på utformningen av barn- och fritidsprogrammet 1 900 poäng med avseende på ämnet samhällskunskap samt utforma programmet med avseende på ämnet naturkunskap.

50-poängsnivåer i utbildning för döva och hörselskadade

Nationella program, nationella inriktningar och särskilda varianter samt introduktionsprogram i form av programinriktat val kommer även fortsättningsvis kunna anordnas särskilt som utbildning för döva och hörselskadade, om antalet elever är minst fyra. Det inkluderar 1 900-poängsprogrammen. Som konsekvens ser utredningen att nya 50-poängsnivåer av ämnen för döva behöver tas fram liksom av ämnet teckenspråk.

5.3.3 Individuellt val ska ingå med 100 poäng

Förslag: Individuellt val ska ingå med 100 poäng i yrkesutbildningarna som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Vissa ämnen och nivåer i ämnen ska alltid erbjudas som individuellt val på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng:

- en nivå i ämnet idrott och hälsa,
- en nivå i ett estetiskt ämne, och
- en ytterligare nivå om 50 gymnasiepoäng i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik som bygger på den första nivå om 50 gymnasiepoäng i respektive ämne som ingår i studievägen.

På dagens yrkesprogram ingår 200 poäng individuellt val. Syftet med detta är att eleverna ska ges utrymme till egna val och möjligheter att påverka utbildningens innehåll.⁶⁸ Möjligheten att som elev själv kunna påverka sin utbildning är motiverande, och genom individuellt val får eleven möjlighet att välja ett ämne som eleven själv tycker är intressant eller meningsfullt. Utredningen föreslår att 100 poäng individuellt val ska ingå i yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. För att nå vissa yrkesutgångar på dagens yrkesprogram krävs det att eleven väljer vissa specifika ämnen som individuellt val. Utredningen bedömer att detta även kommer att gälla på 1 900-poängsprogrammen. Det krävs till exempel 100 poäng svenska för att en elev ska kunna få bevis om skyddad yrkestitel som undersköterska från vård- och omsorgsprogrammet. Det finns också några yrkesutgångar som omfattar 1 600 poäng yrkesämnen där eleven behöver använda sitt individuella val för att nå dem.

Vissa ämnen och nivåer i ämnen ska alltid erbjudas som individuellt val. Utredningen anser att 50 poäng svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik som bygger på den 50-poängsnivå som ska ingå i den ordinarie 1 900-poängsutbildningen alltid ska vara möjliga för en elev att välja som individuellt val. Genom att läsa dessa 50-poängsnivåer i respektive ämne kan eleven bland annat öka sina möjligheter att bli behörig till utbildningar inom yrkeshögskolan.⁶⁹

⁶⁸ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*

⁶⁹ Grundläggande behörighet i yrkeshögskolan kräver gymnasieexamen men det går även att vara behörig genom reell kompetens.

Utredningens anser även att idrott och hälsa samt en nivå i ett estetiskt ämne ska erbjudas som individuellt val. Utredningen har övervägt att idrott och hälsa ska ingå i den ordinarie studievägen. Ett flertal aktörer som utredningen samtalat med har lyft ämnets betydelse för både den fysiska och psykiska hälsan. Särskilt har arbetsmiljö, ergonomi och ett hållbart arbetsliv lyfts fram som viktigt för yrkesprogrammen. Samtidigt har andra påtalat att många elever i målgruppen visserligen har nytta av hälsoperspektivet men att det är mycket stress och stigma kopplat till kroppar, omklädning och prestation i samband med idrott och hälsa. Detta gör att elever kan behöva något annat än vad ämnet (traditionellt) erbjuder. Genom att utbildningen i stället ska innehålla individuellt val, där idrott och hälsa alltid ska vara möjligt att välja, kan eleven själv bestämma om eleven vill läsa ämnet.

De ämnen som huvudmannen blir skyldig att erbjuda på 1 900-poängsprogrammen är ämnen som ingår eller ska erbjudas på samtliga nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.⁷⁰ Utredningens bedömning är därför att det bör vara relativt oproblematiskt för huvudmän att tillhandahålla dessa på 1 900-poängsprogrammen.

I övrigt ska samma bestämmelser gälla som för individuellt val på de övriga nationella programmen. Det innebär att utöver de ämnen som alltid ska erbjudas ska huvudmannen besluta om vilka ämnen, och nivåer, som ska erbjudas som individuellt val. Det innebär till exempel också att det är möjligt att göra undantag från att eleven ska ha rätt att välja idrott och hälsa samt en nivå i ett estetiskt ämne om det finns synnerliga skäl.

5.3.4 Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå med 15 veckor

Förslag: Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå med minst 15 veckor på alla 1 900-poängsprogram.

⁷⁰ Den 50-poängsnivå som bygger på de 50-poängsnivåer i svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik finns inte i utbudet på samtliga nationella program. Innehållet i de båda nivåerna motsvarar dock tillsammans det innehåll som ingår i den första 100-poängsnivån i respektive ämne på de nationella programmen som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.

Arbetsplatsförlagt lärande (apl) innebär att eleven genomför en del av sin utbildning (hela eller delar av kurser) på en eller flera arbetsplatser.⁷¹ Syftet är att eleverna ska utveckla yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflektera över yrkeskulturen och bli en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.⁷²

När apl ersatte arbetsplatsförlagd utbildning (apu) 2011 skärptes kraven på huvudmannen att tillhandahålla apl. Regeringens motivering var att apl är avgörande för att yrkesutbildningen ska få sådan kvalitet, djup och verklighetsförankring att eleverna blir anställningsbara.⁷³ Värdet av apl bekräftas i samtal som utredningen haft med flertalet branschorganisationer där apl är den beståndsdel som i första hand lyfts fram som viktig i yrkesutbildning för elever som är obehöriga till nationella program. Enligt utredningen *Fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning*⁷⁴ erbjöd alla skolor som de intervjuade i en intervjustudie apl eller praktik till de elever som läste yrkespaket på introduktionsprogram. De intervjuade lyfte fram att apl var en central del av utbildningen och viktig för att yrkespaketet skulle fungera bra. De påpekade dock att det har stor betydelse hur eleverna tas om hand på arbetsplatsen.⁷⁵

Många skolor som utredningen har besökt eller varit i kontakt med försöker ordna apl eller praktik för eleverna som går på yrkesintroduktion. Utredningen har samtidigt mött skolledare, lärare och huvudmän som vittnar om att det redan i dag är svårt att hitta apl-platser och uttalar en oro att detta ska försvåras ytterligare.

Utredningen anser att apl är ett viktigt inslag i yrkesutbildning för att elever som ska direkt ut i arbetslivet ska få arbetslivserfarenhet, aktuell yrkesutbildning och arbetslivskontakter. Eftersom 1 900-poängsprogrammen föreslås innehålla yrkesämnena i samma omfattning som på de befintliga yrkesprogrammen föreslår utredningen att de ska innehålla samma omfattning apl som dessa program, det vill säga 15 veckor. En elev på ett 1 900-poängsprogram ska på samma sätt som en elev på dagens nationella program under sin apl följa den arbetstid som gäller på arbetsplatsen, om inte rektorn beslutar annat för eleven.⁷⁶

---

⁷¹ 1 kap. 3 § och 4 kap. 12 § gymnasieförordningen.

⁷² Förordning (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program.

⁷³ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*.

⁷⁴ U 2021:01.

⁷⁵ SOU 2022:34: *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* s. 191.

⁷⁶ 3 kap. 3 § gymnasieförordningen.

Utredningen kan konstatera att det på arbetsmarknaden finns behov av gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft. För att trygga kompetensförsörjningen genomför staten och parterna på arbetsmarknaden omfattande insatser för att fler elever ska välja en yrkesutbildning. Som framgått ovan är apl en omistlig del av yrkesutbildningarna. För att stärka kompetensförsörjningen behöver alltså fler elever läsa en gymnasial yrkesutbildning. Av det följer att huvudmän behöver erbjuda fler utbildningsplatser och att arbetsgivare behöver ta emot fler elever på apl. Utredningen anser att den oro som lärare, skolledare och huvudmän har uttryckt när det gäller att hitta apl-platser bör tas på allvar. Det kan finnas anledning för Skolverket och de nationella programråden att följa upp tillgången till apl-platser.

5.3.5 Ett yrkesprov eller ett gymnasiearbete om 100 poäng ska ingå i de nya yrkesprogrammen

Förslag: I utbildningen på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska det ingå ett sådant yrkesprov som omfattar 100 gymnasiepoäng som utredningen föreslår. Om det saknas yrkesprov för den valda yrkesutgången ska det i stället ingå ett gymnasiearbete om 100 gymnasiepoäng.

I dagens nationella program ingår ett gymnasiearbete som omfattar 100 gymnasiepoäng. Karaktären på gymnasiearbetet skiljer sig mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. På yrkesprogrammen ska gymnasiearbetet inte leda till en rapport, utan är en uppgift som eleven ska genomföra inom ramen för examensmålen och som ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången.⁷⁷ Det ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet och ska utföras på ett sådant sätt att eleven planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan även utformas så att det ger eleverna möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.⁷⁸

---

⁷⁷ 1 kap. 3 § och gymnasieförordningen samt Förordning (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program.

⁷⁸ Förordning (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program.

Utredningen föreslår i kapitel 10 att yrkesprov ska införas i gymnasieskolan samt att det ska ingå i utbildningen på yrkesprogram. I de fall det saknas ett yrkesprov för den valda yrkesutgången ska eleven göra ett gymnasiearbete. Den huvudsakliga skillnaden mellan yrkesprov och gymnasiearbete blir att förutsättningarna för yrkesprovet, så som vilka kunskaper och kompetenser som ska prövas och hur provet ska genomföras, ska bestämmas nationellt i samverkan mellan Skolverket och berörda branschorganisationer. Gymnasiearbetet bestäms lokalt. Mot bakgrund av att yrkesämnesdelen i 1 900-poängsprogrammen ska vara densamma som på 2 700/2 800-poängsprogrammen anser utredningen att ett yrkesprov eller gymnasiearbete om 100 gymnasiepoäng även ska genomföras på 1 900-poängsprogrammen. Utredningen föreslår i avsnitt 5.7 att ett sådant yrkesprov eller gymnasiearbete ska ingå som krav för att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas.

Utredningen föreslår i avsnitt 5.3.6 att yrkesutbildningsmål ska tas fram för 1 900-poängsprogrammen och utesluter inte att skillnader skulle kunna finnas mellan dessa och examensmålen för de motsvarande yrkesprogrammen som omfattar 2 700/2 800 poäng. Utredningen anser dock att formuleringarna som beskriver yrkesprovet och gymnasiearbetet i examensmålen och yrkesutbildningsmålen ska vara desamma. Detta underlättar även för elever som vill komplettera upp till en gymnasieexamen på komvux, eftersom de i annat fall skulle behöva göra om yrkesprovet eller gymnasiearbetet trots att de redan har läst alla yrkesämnena i 1 900-poängsutbildningen.

5.3.6 Yrkesutbildningsmål ska beskriva målen för 1 900-poängsprogrammen

Förslag: För varje yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska det finnas yrkesutbildningsmål som innehåller mål för programmet.

Utredningen föreslår att det ska finnas yrkesutbildningsmål för varje yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Yrkesutbildningsmålen ska ligga till grund för planeringen av utbildningen på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Yrkesutbild-

ningsmålen ska styra utbildningen samt yrkesprovets och gymnasiearbetets utformning och innehåll. Även inriktningar, yrkesutgångar och eventuella avvikelser från de nationella programmen måste kunna kopplas till yrkesutbildningsmålen. Benämningen yrkesutbildningsmål avser att betona att de nya 1 900-poängsprogrammen huvudsakligen består av yrkesutbildning som ska utgöra grund för yrkesverksamhet. Yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska utöver att utgöra grund för yrkesverksamhet också utgöra grund för vidare yrkesutbildning. De leder till en examen och målen beskrivs därför med examensmål.

Utredningen utgår från att stora delar av yrkesutbildningsmålen för ett 1 900-poängsprogram och examensmålen för det motsvarande yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng kommer att ha samma lydelse. Detta eftersom utbildningarna har samma yrkesämnesinnehåll. Eleverna på 1 900-poängsprogrammen kommer dock att läsa betydligt mindre omfattning allmänna ämnen och kommer därför inte få hela den kompetens som utvecklas genom de gymnasiegemensamma ämnena på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. Den gymnasiegemensamma delen på 2 700/2 800-poängsutbildningarna möjliggör eftergymnasiala studier direkt efter avslutad gymnasieutbildning. Kunskaperna förväntas också bidra till att göra en person utvecklingsbar mot mer komplexa/avancerade uppgifter i arbetslivet och underlätta för individer att ställa om mot nya arbetsuppgifter. Eftersom programmen har något olika omfattning av allmänt innehåll och att programmen till viss del har olika syften kan det vara relevant att målen skiljer sig något mellan utbildningarna. Utredningen föreslår att regeringen ska besluta om yrkesutbildningsmål för 1 900-poängsprogrammen och att examensmålen för de nuvarande yrkesprogrammen samtidigt vid behov ska justeras.

5.4 Utbildningens längd och undervisningstiden på 1 900-poängsprogram

5.4.1 De nya yrkesprogrammen ska vara 3-åriga

Förslag: De nya yrkesprogrammen är avsedda att genomgå på tre läsår. Huvudmannen får besluta att utbildningen får fördelas på längre tid än tre läsår.

Utredningen har fått i uppdrag att analysera och föreslå vilken längd och omfattning de nya yrkesutbildningarna ska ha och särskilt bedöma vilka för- och nackdelar som kan finnas med en på förhand fastställd utbildningslängd, till exempel tvååriga yrkesutbildningar. Enligt direktivet bör utbildningarnas längd och omfattning kunna anpassas dels utifrån de krav som arbetslivet ställer för att eleverna ska bli anställningsbara inom olika yrkesområden, dels utifrån enskilda elevers behov av individanpassning av utbildningen. Företrädare för arbetslivet bör därför involveras nära vid utformningen av de nya utbildningarna, bland annat när det gäller utbildningarnas längd och innehåll.⁷⁹

Nya valbara yrkesutbildningar bör ha en i förväg fastställd längd

Utredningen har tidigare konstaterat att de elever som i dag går på introduktionsprogram är en heterogen grupp elever. Vissa elever klarar att relativt snabbt bli behöriga och därefter växla över till ett nationellt program. Andra elever blir inte behöriga under sin tid i gymnasieskolan och variationen i hur många gymnasiepoäng elever tar är stor. Utredningen har övervägt om dessa skillnader kan motivera att de nya yrkesutbildningarna bör ha olika längd och att längden inte är fastslagen från början. Slutsatsen är att de nya yrkesprogrammen ska ha en i förväg fastställd längd och den ska vara tre år för alla 1 900-poängsprogram.

Det finns flera skäl till att det ska vara en i förväg fastställd längd och att den ska vara samma för alla 1 900-poängsprogram. Ett viktigt skäl är att en stor del av målgruppen för de nya 1 900-poängsprogrammen behöver mer tid för lärande. Ett annat viktigt skäl är

---

⁷⁹ Dir. 2023:114: Tilläggsdirektiv till Utredningen om fler vägar till arbetslivet (U 2022:03).

att en fastställd längd innebär att elever erbjuds mer likvärdiga utbildningar. Utredningens analyser visar att hur många gymnasiepoäng elever på dagens introduktionsprogram tar, till viss del kan förklaras av vilken skola de går på (se avsnitt 20.2.2). Vidare skulle yrkesutbildningar av olika längd innebära stora logistiska och organisatoriska utmaningar för huvudmännen, kanske särskilt för huvudmän med få elever i målgruppen. Yrkesutbildningar av olika längd inom gymnasieskolan skulle göra det svårt att samorganisera utbildningar, till exempel tvååriga yrkesprogram med dagens treåriga nationella yrkesprogram.

Alla utbildningar på de nya yrkesprogrammen behöver visserligen inte samordnas i form av samläsning av yrkesämnena utan kan komma att anordnas i separata klasser, men målgruppen kommer att vara väsentligt mindre än på 2 700/2 800-programmen. Utan förutsättningar att samorganisera riskerar utbudet av utbildningar att bli allt för litet hos många huvudmän. För många huvudmän kan det handla om enstaka eller en handfull elever som kommer att tillhöra målgruppen för de nya yrkesprogrammen (se avsnitt 22.2). Möjligheten att kunna samläsa yrkesämnena öppnar för betydligt fler möjligheter än om huvudmannen ska erbjuda en separat yrkesutbildning för enstaka elever.

Utredningen anser mot denna bakgrund att utbildningarna på 1 900-poängsprogrammen som utgångspunkt ska ha samma längd och poängomfattning.

En invändning mot en i förväg fastslagen omfattning i tid och poäng skulle kunna vara att alla elever sannolikt inte klarar att läsa alla ämnen som ingår i en yrkesutbildning som omfattar 1 900 poäng. Att inte slutföra alla ämnen skulle elever kunna uppfatta som ett misslyckande, vilket skulle kunna påverka deras motivation att lära negativt. Utredningen anser dock att det är svårt att i förväg veta vilken omfattning en elev som ges rätt förutsättningar klarar att tillgodogöra sig, och att det är bättre att ha högt ställda förväntningar på alla elever. Om några elever inte slutför alla ämnen är utredningens bedömning att det ändå är bäst att börja med de inledande och grundläggande nivåerna i ämnen inom det program eleven valt.

Varför inte kortare utbildningar, exempelvis tvååriga?

För att undvika upplevelser av misslyckanden och för att eleverna snabbare skulle komma ut på arbetsmarknaden skulle införandet av yrkesutbildningar med ännu mindre omfattning, inriktade mot avgränsade och mindre krävande arbetsuppgifter, kunnat vara ett alternativ. Utbildningarna skulle då kunna vara kortare, till exempel två år. Enligt utredningens tilläggsdirektiv bör företrädare för arbetslivet involveras vid utformningen av de nya utbildningarna, bland annat när det gäller utbildningarnas innehåll och längd. Utredningen har därför diskuterat detta med fack och arbetsgivare vid flera tillfällen. När det gäller utbildningarnas längd har parterna varit eniga om att det är angeläget att alla elevers ges möjlighet att ta så många gymnasiepoäng som möjligt. Den omfattning om 1 900 gymnasiepoäng som föreslås för de nya yrkesprogrammen ger enligt utredningens analyser relativt goda förutsättningar till en snabb etablering efter utbildningen. 1 900 poäng motsvarar två tredjedelar av omfattningen på de yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng, men för att elever med begränsade förkunskaper från grundskolan ska ges möjlighet att klara så mycket som möjligt av utbildningen behöver de en lägre studietakt. Utbildningarna bör därför vara tre år. Tvååriga yrkesutbildningar skulle begränsa elevernas möjlighet till lärande. Företrädare för branschorganisationer har framfört att kortare yrkesutbildningar inte är någon fördel för unga personer som kommer direkt från grundskolan. För vuxna som ofta har erfarenhet av arbetslivet kan kortare yrkesutbildningar fungera. Men för ungdomar som ska konkurrera på arbetsmarknaden har företrädare för branscher betonat att det är angeläget att de ges tid att skaffa sig olika erfarenheter och att tillgodogöra sig så mycket yrkeskunnande som möjligt.

En kortare yrkesutbildning inriktad mot mer avgränsade arbetsuppgifter kan möjligen framstå som en snabb väg ut på arbetsmarknaden. Den bredd i yrkeskunnande som ingår i de nationella programmen rustar dock elever för arbete inom en sektor eller ett yrkesområde snarare än att förbereda för mer avgränsade arbetsuppgifter. Den bredden är, enligt flera branschföreträdare, avgörande för att arbetsgivare ska känna sig trygga vid en rekrytering av unga arbetssökande. Kortare yrkesutbildningar inriktade mot mer avgränsade arbetsuppgifter innebär vidare att elever redan i ett tidigt skede

måste fatta avgörande beslut om inriktningen på sitt framtida arbetsliv. Dessutom blir eleverna inte omställningsbara i samma utsträckning om de förlorar arbetet såtillvida att de saknar utbildning för andra arbetsuppgifter. De nationella yrkesprogrammen är konstruerade så att elever vanligtvis först introduceras till ett yrkesområde för att under utbildningens gång göra successiva val som slutligen leder till en specialisering. Detta är enligt utredningens mening lika viktigt för de ungdomar som i dag går på introduktionsprogram som för de elever som är behöriga till dagens nationella program.

Även om det på arbetsmarknaden finns arbetsgivare som anställer personer för att utföra avgränsade och enklare arbetsuppgifter är det enligt utredningen inte meningsfullt att utveckla nationella yrkesutbildningar för sådana enklare arbetsuppgifter i gymnasieskolan. Det som är gemensamt för sådana anställningar är att det helt enkelt inte krävs någon mer omfattande utbildning eller kanske till och med inte någon utbildning alls.

Historiskt har det funnits tvååriga yrkesutbildningar i gymnasieskolan. Före programgymnasiets införande i början av 1990-talet var de allra flesta yrkeslinjerna tvååriga. Men under 1970- och 1980-talet gick betydligt färre elever i gymnasieskolan. Exempelvis var det år 1971 endast 70 procent och 1981 85 procent av en årskohort som gick en gymnasielinje. I dag börjar i stort sett alla elever i gymnasieskolan. Elever som på linjegymnasiets tid lämnade grundskolan med låga betyg sökte sig sannolikt ut på arbetsmarknaden och började inte i gymnasieskolan (se även avsnitt 18.1). Det är enligt utredningen ett rimligt antagande att de elever som gick tvååriga yrkesutbildningar på 1970- och 1980-talet hade betydligt bättre förkunskaper med sig från grundskolan än de elever som går på dagens introduktionsprogram. För elever med sämre förkunskaper från grundskolan är det enligt utredningen inte lämpligt att begränsa utbildningstiden till två år. Det skulle, som framgått ovan, begränsa elevernas möjlighet till lärande.

Sammantaget är utredningens slutsats att det skapas bättre förutsättningar för eleverna om de erbjuds riktiga yrkesutbildningar med samma yrkesutbildningsinnehåll som på dagens yrkesprogram. Det förutsätter i normalfallet tre år i gymnasieskolan. För de elever som eventuellt inte kommer att nå hela vägen till en full yrkeskvalifikation visar utredningens analys tydligt att varje avklarat gymnasie-

poäng räknas och skolans erbjudande till eleven ska därför vara en hel yrkesutbildning.

En treårig utbildning ger elever tid att utveckla yrkeskunnande och att mogna i sin yrkesroll

Enligt skollagen är de nationella programmen avsedda att genomgås på tre läsår. Huvudmannen får dock besluta att utbildningen får fördelas på längre tid. Huvudmannen får även efter tillstånd av Skolverket fördela utbildningen på kortare tid än tre läsår.⁸⁰ Introduktionsprogrammen har ingen reglerad längd utan längden ska anpassas till varje elevs behov så att eleven får förutsättningar att så fort som möjligt nå målet för sin utbildning.⁸¹ Enligt utredningens analyser är dock cirka 80 procent av eleverna som börjar på introduktionsprogram inskrivna minst tre år i gymnasieskolan (se avsnitt 20.2.3). Det visar att de flesta eleverna som börjar på ett introduktionsprogram inte hoppar av gymnasieskolan utan stannar för att få en utbildning. Inte heller på de nationella programmen hoppar elever av i någon större utsträckning. Exempelvis visar Skolverkets statistik att bara 6 procent av de som påbörjade ett yrkesprogram inte påbörjade årskurs 3 (se avsnitt 19.4.2).

Som framgått tidigare har utredningen konstaterat att ju fler gymnasiepoäng en elev har tagit desto större sannolikhet för en stark etablering på arbetsmarknaden (se avsnitt 17.4). Det är därför en fördel att de nya yrkesprogrammen ger eleverna tid att läsa så många poäng som möjligt, så att deras etableringschanser blir så goda som möjligt. Programmen ska omfatta 1 900 poäng och bland annat innehålla yrkesämnen i en omfattning som leder till en yrkesutgång. För att elever som saknar vissa förkunskaper ska ha en god möjlighet att tillgodogöra sig en yrkesutbildning om 1 900 poäng anser utredningen att eleverna behöver tre års utbildning. Utredningen har diskuterat tid och omfattning med lärare och skolledare samt andra aktörer. Flera påtalar att elever som är obehöriga till nationella program är en heterogen grupp med mycket olika förutsättningar för lärande. Många elever har erfarenheter av upprepade skolmisslyckanden, både under sin grundskoletid och i gymnasieskolan. Flera lärare och skolledare påtalar att det kan ta tid att

---

⁸⁰ 16 kap. 15 § skollagen.

⁸¹ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla* s. 98.

hjälpa elever att återfinna sin lust att lära, förtroendet till sina egna resurser och att återigen känna tillit till skolan och vuxna. Många påtalar att det är först under andra året i gymnasieskolan som vissa elever börjar känna ett sådant förtroende och är redo att ta flera steg i sin kunskapsutveckling. Detta är ett viktigt skäl till att det behövs tre år för de nya programmen. Det finns också elever som är obehöriga som inte behöver en lugnare eller långsammare studietakt. Utredningen anser att elever som klarar att läsa mer än 1 900 poäng på tre år ska erbjudas mer utbildning, antingen genom utökat program eller att eleven antas till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng om eleven har uppnått behörighet för det (se avsnitt 7.3).

En annan fördel med att utbildningarna ska vara treåriga är att eleverna då hinner växa i sin yrkesroll och sina yrkeskunskaper. Att bli förtrogen med och självständig i sitt yrkeskunnande tar tid, och självständiga arbetstagare är något som företrädare för olika branscher har lyft fram för utredningen som viktigt. De har även betonat vikten av att eleverna hinner fylla 18 år före de söker jobb. Orsaken är Arbetsmiljöverkets föreskrifter som anger särskilda regler för arbete som personer under 18 år ska utföra⁸². Reglerna handlar bland annat om krav på riskbedömningar, krav på medicinska kontroller, krav på information till vårdnadshavare om arbetsuppgifternas natur, krav på medgivande från vårdnadshavare, förbud mot ensamarbete samt förbud mot en rad specifika arbetsuppgifter. Om de nya yrkesprogrammen skulle göras kortare än tre år kommer många elever ännu inte ha hunnit fylla 18 år före de söker sitt första jobb.

Yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng kan förlängas eller förkortas för enskilda elever

Huvudmannen får enligt gymnasieförordningen besluta att fördela undervisningen på ett nationellt program för en enskild elev över längre tid än tre år om eleven har läst ett reducerat program, om eleven läser ett yrkesprogram och behöver mer tid för att klara ämnena som krävs för grundläggande högskolebehörighet eller om det finns andra särskilda skäl utifrån elevens förutsättningar.⁸³ Utredningen anser att möjligheten att fördela undervisningen på

---

⁸² Minderårigas arbetsmiljö (AFS 2012:3).

⁸³ 9 kap. 7 § gymnasieförordningen.

ett nationellt program för en enskild elev över längre tid än tre år om eleven har läst ett reducerat program eller om det finns andra särskilda skäl utifrån elevens förutsättningar ska gälla även på 1 900-poängsprogrammen.

Huvudmannen får för en enskild elev enligt skollagen även besluta att en utbildning ska fördelas på kortare tid än tre läsår om eleven medger det.⁸⁴ Om eleven tar tillbaka sitt medgivande upphör beslutet att gälla. Utredningen anser att även detta ska gälla på 1 900-poängsprogrammen.

5.4.2 Utbildningen ska bedrivas som heltidsstudier

Förslag: Utbildningen på yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska bedrivas som heltidsstudier.

Den garanterade undervisningstiden ska vara minst 2 430 timmar.

En utgångspunkt för utredningen är att ett nationellt program, i form av arbetsbörda och undervisning, ska utgöra heltidsstudier för elever både på programmen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, högskoleförberedande program och på yrkesprogrammen som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng. Utredningens bedömning är att elever på 1 900-poängsprogrammen kommer att behöva mer undervisningstid för en viss omfattning gymnasiepoäng än de elever som har de förkunskaper från grundskolan som krävs för att kunna läsa i den studietakt de mer omfattande programmen innebär.

Enligt skollagen ska både nationella program och introduktionsprogram bedrivas som heltidsstudier.⁸⁵ Begreppet heltidsstudier infördes från början för att betona att undervisningen ska fördelas jämnt över terminer och läsår.⁸⁶ Begreppet har ingen enhetlig definition när det gäller omfattning utan var från början en praxis beräkning på en genomsnittlig arbetsbörda i form av gymnasiepoäng, där ett treårigt nationellt program omfattar 2 500 poäng. Begreppet har därefter breddats i och med att dagens yrkesprogram har utökats till 2 700 eller 2 800 poäng, med möjlighet att välja bort 200 respek-

⁸⁴ 16 kap 15 a § skollagen.

⁸⁵ 16 kap. 17 § och 17 kap. 6 § skollagen.

⁸⁶ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 127.

tive 300 poäng. Det innebär att heltidsstudier på nationella program nu kan omfatta 2 500–2 800 poäng beroende av program.

Även införandet av heltidsstudier på introduktionsprogrammen har bidragit till att göra begreppet mindre enhetligt. På introduktionsprogrammen kan heltidsstudier inte kopplas till poängomfattning eftersom eleverna läser grundskoleämnen som inte är poänggivande. Enligt propositionen till den nya skollagen innebär heltidsstudier på introduktionsprogram att utbildningen till sin omfattning ska vara likvärdig med utbildningar på nationella program.⁸⁷ Utredningen tolkar ”omfattning” i detta fall inte som poängomfattning utan snarast som att den tid eller det arbete i form av studier som eleven lägger på utbildningen utgör en heltidssysselsättning.

Utredningen anser att studievägarna på yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska ses som likvärdiga med studievägar på övriga nationella program, med avseende på att utbildningen innebär heltidsstudier för eleverna.

Den garanterade undervisningstiden ska vara minst 2 430 timmar

Garanterad undervisningstid är det minsta antal undervisningstimmar om 60 minuter som eleverna har rätt till. Den garanterade undervisningstiden på yrkesprogram är 2 720 timmar för program som omfattar 2 800 poäng och 2 625 timmar för program som omfattar 2 700 poäng. Elever på introduktionsprogram har rätt till minst 23 timmar garanterad undervisningstid i veckan men utbildningens omfattning får minskas för en elev som begär det om huvudmannen bedömer att det finns särskilda skäl.⁸⁸

Ett syfte med att de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska vara mindre omfattande är att dra ner på den totala studietakten så att eleverna får mer tid för lärande i ämnena. Det kan till exempel handla om att en elev behöver mer tid för att klara ett gymnasiegemensamt ämne eller yrkesteorin, eller att eleven genom mängdträning får tid att öva upp sin skicklighet i olika arbetsmoment. Detta har sin grund i utredningens samtal med skolledare och lärare, utredningens analyser av vad elever med lägre meritvärden presterar i gymnasieskolan i dag, samt att elever som har

---

⁸⁷ Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* s. 455.

⁸⁸ 17 kap. 6 § skollagen.

lägre meritvärden kan förväntas ha lägre förkunskaper än elever som kommer in på de mer omfattande yrkesprogrammen.

Utredningen bedömer att den garanterade undervisningstiden inte bör vara lägre än på introduktionsprogrammen, där poängomfattningen inte är reglerad och därför kan vara mycket begränsad. Utredningen föreslår därför att den garanterade undervisningstiden på yrkesutbildningarna som omfattar 1 900 poäng ska vara 2 430 timmar. Undervisningstiden motsvarar då ett genomsnitt på 1,3 undervisningstimmar per poäng, vilket kan jämföras med i genomsnitt 0,97 undervisningstimmar per gymnasiepoäng på 2 700/2 800-poängsprogrammen.

5.5 Utbildningen i övrigt på 1 900-poängsprogram

5.5.1 Lärlingsutbildning

Förslag: De nya 1 900-poängsprogrammen ska kunna erbjudas i form av gymnasial lärlingsutbildning.

Gymnasial lärlingsutbildning innebär att utbildningen i huvudsak är förlagd till en eller flera arbetsplatser.⁸⁹ Det innebär enligt gymnasieförordningen att mer än hälften av utbildningen ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande (apl).⁹⁰ Gymnasial lärlingsutbildning får finnas inom yrkesprogrammen i gymnasieskolan och kan börja det första, andra eller tredje läsåret.⁹¹

Även introduktionsprogrammen programinriktat val, yrkesintroduktion och individuellt alternativ kan utformas så att de inte är i huvudsak skolförlagda.⁹² Flera skolor som utredningen har besökt eller varit i kontakt med erbjuder en sådan lärlingsliknande utbildning för elever som läser yrkespaket på introduktionsprogram. Företrädare för dessa skolor understryker värdet av att elever får utbildas på en arbetsplats och anser att lärlingsutbildning är en viktig möjlighet även för elever som är obehöriga till nationella program. Många gånger erbjuds detta till elever som redan har något

---

⁸⁹ 16 kap. 11 § skollagen.

⁹⁰ 4 kap. 12 § gymnasieförordningen.

⁹¹ 16 kap. 11 § skollagen.

⁹² 15 kap. 11 § skollagen.

eller några år bakom sig på introduktionsprogram. De har hunnit bli lite äldre och uppskattar att vara i ett arbetslivssammanhang.

När gymnasial lärlingsutbildning infördes var ett skäl att det kan bidra till ökad flexibilitet så att yrkesutbildningar kan utformas efter lokala förutsättningar. Regeringen bedömde också att det kan gynna elever eftersom en del elever föredrar produktionsnära och verklighetsbaserat lärande i arbetslivet samt att eleverna kan få bättre inblick i företagandets villkor.⁹³ Lärlingsutbildning ger också huvudmännen möjlighet att erbjuda ett bredare utbud av yrkesutbildningar när elevunderlaget är begränsat. Det går då att skapa klasser av elever som läser yrkesutbildningar med olika yrkesinriktningar men som ändå kan ingå i en gemenskap i skolan någon dag i vecka. Utredningen anser att det är viktigt att elever som vill gå en yrkesutbildning i form av gymnasial lärlingsutbildning även ska kunna göra det på 1 900-poängsprogrammen. Utredningen bedömer även att gymnasial lärlingsanställning är tillämpligt för elever på 1 900-poängsprogrammen.

5.5.2 Utökad program

Förslag: En elev på ett 1 900-poängsprogram ska, utan särskilt beslut, ha rätt att som utökad program läsa den andra 50-poängsnivån i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska respektive matematik. I övrigt ska samma regler gälla om utökad program som gäller i dag.

En elev på dagens nationella program får delta frivilligt i utbildning i ett eller flera ämnen på nivåer som ligger utanför elevens fullständiga program, om eleven på ett tillfredsställande sätt kan antas genomföra såväl utbildningen på den ordinarie studievägen som den frivilliga utbildningen (utökad program). Ett beslut om att en elev får följa ett utökad program fattas, enligt nuvarande bestämmelser, av rektorn. En elev som följer ett utökad program har rätt till garanterad undervisningstid utöver vad som är föreskrivet för utbildningen.⁹⁴

⁹³ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*.

⁹⁴ 4 kap. 24 § gymnasieförordningen.

Utredningen föreslår att elever som önskar komplettera utbildningen på 1 900-poängsprogrammet med svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik upp till 100 poäng ska ha rätt att göra det genom utökad program, under förutsättning att det inte inverkar negativt på den ordinarie studievägen. Det ska inte krävas ett särskilt beslut för att en elev ska få läsa dessa ämnen som utökad program. För elever som har klarat de första 50 poängen i ämnena utan problem under utbildningen, och som väljer att gå kvar på 1 900-poängsprogrammet bör möjligheten att få bygga vidare upp till 100 poäng finnas. Utredningen anser att det kan vara väl använd tid att bygga på med fler ämnen och nivåer i ämnena under tiden i gymnasieskolan i den mån eleven har förutsättningar för det eftersom det kan göra eleven mer attraktiv för arbetsgivare. Fler gymnasiepoäng ger enligt utredningen en snabbare arbetsmarknadsetablering. Det innebär också att eleven närmar sig vad som behövs för behörighet till utbildningar i yrkeshögskolan.⁹⁵ Det bör vara relativt oproblematiskt för huvudmän att erbjuda dessa nivåer eftersom ämnena redan erbjuds på nationella program (se även avsnitt 5.3.3 om individuellt val).

5.5.3 Möjligheten att göra avvikelser

Förslag: Det ska vara möjligt att göra avvikelser från yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng i form av särskild variant, riksrekryterande utbildning, riksidrottsgymnasium (RIG) och nationellt godkänd idrottsutbildning (NIU). En särskild variant av ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska rymmas inom yrkesutbildningsmålet för programmet.

Det ska även vara möjligt för en huvudman att ansöka om riksrekryterande utbildningar med egna yrkesutbildningsmål för utbildningar som omfattar 1 900 poäng.

I dag kan en huvudman ansöka om att få erbjuda en särskild variant av ett nationellt program, vilket innebär att innehållet avviker men att utbildningen fortfarande ryms inom programmets examensmål.⁹⁶ Vidare kan en huvudman ansöka om att få ha riksrekrytering till ett

⁹⁵ Grundläggande behörighet i yrkeshögskolan kräver gymnasieexamen men det går även att vara behörig genom reell kompetens.

⁹⁶ 16 kap. 7–10 §§ samt 2 kap. 4–6 §§ och 5 kap. 1 § gymnasieförordningen.

nationellt program, en särskild variant eller en lärlingsutbildning.⁹⁷ Huvudmän kan också ansöka om att få anordna idrottsutbildningar som riktar sig till elever som vill kombinera sin gymnasieutbildning med en elitidrottsutbildning, det vill säga riks-idrotts-gymnasium (RIG) och nationellt godkänd idrottsutbildning (NIU).⁹⁸ Utredningen anser att det ska vara möjligt för en huvudman att även ansöka om dessa avvikelser för yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. En särskild variant av ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska rymmas inom yrkesutbildningsmålet för programmet.

Det finns i dag även möjlighet för en huvudman att ansöka om att få erbjuda riksrekryterande utbildning med egna examensmål.⁹⁹ Statens skolverk får då besluta att en utbildning får avvika från vad som annars gäller för nationella program i fråga om struktur, innehåll och examensmål. De gymnasiegemensamma ämnena får dock inte avvika.¹⁰⁰ Utredningen anser att det ska vara möjligt för en huvudman att ansöka om riksrekryterande utbildningar med egna yrkesutbildningsmål för utbildningar som omfattar 1 900 poäng.

5.6 Erbjudande, planering, dimensionering

5.6.1 Huvudmän ska dimensionera för att alla behöriga elever ska kunna få en plats på ett nationellt yrkesprogram om 1 900 eller 2 700/2 800 poäng, ett högskoleförberedande program eller programinriktat val

Förslag: När en kommun, region eller enskild huvudman bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas på nationella yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Erbjudandet om yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska omfatta ett allsidigt urval av sådana yrkesprogram och inriktningar på dessa program.

⁹⁷ 16 kap. 45 § skollagen samt 2 kap. 4–6 §§ och 5 kap. 12–20 §§ gymnasieförordningen.

⁹⁸ 2 kap. 4–6 §§ samt 5 kap. 23–31 §§ gymnasieförordningen.

⁹⁹ 16 kap. 13 och 45 §§ skollagen samt 5 kap. 13 § gymnasieförordningen.

¹⁰⁰ 5 kap. 13 § gymnasieförordningen.

Hemkommunen ska ansvara för att erbjuda ett allsidigt urval av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

Det är viktigt för elever att genom val av utbildning ges möjlighet att påverka inriktningen på det kommande yrkeslivet. Att ha valt en utbildning som ligger i linje med vad eleven är intresserad av ökar motivationen och sannolikheten att uppnå goda studieresultat. Utredningen anser därför att en kommun, liksom för andra nationella program, ska ta hänsyn till elevernas efterfrågan när den bestämmer vilka 1 900-poängsutbildningar som ska erbjudas. För nationella program som påbörjas från och med 1 juli 2025 ska en kommun vid planering och dimensionering av gymnasial utbildning även ta hänsyn till arbetsmarknadens behov. Det gäller även för introduktionsprogrammen individuellt val och yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever vilket innebär att utbildningen är sökbar och därmed inrättas i förväg med ett huvudsakligt innehåll som är fastlagt innan elever söker utbildningen. Utredningen föreslår att en kommun även ska ta hänsyn till arbetsmarknadens behov vid planering och dimensionering av yrkesutbildningar som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i hemkommunen erbjuds plats på ett nationellt program. Denna bestämmelse kommer innefatta även yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng eftersom de föreslås vara nationella program. Behörig till ett 1 900-poängsprogram är en elev som har minst tre godkända betyg från grundskolan men som inte uppfyller kraven på behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng (se avsnitt 5.2). En elev som är behörig till ett 1 900-poängsprogram kan dock också välja att läsa på introduktionsprogrammen individuellt förberedelseprogram (se kapitel 6), eller på programinriktat val om eleven uppfyller kraven för det (se kapitel 7).

Hur brett kan utbudet av utbildningar hos en huvudman bli?

Utredningen föreslår att tolv nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs. Programmen motsvarar de nuvarande yrkesprogrammen vad gäller yrkesutbildningsdelen men den utbildningsdel som utgörs av allmänna ämnen är kraftigt reducerad (se avsnitt 5.3). När en kommun ska erbjuda gymnasieutbildning måste

utbudet planeras. Det är långt ifrån alla kommuner som kan erbjuda samtliga nationella program och inriktningar. Utifrån att nya yrkesprogram införs kommer kommunernas planering behöva inkludera de nya utbildningarna.

Vad som är ett allsidigt urval av program och inriktningar kan skilja sig mellan olika kommuner och utbildningar

En kommuns erbjudande av gymnasieutbildning ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar, enligt 16 kap. 42 § skollagen. Varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Samverkan ska ske genom ett avtal (primärt samverkansavtal). De samverkande kommunerna bildar ett primärt samverkansområde för utbildningen.¹⁰¹ Det primära samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning.¹⁰² Ett primärt samverkansavtal ska omfatta nationella program och introduktionsprogrammet programinriktat val (se kapitel 1). En kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet.¹⁰³ Vid bedömningen av om ett allsidigt urval erbjuds får kommunen även ta hänsyn till utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter i kommunen eller i en annan kommun inom ett primärt samverkansområde som kommunen ingår i. Eftersom 1 900-poängsprogrammen ska vara nationella program kommer även de att omfattas av kravet om primärt samverkansavtal. Hemkommunen har vidare ansvar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds de fyra introduktionsprogrammen.

Krav på allsidigt urval av nationella program har funnits sedan början på 1990-talet och i förarbetet anges att det inte bör ställas upp en strikt regel om utbudet. Det ansågs ligga i kommunerna intresse att se till att bredden blir tillräcklig. För stora delar av landet antogs det bli naturligt att i väl sammanhållna samverkansområden anordna alla programmen.¹⁰⁴ En bedömning var att ett

---

¹⁰¹ 2 kap. 2 a § skollagen.

¹⁰² 2 kap. 2 b § skollagen.

¹⁰³ 15 kap. 30 a § skollagen.

¹⁰⁴ Prop. 1990/91:85: *Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen*.

allsidigt urval borde innebära att mer än hälften av de nationella programmen finns med i utbudet.

När det gäller programinriktat val ska erbjudandet avse utbildningar som är inriktade mot ett allsidigt urval av de nationella program som kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal. Programinriktat val (IMV) infördes 2019 och det angavs i förarbetena att urvalet av de nationella program som utbildningen inriktas mot skulle vara allsidigt utifrån vilka nationella program kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal, och så långt som möjligt anpassas med hänsyn till ungdomars intresse.¹⁰⁵ Även om elever som är behöriga till programinriktat val inte kan få möjlighet att läsa utbildningen med inriktning mot samtliga nationella program som hemkommunen erbjuder ska utbildningen kunna läsas mot några olika av dessa program så att utbudet kan ses som allsidigt.

Utredningen konstaterar sammantaget att allsidigt urval inte har någon exakt definition. Vad som är att betrakta som ett allsidigt urval är en bedömningsfråga utifrån en kommuns förutsättningar att erbjuda utbildning men också beroende på om det rör sig om nationella program eller programinriktat val.

Yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng behöver dimensioneras först

Utredningens utgångspunkt är att en kommun vid planering och dimensionering av yrkesutbildning behöver förhålla sig till hur många elever som är intresserade av de olika yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, innan kommunen beslutar om vilka yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng som ska erbjudas, liksom antalet platser. Det kan innebära att elever som är behöriga till 1 900-poängsprogram inte kommer att ha lika många utbildningsalternativ att välja mellan som elever som är behöriga till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng.

Utredningen kan konstatera att olika yrkesprogram och yrkesinriktningar är olika populära att söka. Ibland gäller samma mönster över hela landet och ibland skiljer det sig mellan län. Elevernas efterfrågan matchar inte alltid utbudet. Utredningen anser att

---

¹⁰⁵ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla.*

elever som är behöriga till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng i dimensioneringen i första hand ska beredas tillgång till populära program och inriktningar, enligt samma utgångspunkt som gäller för individuellt val, nämligen att elever inte ska missgynnas av att ha presterat väl i grundskolan. Utredningen anser att det skulle innebära ett missgynnande om elever som är behöriga till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng inte får möjlighet att läsa mot en viss yrkesutgång för att utbildningen endast erbjuds som 1 900-poängsutbildning. Utredningen bedömer att elever kommer att acceptera att de som har högre betyg har företräde till vid urval till populära utbildningar.

Utredningen vill dock påpeka att elever på 1 900-poängsprogram som utgångspunkt bör få möjlighet att läsa inom ett område eleverna intresserar sig för, även om vissa inte får läsa den utbildning de helst vill. Sammantaget, jämfört med i den nuvarande gymnasieskolan, bedöms utbud och valmöjligheter av yrkesutbildningar kunna öka påtagligt för elever som saknar de godkända betyg som krävs för behörighet till dagens nationella program.

En mindre elevgrupp leder till att utbudet av 1 900-poängsprogram blir mindre

Förhållningsvis kommer antalet som söker till 1 900-poängsprogram vara färre än antalet som söker till 2 700/2 800-poängsprogram (enligt utredningens beräkningar drygt 5 000 elever (se avsnitt 22.2.1) jämfört med de cirka 30 000 som varje år påbörjar yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng). Att erbjuda ett riktigt brett utbud av 1 900-poängsprogram där eleverna läser i egna klasser kan sannolikt endast bli möjligt i upptagningsområden med många elever. Hos huvudmän med mindre elevunderlag kan det snarare handla om några få program. Vad som kan anses vara ett allsidigt urval av program kommer därför skilja sig mellan yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng och yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng.

Ett allsidigt urval av 1 900-poängsprogram behöver förhålla sig till elevernas intresse av program med liknande karaktär

Trots att huvudmän många gånger kommer att erbjuda färre 1 900-poängsprogram än 2 700/2 800-poängsprogram anser utredningen att det är rimligt att utgå från begreppet allsidigt urval även när utbudet för 1 900-poängsprogram planeras. Utredningen har analyserat elevers val och funnit att det finns kombinationer av program som elever oftare har med i sitt val. Till exempel är det vanligare att en elev har med några av programmen VO, BF, HT, HV och RL¹⁰⁶ i sin ansökan, än att en elev kombinerar något av dem med ett annat program. Det är också vanligare att en elev söker några av programmen FT, BA, IN, EE och VF¹⁰⁷ än att en elev kombinerar något av dem med ett annat program (se avsnitt 19.3). Ett allsidigt urval av nationella 1 900-poängsprogram och inriktningar anser därför utredningen ska innebära att olika typer av dessa program erbjuds utifrån vad elever vanligtvis väljer som första, andra och tredjehandsval.

Utredningen erfar genom samtal med huvudmän att dimensionering av gymnasieutbildning ofta sker i två omgångar inför en antagning. Först utgår huvudmannen i stor utsträckning från hur elever sökte året innan. I kommuner där elever gör ett preliminärt val kan huvudmannen sedan utvärdera om planeringen och dimensioneringen behöver justeras. Enligt utredningen behöver redan i dag huvudmän lösa planering och dimensionering för programinriktat val. Ett sådant tillämpningssätt som beskrivs ovan, där planering och dimensionering sker i två omgångar under antagningsåret, bedöms vara ett exempel på ett fungerande sätt när olika elevgrupper, som uppfyller olika behörighetskrav och ändå ibland konkurrerar, ska beredas utbildningsplatser.

Dimensioneringen för programinriktat val fungerar inte när det är brist på utbildningsplatser

Kommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i hemkommunen erbjuds programinriktat val. Kommunen behöver dock förhålla sig till att elever som är behöriga till ett visst nationellt program

---

¹⁰⁶ Vård- och omsorgsprogrammet, barn- och fritidsprogrammet, hotell och turismprogrammet, hantverksprogrammet (fr o m 1 juli 2025 frisör- och stylistprogrammet) och restaurang- och livsmedelsprogrammet.

¹⁰⁷ Fordons- och transportprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet, industritekniska programmet, el- och energiprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet.

inte får förfördelas i förhållande till elever på programinriktat val som inriktas mot det programmet. Det behöver beaktas när huvudmännen dimensionerar såväl platserna till programinriktat val som platserna till nationella program.¹⁰⁸ Enligt utredningen innebär det att om det finns fler sökande till ett visst nationellt program än antalet platser kommer kommunen inte att kunna erbjuda programinriktat val med inriktning mot just det programmet, om inte antalet platser utökas så att först alla behöriga elever får plats. Utredningen har mött elever som inte har erbjudits programinriktat val med inriktning mot något nationella program trots att de uppfyller kraven för behörighet till programinriktat val. Skälet som huvudmän uppger är att det saknas utbildningsplatser för elever på programinriktat val. Eftersom dimensionering ska ske så att dessa elever erbjuds programinriktat val är det tydligt att det finns brister i vissa huvudmäns planering och dimensionering. Dessa brister kan inte åtgärdas på annat sätt än att antalet utbildningsplatser ökar, så att elever som är behöriga till programinriktat val kan erbjudas en plats på programmet utan att det innebär att platser för elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng minskar. Erbjudande av programinriktat val ska gälla ett allsidigt urval av de nationella program en kommun anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal. Utredningen tolkar det som att elever som söker programinriktat val ska kunna välja programmet med inriktningar mot åtminstone några olika nationella program, med olika karaktär. Detta i de fall huvudmännen inte kan erbjuda programinriktat val med inriktningar mot samtliga nationella program som kommunen erbjuder. Större kommuner och stora primära samverkansområden bör dock kunna erbjuda programinriktat val mot de flesta av de nationella programmen.

Sammantaget bedömer utredningen att huvudmän bör kunna dimensionera enligt att först planera för att utbildningsplatser på program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska finnas för samtliga behöriga elever. Sedan ska samtliga elever som är behöriga till programinriktat val kunna erbjudas platser på programmet med inriktningar mot ett allsidigt urval av de nationella program som huvudmännen erbjuder. Elever på programinriktat val kommer dock många gånger inte ha ett lika brett urval som elever som uppfyller behörigheten till ett nationellt program som omfattar minst

---

¹⁰⁸ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla.*

2 500 gymnasiepoäng eftersom de har svårt att konkurrera om platser på utbildningar med inriktningar mot program som är populära och där de behöriga riskerar att fylla samtliga platser. Slutligen ska huvudmannen planera för att alla elever som uppfyller behörigheten till yrkesutbildningar som omfattar 1 900 gymnasiepoäng får en utbildningsplats. Dessa elever kommer hos flera huvudmän att ha ett färre antal program att välja mellan, enligt vad som beskrivits ovan.

Arbetsmarknadens behov ska påverka utbudet

Utredningen bedömer att bättre planering och dimensionering av yrkesutbildning för de elever som inte är behöriga till dagens nationella program kan bidra både till bättre kompetensförsörjning och smidigare etablering för eleverna. De nya 1 900-poängsprogrammen ska därför ingå i de planeringsunderlag som Skolverket har i uppdrag att ta fram och som ska kunna stödja huvudmännens arbete med planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning.

Utredningens analyser visar att ju fler kurser i gymnasieskolan en elev har klarat av, desto smidigare går etableringen på arbetsmarknaden. Mot den bakgrunden är det troligt att elever som klarat att läsa ett av dagens yrkesprogram kan få en snabbare etablering jämfört med en elev som läst en utbildning som omfattar 1 900 poäng. Det talar för att det ur etableringssynpunkt kan vara värdefullt att erbjuda nya valbara yrkesutbildningar inom sektorer på arbetsmarknaden där efterfrågan på arbetskraft är stor.

Om det inom ett län finns fler elever som vill gå en yrkesutbildning i gymnasieskolan än vad planerings- och dimensioneringsunderlagen visar behov av, är det enligt utredningen rimligt att beakta behovet av arbetskraft med en gymnasial yrkesutbildning i kringliggande län.¹⁰⁹ Mot bakgrund av hur stora behoven av gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft är i dag och har varit historiskt bedömer utredningen att det är osannolikt att arbetsmarknadens behov kommer att vara helt mättad. Skulle en sådan situation uppstå så förefaller det rimligt att huvudmännen lägger större vikt vid elevernas efterfrågan.

---

¹⁰⁹ Även programinriktat val ska dimensioneras.

Yrkesutbildningen kommer att behöva dimensioneras upp i gymnasieskolan

Ökad rätt för elever att läsa yrkesutbildning innebär enligt utredningen att fler yrkesutbildningsplatser behöver tillkomma. Utredningens statistiska analyser av utbudet av yrkesutbildning för obehöriga elever i landets olika regioner visar på behov av planering och dimensionering för mer yrkesutbildning. (se avsnitt 20.1.2). Flera skolledare har påtalat för utredningen att bristen på resurser för yrkesutbildning gör att elever får gå på individuellt alternativ i stället för på yrkesintroduktion eller programriktat val. En allvarlig konsekvens av detta är att elever ges olika möjligheter att förbereda sig för arbetslivet. Utredningens besök på skolor och samtal med skolledare samt företrädare för huvudmän bekräftar bilden av att det är stora variationer i utbudet av yrkesutbildning för obehöriga elever. Variationerna handlar både om hur många utbildningar eleverna har att välja på och hur omfattande yrkesdelen av utbildningen är. Flera skolledare påtalar att elevernas tillgång till yrkesutbildning på introduktionsprogram styrs av hur många behöriga elever som tas emot till yrkesprogrammen. Det förefaller vanligt att resurser för utbildning så som yrkeslärare, apl-platser och tid i verkstäder i första hand tilldelas de nationella programmen och om resurser blir över så kan de användas för obehöriga elevers yrkesutbildning.

Arbetet att dimensionera upp antalet yrkesutbildningsplatser pågår redan efter riksdagens beslut om att införa en ny dimensioneringsmodell för gymnasieutbildning. För utbildningar som börjar från och med 1 juli 2025 ska kommuner ta hänsyn till arbetslivet arbetsmarknadens behov vid planering och dimensionering av vissa utbildningar inom gymnasieskolan och från och med 1 januari 2025 inom kommunal vuxenutbildning (komvux). För gymnasieskolan gäller det de nationella programmen men också individuellt alternativ och yrkesintroduktion som utformats för grupp av elever. Det innebär att gymnasial yrkesutbildning redan i hög grad redan bör ha dimensionerats upp när de nya 1 900-poängsutbildningarna enligt utredningens förslag ska börja tillämpas i gymnasieskolan höstterminen 2028 (se kapitel 13).

Hur 1 900-poängsutbildningarna organiseras kan ha betydelse för hur brett utbudet kan vara

Målgruppen för 1 900-poängsprogrammen är betydligt mindre än målgruppen för yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng. Enligt utredningens beräkningar utgör målgruppen drygt 5 000 elever jämfört med de cirka 30 000 som varje år påbörjar yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng (se avsnitt 22.2.1). När elevunderlaget är mindre kan det bli svårare att erbjuda ett brett utbud av program och inriktningar för vissa huvudmän eftersom det kan vara svårt att få ihop tillräckligt många klasser.

Utifrån samtal med huvudmän har utredningen förstått att det inte är ovanligt att introduktionsprogrammet yrkesintroduktion erbjuds som samläsning, där eleverna läser yrkesdelen tillsammans med elever som går på ett yrkesprogram. Många huvudmän vittnar om att det är ett framgångsrikt sätt att erbjuda yrkesutbildning för elever som inte är behöriga till de nationella programmen. Utredningen bedömer därför att det kommer att finnas huvudmän som kommer att vilja erbjuda en andel av utbildningsplatserna på de nya 1 900-poängsutbildningarna som samläsning med elever på de mer omfattande yrkesprogrammen. Samtidigt visar utredningens enkät till rektorer som ansvarar för introduktionsprogrammet individuellt alternativt att det för den målgruppen är ovanligt med samläsning av yrkeskurser. Utredningens utgångspunkt är dock inte att samläsning är det sätt som 1 900-poängsprogrammen i huvudsak kommer att erbjudas som. De skolor och lärare utredningen träffat, som arbetar med introduktionsprogram, lyfter att elever som saknar behörighet till dagens nationella program ofta behöver mer tid på sig för att klara yrkesämnena. Det är därför som utredningen föreslår nya yrkesutbildningar som har lägre tempo, vilket innebär att eleverna får mer undervisningstid per gymnasiepoäng. Ett skäl är att eleverna inte fullt ut har de förkunskaper som behövs för att klara att läsa yrkesämnena i den takt som krävs på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. En andel av eleverna på ett 1 900-poängsprogram kan mycket väl gynnas av att läsa gemensamt i grupp för att undervisningen ska kunna läggas upp på bästa sätt för elevernas lärande. Ytterligare ett sätt att erbjuda 1 900-poängsprogram föreslås vara som lärlingsutbildning.

Sammanfattningsvis kommer det vara upp till huvudmannen att välja på vilket eller vilka sätt 1 900-poängsutbildningarna ska erbjudas. Elever som tillhör målgruppen för de nya yrkesutbildningarna har olika behov och därför menar utredningen att det troligen många gånger kommer finnas olika utbildningsalternativ för 1 900-poängsutbildningar hos en och samma huvudman – som samläsning och egna klasser. Utredningens utgångspunkt är att huvudmän genom erfarenheter av dagens introduktionsprogram har kunskaper om elevgruppen och på så sätt kommer kunna planera på bästa sätt för elever på 1 900-poängsprogram.

5.7 Gymnasialt yrkesutbildningsbevis

5.7.1 Gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas efter ett avklarad yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

Förslag: En gymnasieutbildning på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska syfta till att uppnå kraven för en studiedokumentation som benämns gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

Myndigheten för yrkeshögskolan bör få i uppdrag att som underlag till regeringen bedöma på vilken SeQF-nivå det nya yrkesutbildningsbeviset ska inordnas.

Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis visar att eleven nått målet med utbildningen

Utbildningen på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska enligt utredningens förslag utgöra grund för yrkesverksamhet. Enligt flera branschrepresentanter som utredningen samrått med krävs att eleverna har läst de fullständiga yrkesutgångarna från yrkesprogrammen för att vara anställningsbara inom de yrken som programmen leder till. Det är då karaktärsämnena (i huvudsak yrkesämnen) på respektive program som i första hand avses. Utöver yrkesämnena anses även kunskaper i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik viktiga, både i yrket och som stödämnen till yrkesämnena under utbildningen. Utredningen

anser att det är rimligt att en elev får ett bevis på att eleven har klarat av en sådan utbildning, som visar att eleven är förberedd för att arbeta inom yrkesområdet. Syftet med att införa ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis är därför att det ska vara tydligt både för eleven och en framtida arbetsgivare vilken kompetens som utbildningen förväntas leda till och vilka krav som ställs på utbildningen. Det blir ett bevis på att eleven nått målen och en bekräftelse på elevens kunskaper. Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis kommer därmed att utgöra en ny nationell standard, som på samma sätt som en yrkesexamen från dagens nationella yrkesprogram, synliggör det yrkeskunnande en elev har efter utbildningen på ett av de nya yrkesprogrammen.

Att införa ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis som mål för studierna på ett 1 900-poängsprogram innebär en motsvarande form av målstyrning som för de nationella program som omfattar minst 2 500 poäng och som leder till en gymnasieexamen. För en genomförd utbildning ställs krav på en minsta omfattning av godkända poäng, och utbildningsinnehållet utgår från målet för det specifika programmet. Liksom gymnasieexamen på de nuvarande nationella programmen blir det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset ett tydligt resultatmått som kan följas upp på nationell nivå. Utredningen anser att det är en viktig aspekt att det ger en tydligare bild av vad elever i svensk gymnasieskola uppnår än vad gymnasieintyget som utfärdas efter introduktionsprogram gör.

Att få en nationellt fastställd studiedokumentation är viktigt för eleverna

Utredningen har i kontakter med företrädare för skolors introduktionsprogram dragit slutsatsen att möjligheten att få ett intyg på avslutade studier såsom examensbevis, diplom eller liknande, kan öka elevernas motivation för att slutföra sin utbildning. För vissa elever verkar ett sådant intyg vara särskilt eftertraktat. Utredningen bedömer att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis kommer att vara ett eftertraktat bevis på avklarad yrkesutbildning för elever som läser en yrkesutbildning som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Utredningen har övervägt en ny nivå av yrkesexamen, med lägre krav på allmänna ämnen

Den gymnasieexamen som avslutar ett yrkesprogram kallas yrkesexamen. Utredningen har övervägt att även de nya 1 900-poängsprogrammen skulle leda till en yrkesexamen, men på en annan nivå med lägre krav på omfattningen av gymnasiegemensamma ämnen. Ett argument för detta skulle vara att det är rimligt att elever som klarat en nationellt fastställd utbildning inom gymnasieskolan ska få en gymnasieexamen. En invändning skulle dock kunna vara att betydelsen av en gymnasieexamen riskerar att urvattnas då den inte längre skulle innebära en tydlig och nationellt fastställd kunskapsnivå. En gymnasieexamen har kommit att stå för en viss kunskapsnivå i den svenska gymnasieskolan. Att införa en ny nivå av examen i gymnasieskolan, med lägre krav på gymnasiegemensamma ämnen, skulle innebära att innebörden av en gymnasieexamen tappar i tydlighet.

Utredningen har även tagit del av synpunkter på en möjlig ny examensnivå. Bland annat har flera branscher betonat att det är angeläget att det blir tydligt för elever och arbetsgivare hur 1 900-poängsprogrammen skiljer sig från dagens yrkesprogram både gällande innehåll och som förberedelse för arbetslivet. Som framkommit tidigare innebär utredningens förslag att det kommer att vara en relativt stor skillnad på inslaget av allmänna ämnen. De kompetenser som elever visar genom att klara den gymnasiegemensamma delen av utbildningen på dagens yrkesprogram anses ha betydelse för elevens framtida yrkesliv som arbetstagare. Kunskaper som eleven får genom de allmänna ämnena kan bland annat indikera hur förberedd eleven kan förväntas vara för att utföra vissa komplexa och mer avancerade arbetsuppgifter, och även elevens potential att utvecklas inom sitt yrke. Representanter för branscher och arbetsgivare har ansett att det skulle bli svårt för arbetsgivare att skilja mellan två gymnasiala yrkesexamina. Utredningen delar den uppfattningen och konstaterar att det för både elever och arbetsgivare är viktigt att känna till vad som skiljer de olika typerna av yrkesutbildningar åt och därmed även kunna skilja dem åt genom studiedokumentationen. Att yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng leder till en annan dokumentation än yrkes-

program som omfattar 2 700/2 800 poäng underlättar för arbetsgivare att förstå skillnaden mellan kvalifikationerna.

Utredningen har även övervägt gymnasieintyg som studiedokumentation efter ett 1 900-poängsprogram, vilket är det intyg som utfärdas när en elev har nått målet på ett introduktionsprogram. Målen på introduktionsprogrammen är dock inte nationellt fastställda utan bestäms för varje elev och framgår av elevens individuella studieplan. Gymnasieintyg är därför enligt utredningen inte lämpligt då dessa är förknippade med dagens introduktionsprogram.

Utredningen föreslår i kapitel 12 att införandet av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska följas upp. Uppföljningarna får visa om det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset är ändamålsenligt eller om det finns skäl att på nytt överväga att 1 900-poängsprogrammen ska syfta till en examen.

Det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset bör inordnas i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande ämnen

För att underlätta jämförelser av kvalifikationer, både nationellt och internationellt har Sverige utvecklat en nationell referensram för kvalifikationer, SeQF. Referensramen är i sin tur kopplad till den europeiska referensramen European Qualification Framework, EQF. Syftet med referensramarna ska bidra till livslångt lärande, anställningsbarhet, rörlig och social integration för arbetstagare och studerande i Sverige och inom EU. En annan förhoppning med ramverket är att det ska bidra till bland annat effektivare validering, matchning och vägledning. I SeQF kan kvalifikationer placeras in på olika nivåer som anger hur avancerade kvalifikationernas innehåll är. En gymnasieexamen från ett nationellt yrkesprogram är inplacerat på nivå 4 och det är regeringen som beslutar på vilken nivå utbildningar inom utbildningsväsendet ska placeras. Aktörer utanför utbildningsväsendet utfärdar också kvalifikationer och de kan ansöka hos Myndigheten för yrkeshögskolan om att få ett beslut om nivå enligt SeQF. Utredningen kan konstatera att yrkesutbildningsinnehållet i de föreslagna nya yrkesprogrammen är det samma som på dagens yrkesprogram, och de kommer därmed att leda till samma yrkesutgångar för elever som läser hela yrkesutbildningsinnehållet. Det skulle tala för att ett gymnasialt yrkesutbild-

ningsbevis i likhet med en examen från ett nationellt yrkesprogram bör inordnas på nivå 4. Utredningen bedömer dock att regeringen bör ge Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att som underlag till regeringens beslut, analysera vilken nivå den nya kvalifikationen bör inordnas på.

5.7.2 Kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska huvudsakligen omfatta yrkesämnena

Förslag: För en elev som har betyg från ett nationellt yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdas om nedanstående krav är uppnådda.

Eleven ska ha godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 1 650 godkända poäng och som innefattar minst 50 gymnasiepoäng i vart och ett av ämnena

1. svenska eller svenska som andraspråk
2. engelska, och
3. matematik.

Även ett yrkesprov eller ett gymnasiearbete ska ingå i de godkända betygen.

För ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis krävs att det i de godkända betygen om minst 1 650 gymnasiepoäng ingår godkända betyg i programgemensamma ämnen med 400 poäng.

Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska också utfärdas till en elev som begär det och som har betyg från ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, om eleven inte uppfyller kraven för en yrkesexamen, men uppfyller kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

För en person som sedan tidigare endast har ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får, om kraven är uppfyllda, också ett examensbevis som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng utfärdas.

För en elev som inte uppfyller kraven för gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska ett studiebevis utfärdas.

Utredningen föreslår att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas till elever på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som uppfyller kraven. Kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis har likheter med kraven för yrkesexamen. Ett villkor för att eleven ska uppnå en yrkesexamen är att eleven har betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng varav eleven ska ha godkända betyg i minst 2 250 poäng. Det innebär att eleven kan vara underkänd i ämnen i en omfattning om 250 poäng, så länge eleven har godkända betyg i de obligatoriska kurserna svenska 1 eller svenska som andraspråk 1, engelska 5 och matematik 1 samt i gymnasiearbetet.¹¹⁰ För en yrkesexamen ska eleven också ha godkända betyg i minst 400 poäng programgemensamma ämnen. Enligt utredningens förslag ska eleven för att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis vara godkänd i minst 1 650 poäng av de 1 900 som ska vara betygssatta, ha godkända betyg i de obligatoriska nya 50-poängsnivåerna i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik, i det föreslagna yrkesprovet eller gymnasiearbetet och i minst 400 poäng i programgemensamma ämnen. Det innebär att kraven på yrkesämnen för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis stämmer överens med kraven på yrkesämnen för yrkesexamen, och i båda fallen motsvarar det de kunskaper som behövs för att verka inom ett visst yrke. Exempelvis om en elev ska bli kock ställs samma krav på yrkeskunskaper på en elev som går restaurang och livsmedelsprogrammet 1 900 poäng som på en elev som går restaurang och livsmedelsprogrammet 2 800 poäng.

I avsnitt 5.3.2 föreslår utredningen att ett nytt ämne, samhälls- och arbetslivskunskap, ska ingå i 1 900-poängsprogrammen i stället för ämnet samhällskunskap som ingår i yrkesprogrammen som omfattar 2 700/2 800 poäng.¹¹¹ Där föreslås också att samhälls- och arbetslivskunskap inte får ingå i en examen tillsammans med ämnet samhällskunskap. Inte heller får samhälls- och arbetslivskunskap ingå i ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis tillsammans med ämnet samhällskunskap. Det är Skolverket som meddelar föreskrifter om vilka nivåer i vilka ämnen som är jämförbara eller alternativa eller som överlappar varandra.¹¹² Utredningen föreslår dock att samhälls-

---

¹¹⁰ Från och med 1 juli 2025 avskaffas kursutformningen i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Ämnena kommer därefter att bestå av nivåer.

¹¹¹ I barn- och fritidsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng och vård- och omsorgsprogrammet 1 900 gymnasiepoäng behöver samhällskunskap ingå (se avsnitt 5.3.2.).

¹¹² Jfr 4 kap. 8 § gymnasieförordningen.

kunskap 50 gymnasiepoäng kan ersätta 50 gymnasiepoäng i ämnet samhälls- och arbetslivskunskap i ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

Utredningen föreslår att elever som inte når målen för ett 1 900-poängsprogram ska få ett studiebevis, vilket också elever på yrkesprogram och högskoleförberedande program får om de inte klarar målen med utbildningen. På studiebeviset ska det framgå vilket program eleven har följt. En elev som inte har nått ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis men som har klarat ett yrkesprov kommer utöver studiebeviset även att få ett intyg på det godkända yrkesprovet (se förslag om yrkesprov i kapitel 10). Ett godkänt yrkesprov kan bidra till att underlätta etablering på arbetsmarknaden.

Kraven för gymnasialt yrkesutbildningsbevis är högt satta

Utredningens utgångspunkt är att fler elever som i dag står utanför de nationella programmen ska få en strukturerad yrkesutbildning där de kan nå så långt som möjligt och få med sig yrkeskunskaper som arbetsgivare efterfrågar. Utredningens analyser visar att ju fler gymnasiepoäng elever har tagit desto smidigare går etableringen på arbetsmarknaden. Analyserna visar även att elever som har tagit mellan 1 500 och 1 900 gymnasiepoäng har en relativt god etablering jämfört med elever som har tagit examen (se avsnitt 20.3.1). Med denna omfattning har eleverna möjlighet att läsa de yrkesämnen och de allmänna ämnen som anses viktiga för anställning. Målgruppen för 1 900-poängsprogrammen är dock heterogen med avseende på förkunskaper och förutsättningar att tillgodogöra sig en gymnasieutbildning under gymnasietiden. Risken med de krav utredningen föreslår är att en alltför hög andel elever inte når målen. Om å andra sidan kraven sätts för lågt kan utbildningarnas nivå sakna relevans på arbetsmarknaden. Den uppföljning av 1 900-poängsprogrammen som utredningen föreslår kan ge underlag för att eventuellt justera nivån i framtiden.

5.7.3 Det ska vara möjligt för elever som inte klarar examen att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis från ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng

Förslag: För en elev på ett yrkesprogram i gymnasieskolan som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng som inte uppfyller kraven för en gymnasieexamen ska ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdas utöver ett studiebevis, om eleven uppfyller kraven för det och om eleven begär det.

På yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska det som stödåtgärd för en elev vara möjligt att byta ut en inledande nivå om 100 gymnasiepoäng i svenska eller svenska som andraspråk engelska och matematik till två nivåer om 50 gymnasiepoäng i respektive ämne. En inledande nivå som omfattar 100 gymnasiepoäng i dessa ämnen ska också kunna omvandlas till två nivåer om 50 gymnasiepoäng inom ett individuellt anpassat program.

Elever som går på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng ska även fortsättningsvis ha yrkesexamen som mål. I dag uppnår dock cirka 20 procent av eleverna på yrkesprogrammen inte en yrkesexamen inom fyra år. I en uppföljning om vilka godkända betyg elever som ligger nära yrkesexamen saknar framgår att 30 procent har underkänt i matematik och 25 procent i engelska.¹¹³ Utredningen anser att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis kan fylla en funktion även för dessa elever och föreslår att ett sådant ska kunna utfärdas, till exempel när eleven följer ett individuellt anpassat program eller reducerat program.

En elev som har stora studiesvårigheter på ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng ska kunna tas emot på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Det skulle i så fall ske när det finns särskilda skäl, och bara om eleven själv vill det (se avsnitt 5.2.2). Utredningens bedömning är att denna åtgärd kan ske ganska tidigt under utbildningen om det är uppenbart att eleven skulle få en studiesituation på ett 1 900-poängsprogram som passar eleven bättre.

¹¹³ Nära examen – en undersökning av vilka kurser gymnasieelever med studiebevis saknar godkänt i för att få examen, rapport 461, Skolverket 2017.

50-poängsnivåer inom ett individuellt anpassat program

Möjligheten att besluta om ett individuellt anpassat program syftar i första hand till att elever vid byte av program ska få tillgodoräkna sig redan godkända kurser.¹¹⁴ I förarbetena beskrivs dock att det på förhand är svårt att beskriva vilka situationer och behov som kan motivera avsteg från den nationella programstrukturen för enskilda elever. I förarbetena anges vidare att en individuell anpassning av ett nationellt program kan vara ett alternativ till reducerat program.¹¹⁵ Utredningen föreslår för 1 900-poängsprogrammen nya 50-poängsnivåer av ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Vidare ska godkänt betyg i en nivå om 50 poäng motsvara ett godkänt betyg i motsvarande grundskoleämne för behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng. Enligt utredningen kommer det förekomma situationer då en elev som påbörjar ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng har med sig 50-poängsnivåer i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Då behöver elevens studieväg avvika från programstrukturen för 2 700/2 800-poängsprogrammet och genom beslut om individuellt anpassat program.

Elever som inte tar examen ska få välja om ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas

För en elev som inte uppfyller kraven för gymnasieexamen ska ett studiebevis utfärdas. Där ska alla betyg eleven fått i gymnasieskolan framgå, vilken studieväg som studiebeviset avser, om eleven har genomfört ett godkänt yrkesprov eller gymnasiearbete och vad det har innehållit samt om eleven har slutfört ett fullständigt, reducerat eller utökat program. Utredningen har genom samtal med huvudmän, lärare och elever förstått att vissa elever kan vara nöjda med studiebevis, trots att de inte nått målen för examen. Har eleven till exempel klarat det mesta av yrkesämnena är studiebeviset något som kan användas när eleven söker arbete. Utredningen anser inte att det ska vara obligatoriskt för huvudmän att utfärda ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis för elever som gått ett 2 700/2 800-poängsprogram utan att klara examen, men som uppfyller kraven

---

¹¹⁴ Jfr 9 kap. 4 § gymnasieförordningen.

¹¹⁵ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* s. 125.

för yrkesutbildningsbeviset, eftersom det inte är självklart att eleven vill det. Men om eleven begär det ska huvudmannen utfärda ett sådant, utöver ett studiebevis. Huvudmannen bör därför informera eleven om gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

Nya möjligheter till stödåtgärd för elever på 2 700/2 800-poängsprogrammen

Utredningen föreslår att det som stödåtgärd ska vara möjligt att byta ut en inledande nivå om 100 gymnasiepoäng i något eller några av ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska respektive matematik, till två nivåer om 50 gymnasiepoäng i respektive ämne. Genom att dela upp ett ämne i två nivåer om 50 poäng får eleven möjlighet att i första hand klara den första 50-poängsnivån.

Denna nya möjlighet till stödåtgärd som utredningen föreslår ska kunna ha flera syften för en elev på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Den ska syfta till att stödja elevens lärande i ämnet genom en första nivå om 50 poäng som till stor del ska vara inriktad mot yrket. Det kan också vara en motivationshöjande åtgärd där möjligheter ges att visa kunskaper i ämnet, även om eleven inte klarar 100 poäng. Utredningen utgår från att denna åtgärd kombineras med särskilt stöd. Eleven kan om det är lämpligt samläsa med sin klass som läser 100-poängsnivån, om huvudmannen till exempel inte kan erbjuda undervisning i grupp för 50-poängsnivån. Om eleven inte når ett godkänt betyg i den andra 50-poängsnivån i ämnet får eleven i och med denna åtgärd möjlighet att uppnå kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis, under förutsättning att eleven har godkänt betyg på den första 50-poängsnivån. Att ha en godkänd 50-poängsnivå i dessa ämnen ger eleven möjlighet att visa att han eller hon har en viss kunskapsnivå i ämnet som inte skulle framgå av studiedokumentationen om eleven hade betyget F i 100-poängsnivån. Detta gäller även för elever som inte begär ut något gymnasialt yrkesutbildningsbevis utan söker arbete med sitt studiebevis.¹¹⁶ Utredningen anser att det är viktigt för elever på yrkesprogram, där utbildningen syftar till att eleven ska kunna arbeta direkt efter gymnasieskolan, att genom en godkänd

---

¹¹⁶ För en elev som har gått ett 2 700/2 800-poängsprogram ska ett studiebevis utfärdas om eleven inte uppnått kraven för en gymnasieexamen.

50-poängsnivå kunna uppvisa kunskaper i dessa ämnen för de fall där eleven inte klarar godkänt betyg om 100-poäng.

Utredningen föreslår att åtgärden ska gälla för yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng och ser inte behov för en motsvarande åtgärd för elever på högskoleförberedande program där syftet är att gå vidare till högskolestudier och där eleven därför behöver ett godkänt betyg på den inledande 100-poängsnivån – och beroende på ämne även efterföljande nivå eller nivåer. Dessutom ska den inledande 50-poängsnivån i ämnena, som enligt utredningens förslag ska tas fram för de nya yrkesprogrammen, i sitt ämnesinnehåll vara inriktade mot den yrkesutbildning eleven läser. Det bör i sammanhanget nämnas att även de inledande 100-poängsnivåerna redan i dag ska ha viss infärgning mot respektive yrkesprogram.

Den föreslagna stödåtgärden om möjlighet till utbyte av första 100-poängsnivån i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik kan också vara ett alternativ till reducerat program, en åtgärd som dessutom bara ska tillämpas i de fall inga andra åtgärder fungerat. Utredningen utesluter dock inte att reducerat program kan komma i fråga för elever där 100-poängsnivån byts ut till två 50-poängsnivåer. Det skulle till exempel kunna innebära att studieplanen ändras så att eleven endast ska läsa första 50-poängsnivån i något eller några av ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Reducerat program är dock en åtgärd som kräver att eleven har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på annat sätt.

Utredningen menar att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis bör kunna fylla en funktion i form av ett mål att uppnå för en elev som behöver reducera sin utbildning på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Det är dock viktigt att när en utbildning reduceras på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och ett nytt mål sätts om att uppnå ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis, att yrkesutbildningsmålen för 1 900-poängsprogrammet beaktas (motsvarande examensmålen för program som leder till gymnasieexamen). Annars finns en risk att det utfärdas ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis för en utbildning som omfattar 1 900 gymnasiepoäng men där eleven inte har yrkesämnen i tillräcklig utsträckning för att uppfylla yrkesutbildningsmålen. Det kan jämföras med nuvarande bestämmelser om när

beslut ska fattas för en elev om individuellt anpassat program.¹¹⁷ Kurser får bytas ut så att elevens utbildning avviker från studievägen på det nationella program eleven följer, men endast i en utsträckning där utbildningen fortfarande kan hänföras till ett nationellt program och därmed examensmålen för den utbildning eleven avser ta examen från.¹¹⁸

För att uppfylla kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis kan ämnen behöva omvandlas till 50-poängsnivåer

För att uppfylla kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis om en utbildning som omfattar 1 900 poäng, kan eventuella avklarade nivåer i ämnen som omfattar 100 poäng behöva omvandlas till två nivåer om 50 poäng. Utredningen föreslår att det ska gälla för ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik, i samband med utfärdandet av ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis. Detta enligt samma princip som i dag gäller för ämnena historia, samhällskunskap och naturkunskap enligt 8 kap. 15 § gymnasieförordningen. En elev som följt ett 2 700/2 800-poängsprogram och inte klarat examen men som får ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis, kan ha fler betyg än de som ryms inom 1 900. Sådana poäng kommer finnas redovisade i det studiebevis som en elev får som inte nått kraven för en examen på ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng. För en elev som går ett 1 900-poängsprogram kommer eventuellt poäng utöver 1 900 att redovisas som utökat program.

---

¹¹⁷ 9 kap. 4 § gymnasieförordningen.

¹¹⁸ Från och med 1 juli 2025 ersätts kurser av nivåer i ämnen.

5.8 Komvux och gymnasiala yrkesutbildningar som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

5.8.1 Det ska vara möjligt att få ut ett yrkesutbildningsbevis för en yrkesutbildning som omfattar 1 900 poäng även inom komvux

Förslag: Det ska vara möjligt att begära att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis för en yrkesutbildning som omfattar 1 900 gymnasiepoäng även inom komvux.

Komvux ska på begäran utfärda gymnasiala yrkesutbildningsbevis

Utredningen föreslår att det ska vara möjligt att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdat från kommunal vuxenutbildning (komvux) om en person begär det. Den målgrupp som utredningen har i åtanke är främst studerande på komvux som har gått ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng i gymnasieskolan men som lämnat gymnasieskolan utan att uppfylla kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

Utredningen konstaterar att det är osäkert i vilken utsträckning det kommer finnas ett intresse för elever som avslutat ett 1 900-poängsprogram utan att uppnå kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis, att komplettera på komvux för att uppnå ett sådant. Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis kommer visa att en person uppnått målen för en yrkesutbildning som omfattar 1 900 gymnasiepoäng men utifrån nuvarande bestämmelser för yrkeshögskolan inte att innebära att någon grundläggande behörighet för yrkeshögskolestudier uppnås. En elev som gått ett 1 900-poängsprogram i gymnasieskolan och som vill komplettera på komvux kan därför i högre utsträckning tänkas vilja uppnå kraven för en gymnasieexamen och uppnå behörighet till högskola eller yrkeshögskola.

Kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska i komvux motsvara de i gymnasieskolan

Utredningen bedömer att det kommer att finnas personer som lämnat ett yrkesprogram i gymnasieskolan och som vill komplettera på komvux för att uppnå ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis. Det är viktigt att en sådan möjlighet finns, så att en elev som inte når målen i gymnasieskolan får en andra chans att nå kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis, inom komvux. Kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska i komvux motsvara de som gäller för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis i gymnasieskolan (se avsnitt 5.7.2). Detta på motsvarande sätt som att kraven för en gymnasieexamen inom komvux i huvudsak motsvarar kraven i gymnasieskolan. För ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis i komvux behövs enligt utredningens bedömning en reglering i förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning om att det, utöver kraven om godkända betyg i 50 gymnasiepoäng i vardera ämnet svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik, ska ingå vissa andra betyg. Dessa betyg ska vara 50 gymnasiepoäng i samhälls- och arbetslivskunskap eller samhällskunskap och sammanlagt högst 1 700 gymnasiepoäng som till övervägande del är satta i ämnen på nivåer som får ingå i ett och samma nationella yrkesprogram i gymnasieskolan. För ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska betyg vara satta i 1 900 gymnasiepoäng varav 1 650 behöver utgöras av godkända betyg, både i komvux och i gymnasieskolan.

Svårt att förutsäga om gymnasialt yrkesutbildningsbevis kommer efterfrågas av personer som läser yrkespaket i komvux

Utredningen anser att det är svårt att förutsäga om det även för personer som inte läst ett yrkesprogram i gymnasieskolan men som läser yrkesämnen i komvux, kommer att finnas intresse att begära att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis om kraven är uppfyllda. Utredningen konstaterar att yrkesutbildning inom komvux i dag i huvudsak består av sammanhållna yrkesutbildningar (yrkespaket) som sällan innehåller allmänna ämnen, som till exempel gymnasiegemensamma ämnen. Sådana yrkespaket bedöms för vuxna studerande i många fall tillräckliga för att nå en yrkeskompetens.

Har en elev i gymnasieskolan klarat yrkesdelen på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng utan att uppfylla kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis är det inte otänkbart att ett studiebevis som dokumentation för utbildningen kan leda till arbete, i likhet med yrkespaketet som oftast inte innehåller några gymnasiegemensamma ämnen. Men som utredningen tidigare visat ökar en elevs chanser för etablering på arbetsmarknaden med antalet avklarade gymnasiepoäng. Utredningen konstaterar vidare, utifrån kunskaper från motivationsforskning och samtal med elever, lärare och skolledare, att elever förhåller sig till mål på så sätt att de vill klara målen. Men det är inte endast vikten av en andra chans att uppnå målen för ett 1 900-poängsprogram som är skälet för att en person som uppfyller kraven ska kunna begära att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis på komvux. Kravet för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utgår från vad arbetsgivare menar att en elev behöver för att vara anställningsbar efter gymnasieskolan, vilket inbegriper vissa kunskaper i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Utredningen bedömer således att det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset kommer att fylla en funktion som ett studiedokument som visar att en person har kunskaper som branschen efterfrågar.

Det kan även nämnas här att utredningen föreslår att en elev i gymnasieskolan eller komvux som har genomfört ett godkänt yrkesprov ska få ett särskilt intyg som visar de yrkeskompetenser som eleven har visat i provet (se kapitel 10). Beroende på hur ett avklarat yrkesprov kommer att värderas inom en bransch är det inte omöjligt att en person som klarat ett sådant prov anser att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis inte är viktigt.

Komvux kommer ta emot studerande som läst på 1 900-poängsutbildningar i gymnasieskolan

Som konstaterats ovan kommer det kunna finnas skäl för en person som gått ett 1 900-poängsprogram att vända sig till komvux för kompletterande studier, oavsett om kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis uppfyllts eller inte. Vid antagning till komvux ska en individuell studieplan upprättas för varje elev. Studieplanen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål och planerad

omfattning av studierna.¹¹⁹ I stödmaterial som Skolverket tagit fram för komvux framgår att det vid upprättandet av den individuella studieplanen är viktigt att studie- och yrkesvägledaren tillsammans med eleven ser studiegången ur flera perspektiv eftersom varje vuxen individ har med sig unika erfarenheter, kompetenser och utbildningsbakgrund.¹²⁰

Utredningen bedömer att olika personer som har studerat på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng i gymnasieskolan kan komma till komvux med olika mål och behov. En studerande skulle till exempel kunna behöva studera både på grundläggande nivå och på gymnasial nivå i komvux, beroende på elevens förkunskaper och studiemål.

För ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis kan ämnen behöva omvandlas till 50-poängsnivåer

Det är möjligt att en person som vill ta ut ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis från komvux har betyg från en inledande nivå om 100 gymnasiepoäng (nivå 1) i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och samhällsvetenskap. För att uppfylla kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis kan därför eventuella nivåer i ämnen som omfattar 100 poäng behöva omvandlas till två nivåer om 50 poäng. Utredningen föreslår att en bestämmelse om omvandling ska införas för ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och få användas i samband med utfärdandet av ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis. Detta enligt samma princip som redan i dag gäller för ämnena historia, samhällskunskap och naturkunskap.

Det ska inte finnas någon rätt att studera på komvux i syfte att uppnå ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis

Utredningen bedömer att det inte ska införas en rätt att läsa en utbildning i komvux i syfte att uppnå ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis, även om förslaget innebär att det blir möjligt att begära

---

¹¹⁹ 20 kap. 8 a § skollagen.

¹²⁰ *Individuell studieplan inom kommunal vuxenutbildning och Planera för individanpassning och extra anpassningar inom vuxenutbildningen*, Skolverket.se, hämtade 2024-09-10.

ett sådant om kraven är uppfyllda. Utredningen anser att en sådan rätt skulle ställa krav på komvux som inte rimmar med dagens rätt till kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Det finns till exempel i dag ingen generell rätt att läsa yrkesämnen i komvux.

Rätt till behörighetsgivande utbildning på komvux gäller för de som gått 1 900-poängsprogram

Rätten till behörighetsgivande utbildning gäller för de som inte redan har uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå eller till utbildning inom yrkeshögskolan. En person som läst en 1 900-poängutbildning i gymnasieskolan kommer därför ha rätt till utbildning på gymnasial nivå utifrån att personen saknar sådana kunskaper som en behörighetsgivande utbildning syftar till att ge. Enligt skollagen ska de som har störst behov av utbildning prioriteras när det gäller komvux på gymnasial nivå.¹²¹ Bestämmelserna om urval finns i förordningen om vuxenutbildning. Vid urval ska företräde ges, i den ordning som anges nedan, till den sökande som har störst behov av utbildning på grund av att den sökande

1. önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en upprättad individuell studieplan,
2. inte har uppnått kraven för en gymnasieexamen eller genomgått någon utbildning som motsvarar utbildning i gymnasieskolan,
3. är eller riskerar att bli arbetslös,
4. behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet, eller
5. behöver utbildningen för planerat yrkesval.

Utredningen konstaterar att en elev som gått ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng kommer högt upp i prioriteringen vid urval eftersom gymnasieexamen inte är uppnådd och inte heller någon utbildning som motsvarar gymnasieexamen.

En begränsning för studerande, som önskar läsa något av ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och vill kunna begära att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis är om

---

¹²¹ 20 kap. 2 § skollagen.

ämnet inte erbjuds som 50-poängsnivå utan endast som 100-poängsnivå hos komvuxanordnaren. Det är kommunen som bestämmer vilka ämnen och nivåer i dessa som erbjuds på komvux även om den också ska också ta hänsyn till vad individen vill uppnå. Utredningen tar för troligt att 50-poängsnivåer kan komma att erbjudas, inte minst om det är ekonomiskt fördelaktigt för kommunen. Men det kan också vara så att en person som har gått ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som vill komplettera i komvux i svenska, svenska som andraspråk, engelska eller matematik i en nivå som omfattar 50 poäng kan komma att behöva läsa 100-poängsnivån i ämnet, om huvudmannen inte erbjuder 50-poängsnivån. Från och med den 1 januari 2025 ska dock en vuxen fritt kunna söka utbildning som ingår i ett primärt samverkansområde om minst tre kommuner enligt den så kallade dimensioneringsreformen. Det skulle kunna öka möjligheterna för en studerande att hitta en huvudman som erbjuder 50-poängsnivåer.¹²²

En person kommer vidare kunna vända sig till komvux för att pröva i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och det nya ämnet samhälls- och arbetslivskunskap enligt bestämmelserna i 20 kap. 40 a § skollagen. Prövning i ett ämne får dock endast göras hos en huvudman som anordnar utbildning i ämnet på den nivå som prövningen gäller.

5.9 Mer om de nya yrkesutbildningarnas benämning

Utredningen har i uppdrag att föreslå hur de nya valbara yrkesutbildningarna ska benämnas. I utredningens andra tilläggsdirektiv används understundom termen yrkesskola. I avsnitt 5.1.1 redogör utredningen för varför utbildningarna föreslås utformas inom gymnasieskolan. Utredningen anser att begreppet yrkesskola hade varit användbart om de valbara yrkesutbildningarna hade organiserats och erbjudits som en egen skolform. Som begrepp inom gymnasieskolan anser utredningen dock att det inte är lämpligt eftersom benämningen yrkesskola inte tydligt signalerar att det är gymnasieämnen och gymnasial yrkesnivå och kompetens som avses.

---

¹²² Prop. 2021/22:159: *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning.*

Utredningen har övervägt om utbildningarna ska benämnas yrkesförberedande program

Utredningen ser både för- och nackdelar med att de nya valbara yrkesutbildningarna benämns yrkesprogram. Fördelarna anses dock överväga. Till fördelarna hör att benämningen stämmer väl överens med det faktum att det är nationellt fastställda utbildningar som i likhet med dagens nationella yrkesprogram syftar till yrkesverksamhet. Yrkesämnesinnehållet på de nya yrkesprogrammen kommer att vara detsamma som på dagens yrkesprogram. Däremot kommer omfattningen av de allmänna ämnena vara betydligt mindre. En konsekvens av utredningens förslag är att det kommer att finnas två typer av yrkesprogram, dels dagens nationella yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng, dels de nya föreslagna nationella yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng. En tänkbar nackdel som utredningen övervägt är om de olika programmen kan komma att förväxlas av elever eller framtida arbetsgivare. Det skulle kunna hända om deras likheter och skillnader inte tydliggörs i tillräcklig utsträckning. Utredningen har övervägt om eventuella förväxlingar skulle kunna undvikas om de nya yrkesutbildningarna i stället benämndes yrkesförberedande program.

I samband med reformen av gymnasieskolan 2011 ändrades benämningen yrkesförberedande program till yrkesprogram. Som skäl anförde regeringen i propositionen att ”Yrkesprogrammen ska hålla hög kvalitet och leda till skicklighet i yrket. Tiden för karaktärsämnen ska öka. Alla utbildningar ska ge kompetens och färdigheter som leder till anställningsbarhet och förutsättningar för eget företagande samt lägga grund för fortsatta studier till exempel inom yrkeshögskolan. Yrkesutbildning ska erbjudas som skolförlagd utbildning eller som gymnasial lärlingsutbildning och leda till yrkesexamen”.¹²³ De nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng som utredningen föreslår kommer inte leda till yrkesexamen och inte heller ge grundläggande behörighet till yrkeshögskolan om inte utbildningarna kompletteras på komvux. På så vis skulle benämningen yrkesförberedande program ligga i linje med intentionerna för namnbytet 2011. Utredningens analys visar också att ju fler gymnasiepoäng en elev har tagit, desto smidigare går etableringen. Även sett ur det perspektivet skulle distinktionen mellan yrkesprogram och

---

¹²³ Prop. 2008/09:199: *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*

yrkesförberedande program kunna stämma då etableringen kan antas gå snabbare för elever som gått ett mer omfattande yrkesprogram.

Utredningen konstaterar samtidigt att även om benämningen yrkesprogram i dag används i text så är det inte helt ovanligt att termen yrkesförberedande fortfarande används i dagligt tal. Enligt utredningen finns det mot den bakgrunden anledning att misstänka att tillägget ”förberedande” inte skulle bidra till att särskilja de yrkesutbildningar som innehåller mer gymnasiegemensamma ämnen från de som innehåller mindre. Utredningen förslag innebär vidare att yrkesutbildningsinnehållet i de nya yrkesutbildningarna kommer att vara detsamma som i dagens yrkesprogram. Det gör det svårt att särskilja utbildningarna genom att kalla de utbildningar som innehåller mer allmänt innehåll för yrkesprogram och de med mindre allmänt innehåll för yrkesförberedande program. Även dagens yrkesprogram kan omfatta olika mängd allmänt innehåll eftersom elever har rätt att till viss del välja bort svenska och engelska till en omfattning om 200–300 gymnasiepoäng¹²⁴. Sammantaget menar utredningen att det mot den bakgrunden inte är lämpligt att kalla de nya yrkesutbildningarna för yrkesförberedande.

Utredningen har övervägt om det finns anledning att föreslå en helt ny benämning för de nya valbara yrkesutbildningarna eller om de ska benämnas yrkesprogram. Av skollagen framgår att yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.¹²⁵ De nya yrkesprogrammen föreslås enbart utgöra grund för yrkesverksamhet, vilket inte hindrar att de är påbyggbara för elever som senare till exempel vill läsa in en yrkesexamen men signalerar att det primära syftet är etablering. Utredningen anser att de nya yrkesprogrammen ändå är i linje med beskrivningen i skollagen och ser därför ingen anledning att föreslå en helt ny benämning. I avsnitt 5.1 föreslås således att yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska införas i gymnasieskolan. De nya yrkesutbildningarna ska benämnas yrkesprogram för att markera det gemensamma samt att det ska anges att de omfattar 1 900 poäng, för att markera det som särskiljer.

---

¹²⁴ 16 kap. 3 § skollagen.

¹²⁵ 16 kap. 3 § skollagen.

Elever och arbetsgivare antas förstå skillnaden mellan yrkesprogram av olika omfattning

Utredningen bedömer att risken är liten att elever ska förväxla yrkesprogram som har olika omfattning. Ett viktigt skäl är att det kommer att finnas behörighetskrav både till de nya yrkesprogrammen och till de yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng. Enligt utredningens förslag ska behöriga elever inte gå på de nya, poängmässigt mindre omfattande yrkesprogrammen, om inte huvudmännen vid särskilda omständigheter beslutar om det. Därmed kommer behörighetsreglerna att entydigt sortera elever till respektive programtyp, beroende på vilket program eleven är behörig till. Att det finns behörighetskrav fråntar inte huvudmännen ansvaret för att ge korrekt och nödvändig information om utbudet av yrkesutbildningar som omfattar 1 900 poäng eller 2 700/2 800 poäng, samt vilken målgrupp som olika utbildningar vänder sig till.

Utredningen bedömer vidare att arbetsgivare kommer att ha goda möjligheter att uppfatta vilken typ av utbildning en arbetsökande har gått. Utöver att programmen särskiljs genom att poängomfattningen anges så leder 2 700/2 800-poängsprogrammen till ett examensbevis medan 1 900-poängsprogram leder till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

6 Förslag om förändringar på introduktionsprogram

Enligt utredningens direktiv ska utredningen föreslå nya valbara gymnasiala yrkesutbildningar. Utredningen ska analysera konsekvenser som eventuella förslag kan få för introduktionsprogrammen, och vid behov lämna förslag till förändringar av dessa program.¹ Utredningen föreslår i kapitel 5 att yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som ställer krav på minst tre godkända betyg ska införas. Förslagen får konsekvenser för introduktionsprogrammen som presenteras i detta kapitel.

I dag finns fyra introduktionsprogram: individuellt alternativ, programinriktat val, språkintröduktion, och yrkesintröduktion. Programmen beskrivs vidare i kapitel 3. Utredningen föreslår att individuellt alternativ och yrkesintröduktion avskaffas och att individuellt förberedelseprogram införs. Det innebär att det fortsättningsvis blir tre introduktionsprogram. Utredningen lägger även i enlighet med uppdraget om att föreslå fler vägar till arbetslivet förslag om att förstärka vägen mot arbetslivet på introduktionsprogrammen genom en rätt att läsa yrkesämnen på individuellt förberedelseprogram och språkintröduktion. Sist i kapitlet föreslår utredningen en ändring för programinriktat val.

6.1 Yrkesintröduktion och individuellt alternativ avskaffas

Förslag: Intröduktionsprogrammen individuellt alternativ och yrkesintröduktion ska avskaffas.

---

¹ Dir. 2022:74: *Fler vägar till arbetslivet*.

Individuellt alternativ och yrkesintroduktion vänder sig till elever som inte är behöriga till ett nationellt yrkesprogram och som inte heller har de betyg som krävs för att få gå programinriktat val eller är aktuella för att gå på språkin introduktion. Anledningarna till att eleverna saknar behörigheter är många och elevernas utbildningsmål är olika. Det är därför en stor spännvidd av förutsättningar och behov bland eleverna som går på programmen. Yrkesintroduktion har en tydligare inriktning mot utbildning mot ett yrke men är också öppet för att eleven förbereder sig för fortsatt yrkesutbildning. Individuellt alternativ är bredare när det gäller förberedelse för att gå vidare till fortsatt utbildning och är även öppet för att eleven förbereder sig för arbetslivet.² Programmens syften överlappar till viss del varandra och överlappningen medför att programmen används på olika sätt hos olika huvudmän och på olika skolor. Utredningen har exempelvis varit i kontakt med skolor där elever enbart läser grundskoleämnen och gymnasiegemensamma ämnen på individuellt alternativ. Därefter får eleverna gå över till yrkesintroduktion för att få läsa yrkesämnen. På andra skolor läser eleverna sammanhållna yrkesutbildningar (yrkespaket) på individuellt alternativ. En enkät riktad till rektorer för individuellt alternativ som utredningen har genomfört pekar dock på att individuellt alternativ i huvudsak används för att erbjuda grundskoleämnen och gymnasiegemensamma ämnen, och till mindre del för att erbjuda yrkesämnen (se kapitel 23). Enkäten visar också att praktik eller apl är relativt vanligt på individuellt alternativ vilket tyder på att elever ändå till viss del förbereds för arbetslivet på individuellt alternativ, även om de inte alltid erbjuds yrkesämnen. När det gäller yrkesintroduktion har utredningen sett exempel på skolor där elever endast får läsa ett par hundra poäng yrkesämnen medan elever på andra skolor får läsa hela yrkespaket som leder till en yrkeskvalifikation. En uppföljning av yrkespaketen i gymnasieskolan pekar dock på att det är vanligt att elever på yrkesintroduktion ändå erbjuds en yrkesutbildning snarare än enstaka yrkesämnen. I uppföljningen uppgav 59 procent av skolenheterna att de erbjuder yrkespaket till elever på yrkesintroduktion.³

² Syftet med yrkesintroduktion är att elever ska få en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett yrkesprogram. Syftet med individuellt alternativ är att elever ska gå vidare till yrkesintroduktion, annan fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden. 17 kap. 3 § skollagen (2010:800).

³ *Yrkespaket i gymnasieskolan*, Rapport 2021:1, Skolverket 2021.

När nya nationellt utformade yrkesprogram införs som riktar sig till elever som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng kommer yrkesintroduktion inte längre vara relevant. Elever som vill ha en yrkesutbildning kan då i stället få en nationellt utformad utbildning som är likvärdig mellan skolor. De elever som har färre än tre godkända betyg från grundskolan behöver dock få möjlighet att förbereda sig mer genom att läsa in grundskoleämnena. Utredningen anser att de även ska ha en större möjlighet att få börja läsa yrkesämnena än de i dag i realiteten har på individuellt alternativ. Utredningen bedömer därför att det i stället för de två introduktionsprogrammen individuellt alternativ och yrkesintroduktion är tillräckligt med ett introduktionsprogram, där övergång till arbetsmarknaden är ett tydligt alternativ. Utredningen föreslår därför som en konsekvens av att yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs att introduktionsprogrammen individuellt alternativ och yrkesintroduktion avskaffas och ersätts av ett nytt introduktionsprogram (se avsnitt 6.2 om förslag om individuellt förberedelseprogram).

6.2 Individuellt förberedelseprogram (IMF) ska införas

Utredningen föreslår i detta avsnitt att introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram ska införas. Programmet ska i många fall regleras som introduktionsprogrammen övergripande regleras i dag och här presenteras därför endast de regleringar som definierar programmet. Övrig reglering av programmet, som har att göra med att det är ett introduktionsprogram, återfinns i författningsförslag, se kapitel 1.

6.2.1 Individuellt förberedelseprogram ska förbereda för fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden

Förslag: Introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram ska införas. Utbildningen på programmet ska utformas för en enskild elev utifrån elevens behov och förutsättningar.

Syftet med individuellt förberedelseprogram är att elever ska gå vidare till annan fortsatt utbildning eller få en arbetsmarknadsinriktad utbildning som underlättar för dem att gå vidare till arbetsmarknaden.

Utredningen föreslår att ett nytt introduktionsprogram, individuellt förberedelseprogram (IMF), ska införas som komplement till de nya nationella yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Utbildningen på programmet ska till skillnad från de nationellt utformade programmen utformas för varje enskild elev utifrån elevens behov och förutsättningar. Det motsvarar bestämmelserna som i dag gäller för individuellt alternativ⁴. Att utbildningen ska utformas för en enskild elev innebär att huvudmannen diskuterar och kommer överens med eleven om hur utbildningen för just den eleven ska utformas.⁵ Utbildningarna på individuellt förberedelseprogram blir därför inte sökbara i gymnasievalet.

Det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram har likheter med både individuellt alternativ och yrkesintroduktion som utredningen föreslår att avskaffa. Individuellt förberedelseprogram kan liksom individuellt alternativ och yrkesintroduktion utformas för att förbereda för fortsatta studier eller arbetslivet. Utredningen anser dock att individuellt förberedelseprogram i första hand ska syfta till förberedelse för annan fortsatt utbildning och inte användas för att utforma individuella hela yrkesutbildningar. Att förbereda sig för annan fortsatt utbildning behöver inte enbart innebära att läsa in ett antal grundskoleämnen eller att göra praktik. Elevens utbildning bör, när eleven har ett tydligt mål, vara inriktad mot den utbildning eleven siktar på, för att på bästa sätt förbereda eleven inför de specifika studierna. Förberedelser för en yrkesutbildning kan till exempel innebära att elever erbjuds att börja läsa yrkesämnena. Annan fortsatt utbildning kan exempelvis vara ett yrkesprogram som omfattar 1 900 eller 2 700/2 800 poäng, ett högskoleförberedande program, folkhögskola eller komvux. För behöriga elever som av synnerliga skäl tas emot på individuellt förberedelseprogram (se avsnitt 6.2.2 nedan) bör annan fortsatt utbildning, utöver ett nationellt program, folkhögskola och komvux, även kunna innebära yrkeshögskola, universitet eller högskola.

Vissa elever på individuellt förberedelseprogram kommer att behöva en individuellt utformad utbildning under en period av sin gymnasietid, där de kan utveckla sina förkunskaper inför fortsatta studier. Andra elever kommer behöva fortsätta ha en individuellt

---

⁴ 17 kap. 4 § skollagen samt 6 kap. 6 § gymnasieförordningen (2010:2039).

⁵ Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* s. 804.

utformad utbildning under hela sin gymnasieutbildning. I de fall annan fortsatt utbildning inte blir aktuell för en elev under gymnasietiden ska utbildningen på individuellt förberedelseprogram syfta till att förbereda och underlätta för eleven att efter utbildningen gå vidare till arbetsmarknaden. Det ska dock huvudsakligen inte vara hela yrkesutbildningar som erbjuds på detta program på så vis som det har varit på yrkesintroduktion. Hela yrkesutbildningar kommer att erbjudas genom de föreslagna 1 900-poängsprogrammen och elever som vill gå en hel yrkesutbildning ska i första hand söka en av dessa yrkesutbildningar om de är behöriga. Utredningen bedömer att mindre omfattande paket av yrkesämnen, med syfte att ge en bredare bas som underlättar etablering på arbetsmarknaden, kan vara ändamålsenliga för elever på individuellt förberedelseprogram som inte går vidare till annan utbildning. Elever som är intresserade av att få läsa yrkesämnen ska dock inte behöva vänta tills det visar sig att de inte går över till en annan utbildning. De ska redan från början erbjudas att läsa yrkesämnen om de önskar det och om de har förutsättningar att läsa gymnasieämnen (se vidare avsnitt 6.2.3).

Behovet av individuellt utformade utbildningar bedöms minska när nya yrkesprogram om 1 900 poäng införs

Utredningen bedömer att en stor del av eleverna som i dag börjar på yrkesintroduktion och ungefär hälften av eleverna på individuellt alternativ är målgrupp för 1 900-poängsprogrammen. I målgruppen ingår både elever som i dag har en individuellt utformad utbildning inom programmen och de som går en sökbar utbildning på yrkesintroduktion. Utredningen bedömer att införandet av yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng därmed kommer att minska behovet av individuellt utformade utbildningar.

Individuellt alternativ är i dag det största introduktionsprogrammet och läsåret 2023/24 var totalt 13 700 elever inskrivna på programmet.⁶ Enligt utredningens analyser har cirka två tredjedelar av dem som i dag påbörjar individuellt alternativ ett meritvärde på minst 30. Dessa antas i analyserna vara behöriga till ett 1 900-

---

⁶ Skolverkets officiella statistik.

poängsprogram.⁷ Utredningens analyser pekar dock på att alla som är behöriga till ett 1 900-poängsprogram sannolikt inte kommer att påbörja ett sådant (se avsnitt 20.1.3).

Eleverna på yrkesintroduktion har generellt något högre meritvärden än elever på individuellt alternativ och därför uppskattar utredningen att den största delen av elevgruppen på yrkesintroduktion kommer att gå på ett 1 900-poängsprogram. En liten del av elevgruppen, som har lägre meritvärden kommer dock att få börja på individuellt förberedelseprogram.

6.2.2 Ungdomar som saknar behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng ska ha rätt att tas emot på individuellt förberedelseprogram

Förslag: Individuellt förberedelseprogram ska stå öppet för ungdomar som inte har de godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt minst nio andra ämnen som krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Det ska dock inte stå öppet för ungdomar som ska erbjudas språkintröduktion.

Om huvudmannen för utbildningen finner att det finns synnerliga skäl, får ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett yrkesprogram som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng tas emot till individuellt förberedelseprogram.

Individuellt förberedelseprogram ska erbjudas elever från anpassade grundskolan om de önskar sådan utbildning och om det inte med hänsyn till elevens bästa finns synnerliga skäl att inte göra det.

Ungdomar som saknar behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska ha rätt att tas emot på individuellt förberedelseprogram. Även elever som är behöriga till yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng och till programinriktat val har alltså rätt att bli mottagna. Att programmet står öppet innebär inte att elever slentrianmässigt ska anvisas eller rekommenderas

⁷ Antagandet innebär att en elev har betyget E i tre ämnen, vilket föreslås vara behörighetskrav till 1 900-poängsprogrammen. Elever kan dock ha högre betyg än E i färre än tre ämnen och ändå uppnå ett meritvärde på 30.

att gå individuellt förberedelseprogram efter grundskolan. De elever som vill gå en yrkesutbildning ska erbjudas plats på 1 900-poängsprogrammen om de är behöriga dit och på programinriktat val om de är behöriga dit (se avsnitt 5.6 om dimensionering). Individuellt förberedelseprogram är avsett för elever som saknar godkända betyg i minst tre grundskoleämnen, elever som vill läsa in behörighet till andra nationella program samt elever som har individuella behov av utbildning som inte kan tillgodoses inom de nationella programmen som omfattar 1 900, 2 500 eller 2 700/2 800 gymnasiepoäng.

På samma sätt som för yrkesintroduktion och individuellt alternativ i dag ska individuellt förberedelseprogram inte stå öppet för elever som ska erbjudas språkintroduktion. Språkintroduktion är anpassat för nyanlända elever i behov av en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket. Språkintroduktion har ett studieupplägg och innehåll som ska förbereda eleverna för övergång till vidare studier.⁸ Innehållet i elevens studieplan bygger på den inledande och fortlöpande bedömning av elevernas kunskaper som ska göras.⁹ Det är också den bedömningen som ligger till grund för när en elev inte längre bedöms vara i behov av en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket och mer betjänt av övergång till annan utbildning, till exempel individuellt förberedelseprogram.

Målgruppen har mycket skiftande behov och förutsättningar

Behörighetskraven till 1 900-poängsprogrammen medför som nämnts ovan att elever som har färre än tre godkända grundskolebetyg ska tas emot på individuellt förberedelseprogram. Anledningarna till att elever har få, eller inga, godkända betyg från grundskolan kan vara många. Det kan till exempel vara elever som har haft studiesvårigheter och har behövt mycket specialpedagogiskt stöd eller elever som har missat stora delar av grundskolans undervisning. Det kan också vara elever som det tidigare har gått bra för men som på grund av händelser i privatlivet inte har slutfört grundskolan. I den grupp elever på individuellt förberedelseprogram som inte är behöriga till 1 900-poängsprogrammen kommer det därför att finnas elever med mycket olika behov och förutsättningar. Allt

---

⁸ 17 kap. 3 § skollagen.

⁹ 6 kap. 7, 8 §§ gymnasieförordningen.

från elever som behöver en låg studietakt med mycket stöd och anpassningar, till elever som relativt självständigt och snabbt kan läsa in behörighet till ett högskoleförberedande program. Det eleverna har gemensamt är att de behöver en individuellt utformad utbildning för att nå sina mål.

Det finns även elever som har tre godkända betyg som kan behöva gå på individuellt förberedelseprogram. Utredningen anser att det främst bör vara elever som har behov av stöd och anpassningar som är svåra att tillgodose på ett nationellt utformat program som ska erbjudas individuellt förberedelseprogram. Det kommer dock sannolikt även finnas vissa elever som vill läsa in behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng¹⁰, men som inte vill läsa in den på ett 1 900-poängsprogram (se mer om denna möjlighet längre ner i avsnitt 6.2.2) och som då kan erbjudas individuellt förberedelseprogram. Även den i dag lilla gruppen elever på individuellt alternativ som inte har studiesvårigheter och inte avser att läsa en yrkesutbildning men har som mål att bli behöriga till ett högskoleförberedande program, ingår i målgruppen. Utredningen har bedömt att de elever som är behöriga till 1 900-poängsprogram och som beskrivits här ska kunna tas emot på individuellt förberedelseprogram och föreslår därför inte någon begränsning som innebär att elever med mer än tre godkända ämnen stängs ute.

I utredningens intervjuer med elever på introduktionsprogram framkommer att flera elever upplevde att de inte fått tillräcklig information i förväg om introduktionsprogrammen och vilka valmöjligheter de haft (se kapitel 24). För att elever ska kunna välja rätt blir även fortsättningsvis huvudmannens utbildningsplan för introduktionsprogrammen viktig. I den bör det framgå vad som erbjuds inom individuellt förberedelseprogram vid de olika skolenheterna hos huvudmannen och de samverkande huvudmännen. Denna information behöver sedan presenteras för berörda elever inför övergången till gymnasieskolan så att de har information om vad utbildningen på individuellt förberedelseprogram innebär och

---

¹⁰ En elev kan till exempel vilja läsa ett yrkesprogram som ger grundläggande högskolebehörighet eller öka sin konkurrenskraft till attraktiva yrkesprogram som är dimensionerade så att de inte erbjuds som 1 900-poängsprogram.

kan välja, eller lämna en intresseanmälan¹¹ till, en skola mot bakgrund av vad skolan erbjuder.

Även elever som är behöriga till yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng eller ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng kan behöva gå individuellt förberedelseprogram

Ungdomar som i dagens system uppfyller behörighetskraven för ett yrkesprogram får tas emot till yrkesintroduktion eller individuellt alternativ om huvudmannen för utbildningen finner att det finns synnerliga skäl.¹² Med synnerliga skäl avses till exempel att en elev trots anpassningar och kraftfulla insatser från skolans sida står i begrepp att helt avbryta sina studier i gymnasieskolan och där yrkesintroduktion eller individuellt alternativ framstår som de enda alternativen till detta.¹³ Utredningen föreslår att detta även ska gälla individuellt förberedelseprogram. För elever som inte kan gå kvar på ett högskoleförberedande program eller på ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng, det vill säga elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng, bör i första hand möjligheten att erbjuda eleven ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng undersökas (se avsnitt 5.2.2). Det kommer dock sannolikt även fortsättningsvis finnas elever från högskoleförberedande program och yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng som på grund av synnerliga skäl behöver tas emot på en individuellt utformad utbildning. Även elever som kommer från kommunernas aktivitetsansvar (KAA) under pågående läsår och som är behöriga kan behöva tas emot på individuellt förberedelseprogram innan de kan söka ett nationellt program.

Det kommer sannolikt även finnas elever som påbörjar ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng som efter en tid på programmet upplever att det inte fungerar, till exempel på grund av att de inte har tillräckliga förkunskaper eller behöver ett annat studieupplägg än vad de kan få på programmet. Så länge dessa elever inte

---

¹¹ Sveriges kommuner och regioner (SKR) skriver i sin handbok för gymnasieantagning att ansökan inte ska göras till introduktionsprogram som har utformats för en enskild elev. I stället, menar SKR, bör eleven göra en intresseanmälan till hemkommunen. *Handbok för gymnasieantagning 2023–2024*, SKR 2022 s. 39.

¹² 17 kap. 11 § skollagen. Enligt Skolverkets rapport *Uppföljning av gymnasieskolan* (2016) var andelen behöriga elever på IMA 9,7 procent hösten 2014.

¹³ Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* s. 450.

uppnått behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng bör dessa elever inte behöva synnerliga skäl för att tas emot på individuellt förberedelseprogram. Utredningen anser att det ska räcka med att eleven önskar byta till en utbildning på individuellt förberedelseprogram. Eleven behöver vid ett sådant programbyte få information om vilka möjligheter och följder som programbytet innebär.

Elever från anpassade grundskolan har rätt att tas emot på individuellt förberedelseprogram

Ungdomar som på grund av intellektuell funktionsnedsättning tillhör målgruppen för anpassade gymnasieskolan har rätt att bli mottagna i anpassad gymnasieskola.¹⁴ En elev som har gått anpassad grundskola, och tillhör målgruppen för anpassad gymnasieskola, har också rätt att tas emot på introduktionsprogrammen individuellt alternativ och yrkesintroduktion om eleven önskar det och det med hänsyn till elevens bästa inte finns synnerliga skäl att inte göra det.¹⁵ Utredningen anser att individuellt förberedelseprogram, på samma sätt som individuellt alternativ och yrkesintroduktion i dag, ska erbjudas till elever från anpassade grundskolan om de önskar sådan utbildning och om det inte med hänsyn till elevens bästa finns synnerliga skäl att inte göra det (se avsnitt 3.2.7 och 3.2.8). Det innebär att den rätt som finns för elever från anpassade grundskolan i dag att läsa på introduktionsprogram kvarstår.

Behörighet till 2 700/2 800-poängsprogram kan läsas in antingen på individuellt förberedelseprogram eller i viss mån på ett 1 900-poängsprogram

Introduktionsprogrammen syftar huvudsakligen till att elever ska ha möjlighet att läsa in behörighet till nationella program. Utredningens förslag ändrar inte på det, men utredningen föreslår att det även ska finnas en viss möjlighet att uppnå behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng under det första året på ett 1 900-poängsprogram (se avsnitt 7.3). Detta innebär att en elev

---

¹⁴ 18 kap. 4 § skollagen.

¹⁵ 17 kap. 16 § skollagen.

inte längre kommer behöva läsa in grundskoleämnena på ett introduktionsprogram för att bli behörig till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng. Eleven kan i stället börja på ett 1 900-poängsprogram och därefter, om eleven vill, söka sig vidare till ett 2 700/2 800-poängsprogram när eleven blivit behörig. En elev som blir behörig genom studier på ett 1 900-poängsprogram enligt förslaget i avsnitt 7.3 har dock fortfarande rätt att gå på individuellt förberedelseprogram så länge eleven inte uppnår behörighet genom 12 godkända betyg i grundskoleämnena. Därmed kan en elev som blivit behörig genom ett 1 900-poängsprogram men ångrar sig och vill läsa in behörighet till ett högskoleförberedande program tas emot på individuellt förberedelseprogram, om eleven inte erbjuds att läsa in grundskoleämnena på annat sätt.

Utredningen bedömer att elever kan uppfatta det som mer attraktivt att få läsa in behörigheten på ett nationellt utformat program än att läsa grundskoleämnena på ett individuellt förberedelseprogram, så länge de är intresserade av de utbildningar som erbjuds som 1 900-poängsprogram. Särskilt för elever som har lite högre meritvärden och endast några enstaka grundskoleämnena att läsa in för behörighet bör ett nationellt 1 900-poängsprogram, där yrkesämnen och andra gymnasieämnen erbjuds, kunna framstå som ett intressant alternativ med bättre förvaltnings tid än att läsa enstaka grundskoleämnena på individuellt förberedelseprogram. I utredningens enkät till skolledare om individuellt alternativ framkommer utmaningar med att erbjuda gymnasiekurser till elever som endast har några få ämnen att läsa in. Skolledare menar att det inte är ovanligt att elever saknar motivation att läsa mer än de behöver för behörighet vilket leder till ett dilemma när det gäller huvudmannens ansvar om att erbjuda heltidsstudier med 23 timmar i veckan.

Utredningens uppfattning är att elever som saknar de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng men som har tre godkända grundskolebetyg ska uppmanas av grundskolan att söka de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng. Elever kan dock ha sina skäl att vilja läsa in grundskoleämnena för behörighet, i synnerhet elever som har siktet inställt på att läsa de gymnasieämnen som krävs för grundläggande högskolebehörighet på ett yrkesprogram och därför vill förbättra sina förkunskaper inför de gymnasiegemensamma ämnena. För dessa elever kan enstaka ämnen på individuellt förberedelseprogram fram-

stå som den bästa vägen mot målet. Det är i de fallen viktigt att eleverna erbjuds en utbildning med bredare mål att utvecklas mot, och att eleverna upplever att heltidsstudierna blir meningsfulla.

De nya möjligheterna att läsa in behörighet genom studier på ett 1 900-poängsprogram som utredningen föreslår ställer krav på huvudmannen när det gäller att informera eleverna. Det är viktigt att eleverna känner till alternativen att läsa in behörighet på ett 1 900-poängsprogram eller individuellt förberedelseprogram och vad respektive alternativ innebär, för att kunna göra ett välinformerat val. Studie- och yrkesvägledning om detta blir därför viktig både i grundskolan och för elever som går på individuellt förberedelseprogram.

6.2.3 Elever ska erbjudas yrkesämnen på individuellt förberedelseprogram

Förslag: Utbildningen på individuellt förberedelseprogram får innehålla grundskoleämnena som eleven saknar godkända betyg i. Den får även innehålla hela eller delar av nivåer i karaktärsämnen och i gymnasiegemensamma ämnen, eller annan yrkesinriktad utbildning. Om eleven har förutsättningar för att läsa hela eller delar av nivåer i gymnasieämnena ska utbildningen också innehålla sådana. Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen.

För elever som inte går vidare till ett nationellt program eller programinriktat val efter ett år ska individuellt förberedelseprogram i huvudsak innehålla arbetsmarknadsinriktad utbildning där eleven bland annat ska erbjudas minst 400 gymnasiepoäng karaktärsämnen som ingår på yrkesprogram.

Utbildningen på individuellt förberedelseprogram ska innehålla praktik eller arbetsplatsförlagt lärande om eleven önskar det.

Elever som vill förbereda sig för ett nationellt program kan läsa både grundskoleämnena och gymnasieämnena

Eleverna på individuellt förberedelseprogram som vill bli behöriga till något nationellt program behöver i första hand en utbildning som innehåller de ämnen som de behöver för behörighet. De kan

också vara intresserade av att läsa andra grundskoleämnen i vilka de inte har godkända betyg, för att vara bättre förberedda eller höja sitt meritvärde och därmed stärka sin konkurrenskraft vid urval till utbildningsplatser. Elever som har haft mycket stor frånvaro i grundskolan eller som endast har klarat av enstaka ämnen i grundskolan har sannolikt så bristfälliga förkunskaper att det behövs mer förberedelser än enbart de tre ämnen som eleven saknar för behörighet till ett 1 900-poängsprogram. Förberedelserna kan handla om att läsa fler grundskoleämnen som eleven inte har godkända betyg i eller att få börja läsa yrkesämnen eller gymnasiegemensamma ämnen. Detsamma gäller för elever som har några få godkända betyg från grundskolan och vill läsa in behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng, vilket exempelvis kan vara fallet om en elev har missat sista året i grundskolan. Utredningen vill betona att elever på individuellt förberedelseprogram inte bara ska erbjudas tre ämnen för att bli behöriga till ett 1 900-poängsprogram utan att de så länge de är kvar på programmet även får möjlighet att läsa fler ämnen och att utveckla förmågor och generella kompetenser som kan vara värdefulla som förberedelse för fortsatt utbildning. Enligt utredningens förslag ska även 50 poäng i vart och ett av gymnasieämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt upp till 400 poäng yrkesämnen kunna bidra till meritvärdet och behörighet (se avsnitt 7.3). Detta innebär att elever på individuellt förberedelseprogram kan erbjudas dessa gymnasieämnen i stället för grundskoleämnen för att läsa in behörighet, om de hellre vill det och om eleven har förutsättningar för det.

I utredningens enkät till rektorer om individuellt alternativ pekar några av dem på att det ibland är svårt att motivera elever att gå kvar på introduktionsprogrammet, och att få dem att övergå till att läsa gymnasieämnen, när de har blivit behöriga. Andra skolledare uttrycker att hos deras huvudman tillåts elever inte gå kvar sedan de blivit behöriga. Utredningen anser att elever som börjar på individuellt förberedelseprogram och som önskar läsa ett nationellt program så snart som möjligt när de har förutsättningar bör gå vidare till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 eller 2 700/2 800 poäng eller ett högskoleförberedande program. Detta betyder inte att de måste lämna individuellt förberedelseprogram så snart de under ett pågående läsår har blivit behöriga eller anses väl förberedda. Om de

inte kan börja på ett nationellt program med en gång bör de gå kvar, men de bör gå vidare till ett nationellt program senast vid kommande läsår. Därför bör huvudmannen löpande, och redan från starten av elevens utbildning på individuellt förberedelseprogram informera och vägleda eleverna om andra utbildningar och om hur de kan söka dem.

I en intervjustudie av Lisbeth Lundahl med flera framkommer att många av eleverna som intervjuades och som gått på introduktionsprogram upplevde en stor omställning när de började på ett nationellt program, bland annat längre dagar, fler ämnen och att kontakten med lärarna var annorlunda.¹⁶ Utredningen ser fördelar med att elever i väntan på att gå över till ett nationellt program läser gymnasiegemensamma ämnen och karaktärsämnen för att skaffa sig ett bra utgångsläge inför att de får börja på det nationella programmet. I synnerhet bör elever som önskar en yrkesutbildning, redan på individuellt förberedelseprogram erbjudas att få börja läsa hela eller delar av nivåer i något yrkesämne som förberedelse för ett yrkesprogram. Förutom att ge bättre förutsättningar inför starten på det nationella programmet kan det fungera som motivation för vissa elever att fortsätta sin utbildning på individuellt förberedelseprogram tills övergången till ett nationellt program blir möjlig. Att få läsa yrkesämnena, och att få göra praktik kan även bidra till att eleven får bättre förutsättningar att göra välgrundade studie- och yrkesval.

Elever som inte går vidare till annan fortsatt utbildning i gymnasieskolan ska erbjudas minst 400 poäng yrkesämnena

I utredningens enkät till rektorer ställdes frågor om innehållet i och organisationen av individuellt alternativ samt vilka möjligheter och utmaningar som rektorerna upplever med programmet (se kapitel 23). I enkäten framkommer att det är relativt ovanligt att elever erbjuds kurser i yrkesämnena på individuellt alternativ. Flera rektorer som har lämnat fritextkommentarer till frågorna i enkäten menar att det borde tydliggöras i regleringen av individuellt alternativ att arbetslivet kan vara ett mål för eleverna på programmet och att eleverna ska erbjudas yrkeskurser. Utredningen instämmer med responden-

---

¹⁶ Lundahl m.fl. *Att komma vidare – Introduktionsprogram som stöd för unga i riskfyllda övergångar*. Studentlitteratur 2023, s. 228.

terna i enkäten om att det behöver vara tydligt att arbetsmarknaden kan vara ett mål för eleverna, och att de därmed bör erbjudas yrkesämnen. Möjligheten att sätta ihop en utbildning som riktas mot arbetslivet utifrån en elevs individuella behov och förutsättningar blir möjlig på individuellt förberedelseprogram, likt på de introduktionsprogram det ersätter. Utredningen bedömer att detta behov inte är stort, men att det dock kan finnas elever som inte kommer att gå över till ett nationellt program och som därför behöver annan förberedelse för att gå vidare till arbetslivet. Utredningen föreslår därför en rätt för elever som inte går vidare till annan fortsatt utbildning efter ett år att i sin utbildning på individuellt förberedelseprogram få läsa minst 400 gymnasiepoäng karaktärsämnen på yrkesprogram (yrkesämnen)¹⁷ som underlättar för dem att gå vidare till arbetsmarknaden.

Rätten att läsa minst 400 poäng karaktärsämnen som ingår på yrkesprogram innebär enligt utredningen att det i en elevs studieplan kan ingå ämnen från olika yrkesprogram. Det ska dock i studieplanen anges ett mål med elevens utbildning¹⁸ som enligt utredningen bör riktas mot en övergång till arbetsmarknaden. De yrkesämnen eleven erbjuds ska därför tillsammans syfta till att underlätta övergången till arbetsmarknaden. I utbildningen bör även annat innehåll som underlättar denna övergång ingå, till exempel praktik/apl, allmänna ämnen och annat som är gynnsamt för kunskapsutvecklingen. Elever som vill läsa mer än 400 poäng yrkesämnen ska självklart erbjudas det, men de bör som tidigare nämnts få information om möjligheten att gå över till ett 1 900-poängsprogram.

Förutsättningarna för skolhuvudmän att erbjuda yrkesämnen på individuellt förberedelseprogram ser olika ut. Huvudmän som erbjuder yrkesprogram på samma skolenheter som individuellt förberedelseprogram kommer troligen att ha lättare att erbjuda yrkesämnen till eleverna på programmet. För andra huvudmän kan yrkesämnen erbjudas genom samverkan. Utredningen föreslår i kapitel 9 att även offentliga skolhuvudmän kan samverka genom entreprenad när det gäller yrkesämnen, vilket skulle kunna underlätta dessa eventuella behov.

---

¹⁷ I författningstexten anges karaktärsämnen på yrkesprogram. Det innefattar i huvudsak yrkesämnen, men även andra ämnen kan inbegripas. Med yrkesämnen avser utredningen både rena yrkesämnen och de andra ämnen som räknas som karaktärsämnen på yrkesprogram.

¹⁸ 1 kap. 7 § gymnasieförordningen.

Att läsa 400 gymnasiepoäng yrkesämnena kommer troligen inte vara aktuellt för alla elever. Rätten att läsa 400 poäng yrkesämnena på individuellt förberedelseprogram betyder inte en skyldighet för eleven. Det kommer att vara möjligt att läsa andra ämnen om eleven hellre önskar det, men eleven ska alltid erbjudas att läsa yrkesämnena enligt ovan. En elev som tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp och som påbörjat utbildning på ett introduktionsprogram men upplever att det blir för svårt eller inte fungerar har rätt att söka till och tas emot i anpassade gymnasieskolan.¹⁹ Det är möjligt att läsa gymnasieämnena även i anpassade gymnasieskolan, och en del elever använder den möjligheten. Ämnen från anpassade gymnasieskolan får dock inte erbjudas elever i gymnasieskolan.²⁰ Elever kan med andra ord inte läsa yrkesämnena från anpassade gymnasieskolan på individuellt förberedelseprogram. Utredningen vill betona vikten av att elever från anpassade grundskolan som står i färd med att välja gymnasieutbildning får tydlig information om förutsättningarna på individuellt förberedelseprogram, och vad de olika valalternativen innebär.

Även annat innehåll än skolämnena kan bidra till elevers kunskapsutveckling och möjlighet att förbereda sig för utbildning och arbetsmarknad

Det är i dag möjligt att erbjuda elever på yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintröduktion andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling.²¹ Utredningen anser att det också ska vara möjligt på individuellt förberedelseprogram. Vad som menas med *andra insatser gynnsamma för elevens kunskapsutveckling* är inte förtydligt i bestämmelserna men i propositionen som ligger till grund för regleringen nämns motivationshöjande insatser och praktik som exempel.²²

Utbildningen på individuellt förberedelseprogram ska utformas efter elevens behov och förutsättningar, och utifrån elevens mål med utbildningen. Huvudmannen presenterar i sin plan för utbildningen vilka möjligheter som ges på programmet och elevens indi-

¹⁹ Detta förtydligas i prop. 2011/12:50: *En gymnasiesärskola med hög kvalitet*, s. 88.

²⁰ Vad som får ingå på nationella program i gymnasieskolan och på introduktionsprogram framgår av skollagen och gymnasieförordningen.

²¹ 6 kap. 5–7 §§ gymnasieförordningen.

²² Prop. 2009/10:165: *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* s. 445.

viduella studieplan blir sedan det verktyg som styr elevens studiegång. Det planerings- och tolkningsutrymme som finns när det gäller andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling behöver förhålla sig till innehållet i huvudmannens plan för utbildning. I gymnasieförordningen uttrycks detta genom att i de fall en elev behöver andra insatser gynnsamma för kunskapsutvecklingen ska dessa vara avsedda att ingå i utbildningen.²³

Utredningen har i samtal med huvudmän och Statens skolverk förstått att det finns utmaningar i det tolkningsutrymme som bestämmelserna ger. Brist på likvärdighet, risk att elever får för lite undervisningstid eller att de inte får de motivationshöjande insatser som skulle vara gynnsamma för deras kunskapsutveckling lyfts som situationer som kan och har inträffat. Utredningen har också tagit del av ett slumpmässigt urval av Statens skolinspektions tillsynsrapporter som gäller introduktionsprogram. Där framgår att huvudmännen i huvudsak brister när det gäller innehållet i elevens studieplan och dess koppling till elevens aktuella scheman. Att eleven har andra insatser som är gynnsamma för kunskapsutvecklingen på schemat saknas många gånger i den individuella studieplanen.²⁴

I Skolverkets stödmaterial Plan för utbildning²⁵ ges exempel på vad andra insatser gynnsamma för elevens kunskapsutveckling kan vara kopplat till både utbildningens syfte och elevens individuella mål med utbildningen.

Att det finns elever i målgruppen för individuellt förberedelseprogram som behöver insatser utöver skolämnen som stärker deras förutsättningar för en god kunskapsutveckling har bland annat framkommit i utredningens möten med skolledare och elever. Det finns goda argument för att dessa elever bör erbjudas praktik eller andra aktiviteter som bidrar till kunskap och vägledning om utbildning och arbetsliv samt personlig utveckling och som stärker deras motivation till lärande.

---

²³ 1 kap. 7 § gymnasieförordningen.

²⁴ <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter/>.

²⁵ <https://www.skolverket.se/getFile?file=6729>.

Arbetsplatsförlagt lärande (apl) eller praktik ska ingå om eleven önskar det

Om en elev önskar att som en del av utbildningen på individuellt förberedelseprogram få vara på en arbetsplats ska eleven också erbjudas detta. Det kan ske i form av praktik utifrån ett syfte som bestäms av eleven och skolan, eller som arbetsplatsförlagt lärande (apl) om eleven läser ett gymnasieämne. Apl innebär att eleven lär sig hela eller delar av gymnasieämnena på en eller fler arbetsplatser utanför skolan och ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.²⁶ Att erbjuda apl kräver en del av skolan men betyder mycket för elevernas möjligheter att skapa kontakter inom det yrkesområde som eleven är intresserad av. Därför ska elever som önskar det erbjudas apl, i enskilda ämnen eller inom ett lärlingsliknande upplägg vilket är möjligt på introduktionsprogrammen.

6.3 Språkintröduktion (IMS)

6.3.1 Nyanlända elever ska ges ökade möjligheter att läsa yrkesämnena under sin utbildningstid på språkintröduktion

Förslag: Hela eller delar av nivåer i karaktärsämnena som ingår på yrkesprogram ska ingå i utbildningen på språkintröduktion för elever som har förutsättningar att tillgodogöra sig sådan utbildning och som har målsättningen att läsa ett yrkesprogram.

Elever på språkintröduktion har i uppföljningar av Skolverket och granskningar av Skolinspektionen uppgett att de ibland känner att de står och stampar på samma ställe, att de inte kommer vidare i sin utbildning. Utredningen bedömer att möjligheten att få läsa nivåer i yrkesämnena eller delar av nivåer i yrkesämnena kan bidra till att skapa motivation för elever som är intresserade av en yrkesutbildning och föreslår därför en ökad rätt att läsa yrkesämnena.

Det framkommer också i samtal med Skolverket att huvudmän upplever utmaningar i att bedöma när en elev är mer betjänt av

²⁶ 1 kap. 3 § gymnasieförordningen samt Förordning (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program.

annan utbildning än språkintröduktion.²⁷ Utredningen anser att möjligheten för en elev att läsa hela eller delar av nivåer i karaktärsämnen ger huvudmän bättre förutsättningar för att bedöma när en elev är redo att övergå till individuellt förberedelseprogram. När en elev på språkintröduktion är behörig till ett nationellt program ska en övergång ske.²⁸

I Gymnasieutredningens betänkande En gymnasieutbildning för alla²⁹ konstateras att gymnasiekurser kan ingå på språkintröduktion men att behov finns att tydliggöra detta. Som ett resultat av utredningens förslag tydliggjordes det i bestämmelserna att undervisning i enbart grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk bara kan bedrivas under en kort inledande period, och att i övrigt ska utbildningen utformas utifrån de bedömningar av elevens kunskaper som ska göras och innehålla de ämnen elever behöver för sin fortsatta utbildning.³⁰ Utbildningen får innehålla grundskoleämnena som eleven inte har godkända betyg i och nivåer i gymnasieämnena.³¹

Genom att säkerställa att de elever som läser språkintröduktion med målsättningen att gå en yrkesutbildning får tillgång till delar av yrkesutbildning redan i början av sin tid på gymnasiet ges eleven bättre förberedelse för övergång till nästa steg i utbildningen. Att läsa yrkesämnena kan dessutom innebära att elever från språkintröduktion får undervisning tillsammans med elever från yrkesprogram vilket bidrar till inkludering och för eleven en ökad upplevelse av tillhörighet. Det finns även stöd i forskningen för att meningsfull sysselsättning, tydlig målbild och utbildning som är autentisk och arbetsrelevant bidrar till ökad motivation och därmed bättre förutsättningar för att lyckas med studierna.³²

En liknande möjlighet finns redan på komvux där elever kan läsa svenska för invandrare (sfi) eller svenska som andraspråk (sva) i kombination med yrkesutbildning. Undervisningen och upplägget för sådana kombinationsutbildningar kan se olika ut i landet och det finns ingen definition av vad en kombinationsutbildning är.

---

²⁷ Samtal med Skolverket 24-09-10.

²⁸ En elev på språkintröduktion som gör sig behörig till de nya yrkesutbildningarna ska få söka dessa oberoende vilka ämnen eleven har betyg i.

²⁹ SOU 2016:77: *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning* s. 755.

³⁰ 17 kap. 14 a § skollagen och 6 kap. 7 § gymnasieförordningen.

³¹ 6 kap. 8 § gymnasieförordningen.

³² *Stödmaterial för kombinerade språk- och yrkesutbildningar inom komvux*, Nationellt centrum för svenska som andraspråk, Stockholms universitet, www.su.se.

Uppföljning av utbildningen visar att studieresultaten för elever som läst kombinationsutbildningar är bättre än studieresultaten för andra utrikesfödda som läser på komvux. Likt komvux i stort avslutar elever yrkeskurser med ett godkänt betyg i högre utsträckning än de kurser i sfi eller sva som de läst.³³

Utredningen är medveten om att förutsättningar för huvudmän och skolenheter som bedriver språkin introduktion att erbjuda yrkesämnen ser olika ut. För en del finns en organisatorisk och fysisk närhet som underlättar samverkan kring bland annat lärarresurser och lokaler. För andra kommer förslaget att innebära behov av nya arbetssätt och samverkan med andra huvudmän och skolenheter. Utredningens förslag om att även offentliga skolhuvudmän kan samverka genom entreprenad när det gäller yrkesämnena kan underlätta dessa eventuella behov.

6.4 Programinriktat val (IMV)

6.4.1 En huvudman ska erbjuda programinriktat val sökbart och utformat i förväg

Förslag: Programinriktat val ska utformas för en grupp elever.

Programinriktat val får i dag utformas för en grupp eller en enskild elev.³⁴ Att utforma för en grupp innebär att utbildningen utformas i förväg och att utbildningens innehåll är fastlagt innan eleven söker. Utbildningen blir möjlig för eleverna att söka i gymnasievalet. Om det är fler sökande än platser ska det göras ett urval precis som vid antagningen till de nationella programmen. Om programinriktat val utformas för en grupp, och sedan anordnas genom samläsning med elever på ett nationellt program kan det resultera i att endast en elev antas till programinriktat val som är utformat för grupp med en viss programinriktning. Att utforma för en enskild elev innebär att huvudmannen diskuterar och kommer överens med eleven om hur utbildningen för just den eleven ska utformas. Utbildningen inrättas inte i förväg och är därför inte sökbar.³⁵ Ofta har eleven

³³ Information om och stöd i genomförandet av kombinationsutbildningar inom komvux, Skolverket 2023.

³⁴ 17 kap. 4 § skollagen.

³⁵ Prop. 2009/10:165: Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s. 436 och 804.

i stället lämnat en intresseanmälan till skolan, kanske med hjälp från sin studie- och yrkesvägledare i grundskolan.

En utgångspunkt för utredningen har varit att även elever som saknar behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska få göra utbildningsval. Att få göra val inför utbildningen i gymnasieskolan är viktigt för motivationen och för att få möjlighet att påverka sitt framtida yrkesliv. I det nya system som följer av utredningens förslag kommer elever som är behöriga, på samma sätt som i dag, kunna välja högskoleförberedande program eller yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng. Elever som saknar den behörigheten men har tre godkända betyg från grundskolan kommer att kunna välja yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. För elever som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng men är behöriga till programinriktat val kommer dock möjligheten att välja genom att söka utbildning bero av om huvudmannen har valt att utforma programinriktat val för grupp, det vill säga sökbart, eller för enskild elev. Hos en huvudman som har valt att utforma för enskild elev blir utbildningarna inte sökbara, och därmed ”osynliga” i gymnasievalet. Det riskerar att medföra att elever går miste om möjligheten att söka till programinriktat val och i stället hamnar på yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Detta skulle i sin tur kunna innebära att elever med höga meritvärden som är behöriga till programinriktat val och som skulle ha förutsättningar att läsa på och ta examen från ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng inte går över till ett sådant.

Möjligheten för huvudmän att utforma programinriktat val för både grupp och enskild elev infördes 2019 när programmet ersatte det dåvarande introduktionsprogrammen programinriktat individuellt val (IMPRO) som enbart kunde utformas för grupp, och preparandutbildning (IMPRE) som kunde utformas för en enskild elev. Att det skulle vara möjligt att utforma programinriktat val för både grupp och enskild elev motiverades med att det var en följd av att preparandutbildning togs bort.³⁶ Skälet som angavs för att programmet även skulle få erbjudas för enskild elev var att det bedömdes vara ett viktigt komplement till de sökbara utbildningarna. Det skulle innebära att förberedelser inför mottagandet kan startas redan under grundskolans sista år eller under tiden eleven går på ett

---

³⁶ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla* s. 144.

annat introduktionsprogram, till exempel genom intervjuer och kartläggning av elevens kunskaper. Det skulle även kunna öppna upp för att skapa individuella lösningar och att utforma en utbildning utifrån elevernas skilda behov, intressen och förutsättningar.³⁷ En remissinstans uttryckte dock farhågor om att huvudmän genom att utforma all utbildning för enskilda elever skulle kunna exkludera elever som genom ett betygsmässigt urval annars haft möjlighet till en utbildningsplats om det hade varit sökbart. En annan remissinstans uttryckte farhågor om att utformning av utbildningar för enskilda elever försvårar lösningar via samverkansavtal och att det i förlängningen skulle kunna få negativa konsekvenser för elevers övergång till nationella program.³⁸ Utredningen har i samtal med skolor stött på exempel på båda de farhågor som remissinstanserna uttryckte ovan.

Utredningens förslag om 1 900-poängsprogram samt om höjda behörighetskrav till IMV ger skäl för att utbildningen endast ska kunna utformas för grupp av elever

Utredningen anser att införandet av valbara yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ger anledning att på nytt omvärdera möjligheten att utforma programinriktat val för enskild elev, trots att möjligheten infördes så sent som 2019. Utredningens förslag om att höja behörighetskraven till programinriktat val bedöms kunna minska behovet av individuella anpassningar för elever som antas till programmet (se avsnitt 7.4). I nuvarande system kan till exempel en elev som endast har sex godkända betyg och saknar matematik eller engelska antas till programinriktat val med inriktning mot ett högskoleförberedande program. Om eleven har stora brister i sina förkunskaper kommer individuell anpassning förmodligen vara nödvändig. Med de föreslagna höjda behörighetskraven bedöms dessa behov kunna minska avsevärt. Det faktum att eleverna riskerar att inte få tillgång till eller kännedom om programinriktat val trots att de är behöriga utgör skäl för att programinriktat val endast bör erbjudas sökbart, det vill säga utformas för en grupp av elever. Som beskrivits tidigare innebär det att utbildningen utformas i förväg och att utbildningens innehåll är fastlagt innan eleven

³⁷ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla* s. 109.

³⁸ Prop. 2017/18:183: *En gymnasieutbildning för alla* s. 108.

söker den. En konsekvens av förslaget blir att en kommun i det primära samverkansområdet alltid ska erbjuda programinriktat val som anordnas av någon av kommunerna.³⁹

Utredningen bedömer att det finns möjlighet att ta emot enskilda elever till lediga platser på programinriktat val även vid höstterminens start, utan att det påverkas av om programmet är sökbart eller ej. Ett urval till en viss utbildning ska bara ske om det finns fler sökanden än platser.⁴⁰ Utredningen bedömer även att det finns möjligheter att i viss utsträckning anpassa en i förväg utformad utbildning till en elevs behov, men anser samtidigt att behovet av denna möjlighet bör minska om behörighetskraven till programinriktat val höjs enligt utredningens förslag (se avsnitt 7.4).

Vidare bedömer utredningen att uppföljningen av dimensioneringen av platser för programinriktat val underlättas om huvudmän inte kan erbjuda programmet genom överenskommelser med enskilda elever, utan måste göra utbildningsplatserna sökbara.

---

³⁹ 15 kap. 30 a § skollagen.

⁴⁰ 17 kap. 19 § skollagen och 6 kap. 1 § gymnasieförordningen.

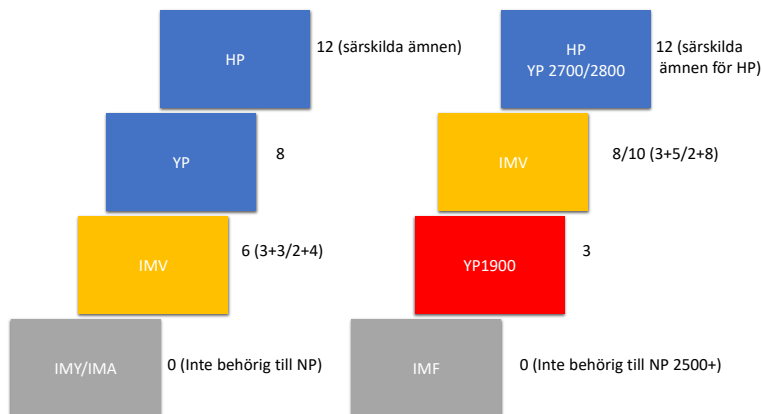
7 Förslag om nya och ändrade behörighetskrav i gymnasieskolan

I detta kapitel presenterar utredningen förslag till behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Som konsekvens av införandet av nya yrkesprogram föreslår utredningen också ändrade behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng¹ och till introduktionsprogrammet programinriktat val. Utredningen redovisar också ett förslag som möjliggör för elever på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng att bli behöriga till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Slutligen redovisas en bedömning om att ytterligare betygssteg inom kunskapsspannet som motsvaras av betyget F skulle kunna ge information om elevers kunskapsnivå i ämnen där de inte uppfyllt kriterierna för betyget E. Nya betyg inom kunskapsspannet som i dag motsvaras av betyget F skulle kunna bidra till meritvärdet och skulle också kunna användas som krav för behörighet till programinriktat val eller yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

---

¹ Sedan 2023 omfattar yrkesprogrammen 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, jfr bilaga 2 till skollagen (2010:800). Genom de val eleven gör kan en studieväg på ett yrkesprogram dock fortfarande omfatta 2 500 gymnasiepoäng, vilket också är tillräckligt för examen.

Figur 7.1 Behörighetskrav i dag och enligt utredningens förslag
Programtyper och antal godkända ämnen som krävs för behörighet

Anm. Till vänster dagens program och behörighetskrav. Till höger program och behörighetskrav enligt utredningens förslag.

Förkortningar:

NP=nationella program

HP=högskoleförberedande program

YP=yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng (YP 2 700/2 800)

IMV=Programinriktat val

YP 1 900=yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

IMY=yrkesintroduktion

IMA=individuellt alternativ

IMF=individuellt förberedelseprogram

Nuvarande behörighetskrav till gymnasieskolan i form av godkända betyg från grundskolan:

HP: Krav på godkända betyg i tolv ämnen där svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ingår. För vissa program ska ytterliga särskilda ämnen ingå bland de tolv ämnena.

YP: Krav på godkända betyg i åtta ämnen där svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ingår.

IMV: Två alternativa krav enligt: 1. svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik + tre ämnen (totalt sex) eller 2. svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik + fyra ämnen (totalt sex).

IMA/IMY: Inga krav på behörighet. Elever har rätt att tas emot om de inte är behöriga till nationella program.

Behörighetskrav till gymnasieskolan enligt i form av godkända betyg från grundskolan utredningen förslag:

HP: Krav på godkända betyg i tolv ämnen där svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ingår. För vissa program ska ytterliga särskilda ämnen ingå bland de tolv ämnena.

YP 2 700/2 800=Krav på godkända betyg i tolv ämnen där svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ingår.

IMV: Två alternativa krav enligt: 1. svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik + fem ämnen (totalt åtta) eller 2. svenska eller svenska som andraspråk, och engelska eller matematik + åtta ämnen (totalt tio).

YP 1 900: Krav på godkända betyg i tre ämnen (inga särskilda ämnen).

IMF: Inga krav på behörighet i form av betyg. Elever har rätt att tas emot om de inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.

7.1 Behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng

Förslag: För behörighet till de föreslagna nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska det ställas krav på godkända betyg i tre ämnen från grundskolan. För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng får inte krav ställas på godkända betyg i vissa angivna ämnen.

7.1.1 Det ska krävas ett minsta antal godkända ämnen för antagning till yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng

Av utredningens första direktiv framgår att syftet med utredningen bland annat är att det ska finnas fler vägar till arbetslivet som tar hänsyn till elevers olika förutsättningar för lärande.² I ett tilläggsdirektiv förtydligas att utredningen ska föreslå valbara yrkesutbildningar som i första hand ger elever som saknar gymnasiebehörighet en utbildning med tydlig praktisk inriktning som ger dem bättre förutsättningar för en snabbare etablering på arbetsmarknaden. Utredningen har även fått i uppdrag att föreslå hur reglerna för behörighet och urval till utbildningarna ska utformas.³

De yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng som utredningen föreslår vänder sig till elever som inte är behöriga till de yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng (se avsnitt 5.1.1). Dessa elever utgör en mycket heterogen grupp både när det gäller deras resultat i grundskolan och anledningarna till att de inte blivit behöriga. Vissa elever saknar godkända betyg i grundskolans alla ämnen medan andra endast saknar godkänt betyg i något enstaka ämne som krävs för behörighet. Anledningar till att elever har låga resultat i grundskolan kan till exempel vara otrivsel eller otrygghet i grundskolan, upprepade och långvariga skolmisslyckaden, att de har missat stora delar av grundskolans undervisning på grund av sjukdom eller haft anpassad studiegång.

---

² Dir. 2022:74: *Fler vägar till arbetslivet*.

³ Dir. 2023:114: *Tilläggsdirektiv till Utredningen om fler vägar till arbetslivet* (U 2022:03).

Utredningens analyser visar att meritvärdet från grundskolan har stor betydelse för att klara studierna i gymnasieskolan (se avsnitt 18.4.3). Meritvärdet blir lågt om eleven har genomgående låga betyg i grundskoleämnena och högt om eleven har många höga godkända betyg. Generellt presterar elever bättre i gymnasieskolan ju högre meritvärde de har från grundskolan. Samtidigt framkommer i samtal med skolledare och lärare samt utredningens analyser att det finns elever med mycket låga meritvärden från grundskolan som tar sig igenom gymnasieskolan och avslutar med en gymnasieexamen. Det är svårt att på förhand avgöra vilka av eleverna med låga betyg som slutligen kommer att nå en examen. En behörighetsgräns riskerar att fördröja deras studiegång eller till och med leda till att de upplever hopplöshet och tappar sin motivation. Utredningen har därför noga övervägt om det ska finnas någon form av behörighetskrav till de föreslagna yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng.

Det finns skäl att låta elever med mycket låga meritvärden förbereda sig ytterligare inför en gymnasieutbildning

Utredningen har övervägt att inte ha några behörighetskrav alls till de nya yrkesutbildningarna. Utredningens analyser visar dock att elever med mycket låga meritvärden (0–50) generellt tar få gymnasiepoäng under sin tid i gymnasieskolan men att många läser in grundskoleämnena. Det kan delvis bero på att eleverna inte lyckas bli behöriga till nationella program och inte heller erbjuds gymnasiekurser, till exempel i yrkesämnena, på introduktionsprogram (se avsnitt 20.1.2). Analyserna visar också att endast 8 procent av dem som påbörjade introduktionsprogrammen 2012 och 2013 och som hade ett meritvärde på 1–50 tog examen.

Med mycket låga förkunskaper i många ämnen blir det svårt att följa undervisningen och tillgodogöra sig studierna på ett 1 900-poängsprogram trots att andelen gymnasiegemensamma ämnen, som i mångt och mycket bygger vidare på grundskolans ämnen, kommer att vara betydligt mindre på dessa program än på 2 700/2 800-poängsprogrammen.

Behörighetskrav innebär å ena sidan att vissa elever stängs ute från utbildningen i fråga. Å andra sidan riskerar frånvaro av behörighetskrav leda till undervisningsgrupper där eleverna har mycket olika behov och förutsättningar för lärande, och där elever med mycket begränsade förkunskaper möter nya svårigheter och fastnar i ytterligare skolmisslyckanden. Utredningen har diskuterat detta dilemma med både skolledare och lärare som arbetar med introduktionsprogram. I dessa samtal har flera beskrivit vikten av att elever med många skolmisslyckanden i grundskolan ges en mjuk start i gymnasieskolan. De menar att många av dessa elever har tappat tilliten till skolan och sig själva, och att många har en oklar bild av valet av utbildning och de möjligheter som ges i deras framtida arbetsliv. Det framkommer även i utredningens elevintervjuer att den anpassade klassrumsmiljön som erbjuds på introduktionsprogrammen varit avgörande för att delvis förändra elevernas inställning till skolan (se kapitel 24).

Utredningen har mot bakgrund av ovanstående dragit slutsatsen att elever som inte har några eller endast ett par godkända betyg kommer att ges bättre förutsättningar för framgångsrika gymnasiestudier om de först får möjlighet att förbereda sig mer innan de påbörjar ett nationellt yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Utredningen föreslår därför att det ska ställas krav på ett minsta antal godkända betyg från grundskolan för att antas till 1 900-poängsprogrammen. Elever som inte har tre godkända betyg ska erbjudas plats på introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram (se vidare kapitel 6).

7.1.2 Godkända betyg i tre ämnen är ett rimligt krav

Utredningen kan konstatera att det är en svår balansgång att bestämma en nivå för behörighetskraven till 1 900-poängsprogrammen. Ju högre behörighetskrav, desto fler av de elever som påbörjar utbildningen kommer också att slutföra utbildningen med godkänt resultat. Samtidigt innebär högre behörighetskrav att fler elever stängs ute från de nya yrkesprogrammen och i stället får påbörja det föreslagna introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram.

Utredningens bedömning är att ett krav på minst tre godkända grundskoleämnen är rimligt men att det inte bör anges några specifika ämnen som måste ingå i behörigheten. Det skulle kunna anses rimligt att ställa krav på att ett av de tre betygen skulle vara godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk. Utredningens bedömning är dock att en elev som har klarat av godkänt betyg i tre grundskoleämnen kan förväntas ha de kunskaper i svenska som behövs för att kunna tillgodogöra sig undervisningen.

Ett behörighetskrav på tre godkända ämnen innebär att elever som antas till programmen har minst 30 i meritvärde (tre betyg E som vardera är värt 10). Det är ett krav som de flesta elever uppnår i grundskolan. Av alla elever som påbörjade gymnasieskolan 2019/20 var det 98 procent som hade minst 30 i meritvärde. Motsvarande andel bland dem som påbörjade introduktionsprogrammen individuellt alternativ (IMA) och yrkesintroduktion (IMY) var 75 procent (se avsnitt 20.1.3).

Utredningen har valt att föreslå behörighetskrav i form av godkända betyg i tre ämnen, i stället för i form av ett meritvärde, eftersom övriga behörighetskrav inom gymnasieskolan uttrycks med antal godkända betyg. Resultaten i gymnasieskolan är dock korrelerade till meritvärdena från grundskolan och utredningen ser därför att behörighetskrav i form av meritvärden kan vara ett alternativ. Det är också möjligt att kravet skulle kunna vara fler eller färre godkända betyg (eller ett högre eller lägre meritvärde än 30). Det får senare uppföljningar av 1 900-poängsprogrammen visa.

Godkända betyg i tre valfria ämnen speglar sannolikt inte de förkunskaper som kan förväntas behövas för att en elev ska kunna tillgodogöra sig hela utbildningen på 1 900-poängsprogrammen. Som tidigare nämnts tror utredningen inte heller att alla elever kommer att nå en hel yrkesutbildning, men anser att elever genom de nya yrkesprogrammen ska ges möjlighet att komma så långt som möjligt under sin tid i gymnasieskolan. Utredningen antar också att eleverna inte helt saknar kunskaper i de ämnen där de saknar godkända betyg och att många har vissa av de förkunskaper som behövs. Med en mer fingradig betygsskala inom kunskapsspannet som i dag motsvaras av betyget F skulle betygen kunna synliggöra dessa kunskaper, och behörighetskraven skulle kunna nyanseras för att bättre motsvara de förkunskaper som krävs (se vidare avsnitt 7.5). Den pågående Betygsutredningen (U 2023:02) har i fackförbundet Sveriges

Lärares tidskrift *Vi lärare*⁴ uttryckt en avsikt om att lämna förslag om en sådan mer fingradig betygsskala. Utan att fullt ut kunna ta del av de kommande förslagen förefaller en sådan lösning kunna fungera väl med de behörighetskrav som föreslås för 1 900-poängsprogrammen.

7.2 Behörighetskraven för yrkesprogram som omfattar 2 700 och 2 800 poäng ska höjas till 12 ämnen

Förslag: För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng ska det krävas godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen.

7.2.1 Behörighetskrav behövs även fortsättningsvis för de nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng

De nationella programmen omfattar i dag minst 2 500 gymnasiepoäng och kraven på behörighet i form av godkända betyg skiljer sig en del mellan olika program. En gemensam grund i behörighetskraven är dock att eleven ska ha godkänt betyg från grundskolan i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.⁵ Därutöver skiljer sig kraven för det totala antalet godkända grundskoleämnen, där det ställs krav på godkända betyg i åtta ämnen för yrkesprogram och tolv ämnen för högskoleförberedande program.

Behörighetskraven i form av godkända betyg från grundskolan ska säkerställa att en elev har de förkunskaper som behövs för att klara ett nationellt program i gymnasieskolan. Men var gränsen för behörighet ska gå är svårt att exakt precisera. I statistiska analyser som följer eleverns resultat i gymnasieskolan kan utredningen se att elever som har godkänt i lika många grundskoleämnen kan lyckas olika bra med sina gymnasiestudier på ett visst program. Även elever vars sammantagna betyg från grundskolan (meritvärde) är samma

⁴ Enligt artikeln AVSLÖJAR: *F-betyg skrotas – inför nytt betygssystem*, Vi Lärare, 17 sep. 2024. <https://www.vilarare.se/nyheter/betyg/avslojar-skrotar-f--nytt-betygssystem/>.

⁵ För en del högskoleförberedande program ställs vissa krav på att ytterligare ämnen ingår bland de godkända betygen enligt 7 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039).

kan ha väldigt olika studieresultat i gymnasieskolan. Men på aggregerad nivå, när antalet godkända betyg eller vissa meritvärden analyseras för en hel årskull, är sambandet tydligt: ju fler godkända grundskoleämnen och ju högre meritvärden, desto större sannolikhet att klara en gymnasieexamen inom tre år.⁶

Kraven för behörighet i form av godkända betyg från grundskolan behöver ställas utifrån vilka förkunskaper en elev sannolikt behöver för att klara målet för studierna. Men till detta behöver också vägas in vad konsekvenserna blir för de elever som inte kommer att uppfylla behörighetskraven.

Utredningen har kommit fram till att föreslå att behörighetskraven till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng ska höjas från godkända betyg i åtta ämnen till godkända betyg i tolv ämnen, vilket beskrivs mer nedan. Det främsta skälet är att behörighetskraven bör vara anpassade så att eleverna har goda chanser att klara utbildningen på programmet. Förslaget förutsätter att de yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng som utredningen föreslår i kapitel 5 införs, eftersom det innebär att elever som påverkas av höjda behörighetskrav inte utestängs från yrkesutbildning. En höjning av behörighetskraven till tolv ämnen har tidigare föreslagits av Gymnasieutredningen (U 2015:01).⁷ Skälet var huvudsakligen att ha enhetliga behörighetskrav till gymnasieskolans nuvarande nationella program sett till antal godkända betyg, se vidare avsnitt 3.3.5, vilket även vår utredning ställer sig bakom.

Ju fler antal godkända betyg desto större sannolikhet att nå examen

I dag ställs krav om åtta godkända ämnen från grundskolan för att vara behörig till ett yrkesprogram i gymnasieskolan. För behörighet till ett högskoleförberedande program krävs tolv godkända ämnen.⁸ Över 90 procent av alla elever som påbörjar ett yrkesprogram har godkända betyg i 16 ämnen i grundskolan.⁹ Enligt den statistik som utredningen har tillgång till för året 2020 handlade det om cirka

⁶ Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan, Skolverket 2022.

⁷ SOU 2016:77: *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.*

⁸ Det finns 16 obligatoriska ämnen i grundskolan och utöver det språkval och elevens val.

⁹ Det är 16 ämnen som är obligatoriska i grundskolan. Moderna språk som språkval är inte ett obligatoriskt ämne, men omkring 85 procent av eleverna har fått betyg i det och kan därmed ha betyg i 17 ämnen.

23 600 elever som påbörjade ett yrkesprogram med godkända betyg i 16 ämnen och av dem tog 84 procent yrkesexamen inom tre år.

Dagens behörighetskrav om åtta godkända grundskoleämnen till ett yrkesprogram innebär att en elev som har betyget E i vart och ett av dessa ämnen har 80 i meritvärde.¹⁰ En behörig elev som har 80 i meritvärde har enligt Statens skolverks statistik en sannolikhet runt 20 procent att nå en examen.¹¹ Utredningen anser att det kan ifrågasättas om ett behörighetskrav som möjliggör att en elev som endast har 80 i meritvärde kan påbörja ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng är rätt avvägt.¹² Det bör i sammanhanget framhållas att gruppen som är behöriga utifrån åtta godkända betyg inte är stor. Av de elever som gick ut gymnasieskolan 2023 var det drygt 250 elever som när de började ett yrkesprogram hade åtta godkända betyg (E–A) från grundskolan. Av dem tog 26 procent examen inom tre år. Sannolikheten att ta examen ökar sedan för varje ytterligare godkänt betyg och för de cirka 500 elever som påbörjade ett yrkesprogram 2020 och som hade elva godkända betyg (E–A) från gymnasieskolan tog 38 procent examen inom tre år. För elever med tolv godkända betyg (E–A) tog 44 procent examen. Sammantaget kan utredningen konstatera att antalet godkända betyg har betydelse som prognosvärde för elevens sannolikhet att klara studierna på ett nationellt program.

Betygen i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik har en särskild ställning

En förutsättning för att vara behörig till dagens nationella program är godkända grundskolebetyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Skolverket har visat att ämnesbetyget i grundskolan i vart och ett av dessa ämnen har betydelse för sannolikheten att ta gymnasieexamen. En elev som har lämnat grundskolan med betyget F i matematik eller engelska, men som sedan blivit behörig på lovskola, löper enligt Skolverket en ”påtagligt förhöjd risk” att inte klara första kursen i motsvarande ämne i

¹⁰ Betyget E i ett ämne bidrar med betygsvärdet 10 till meritvärdet. Betygen kan översättas till betygsvärden enligt omvandlingsprincipen A=20, B=17,5, C=15, D=12,5, E=10 och F=0.

¹¹ *Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan*, Skolverket 2022.

¹² För en yrkesexamen kan vissa kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet väljas bort men en yrkesexamen ska innehålla betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.

gymnasieskolan. Det ska dock påpekas att även en elev som lämnat grundskolan med betyget E i slutbetyg i ämnena matematik och engelska löper en påtaglig risk, om än något mindre, att inte klara den inledande kursen i respektive ämne. För matematik är detta mest påtagligt. Detta gäller särskilt för elever med ett totalt meritvärde på 170 eller lägre.¹³

Utredningen kan konstatera att godkända betyg i grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik är viktiga för att eleven ska ha god sannolikhet att klara studierna i gymnasieskolan. Samtidigt är det ingen garanti för att klara de inledande kurserna i respektive ämne i gymnasieskolan.

Ju högre meritvärde från grundskolan desto större sannolikhet att ta examen

Godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik är inte en garanti för att en elev ska klara att nå examen. Det är inte heller ett uppfyllt behörighetskrav som utgår från ett minsta antal godkända betyg från grundskolan. Statistik från Skolverket från 2023 visar att 76 procent av eleverna som påbörjat ett yrkesprogram tar examen inom tre år och 79 procent inom fyra år. Motsvarande siffror är 81 procent respektive 85 procent för de högskoleförberedande programmen.

Skolverket har i en rapport konstaterat att en elevs meritvärde från grundskolan och vilket nationellt program eleven väljer, eller antas till, har stor betydelse för om eleven ska ta gymnasieexamen inom tre år. Vid lägre meritvärden är det större sannolikhet för en elev att klara en examen från ett yrkesprogram än ett högskoleförberedande program. Det kan sannolikt till viss del förklaras av att kraven för yrkesexamen är lägre för ämnena engelska och svenska eller svenska som andraspråk, där inte samma omfattning i ämnena krävs som för en högskoleförberedande examen.¹⁴

---

¹³ *Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan*, Skolverket 2022, s. 57. (Anm.: Det högsta möjliga maxvärdet för meritvärdet är 320 för 16 ämnen och 340 för 17 ämnen.)

¹⁴ Den svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik som krävs för grundläggande högskolebehörighet finns i grundupplägget på samtliga yrkesprogram sedan ht 2023, men kan i delar väljas bort, jfr 16 kap. 3 § skollagen.

Utredningen kan också konstatera, något vi återkommer till nedan i förslag för introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV), att elever som inte har godkänt betyg i engelska eller matematik ändå har ganska god sannolikhet att klara en yrkesexamen inom tre år om de har ett högt meritvärde.

Sammantaget kan utredningen konstatera att meritvärden från grundskolan på aggregerad nivå visar sannolikheten att en elev ska klara studierna på valt nationellt program.

Att helt ta bort behörighetskrav är inte ett gångbart alternativ för program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng

Sammantaget kan utredningen konstatera att meritvärdet och antalet godkända betyg (där svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska ingå) har stor betydelse för en elevs sannolikhet att klara en gymnasieexamen. Utredningen har tagit del av åsikter om att behörighetskrav i form av godkända betyg från grundskolan helt bör tas bort i gymnasieskolan, särskilt till yrkesprogrammen. Utredningens analyser visar dock att detta endast marginellt skulle bidra till att fler elever tar examen från ett yrkesprogram, om de skulle få direkt tillgång till en sådan utbildning efter grundskolan (se avsnitt 18.4.3). Utredningen anser att ett eventuellt avskaffande av behörighetskrav i form av godkända betyg till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng skulle leda till att elever med allt för låga förkunskaper i stor utsträckning inte skulle klara studierna eftersom studieupplägget skulle vara för krävande. Det skulle i sin tur riskera att leda till stress, oro och dålig självkänsla för dessa elever, något de sannolikt redan har erfarenhet av från grundskolan.

Utredningen föreslår att gymnasieskolan kompletteras med nya nationella program i form av yrkesutbildningar som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, där studietakten och omfattningen tar hänsyn till att eleverna i målgruppen i olika utsträckning saknar de förkunskaper från grundskolan som krävs för att klara de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng.

För de yrkesprogram som i grundupplägget omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng föreslår utredningen att behörighetskraven ska höjas till tolv ämnen vilket är lika många ämnen som i kravet till de högskoleförberedande programmen. Skälen för förslaget utvecklas nedan.

7.2.2 Nya yrkesprogram motverkar att elever stängs ute från yrkesutbildning

En anledning som tidigare angetts som skäl för att ställa lägre krav på behörighet till de nuvarande yrkesprogrammen än till de högskoleförberedande programmen är att vissa elever annars skulle riskera att stängas ute från yrkesutbildning på nationella program. Ofta lyfts att elever som har svårt med de gymnasiegemensamma ämnena ändå bedöms kunna klara huvuddelen av yrkesutbildningen.¹⁵ En förklaring till att elever med lägre meritvärden många gånger lyckas bättre på yrkesprogram jämfört med högskoleförberedande program kan vara att yrkesämnena kan skapa ny motivation hos elever som siktar mot ett visst yrke.¹⁶ Yrkesämnena är också nya för eleven och bygger inte i lika hög utsträckning vidare på grundskolans ämnen som karaktärsämnena gör på de högskoleförberedande programmen.

Eftersom utredningen föreslår att det ska finnas nationellt utformade yrkesprogram i gymnasieskolan som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som endast ställer krav på tre godkända betyg från grundskolan, kommer betydligt färre elever stängas ute från en yrkesutbildning. Det innebär att det inte behöver upplevas som ett lika stort misslyckande att inte bli behörig till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng som det kan upplevas i dag.

Yrkesprogrammen omfattade tidigare 2 500 poäng men har sedan 2023 utökats med fler poäng i gymnasiegemensamma ämnen så att de ger grundläggande behörighet till universitet och högskola. Dessa ämnen kan eleven välja bort, men i grundupplägget har yrkesprogrammen med denna förändring närmat sig de högskoleförberedande programmen när det gäller de gymnasiegemensamma ämnena. Ur dessa hänseenden är det inte heller längre motiverat att behörig-

---

¹⁵ SOU 2008:27: *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*.

¹⁶ *Undervisningen på yrkesprogram*, rapport 2014:05, Skolinspektionen 2014, samt utredningens elevintervjuer (kapitel 24).

hetskraven till de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng är lägre än till de högskoleförberedande programmen.

7.2.3 Höjda behörighetskrav kan bidra till ändrad syn på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800

Behörighetskraven ska signalera vilka förkunskapskrav som behövs för att klara en viss utbildning. En mer krävande utbildning behöver ställa högre krav på förkunskaper.

Det var med gymnasiereformen Gy11 som det infördes olika behörighetskrav till yrkesprogram (åtta godkända ämnen) och högskoleförberedande program (tolv godkända ämnen). Redan innan, medan behörighetskraven fortfarande utreddes, varnade OECD Sverige för att lägre krav till yrkesprogrammen skulle kunna sända signaler till arbetsgivare, lärare, elever och föräldrar om att gymnasieskolans yrkesprogram är till för studiesvaga elever. OECD menade att detta skulle kunna sänka yrkesprogrammets status.¹⁷

En anledning att olika behörighetskrav ändå infördes var oron för att stänga elever ute från yrkesprogrammen, elever som bedömdes kunna klara merparten av yrkesutbildningsdelen. Vidare anfördes att de högskoleförberedande programmen i högre utsträckning byggde vidare på grundskolans ämnen.¹⁸ Vid första antagnings-tillfället till gymnasieskolan efter införandet av Gy11 sjönk meritvärdena till yrkesprogrammen. Det berodde förmodligen på att fler sökande med godkända betyg i tolv ämnen eller mer valde högskoleförberedande program i stället för yrkesprogram (se avsnitt 18.2.1). Statens skolverk har också bedömt att de praktiska svårigheterna efter Gy11 att på ett yrkesprogram läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet bidrog till att minska elevernas intresse för yrkesutbildning.¹⁹ Inför läsåret 2023/24 sökte 130 000 elever till gymnasieskolans nationella program. Närmare två av tre elever (63 procent) sökte till ett högskoleförberedande program. Andelen sökande till yrkesprogram var 37 procent.²⁰

---

¹⁷ *OECD Reviews of Vocational Education and Training – A Learning for Jobs Review of Sweden*, OECD 2008.

¹⁸ Prop. 2008/09:199. *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*.

¹⁹ *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*, rapport 427, Skolverket 2015.

²⁰ *Uppföljning av gymnasieskolan 2023*, rapport 2023:2, Skolverket 2023.

Utredningen utesluter inte att lägre behörighetskrav kan ha bidragit till minskad attraktivitet för yrkesprogrammen. Men även internationellt har det konstaterats ett minskat intresse för yrkesutbildning. Utomlands har man därför ökat andelen allmänna ämnen på yrkesutbildningar för att locka fler elever.²¹ I Sverige har den svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik som behövs för grundläggande högskolebehörighet införts i grundupplägget för yrkesprogrammen, som med det har ökat i omfattning till 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Examenskravet utgår dock fortfarande från att en utbildning kan omfatta minst 2 500.²²

Utredningen delar OECD:s uppfattning om att lägre ställda behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng än till högskoleförberedande program riskerar att påverka intresset för yrkesprogrammen negativt. Genom att införa krav på lika många godkända ämnen skickas en tydlig signal om att de mer omfattande yrkesprogrammen och de högskoleförberedande programmen är likvärdiga, vilket utredningen bedömer kommer att påverka synen på dessa program. Detta var också Gymnasieutredningens uppfattning och ledde till att de föreslog en höjning från åtta till tolv godkända betyg som behörighetskrav till yrkesprogrammen.²³ Utredningen anser att införandet av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som ställer krav på behörighet i form av tre godkända betyg motiverar ett förtydligande av behörighetskravens betydelse i gymnasieskolan. De förkunskapskrav som ställs på elever som söker de program som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng behöver kopplas till kraven i utbildningen, där eleverna på tre år ska tillgodogöra sig både yrkesdelen och de gymnasiegemensamma ämnen som förbereder elever för vidare studier i yrkeshögskolan, och sedan 2023 även i högskolan om inte eleven aktivt väljer bort den delen av utbildningen.

---

²¹ Prop. 2021/22:94: *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram.*

²² Prop. 2021/22:94: *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram.*

²³ SOU 2016:77: *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.*

7.2.4 Tolv godkända ämnen är ett rimligt behörighetskrav för yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng

Elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng måste bland de godkända betygen ha godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Detta är ämnen som bidrar till goda förutsättningar att klara ett sådant nationellt program. Utredningens analyser visar dock att ju färre övriga ämnen en elev är godkänd i, eller ju lägre meritvärde eleven har, desto mindre är sannolikheten att klara examen eller vara nära examen (se avsnitt 20.2.2). För att vara behörig till ett yrkesprogram krävs i dag godkända betyg i minst åtta ämnen vilket innebär ett möjligt meritvärde på lägst 80. För att vara behörig till ett högskoleförberedande program ska ytterligare fyra betyg vara godkända, vilket innebär minst tolv ämnen och ger ett möjligt lägsta meritvärde på 120.

Enligt Skolverket, som i en rapport följt elever som påbörjade gymnasieskolan 2017, är det för en behörig elev som har 120 i meritvärde från grundskolan ungefär 30 procents sannolikhet att nå en yrkesexamen inom tre år.²⁴ För en elev med 80 i meritvärde är sannolikheten strax över 20 procent.²⁵ Skolverket har också undersökt meritvärdena för elever på yrkesprogram som inte klarar examen inom tre år men som ligger nära (godkänt i minst 2 000 gymnasiepoäng) och därför i stället får ett studiebevis. Dessa elever hade ett genomsnittligt meritvärde från grundskolan på 155. Det genomsnittliga meritvärdet för elever som klarar en yrkesexamen inom tre år är 193.²⁶ Utredningens analyser bekräftar att dessa resultat fortfarande är giltiga (se avsnitt 20.2.2).

Utredningen menar att det är rimligt att inte bara gruppen elever som sannolikt klarar examen, utan också den grupp som sannolikt når ett studieresultat som är nära examen, läser på de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. Utredningen konstaterar att det finns ett tydligt samband mellan antalet godkända gymnasiepoäng och etablering på arbetsmarknaden och anser därför att

²⁴ Meritvärdet utgörs av summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen efter att de avslutat årskurs 9. Betygen kan översättas till betygsvärden enligt omvandlingsprincipen A=20, B=17,5, C=15, D=12,5, E=10 och F=0. Jfr 7 kap. 4 § gymnasieförordningen.

²⁵ *Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan* Diagram 13, Skolverket 2022.

²⁶ *Nära examen: En undersökning av vilka kurser gymnasieelever med studiebevis saknar godkänt i för att få examen*, Skolverket 2017.

elever som sannolikt klarar 2 000 gymnasiepoäng eller mer bör läsa på de mer omfattande yrkesprogrammen. Samtidigt anser utredningen att elever som antas kunna klara färre än 1 900 gymnasiepoäng på ett yrkesprogram med fördel skulle kunna läsa på ett av de nya yrkesprogrammen med mer tid för lärande och färre gymnasiegemensamma ämnen. De flesta elever med 80 i meritvärde skulle till exempel, enligt utredningens analyser av elevers studieresultat på yrkesprogrammen, ha bättre förutsättningar att tillgodogöra sig en utbildning på ett 1 900-poängsprogram än på ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng (se avsnitt 20.2.2).

Mot bakgrund av ovanstående (elevers prestationer i gymnasieskolan i relation till antalet godkända betyg och till meritvärdet i grundskolan, att innehållet i yrkesprogrammen har förtätats i grundupplägget, och utredningens förslag om nya yrkesprogram som ställer krav på tre godkända grundskoleämnen) anser utredningen att det är rimligt att antalet betyg som krävs till yrkesprogram som omfattar 2 700 och 2 800 poäng är samma som för högskoleförberedande program, det vill säga tolv godkända betyg. Utredningen föreslår därför att kravet på antal godkända betyg till yrkesprogram som omfattar 2 700 och 2 800 poäng ska höjas från åtta till tolv. Utredningen anser vidare att behörighetskravet för yrkesprogram även fortsatt ska innefatta krav på godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.

7.2.5 Det är få elever som berörs av ändringarna och de kommer kunna välja mellan 1 900-poängsprogram och programinriktat val

Det handlar om mellan 1 000 och 1 500 elever i genomsnitt i en årskull som när de avslutat årskurs nio uppfyller behörighetskraven till dagens yrkesprogram genom godkända betyg i åtta till elva ämnen. Det motsvarar mindre än en procent av en årskull.²⁷ Även om det relativt sett är få elever som skulle påverkas av att behörighetskraven till yrkesprogrammen höjs så behöver konsekvenserna övervägas för dem. Elever med åtta till elva godkända grundskoleämnen har ofta relativt låga meritvärden där sannolikheten att nå en

---

²⁷ Inför läsåret 2022/23 sökte 128 000 elever till gymnasieskolans nationella program. *Uppföljning av gymnasieskolan 2023*, Rapport 2023:2, Skolverket 2023.

yrkesexamen inom tre år är mellan 20 och knappt 30 procent.²⁸ För vissa av dessa elever med låga meritvärden kommer de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng vara en bättre studieväg än de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. För andra, som vill och kan klara ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, skulle ett 1 900-poängsprogram innebära att de inte får läsa så mycket som de klarar av.

I dag fyller introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) en funktion för elever som inte är behöriga till yrkesprogram, men är nära behörighet. De elever som inte är behöriga men som har relativt många godkända ämnen har där möjlighet att läsa en utbildning med inriktning mot ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. Utbildningen på programinriktat val erbjuds i de flesta fall som samläsning där eleven läser integrerat med eleverna på det nationella programmet som elevens utbildning är inriktad mot. När eleven har läst in de godkända betyg som krävs för behörighet kan eleven antas till det aktuella yrkesprogrammet. Utredningen anser att programinriktat val ska finnas kvar (se avsnitt 7.4). En elev som inte uppfyller behörighetskraven för ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng kan dock också, om han eller hon hellre önskar, läsa in behörighet till sådana mer omfattande yrkesprogram på de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng (se förslag nedan) eller på ett individuellt förberedelseprogram (se utredningens förslag i avsnitt 6.2).

Sammantaget konstaterar utredningen att höjda behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng kommer att påverka få elever. Den elevgrupp med åtta till elva godkända betyg som berörs, och vars studieresultat i gymnasieskolan enligt statistiken skiftar stort, ska enligt utredningens förslag ha valmöjligheter att välja en mer eller mindre omfattande studieväg till en yrkesutgång (programinriktat val eller 1 900-poängsprogram).

---

²⁸ Bearbetad statistik från Skolverket. Elever som påbörjat ett yrkesprogram 2018–2020 och uppfyllt behörighetskravet med åtta till elva godkända betyg. Elever som har blivit behöriga via introduktionsprogram inkluderat.

7.3 Ett års studier på ett 1 900-poängsprogram ska möjliggöra behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700 respektive 2 800 poäng

Förslag: I stället för kravet om tolv godkända betyg i grundskoleämnen ska behörighetskravet till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng även kunna uppfyllas genom godkända grundskolebetyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt minst 400 godkända gymnasiepoäng i karaktärsämnen som ingår på yrkesprogram.

Behörighetskravet för grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska också kunna uppfyllas genom godkänt betyg i en nivå som omfattar minst 50 gymnasiepoäng i respektive gymnasieämne.

Godkända betyg i vissa gymnasieämnen ska vid antagning till yrkesprogram kunna bidra till meritvärdet. Det ska gälla svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt godkända betyg i högst 400 gymnasiepoäng i karaktärsämnen som ingår på yrkesprogram. Betyg som omfattar minst 50 gymnasiepoäng i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska ge betygsvärden som motsvarande betyg i grundskoleämnena, det vill säga 10 för ett E, och så vidare (F=0, E=10, D=12,5, C=15, B=17,5 och A=20). Betyg i karaktärsämnen som ingår på yrkesprogram ska för varje 100 gymnasiepoäng anses motsvara ett betyg i ett grundskoleämne och tilldelas ett betygsvärde som ett sådant, till exempel för betyget E generera 10 till meritvärdet, och så vidare.

Utredningen anser att godkända studieresultat på de nya 1 900-poängsprogrammen ska kunna leda till behörighet till yrkesprogrammen som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. Det ska vara möjligt att redan första året på 1 900-poängsprogrammen uppnå de nya alternativa behörighetskrav som utredningen här föreslår till de mer omfattande yrkesprogrammen. Det ska således inte vara nödvändigt att läsa grundskoleämnena på individuellt förberedelseprogram (IMF) för att läsa in behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. De nya alternativa behörighetskraven till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng ska vara att ha

godkända betyg från grundskolan i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i karaktärsämnen som ingår på yrkesprogram i en omfattning av minst 400 gymnasiepoäng. Utredningen anser att 400 godkända gymnasiepoäng i karaktärsämnen tillsammans med godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik visar på god studieförmåga och förutsättningar att klara ett mer omfattande yrkesprogram som leder till en yrkesexamen.

Kravet på godkänt betyg i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska också anses uppfyllt om eleven har godkänt betyg i en nivå som omfattar minst 50 gymnasiepoäng av respektive gymnasieämne, vilket de nya 1 900-poängsprogrammen ska innehålla (se förslag om 50-poängsnivåer i avsnitt 5.3.2). Utredningen anser vidare att de 400 gymnasiepoäng karaktärsämnen som ingår på yrkesprogram som krävs för behörighet inte behöver sortera inom samma yrkesområde som det 2 700/2 800-poängsprogram eleven avser söka till. När en elev söker ett mer omfattande program för att börja om i årskurs ett bedömer utredningen att studieförmågan kan anses motsvara de nödvändiga förkunskaperna.

Utredningen utesluter inte att en elev som uppnår behörighet på ett 1 900-poängsprogram kan antas till motsvarande 2 700/2 800-poängsprogram utan att börja om i årskurs ett. En förutsättning, utöver att det finns plats, är i så fall att huvudmannen kan organisera för det.

Utredningen bedömer att målgruppen för att läsa in behörighet till ett 2 700 eller 2 800-poängsprogram inom utbildningen på ett 1 900-poängsprogram i första hand är elever som redan har ett antal godkända betyg från grundskolan. En elev som endast har tre godkända betyg från grundskolan, och ligger långt från ett godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik, kommer troligen ha svårt att uppnå behörighet till ett program om 2 700 eller 2 800 poäng inom ett år på ett 1 900-poängsprogram.

7.3.1 Det alternativa behörighetskravet är anpassat till studievägen på 1 900-poängsprogrammen

Behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng ska enligt utredningens förslag kunna uppnås genom att följa 1 900-poängsprogrammet studieväg det första året och få god-

kända betyg i de ämnen som ingår. Det betyder att en elev under det första året på ett 1 900-poängsprogram ska ha möjlighet att läsa svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och 400 gymnasiepoäng i karaktärsämnena som ingår på yrkesprogram. Behörighetskravet kan uppnås även senare under utbildningen på ett 1 900-poängsprogram men utredningen anser att det är viktigt att de elever som verkligen vill börja på ett 2 700 eller 2 800-poängsprogram ska kunna uppnå behörighet så fort som möjligt, vilket för det nya alternativa behörighetskravet skulle innebära ett läsår på ett 1 900-poängsprogram. Utredningen vill betona att det beskrivna studieupplägget inte innebär att det är givet att alla elever kommer uppnå dessa godkända betyg, särskilt i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik inom ett år. Många elever kan behöva läsa dessa ämnen under två eller tre år på programmet.

En elev som har godkänt betyg på en 50-poängsnivå i ett gymnasiegemensamt ämne och som börjar om på ett nationellt 2 700/2 800-poängsprogram i årskurs ett kommer i så fall att läsa om innehållet i den första 50-poängsnivån i ämnet, eftersom den första nivån som ingår i studievägen omfattar 100 gymnasiepoäng. Utredningen ser att det kan vara positivt att eleven får möjlighet att på detta sätt, genom repetition ytterligare stärka sina förkunskaper inför fortsatta ämnesstudier. Dessutom kan innehållet skilja sig lite eftersom den första 50-poängsnivån ska vara tydligt inriktad mot yrket. Möjligheten att läsa 50-poängsnivåer kommer enligt utredningens förslag dock också vara möjligt som stödåtgärd på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng (se avsnitt 5.7.3).

7.3.2 Meritvärdering utifrån det nya alternativa behörighetskravet

Utredningen föreslår att godkända betyg i de gymnasieämnen som ovan föreslås utgöra ett alternativt behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng vid antagning ska tilldelas betygsvärden i meritvärderingen. Det ska gälla vid antagning till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 och introduktionsprogrammet programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram, men också vid meritvärderingen till 1 900-poängsprogram. Syftet med förslaget är i första hand att elever på 1 900-poängsprogram som vill bli behöriga till ett yrkesprogram som omfattar

2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska kunna bli det genom att visa goda studieresultat på programmet och vidare kunna konkurrera om utbildningsplatser med det meritvärde de tilldelas för dessa godkända gymnasieämnen. Utredningen utesluter dock inte att även en elev som ansöker till ett 1 900-poängsprogram kan ha godkända gymnasieämnen, till exempel efter att ha gått ett annat 1 900-poängsprogram eller introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram, som ska räknas med i meritvärdet vid antagningen.

Betygsvärdena ska motsvara de som enligt 7 kap. 4 § gymnasieförordningen ska tilldelas ett grundskoleämne, enligt: F=0, E=10, D=12,5, C=15, B=17,5 och A=20. De godkända betygen är E–A.

Utredningen föreslår vidare att ett betyg i ett karaktärsämne som ingår på ett yrkesprogram, som omfattar 100 gymnasiepoäng ska motsvara ett grundskolebetyg meritmässigt, det vill säga betygsvärdet 10 för betyget E och så vidare för de övriga betygen. Exempelvis skulle därmed betyget E i ett yrkesämne som omfattar 200 gymnasiepoäng bidra med 10+10 till meritvärdet. Betyget A för 200 gymnasiepoäng tillsammans med betyget D för 200 gymnasiepoäng skulle bidra med totalt 65 till meritvärdet. Betyg i karaktärsämnen i en omfattning av högst 400 gymnasiepoäng får på detta sätt bidra till meritvärdet.

Ett betyg som omfattar minst 50 gymnasiepoäng i svenska eller svenska som andraspråk, engelska respektive matematik ska vid meritvärderingen beräknas som det motsvarande grundskoleämnet och ge ett betygsvärde som ovan, det vill säga betygsvärdet 10 för ett E och så vidare för de övriga betygen.

Meritvärdet beräknas på högst 16 grundskoleämnen enligt 7 kap. 4 § första stycket i gymnasieförordningen. Varje 100 gymnasiepoäng (högst 400) i ett karaktärsämne som ingår på ett yrkesprogram ska anses motsvara ett grundskoleämne och ett godkänt betyg om minst 50 poäng i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska respektive matematik ska anses motsvara vardera ett grundskoleämne. Det ställs inte något krav på att ett karaktärsämne ska motsvara ett specifikt grundskoleämne utan vilket grundskoleämne som helst kan ersättas med gymnasiepoäng i karaktärsämnen. Där emot ska gymnasieämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ersätta det motsvarande grundskoleämnet om det krävs för behörighet, vilket är fallet för nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng och i viss mån också för programinriktat val. Gymnasieämnen och grundskoleämnen som

motsvarar varandra, till exempel gymnasiesvenska och grundskole-svenska, får inte ingå tillsammans i beräkningen av det totala merit-värdet. Om eleven har betyg i sådana ämnen som motsvarar varandra ska det högsta betyget räknas vid meritvärderingen.

7.4 Behörighetskraven för introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) ska höjas

Förslag: För att vara behörig till introduktionsprogrammet programinriktat val ska en elev ha godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och:

- i engelska och matematik samt minst fem andra ämnen, eller
- i engelska eller matematik samt minst åtta andra ämnen.

Introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) har inrättats för elever som ligger nära att uppfylla kraven för behörighet till ett nationellt program. Programmet syftar till att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program och så snart som möjligt ska kunna antas till det nationella programmet. Det innebär i praktiken att dessa elever får möjlighet att läsa samma ämnen som eleverna på ett nationellt program och samtidigt läsa in det eller de grundskoleämnen de saknar för behörighet. När de blivit behöriga antas de till det nationella programmet som deras utbildning är riktad mot och har då möjlighet att ta en gymnasieexamen.

För att vara behörig till programinriktat val ska en elev i dag ha godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och i antingen engelska och matematik samt minst tre andra ämnen, eller i engelska eller matematik samt minst fyra andra ämnen. Det innebär godkända betyg i totalt sex ämnen jämfört med kravet på åtta ämnen till yrkesprogrammen och tolv till de högskoleförberedande programmen. Elever på programinriktat val läser ofta integrerat med elever på det nationella program som deras utbildning riktar sig mot.²⁹ Utredningens uppfattning, efter samtal med elever och huvudmän om programinriktat val, är att det upplevs positivt att

---

²⁹ *Introduktionsprogram*, rapport 413, Skolverket 2014. Utredningens samtal med huvudmän bekräftar att samläsning fortfarande är vanligt på IMV.

känna sig som en elev bland de andra i klassen på det nationella programmet.

Alla elever som börjar på programinriktat val är dock inte lika väl förberedda för programmet. Det gäller framför allt de elever som har låga meritvärden och relativt lite förkunskaper med sig från grundskolan. För dem kan studietakten och omfattningen bli alltför utmanande. För att programinriktat val ska kunna fungera bättre och som konsekvens av utredningens förslag om att införa nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng som är anpassade för elever med lägre meritvärden, föreslår utredningen ändringar i behörighetskraven för programinriktat val.

7.4.1 Programinriktat val fungerar särskilt väl för elever med högre meritvärden som läser med inriktning mot ett yrkesprogram

Utredningen har analyserat studieresultaten för de elever som antagits till introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV). Enligt uppgifter från Skolverket har 40 procent av eleverna som höstterminen 2019 påbörjade programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram tagit examen inom tre år. Ytterligare 10 procent hade fått ett studiebevis som omfattar 2 500 gymnasiepoäng, vilket innebär att de blivit behöriga, skrivits över till och fullföljt det nationella programmet även om de inte uppfyllt kraven för yrkesexamen. Utredningen bedömer att denna grupp elever, som tar många gymnasiepoäng och många gånger examen inom tre år, även fortsättningsvis bör gå programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng, i stället för att läsa ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Det är både bra för eleven och samhällsekonomiskt kostnadseffektivt.

Sannolikheten för elever som börjar sin gymnasieutbildning på programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram att lyckas väl ökar med meritvärdet. Elevgruppen på programinriktat val som har högre meritvärden från grundskolan kännetecknas av att eleverna saknar godkänt betyg i något av ämnena matematik eller engelska men är godkända i många andra ämnen. Som utredningen tidigare konstaterat finns det ett samband mellan meritvärde från grundskolan och resultat i gymnasieskolan. Ett högre meritvärde är således för elever på programinriktat val en framgångsfaktor för att

de både ska klara att läsa in det/de grundskoleämne(-n) de saknat godkänt betyg i och att fullfölja ett fullständigt nationellt yrkesprogram inom tre år.³⁰

Utredningen föreslår därför att höja behörighetskraven till programinriktat val. Detta kommer få som konsekvens att de som i framtiden är behöriga till programinriktat val har högre meritvärden än i dag. Elever som inte uppfyller de höjda behörighetskraven till programinriktat val kommer i stället få gå ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, vilket utredningen menar är en bättre studieväg till ett yrke för elever som utifrån låga förkunskaper behöver mer tid för lärande. Yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng kommer även stå öppna för eleverna som är behöriga till programinriktat val eftersom de inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng. Det innebär att de kommer att kunna välja ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng i stället för programinriktat val mot ett yrkesprogram, om de själva tror att en lugnare studietakt passar dem bättre.

7.4.2 Programinriktat val är svårt för elever som har låga meritvärden och särskilt för de som läser mot högskoleförberedande program

Utredningen föreslår att behörighetskravet till programinriktat val (IMV) ska höjas från sex till tio godkända betyg för elever som saknar godkänt betyg i något av ämnena engelska eller matematik. Det är i dag möjligt att antas till programinriktat val med endast sex godkända betyg, vilket innebär att en elev som lägst kan ha 60 i meritvärde. Hos de flesta huvudmän anordnas programinriktat val genom samläsning på de nationella programmen, vilket innebär att eleverna läser integrerat i en klass på det program som deras utbildning är inriktad mot.³¹ Utredningen kan konstatera att om en elev har ett lågt meritvärde från grundskolan är det särskilt svårt att läsa in det eller de grundskoleämne(-n) som elever saknar godkänt betyg i och samtidigt uppnå målen för ett högskoleförberedande program (se avsnitt 20.2.2).

Elever som läser programinriktat val med inriktning mot ett högskoleförberedande program har det särskilt svårt och endast 23 pro-

---

³⁰ Jfr avsnitt 3.3 samt figur 20.22.

³¹ *Introduktionsprogram*, rapport 413, Skolverket 2014.

cent av de elever som påbörjade utbildningen 2019 tog examen inom tre år. Efter ytterligare ett år var examensfrekvensen 32 procent.³² De tillhör dock en mindre andel av eleverna på programinriktat val. Läsåret 2023/24 var det 14 procent av eleverna på programinriktat val som läste med inriktning mot ett högskoleförberedande program. Utredningen har mött huvudmän som ifrågasätter om det ska vara möjligt att läsa programinriktat val mot högskoleförberedande program eftersom de märker att det är för svårt för många av eleverna. De huvudmän utredningen samtalat med ser dock positivt på att höja kraven för behörighet till programinriktat val eftersom det är de elever som har ett större antal underkända betyg som har svårast att klara studierna.

7.4.3 Två sätt att uppfylla kraven på behörighet till programinriktat val

I dag kan kravet på behörighet till introduktionsprogrammet programinriktat val uppfyllas på två sätt. För behörighet till programinriktat val ska en elev alltid ha godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk. Vidare ska eleven antingen ha godkänt betyg i engelska och matematik samt i minst tre andra ämnen, eller i engelska eller matematik samt i minst fyra andra ämnen. Det innebär godkända betyg i totalt sex ämnen. Utredningen anser att det finns anledning att skärpa båda dessa behörighetskrav men att en elev som har godkänt i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska kunna antas med något färre antal godkända ämnen.

Utredningens analyser visar att nästan alla som antas till programinriktat val saknar godkänt betyg i något av ämnena matematik eller engelska.

Det är vidare relativt få elever på dagens yrkesprogram som har godkänt betyg i samtliga tre ämnen svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik men som samtidigt inte har godkända betyg i tolv ämnen eller mer, vilket är det antal godkända betyg som utredningen föreslår som behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng. Av de ungefär 30 000 elever som varje år antas till ett yrkesprogram är det enligt utredningens beräkningar ungefär 1 000–1 500 elever som har

---

³² Det är första årskullen som kunnat följas efter att IMV med inriktning mot högskoleförberedande program infördes 2019. Bearbetad statistik från Skolverket.

mellan åtta och elva godkända ämnen. Med höjda behörighetskrav till godkända betyg i tolv ämnen som utredningen föreslår skulle dessa elever inte längre vara behöriga till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. Utredningen kan konstatera att elever som är behöriga till de nuvarande nationella programmen och som har lägre meritvärden i högre utsträckning väljer yrkesprogram, trots att de flesta av dessa elever också uppfyller behörighetskraven till högskoleförberedande program. En förklaring kan vara att dessa elever i första hand är intresserade av yrkesutbildning och i andra hand, eller inte alls, är intresserade av möjligheten att bli behörig till högskolan. Elever tenderar att i hög utsträckning göra val som passar dem och som utmanar dem lagom mycket samt där målen upplevs nåbara.³³ Utredningen anser att det finns anledning att tro att elever som har upplevt att det är svårt med de allmänna ämnena i grundskolan och inte uppnått behörighet till yrkesprogrammen som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng men som är behöriga till programinriktat val kommer att välja det program som de anser passar dem bäst. Det kan innebära ett 1 900-poängsprogram för vissa elever. För andra elever kommer valet att bli programinriktat val och att läsa de gymnasiegemensamma ämnen som ingår på de mer omfattande yrkesprogrammen.

Behörighetskravet ska vara tio godkända ämnen för elever som har godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk men saknar godkänt betyg i engelska eller matematik

Utredningen föreslår att behörighetskravet till introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) ska höjas från sex till tio godkända ämnen för de elever som har godkänt i svenska men saknar godkänt betyg i engelska eller matematik. Det innebär att en grupp av de elever som i dag är behöriga till programinriktat val genom att de har godkända betyg i sex till nio ämnen inte längre kommer att tas emot på programinriktat val. Den grupp som fortsatt kommer ha möjlighet att läsa på programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program kommer utifrån fler godkända ämnen att i genomsnitt

---

³³ 90 procent kommer in på sitt förstahandsval. *OECD Reviews of Vocational Education and Training – A Learning for Jobs Review of Sweden*, OECD 2008.

ha något högre meritvärden än i dag och utifrån det bättre förkunskaper och förutsättningar att klara utbildningen.

Det nuvarande kravet om sex godkända betyg är enligt utredningen mycket lågt satt. Precis som för det nuvarande behörighetskravet till yrkesprogram har hänsyn tagits till att obehöriga elever i dag riskerar att inte få tillgång till en yrkesutbildning. Utredningens förslag om nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng, till vilka det krävs behörighet i form av tre godkända betyg, ändrar radikalt elevers rätt till yrkesutbildning i gymnasieskolan. Utredningen anser att 1 900-poängsprogrammen kommer vara en mer lämplig studieväg till en yrkesutgång än programinriktat val, för elever med få godkända betyg från grundskolan. Elever som siktar mot ett högskoleförberedande program men som inte uppfyller de höjda behörighetskraven till programinriktat val anser utredningen bör läsa de grundskoleämnen de saknar godkänt betyg i på individuellt förberedelseprogram (IMF) (se utredningens förslag om introduktionsprogram i avsnitt 6.2.3).

Behörighetskravet till IMV ska vara åtta godkända ämnen för elever som har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik

Utredningen har tidigare konstaterat att godkända betyg i svenska, engelska och matematik har betydelse för sannolikheten att klara studier på ett nationellt program i gymnasieskolan. Utredningens analyser visar att elever på programinriktat val (IMV), som har samma meritvärden som elever som varit direkt behöriga till nationella program, har något mindre sannolikhet att nå examen (se avsnitt 20.2.2). Det beror på att dessa elever saknar godkänt betyg i antingen engelska eller matematik.

Utredningen föreslår att kravet för elever som har godkända betyg i både engelska och matematik, utöver godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk, ska vara behöriga till programinriktat val om de är godkända i ytterligare fem ämnen, vilket totalt sett blir åtta ämnen. De elever som inte uppfyller kraven till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng men är behöriga till programinriktat val, ska utifrån intresse kunna välja om de vill gå programinriktat val eller ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gym-

nasiepoäng. Introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram (IMF) kommer också kunna vara en möjlig studieväg.

7.4.4 Vilka grundskoleämnen är det rimligt att elever på IMV kompletterar med?

Enligt gymnasieförordningen ska programinriktat val innehålla de grundskoleämnen som en elev inte har godkända betyg i och som krävs för att eleven ska bli behörig till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.³⁴ För de flesta eleverna på programinriktat val kommer det vara ett godkänt grundskolebetyg i engelska eller matematik som behöver läsas in innan de kan antas till det nationella program deras utbildning är inriktad mot. Det kommer dock även att finnas en grupp (runt 1 000–1 500) elever som har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik, men totalt inte de tolv godkända ämnen som utredningen föreslår ska krävas till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Det är inte reglerat vilka ämnen elever på programinriktat val ska erbjudas när de redan har godkända betyg i de särskilda ämnen som är fastställda i behörighetskraven. Utredningen anser att eleverna i dessa fall, för att komplettera till tolv ämnen, bör erbjudas att läsa sådana ämnen som bäst gynnar deras fortsatta studier på det program utbildningen är inriktad mot. Det kan innebära olika ämnen för olika elever. Erbjudandet kommer också att bero av huvudmannens möjlighet att erbjuda undervisning i de olika grundskoleämnena.

Det är rimligt att eleverna i första hand erbjuds grundskoleämnen som ger förkunskaper till de gymnasiegemensamma ämnena

Utredningen anser att det är rimligt att elever som ska läsa in grundskoleämnen i första hand får möjlighet att förbättra sina förkunskaper inför de gymnasiegemensamma ämnena eftersom de bygger vidare på grundskolans motsvarande ämnen. På de nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng läser eleverna åtta gymnasiegemensamma ämnen. Elever som saknar godkänt betyg i något eller några av dessa ämnen från grundskolan bör därför få

---

³⁴ 6 kap. 4 § gymnasieförordningen (2010:2039).

möjlighet att uppnå godkänt betyg i grundskoleämnet (-na) på programinriktat val.

I grundskolan läser eleverna minst 16 ämnen. I dag kan en elev antas till ett yrkesprogram med åtta godkända betyg men sakna godkända betyg i något eller några av de ämnen som i gymnasieskolan är gymnasiegemensamma, med undantag för svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Den behöriga eleven kan därför till exempel läsa de gymnasiegemensamma gymnasieämnena naturkunskap eller samhällskunskap trots underkända betyg i motsvarande ämnen i grundskolan. Samtidigt kan det i elevens klass gå en elev som går programinriktat val och som håller på att komplettera i något av dessa grundskoleämnen för att få tillräckligt många godkända betyg för att bli behörig till programmet. Det kan verka ologiskt men är en konsekvens av att behörighetskraven innehåller ett antal ospecificerade ämnen. Detta i sin tur är logiskt i ljuset av att högre meritvärden innebär större sannolikhet att klara yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng med goda resultat.

Elever bör i övrigt erbjudas grundskoleämnena som gynnar deras fortsatta studier

Utöver de åtta grundskoleämnena som har en fortsättning i gymnasieskolan kan det vara olika ämnen som underlättar för olika elevers fortsatta utbildning. Det kan handla om ämnen som ger eleven förkunskaper till den yrkesinriktning elevens utbildning har. Men det kan också handla om ämnen som underlättar för eleven att snabbare uppnå behörighet och antas till det nationella programmet.

Detta gäller även de elever som redan från grundskolan har godkända betyg i de grundskoleämnena som motsvaras av gymnasiegemensamma ämnen i gymnasieskolan, men som sammanlagt inte har minst tolv godkända betyg från grundskolan. Utredningen har gått igenom data över elevbetyg och ser att det rör sig om några enstaka personer i en årskull.

Det nya alternativa behörighetskravet som kan uppnås på ett 1 900-poängsprogram kommer även gamla elever på IMV

Som beskrivits i avsnitt 7.3 föreslår utredningen att det ska finnas ett nytt alternativt behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Detta krav som kan uppnås på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng kommer också att kunna uppnås av elever på programinriktat val som läser med inriktning mot ett yrkesprogram. Behörighetskravet innebär att en elev som har godkända betyg i 50 gymnasiepoäng i vart och ett av ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik (eller motsvarande grundskoleämnen) samt har godkända betyg i 400 gymnasiepoäng i karaktärsämnen som ingår på ett yrkesprogram kommer att vara behörig till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Kravet innebär enligt utredningen att eleven har visat att eleven har god studieförmåga och förutsättningar att klara att läsa på ett mer omfattande yrkesprogram. Detta innebär som konsekvens att elever på programinriktat val i realiteten inte behöver lyckas med tolv godkända betyg i grundskoleämnen innan de antas till det yrkesprogram deras utbildning är inriktad mot. Med de föreslagna höjda behörighetskraven till programinriktat val gör utredningen dock bedömningen att elever som antas till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng efter att ha gått på programinriktat val och där blivit behöriga genom det nya alternativa behörighetskravet har goda förutsättningar att ta examen från ett yrkesprogram. Särskilt de enstaka elever som inte saknar godkänt betyg från grundskolan i något av de åtta ämnen som i gymnasieskolan utgör de gymnasiegemensamma ämnena har goda chanser att slutföra ett yrkesprogram. Utredningen anser att det inte är rimligt att en elev behöver komplettera med ytterligare grundskolebetyg för att visa att eleven har förmåga att tillgodogöra sig studier på ett nationellt yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Elever som blir behöriga via programinriktat val ska, liksom elever som blivit behöriga via ett 1 900-poängsprogram, få de stödåtgärder de behöver.

Utredningen föreslår inte något motsvarande nytt alternativt behörighetskrav till högskoleförberedande program. Där kommer kraven för att uppnå behörighet att vara samma som i dag.

7.4.5 Man kan överväga att avskaffa programinriktat val

Som framgår i detta kapitel föreslår utredningen ändringar av behörighetskraven till nationella program som omfattar minst 2 500 poäng och till programinriktat val (IMV). Förslagen ska ses i ljuset av att nya yrkesprogram införs som omfattar 1 900 poäng och där behörighetskravet utgörs av godkända betyg i tre ämnen från grundskolan. Förslagen grundas bland annat i analyser av betygsstatistik och tar sin utgångspunkt i betygens prognosförmåga för sannolikheten att klara gymnasiestudier. Utredningen har försökt se till att återvändsgränder inte skapas och att elever på de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng ska ha möjligheter att om de vill och uppfyller vissa behörighetskrav kan börja på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng.

Ett alternativ som utredningen övervägt är att ta bort introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV). Programinriktat val är i sin konstruktion ett introduktionsprogram som syftar till att eleverna ska uppnå behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng. Samtidigt går eleverna oftast i samma klass som eleverna på det nationella program som utbildningen inriktas mot, och de läser samma ämnen med några få undantag. När en elev har läst in det eller de ämnen som behövs för behörighet kan eleven antas till det nationella programmet, vilket då mest är en formsak om eleven redan går i klassen. Vissa huvudmän upplever att antagningen till programinriktat val är svår att genomföra eftersom elever som är behöriga till nationella program behöver ges plats före IMV-eleverna. Utredningen kan konstatera att dimensioneringen inte alltid verkar fungera eftersom flera huvudmän uppger att det inte blir några platser över till elever på programinriktat val. Vidare uppger flera huvudmän att programinriktat val med inriktning mot ett högskoleförberedande program, är alltför svårt för många elever. I synnerhet blir utbildningen mycket krävande för elever som precis har de sex godkända betyg som krävs för behörighet till programinriktat val, och bland dessa betyg saknar godkänt betyg i engelska eller matematik.

Om programinriktat val med inriktning mot yrkesprogram togs bort och yrkesutbildning endast kunde läsas på yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng och på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng skulle ändå alla elever som tillhör målgruppen för dagens

programinriktat val få tillgång till yrkesutbildning, oavsett vilken programtyp man skulle välja att låta dem gå. Det är en stor skillnad från i dag. Utredningen har övervägt att ändra behörighetskraven till nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng så att elever som saknar godkänt betyg i engelska eller matematik men som har tolv andra godkända ämnen skulle kunna antas direkt till dessa program i stället för att de behöver gå omvägen via programinriktat val. Det skulle beröra en liten grupp elever men samtidigt riskera att skicka felaktiga signaler till alla elever i grundskolan om att godkända betyg i matematik eller engelska inte behövs. Med en betygsskala som saknar godkäntgräns, som den pågående Betygsutredningen (U 2023:02) har gått ut med att de planerar att föreslå³⁵, och med behörighetskrav som formuleras som meritvärden, skulle detta inte längre vara ett problem. Behörighetskraven skulle då inte peka ut enskilda ämnen som eleven måste ha godkända betyg i. Det skulle enligt utredningens bedömning kunna bidra till att programinriktat val inte längre behövs.

Utredningen har ändå landat i att programinriktat val ska vara kvar men att det ska ställas högre behörighetskrav. Elever med låga förkunskaper, som i dag kommer in på programinriktat val med godkända betyg i sex eller sju ämnen, kommer i stället få gå på ett 1 900-poängsprogram och där få mer tid för lärande.

Elever som tillhör målgruppen för dagens programinriktat val med inriktning mot högskoleförberedande program skulle, om programinriktat val avskaffades, inte ha något annat alternativ än att läsa in behörigheten på individuellt förberedelseprogram innan de kan påbörja ett högskoleförberedande program. Utredningen anser att elever som saknar godkänt betyg i engelska eller matematik men som har relativt höga meritvärden får bäst studiesituation genom programinriktat val och samläsning med elever på de högskoleförberedande programmen.

---

³⁵ Se artikeln AVSLÖJAR: *F-betyg skrotas – inför nytt betygssystem*, Vi Lärare, 17 sep. 2024. <https://www.vilarare.se/nyheter/betyg/avslojar-skrotar-f--nytt-betygssystem/>.

7.5 Fler betyg inom det kunskapsspann som i dag motsvaras av betyget F skulle kunna fylla flera funktioner

Bedömning: Det bör övervägas om ytterligare minst ett betyg, till exempel Fx, ska införas inom det kunskapsspann som i dag motsvaras av betyget F. Detta/dessa betyg bör motsvaras av betygsvärden som bidrar till det meritvärde från grundskolan som används vid urval till nationella program och programinriktat val.

Om ytterligare fler betyg skulle införas i betygsskalan anser utredningen att det bör övervägas om det högsta av dem, till exempel betyget Fx, ska krävas i engelska eller matematik som behörighetskrav för programinriktat val.

Utredningen presenterar i detta betänkande bland annat förslag om olika utbildningar för elever som inte uppfyller behörighetskraven till nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Utredningen kan konstatera att det i dag brister i informationen om elevers kunskapsnivå i ämnen som eleven inte fått godkänt betyg i. Ett F kan i teorin innebära att en elev helt saknar kunskaper i ett ämne. För att få F och inte streck behöver eleven ha närvarat i undervisningen i ämnet. Utredningen anser att det är sannolikt att en elev som följt undervisningen i grundskolan men fått F i ett ämne ändå har utvecklat en del kunskaper i ämnet, och att det är problematiskt att det leder till samma betyg som en elev som i princip saknar kunskaper i ämnet.

Utredningen har noterat att det i den allmänna debatten ibland uttrycks en uppfattning om att elever som har betyget F i ett ämne helt skulle sakna kunskaper i ämnet, något som förstärks av meritvärderingen där betygsvärdet för F är 0. Detta kan jämföras med att nästa betygssteg, E, bidrar med betygsvärdet 10 till meritvärdet. Vidare ger betyget D betygsvärdet 12,5, C betygsvärdet 15, B betygsvärdet 17,5 och A betygsvärdet 20. Skillnaden mellan betygsvärdena för F och E är alltså 10 enheter och därmed lika stor som spannet av samtliga godkända betyg – från betyget E till det högsta betyget A.

Utredningen kan utifrån dagens introduktionsprogram (ofta programmet yrkesintroduktion) konstatera att elever som är obe-

höriga till nationella program och som får chansen att läsa yrkesämnen kan ha tillräckligt med kunskaper från grundskolan för att kunna läsa en gymnasial yrkesutbildning i form av ett yrkespaket. I vissa fall behöver dock eleven mer tid för lärande än vad elever har på de nationella yrkesprogram som omfattar minst 2 500 poäng. Utredningens utgångspunkt är att förkunskaper behövs för att klara ett 1 900-poängsprogram. Ju mer kunskaper eleven har med sig från grundskolan desto större är sannolikheten att klara fler gymnasieämnen. Utredningen anser därför att det är en brist att det svenska betygssystemet inte möjliggör mer information om elevers kunskaper i det kunskapsspann som motsvaras av betyget F, och inte heller tillmäter dessa kunskaper något betygsvärde. Det riskerar att medföra att dessa kunskaper inte heller tillmäts ett värde när det gäller synen på elever som inte uppnått behörighet.

Utredningen anser att det skulle behövas flera betyg inom det kunskapsspann som motsvaras av betyget F, och att det skulle kunna fylla flera funktioner. Det skulle bland annat kunna ha betydelse för elever som inte nått betyget E i ett ämne genom att de kunskaper de uppnått ändå bekräftas och synliggörs. Bidrar betygen dessutom till meritvärdet skulle detta kunna bidra till viss studiemotivation, även för elever som inser att de inte kommer att kunna nå ett godkänt betyg. Fler betygssteg under betyget E skulle vidare kunna ge mer information till huvudmän om elevers förkunskaper inför att utbildningen ska organiseras, även om inte heller fler betyg inom detta kunskapsintervall kan ge en komplett bild av en elevs kunskaper. Fler betyg i kunskapsspannet som motsvaras av betyget F skulle också kunna utgöra underlag för att justera behörighetskraven till introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV), där eleven i dag kan sakna godkänt betyg i engelska eller matematik. Det skulle enligt utredningen till exempel kunna övervägas om ett betyg som visar att eleven ligger nära att uppfylla kraven för E skulle kunna utgöra behörighetskrav i dessa ämnen.

Utredningen kan konstatera att elever verkar välja utbildning efter intresse och efter hur de bedömer sannolikheten att klara utbildningen³⁶ Ytterligare betyg i kunskapsspannet som i dag motsvaras av betyget F skulle kunna ge ett bättre underlag för studievägledare och föräldrar som stödjer en elev i att göra väl underbyggda

---

³⁶ *OECD Reviews of Vocational Education and Training – A Learning for Jobs Review of Sweden*, OECD 2008.

val till gymnasieskolan. Det skulle till exempel kunna handla om elever som är obehöriga till dagens yrkesprogram som i framtiden väljer mellan 1 900-poängsprogram och programinriktat val (se förslag ovan).

Sammantaget anser utredningen att det finns skäl att överväga att införa fler betyg i kunskapsspannet som i dag motsvaras av betyget F. Detta kan exempelvis göras genom att som Betygsutredningen (U 2018:03) föreslog, införa ytterligare ett underkänt betyg, Fx, som skulle ge betygsvärdet 5 till meritvärdet.³⁷ Det borde även kunna göras genom att införa en mer fingradig betygsskala utan en skarp godkäntgräns. Den pågående Betygsutredningen (U 2023:02) har aviserat sin avsikt att föreslå en sådan betygsskala.³⁸

---

³⁷ SOU 2020:43: *Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper.*

³⁸ De planerade förslagen framgår även i Sveriges Lärares artikel *Avslöjar: F-betyg skrotas – inför nytt betygssystem*, Vi Lärare, 17 sep. 2024, <https://www.vilarare.se/nyheter/betyg/avslojar-skrotar-f--nytt-betygssystem/>.

8 Förslag om yrkesämnen på högskoleförberedande program

8.1 Yrkesinslag på högskoleförberedande program har diskuterats under en tid

Ungefär två tredjedelar av eleverna som är behöriga till nationella program går ett högskoleförberedande program. Av de elever som börjat på ett högskoleförberedande program är det ungefär åtta av tio som tar examen inom tre år och som därmed har möjlighet att påbörja en högre utbildning (se kapitel 21 för en mer fördjupad beskrivning). Tidigare studier har visat att många elever på högskoleförberedande program inte studerar vidare utan i stället söker sig ut i arbetslivet. Det framgår till exempel av betänkandet Gemensamt ansvar en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning.¹ Av betänkandet framgår även att de som gått ett högskoleförberedande program utan att studera vidare har en sämre löneutveckling än elever som gått yrkesprogram. Utredningens egna analyser visar att detta främst gäller för män (se avsnitt 21.1.2 och 21.2.3).

Utredningen har analyserat vad eleverna gör efter att de slutfört ett högskoleförberedande program. I analysen följs elever som slutfört ett högskoleförberedande program under 11 år, vilket är en längre uppföljningsperiod än i de flesta andra studier. Eleverna på högskoleförberedande program jämförs med elever på yrkesprogram när det gäller vidare studier, sysselsättning och arbetsinkomst.

---

¹ SOU 2020:33 s. 161, s. 479.

8.1.1 En stor majoritet av eleverna påbörjar högre utbildning

Bland män som slutfört ett högskoleförberedande program är det 81 procent som påbörjat högre studier inom 11 år. Motsvarande andel bland kvinnor är 86 procent. Högst andel som påbörjat högre studier inom 11 år återfinns bland dem som slutfört det naturvetenskapliga programmet.

Med en så lång uppföljningshorisont som 11 år ser vi alltså att det är en stor majoritet av eleverna som slutfört utbildningen på ett högskoleförberedande program som påbörjar en högre utbildning. En del elever påbörjar högre utbildning direkt efter gymnasieskolan medan andra väntar längre. För elever som inte påbörjar högre utbildning direkt krävs dock en försörjning. I utredningens analyser avsnitt 17.4, 21.1 och 22.2 beskrivs elevers etablering efter gymnasieskolan. Analyserna visar att valet av program har betydelse för etablering. Elever som väljer ett yrkesprogram har oftare en snabbare etablering, men analyserna visar att det även finns en arbetsmarknad för elever som gått ett högskoleförberedande program. För elever med svaga meritvärden från grundskolan är det tydligast att yrkesutbildning bidrar till ett snabbare etablering. Utredningens analyser visar vidare att det är mindre sannolikt att vara i jobb om man har en icke slutförd högskoleförberedande utbildning än om man har en icke slutförd yrkesförberedande utbildning. En förklaring till att etableringen går snabbare för elever som gått en yrkesutbildning skulle kunna vara att personer som väljer en sådan utbildning är mer inriktade mot att få en anställning, eftersom den valda utbildningen syftar till att förbereda för arbetslivet. En annan förklaring kan vara att det på arbetsmarknaden finns behov av fler personer som är gymnasialt yrkesutbildade, vilket framgår av prognoser som har publicerats de senaste åren.

SCB:s Arbetskraftsbarometer är en undersökning som frågar arbetsgivarna om deras kortsiktiga behov av utbildad arbetskraft. Arbetskraftsbarometern visar brist på utbildade från flera av gymnasieskolans yrkesprogram.

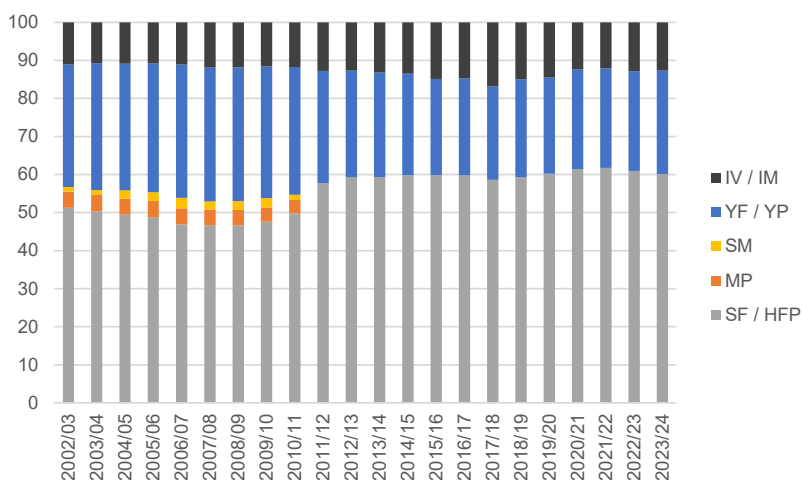

8.1.2 Minskande intresse för yrkesutbildning

Balansen mellan hur många elever som väljer ett högskoleförberedande program och ett yrkesprogram har varierat över tid (se figur 8.1).² Under en period fram till år 2006 ökade andelen elever som valde ett yrkesprogram. Därefter minskade andelen och år 2011, i samband med reformen av gymnasieskolan, minskade andelen elever på yrkesprogram ytterligare.

Figur 8.1 Fördelning av nybörjare efter programtyp/program

Andel (procent)

Anm. MP (Medieprogrammet) var ett yrkesförberedande program enligt den tidigare läroplanen Lpf94. Utbildning inom media i Gyll är huvudsakligen fördelad på högskoleförberedande program. SM är specialutformat program utan tydlig anknytning till nationellt program. IV/IM betyder individuellt förberedande/högskoleförberedande. YF/YP betyder yrkesförberedande/yrkesprogram. SF/HFP betyder studieförberedande/högskoleförberedande.

Källa: Skolverket.

Det finns en internationell trend där man ser att elever har ett ökande intresse för högskoleförberedande utbildning. Det trendbrott som skedde 2011, då intresset för högskoleförberedande program ökade och intresset för yrkesprogram minskade, kan dock sannolikt inte bara förklaras av en allmän trend utan hänger troligt

² År 2011 ändrades termen studieförberedande program till högskoleförberedande program. Samtidigt ändrades termen yrkesförberedande program till yrkesprogram. I analysdelen finns några analyser med data från före 2011. Utredningen väljer för enkelhetens skull att konsekvent använda de termer som i dag används i skollagen.

gen även samman med de förändringar av gymnasieskolans utformning som infördes 2011.

Reformen innebar bland annat att yrkesprogrammen inte längre automatiskt innehöll de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högre utbildning. Det hängde samman med att omfattningen av gymnasiegemensamma ämnen minskades något samtidigt som kraven för grundläggande behörighet till högre utbildning höjdes.

En annan förändring som kan ha bidragit till yrkesprogrammets minskade popularitet var att kraven för behörighet till nationella program i gymnasieskolan ändrades. Före 2011 räckte det med godkända betyg från grundskolan i svenska, engelska och matematik. Efter 2011 krävs för behörighet till yrkesprogram godkända betyg i ytterligare fem ämnen. För tillträde till högskoleförberedande program krävs godkända betyg i svenska, engelska och matematik samt ytterligare nio andra ämnen.

Att behörighetskraven sattes högre för högskoleförberedande program kan ha bidragit till att elever som var behöriga till högskoleförberedande program upplevde att det också var en signal om att de borde gå ett högskoleförberedande program. Båda dessa förändringar kan ha haft betydelse för det minskade intresset för yrkesutbildning.

Utredningens analyser visar att de flesta elever tycks ha en tydlig preferens mot att antingen välja högskoleförberedande program eller välja yrkesprogram. Endast cirka 1 av 10 elever som sökt ett högskoleförberedande program i första hand har valt ett yrkesprogram i andra hand.

8.1.3 Åtgärder för att fler ska läsa yrkesutbildning

Med anledning av de nya reglerna för planering och dimensionering, som utredningen redogör för i avsnitt 3.5.3, har Skolverket fått i uppdrag av regeringen att utarbeta regionala planeringsunderlag till stöd för huvudmännen. Av myndighetens första omgång planeringsunderlag framgår att det på många ställen handlar om att antalet platser på yrkesprogram kan behöva utökas medan antalet platser på högskoleförberedande program kan behöva minskas.³

---

³ Skolverket (2023) *Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning – En nationell bild*.

På en del ställen handlar det även om att justera balansen av platser mellan olika yrkesprogram.

Flera åtgärder har också vidtagits för att öka intresset för yrkesutbildning. Bland annat har arbetsmarknadens parter, med stöd av regeringen, under lång tid genomfört yrkestävlingar och andra insatser för att skapa intresse för yrkesutbildning. Vidare har riksdagen nyligen beslutat att de kurser som krävs för grundläggande behörighet ska ingå i yrkesprogrammets grundupplägg⁴. Kurserna ska dock vara möjliga att välja bort.

Även inom andra skolformer har åtgärder genomförts i syfte att stärka kompetensförsörjningen genom ökat utbud av yrkesutbildning på gymnasial nivå. Det har skett ändringar i bestämmelserna som påverkar de sammanhållna yrkesutbildningarna som erbjuds inom regionalt yrkesvux.⁵ Myndigheten för yrkeshögskolan har haft ett uppdrag att förbereda införandet av nya nationella yrkesutbildningar med utgångspunkt i yrkeshögskolans modell som just nu genomförs i form av ett pilotprojekt.⁶

Utredningen kan konstatera att det genomförs flera åtgärder för att påverka den obalans som råder när det gäller överskott på arbetskraft som har högskoleförberedande gymnasial utbildning som högsta utbildning, och underskott på arbetskraft som har gymnasial yrkesutbildning. Det är nyligen genomförda åtgärder som ännu inte kan utvärderas. Om det finns behov av ytterligare åtgärder är därför svårt att avgöra. Utredningen kan dock konstatera att andelen nybörjare på yrkesprogram har ökat något det senaste läsåret, en möjlig effekt av den nyligen införda reformen om att grundläggande behörighet ska ingå i yrkesprogrammets grundupplägg.

---

⁴ 16 kap. 3 § skollagen (2010:800).

⁵ Nya bestämmelser om sammanhållna yrkesutbildningar införs i skollagen och förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning. Skolverket kommer att fastställa vissa yrkespaket i föreskrifter, ökad tillgång till yrkesutbildning i ett primärt samverkansområde, krav på arbetsplatsförlagt lärande för alla yrkespaket.

⁶ Förordning (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning.

8.1.4 Tidigare förslag om försöksverksamhet med yrkesinriktningar på högskoleförberedande program har remitterats

I mars 2021 remitterades en promemoria med förslag om yrkesinriktningar på högskoleförberedande program (U 2021/01877). I promemorian föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska ges ett bemyndigande att besluta om vissa avvikelser från vad som annars gäller för högskoleförberedande program för att möjliggöra försöksverksamhet med yrkesinriktning på högskoleförberedande program. Syftet som angavs i promemorian var att pröva nya vägar för att ge fler elever som vill arbeta direkt efter gymnasieskolan sådana kunskaper och färdigheter som arbetsgivare efterfrågar.

I promemorian föreslås även att en försöksverksamhet med en handelsinriktning med yrkeskurser på ekonomiprogrammet ska inledas. Försöksverksamheten ska enligt promemorian bygga på frivillighet. Många remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget om en försöksverksamhet, däribland Arbetsförmedlingen, Friskolornas riksförbund, Handelsrådet, Högskolan Väst, Institutet för Arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Landsorganisationen LO, Myndigheten för yrkeshögskolan, Statens skolinspektion och Statens skolverk. Flera remissinstanser var dock tveksamma till eller avstyrkte förslaget däribland Lärarnas riksförbund som ansåg att bristande matchning mellan utbildningar och efterfrågan på arbetskraft inte bör lösas genom att skapa mellanformer mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram. Lärarnas riksförbund förordade i stället satsningar på att höja yrkesutbildningarnas kvalitet och attraktivitet. Linköpings universitet lyfte fram flera argument mot förslaget. Till exempel skulle högskoleförberedande program med yrkesinriktningar kunna leda till att elever blir sämre förberedda för högskolestudier. Linköpings universitet anförde också att högskoleförberedande program med yrkesinriktning med lägre krav på apl och färre yrkeskurser, sänder signaler om att mycket av det som eleverna lär sig under en yrkesutbildning inte är viktigt.

8.2 En försöksverksamhet med handelsinriktning på ekonomiprogrammet bör inledas

Förslag: En försöksverksamhet med handelsinriktning med yrkesämnen på ekonomiprogrammet bör inledas.

Utredningen kan konstatera att det på arbetsmarknaden finns behov av mer arbetskraft som har en gymnasial yrkesutbildning. Utredningen kan vidare konstatera att det finns elever som väljer att läsa ett högskoleförberedande program men som inte tar examen i samband med att de avslutar sin utbildning i gymnasieskolan, vilket innebär att de är förhindrade att påbörja högre studier direkt efter gymnasiet. Utredningens analyser visar dock att 43 procent av kvinnorna och 34 procent av männen som inte slutförde studierna på ett högskoleförberedande program går vidare till högre studier inom 11 år. Många blir behöriga till högskolestudier via komvux (se avsnitt 21.2). Vidare finns det en grupp elever som tar examen från ett högskoleförberedande program men som inte studerar vidare eller som väntar i många år innan de påbörjar högre studier. Utredningen konstaterar också att det redan i dag genomförs åtgärder för att i högre grad tillgodose ett utbud av gymnasial yrkesutbildning som bättre matchar arbetsmarknadens behov och att fler elever lämnar gymnasieskolan med examen och goda förutsättningar till etablering.

Mot bakgrund av detta ser utredningen en möjlighet att pröva yrkesinslag på ett högskoleförberedande program som i form av en försöksverksamhet i enlighet med den promemoria som remitterats.

8.3 Olika alternativ med yrkesinslag på högskoleförberedande program har övervägts

Oaktat ovan beskrivna resonemang om vilka programtyper som ger flest valmöjligheter efter gymnasieskolan så bedömer utredningen att det även i framtiden kommer att finnas elever som väljer ett högskoleförberedande program men som inte studerar vidare inom de närmaste åren efter gymnasieskolan.

Med tanke på den stora efterfrågan på gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft som bland annat SCB beskrivit, har utredningen övervägt om elever som vill arbeta direkt efter ett högskoleförberedande

program bör erbjudas möjlighet att påbörja viss yrkesutbildning inom ramen för sin utbildning på det högskoleförberedande programmet. Om elever skulle ges möjlighet att läsa vissa yrkesämnen skulle det enligt utredningen kunna vara gynnsamt som förberedelse för en framtida etablering på arbetsmarknaden.

Utredningen har övervägt olika möjligheter att erbjuda yrkesutbildning för elever som börjat på ett högskoleförberedande program. Ett alternativ skulle kunna vara att låta elever övergå helt till att läsa yrkesämnen, till exempel någon gång under årskurs två eller i början av årskurs tre. Det skulle kunna ske genom att erbjuda elever möjlighet att inom gymnasieskolan läsa ett yrkespaket eller någon annan form av renodlad yrkesutbildning med hela eller delar av yrkesinnehållet från ett yrkesprogram.

Utredningen har talat med flera skolledare som beskriver att de på sina skolor har haft elever på högskoleförberedande program som upplever att de har valt fel och som inte planerar att studera vidare – men som heller inte vill börja om i årskurs 1 på ett yrkesprogram. För elever som hamnat i en sådan situation skulle det möjligen vara intressant att få läsa ett yrkespaket eller motsvarande. Utredningen bedömer dock att det rör sig om så få elever att det skulle vara svårt att skapa ett valbart utbud av yrkesutbildning som kan intressera tillräckligt många elever för att det ska gå att sätta samman en klass. Det finns möjligheter att lösa enskilda elevers önskemål och behov lokalt på skolorna och hos huvudmännen. Utredningen har sett exempel vid studiebesök där rektorer låtit elever från ett högskoleförberedande program påbörja årskurs 2 på yrkesprogrammet för att inte behöva gå om årskurs 1.

Även om elever från olika högskoleförberedande program och skolor skulle erbjudas möjligheten att läsa ett yrkespaket eller liknande bedömer utredningen att det endast i undantagsfall skulle vara möjligt att skapa renodlade yrkesutbildningar för en så smal målgrupp. En modell med renodlade yrkesutbildningar för elever som börjat på högskoleförberedande program bedöms således vara logistiskt utmanande och alltför kostnadsdrivande.

Ett annat alternativ som utredningen övervägt handlar om att erbjuda yrkesutbildning i mindre omfattning så att inslaget rymms inom ramen för ett examensmål för ett högskoleförberedande program. Det skulle kunna ske genom införande av en inriktning med yrkesämnen på programmet, eventuellt i kombination med att yrkes-

ämnen även erbjuds inom programfördjupningen (något som redan förekommer på vissa program). Detta skulle eventuellt kunna vara av intresse för vissa elever som i någon mån vill förbereda sig för arbetslivet men ändå vill fullfölja en i huvudsak högskoleförberedande utbildning.

8.3.1 Yrkesinslag på högskoleförberedande program kan minska intresset för yrkesprogrammen

Det kan enligt utredningens mening även finnas nackdelar med att erbjuda yrkesutbildning på högskoleförberedande program. En sådan nackdel kan vara att elever i årskurs 9 felaktigt uppfattar att ett högskoleförberedande program med vissa inslag av yrkesämnen motsvarar en fullständig yrkesutbildning. Detta är dock inte möjligt att åstadkomma inom ramen för den poängomfattning som en inriktning och eventuellt även programfördjupningen medger. Om eleverna felaktigt har uppfattat programmen så skulle det kunna leda till att fler elever i årskurs 9 väljer bort yrkesprogram till förmån för högskoleförberedande program.

De för- och nackdelar som beskrivits ovan skulle kunna sammanfattas som ett genuint dilemma. Å ena sidan – för elever på högskoleförberedande program, som inte avser att studera vidare, skulle det vara bra om det fanns möjlighet att börja förbereda sig för arbetslivet. Å andra sidan finns det risk för att fler elever väljer bort yrkesutbildning och det finns risk att elever överskattar hur mycket yrkeskunnande som kan rymmas inom ett högskoleförberedande program.

8.3.2 Försöksverksamhet med yrkesinslag på högskoleförberedande program – ett balanserat förslag

Mot denna bakgrund anser utredningen att frågan om lämpligheten att erbjuda yrkesämnen inom högskoleförberedande program kan prövas genom en försöksverksamhet. Detta försök bör avgränsas till att handla om en inriktning med yrkesinslag på ett högskoleförberedande program i enlighet med den promemoria som remitterats (U 2021/01877), dvs. att en handelsinriktning införs på ekonomiprogrammet.

En försöksverksamhet med kontinuerlig uppföljning och utvärdering innan ytterligare åtgärder vidtas är utredningens förslag. Parallellt med att försöksverksamheten genomförs kommer effekter av bland annat grundläggande behörighet och planering och dimensionering att synliggöras.

9 Ökade möjligheter till yrkesutbildning på entreprenad

I utredningens uppdrag ingår att lämna förslag som bidrar till att trygga kompetensförsörjningen och till att fler elever får med sig de kunskaper de behöver för att kunna försörja sig själva. I tilläggsdirektiv ges utredaren i uppdrag att bland annat föreslå hur behovet av utbildning inom små yrkesområden mer ändamålsenligt kan tillgodoses inom gymnasieskolan. Detta ska ta sin utgångspunkt i erfarenheter från försöksverksamheten med branschskolor.¹

I försöksverksamheten definierades små och/eller dyra utbildningar som utbildningar där arbetsmarknadens efterfrågan på den kompetens som utbildningen syftar till var högre än antalet individer med den kompetensen, att antalet elever varit lågt inom såväl gymnasieskolan som komvux och att utbildningen varit svår att tillhandahålla på grund av behov av särskilda lokaler, särskilt material eller utrustning eller på grund av små elevgrupper.²

Frågan om kompetensförsörjning inom små och/eller dyra yrkesområden har varit aktuell över en längre tid. Flera utredningar har haft i uppdrag att hitta lösningar för att få fler elever att välja utbildningar inom små yrkesområden och att organisera utbildningen så att de görs tillgängliga på ett resurseffektivt sätt.

Skollagen slår fast att alla elever ska ha lika tillgång till utbildning, oberoende av var i landet de bor samt oberoende av deras sociala och ekonomiska förhållanden, om inte annat följer av särskilda bestämmelser i lagen.³ Vilka gymnasieutbildningar som erbjuds ska också anpassas med hänsyn till elevernas önskemål och

---

¹ Dir. 2023:114, Tilläggsdirektiv till Utredningen om fler vägar till arbetslivet, s. 5, 6.

² Förordning (2017:623) om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän.

³ 1 kap. 8 § skollagen (2010:800).

behoven på arbetsmarknaden.⁴ Det krävs dock tillräckligt många elever för att huvudmännen inom gymnasieskolan ska kunna organisera utbildningen. Alltför små elevgrupper minskar skolornas möjligheter att erbjuda utbildningen.

I det här kapitlet beskrivs försöksverksamheten med branschskolor, syftet med verksamheten och vilken påverkan den hade på utbildningsutbudet. Därefter presenteras förslag om hur nya bestämmelser kan möjliggöra en utökning av utbildningsplatser inom yrkesprogrammen samt stimulera utbildning inom små och/eller dyra yrkesområden.

9.1 Försöksverksamheten med branschskolor

Utredningens förslag ska ta sin utgångspunkt i försöksverksamheten med branschskolor som pågick under tiden 1 juli 2019–30 juni 2023 och som reglerades i lagen (2017:571) om försöksverksamhet med branschskolor. I förordningen (2017:623) om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän fanns ytterligare föreskrifter om försöksverksamheten. Författningarna tillämpades på utbildning efter den 1 juli 2018 och upphörde att gälla i juni 2023.

Lagen om försöksverksamheten möjliggjorde för alla huvudmän att utföra vissa uppgifter inom utbildning på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på entreprenad. De uppgifter som fick överlämnas på entreprenad var undervisning i karaktärsämnen med en yrkesinriktad profil (yrkesämnena) och undervisning som avser sådant gymnasiearbete eller komvuxarbete som ingår i utbildningen enligt skollagen. Även lärares myndighetsutövning överlämnades till branschskolan på entreprenad.⁵ Mer om vad det innebär att samverka och överlämna utbildning på entreprenad finns beskrivet i avsnitt 3.5.3.

Ett statsbidrag var kopplat till försöksverksamheten och möjliggjorde för skolhuvudmän som överlämnat undervisning på entreprenad till en branschskola att ansöka om statsbidrag. Statsbidraget lämnades med högst 50 000 kronor för varje elev som deltog minst sex veckor per läsår i sådan utbildning och var begränsat för varje

---

⁴ 15 kap. 30 b § skollagen.

⁵ 1 § lag (2017:571) om försöksverksamhet med branschskolor.

huvudman till att omfatta högst fem elever per yrkesområde och högst två läsår för varje elev.⁶

Syftet med försöksverksamheten var att stärka den nationella kompetensförsörjningen inom utvalda bristyrken. Det skulle ske genom att öka attraktiviteten och elevers tillgång till yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden där arbetsmarknadens efterfrågan är större än tillgången på rätt kompetens. I de förarbeten som ligger till grund för försöksverksamheten lyfts att en svag efterfrågan på vissa utbildningar riskerar att på sikt leda till att dessa läggs ned. Det är problematiskt både för branscher ur ett kompetensförsörjningsperspektiv och för ungdomarna då ett försämrat utbud av utbildningar inskränker deras möjligheter att välja utbildning.⁷

Till branschskolorna skulle elever från gymnasieskolor i hela landet kunna komma för att få undervisning i vissa yrkeskunskaper. På så sätt skulle skolhuvudmännen kunna erbjuda inriktningar och yrkesutgångar som annars hade varit svåra att erbjuda på grund av små elevgrupper eller dyra investeringar.

I förordningen om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän reglerades förutsättningar och villkor för medverkan. För att godkännas som branschskola i försöksverksamheten skulle den som ansökte anordna yrkesutbildning på gymnasial nivå inom ett yrkesområde där

- arbetsmarknadens efterfrågan på den kompetens som utbildningen syftar till att ge är högre än antalet individer med den kompetensen,
- antalet elever är lågt inom såväl gymnasieskolan som den kommunala vuxenutbildningen,
- utbildningen är svår att tillhandahålla på grund av behov av särskilda lokaler, särskilt material eller utrustning eller på grund av små elevgrupper.

Branschskolan skulle rekommenderas av en branschorganisation eller kunna uppvisa ett etablerat samarbete inom yrkesutbildning med flera arbetsgivare inom den bransch som yrkesområdet till-

---

⁶ 6 § Förordning (2017:623) om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän.

⁷ Prop. 2016/17:161 *En försöksverksamhet med branschskolor*, s. 10.

hörde samt ha förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.⁸

Med branschorganisation menades en arbetstagar- eller arbetsgivarorganisation, en organisation som är gemensam för arbetsgivare och arbetstagar eller en intresseorganisation i näringslivet som representerar yrkesområdet.⁹

Kommuner, regioner och enskilda fysiska eller juridiska personer fick ansöka om att delta och ansökan prövades av Statens skolverk.¹⁰ Exempel på de yrkesområden som fanns representerade i försöksverksamheten där fler än två elever deltog är plåtslageri, lackering, karosseri, distributionselektriker, skogsmaskinförare, produktionsteknik, kylmontör och golvläggning.

I december 2023 lämnade Skolverket sin slutredovisning av försöksverksamhet med branschskolor. Av redovisningen framgår att försöksverksamheten omfattade nio branschskolor och att totalt 450 elever hade fått undervisning vid en branschskola i försöksverksamheten samt att flertalet av dem hittills har etablerat sig inom avsett yrkesområde.

Skolverket konstaterar att antalet elever vid branschskolor i försöksverksamheten var betydligt lägre än förväntat samt att eleverna hade haft en ojämn spridning över försöksverksamhetens olika yrkesområden. I redovisningen uppgav huvudmännen att utbildningarna vid branschskolorna medfört ett ökat utbud av yrkesutbildningar för elever på olika platser i landet.

Skolverkets bedömning var att försöksverksamheten bidrog till att stärka den nationella kompetensförsörjningen inom små yrkesområden, om än i begränsad utsträckning.

Skolverket lyfter i slutredovisningen fram ett antal aspekter med betoning på kvalitet som myndigheten har identifierat som nödvändiga för det fall att regeringen initierar framtida satsningar rörande branschskolor. Skolverket menar att det är viktigt att:

- det genom avtal mellan huvudmän och branschskolor framgår hur man möjliggör ett upplägg och en organisation så att eleverna får förutsättningar att ta del av undervisningen både på branschskolan och hemskolan, särskilt när det gäller elever med särskilda behov,

---

⁸ 4 § förordning om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän.

⁹ 2 § förordning om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän.

¹⁰ 3 § förordning om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän.

- statsbidragsnivån bör anpassas efter olika yrkesområden, då de är olika kostnadskrävande. Detta kan jämföras med statsbidraget för regionalt yrkesvux,
- begränsningar av elever per huvudman och yrkesområde bör undvikas. Skulle detta leda till högre söktryck kan en reglering för att främja den geografiska spridningen av branschskoleelever övervägas,
- nivån på eventuellt statsbidrag bör, förutom utbildning, även täcka kostnader såsom exempelvis elevers studiebesök på branschskolor samt studie- och yrkesvägledning.

9.1.1 Erfarenheter från försöksverksamhet med branschskolor

Utredningen har varit i kontakt med huvudmän¹¹ som medverkade i försöksverksamheten och gjort studiebesök på tre av branschskolorna¹². Syftet har varit att fånga upp deras erfarenheter av försöksverksamheten. Utredningen har också haft dialog med ledamöter i de nationella programråden och andra branschrepresentanter på nationell nivå för att ta del av deras idéer om ett framtida upp-lägg för utbildning inom små och/eller dyra yrkesområden.¹³

Ökat utbud av yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden

Huvudmännen fick på olika sätt information om möjligheten att låta elever läsa en del av sin yrkesutbildning på en branschskola. Några fick information om försöksverksamheten genom branschskolan, andra i kontakter med Skolverket. En del beskriver också att enskilda elever, föräldrar eller lokala arbetsgivare var initiativtagare och kontaktade skolan utifrån behov och önskemål.

Alla huvudmän som utredningen samtalat med beskriver att försöksverksamheten med branschskolor bidragit till en ökad möjlig-

---

¹¹ Under våren 2024 intervjuades representanter från 21 av de huvudmän som medverkat i försöksverksamheten. Se avsnitt 25.1.6.

¹² Besök vid Plåt- och Ventbyråns branschskola, Åsbro utbildningscenter och Bräcke-gymnasiet den 15–16 april 2024.

¹³ Svenskt näringsliv 8 februari 2024, Samhällsbyggnadssektorn 20 februari 2024, Industri-rådet 22 februari 2024.

het att erbjuda yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden som de annars hade haft utmaningar att erbjuda.

Några huvudmän har kunnat erbjuda utbildningen även innan försöksverksamheten genom avtal med enskilda eller juridiska personer för den typen av yrkesutbildning, t.ex. Plåt- och Ventbyråns branschskola i Katrineholm som sedan många år tillbaka bedrivit utbildning på det sättet.

Några huvudmän i mindre kommuner beskriver att de inte kan erbjuda utbildning inom vissa yrkesområden på grund av att behovet på den lokala arbetsmarknaden är mindre än det antal elever som huvudmannen behöver ta in.

Andra huvudmän beskriver att söktrycket påverkar. Det är inte möjligt att erbjuda kvalitativ utbildning inom yrkesområden där antalet sökanden är för lågt. I några kommuner och samverkansområden har man beslutat att vissa utbildningar ska finnas vilket har möjliggjort att utbildningarna fått vara kvar trots ett fåtal sökanden.

Skolhuvudmännen upplever att de nya lagkraven om samverkan rörande planering och dimensionering av utbildning redan har bidragit till ökad dialog mellan kommuner. De uttrycker förhoppningar om att de nya kraven kan bidra till ett ökat utbud inom de yrkesområden där det finns ett stort kompetensbehov.

Samtliga huvudmän beskriver att behovet av utbildning inom de yrkesområden som varit aktuella i försöksverksamheten kvarstår. De skulle kunna fylla på med minst lika många elever framöver.

De branschrepresentanter som utredningen träffat beskriver också att försöksverksamheten bidragit till att fler personer utbildats och etablerats inom yrkesområden där kompetensbehovet är stort. Man uttrycker därför en stor frustration över att försöksverksamheten upphörde när etablering av branschskolor väl kommit till stånd. Man lyfter också fram de utmaningar som uppstod genom att en pandemi drabbade Sverige och hela världen under försöksverksamheten. Med stor sannolikhet hade ännu fler elever kunnat utbildas inom branschskoleförsöket om pandemin inte hade fått konsekvenser för utbildningarna.

Bättre kvalitet i utbildningen

Flera huvudmän beskriver att branschskolorna varit en kvalitetshöjare för utbildningen. Några huvudmän som utredningen talat med beskriver att branschskolan genom sin spetskompetens givit en kvalitetsstämpel till deras utbildning. Branschskolan har erbjudit en god undervisningsmiljö och kunniga yrkeslärare som hjälpt till med bedömning och tydliggjort vad eleven behöver träna på i hemskolans miljö eller på sitt arbetsplatsförlagda lärande (apl). Det är huvudmannens ansvar att ordna apl- eller lärlingsplats men branschskolan har hjälpt till med att tydliggöra arbetsuppgifter och förväntningar.

En huvudman beskriver att när branschskoleförsöket presenterades i det lokala programrådet blev flera företagare intresserade av att besöka branschskolan. Det genomfördes ett studiebesök som bidrog till ökad kunskap om utbildningens upplägg och innehåll och därmed en ökad tydlighet i vad de olika aktörerna kan förvänta sig av varandra.

Det samarbete och utbyte som hemskolor och branschskolor kan och bör ha, beskrevs också av branschskolorna vid de studiebesök som utredningen genomförde. Rektorer och lärare berättade att samarbetet är väldigt viktigt för elevens utbildning. Det skapar en förståelse för elevens utbildningssituation, skolornas upplägg på utbildningen och förväntningarna på varandra.

I samtal med branschrepresentanter på nationell nivå beskrivs också hur branschskolan med sin spetskompetens kan hjälpa till och vara ett stöd i kompetensutveckling för hemskolans lärare. Bristen på yrkeslärare med rätt kompetens inom dessa yrkesområden är ett stort problem som motiverar branschskolornas existens.

En stor majoritet av huvudmännen är nöjda med utbildningsupplägget och innehållet på den utbildning som eleverna fått på branschskolan. En huvudman har dock lyft att samarbetet försämrades i samband med att en person på branschskolan slutade och att samarbetet var tydligt personberoende. Därefter blev det svårt för hemskolan att få det stöd som de förväntade sig av branschskolan vad gällde till exempel bedömning och betygsättning samt kontakt med apl-platsen.

Huvudmännen beskriver att det också handlat om flexibilitet i den egna organisationen. Elever som varit borta i några veckor på

en branschskola behöver få stöd och hjälp av lärare för att få den undervisning som de har missat under sin bortavaro. Det ställer krav på flexibilitet och anpassning hos lärare samt disciplin och motivation hos de elever som medverkat i försöket.

Stöd för finansiering är en förutsättning

Det statsbidrag som utgjorde en del av försöksverksamheten har varit en avgörande förutsättning för medverkan menar alla huvudmän som utredningen varit i kontakt med. För de allra flesta har de 50 000 kronor som varit möjliga att söka årligen täckt utbildningskostnader som hemskolan betalat branschskolan. I vissa fall har kostnaderna överstigit bidraget. Resor och boende har hemskolan i huvudsak stått för själva.

Det var en förutsättning som branschskola att ha ett godkännande och ett etablerat samarbete med branschen för att medverka i försöksverksamheten. De branschskolor och huvudmän som utredningen har talat med menar att det är en viktig förutsättning för att kunna erbjuda yrkesutbildning. Några av de branschskolor som utredningen besökt vittnar om att de fått stöd från branschen i form av både kunskap, utrustning och material.

Det finns också huvudmän som deltog i försöksverksamheten som lyfter att det borde ställas högre krav på branschens medverkan i planering och organisering av utbildningen för att det ska vara hållbart och över tid möjligt att erbjuda dessa utbildningar. Exempel på branschinvesteringar som lyfts i det sammanhanget är maskiner, annan utrustning, kompetensutveckling och apl-platser. Man menar att branschens stöd på lokal nivå är helt avgörande för att utbildningarna ska fungera. Det finns i många fall en stor efterfrågan på arbetskraft men få apl-platser.

De branschskolor och branschrepresentanter som utredningen träffat vittnar om att de flesta huvudmän slutade att skicka elever efter försöksverksamhetens slut på grund av att det statliga ekonomiska stödet uteblev. Deras bild är också att omfattningen av statsbidraget inte täckte alla branschskolans omkostnader.

I slutredovisningen av försöksverksamheten med branschskolor och i den dialog som utredningen haft med branschrepresentanter framkommer att kompetensförsörjningsbehovet fortfarande är

stort inom de yrkesområden som i försöksverksamheten definierats som små och/eller dyra. Samma beskrivning ger de huvudmän som utredningen talat med. Som nämnts har flera huvudmän tagit beslut om att inte erbjuda vissa inriktningar och yrkesutgångar efter försöksverksamhetens slut. Det innebär att utbudet av yrkesutbildning hos dessa huvudmän nu och framöver riskerar att bli sämre än under försöksverksamheten.

Det framkommer i Skolverkets redovisning att den faktiska kostnaden för utbildningen inte utretts ordentligt. De utbildningar som funnits representerade i försöksverksamheten kostar olika mycket att bedriva. Det lyfts också att branschskolorna kommit olika långt i sin etablering och marknadsföring vilket också påverkar omkostnaderna.

Elever vill bo kvar hemma

Flera av de utbildningar som erbjöds i försöksverksamheten är tillgängliga för elever genom att de är riksrekryterande. Det innebär att de är möjliga att söka för alla elever i hela Sverige. För eleven innebär det i de flesta fall en flytt hemifrån under sin gymnasietid.

Alla huvudmän som utredningen samtalat med menar att majoriteten av de elever som fått möjlighet att läsa sin utbildning genom att kombinera hemskolan med viss tid på en branschskola skulle valt en annan utbildning om möjligheten med branschskola inte funnits, trots att motsvarande utbildning erbjuds som en riksrekryterande utbildning. Det beror på att de eleverna inte är beredda att flytta hemifrån. Rektorer och lärare berättar att det varit tillräckligt utmanande för vissa elever att vara hemifrån några veckor åt gången. Några elever har haft stort behov av stöd från vuxna. Det har inneburit att lärare haft tät kontakt med elever och vårdnadshavare under de veckor som eleven varit på branschskolan.

Rektorer beskriver att elever söker de utbildningar som presenteras och erbjuds på de skolor som de vill gå på. I takt med sämre ekonomi hos huvudmännen och minskat söktryck på yrkesutbildning i stort och vissa yrkesområden specifikt så minskar utbudet ännu mer. För branschen och lokala företagare innebär detta att de står, eller kommer att stå, utan arbetskraft inom vissa yrken.

Flera huvudmän menar att det allra bästa är att utbildningen erbjuds i samverkansområdet och att man tillsammans med andra huvudmän och utbildningsanordnare kommer överens om vem som ordnar vilken utbildning eller inriktning. Det skulle minska restid och öka tillgängligheten för eleverna.

9.2 Del av yrkesutbildning på entreprenad

9.2.1 Ökade möjligheter för offentliga huvudmän att samverka kring yrkesutbildning

Förslag: Offentliga skolhuvudmän ska få utföra undervisning på entreprenad i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil samt i gymnasiearbete och yrkesprov inom gymnasieskolan.

Mot bakgrund av branschernas och huvudmännens erfarenheter från försöksverksamheten med branschskolor och det generella behovet för huvudmän att kunna erbjuda yrkesutbildningar föreslår utredningen utökade möjligheter att bedriva undervisning på entreprenad.

En av utgångspunkterna för våra förslag är kommunernas olika förutsättningar att lokalt erbjuda ungdomar ett varierat utbud av gymnasieutbildningar och att därmed bidra till att trygga kompetensförsörjningen generellt inom olika yrkesområden.

En aspekt av att trygga kompetensförsörjningen och öka möjligheterna för att fler elever får med sig de kunskaper de behöver för att kunna försörja sig själva är att undanröja eventuella hinder som begränsar utbudet av gymnasieprogram.

Av 23 kap. 13 § skollagen framgår att uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil får överlämnas till en enskild fysisk eller juridisk person på entreprenad inom gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Under försöksverksamheten med branschskolor skapades förutsättningar för alla skolhuvudmän, oavsett ägarform, att samverka kring yrkesutbildning på detta sätt. Sedan försöksverksamheten upphört är det inte längre möjligt för en offentlig skolhuvudman att utföra undervisning inom ett yrkesämne på entreprenad för en annan huvudmans räkning.

Bättre förutsättningar för alla skolhuvudmän att samverka

Utredningen har i tidigare kapitel och avsnitt (se avsnitt 3.5) beskrivit huvudmännens olika förutsättning för att bedriva utbildning samt vilka bestämmelser som ligger till grund för detta. Mot bakgrund av erfarenheten med försöksverksamheten med branschskolor och strävan om lika villkor för skolhuvudmän ser vi bland annat behov av en justering i bestämmelserna om entreprenad i skollagen.

Det är utredningens bedömning att en justering av entreprenadbestämmelsen kan utgöra en väg för alla skolhuvudmän, inte minst för mindre kommuner, att ytterligare samverka kring yrkesutbildning och därmed ge elever möjligheten att välja utbildning från ett mer varierat utbud av gymnasieprogram. Lättnaden skulle innebära möjlighet för alla huvudmän, inte bara fysiska eller juridiska personer, att upplåta undervisningen i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil samt i gymnasiearbetet eller yrkesprovet inom dessa områden. Detta var en viktig förutsättning i försöksverksamheten med branschskolor där vissa offentliga huvudmän var utförare av undervisning på entreprenad.

Kommuner och regioner får, trots bestämmelsen om lokaliseringsprincipen i kommunallagen (2017:725), i vissa fall utföra uppgifter på entreprenad eller genom samverkan. Det är till exempel möjligt för elever att läsa en hel utbildning i en annan kommun om programmet/inriktningen inte finns i hemkommunen.

Utredningen menar att huvudmän, särskilt mindre sådana, gynnas av att kunna erbjuda elever från andra huvudmän undervisning på entreprenad för att på så sätt kunna bygga upp en hållbar och långsiktig utbildning.

Vidare kan huvudmän, som inte själva har resursmässiga förutsättningar att bygga upp en utbildning, genom entreprenadbestämmelserna erbjuda inriktningar där en del av undervisningen ges hos en annan huvudman.

Mot bakgrund av kommuners och regioners roll i utbildningsväsendet samt med beaktande av branschernas behov av kompetensförsörjning är det utredningens uppfattning att en justering av entreprenadlagstiftningen kan bidra till en mer stabil kompetensförsörjning och ökad likvärdighet för elever och huvudmän. För-

slaget till förändring i entreprenadlagstiftningen har sitt ursprung i goda erfarenheter med branschskolor.

Utredningens förslag om att ge även offentliga huvudmän möjlighet att utföra undervisning på entreprenad i enlighet med 23 kap. 13 § i skollagen lyfter en av de centrala delarna i försöksverksamheten med branschskolor. Det var under försöksverksamheten med branschskolor möjligt för en skolhuvudman att med bibehållet huvudmannaskap sluta avtal med en branschskola (oavsett ägarform) om att skolan skulle utföra vissa uppgifter inom sådan utbildning (entreprenad). De uppgifter som fick överlämnas på entreprenad var undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnen) och undervisning som avser sådant gymnasiearbete eller komvuxarbete som ingår i utbildningen enligt skollagen. Utredningen ser dock inte något behov av att begränsa denna möjlighet till yrkesutbildning inom vissa områden såsom det var i försöksverksamheten utan anser att det ska omfatta all yrkesutbildning i gymnasieskolan.

De flesta elever i gymnasieskolan vill kunna gå en utbildning i närheten av sitt hem

Elever som önskar gå en utbildning inom ett yrkesområde som hemkommunen inte erbjuder är i dag hänvisade till att söka sig till utbildning hos en annan huvudman. Det kan vara utbildningar som erbjuds i ett samverkansområde, men det kan också vara riksrekryterande utbildningar som i vissa fall ligger långt bort och kräver en flytt hemifrån under utbildningstiden.

Ett syfte med branschskoleförsöket var just att möjliggöra för elever att kunna bo hemma under sin utbildningstid trots att de gick en utbildning som inte fullt ut kunde erbjudas i närområdet. I Skolverkets redovisning av försöksverksamheten och i de samtal som utredningen haft med huvudmän blir det tydligt att många av de elever som medverkade i försöksverksamheten inte hade sökt sig till utbildningen om det hade inneburit en flytt hemifrån under en längre tid. Huvudmännen framför att de flesta elever inte är beredda att lämna vänner, familj och fritidsintressen.

Skolverket lyfter i en redovisning av riksrekryterande utbildningar att dessa kan medföra ett minskat antal utbildningsorter. Om riksrekrytering beviljas med motivet att utbildningen ges på

få platser i landet så kan det leda till att de utbildningar som inte är riksrekryterande får ett minskat elevunderlag och på grund av detta lägger ner utbildningen. Följden kan då bli ännu färre utbildningar av det aktuella programmet eller den aktuella inriktningen. Skolverket anser därför att det är av nationellt intresse att inte bifalla riksrekryterande utbildningar som kan medföra ett minskat antal utbildningsorter.

9.3 Anpassad gymnasieskola

Utredningen har möjlighet att låta de förslag som läggs omfatta även kommunal vuxenutbildning (komvux) och anpassad gymnasieskola om de anses relevanta även för dessa skolformer. Kort om dessa skolformer och på vilket sätt de erbjuder yrkesutbildning beskrivs i avsnitt 3.4.2.

Förslag: Offentliga skolhuvudmän ska få utföra undervisning på entreprenad i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil, samt i gymnasiearbete och yrkesprov inom anpassade gymnasieskolan.

Av de nio nationella programmen i anpassad gymnasieskola har sju en yrkesinriktad profil. Där läser elever yrkesämnen som bland annat ska ge grund för yrkesverksamhet.

Liksom för en huvudman för gymnasieskolan är det redan i dag möjligt för en skolhuvudman för anpassad gymnasieskola att överlämna uppgifter som avser undervisning på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person.¹⁴ I dag får dock offentliga huvudmän inte vara utförare av sådan utbildning för anpassade gymnasieskolan.

I skollagen framgår att kommunen ska ta hänsyn till elevers behov av att kunna bo hemma när den organiserar sin utbildning i anpassad gymnasieskola. Ingen elev ska på grund av skolgången behöva flytta under sin studietid.¹⁵ Kommunen ska erbjuda ett

---

¹⁴ 23 kap. 13 § skollagen.

¹⁵ 18 kap. 28 § skollagen.

allsidigt urval av de nationella programmen och ta hänsyn till vilka utbildningar eleven vill gå.¹⁶

Utredningen kan inte se någon anledning till att offentliga huvudmän som bedriver utbildning inom anpassad gymnasieskola skulle exkluderas i förslaget om att kunna utföra viss del av yrkesutbildningen på entreprenad åt andra huvudmän. Det bör kunna uppstå situationer då en kommunal huvudman för anpassad gymnasieskola har svårt att erbjuda ett visst nationellt program eller vissa yrkesämnen som elever vill läsa. Det är då rimligt att de genom entreprenadbestämmelserna ska kunna samverka med en annan huvudman, oavsett ägarform, kring en del av yrkesutbildningen för en elev i anpassade gymnasieskolan.

9.4 Kommunal vuxenutbildning

För kommunal vuxenutbildning finns redan möjligheten att upplåta alla uppgifter för utbildningen på entreprenad till enskild fysisk eller juridisk person.¹⁷

En kommun kan också sluta avtal om samverkan med en annan kommun eller region avseende uppgifter inom kommunal vuxenutbildning.¹⁸ När kommunen sluter ett sådant avtal innebär det att den som tar över ansvaret också tar över huvudmannaskapet för uppgifterna.¹⁹

I förarbetena till försöksverksamheten med branschskolor lyfts vuxenutbildningens verksamhet fram som en viktig del av branschskolans verksamhet, dels för att öka antalet utbildade individer dels för att få branschskolans ekonomi att gå ihop.²⁰

Skolverkets slutredovisning av försöksverksamheten med branschskolor vittnar dock om att få elever från komvux deltog. Några möjliga orsaker till detta lyfts i redovisningen. Att komvux använder sig av upphandlade utbildningsanordnare i stor utsträckning kan vara en förklaring. Det kan också bero på att huvudmän inom komvux inte uppfattade att de omfattades av statsbidraget, att det upplevts svårt att kombinera olika statsbidrag, att planeringen av utbild-

---

¹⁶ 19 kap. 34 § skollagen.

¹⁷ 23 kap. 8 § skollagen.

¹⁸ 23 kap. 22 och 23 §§ skollagen.

¹⁹ 23 kap. 21 § skollagen.

²⁰ SOU 2015:97, s. 251.

ningstiden inte varit lika lätt att samordna samt att det var svårt att få ihop den reglerade tiden om minst sex veckor vid branschskolan.

Utredningen har i dialog med Skolverket också uppfattat att det faktum att eleven inte har samma rätt till yrkesutbildning inom komvux påverkar utbudet och incitamenten för huvudmännen att möjliggöra för individer att läsa del av sin yrkesutbildning på entreprenad.

För att utbildningsplatser inom små och dyra yrkesområden i större utsträckning ska komma elever inom komvux till del krävs riktad marknadsföring och information till elever, föräldrar och huvudmän om möjligheten.

I vilken omfattning som det entreprenadförhållande som föreslås för gymnasieskolan (det vill säga offentliga huvudmän utför undervisning på entreprenad inom ramen för yrkesutbildning) skulle tillämpas inom komvux har utredningen svårt att avgöra. Utredningens bedömning är därför att det krävs ytterligare utredning för att kunna ta ställning till om det för komvux är relevant med en ny bestämmelse om att överlåta uppgifter som avser undervisning i yrkesämnen till annan offentlig huvudman med bibehållet huvudmannaskap.

9.5 Fler yrkesutbildade genom ökad samverkan och stimulans

9.5.1 Yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden ska stimuleras med statsbidrag

Förslag: Det ska genom en förordning införas ett statsbidrag för att stimulera yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden.

Det råder stor kompetensbrist inom många yrkesområden. Särskilt utsatta är de yrkesområden som i försöksverksamheten med branschskolor identifierades som små yrkesområden som kräver specialistkunskap eller är förknippade med stora investeringar samt är viktiga för den nationella produktionskedjan.

Den framtida utmaningen med kompetensförsörjningen är komplex och utredningen menar att det finns motiv för att stimulera utbildning inom små och dyra yrkesområden när utbudet av utbild-

ningen inte motsvarar den nationella efterfrågan på arbetsmarknaden. Flera av de yrkesområden som varit aktuella i försöksverksamheten med branschskolor är sådana där det enligt Arbetsförmedlingens yrkesprognoser fortfarande finns en större efterfrågan än utbud på arbetskraft.

I Skolverkets utvärdering av försöksverksamheten med branschskolor anger huvudmännen att branschskolorna och det finansiella stöd som tillkom i försöksverksamheten har möjliggjort för dem att erbjuda utbildningar som de annars inte hade kunnat erbjuda eleverna. Skolverket konstaterar även att branschskolorna, om än i begränsad omfattning, har bidragit till kompetensförsörjningen inom det som kallas för små yrkesområden.

Finansiellt stöd

Av betänkandet *Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag* framgår bland annat följande. Utöver det generella statsbidraget till kommunerna finansierar staten även skolväsendet med riktade statsbidrag. De riktade statsbidragen är avsedda för specifika insatser, och både kommunala och enskilda huvudmän kan ansöka om dem. Förutom de riktade statsbidragen, som är sökbara hos Skolverket, finns även statsbidrag som avser särskild avgränsad verksamhet vid vissa skolor, exempelvis undervisning i svenska vid utlandsskolor, särskilda bidrag för riksrekryterande gymnasial utbildning för elever med funktionshinder, samiskt utbildningscentrum i Jokkmokk och särskilt verksamhetsstöd till vissa utbildningar.²¹

Av betänkandet framgår även att det ökade antalet riktade statsbidrag till skolan under de senaste åren har fått kritik från bland andra Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Statskontoret och Riksrevisionen. Kritiken har varit betydande och exempelvis gått ut på att de riktade statsbidragen

- försvårar en långsiktig planering för huvudmännen,
- styr mot det som staten för närvarande är intresserad av snarare än de lokalt identifierade verksamhetsbehoven,
- leder till kortsiktighet och ryckighet i verksamheten,

---

²¹ SOU 2022:53 *Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag* volym 1 s. 445.

- försvårar ansvarsutkrävande, samt
- skapar administrativt merarbete för huvudmännen i fråga om att bevaka, söka och redovisa bidragen.

Skolverket har i sin utvärdering av försöksverksamheten med branschskolor påtalat att en majoritet av huvudmännen har angett att statsbidraget har haft stor betydelse för att de har anlitat branschskolorna. Detsamma framkommer i de samtal som utredningen haft med huvudmän. Samtidigt anger både huvudmän och branschskolor att statsbidraget inte täckte kostnaden för utbildningen på branschskolan. Huvudmännen uppger att kostnaden för att skicka elever till en branschskola innefattar många olika utgifter, inte bara själva avgiften till branschskolan vilket innebar att huvudmännen fick en merkostnad. Vissa branschskolor uppger att statsbidraget inte täckte kostnaderna för utbildningen. Branschskolorna uppger även att det var en kostnad att marknadsföra skolan så att fler elever skulle få kännedom om möjligheten att få undervisning där.

Syftet med försöksverksamheten med branschskolor var att stärka den nationella kompetensförsörjningen inom utvalda bristyrken. Detta genom att öka attraktiviteten och elevers tillgång till yrkesutbildning inom små och dyra yrkesområden där arbetsmarknadens efterfrågan är större än tillgången på rätt kompetens. Skolorna skulle möta ett nationellt kompetensförsörjningsbehov inom yrkesområden där det råder kompetensbrist. Det finns en överhängande risk att huvudmän, utan statligt finansiell stimulans, inte kan lösa den kompetensförsörjning som efterfrågas av branscherna lokalt.

Mot bakgrund av detta kan man konstatera att ett statsbidrag inom detta område är specifikt och syftar till att skapa bättre förutsättningar för att möta ett nationellt kompetensförsörjningsbehov. Utifrån Skolverkets utvärdering och utredningens samtal med huvudmän och branschskolor är det sannolikt att färre elever kommer att kunna ta del av undervisning på entreprenad inom de aktuella yrkesämnena om huvudmännen inte får ekonomisk kompensation för detta. Därför anser utredningen att ett statsbidrag ska införas för kostnader när en huvudman lämnar över uppgifter rörande undervisning på entreprenad inom dessa yrkesområden.

Branschskolor

Under försöksverksamheten kallades den skola som tog emot en elev för undervisning av viss del av yrkesutbildningen för branschskola. I förordningen (2017:623) om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän framgår vilka villkor som gällde för medverkan i försöksverksamheten. Bland annat skulle skolan rekommenderas som branschskola av en branschorganisation eller kunna uppvisa ett etablerat samarbete inom yrkesutbildning med flera arbetsgivare inom den bransch som yrkesområdet tillhör. Det framgår också vad som definierar en branschorganisation.

Konceptet branschskola innebär en etablerad samverkan mellan utbildningsanordnare och branschföreträdare som bland annat syftar till resurseffektivitet och ökad kvalitet inom små yrkesområden som kräver spetskompetens.

I arbetet med lagen om försöksverksamheten ifrågasatte Lagrådet benämningen branschskola och det framgår av förarbetena att man inför ett eventuellt permanent införande bör överväga en annan benämning. Mot bakgrund av Lagrådets synpunkter har utredningen övervägt en annan benämning på de skolor som i försöksverksamheten kallades för branschskolor.

Ett dilemma med en ny benämning är att branschskolor i dag är ett inarbetat begrepp. De branschskolor som medverkade i försöksverksamheten är i dag etablerade under beteckningen branschskolor.

Att branschen är delaktig och tar ett aktivt ansvar för utbildningen är önskat av både skola och arbetsliv. Det beskrivs av branschföreträdare och huvudmän som en viktig förutsättning för all yrkesutbildning. Det innebär att alla skolor borde vara så kallade branschskolor. Att just de skolor som bedriver utbildning inom små och/eller dyra yrkesutbildningar skulle vara branschskolor blir därför svårt att argumentera för.

Utredningen har hört Lagrådets invändning om benämning branschskola och gör bedömningen att ett statsbidrag som ska stimulera yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden inte behöver kopplas till benämningen. De skolor som benämner sig som branschskola, eller i framtiden vill göra det, bör dock inte möta något hinder för det.

Vilka förutsättningar som ska råda för att en skolhuvudman ska kunna erhålla ett statsbidrag och hur kvalitetssäkringen ska gå till

gällande utförare av utbildning på entreprenad redogör utredningen för nedan.

9.5.2 Förutsättningar för statsbidrag

Förslag: En skolhuvudman som har lämnat över uppgifter som avser undervisning i gymnasieskolan i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil, eller motsvarande utbildning inom kommunal vuxenutbildning får ansöka om statsbidrag.

Statsbidrag kan sökas för varje elev om den överlämnade undervisningen leder till en yrkesutgång där

1. arbetsmarknadens efterfrågan på den kompetens som undervisningen syftar till att ge är högre än antalet individer med den kompetensen,
2. antalet elever är lågt inom såväl gymnasieskolan som den kommunala vuxenutbildningen, och
3. utbildningen är svår att tillhandhålla på grund av behov av särskilda lokaler, särskilt material eller utrustning eller på grund av små elevgrupper.

Den skola som tar emot eleven ska rekommenderas av en branschorganisation eller kunna uppvisa ett etablerat samarbete inom yrkesutbildning med flera arbetsgivare inom den bransch som yrkesutgången leder till samt ha förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.

Utredningens bedömning är att de förutsättningar som gällde under försöksverksamheten bör gälla även för detta statsbidrag. För att en skolhuvudman som överlämnat undervisning på entreprenad ska få ansöka om statsbidrag behöver samtliga kriterier vara uppfyllda.

Det beskrivs tidigare i betänkandet (se avsnitt 3.5) liksom i propositionen till lagen (2017:571) om försöksverksamhet med branschskolor att det minskade intresset för yrkesutbildningar och minskningen av antalet gymnasieungdomar inneburit stora utmaningar för huvudmännen att upprätthålla ett allsidigt utbud av program

och inriktningar.²² Arbetsförmedlingens prognoser visar att många av framtidens bristyrken finns bland de gymnasiala programmens yrkesutgångar.

Flera av de yrkesutgångar inom gymnasieskolans yrkesprogram som i försöksverksamheten uppfyllde dessa förutsättningar erbjuds som sammanhållna yrkesutbildningar inom den kommunala vuxenutbildningen.

Utbildningen kännetecknas också av att den ofta kräver särskild utrustning och lokaler som innebär stora investeringar vilket också kan vara förklara varför de endast erbjuds på enstaka orter trots att kompetensbehovet är nationellt.

Det är utredningens bedömning att Skolverket tillsammans med de nationella programråden har kunskap att kunna avgöra vilka yrkesområden och yrken det handlar om. I förarbetena till lagen om försöksverksamhet med branschskolor lyftes byggbranschen, energibranschen, träindustrin, trädgårdsnäringen och drift- och underhållsteknik upp som exempel på vilka branscher som skulle kunna vara aktuella.²³

Andra förutsättningar som behöver vara uppfyllda för att erhålla statsbidrag är att den skola som utför undervisning på entreprenad:

- har en rekommendation från en branschorganisation eller ett etablerat samarbete om utbildningen med flera arbetsgivare inom branschen och
- har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.

Branscherna önskar ett fortsatt inflytande i arbetet med att skapa fler utbildningstillfällen inom små och dyra yrkesområden. Det finns ett stort engagemang och intresse i att stimulera tillväxten av dessa utbildningar. Utredningen har i dialog med representanter från branscherna fått exempel på hur engagemanget kan och bör ta sig uttryck. Det handlar bland annat om att erbjuda kompetensutveckling till lärare, bidra med material och utrustning till undervisningen samt säkerställa att de elever som läser utbildningen har en apl-plats.

I förordning om statsbidrag för regionalt yrkesvux är vissa krav uppsatta som handlar om hur samverkan mellan utbildningen och arbetslivet ska utformas genom yrkesråd och vad dessa yrkesråd

---

²² Prop. 2016/17:161 *En försöksverksamhet med branschskolor*, s. 6.

²³ Prop. 2016/17:161 *En försöksverksamhet med branschskolor*, s. 10.

ska uppnå.²⁴ Bestämmelsen tydliggör arbetslivets och utbildningens gemensamma ansvar för att ordna platser för arbetsplatsförlagt lärande, något som flera huvudmän framfört varit utmanande i försöksverksamheten med branschskolor.

I gymnasieskolan är de lokala programråden det formella forum för samverkan som enligt bestämmelserna ska ske mellan arbetslivet och gymnasieskolan.²⁵ Utredningen menar att regleringen gällande arbetsuppgifter för yrkesråden bör vara vägledande även för de lokala programråden när det kommer till utbildningar som blir aktuella för statsbidrag. Branschorganisationer på nationell nivå bör kunna ta ett ansvar för lokal och regional representation och engagemang från arbetslivet.

9.5.3 Statsbidragets omfattning och storlek

Förslag: Statsbidraget ska lämnas för varje elev som har deltagit i undervisningen på entreprenad i minst sex veckor per läsår. Statsbidraget lämnas för ett läsår i taget och får lämnas för högst två läsår för varje elev.

Statsbidraget består av två delar; en schablon för huvudmannens omkostnader för eleven och en schablon för kostnaderna för den undervisning som har överlämnats på entreprenad.

Schablonen för elevkostnader ska inte beviljas om eleven bor kvar på den adress som hen vanligtvis bor på under utbildningen.

Schablonbidraget för utbildningen varierar beroende på vilket yrkesprogram som avses. För barn- och fritidsprogrammet, försäljnings- och serviceprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet samt andra liknande ämnen som är relevanta för ett yrkesområde får statsbidrag lämnas med 35 000 kronor per elev och år. För bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet, hantverksprogrammet, industritekniska programmet, naturbruksprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet samt andra liknande ämnen som är relevanta för ett yrkesområde får statsbidrag lämnas med 75 000 kronor per elev och år.

²⁴ 17–18 §§ förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

²⁵ 1 kap. 8 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Storleken på statsbidraget under försöksverksamheten med branschskolor samt de begränsningar som fanns gällande deltagande elever per huvudman är något som både deltagande huvudmän och branschskolor uttryckt missnöje kring. Skolverket lyfte också i sin slutredovisning att detta behöver ses över om försöksverksamheten permanentas.

Mot bakgrund av den problembild som ligger till grund för behovet av ett statsbidrag för utbildning inom vissa yrkesområden ser utredningen inte något behov av att begränsa elevantalet per huvudman. Dessutom var statsbidraget under försöksverksamheten mycket underutnyttjat.

Skolverket föreslog också i sin slutredovisning att statsbidragsnivån bör anpassas efter olika yrkesområden då dessa är olika kostnadskrävande.

Utredningen har studerat utformningen av statsbidraget när det gäller regionalt yrkesvux. Eftersom många sammanhållna yrkesutbildningarna (yrkespaketet) inom yrkesvux i huvudsak är desamma som yrkesutgångar inom olika yrkesområden i gymnasieskolan är det utredningens uppfattning att omfattningen på statsbidraget för yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesutbildningar bör bedömas på samma sätt och utgå från de beräkningar som gjorts gällande årsstudieplatser inom yrkesvux. Utredningen menar inte att statsbidraget ska vara lika stort men att det bör beräknas på lika grunder som för yrkesvux.

I det sammanhanget vill utredningen också lyfta fram förslaget om att höja statsbidragsnivån för regionalt yrkesvux som presenteras i betänkandet *Växla yrke som vuxen*.²⁶ Där föreslås och motiveras en höjning med 20 procent per årsstudieplats.

Utbildningar inom olika yrkesområden kostar olika mycket och mot bakgrund av detta bör statsbidraget bestå av två delar:

- en schablon som är kopplad till extra kostnader för eleven såsom resor till skolan och boende som hemskolan kan söka och
- en schablon som omfattar kostnaderna för den specifika överlämnade undervisningen.

---

²⁶ SOU 2024:16 *Växla yrke som vuxen*, s. 275.

Det framgick i uppföljningen av försöksverksamheten att statsbidraget inte täckte de omkostnader som hemskolan hade och som var relaterade till elevens boende och resa under tiden vid branschskolan. Utredningen bedömer att en del av statsbidraget ska avsättas för detta ändamål. Det bör kunna öka incitament för skolor att erbjuda detta utbildningsupplägg och därmed möjliggöra för fler elever att läsa utbildningen.

Utredningen bedömer att en schablon om 20 000 kronor per år och elev på ett rimligt sätt bidrar till att kompensera för kostnaderna för en elevs boende och resa under de cirka sex veckor som det handlar om per år. I de fall eleven inte behöver bo borta under sin studietid utan kan dagpendla till utbildningsplatsen är det inte aktuellt att söka denna del av statsbidraget.

Branschrepresentanter och branschskolor har framfört till utredningen att statsbidraget under försöksverksamheten gynnade de branschskolor som redan var etablerade. För att nya branschskolor ska etableras och våga satsa behövs också ett stöd som stimulerar uppbyggnaden.

Svenskt Näringsliv har låtit sammanställa erfarenheter från försöksverksamheten med branschskolor i en rapport som syftar till att utgöra underlag att ta med i en framtida modell för branschskolor.²⁷ När det kommer till finansieringen ger Svenskt Näringsliv förslag på ett tvådelat statsbidrag där den ena delen ska syfta till att främja att nya branschskolor kan byggas upp och växa fram, samt att befintliga branschskolor kan förvalta och utveckla sin verksamhet. Den andra delen ska, liksom i försöksverksamheten, möjliggöra att huvudmän skickar sina elever till en branschskola och utbildningen på branschskolan.

Utredningen har också i samtal med huvudmän uppfattat att det var svårare för nya branschskolor att etablera sig i försöksverksamheten. Ett tydligt exempel på det var när en utbildning vid en branschskola i försöksverksamheten lades ned och en annan skola fick överta uppdraget. Den skola som fick överta uppdraget beskriver för utredningen att det varit kostsamt både vad gäller personal och material. Branschen har bidragit med marknadsföring, utrustning och kompetens vilket varit nödvändigt.

Att inrätta ett utvecklingsbidrag likt det som föreslås i Svenskt näringslivs rapport kan vara en god förutsättning för etablering och

---

²⁷ *En modell för framtidens branschskolor*, Svenskt Näringsliv 2024.

utveckling av utbildningarna. Utredningen ser dock utmaningar i hur detta ska bedömas och vad som skiljer detta från det stöd vid etablering och utveckling av utbildning som utgör branschmedverkan.

I stället menar utredningen att den del av statsbidraget som hemskolan ansöker om för utbildningskostnaden ska vara rimlig i förhållande till de omkostnader som utförare av utbildningen har.

Utredningens förslag på utformning av statsbidraget har sitt ursprung i det statsbidrag som fanns att söka i försöksverksamheten med branschskolor. Det totala anslaget över de fem år som försöksverksamheten genomfördes uppgick till 100 miljoner kronor. Bidraget var mycket underutnyttjat. För läsåret 2019/20 utgick drygt 7 miljoner kronor i statsbidrag för försöksverksamheten för branschskolor. Detta räckte till utbildning till drygt 130 elever. Det fanns vissa begränsningar i elevantal och antal medverkande branschskolor och skolhuvudmän i försöksverksamheten. Utredningen föreslår att dessa begränsningar tas bort och att fler därmed har möjlighet att söka.

9.5.4 Skolverket ansvarar för statsbidraget

Förslag: Ansökan om statsbidrag ges till Statens skolverk som prövar rätten till och betalar ut bidraget.

Inför beslutet ska Skolverket ge det berörda nationella programrådet tillfälle att yttra sig.

Huvudmän kan under vissa omständigheter bli återbetalningsskyldiga och Skolverket kan då kräva tillbaka hela eller delar av statsbidraget.

Skolverket får meddela föreskrifter för verkställighet av förordningen.

De samtal utredningen haft med huvudmän och branschrepresentanter samt de uppföljningar som Skolverket gjort visar att de skolor som i försöksverksamheten godkännts som branschskolor håller hög kvalitet vad gäller bland annat lärarkompetens och undervisningsmiljö. Utredningens bedömning är därför att Skolverket, med stöd av berört nationellt programråd, även i detta fall ska besluta om vilka huvudmän som genom att överlämna uppgifter som rör undervisning i yrkesämnena på entreprenad ska beviljas stats-

bidrag. Med hjälp av branschrepresentanter i de nationella programråden kan Skolverket avgöra om huvudmannen som ska överlämna uppgiften samt utföraren av uppdraget uppfyller förutsättningarna för statsbidrag. Ansökningar som inkommer till Skolverket ska behandlas i berört nationellt programråd inför beslut.

Utredningens förslag skiljer sig på en punkt från försöksverksamheten med branschskolor när det gäller bedömningen av utförare av utbildning på entreprenad. I försöksverksamheten fick intresserade utbildningsanordnare ansöka om att medverka som *branschskola*. I samråd med de nationella programråden gjorde Skolverket ett urval och beslutade att 9 skolor skulle utgöra branschskolor. Det kom in 48 ansökningar och av dem bedömdes 33 uppfylla kraven för medverkan. Mot bakgrund av ett stort behov av utbildningsplatser och ett mycket underutnyttjat statsbidrag föreslår utredningen att ta bort urvalsomgången. Detta för att möta en snabbt föränderlig arbetsmarknad samt göra det möjligt för fler huvudmän som utför utbildning på entreprenad att inkluderas i statsbidraget. Det är helt nödvändigt med en kvalitetssäkring och den ska göras när skolhuvudmannen som önskar låta en elev läsa del av yrkesutbildning på entreprenad ansöker om statsbidrag. Med hjälp av de nationella programråden säkerställer Skolverket att förutsättningarna för statsbidraget är uppfyllda.

Under den tid som försöksverksamheten pågick infördes nya bestämmelser om planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Skolverket ska nu ta fram regionala planeringsunderlag som ska vara ett stöd för huvudmännen i sin planering. Utredningens bedömning är att de regionala planeringsunderlag som Skolverket tar fram och de bedömningar som Skolverket gör i dessa underlag när det gäller behov av utbildningsplatser bör samordnas med bedömningar i de nationella programråden gällande statsbidraget för yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden. Det skapar goda förutsättningar för relevanta bedömningar av utbildningsplatser som bättre stämmer överens med arbetsmarknadens behov.

Huvudmän kan bli återbetalningsskyldiga om de inte levt upp till de villkor som är uppsatta för statsbidraget, om bidraget lämnats på felaktig grund eller med för högt belopp eller om bidraget helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte använts för det som var avsett.

9.6 Stimulera geografisk spridning

Förslag: Statsbidraget ska betalas ut i mån av tillgång på medel och om ansökta medel överstiger tillgången på desamma får Skolverket göra ett urval. I urvalet ska Skolverket sträva efter en så god geografisk spridning som möjligt på de platser som beviljas bidrag.

Skolverkets redovisning av statsbidraget visar att utnyttjandegraden var 23 procent av anslaget för statsbidraget för branschskolor 2021/22. Anslaget för läsåret 2021/22 var 34 500 000 kronor. Enligt Skolverkets beräkning om skolornas maximala mottagningskapacitet var anslaget överdimensionerat.

Utredningen föreslår inga begränsningar i elevantal för en skolhuvudman att ansöka om statsbidrag. Om statsbidraget blir över sökt är det Skolverket som gör urvalet av utbildningsplatser som tilldelas statsbidrag. Utredningen delar den bedömning som Skolverket gör i sin utvärdering av försöksverksamheten om att Skolverket då ska sträva efter att fördela statsbidraget så att det främjar en så god geografisk spridning som möjligt av utbildning inom de aktuella yrkesområdena.

9.6.1 Uppföljning och kvalitetssäkring

Förslag: Statens skolverk ska i samband med sin årsredovisning till Regeringskansliet redogöra för hur bidraget har använts.

Huvudmän som har tagit emot statsbidrag ska bidra till uppföljningen av utbildningen.

Försöksverksamheten med branschskolor följdes upp och utvärderades löpande i syfte att ha underlag inför ett eventuellt permanentande. Redovisningen av detta har varit ett viktigt underlag för utredningens bedömningar och förslag.

Det ingår i Skolverkets instruktion att följa upp elevers utbildning och etablering samt följa upp och utvärdera de statliga bidrag som myndigheten administrerar.²⁸ Det är dessutom så att behovet

²⁸13 § Förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

och erbjudandet av yrkesutbildning skrivs fram i underlagen för planering och dimensionering som sker var tredje år.

Utredningens förslag om uppföljning av statsbidraget som ska stimulera yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden innebär att Skolverket ska följa upp vilka program och inriktningar som statsbidraget har använts till, vid vilka skolor eleverna har fått sin undervisning, hur könsfördelningen ser ut bland de eleverna för vilkas undervisning statsbidraget beviljats samt i vilken utsträckning som de elever som har slutfört sin utbildning är sysselsatta i arbete inom yrkesområdet.

Huvudmän som har tagit emot statsbidrag enligt denna förordning ska medverka i den uppföljning av utbildningsverksamheten som bestäms av Skolverket och lämna de uppgifter som verket begär.

Förslaget om statsbidragets utformning liknar det statsbidrag som var kopplat till försöksverksamheten med branschskolor. Det var en försöksverksamhet som pågick under fem år. Hur länge ett statsbidrag behövs för att stimulera utbudet av yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden har utredningen svårt att bedöma. Nyligen genomförda förändringar inom gymnasial yrkesutbildning²⁹ tillsammans med utredningens förslag om yrkesutbildning på entreprenad bör kunna bidra till att fler utbildas inom både små och stora yrkesområden som är i behov av arbetskraft. Detta är något som en kommande uppföljning av statsbidraget bör kunna svara på.

Kvalitetssäkring

När det gäller kvalitetsperspektivet ser utredningen att samma kravställning om likvärdighet och kvalitet finns på all utbildning och att det därför inte finns argument för att utbildning bedriven på entreprenad skulle omfattas av andra bestämmelser. Däremot kan det finnas ett behov att uppdra till Statens skolinspektion att särskilt följa upp den utbildning som bedrivs på entreprenad.

Ett resonemang kring kvalitetssäkring av utbildning på entreprenad förs också i förarbetena till nya skollagen. Där lyfts att lagen om entreprenadförhållanden i skolan inte tar ställning till

---

²⁹ Nya bestämmelser om att gymnasieskolans yrkesprogram ger grundläggande behörighet till högskola och universitet samt regional planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

vem som får anlitas för att utföra undervisningen på entreprenad. Entreprenören svarar för huvudmannens räkning för den undervisning som uppdraget omfattar. Det ankommer på huvudmannen att försäkra sig om att undervisningen håller erforderlig kvalitet och genomförs i enlighet med de nationella styrdokumenterna för skolformen. Verksamheten är därutöver föremål för den tillsyn som bedrivs av Skolinspektionen.

10 Yrkesprov

I utredningens uppdrag ingår att analysera om obligatoriska eller frivilliga yrkesprov på gymnasial nivå bör införas samt vid behov föreslå hur detta kan regleras. Om utredaren föreslår att obligatoriska eller frivilliga yrkesprov ska införas ska arbetslivet ges en tydlig roll i utvecklingen och genomförandet av proven.

Under åren 2018–2021 genomförde Statens skolverk tillsammans med 21 branscher en försöksverksamhet med yrkesprov. Erfarenheter från den försöksverksamheten presenteras i detta kapitel tillsammans med olika exempel på pågående arbeten med framtagande och genomförande av yrkesprov inom olika branscher.

Utredningen presenterar nedan den analys som ligger till grund för förslag på hur yrkesprov på gymnasial nivå skulle kunna utgöra en del av utbildningen och hur arbetslivet utgör en viktig del av yrkesprovets framtagande och genomförande.

10.1 Försöksverksamheten med yrkesprov

Skolverket fick i sitt regleringsbrev för 2017 i uppdrag att analysera om och i så fall på vilket sätt yrkesprov kan utveckla yrkesutbildningen i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt i gymnasieskolans nationella yrkesprogram och introduktionsprogram. I mars 2017 redovisade Skolverket sin analys¹ och 2018 påbörjades en försöksverksamhet med yrkesprov.

Skolverket gjorde bedömningen att ett införande av yrkesprov skulle kunna vara en av de insatser som bidrar till att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans. Den bedömningen baserades bland annat på erfarenheter från nordiska grannländer som arbetat med yrkesprov i eller i anslutning till gymnasial utbildning

---

¹ Redovisning av uppdrag om hur yrkesprov kan utveckla yrkesutbildningen, Skolverket 2017.

samt på samtal med bransch- och elevrepresentanter genom de nationella programråden och Sveriges elevkårer.²

Yrkesprov finns redan

Ledamöter som representerar olika branscher i de nationella programråden uppger att det inom alla gymnasiala yrkesprogram finns någon form av yrkesprov, certifiering eller validering som fungerar som ett verktyg som mäter ett visst yrkeskunnande. I vissa fall har proven en lång historia och har delvis anpassats till en gymnasial nivå. I andra fall har proven tillkommit för att branschen vill säkerställa nivån på utbildningen. Yrkesprov kan även vara kopplade till av andra myndigheter uppställda krav för att få utföra vissa arbetsuppgifter. Flera branscher ställer även krav på olika typer av certifieringar för att en person ska få utföra vissa arbetsuppgifter.

Yrkesprov kan stärka samverkan mellan skola och arbetsliv samt yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans

Utöver de numer inrättade nationella och lokala programråden finns inom många yrkesområden också en frivillig samverkan mellan huvudmän, gymnasieskolor och arbetsmarknadens parter för att kvalitetssäkra den gymnasiala yrkesutbildningen. Det kan ske i form av yrkescollege, branschcertifierade skolor och yrkesprov. En beskrivning av dessa frivilliga samverkansmodeller finns att ta del av i Yrkesprogramsutredningen *Välja yrke* (SOU 2015:97).

Den samverkan som sker i nationella- och lokala programråd samt i de mer frivilliga samverkansmodellerna bygger på ett engagemang och ett gemensamt intresse för yrkesutbildningens kvalitet. Både Yrkesprogramsutredningen och Nationella lärlingskommittén³ lyfter fram samverkan mellan skola och arbetsliv som ett sätt att tydliggöra branschens krav på skolans yrkesutbildning och att kvalitetssäkra utbildningarna.

I många branscher är det ytterst de egna yrkesbevisen som säkerställer att en person har rätt kunskaper och kompetenser för att vara anställningsbar. Det innebär att elever som läser vid skolor

---

² Redovisning av uppdrag om hur yrkesprov kan utveckla yrkesutbildningen. Dnr 2017:252.

³ SOU 2011:72: *Gymnasial lärlingsutbildning – med fokus på kvalitet!*

som inte ingår i en branschsamverkan kan exkluderas från möjligheten att visa sina yrkeskunskaper och därmed utkonkurreras. Yrkesprogramsutredningen lyfter fram detta som en viktig anledning till samverkan mellan utbildningsväsendet och branscherna när det gäller kvalitetskriterier. Yrkesprov som en del av yrkesutbildningen kan vara en väg att gå.

Nordiska grannländer inspirerar

Yrkesprov är ingen ny företeelse utan finns redan i många andra länder. Inför försöksverksamheten med yrkesprov gjorde Skolverket en sammanställning av våra nordiska grannländers arbete med yrkesprov. Det konstateras dock att det finns utmaningar i att jämföra och överföra kunskap från andra länders tillämpning av yrkesprov då våra skolsystem ser olika ut.

I både Norge, Finland och Danmark är yrkesprov en del av den gymnasiala yrkesutbildningen. Gemensamt för ländernas yrkesprov är att de är ett resultat av samverkan mellan skola och arbetsliv, baseras på examensmålen och avser att kvalitetssäkra utbildningen och elevens uppnådda kunskaper. Hur proven regleras, var och när proven genomförs samt vem/vilka som bedömer proven skiljer sig åt.

I Norge markerar yrkesprovet, fag- och svenneprov, avslutningen på en godkänd utbildning. Det är en prövningsnämnd som ansvarar för yrkesprovet och prövningsnämnden består av representanter från parterna i arbetslivet.

I Danmark avslutas yrkesutbildningen med ett omfattande gesällprov i verklighetsnära sammanhang och pågår under cirka 3 timmar. Proven genomförs vanligen på skolorna och organiseras av samordningsorganisationer som också utser bedömare av yrkesprovet. Dessa kommer vanligtvis från arbetsgivarorganisation och fackliga organisationer.

I Finland planeras och genomförs yrkesprov per examensdel. Den studerande kan visa sitt kunnande i en examensdel vid ett eller flera tillfällen. Det är också möjligt att visa sitt kunnande i flera examensdelar vid ett och samma yrkesprov.⁴ Yrkesproven kan ske både på skolan och på en arbetsplats och det är yrkeslärare och bedömare från arbetslivet som ansvarar för bedömning av genom-

---

⁴ *Yrkesprov och bedömning av kunnande*, Utbildningsstyrelsen Finland 2018.

fört yrkesprov. Utredningen har tagit del av den senaste utvärderingen av yrkesutbildning i Finland⁵ och även samtalat med representanter från Undervisnings- och kulturministeriet i Finland.⁶

Finland har ett system för yrkesutbildning som ska passa både unga och vuxna. Det är ett kompetensbaserat system som utgår från kvalifikationer beskrivna som resultat av lärande. Lärarna är examinatore. Systemet infördes 2018 och tar i liten utsträckning hänsyn till hur, var, när och av vem eleven lärt sig. Det är elevens kunnande som står i centrum. Det finns ingen normering angående längden på utbildningen. Varje elev utbildar sig i sin takt. Det är inte ovanligt att elever uppnår en kvalifikation på 2,5 år, men då har de utfört delar av utbildningen under sommaren genom sommarjobb på en arbetsplats. Det är utbildningsanordnaren som planerar yrkesproven per examensdel. Planering och genomförandet av yrkesproven ska alltid följa kraven på yrkesskicklighet, målen för yrkeskunnandet och sätten att visa yrkesskicklighet som fastställs i examensgrunderna. Dessa tas fram av utbildningsstyrelsen tillsammans med representanter från arbetslivet.

Under 2021–2022 genomförde Nationella centret för utbildningsutvärdering i Finland en utvärdering av yrkesproven som en del i yrkesutbildningen. Resultatet visar att när det kommer till yrkesprovets kvalitet är de i huvudsak bra. Utvärderingen visar också att den studerande och branscherna är nöjda med yrkesproven. Utvecklingsbehoven är kopplade till planering och genomförande av yrkesproven. Det finns stora skillnader i hur ofta yrkesproven genomförs, platsen de genomförs på och i vilken utsträckning arbetslivet deltar i bedömandet. Det framkommer också i utvärderingen att arbetsplatshandledarnas och den undervisande och handledande personalens kunnande behöver säkerställas.

Yrkesprov kan ge ökad motivation

Erfarenheter från Finland och Norge visar att elevers motivation stärkts genom yrkesprov. Man har sett att avhoppet minskat och genomströmningen ökat. Även Sveriges elevråd (SVEA) menar att yrkesprov skulle kunna bidra till ökad motivation hos elever. Detta

---

⁵ *Yrkesprovets kvalitet och kunnande som påvisats i yrkesproven*, Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) Finland 2023.

⁶ Enligt kontakt med Undervisnings- och kulturministeriet (OKM) i Finland, 24-02-21.

genom att utbildningen tydligare kopplas till arbetslivet och ger eleven en bild av vad som är viktigt att lära sig.

10.1.1 Erfarenheter från försöksverksamheten med yrkesprov

Under 2017 påbörjade Skolverket försöksverksamheten med yrkesprov. Under 2018–2021 genomfördes försöksverksamheten och i februari 2022 redovisade Skolverket sin slutrapport för uppdraget.⁷ Delredovisningarna och slutrapporten ligger till grund för den här sammanfattningen av erfarenheter från försöksverksamheten.

Mål för försöksverksamheten

Ett antal yrkesprov som accepterats av både skola och berörd bransch skulle vid försöksverksamhetens slut ha utformats i samverkan mellan branschföreträdare i de nationella programråden, Skolverket och yrkeslärare. Yrkesproven skulle också prövas av elever inom gymnasial yrkesutbildning. Det fanns en möjlighet att även inkludera gymnasiesärskolan⁸ i försöksverksamheten men inga prov togs fram för den målgruppen.

Det fanns en ambition att ta fram yrkesprov inom olika yrkesområden med olika förutsättningar så att resultatet inte endast skulle baseras på områden där en utvecklad god samverkan och redan framtagna yrkesprov fanns.⁹

Några principer som sattes som en ram för försöksverksamheten var:

- Yrkesprov skulle rymmas inom nuvarande reglering för gymnasial yrkesutbildning.
- Utveckling av yrkesprov skulle utgå från sådant som redan var framtaget, exempelvis befintliga yrkesprov, certifieringar och gymnasiearbetet.
- Yrkesprov fick inte vara förknippade med några kostnader för eleven.

---

⁷ Slutrapport försöksverksamhet med yrkesprov. Skolverket 2022.

⁸ Benämningen anpassade gymnasieskolan trädde i kraft den 2 juli 2023 och ersatte gymnasiesärskolan, jfr prop. 2021/22:162.

⁹ Delredovisning av försöksverksamheten med yrkesprov. Skolverket 2019.

- Det fick inte ställas krav på att skolan eller verksamheten var medlem i någon organisation eller hade viss ägandeform för att yrkesprov skulle kunna användas.
- Framtagande av yrkesprov skulle bygga på gemensamt engagemang från skola eller utbildningsverksamhet och berörd bransch.

Upplägg av försöksverksamheten

Arbetet med att utforma yrkesprov i försöksverksamheten byggde på engagemang och deltagande från en yrkeslärare och en rektor på gymnasieskola/annan utbildningsverksamhet eller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Dessa skulle ha en etablerad branschkontakt som var erkänd av en yrkesnämnd eller motsvarande nationell branschsammanlutning. Yrkesläraren och branschrepresentanten fick i uppdrag att ta fram moment i undervisningen som, ur ett arbetsmarknadsperspektiv, är värdefulla att förevisa i ett yrkesprov.

Försöksverksamheten delades upp i olika omgångar med separata ansökningsperioder. Ansökan från skola/utbildningsverksamhet och bransch om att vilja medverka skickades till Skolverket som gjorde en bedömning av vilka som skulle kunna medverka i försöksverksamheten. Sammanlagt deltog 21 branscher och försöksverksamheten omfattade 32 varianter av yrkesprov, befintliga eller under framtagning.

De nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning hade en central roll i försöksverksamheten då samverkan med branschen kring utformning och prövning av yrkesproven var en viktig princip i försöket. Det var genom programråden som den huvudsakliga informationsspridningen skedde.¹⁰

Genomförande och bedömning av yrkesprov

Flera av de yrkesprov som prövades under försöksverksamheten var redan framtagna yrkesprov som används för att certifiera eller validera elevers kunskaper. Majoriteten av proven utformades på en gymnasieskola men det fanns även yrkesprov utformade för kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. En förutsättning i för-

---

¹⁰ *Delredovisning av försöksverksamheten med yrkesprov*. Skolverket 2019.

söksverksamheten var att proven skulle kunna användas inom båda skolformerna.¹¹

Ett yrkesprov är tänkt att bedöma i vilken utsträckning en elev har tillräckliga kunskaper på gymnasial nivå inom ett visst yrkesområde. De flesta yrkesprov som prövades under försöksverksamheten genomfördes i slutet av utbildningen. Flertalet branschföreträdare lyfte det som en viktig förutsättning för att provet ska kunna visa att eleven är anställningsbar. Yrkesprovet blir en form av kvalitetssäkring på att eleven lärt sig det som är centralt för att kunna arbeta inom yrkesområdet.

Hur yrkesprovet genomförs varierar mellan branscher och utförare. Några yrkesprov hade enbart praktiska moment i genomförandet medan andra prov också kunde kompletteras med digitala och teoretiska moment. Några yrkesprov genomfördes vid ett tillfälle, andra under flera dagar. Innehållet i provet skulle utgå från styrdokumentet. För redan befintliga yrkesprov kunde det innebära att innehållet fick anpassas till den gymnasiala nivån. För alla medverkande innebar det dialog mellan yrkeslärare, branschföreträdare och tjänstemän på Skolverket om examensmål och kursplanernas innehåll.

Var yrkesprovet äger rum varierar också i försöksverksamheten. I huvudsak genomförs yrkesprov på skolan under ledning av lärare och branschföreträdare. Det fanns också de prov som genomfördes på en arbetsplats under elevens arbetsplatsförlagda lärande (apl).

Vem som ska bedöma och vad som ska bedömas vid ett yrkesprov har prövats under försöksverksamheten. Vid de prov som genomfördes under försöksverksamheten var i huvudsak både yrkeslärare och branschföreträdare bedömare och inom några branscher fanns det också en utarbetad certifieringsmodell för bedömare.

Det fanns också en förväntan om att i försöksverksamheten ta reda på om yrkesprovet, liksom dagens gymnasiearbete, ska bedömas med de två betygsstegen E eller F. Flera branscher har redan ett utvecklat yrkesprov där gränsen för att bli godkänd bedöms ligga över nivån för betyget E och menar att betyget E inte är tillräckligt för att uppnå anställningsbarhet. En diskussion om formuleringar i betygskriterier och examensmål fördes under hela försöksverksamheten och från vissa branschrepresentanter framkom-

---

¹¹ *Delredovisning av försöksverksamheten med yrkesprov*. Skolverket 2020.

mer en bristande tillit till den gymnasiala yrkesutbildningen och de betyg som sätts där.¹²

Framtagande av yrkesprov

Under försöksverksamheten arvoderades yrkeslärare för utformning av yrkesprov. Detta med branschen som stöd och ansvarig rektors godkännande. Yrkesprovets utformning påverkade hur tids- och kostnadskrävande de blev. För vissa prov var själva genomförandet den kritiska faktorn på grund av materialåtgång.

Frågor om hur ett yrkesprov ska finansieras om det införs i gymnasieskolan diskuterades i försöksverksamheten. Det handlade bland annat om krav på utrustning och material, tillgång till bedömare och yrkeslärares tid för planering och genomförande av yrkesprov.

Gemensamt ansvar

En slutsats av försöksverksamheten med yrkesprov är att yrkesprov som sker i samverkan mellan utbildningsväsendet och branschen kan främja anställningsbarhet eller möjlighet till försörjning som egen företagare. De som medverkade i försöksverksamheten lyfter fram att det gemensamma ansvaret för framtagande och genomförandet av yrkesprovet bidrar till stärkt samverkan mellan skolan och branschen och ett tydliggörande av vad utbildningarna leder till.

Skolverket konstaterar dock att de stora variationer i yrkesprov som ingått i försöksverksamheten och de behov och önskemål som branscherna ger uttryck för innebär att det inte är möjligt att föreslå en sammanhållen och likvärdig modell för obligatoriska yrkesprov på gymnasial nivå. Skolverket slår också fast att branschens medverkan är en förutsättning för att genom yrkesprov uppnå ökad arbetsmarknadsrelevans för den gymnasiala yrkesutbildningen. Alla yrkesområden har dock inte en given, nationellt accepterad branschorganisation.¹³

Det är tydligt att samverkan och ett gemensamt ansvar för yrkesutbildning är en framgångsfaktor för att tydliggöra vad utbild-

---

¹² *Delredovisning av försöksverksamheten med yrkesprov*. Skolverket 2018.

¹³ *Slutrapport försöksverksamhet med yrkesprov*, Skolverket 2022.

ningarna ska leda till och underlätta elevens övergång till arbetslivet. Försöksverksamheten med yrkesprov och olika branschers samverkansmodeller visar att det i de flesta fall går att komma överens om utformning och bedömning av yrkeskunskaper genom ett yrkesprov. Utmaningar uppstår i vissa delar kopplat till yrkesområden där det saknas en given branschorganisation att samverka med eller där det redan finns ett yrkesprov som inte ryms inom de givna ramarna på den gymnasiala nivån.

10.2 Yrkesprov – en ny beståndsdel i gymnasial yrkesutbildning

Ökad likvärdighet och bättre kvalitet i yrkesutbildningen

Utredningen anser att yrkesprov i förlängningen kan bidra till en ökad likvärdighet och kvalitet. Elever som läser en viss yrkesutgång kommer att provas mot samma uppgifter i hela landet. Förutsättningar för alla elever att kunna genomföra provet, oavsett huvudman och skolenhet, kommer därmed att behöva vara desamma.

Yrkesprov används i dag inom ramen för olika samverkansmodeller där branschen ställer vissa krav på de samverkande skolorna i syfte att uppnå en viss kvalitet. Skolorna får i gengäld stöd och uppbackning från branschen på olika sätt.

De förutsättningar som krävs av skolan för att kunna genomföra yrkesprov bör vara sådana som ligger inom ramen för skolans uppdrag kopplat till styrdokumentet. Yrkesproven bör inte medföra ökade investeringskostnader för skolor men kan tydliggöra en förväntansbild och en minsta gemensam nämnare som i förlängningen bör kunna bidra till ökad likvärdighet och bättre kvalitet på utbildningen.

Branschrepresentanter har i dialog med utredningen och i andra sammanhang framfört stort missnöje med att det finns utbildningsanordnare som inte levererar utbildning av tillräckligt god kvalitet. I det sammanhanget riktas också kritik mot skolmyndigheterna om att de inte i tillräcklig utsträckning bidrar till bättre kvalitet i yrkesutbildningen.

Skolverkets arbete med de nationella programråden hade under förra mandatperiod ett fokus på kvalitet i yrkesutbildning. Det mynnade ut i ett stödmaterial för systematiskt kvalitetsarbete riktat

till huvudmän för yrkesutbildning.¹⁴ De nationella programråden kom fram till att utbildningens relevans, skolans arbetssätt och skolans utrustning är områden inom yrkesutbildningen som är av särskild betydelse för kvaliteten i utbildningen.

*Skolinspektionens granskning av yrkesutbildning
har visat på behov av kvalitetssäkring*

Statens skolinspektion har under senare år haft i uppdrag att granska den gymnasiala yrkesutbildningen på olika sätt.

I oktober 2019 publicerade Skolinspektionen en granskning av undervisningens kvalitet i ämnet djur på naturbruksprogrammet och i ämnet ellära på el- och energiprogrammet.¹⁵ Syftet med granskningen var att undersöka och bedöma om elever på gymnasieskolans yrkesprogram ges förutsättningar att uppnå ett gott yrkeskunnande genom dessa yrkesämnen. Granskningen rörde den skolförlagda delen av undervisningen. Det var den första granskning som Skolinspektionen genomfört med fokus på specifika yrkesämnen och det konkreta yrkeslärandet.

Granskningen visade att majoriteten av skolorna behöver utveckla undervisningen för att eleverna ska ges goda möjligheter att utveckla ett gott yrkeskunnande. Sammantaget bedömer Skolinspektionen att den skolförlagda undervisningen i de granskade yrkesämnena på flera skolor inte ger eleverna möjligheter att utveckla färdigheter och förmågor genom praktiska aktiviteter, tillämpningar och övningar.

Skolinspektionen konstaterar att hälften av skolorna inte utformar arbetsuppgifter så att de blir autentiska och relevanta utifrån sådana arbetsprocesser och rutiner som ryms inom yrkesområdet.

I oktober 2023 publicerades en tematisk tillsyn av yrkesförarutbildningen för tung lastbil och släp inom kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå.¹⁶ 25 av 28 verksamheter som ingick i tillsynen hade brister i utbildningen och hälften av dessa verksamheter hade brister inom mer än ett område. Ett av dessa områden var att verksamheterna inte ger eleverna undervisning

---

¹⁴ *Kvalitet i yrkesutbildning – stödmaterial till systematiskt kvalitetsarbete för gymnasial yrkesutbildning*, Skolverket 2023.

¹⁵ *Undervisning i yrkesämnena djur och ellära*, Skolinspektionen 2019.

¹⁶ *Yrkesförarutbildningen för tung lastbil och släp inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå*, Skolinspektionen 2023.

med de fordonstyper, arbetsmaskiner eller fordonskombinationer som ska ingå i utbildningen.

I maj 2024 publicerades en tematisk granskning som handlar om undervisningens kvalitet i gymnasieskolans yrkesämnen med fokus på ämnena skogsmaskiner och bageri- och konditorikunskap.¹⁷

Den senaste granskningen visar på en positiv utveckling i relation till de tidigare. I rapporten framgår att undervisningen i flera avseenden möter viktiga kvalitetsaspekter. På samtliga granskade skolor får elever i undervisningen utföra arbetsuppgifter som är autentiska och relevanta sett till de aktuella yrkena, vilket därmed ger eleverna möjlighet att utveckla yrkesspecifika kunskaper och färdigheter. Vidare kopplas teori och praktik samman i undervisningen genom bland annat reflektion som kan bidra till ett fördjupat lärande.

Stora skillnader när yrkesutbildningar granskas och jämförs

Utredningen har tagit del av en artikelserie där journalisten Emma Leijnse för Sydsvenskan har granskat yrkesutbildningen.¹⁸ Granskningen, som publicerades våren 2024, illustrerar den bild som branschen målar upp och som Skolinspektionens tidigare granskningar visar.

Problem som lyfts fram i granskningen är framför allt att det är väldigt stora skillnader i den utbildning eleverna får trots att de valt att läsa en och samma utbildning. Det är helt avgörande vilken skola eleven läser vid. Elever som läser naturbruksprogrammet inriktning hästskötare kan mötas av en utbildning som varken har eget stall eller egna hästar. Det händer att elever på bygg- och anläggningsprogrammet inte får kännedom om programmets olika inriktningar och inte ges möjlighet till att pröva yrkesområdets olika delar såsom de har rätt till. Vidare ges en beskrivning av hur elever som läser vård- och omsorgsprogrammet i en del av Malmö får bekanta sig med och öva på den utrustning som de kommer att arbeta med i yrket medan elever i en annan del av Malmö får vänta med dessa moment till de kommer ut i arbetslivet.

---

¹⁷ *Undervisningens kvalitet i gymnasieskolans yrkesämnen fokus på ämnena skogsmaskiner, bageri- och konditorikunskap*, Skolinspektionen 2024.

¹⁸ Granskning: Yrkesprogrammen – Sydsvenskan 2024.

Mot bakgrund av att utbildningsanordnare är olika bra på att erbjuda yrkesutbildning av kvalitet ser utredningen att det kan finnas skolor som bland annat kommer att behöva investera i viss utrustning för att elever ska kunna genomföra yrkesprovet. Elever har rätt till och behöver få öva på de arbetsmoment som kommer att vara vanligt förekommande arbetsuppgifter i yrket. Precis som Skolinspektionens granskningar pekat på är det viktigt att arbetsuppgifterna eleverna gör på skolan utformas så att de blir autentiska och relevanta utifrån sådana arbetsprocesser och rutiner som ryms inom yrkesområdet.

I två av artiklarna presenteras branschens arbete med att försöka påverka yrkesutbildningen till att bli bättre och hålla god kvalitet. På Universitetsholmens gymnasium i Malmö finns VVS- och fastighetsprogrammet. Skolan är ett branschcertifierat VVS-college. Det innebär bland annat att skolan måste följa en checklista för vilken utrustning verkstaden ska innehålla. Avgångseleverna måste genomgå ett kunskapsprov som utgår från vad branschen vill att eleven ska kunna. Branschen och yrkesnämnden har också reglerat elevernas gymnasiearbeten: att beräkna, planera och uppföra ett badrum. Dessutom måste gymnasiearbetet utföras på skolan med branschrepresentanter som medbedömare.

Flera branschrepresentanter beskriver det som att de omvandlar de styrdokument och riktlinjer som Skolverket tar fram till konkreta krav på lokaler, verktyg, omklädningsrum och utbildade lärare.

Jesper Långström, från Sveriges bagare och konditorer, berättar i en av artiklarna att framgångsfaktorer som gjort utbildningen bättre har varit tydligare skrivningar i styrdokumentet och införandet av det yrkesprov som alla elever som läser utbildningen får göra. Yrkesprovet genomförs på elevens skola och granskas gemensamt av både branschorganisationen Sveriges bagare och konditorer samt yrkeslärare. Det har hänt att skolor nekats att göra provet om de inte lever upp till kravet på relevant utrustning.

10.2.1 Yrkesprov ska införas på yrkesprogram i gymnasieskolan och på nationella program med yrkesinriktning i anpassade gymnasieskolan

Förslag: Yrkesprov ska ingå i utbildningen på yrkesprogrammen i gymnasieskolan och därmed i poängplanen för yrkesprogrammen, i yrkesexamen och i det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset.

Yrkesprov får även ingå i utbildningen på yrkesinriktade program i anpassade gymnasieskolan och därmed i poängplanen för anpassade gymnasieskolan och i gymnasiebeviset avseende anpassade gymnasieskolan.

Om det inte finns yrkesprov i gymnasieskolan för den yrkesutgång som eleven har valt ska gymnasiearbete ingå i elevens utbildning. Om det finns särskilda skäl får rektorn besluta att en elev ska genomföra ett gymnasiearbete i stället för ett yrkesprov, även om det finns yrkesprov för den yrkesutgång som framgår av elevens individuella studieplan.

Om det finns yrkesprov i den anpassade gymnasieskolan för det yrkesområde som omfattas av elevens individuella studieplan ska eleven erbjudas att genomföra ett yrkesprov i stället för ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola.

Yrkesprov ska ingå i yrkesprogrammen i gymnasieskolan

Mot bakgrund av den erfarenhet som redan finns av yrkesprov i olika samverkansmodeller, i försöksverksamheten med yrkesprov samt andra länders utvärderingar föreslås att yrkesprov införas inom nationella yrkesprogram omfattande 1 900, 2 700 och 2 800 poäng. Utredningen bedömer att yrkesprov kan bidra till att höja kvaliteten och likvärdigheten i utbildningen, samt ge ökad motivation hos enskilda individer. En av utredningens utgångspunkter är att ett tydligt syfte med utbildningen och en uttalad förväntan om vad eleven ska prestera är viktigt för elevens engagemang och för att nå ett lyckat resultat.

Yrkesprov får även ingå i utbildningen på yrkesinriktade program i anpassade gymnasieskolan

Utbildningen i den anpassade gymnasieskolan består av nationella och individuella program. Det finns nio nationella program, varav sju är yrkesinriktade. Anpassade gymnasieskolan ska ge elever med intellektuell funktionsnedsättning en för dem anpassad utbildning som ska ge en grund för fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utredningen anser att de argument som lyfts för ett införande av yrkesprov i gymnasieskolan även gäller för anpassad gymnasieskola. Samverkan mellan skola och arbetsliv där utbildningens innehåll och förväntan på elevens kompetenser efter avslutad utbildning tydliggörs kommer att kunna underlätta etablering, höja kvaliteten och tydliggöra utbildningens innehåll även för nationella program med yrkesinriktning i anpassad gymnasieskola.

Vilka ramar ska gälla för yrkesprov?

Utredningen anser att de principer som gällde för yrkesprov under försöksverksamheten ska gälla även vid införandet av yrkesprov.

Yrkesprovet ska ingå i poängplanen för yrkesprogrammen samt som krav för yrkesexamen och det gymnasiala yrkesutbildningsbeviset. Yrkesprov får även ingå i poängplanen för anpassade gymnasieskolan och i gymnasiebeviset avseende anpassade gymnasieskolan.

I övrigt ska följande ramar för yrkesprov inom gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan gälla:

- Yrkesprovet ska rymmas inom regleringen för gymnasial yrkesutbildning. Det innebär att styrdokumentet för den aktuella utbildningen inom respektive skolform ska styra innehållet i respektive yrkesprov.
- Yrkesprovet får inte vara förknippat med kostnader för eleven.
- Yrkesprovet ska vara neutralt i förhållande till skolors ägarförhållanden.

- Yrkesprovet är ett gemensamt engagemang från skola och arbetsliv vilket innebär att Skolverket tillsammans med ledamöter i de nationella programråden ska ta fram yrkesprov.

Trots att det var möjligt att i försöksverksamheten med yrkesprov ta fram prov för yrkesinriktade program i den anpassade gymnasieskolan gjordes det inte. Det innebär att arbetet med att ta fram yrkesprov på rätt nivå för den skolformen kommer att ta längre tid.

En annan skillnad mellan dessa skolformer ska göras vid tillämpning av yrkesprov. Inom gymnasieskolan ska ett yrkesprov ingå i de fall det för yrkesutgången finns ett nationellt framtaget yrkesprov. I andra fall ersätts det av ett gymnasiearbete. Inom den anpassade gymnasieskolan får eleven valfritt göra yrkesprovet som ett alternativ till gymnasiearbetet.

Om det inte finns ett yrkesprov ska eleven göra ett gymnasiearbete

Utredningen föreslår att gymnasiearbetet finns kvar som ett alternativ till yrkesprov. Det är utredningens bedömning att det kan finnas några scenarion som skulle kunna motivera att en viss yrkesutgång saknar ett nationellt fastställt yrkesprov:

- Det saknas en överenskommelse mellan skolan och arbetslivet om hur yrkesprovet ska utformas. Det kan till exempel handla om att yrkesprov som redan har tagits fram av branschen inte följer de principer som ska råda för ett nationellt fastställt yrkesprov.
- Det saknas en branschorganisation eller arbetslivsföreträdare som kan bistå Skolverket i framtagandet av yrkesprovet.
- Det pågår ett framtagande eller en utveckling av yrkesprovet.

Mot bakgrund av detta behöver det även fortsättningsvis vara möjligt för en elev att genomföra gymnasiearbetet som ett alternativ till yrkesprov.

Yrkesprov är en utveckling av gymnasiearbetet. Målen för yrkesprovet ska precis som målen för gymnasiearbetet ingå i examensmålen för dagens yrkesprogram, de yrkesutbildningsmål utredningen föreslår för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng (se kapitel 5) respektive programmålen i anpassade gymnasieskolan

och ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter. Innehållet i gymnasiearbetet styrs i huvudsak av skolan och eleven på lokal nivå. Nationellt fastställda yrkesprov kommer att vara ett resultat av en samverkan mellan Skolverket och berörda branschorganisationer. I försöksverksamheten med yrkesprov medverkade även lärare och rektorer i framtagandet. Erfarenheter av försöksverksamheten talar för att det är professioner som kommer att vara viktiga bollplank för de nationella programråden när det gäller utveckling av yrkesprov.

En elev som inte fått godkänt på sitt yrkesprov ska ha rätt att genomgå en prövning i det yrkesprov som ingår i elevens individuella studieplan.¹⁹

Individuella undantag

Yrkesprov ska alltid vara huvudregeln inom gymnasieskolan när det finns yrkesprov för den yrkesutgång som elevens individuella studieplan leder till. Vår bedömning är dock att det behöver finnas en möjlighet att göra individuella avvikelser från huvudregeln.

Intentionen med yrkesprov är att tydliggöra vilket yrkeskunnande som är centralt för ett visst yrkesutövande och på så vis bidra till att fler elever är bättre förberedda för etablering på arbetsmarknaden.

För att minska risken att yrkesprovet blir ett hinder för enskilda individer att genomföra sin utbildning ser utredningen ett behov av att möjliggöra för rektor att vid vissa särskilda skäl tillåta eleven att göra ett gymnasiearbete i stället för yrkesprovet.

Dessa särskilda skäl kan ha en koppling till elevens personliga förhållanden, som exempelvis långvarig sjukdom eller psykisk ohälsa. Det kan också handla om elever som fått betyget F på sitt gymnasiearbete, till exempel innan yrkesprov infördes, och vill genomgå en prövning. Enligt huvudregeln ska elever efter införandet av yrkesprov göra ett sådant om det finns ett föreskrivet yrkesprov. Utredningen anser att i de fall karaktären på elevens tidigare gymnasiearbete skiljer sig stort från ett framtaget yrkesprov bör rektor kunna göra en bedömning att eleven av särskilda skäl får göra en prövning i form av gymnasiearbetet i stället för yrkesprovet, om eleven hellre vill det.

---

¹⁹ 15 kap. 28 § skollagen (2010:800).

10.2.2 Yrkesprovets innehåll och omfattning

Förslag: Yrkesprov ska omfatta en uppgift om 100 gymnasiepoäng. Yrkesprov i anpassade gymnasieskolan ska omfatta en uppgift om 100 gymnasiepoäng i anpassade gymnasieskolan.

Mål för yrkesprovet ska ingå i examensmålen och yrkesutbildningsmålen²⁰ för respektive yrkesprogram i gymnasieskolan samt i respektive programmål för nationella program med yrkesinriktning i anpassade gymnasieskolan.

Målen för yrkesprovet i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan

Utredningens förslag är att yrkesprovet ska motsvara ett gymnasiearbete i poängomfattning. Gymnasiearbetet ingår i utbildningen på nationella program i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan och är en uppgift om 100 gymnasiepoäng som eleven ska utföra.

Målen för yrkesprovet i gymnasieskolan

Det ska för yrkesprov, i likhet med vad som gäller för gymnasiearbetet, vara examensmålen och yrkesutbildningsmålen som styr utformningen och innehållet i dem. I samtliga examensmål för yrkesprogrammen framgår det i dag av målet för gymnasiearbetet att det ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången och pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Utredningen anser att dessa formuleringar även ska gälla yrkesprov. Det innebär att begreppet yrkesprov ska skrivas in i samtliga examensmål och yrkesutbildningsmål för yrkesprogrammen i gymnasieskolan så att det blir tydligt att det är samma mål för yrkesprovet som för gymnasiearbetet.

Med *yrkesprov* inskrivet i examensmålen och yrkesutbildningsmålen anser utredningen att skrivningen om mål för gymnasiearbetet i examensmålen och yrkesutbildningsmålen bör lyda:

---

²⁰ Yrkesutbildningsmål föreslås för de yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng som utredningen föreslår i kapitel 5.

Mål för gymnasiearbetet eller yrkesprovet

Gymnasiearbetet eller *yrkesprovet* ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. Det ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiearbetet eller *yrkesprovet* ska utföras på ett sådant sätt att eleven planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

Det framgår av läroplanen att det är skolans ansvar att varje elev på ett nationellt yrkesprogram inom gymnasieskolan ges möjlighet att uppnå dels kraven för en yrkesexamen som innebär att eleven har uppnått en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet, dels de kunskaper som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.²¹

I Skolverkets arbete med att ta fram eller revidera ämnesplaner och examensmål är branschrepresentanterna i de nationella programråden viktiga aktörer för att bidra till rådens förståelse av vad som är av branschen en godtagbar nivå av yrkeskunnande.

Genom att branschföreträdare och Skolverket i de nationella programråden kommer överens om vilka kunskaper som är centrala för anställningsbarhet, och därmed bör ingå i ett yrkesprov, kommer det att bli tydligare för eleven vad den valda yrkesutgången ska leda till och för blivande arbetsgivare att eleven har uppnått kunskaper för att vara anställningsbar.

I försöksverksamheten med yrkesprov, i utredningens samtal med branschrepresentanter och i uppföljningar av andra länders yrkesprov blir det tydligt att yrkesprovet i huvudsak bör vara praktiskt för att uppfylla syftet. Utredningen har dock uppfattat att det finns delar i ett yrkesprov som kan vara av mer teoretisk karaktär.

Ett exempel på detta är elsäkerhetsprovet²² som är ett delprov och görs av elever som läser sista året på el- och energiprogrammet eller en vuxenutbildning till elektriker. Provet innehåller frågor om elsäkerhet och skötsel av elanläggningar. Det är teoretiskt men har en tydlig koppling till yrket.

Utredningen ser också att den praktiska tillämpningen av yrkesproven med fördel kan diskuteras i de lokala programråden.

---

²¹ Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, del 2.1.

²² <https://ecy.com/larare-och-syv/nationellt-branschprov/elsakerhetsprovet/>.

Målen för yrkesprovet i anpassade gymnasieskolan

Det ska för yrkesproven i anpassade gymnasieskolan, i likhet med vad som gäller för gymnasiearbetet, vara programmålen som styr utformning och innehållet i dem. I programmålen för de nationella programmen med yrkesinriktning i den anpassade gymnasieskolan framgår av målet för gymnasiearbetet att det ska visa att eleven kan utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter mot ett mer eller mindre avgränsat yrkesområde. Utredningen anser att dessa formuleringar även ska gälla för yrkesprov. Det innebär att begreppet yrkesprov ska skrivas in i samtliga programmål för de nationella programmen med yrkesinriktning i den anpassade gymnasieskolan så att det blir tydligt att det är samma mål för yrkesprovet som för gymnasiearbetet.

Det framgår av läroplanen för den anpassade gymnasieskolan att det är skolans ansvar att varje elev i anpassade gymnasieskolan ges möjlighet till förberedelse för etablering på arbetsmarknaden.²³

I Skolverkets arbete med att ta fram eller revidera ämnesplaner och programmål är branschrepresentanterna i de nationella programråden viktiga aktörer för förståelsen hur yrkesområden kan utformas som kan vara framtida arbetsuppgifter och arbetsplatser för elever som läser ett nationellt yrkesinriktat program i den anpassade gymnasieskolan.

Hur sysselsättningen ser ut för elever som lämnat anpassade gymnasieskolan finns redovisat i avsnitt 3.4.2. Utredningen har fört samtal med Skolverkets experter för skolformen och de menar att det behöver göras insatser för att stärka elevernas ställning på arbetsmarknaden.²⁴ Det finns föreställningar om målgruppens svårigheter som behöver utmanas. Elever som läser anpassade gymnasieskolans nationella program är en heterogen grupp. Det finns elever som i dag läser ämnen från gymnasieskolans nationella program, som behöver utmanas och få utökade möjligheter att visa sina kunskaper. Det finns också behov av att skolan och arbetslivet tillsammans tydliggör vad utbildningarna kan leda till.

---

²³ Förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för anpassade gymnasieskolan, del 2.1.

²⁴ Samtal med Skolverket, 20 mars 2024.

Yrkesproven innebär en högre grad av styrning

Även om gymnasiearbetet styrs av examensmålen så uppfattar utredningen att det har funnits en relativt hög grad av frihet för elever att komma fram till hur gymnasiearbetet ska utformas. Införandet av yrkesprov kommer att innebära en nationell styrning där branscherna och Skolverket kommer att formulera hur elever ska förevisa sitt yrkeskunnande. Detta kommer att innebära att elevens inflytande kommer att bli mindre.

När gymnasiearbetet infördes ansåg regeringen att yrkesprogrammen inte bara ska förbereda för anställning utan även stimulera till eget företagande (prop. 2008/09:199). Regeringen ansåg vidare att det därför kan vara lämpligt att pröva elevers yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer. I examensmålen för yrkesprogrammen finns därför en upplysningsbestämmelse om att gymnasiearbetet kan genomföras i företagsliknande arbetsformer. Skolverket har också presenterat exempel på hur elever kan välja att göra detta.

När yrkesprov införs kommer, som framgått ovan, frihetsgraden för elever att välja hur yrkesprovet ska genomföras att minska. Utredningen bedömer att det kan finnas yrkesprogram där branschen vill att yrkesprovet ska genomföras i företagsliknande former och det kommer då att framgå av de nationellt beslutade ramarna för yrkesprovet. Mot den bakgrunden anser utredningen att upplysningsbestämmelsen om företagsliknande arbetsformer är överflödigt och det kan övervägas att det kan tas bort. I de fall eleven gör ett gymnasiearbete så finns det inget som hindrar att eleven tillämpar företagsliknande arbetsformer även om upplysningsbestämmelsen tagits bort.

10.2.3 Genomförandet av yrkesprov samt bedömning och betygsättning

Förslag: Yrkesprovet ska utföras på ett sådant sätt att eleven får planera, genomföra och utvärdera det. Yrkesprovet kan genomföras på elevens apl-plats.

Efter genomfört yrkesprov ska betyg sättas. Som betyg på yrkesprov i gymnasieskolan ska någon av beteckningarna E eller F användas. Betyget E ska användas om en elev har klarat yrkesprovet. I annat fall ska betyget F användas. Som betyg på yrkesprovet i anpassade gymnasieskolan ska betyget E användas om eleven har nått målen för yrkesprovet annars ska betyg inte sättas. Om en elev i gymnasieskolan har genomfört yrkesprovet och fått betyget E ska huvudmannen inte vara skyldig att låta eleven att genomföra det igen. Om en elev i anpassade gymnasieskolan inte har fått betyget E har eleven rätt att göra om yrkesprovet en gång.

Rektorn ska utse en lärare som är ansvarig för yrkesprovet. Yrkesprovet ska betygsättas av en lärare samt av en medbedömare med erfarenhet av det yrkesområde som yrkesprovet avser. I föreskrifterna om yrkesprov ska Skolverket, efter samråd med berört nationellt programråd, ange vilken kompetens som krävs för att utses som medbedömare för respektive yrkesprov.

Betyg i yrkesprovet ska dokumenteras i betygskatalogen och finnas med i elevens examensbevis, gymnasiala yrkesutbildningsbevis och studiebevis från gymnasieskolan samt i gymnasiebeviset från anpassad gymnasieskola.

En elev i gymnasieskolan som inte har godkänt betyg på yrkesprovet ska ha rätt att genomgå prövning i det yrkesprov som ingår i elevens individuella studieplan.

Ett yrkesprov kommer att ta olika lång tid att genomföra och kan utföras i skolmiljö eller på en arbetsplats under apl. Några yrkesprov kan komma att innehålla uppgifter som utförs vid flera olika tillfällen och äga rum över flera dagar medan andra kan genomföras under en och samma dag. Det är karaktären på yrkesutgången eller yrkesinriktningen och de uppgifter som yrkesprovet omfattar som styr längden och tidsåtgången på respektive yrkesprov.

För alla yrkesprov ska det inom de 100 gymnasiepoängen finnas utrymme för förberedelse, planering och uppföljning av yrkesprovet.

För en elev som fått godkänt betyg, det vill säga betyget E, på sitt yrkesprov och som uppfyller övriga krav för en yrkesexamen ska det utfärdas ett examensbevis. För de yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng som utredningen föreslår ska det på motsvarande sätt utfärdas ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis (se kapitel 5). En elev som inte fått godkänt på sitt yrkesprov, ska liksom för dagens gymnasiearbete, ha rätt att genomgå en prövning i det yrkesprov som ingår i elevens individuella studieplan.

Om en elev i gymnasieskolan har genomfört yrkesprovet och fått betyget E är huvudmannen inte skyldig att erbjuda eleven att genomföra det igen.

Exempel på hur yrkesprov genomförs och bedöms i dag

Utredningen har tagit del av exempel på hur elever redan i dag genomför branschernas egna yrkesprov som sitt gymnasiearbete. Det gäller till exempel elever som läser till elektriker vid ett ETG-college och för många elever som läser till fordonslackerare. Elever får tid och utrymme i sin undervisning till förberedelse och övning inför provet.

Syftet med yrkesprovet är att tydliggöra vilket yrkeskunnande som är centralt för ett visst yrkesutövande. Det bör i förlängningen kunna bidra till att fler elever är bättre förberedda för etablering på arbetsmarknaden. Yrkesprov skiljer sig därmed från de nationella prov som genomförs i gymnasieskolan som har som syfte att stödja betygsättningen.

I försöksverksamheten med yrkesprov och i den utvärdering som genomförts av yrkesprov i Finland²⁵ framkommer att kunskap hos en yrkeskunnig representant från arbetslivet är en viktig del av bedömningen av yrkesprovet. Vid de yrkesprov som används av branschen och vissa skolhuvudmän i dag medverkar alltid en eller flera av branschen utsedda bedömare. Yrkeslärare är också delaktiga i processen.

---

²⁵ *Yrkesprovets kvalitet och kunnskap som påvisats i yrkesproven*, Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) Finland 2023.

I Finlands modell för genomförande av yrkesprov ska en yrkeslärare och en arbetslivsrepresentant (ofta elevens arbetsplatshandledare) tillsammans bedöma elevens insats. Arbetsplatshandledare genomgår utbildning för detta. Det är en kriterierelaterad bedömning där också elevens självskattning är ett viktigt verktyg.

I utvärderingen av den finska modellen framkommer att arbetslivet medverkar som bedömare i 73 procent av fallen. Sannolikheten att arbetslivet medverkar ökar då yrkesproven genomförs på arbetsplatsen. En tydlig majoritet av yrkesproven i Finland genomförs på detta sätt men inom vissa yrkesområden sker de flesta yrkesprov i skolmiljön.

I försöksverksamheten med yrkesprov och i den branschsamverkan som vissa skolor ingår genomförs yrkesprov i huvudsak på skolenheten.

Lärare ansvarar och bedömer tillsammans med yrkeskunnig medbedömare

Utredningens föreslår att rektor, i likhet med vad som gäller för genomförande av gymnasiearbetet, ska utse en ansvarig lärare för yrkesprovet. Det är den ansvarige läraren som ansvarar för betygssättning men det ska finnas en medbedömare som har erfarenhet av det yrkesområde som yrkesprovet handlar om. Det kan vara den handledare som eleven har under sitt arbetsplatsförlagda lärande, men det kan också vara en från branschen utsedd eller certifierad bedömare. Detta kan se olika ut för olika branscher och det behöver framgå av föreskrifterna för yrkesproven.

I dag ska betyg på gymnasiearbetet och gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola beslutas av den ansvariga läraren efter att en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som arbetet avser har yttrat sig. För en elev på ett yrkesprogram ska medbedömaren ha erfarenhet av det yrkesområde som gymnasiearbetet avser. När gymnasiearbetet eller gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola helt eller delvis har genomförts som arbetsplatsförlagt lärande ska handledaren vara medbedömare.²⁶ Utredningen anser att Skolverket efter samråd med det berörda nationella programrådet, bör meddela föreskrifter om vilken kompetens som krävs

---

²⁶ 8 kap. 1 e § gymnasieförordningen (2010:2039).

för att utses till medbedömare av ett yrkesprov för en yrkesutgång eller yrkesområde. Genom att ta ett gemensamt ansvar för yrkesprovet kan skola och arbetsliv tydliggöra vad utbildningarna kan leda till och därmed underlätta övergången till arbetslivet för eleverna.

Genomförandet av yrkesprovet ska vara kostnadsfritt för eleven. Detta framgår redan av 15 kap. 17 § skollagen som anger att utbildningen i gymnasieskolan ska vara avgiftsfri.

Utredningen anser att Skolverket bör föreskriva nationellt framtagna yrkesprov (se avsnitt 10.2.5). Det är ett sätt att styra vilka förutsättningar som bör finnas för att genomföra de olika yrkesproven. Syftet är likvärdiga yrkesprov i hela landet.

Å ena sidan skulle det kunna innebära att yrkesproven kan bli kostnadsdrivande. Å andra sidan är det enligt utredningen rimligt att skolor som bedriver yrkesutbildning har möjlighet att pröva om elever behärskar vanligt förekommande arbetsuppgifter. I avsnitt 9.2 föreslår dock utredningen hur huvudmän kan upplåta till annan huvudman att genomföra del av en yrkesutbildning, till exempel yrkesprovet, på entreprenad. Det var en möjlighet som tillämpades under försöksverksamheten med branschskolor.

Utredningen har uppfattat att skolhuvudmän och branschföreträdare anser att det är viktigt att eleven har möjlighet att på skolan öva och förbereda sig för arbetslivet i autentiska och relevanta arbetsituationer. Samtidigt visar Skolinspektionens granskningar att det är en brist hos vissa skolhuvudmän.

10.2.4 Dokument efter avslutad utbildning

Förslag: Ett examensbevis, gymnasialt yrkesutbildningsbevis eller studiebevis får inte innehålla både ett yrkesprov och ett gymnasiearbete.

Betyg i yrkesprovet ska dokumenteras i betygskatalogen och finnas med i elevens examensbevis, gymnasiala yrkesutbildningsbevis, studiebevis och i gymnasiebevis från anpassad gymnasieskola.

En elev kan inte räkna resultatet av både ett yrkesprov och ett gymnasiearbete som en del av sin yrkesutbildning. Det är resultatet av antingen yrkesprovet eller gymnasiearbetet som dokumenteras i examensbevis, gymnasiala yrkesutbildningsbevis eller studiebevis.

10.2.5 Skolverket fastställer yrkesproven – i nära samarbete med branscherna

Förslag: Skolverket ska efter samråd med berört nationellt programråd meddela föreskrifter om yrkesprov för respektive yrkesutgång i gymnasieskolan och respektive yrkesområde i anpassade gymnasieskolan.

Föreskrifterna ska utgå från målen för yrkesprov i examensmålen och yrkesutbildningsmålen för yrkesprogram i gymnasieskolan och från målen för yrkesprov i programmålen för yrkesinriktade program i anpassade gymnasieskolan och ange

- yrkesprovets utformning och innehåll,
- planen för bedömning av yrkesprovet, samt
- benämningen på det intyg som eleven ska få efter ett genomfört godkänt yrkesprov.

Yrkesprov – ett resultat av samverkan mellan skola och arbetsliv på nationell nivå

Mot bakgrund av Skolverkets roll i försöksverksamheten med yrkesprov och andra länders erfarenhet av yrkesprov bedömer utredningen att Skolverket bör få ett bemyndigande att i dialog med de nationella programråden fastställa att vissa förutsättningar ska gälla för genomförandet, innehållet och en plan för bedömning av ett nationellt framtaget yrkesprov.

Utredningen bedömer att det inte behöver skrivas in ett särskilt bemyndigande i skollagen för regeringen eller Skolverket att meddela föreskrifter. Den möjligheten finns redan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

I försöksverksamheten med yrkesprov blev det tydligt att olika branscher och utbildningen inom de olika yrkesutgångar som fanns representerade har olika förutsättningar och behov. Det är inte möjligt att konstruera ett yrkesprov som ser lika ut för alla yrkesutgångar. Föreskrifterna för de olika yrkesproven kommer därför att se olika ut. Utredningen anser att det i föreskrifterna behöver framgå vilka förutsättningar som ska gälla för genomförandet av yrkesprovet, innehåll i yrkesprovet och plan för bedömning av yrkesprovet.

Det är viktigt att skolhuvudmännen, som ska se till att yrkesprovet genomförs, får tid på sig att planera för genomförandet. Det kommer krävas en implementering av yrkesprov under ledning av Skolverket och företrädare för berörd bransch. Ett rimligt scenario är att framtagna föreskrifter börjar gälla och implementeras inför höstterminen det läsår som yrkesprovet ska börja tillämpas.

Det ska tas fram yrkesprov även för den anpassade gymnasieskolans yrkesinriktade nationella program

Trots att det var möjligt att inkludera målgruppen för den anpassade gymnasieskolan i försöksverksamheten med yrkesprov togs det inte fram några yrkesprov för den skolformen. Utredningen anser dock att Skolverket tillsammans med de nationella programråden har rätt kunskap och rätt förutsättningar för framtagande av yrkesprov för skolformen. Då processen med att ta fram yrkesprov för den anpassade gymnasieskolan inte är påbörjad kommer arbetet att ta längre tid. Utredningen anser dock att arbetet bör prioriteras.

I samband med att Skolverket publicerade rapporten *Sysselsättning efter anpassad gymnasieskola* uttalade sig myndigheten om vikten av ett samlat ansvar för att fler elever ska komma i arbete. Skolhuvudmännen, Skolmyndigheterna, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har olika ansvar och roller kopplat till målgruppen.²⁷

Försäkringskassan släppte en rapport i början av året som redogör för projektet ”Unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning på arbetsmarknaden – framgångsfaktorer för förvärvsarbete och därmed minskat beroende av socialförsäkringen”.²⁸ Syftet med projektet har varit att öka kunskapen om framgångsfaktorer för hållbar anknytning till arbetsmarknaden för unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning.

I projektet har man bland annat genomfört intervjuer med elever. Centralt för unga med IF, liksom för alla unga vuxna, är att få en första anknytning till arbetsmarknaden och få möjlighet till ett första arbete. De intervjuade lyfte fram betydelsen av att få möjlighet att prova olika arbeten och arbetsuppgifter. Studien visar

---

²⁷ Samlat ansvar viktigt för att fler ska få jobb efter anpassad gymnasieskola – Skolverket, hämtat 24-05-16.

²⁸ *Att få och behålla ett arbete – Hållbarhet i arbetslivet för personer med intellektuell funktionsnedsättning*, Försäkringskassan 2024:2.

också att en relativt stor andel av de som hade en anknytning till arbetsmarknaden och fått ett förvärvsarbete fortsatte vara kvar i arbete över tid.

Exempel på gymnasiearbeten och yrkesprov i gymnasieskolan

I Skolverkets kommentarmaterial till reformen 2011²⁹ och i den introduktion till gymnasiearbetet³⁰ som Skolverket tagit fram finns exempel på gymnasiearbetets utformning, innehåll och förslag på hur arbetet kan bedömas. Detta har tagits fram i samverkan med de nationella programråden.

Utredningen har kännedom om att branscher arbetar för att utveckla befintliga yrkesprov och att det tas fram nya, bland annat för naturbruksprogrammets inriktning skogsbruk. I samtal med representanter från Gröna arbetsgivare, Skogsbrukets yrkesnämnd och Skolverket gällande detta prov beskrivs processen där representanter från branschen, yrkeslärare och tjänstemän på Skolverket för samtal om vad provet ska innehålla, hur det ska utföras och vem som ska bedöma elevens prestation. Dessa samtal har en tydlig utgångspunkt i styrdokumentet och vittnar om hur framtagandet kan skapa en förståelse för olika roller och leda till mer realistiska och rimliga utgångspunkter i samverkan mellan skola och arbetsliv.

Dialogen som uppstår mellan skola och arbetsliv kring utbildningens innehåll och relevans är en central del i utvecklingen av yrkesutbildningen. Det framgår i tidigare utredningar och i den här utredningens samtal med olika branschföreträdare.

Dokumentation efter avklarat yrkesprov

Som nämnts tidigare förekommer yrkesprov redan i dag och eleven får ett dokument som styrker ett avklarat yrkesprov. Dessa dokument har olika benämningar. Utredningen har övervägt att föreslå en benämning på ett avklarat yrkesprov men anser att det är en fråga för de nationella programråden att diskutera. Det är möjligt att det även i fortsättningen behöver finnas olika benämningar men

---

²⁹ *Gymnasieskola 2011*, Skolverket 2011.

³⁰ https://www.skolverket.se/download/18.49f081e1610d8875002ef3/1517836682447/Introduktion_till_gymnasiearbetet_for_yrkesprogram.pdf.

utredningens bedömning är att det vore bra med ett enhetligt begrepp för att skapa tydlighet i vad ett avklarad yrkesprov innebär. Det ska framgå i föreskrifterna vilken dokumentation som följer efter avklarad yrkesprov.

Stärkt koppling mellan skola och arbetsliv kan bidra till ökad kvalitet

När yrkesexamen infördes 2011 var syftet bland annat att öka tydligheten i vad utbildningarna skulle leda till. En yrkesutbildning skulle förbereda eleven för anställning direkt efter examen. Förändringar i samband med reformen syftade också till att göra branschorganisationer och andra avnämare mer delaktiga i arbetet med att ta fram vilka ämnen och kurser som eleven skulle ha godkänt i för att garantera elevens kunskaper efter avslutad utbildning.

De nationella- och lokala programråden inrättades och exempel på vad som skulle diskuteras i råden, utöver innehåll i ämnen och kurser, var förslag på upplägg för ett gymnasiearbete. Det finns angivet i förarbetena men är inte något som lyfts fram i bestämmelserna.

I Skolverkets redovisning av uppdraget om att inrätta nationella programråd³¹ framkommer att samråd genomförts med programråden under reformarbetet med gymnasieskola 2011 och att dessa samråd haft en tydlig koppling till examensmål, programstruktur och ämnesplaner.

Sedan inrättandet av programråden, men också innan, har det funnits en kritik från vissa branschföreträdare gällande utformningen av styrdokumentet. Ämnesplanerna upplevs som otydliga då det är svårt att förstå vad eleven ska lära sig och kunna efter avslutad utbildning. Denna kritik tillsammans med branschens tveksamhet till att alla skolor kan leverera utbildning av tillräckligt god kvalitet gör att det finns ett behov och en efterfrågan av bland annat yrkesprov och certifieringsmodeller som kvalitetssäkringsverktyg. Ledamöter i de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning uppger att det inom alla yrkesprogram finns någon form av yrkesprov, certifiering eller valideringsverktyg som ett sätt att mäta elevens kunskaper inom ett yrkesområde. Dock finns det inte yrkesprov inom alla yrkesutgångar.

---

³¹ Redovisning av uppdrag om nationella råd för yrkesprogrammen, Skolverket 2010.

Utredningen bedömer att ett införande av yrkesprov i gymnasieskolan skulle legitimera ett viktigt kvalitetssäkringsverktyg som i dag bidrar till ökad dialog mellan skola och arbetsliv, ökad tydlighet för eleven och blivande arbetsgivare av vad utbildningen leder till samt i bästa fall en ökad kvalitet av utbildningen.

Branschens delaktighet och engagemang i yrkesutbildningen stärktes genom inrättandet av lokala- och nationella programråd. Utredningens uppfattning är att det kan stärkas ytterligare genom ökade möjligheter för branschen att tillsammans med Statens skolverk och andra myndigheter utforma nationella kvalitetssäkringsverktyg av utbildningen som yrkesprov.

Det är Skolverket som beslutar om föreskrifterna men branschen ska ha inflytande i framtagandet och deras kompetens och legitimering av yrkesprovet är nödvändig. Framtagande av föreskrifter för yrkesprov kräver därför ett utbrett samarbete i de nationella programråden och ska tas fram efter samråd med berört nationellt programråd. Yrkesprovet blir därmed ett redskap för att stärka och vitalisera samarbetet i de nationella programråden.

Utvärdering och uppföljning av arbetet i de nationella programråden vittnar om behov av förtydliganden i hur arbetet i programråden ska bedrivas, vad det är som ska samrådas och varför.³² Ett uppdrag till de nationella programråden om att fastställa nationella yrkesprov innebär en dialog i programrådet om utbildningens innehåll och en mycket konkret uppgift att beskriva vilka arbetsuppgifter som är centrala för yrket och som eleven förväntas kunna inför övergången till arbetslivet.

10.3 Yrkesprov i kommunal vuxenutbildning

Utredningen har enligt direktivet möjlighet att föreslå att andra skolformer omfattas av de förslag som utredningen lägger.³³ När det gäller ett införande av yrkesprov ser utredningen stora fördelar med att inkludera även komvux i förslaget.

Yrkesutbildning erbjuds inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå. I komvux läser elever enstaka yrkeskurser

³² *Utvärdering av de nationella programrådets arbete*, Ramböll på uppdrag av Skolverket 2013, *Nationella programråd för gymnasial yrkesutbildning – utvärdering för fortsatt utvecklingsarbete*, Skolverket 2020.

³³ Dir. 2022:74.

eller sammanhållna yrkesutbildningar (yrkespaket). Yrkespaketen är en kombination av nationella kurser på gymnasial nivå som är relevanta för ett yrkesområde. De nationella kurserna är desamma som används inom gymnasieskolans yrkesprogram och nationella program med yrkesinriktning i den anpassade gymnasieskolan.

I de flesta fall är ämnesplanerna som utgör innehållet i ett yrkespaket desamma som en viss föreslagen yrkesutgång i gymnasieskolan. Det finns dock yrkespaket som innehåller en blandning av yrkesämnen från yrkesutgångar som faller in under olika yrkesområden.

Med anledning av att yrkesämnena i komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå är desamma som dess motsvarigheter i gymnasieskolan och den anpassade gymnasieskolan bör yrkesproven också vara det. Det innebär att det bör vara samma yrkesprov för yrkesutgången i gymnasieskolan och yrkesområdet i den anpassade gymnasieskolan som dess motsvarighet i form av en sammanhållen yrkesutbildning (yrkespaket) i komvux. Yrkesprovet i komvux bör också, likt yrkesprovet i gymnasieskolan och den anpassade gymnasieskolan, rymmas inom samma reglering som komvuxarbetet. Utredningen föreslår att det inom komvux erbjuds som ett alternativ till komvuxarbetet.

Motivering till införandet av yrkesprov i komvux och förslagen om hur yrkesprov ska tas fram och genomföras presenteras i tidigare avsnitt som berör yrkesprov i gymnasieskolan och den anpassade gymnasieskolan. Utredningen kommer därför att i korthet redogöra för förslagen som kommer att gälla för komvux och hänvisa till avsnittet om yrkesprov för gymnasieskolan och den anpassade gymnasieskolan i vissa delar.

10.3.1 Yrkesprov ska vara möjligt att genomföra för elever som läst yrkesutbildning inom komvux

Förslag: Yrkesprov får ingå i utbildningen på kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och på kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Ett yrkesprov får ingå i elevens yrkesexamen eller komvuxbevis inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Yrkesprov eller komvuxarbete får ingå i en sammanhållen yrkesutbildning inom regionalt yrkesvux.

Utredningen föreslår att det ska vara möjligt för elever som läst en yrkesutbildning inom komvux att genomföra yrkesprov. Det ska vara möjligt både i de fall eleven bygger samman en utbildning genom att läsa enstaka yrkeskurser eller då eleven läser en sammanhållen yrkesutbildning som leder till utbildning inom ett visst yrkesområde till vilket det finns ett föreskrivet yrkesprov. I de fall det finns ett nationellt föreskrivet yrkesprov för en yrkesutgång i gymnasieskolan får yrkesprovet ingå i den, för samma yrkesområde, sammanhållna yrkesutbildningen. På samma sätt får yrkesprovet ingå i den sammanhållna yrkesutbildningen inom komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

För att det ska bli aktuellt med ett yrkesprov för elever inom komvux behöver det vara möjligt att genomföra provet som en del av en sammanhållen yrkesutbildning. För detta krävs ändring i bestämmelserna, vilket utredningen föreslår. Utredningen föreslår som en följd av detta att det också ska vara möjligt att genomföra ett komvuxarbete som en del av en sammanhållen yrkesutbildning.

Det ska vara möjligt att genomföra yrkesprovet som ett alternativ till komvuxarbetet i syfte att uppnå en examen.

När yrkesprovet genomförs som en del av en sammanhållen yrkesutbildning behöver syftet inte vara att eleven önskar uppnå en examen. Det kan snarare handla om att eleven vill visa sig vara anställningsbar. Utredningens uppfattning är att branschen efterfrågar detta kvalitetssäkringsverktyg och att ett införande av yrkesprov genererar en efterfrågan av ett avklarat yrkesprov inför anställning.

Det är i dag relativt få elever som läser yrkesutbildning inom komvux som väljer att genomföra komvuxarbetet som krävs för att få ut en examen. Detta beror troligen på att elever som läser inom komvux tar studielån och är måna om att snabbt komma ut i arbete.

Trots att få elever i dag genomför komvuxarbetet och att det av organisatoriska skäl var svårare att inkludera komvuxelever i försöksverksamheten med yrkesprov är det utredningens uppfattning att yrkesprov bör införas även i komvux. Yrkesprovet inom komvux skulle, på samma sätt som inom gymnasieskolan, kunna säkerställa en viss kvalitet på utbildningen. Det skulle också tydliggöra för eleverna vad det är de förväntas kunna efter avklarad utbildning och precis som för gymnasieskolan skulle det medföra en ökad dialog mellan skola och arbetsliv.

10.3.2 Yrkesprovets innehåll och omfattning

Förslag: Yrkesprov i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska omfatta en uppgift om 100 gymnasiepoäng. Yrkesprov i kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska omfatta en uppgift om 100 gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola.

Skolverket får meddela föreskrifter om mål för yrkesprovet i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Yrkesprov i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska omfatta en uppgift om 100 gymnasiepoäng och får ingå i elevens yrkesexamen, gymnasiala yrkesutbildningsbevis eller komvuxbevis.

För att en examen inom komvux på gymnasial nivå ska kunna utfärdas krävs i dag ett godkänt komvuxarbete eller gymnasiearbete. Målen för komvuxarbetet inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och komvuxarbetet inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå är desamma som deras motsvarigheter i gymnasieskolan respektive anpassade gymnasieskolan. Det som skiljer dem åt är att målen för gymnasiearbetet i gymnasieskolan är reglerat i examensmålen och för komvux i föreskrifter. Det framgår dock av föreskrifterna att komvuxarbetet ska genomföras inom ramen för examensmålen eller programmålen för det program i gymnasieskolan respektive den anpassade gymnasieskolan som utbildningen i komvux huvudsakligen motsvarar. Det ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet.³⁴

Utredningens förslag om att yrkesprov får erbjudas som ett alternativ till komvuxarbetet innebär att begreppet yrkesprov ska föreskrivas likt komvuxarbetet. I föreskrifterna för yrkesprov och komvuxarbetet ska det framgå att dessa ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet.

Utredningens bedömning är att framtagandet, genomförandet och bedömningen av yrkesprov i komvux ska vara detsamma som för gymnasieskolan. I gymnasieskolan ska yrkesprovet vara obligatoriskt i de fall det för yrkesutgången finns ett föreskrivet yrkes-

³⁴ Skolverkets föreskrifter (SKOLF5 2021:29) om mål för komvuxarbetet.

prov. I komvux får yrkesprovet eller komvuxarbetet ingå i elevens utbildning men dessa är inte tvingande att genomföra.

10.3.3 Genomförande samt bedömning och betygsättning av yrkesprov i komvux

Förslag: Betyg ska sättas efter genomfört yrkesprov.

Som betyg på yrkesprovet inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska någon av beteckningarna E eller F användas.

Rektorn ska utse en lärare som är ansvarig för yrkesprovet.

Betyg på yrkesprovet inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska beslutas av läraren efter att en medbedömare som har erfarenhet av yrkesområdet har yttrat sig. I föreskrifterna om yrkesprov ska Skolverket, efter samråd med berört nationellt programråd ange vilken kompetens som krävs för att utses som medbedömare för yrkesprovet.

Betyget i yrkesprov ska dokumenteras i betygskatalogen och finnas med i elevens examensbevis, gymnasiala yrkesutbildningsbevis från kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller komvuxbevis.

Den som är bosatt i landet och vill ha ett examensbevis, gymnasialt yrkesutbildningsbevis eller komvuxbevis från en utbildning på gymnasial nivå eller anpassad utbildning på gymnasial nivå ska ha möjlighet att genomgå prövning i yrkesprovet. Detta gäller inte om eleven redan tidigare har fått betyget E på yrkesprovet i gymnasieskolan eller yrkesprovet i anpassade gymnasieskolan. Prövning i yrkesprov får bara göras hos en huvudman som anordnar utbildning inom det kunskapsområde som yrkesprovet avser.

Förslag: Skolverket får, efter samråd med berört nationellt programråd, meddela föreskrifter om yrkesprov i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och yrkesprov i kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Föreskrifterna bör utgå från målen för yrkesprov i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och yrkesprov i kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå och bör, utöver medbedömarens kompetens, minst ange

- yrkesprovets utformning och innehåll,
- planen för bedömning av yrkesprovet, samt
- benämningen på det intyg som eleven ska få efter ett genomfört godkänt yrkesprov.

Under avsnitt 10.2.3 och 10.2.5 beskrivs hur framtagande, genomförande, bedömning och betygsättning av yrkesprov ska gå till i samband med införandet i gymnasieskolan och den anpassade gymnasieskolan. Detsamma gäller vid införandet i komvux.

Under försöksverksamheten med yrkesprov deltog även rektorer och yrkeslärare från komvux. I Skolverkets slutredovisning framkommer att det av resurs- eller planeringsmässiga skäl var särskilt svårt för komvux att organisera yrkesprov. De följer inte samma läsårsupplägg som elever i gymnasieskolan och studerar ofta under en kortare period. Det ställer högre krav på flexibilitet, både när och hur ofta ett yrkesprov ska kunna genomföras och kan innebära en begränsad möjlighet att genomföra yrkesprov som pågår under flera dagar eller vid flera tillfällen.

11 Förslag om individuella program i anpassade gymnasieskolan

I detta kapitel redovisar utredningen förslag och bedömningar gällande ett införande av en rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan. Utredningens utgångspunkt är att elever på de individuella programmen i anpassade gymnasieskolan ska ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning, och detta på motsvarande sätt som elever på andra utbildningar i anpassade gymnasieskolan och i gymnasieskolan.¹

11.1 En rätt ska införas för elever att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan

Förslag: En särskild reglering ska införas som ger en elev som har påbörjat en utbildning på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan rätt att under fyra läsår fullfölja sin utbildning. Rätten ska gälla enligt elevens individuella studieplan. Om den individuella studieplanen ändras, ska eleven ha rätt att under de fyra läsåren fullfölja utbildningen på ett individuellt program enligt den ändrade planen.

För de fall eleven flyttar och byter huvudman ska rätten att fullfölja den fyraåriga utbildningen på ett individuellt program utgå från en ny individuell studieplan. Rätten att fullfölja en utbildning på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan gäller elever som tillhör målgruppen för anpassade gymnasieskolan. Rätten att fullfölja utbildningen på ett individuellt pro-

¹ Benämningen anpassade gymnasieskolan trädde i kraft den 2 juli 2023 och ersatte gymnasiesärskolan, jfr prop. 2021/22:162. Vid redogörelser av äldre förarbeten använder utredningen den gamla benämningen.

gram gäller också elever som tillhör målgruppen och som placerats i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat boende.

Syftet med förslaget är att förtydliga och garantera rätten att fullfölja en fyraårig utbildning på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan, för elever som tillhör målgruppen för utbildningen. För de fall en elev flyttar och byter huvudman innebär den föreslagna regleringen också en garanterad rätt att fullfölja utbildningen på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan, vilket saknas i dag för elever som vid flytt passerat åldern för rätten att bli mottagen i anpassade gymnasieskolan.

11.1.1 Nuvarande lagstiftning är inte likvärdig

I anpassade gymnasieskolan finns nationella program och individuella program. Utbildning på ett individuellt program ska erbjudas elever som inte kan följa undervisningen på ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan. En elev som har påbörjat en utbildning på ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan har rätt att hos huvudmannen eller inom samverkansområdet under fyra läsår fullfölja utbildningen.² Om eleven flyttar finns en rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade nationella programmet eller inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning. Om den nya hemkommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen på ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.³ För elever på individuella program i anpassade gymnasieskolan finns inte motsvarande särskilt reglerade rätt att fullfölja utbildningen i skollagen. För gymnasieskolan finns jämförelsevis bestämmelser som ger eleven rätt att fullfölja utbildningen på nationella program och på introduktionsprogram. Det finns också regler om rätt att fullfölja utbildningen vid flytt.⁴

² 19 kap. 30 § skollagen (2010:800).

³ 19 kap. 30–33 och 42–42 a §§ skollagen.

⁴ 16 kap. 37–41 och 49 §§ samt 17 kap. 15 § skollagen.

Utredningen anser att det är viktigt att det råder likvärdighet mellan lagstiftningen för den anpassade gymnasieskolan och gymnasieskolan samt mellan nationella program i anpassade gymnasieskolan och individuella program i anpassade gymnasieskolan.

11.1.2 Rätt att fullfölja en utbildning på ett individuellt program kan anses följa av skollagens allmänna bestämmelser

Med reformen för gymnasiesärskolan år 2013 (GySär13) ändrades regleringarna som gällde rätten att fullfölja utbildning i det som då benämndes gymnasiesärskolan. Rätten att fullfölja ett program ändrades till en rätt att fullfölja ett nationellt program, för att efterlikna gymnasieskolans reglering.⁵ En konsekvens av ändringen är att individuella program inte kan anses inrymmas i den särskilda regleringen om rätt att fullfölja utbildningen på nationella program i anpassade gymnasieskolan. Rätten att fullfölja utbildningen på ett individuellt program kom inte heller att regleras särskilt. Det saknas information om ifall konsekvensen identifierats och övervägts. Utredningens bedömning är att det förmodligen inte fanns någon avsikt att ändra i rätten att fullfölja ett individuellt program. Snarare handlade det om att harmonisera paragrafen till den reglering som gällde för nationella program i gymnasieskolan. Möjligtvis ansågs det, även om det inte uttrycktes i propositionen, att rätten att fullfölja ett individuellt program ändå fanns i och med rätten för en elev som tillhör målgruppen att bli mottagen på ett individuellt program samt att utbildningen är avsedd att fullföljas under fyra år.⁶

Alla kommuner är skyldiga att erbjuda utbildning på individuella program i anpassade gymnasieskolan och rätten att bli mottagen i anpassade gymnasieskolan gäller om utbildningen påbörjas före utgången av det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år. Utbildning i anpassade gymnasieskolan är avsedd att genomgå på fyra läsår. Utredningen anser därför att en elev på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan enligt skollagens allmänna bestämmelser kan anses ha en lagstadgad rätt till en fyraårig utbildning. I direktivet till utredningen framkommer det dock att det kan

⁵ Prop. 2011/12:50: *En gymnasiesärskola med hög kvalitet*, s. 36. Kommentar: Reformen för gymnasiesärskolan år 2013 (GySär13) genomfördes efter reformen för gymnasieskolan år 2011 (Gy11).

⁶ Jfr 19 kap. 17 § skollagen.

ifrågasätts varför lagstiftningen ser olika ut för olika utbildningar i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan och att det sticker ut att just elever på individuella program i anpassade gymnasieskolan saknar en särskilt reglerad rätt att fullfölja utbildningen.

11.1.3 Eventuella oklarheter i rätten att fullfölja utbildningen efter flytt när eleven når en viss ålder

Utredningen har genomfört en intervjustudie med 18 representanter för 15 huvudmän, där de intervjuade i första hand var rektorer för anpassade gymnasieskolan.⁷ I intervjustudien har huvudmännen redogjort för att det är ovanligt att motta elever som flyttat under utbildningstiden på det individuella programmet i anpassade gymnasieskolan. Om det händer brukar det följas av en överlämning för att det ska bli så bra som möjligt för eleven. En huvudman har angett att det varit uppe till diskussion huruvida en individ skulle ha rätt att fullfölja utbildningen på ett individuellt program, då personen efter flytt inte uppfyllde ålderskravet för rätten att mottas till utbildning i anpassade gymnasieskolan hos den nya huvudmannen. En person som tillhör målgruppen har rätt att bli mottagen i anpassade gymnasieskolan om det sker före utgången av det första kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år. Gränsen motsvarar den åldersgräns som gäller för gymnasieskolan.

Därför är elever på individuella program i anpassade gymnasieskolan i genomsnitt något äldre än elever i gymnasieskolan

Utbildning i anpassade gymnasieskolan är avsedd att genomgås på fyra läsår. En elev som fullföljt en fyraårig utbildning i anpassade gymnasieskolan avslutar därför studierna ett år senare än en elev i gymnasieskolan som fullföljt en treårig utbildning. Utredningen har tagit del av statistik från Statens skolverk (Skolverket) av elevernas åldrar då de påbörjar individuellt program i anpassade gymnasie-

---

⁷ För intervjustudien (dnr Komm2022/00512/U 2022:03-119) gjordes ett urval av huvudmän utifrån geografisk spridning och kommunstorlek. Vidare bedömdes det vara viktigt att flera stora kommuner intervjuades för att på så sätt öka sannolikheten att huvudmannen hade erfarenhet av till exempel elever som påbörjat en utbildning i en kommun och sedan flyttat till en ny kommun. Representanter för såväl offentliga som enskilda huvudmän intervjuades.

skolan. Utredningen konstaterar att det inte är ovanligt att en elev påbörjar utbildningen på ett individuellt program ett eller ett par år senare, som konsekvens av uppskjuten skolplikt som leder till att eleven lämnar anpassade grundskolan senare än beräknat (annars påbörjas anpassade gymnasieskolan liksom gymnasieskolan det år eleven fyller 16 år). Enligt Skolverkets statistik hade drygt 20 procent av eleverna på de individuella programmen passerat åldersgränsen för rätten att bli mottagen i anpassade gymnasieskolan, när de läste på vårterminen det fjärde läsåret. Om det saknas en regel om rätt att fullfölja utbildningen efter flytt till annan huvudman, och den nya huvudmannen gör en behörighetsprövning av elevens ålder inför mottagandet, kan det inte uteslutas att det finns en risk för att elever som flyttar inte får fullfölja en fyraårig utbildning på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan på grund av ålder.

Även för introduktionsprogrammen i gymnasieskolan har det funnits otydligheter i rätten att fullfölja utbildningen vid flytt

En särskild reglering av rätten att fullfölja introduktionsprogram i gymnasieskolan efter flytt till en annan kommun infördes 2017.⁸ När rätten infördes påpekade regeringen i propositionen att det redan är reglerat att alla kommuner är skyldiga att erbjuda introduktionsprogram och att gymnasieskolan ska vara öppen för ungdomar fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. En elev som har påbörjat ett introduktionsprogram i sin hemkommun och sedan flyttar till en annan kommun har därför rätt att få utbildning på ett introduktionsprogram även hos den nya hemkommunen, enligt skollagens allmänna bestämmelser om gymnasieskolan. Ändå landar regeringen i att föreslå en särskild reglering av rätten att fullfölja introduktionsprogram i gymnasieskolan efter flytt till en annan kommun. Skälet till införandet var att det i samråd med huvudmän hade framkommit att det ansågs finnas otydligheter angående rätten att fullfölja ett introduktionsprogram när eleven flyttar till en annan kommun. Otydligheten riskerade särskilt att drabba asylsökande elever som har fyllt 18 år då de inte har rätt att påbörja en gymnasieutbildning efter att de har fyllt 18 år.⁹

---

⁸ Prop. 2016/17:190: *Rätt att fullfölja introduktionsprogram i gymnasieskolan efter flytt till en annan kommun.*

⁹ Prop. 2016/17:190.

11.1.4 Rätten att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan bör särskilt regleras

Rätten att fullfölja en fyraårig utbildning på ett individuellt program bör särskilt regleras för att skapa likvärdighet i lagstiftningen mellan utbildningar i anpassade gymnasieskolan och mellan skolformerna anpassade gymnasieskolan och gymnasieskolan. Rätten att fullfölja en fyraårig utbildning på ett individuellt program om eleven flyttar till en annan kommun bör också regleras för att förhindra att en elev som påbörjat en utbildning i en kommun nekas att fullfölja den efter flytt till annan kommun, på grund av att eleven passerat åldern för rätt till mottagande. Rätten att fullfölja utbildningen på ett individuellt program bör knytas till den individuella studieplanen.

Rätten att fullfölja utbildningen på individuella program ska utgå från den individuella studieplanen

Utredningen föreslår att elevens rätt att hos huvudmannen fullfölja utbildningen på ett individuellt program ska utgå från elevens individuella studieplan. Det är reglerat i skollagen att elevens synpunkter ska inhämtas och beaktas vid utformandet av den individuella studieplanen i anpassade gymnasieskolan.¹⁰ Studieplanen ska utformas efter elevens behov och intressen och följas upp, utvärderas och revideras vid behov, i samråd med eleven och i förekommande fall dennes vårdnadshavare.¹¹

För ett nationellt program finns en rätt att fullfölja programmet. Ett nationellt program har en nationellt beslutad programstruktur som garanterar det innehåll som krävs för att utbildningen ska uppfylla det nationella mål som gäller för ett visst program i anpassade gymnasieskolan. För ett individuellt program finns ingen nationellt beslutad programstruktur men det är reglerat vilka ämnesområden som utan angiven omfattning ska ingå på programmet. Utbildningsinnehållet och målet för en enskild elev anges i den individuella studieplanen och utgår från elevens behov.

---

¹⁰ Jfr 19 kap. 26 § skollagen.

¹¹ Jfr prop. 2011/12:50.

Jämförelsevis har introduktionsprogrammen i gymnasieskolan inte heller ett nationellt fastställt innehåll. För introduktionsprogrammen är elevens rätt att fullfölja utbildningen knuten till huvudmannens utbildningsplan och elevens individuella studieplan. Ska studieplanen ändras för en elev på ett introduktionsprogram ska det ske med elevens medgivande och då har eleven rätt att fullfölja utbildningen enligt den nya studieplanen.

Några av rektorerna i den intervjustudie som utredningen genomfört uppger att de ser fördelar med att koppla rätten att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan till den individuella studieplanen. Dessa rektorer menar att det skulle innebära att en elev som en gång har bedömts kunna läsa ett ämne eller ha nytta av praktik, inte kan fråntas den möjligheten utan att eleven ger sitt medgivande. Det ligger dock inte i uppdraget för denna utredning att utreda och föreslå ändringar för regleringen om upprättande av den individuella studieplanen i anpassade gymnasieskolan och om krav på medgivande bör införas. Utredningen utgår därför i detta förslag från den gällande bestämmelsen om att elevens synpunkter ska inhämtas och beaktas vid utformandet av den individuella studieplanen i anpassade gymnasieskolan.

Trots att krav på medgivande saknas för ändring av den individuella studieplanen i anpassade gymnasieskolan anser utredningen att en rätt att fullfölja utbildningen på ett individuellt program hos huvudmannen ska knytas till den individuella studieplanen. Som framgått av intervjustudien revideras vanligtvis de individuella studieplanerna under utbildningens gång utifrån elevens behov. Enligt skollagen ska elevens synpunkter inhämtas och beaktas vid utformandet av den individuella studieplanen i den anpassade gymnasieskolan. Det gäller även när den individuella studieplanen revideras under utbildningens gång. Den individuella studieplanen är ett viktigt dokument för elevens utbildning och används i överlämningen när en elev efter flytt mottas hos en ny huvudman och en ny individuell studieplan upprättas, enligt de huvudmän utredningen intervjuat.

Utredningen har som alternativ övervägt att inte föreslå några ändringar i lagstiftningen för rätten att fullfölja ett individuellt program hos en och samma huvudman. Detta eftersom rätten ändå kan anses finnas då huvudmannen är skyldig att ta emot ungdomar som tillhör målgruppen för det individuella programmet, att de ämnesområden som ska läsas är reglerade och att utbildning i anpassade

gymnasieskolan är avsedd att fullföljas under fyra år. Utredningen har dock landat i att rätten att fullfölja utbildningen ändå bör regleras för elever på individuella program. En avsaknad av reglering riskerar att bidra till osäkerhet kring vad som gäller och dessutom signalera att elevgruppen är åsidosatt i skollagstiftningen eftersom de andra utbildningarna i både gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan har särskilda regleringar för rätten att fullfölja utbildningen.

11.1.5 Rätten att fullfölja utbildningen på ett individuellt program efter flytt till annan kommun ska utgå från en ny individuell studieplan

Utredningen anser att det är viktigt att elever på de individuella programmen i anpassade gymnasieskolan har en otvetydig rätt att fullfölja en fyraårig utbildning. Eftersom utbildningen i anpassade gymnasieskolan är avsedd att genomgås på fyra år innebär en rätt att fullfölja utbildningen, för en elev på ett individuellt program som flyttar från en kommun eller ett samverkansområde, en rätt att i den nya hemkommunen fullfölja en fyraårig utbildning på det individuella programmet. En rätt att fullfölja utbildningen efter flytt innebär att det tydliggörs att den nya huvudmannen inte kan neka en elev att fullfölja utbildningen på ett individuellt program, även om eleven när den tas emot har passerat utgången av det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

Utredningen anser dock att det inte är lämpligt att rätten att fullfölja sin utbildning ska gälla enligt den individuella studieplan som upprättats hos den förre huvudmannen, eftersom förutsättningarna för organisation och utbildningsinnehåll kan skilja sig åt. Vilka ämnesområden som ska ingå på ett individuellt program framgår vidare av skollagen och garanterar på så sätt ett visst innehåll i utbildningen.¹²

Det bör jämförelsevis beaktas att en elev på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan efter flytt inte heller har rätt att fullfölja studierna enligt den studieplan som upprättats av den förre huvudmannen, utan enligt en ny utbildningsplan och en ny individuell studieplan. Regeringen framhåller i propositionen *En gymnasieutbildning för alla* att ambitionen dock bör vara att den nya huvud-

---

¹² Jfr 19 kap. 14 § skollagen.

mannen erbjuder ett upplägg som med utgångspunkt i dennes utbildningsplan ligger så nära elevens ursprungliga studieplanering som möjligt när det gäller elevens nya individuella studieplan.¹³ Utredningen anser att en liknande princip bör tillämpas för elever på individuella program genom att den nya huvudmannen, i den mån eleven önskar, tar utgångspunkt i elevens förra individuella studieplan vid framtagande av en ny sådan. Detta är också ett tillvägagångssätt som utredningen uppfattat att huvudmän i intervjustudien tillämpar och är positiva till.

Rätten för en elev att fullfölja en fyraårig utbildning på ett individuellt program enligt en ny individuell studieplan ska också gälla en elev som med anledning av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag, flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen. Samma rätt ska gälla om eleven efter placeringen flyttar tillbaka till hemkommunen.

11.1.6 Rätten att fullfölja utbildningen begränsas till elever som tillhör målgruppen för anpassade gymnasieskolan

I bestämmelsen om rätten att fullfölja utbildningen på nationella program i anpassade gymnasieskolan finns en begränsning där det anges att rätten endast gäller elever som tillhör målgruppen för anpassade gymnasieskolan. Hemkommunen ska besluta att en elev inte tillhör gymnasiesärskolans målgrupp om en utredning visar detta. Hemkommunen ska då erbjuda eleven utbildning i gymnasieskolan eller vuxenutbildning.

Individuella program i anpassade gymnasieskolan ska erbjudas elever som inte kan följa undervisningen på ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan. Det kan därför anses mindre sannolikt att en elev på ett individuellt program inte skulle bedömas tillhöra den anpassade gymnasieskolans målgrupp jämfört med en elev på nationella program i anpassade gymnasieskolan. Av likvärdighets-skäl införs ändå en sådan begränsning av rätten att fullfölja utbildningen även för individuella program.

---

¹³ Prop. 2017/18:183, *En gymnasieutbildning för alla*, s. 97.

Utbildning som motsvarar utbildningen på nationella program i anpassade gymnasieskolan kan också läsas på komvux. Det gäller dock inte utbildningen på individuella program där eleven läser ämnesområden i stället för ämnen. Ämnesområden erbjuds inte i komvux. Utredningen anser att detta utgör ytterligare ett skäl för att förtydliga rätten att fullfölja ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan. En elev som inte ges möjlighet att fullfölja ett fyra-årigt individuellt program på grund av flytt till en annan kommun har inte möjlighet att i stället fullfölja utbildningen inom komvux.

12 Uppföljning, utvärdering och vidare utveckling av gymnasial yrkesutbildning

12.1 Uppföljning och utvärdering av utredningens förslag

Förslag: Skolverket bör ges i uppdrag att genom statistisk analys löpande följa upp införandet av fler vägar till arbetslivet. Före införandet bör Skolverket göra en lägesbeskrivning som sedan kan ligga till grund för en utvärdering av reformen.

År 2013 presenterades delbetänkandet *Det tar tid – om effekter av skolpolitiska reformer*.¹ Utredningen som låg bakom betänkandet hade fått i uppdrag att bedöma när de utbildningspolitiska åtgärder som har vidtagits efter 2007 kunde förväntas få avsedda effekter. Utredningen kunde konstatera att implementeringen av utbildningspolitiska reformer är en långsiktig process som innehåller olika delmoment. Det tar tid att förändra verksamheten i landets skolor, och det tar ännu längre tid att utläsa resultaten av reformerna.

I delbetänkandet refererades det till forskning som pekade på viktiga förutsättningar för ett framgångsrikt implementeringsarbete. Framgångsrika reformer kännetecknas av att det finns en bred uppslutning kring reformernas intentioner, att reformerna är efterfrågade, och de ligger i linje med den pågående utveckling. Förutsättningarna för att implementera reformer på skolområdet är dock inte alltid optimala. Reformerna kan vara präglade av politiska motsättningar, och de ska genomföras i ett styrsystem där ansvarsfördelningen spänner över flera ansvarsnivåer. Det kan också finnas

---

¹ SOU 2013:30: *Det tar tid – om effekter av skolpolitiska reformer*.

utmaningar av rent praktisk natur, och en brist på nödvändiga resurser.

I betänkandet konstateras att nationella reformer definitionsmässigt har ett ”top-down”-perspektiv, men också att implementeringen huvudsakligen måste genomföras på den lokala nivån. De lokala förutsättningarna är av avgörande betydelse för utsikterna att nå framgång. Med utgångspunkt i dessa förutsättningar kan man konstatera att det ofta är komplicerat att implementera utbildningspolitiska reformer, och att det är långt ifrån säkert att alla reformer får avsedda effekter.

Enligt direktiven ska utredningen föreslå hur införandet av de nya utbildningarna kan följas upp och utvärderas. Utredningen föreslår att Skolverket ges i uppdrag att följa upp och utvärdera reformen. Myndigheten har redan ett brett uppdrag att följa upp utvecklingen i svensk gymnasieskola, och detta uppdrag kan kompletteras med en tematisk processutvärdering av hur reformen implementerats lokalt. Om förslagen implementeras enhetligt så kan man använda statistik för att följa hur elevernas betygsresultat och etablering utvecklas efter reformen. Analysen blir lättare om man samlar in data och sammanställer en lägesbeskrivning av situationen innan reformen. Utredningen har till exempel uppmärksamats på att obehöriga elever i olika delar av landet erbjuds olika mycket yrkesutbildning. Om dessa skillnader kan kartläggas före reformen träder i kraft så kan man även undersöka om konsekvenserna blivit annorlunda i de kommuner där få elever i dag erbjuds en yrkesutbildning. I bilagan med analyser redogörs för olika beräkningar som ligger till grund för utredningens förslag. Utredningen bedömer att flera av analyserna skulle kunna replikeras i en lägesbedömning samt i den föreslagna löpande uppföljningen.

En uppföljning syftar till att ge en samlad och översiktlig bild av en genomförd satsning eller reform. Med hjälp av den statistik som samlas in av Skolverket så kommer det att vara möjligt att följa hur många elever som deltar i de nya utbildningarna, i vilken utsträckning de avslutar utbildningen, och hur deras senare arbetsmarknads-etablering ser ut. Medan en uppföljning ger en mera avgränsad bild så förväntas en utvärdering analysera, bedöma och värdera reformernas utfall och ställa det i relation till reformernas förväntade effekter. Resultaten från en processutvärdering av de praktiska utmaningarna

som uppstått i arbetet med att implementera reformerna kan användas för att tolka de resultat som följer av en statistisk uppföljning.

12.1.1 För- och nackdelar med en mera omfattande effektutvärdering

Utredningen kan konstatera att en enkel uppföljning inte ger ett tillräckligt underlag för att belägga kausala effekter av reformen. Att identifiera effekterna av förändrad policy är svårt. En effektutvärdering måste säkerställa att eventuella förändringar i deltagande, resultat, genomströmning och arbetsmarknadsutfall verkligen beror på reformerna och inte på andra alternativa faktorer. Inom gymnasieskolan finns det ett antal andra omständigheter som kan tänkas påverka elevernas resultat, exempelvis huvudmännens ekonomi, förändrad elevsammansättning, förändrat konjunkturläge och andra underliggande och mera långsiktiga trender.

För att identifiera effekterna av en reform behövs en kontrollgrupp som består av ett urval av elever eller skolor som inte får ta del av reformen. En kontrollgrupp är konstruerad för att ta fram en uppskattning av det kontrafaktiska, det vill säga vad som skulle ha hänt om utredningens förslag inte hade genomförts. Avsaknaden av en kontrollgrupp gör det svårt att veta om till exempel en förbättrad arbetsmarknadsetablering beror på reformerna, eller om förändringen beror på faktorer som ligger utanför utbildningssystemet. Om man säkert vill kunna uttala sig om reformernas effekter på elevernas måluppfyllelse behöver implementeringsarbetet anpassas så att det skapas en rättvisande kontrollgrupp.

Ett alternativ är att reformerna först genomförs i ett begränsat antal kommuner eller skolor. En sådan lösning gör det möjligt att justera för eventuella tidstrender, och särskilja skillnaden i utfall för behandlingsgrupp och kontrollgrupp. Om både kontroll- och behandlingsgrupp påverkats av samma omständigheter i övrigt så kan skillnaden i utfall mellan grupperna ses som en effekt av de implementerade förslagen. Under vissa antaganden går det att jämföra utfallet för kontroll- och behandlingsgrupp och koppla eventuella skillnader till specifika reformer även om urvalen inte är slumpmässiga.

Ett ytterligare alternativ är att använda behörighetsgränserna för de nya utbildningarna. Med statistiska metoder går det att mäta skillnaden i resultat för individer som är grupperade på ömse sidor

av den konstruerade gränsen. På längre sikt så finns det dock risk för att betygssättningen kan komma att påverkas av en sådan behörighetsgräns, och att det uppstår diskontinuiteter i meritvärdeskalan vid brytpunkten eftersom lärarna vill öka elevernas möjligheter att få ta del av de nya utbildningarna.

Det finns fördelar med att skapa en slumpmässig kontrollgrupp, men det är en lösning som även kan medföra problem. En implementering i en begränsad försöksverksamhet kan uppfattas som orättvis. En utvärdering behöver invänta mera långsiktiga utfall, som till exempel elevernas senare arbetsmarknadsetablering, vilket fördröjer en mera storskalig implementering med flera år. Det finns även risk att det kan uppstå så kallade spillover-effekter när behandlings- eller kontrollgrupperna påverkar varandra eller andra enheter som inte ingår i experimentet. Om ett begränsat antal kommuner får möjlighet att erbjuda 1 900-poängsutbildningar, och dessa utbildningar uppfattas som attraktiva av eleverna, så kan man inte utesluta att gymnasieelever aktivt kommer att söka sig till de kommuner som ingår i försöket. Ett annat exempel på spill-over effekter skulle kunna vara att kommuner som utsätts för konkurrens från grannkommuner som är en del av försöksverksamheten själva erbjuder ett mera generöst utbud av yrkesutbildning inom ramen för det befintliga regelverket.

Mot bakgrund av de svårigheter som är förknippade med effektutvärderingar anser utredningen att statistisk uppföljning kommer att ge ett gott underlag för att bedöma om reformen i tillräcklig grad bidragit till att underlätta elevers etablering och trygga kompetensförsörjningen. Den statistiska analysen kan även kompletteras med en processutvärdering som undersöker hur reformen har implementerats på lokal nivå.

12.2 Det behövs fler åtgärder för ökad kvalitet i gymnasial yrkesutbildning

Bedömning: Utredningen anser att det finns frågor som rör yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft som kan behöva analyseras vidare.

Frågor som rör yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft har vid flera tillfällen kommit upp i utredningens samtal med lärare, skolledare och huvudmän samt med företrädare för myndigheter och parterna på arbetsmarknaden. Dessa samtal har bland annat handlat om att för få elever väljer yrkesutbildning, att utbildningen är resurskrävande, att branschen i större utsträckning behöver bidra med framför allt apl-platser och att det saknas yrkeslärare.

När det gäller attraktionskraften har en viss optimism uttryckts med anledning av att dagens nationella yrkesprogram numera innehåller de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högre utbildning och att huvudmän vid planering och dimensionering av utbudet av nationella program ska ta hänsyn både till elevers önskemål och till behoven på arbetsmarknaden.

Utredningen kan vidare konstatera att staten och parterna på arbetsmarknaden satsar cirka 30 miljoner kronor per år på tävlingar, information och kampanjer som syftar till att öka yrkesutbildningens attraktionskraft. Insatserna når en stor mängd ungdomar. Exempelvis hade yrkes-SM 2024 drygt 28 000 besökare.

Det finns en stor efterfrågan på gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft och det pågår ett omfattande arbete för att öka yrkesutbildningarnas attraktionskraft. Samtidigt har både Statens skolinspektion och företrädare för arbetslivet i olika sammanhang lyft frågan om yrkesutbildningarnas kvalitet. Utredningen anser att det är angeläget att ta kvalitetsfrågan på allvar. Dels är det enligt utredningen rimligt att utbildningar som håller hög kvalitet attraherar elever. Dels är hög kvalitet ett värde i sig.

12.2.1 Fortsatt analys, utredning och utveckling av yrkesutbildningens kvalitet kan ske på flera sätt

I samband med gymnasiereformen 2011 inrättades nationella programråd. De nationella programråden är permanenta forum för dialog mellan Skolverket och avnämarna kring yrkesutbildningens kvalitet, innehåll och utformning. Mer om programråden finns att läsa i avsnitt 3.1.2. Utredningen har en stor tilltro till det arbete som sker i de nationella programråden och flera av utredningens förslag kommer att generera ytterligare uppdrag för programråden att hantera.

Utredningen anser att långsiktiga satsningar på att stärka yrkesutbildningars kvalitet skulle kunna rymmas inom arbetet i de nationella programråden. Mot bakgrund av de uppföljningar som gjorts av de nationella programrådets arbete bedömer utredningen att det kan finnas behov av mer stöd och ökad struktur för arbetet inom myndigheten.

Programrådets arbete utgår från dagens system och utredningen anser att det kan finnas anledning att överväga om det även kan behövas åtgärder som innebär justeringar av gymnasieskolan som system i syfte att ytterligare stärka yrkesutbildningarnas kvalitet. Det skulle i så fall kräva en utredning, till exempel inom kommittéväsendet.

Exempelvis har utredningen uppmärksammat på att det kan finnas problem med den höga specialisering som präglar delar av den gymnasiala yrkesutbildningen. En yrkesutbildning med hög grad av specialisering kan å ena sidan göra att elever som gått en sådan utbildning kan vara eftertraktade hos arbetsgivare som söker arbetskraft med just den specifika yrkeskompetensen. Å andra sidan kan en hög grad av specialisering göra att elevgrupperna blir små och att det därmed kan bli svårt att erbjuda utbildningarna. Och om utbildningarna inte anordnas så finns det inget för eleverna att söka inom just det yrkesområdet. Detta kan leda till en negativ spiral. Ur det perspektivet kan en hög grad av specialisering i utbildningarna leda till att utbudet begränsas.

Utredningen har i dialog med några branscher uppfattat att det kan finnas yrken på arbetsmarknaden som täcker flera sektorer där kompetensförsörjningen skulle kunna ske från en gemensam, bredare basutbildning. Det skulle innebära att flera sektorer kan sammas om vissa utbildningar i stället för att ha separata utbildningar som konkurrerar om elever. Detta kan bidra till ett mer effektivt användande av lokaler, materiel och lärarresurser. Vilka dessa sektorer är och om det skulle vara en möjlig väg för att öka kompetensförsörjningen inom dessa sektorer behöver utredas vidare.

Ett annat exempel på en systemfråga handlar om huruvida skolors storlek har betydelse för utbildningars kvalitet. Frågan uppmärksammas i betänkandet *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.² I betänkandet görs antagandet att större skolor har bättre förutsättningar att ha önskad

---

² SOU 2020:33: *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.

storlek på undervisningsgrupperna och lättare kunna använda samläsning mellan program. Vidare konstateras att det blir fler elever att sprida ut fasta kostnader på. I betänkandet diskuteras även storleken på svenska yrkesskolor ur ett internationellt perspektiv:

Vid en granskning av svensk yrkesutbildning konstaterade OECD att svenska skolor med yrkesprogram är mycket små jämfört med andra länders yrkesskolor. Ibland är andra länders yrkesskolor så mycket som tio gånger större än svenska skolor. OECD konstaterar också att det inte finns någon perfekt skolstorlek och att sammanslagningar till större enheter sällan är populära och att det kan leda till längre resväg för eleverna. Internationella jämförelser försvåras av att skolenheter kan definieras på olika sätt och Sverige är dessutom ett glesbefolkat land. Det är ändå rimligt att anta att små skolor ökar kostnaderna och gör det svårare att upprätthålla kvalitet på utrustning och att effektivt använda lärarresurser. OECD noterar också att flera länder som till exempel Danmark, Finland och Estland arbetat för att öka storleken på sina yrkesskolor.

Gymnasial yrkesutbildning har stor betydelse för individer, arbetsgivare och samhället i stort. Därför finns det enligt utredningen anledning att överväga om de nationella programråden genom ökat stöd och bättre struktur skulle kunna bidra ytterligare i arbetet för att stärka kvaliteten. Av samma skäl finns det anledning att överväga att utreda systemfrågor som till exempel graden av yrkesutbildningars specialisering och om det faktum att Sverige har relativt små yrkesskolor kan påverka kvalitet.

13 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

I detta kapitel redovisar utredningen förslag gällande ikraftträdande och övergångsbestämmelser som behöver införas. Vi redovisar även förslag gällande genomförande.

13.1 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser för förslaget om yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och av andra förslag som följer av nya yrkesprogram

Införandet av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och andra förslag som förutsätter ett införande av nya yrkesprogram bör införas samlat. Samtliga författningsförslag bör kunna träda i kraft den 1 juli 2026 och tillämpas för första gången på utbildningar som påbörjas i gymnasieskolan efter den 30 juni 2028. Gymnasialt yrkesutbildningsbevis i komvux bör dock börja tillämpas från och med den 1 juli 2030.

Förslag:

1. Författningarna för gymnasieskolan och komvux ska träda i kraft den 1 juli 2026. Det gäller införandet av:
  - tolv nya nationella program i gymnasieskolan i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng,
  - behörighetskrav för 1 900-poängsprogrammen,
  - gymnasialt yrkesutbildningsbevis i gymnasieskolan,
  - yrkesutbildningsmål för tolv 1 900-poängsprogram,

- ett nytt ämne: samhälls- och arbetslivskunskap,
  - nya nivåer om 50 gymnasiepoäng för ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik,
  - ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis i komvux,
  - ett nytt introduktionsprogram i gymnasieskolan, individuellt förberedelseprogram och upphävandet av introduktionsprogrammen individuellt alternativ och yrkesintroduktion,
  - enhetliga behörighetskrav, sett till antalet godkända betyg, till nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng och ändrade behörighetskrav till programinriktat val, och
  - nya alternativa behörighetskrav i form av godkända betyg i vissa gymnasieämnen för antagning till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram samt meritvärdering av sådana ämnen vid antagning till dessa utbildningar och 1 900-poängsprogram.
2. Ett förberedande uppdrag bör ges till Skolverket.
  3. Författningarna ska tillämpas för första gången på utbildningar som påbörjas i gymnasieskolan efter den 30 juni 2028. Gymnasialt yrkesutbildningsbevis i komvux ska dock börja tillämpas från och med den 1 juli 2030.
  4. Övergångsbestämmelser för enskilda huvudmän, där en anmälan till Skolinspektionen senast ska ske den 2 april 2027 om en huvudman har tillstånd för ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och avser anordna det motsvarande 1 900-poängsprogrammet.
  5. Övergångsbestämmelser för enskilda respektive offentliga huvudmän om ansökan om att anordna en särskild variant eller riksrekryterande utbildning för ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng samt för enskilda huvudmän även om att starta yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. En sådan ansökan ska ha kommit in senast den 2 april 2027. Enskilda huvudmän ska ansöka till Skolinspektionen och offentliga huvudmän till Skolverket.

6. Övergångsbestämmelser för utbildningar som har tillstånd för distansundervisning bör övervägas.
7. Övergångsbestämmelser för introduktionsprogrammet individuellt alternativ, för elever som påbörjat sin utbildning på programmet före den 1 juli 2028, där syftet för individuellt alternativ i 17 kap. 8 § tredje punkten efter den 30 juni 2028 inte ska vara att elever ska gå vidare till yrkesintroduktion.

13.1.1 Ikraftträdande för 1 900-poängsprogrammen

Införandet av nya yrkesutbildningar – för elever som inte är behöriga till dagens nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng – innebär en ny form för yrkesutbildning i gymnasieskolan. Som konsekvens av förslaget har utredningen lämnat andra förslag för gymnasieskolan som helhet, vilka här beskrivs samlade. Dessa förslag är endast avsedda att träda i kraft om yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs.

Behörighetskraven till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ändras till samma antal ämnen som krävs för behörighet till högskoleförberedande program, och behörighetskraven för introduktionsprogrammet programinriktat val höjs. Vidare införs ett nytt introduktionsprogram; individuellt förberedelseprogram, och de nuvarande introduktionsprogrammen individuellt alternativ (IMA) och yrkesintroduktion (IMY) avskaffas. Samtliga förslag utgör en helhet som utredningen bedömer ska träda i kraft den 1 juli 2026 och ska tillämpas för utbildning som påbörjas i gymnasieskolan efter den 30 juni 2028.

Utredningen har för ikraftträdande och tillämpning av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng beaktat att en ansökan om godkännande som enskild huvudman för en viss utbildning i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan enligt 2 kap. 1 § gymnasieförordningen ska ha kommit in till Statens skolinspektion (Skolinspektionen) senast den 31 januari kalenderåret innan utbildningen ska starta. En ansökan om att en utbildning ska vara riksrekryterande, eller om en särskild variant (även avvikelser för idrottsutbildningar som RIG och NIU och utbildningar med eget

examensmål)¹, ska enligt 2 kap. 4 och 14 §§ gymnasieförordningen göras hos Statens skolverk (Skolverket) senast den 31 januari året innan utbildningen på programmet planeras att starta. Enskilda huvudmän ska ge in ansökan till Skolinspektionen. Utredningen föreslår en förlängd tid för ansökningar om tillstånd som görs inför höstterminen 2028 och som gäller 1 900-poängsprogram.

Regleringen för gymnasialt yrkesutbildningsbevis i komvux kan börja tillämpas senare eftersom det bör ta tre år innan första årskullen gymnasieelever på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng lämnar gymnasieskolan, med undantag för eventuella avhopp eller elever som läser in utbildningen på kortare tid. Utredningen föreslår den 1 juli 2030 som tillämpandedatum för komvux.

Ett förberedande uppdrag till Skolverket

För att ovan beskrivna tidpunkter för ikraftträdande och tillämpning ska vara möjliga bör Skolverket få ett förberedande uppdrag för att bland annat bereda underlag för programstrukturer och yrkesutbildningsmål för 1 900-poängsprogrammen samt att bereda ämnesplaner för nya 50-poängsnivåer i vart och ett av de gymnasiegemensamma ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Det gäller även motsvarande ämnen för döva.

Ett nytt ämne, samhälls- och arbetslivskunskap, behöver beslutas av Skolverket. Eftersom det inte är ett gymnasiegemensamt ämne beslutar Skolverket och inte regeringen om ämnesplanen. Samhälls- och arbetslivskunskap föreslås vara ett ämne som elever på de flesta yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska läsa, i stället för det gymnasiegemensamma ämnet samhällskunskap.

Skolverket bör också få i uppdrag att utreda om yrkesdansarutbildningen bör inrättas som utbildning i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

---

¹ Riksidrottsgymnasier, RIG, och nationellt godkända idrottsutbildningar, NIU.

13.1.2 Övergångsbestämmelser för införandet av 1 900-poängsprogram och individuellt förberedelesprogram

Enskilda huvudmän som redan anordnar yrkesprogram

Om en enskild huvudman har tillstånd från Skolinspektionen att ge ett visst yrkesprogram så ska tillståndet också omfatta motsvarande 1 900-poängsprogram. Detta gäller dock endast om anmälan kommer in till Skolinspektionen senast den 2 april 2027. Skolinspektionen får i enskilda fall besluta om att anmälan får ges in vid ett senare datum. Övergångsbestämmelsen finns i gymnasieförordningen.

Enskilda huvudmän som vill starta yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

Enskilda huvudmän som vill starta ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som inte redan bedriver utbildning i form av motsvarande yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 ska inkomma med en ansökan till Skolinspektionen senast den 2 april 2027. Skolinspektionen får i enskilda fall besluta om att ansökan får ges in vid ett senare datum. Övergångsbestämmelsen finns i gymnasieförordningen.

Tillstånd för en särskild variant eller riksrekryterande utbildning i form av ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

För enskilda respektive offentliga huvudmän som vill ansöka om en särskild variant eller riksrekryterande utbildning (även avvikelser för RIG eller NIU eller utbildning i gymnasieskolan med eget examensmål) för ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska en sådan ansökan ha kommit in senast den 2 april 2027. Enskilda huvudmän ska ansöka till Skolinspektionen och offentliga huvudmän till Skolverket. Både Skolinspektionen och Skolverket får i enskilda fall besluta att ansökan ska ges in ett senare datum. Övergångsbestämmelsen finns i gymnasieförordningen.

Individuellt förberedelesprogram införs och yrkesintroduktion och individuellt alternativ avskaffas

De nya bestämmelserna om introduktionsprogram gäller för utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028. Därför ska de äldre bestämmelserna fortfarande tillämpas för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2028. Elever som påbörjat individuellt alternativ eller yrkesintroduktion före den 1 juli 2028 har sålunda rätt att fullfölja sin utbildning på programmen enligt den utbildningsplan och individuella studieplan som gäller för eleven. Dock ska inte syftet för individuellt alternativ enligt 17 kap. 3 § skollagen i den äldre lydelsen vara att gå vidare till yrkesintroduktion, vilket framgår av en övergångsbestämmelse i lagen.

Bedömning behövs av behovet av övergångsbestämmelser för tillstånd om distansundervisning

Huvudmän inom skolväsendet kan ansöka om att bli utförare av utbildning där distansundervisning används inom vissa skolformer, bland annat gymnasieskolan. Utredningen anser att det behöver bedömas om det kan vara aktuellt med övergångsbestämmelser med anledning av införandet av 1 900-poängsprogram och individuellt förberedelseprogram samt avskaffandet av yrkesintroduktion och individuellt alternativ.

13.2 Ikraftträdande av förslaget om yrkesprov

Förslag: Ikraftträdandet av yrkesprov bedöms kunna träda i kraft den 1 juli 2026 och ska tillämpas för utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning från och med den 1 januari 2028.

Införandet av yrkesprov som ett alternativ till gymnasiearbetet innebär ett nytt inslag i gymnasial yrkesutbildning. För att ikraftträdande och tillämpning ska vara möjliga bör Skolverket få ett förberedande uppdrag för att ta fram föreskrifter för yrkesprov. Arbetet bör ha sin utgångspunkt i resultatet av den försöksverksamhet med yrkesprov som genomfördes 2018–2021. Regleringen är utformad så att yrkesprov ska genomföras förutsatt att det finns ett

nationellt framtaget yrkesprov (en föreskrift). I annat fall ska eleven genomföra gymnasiearbetet.

13.3 Ikraftträdande av förslaget om ökade möjligheter för offentliga huvudmän att samverka kring yrkesutbildning

Förslag: Bestämmelserna bedöms kunna träda i kraft den 1 juli 2026 och kunna tillämpas från och med ikraftträdandet.

Det innebär att offentliga huvudmän ska kunna utföra undervisning på entreprenad i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil, samt i gymnasiearbete och yrkesprov inom gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.

13.3.1 Ikraftträdande statsbidrag för att stimulera yrkesutbildning inom små och dyra yrkesområden

Förslag: Förordningen om statsbidrag för att stimulera yrkesutbildning inom små och dyra yrkesområden ska träda i kraft den 1 juli 2026.

Förslaget innebär att det genom en förordning ska införas ett statsbidrag för att stimulera yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden. Statsbidraget syftar till att skapa bättre förutsättningar för att möta ett nationellt kompetensförsörjningsbehov.

13.4 Ikraftträdande av förslaget om rätt till yrkesämnen på språkintroduktion

Förslag: Ändringarna i yrkesintroduktion ska träda i kraft den 1 juli 2026 och tillämpas för första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

Förslaget innebär att elever som läser på introduktionsprogrammet språkinträdning ska läsa hela eller delar av nivåer i karaktärsämnen från yrkesprogram om eleven har förutsättningar att läsa sådana ämnen och har som mål att följa ett yrkesprogram. Det gäller för utbildning som påbörjas från och med den 1 juli 2028.

13.5 Ikraftträdande av förslaget om rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan

Förslag: Rätten att fullfölja en utbildning på individuella program i anpassade gymnasieskolan ska träda i kraft den 1 juli 2026.

Förslaget innebär att elever på individuella program i anpassade gymnasieskolan från och med den 1 juli 2016 får rätt att fullfölja utbildningen enligt den nya regleringen. Elever som redan deltar i utbildning vid tidpunkten för ikraftträdandet får rätt att fullfölja sin utbildning enligt den nya regleringen, liksom elever som påbörjar ett individuellt program höstterminen 2026.

14 Konsekvenser

I detta kapitel redogör vi för konsekvenserna av utredningens förslag. Vilka konsekvenser som ska beskrivas framgår dels av kommittéförordningen, dels av utredningens direktiv.

Enligt 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474) ska en utredning redovisa vilka konsekvenser utredningens förslag får för kostnader eller intäkter för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt ska dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner ska utredningen föreslå en finansiering.

Om förslagen i ett betänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen ska konsekvenserna i det avseendet beskrivas. Detsamma gäller när det förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

Slutligen ska konsekvenserna beskrivas i enlighet med 6–7 §§ i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Där anges att det ska framgå av konsekvensutredningen vilka alternativa lösningar som finns samt vad konsekvenserna blir om inga åtgärder vidtas. Där anges vidare att det ska framgå vem/vilka som berörs av regleringen och om regleringen överensstämmer med EU-rätten.

I utredningens direktiv anges att utredaren ska analysera konsekvenser av förslag för introduktionsprogrammen. I direktivet framgår även att utredningen ska analysera konsekvenser av förslag för bland annat elevers rätt till extra anpassningar och särskilt stöd och för övergångar till annan utbildning och arbetslivet. Vidare anges att utredaren ska analysera om förslagen kan bidra till att minska

och motverka socioekonomisk segregation. Utredaren ska även beskriva och, när det är möjligt, kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna av förslagen. Slutligen ska utredaren analysera förslagen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt principen om ickediskriminering.

14.1 Problemet och vad som ska uppnås

14.1.1 Nya yrkesutbildningar

Det råder brist på gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft. Samtidigt är tillgången till yrkesutbildning för elever som inte är behöriga till nationella program ofta begränsad. Den nationella styrningen av yrkesutbildningen för denna målgrupp är bristfällig och varken innehåll eller utbud är likvärdigt. Alla elever får därmed inte den förberedelse de behöver för arbetslivet. Det finns behov av nya mer strukturerade och arbetsmarknadsrelevanta yrkesutbildningar för elever som inte är behöriga till nationella program. Utbildningarna behöver anpassas efter både behoven på arbetsmarknaden och efter elevernas olika förutsättningar. Därför bör utbildningarna ha ett tydligt yrkesinnehåll med fokus på förberedelse för arbetslivet och mindre inslag av allmänt innehåll.

14.1.2 Yrkesutbildning för elever på högskoleförberedande program

Elever som direkt efter ett högskoleförberedande program vill börja arbeta riskerar att vara sämre förberedda för arbetslivet än om de valt ett yrkesprogram. Dessutom är det många arbetsgivare som har svårt att hitta gymnasialt utbildad arbetskraft. Utredningen ska vid behov föreslå hur elever på högskoleförberedande program som vill arbeta direkt efter gymnasieskolan ska kunna erbjudas yrkesutbildning som underlättar etableringen på arbetsmarknaden.

14.1.3 Yrkesprov

Yrkesprov kan vara viktigt för en arbetssökande genom att det kan bidra till att synliggöra yrkeskunnandet. Yrkesprov kan även bidra till att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans och tydliggöra vad yrkesutbildningen leder till. Det förekommer redan yrkesprov inom vissa branscher i dag och utredningen ska analysera om obligatoriska eller frivilliga yrkesprov på gymnasial nivå bör införas samt föreslå hur detta kan regleras.

14.1.4 Kompetensförsörjning inom små yrkesområden

Att trygga kompetensförsörjningen inom små yrkesområden är genuint svårt inom gymnasieskolans ram. Utredningen ska därför med utgångspunkt i erfarenheter från försöksverksamheten med branschskolor föreslå hur behovet av utbildning inom små yrkesområden mer ändamålsenligt kan tillgodoses inom gymnasieskolan.

14.1.5 Rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan

Liksom i gymnasieskolan bedrivs utbildningen i anpassade gymnasieskolan i form av program. För den som inte kan följa undervisningen på ett nationellt program erbjuds utbildning på ett individuellt program men det saknas i dagsläget rätt att fullfölja en sådan utbildning. Utredningen ska lämna förslag på en sådan rätt.

14.2 Kort om utredningens förslag och bedömningar

14.2.1 Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

Förslaget innebär i korthet att det i gymnasieskolan ska finnas nationellt utformade mer praktiskt inriktade yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Dessa ska ha ett tydligt fokus på förberedelse för arbetslivet. Programmen ska innehålla samma yrkesämnen som dagens nationella yrkesprogram men omfattningen av gymnasiegemensamma ämnen ska vara mindre. Målgruppen för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng är främst elever som inte är

behöriga till dagens nationella program men som har godkända betyg i minst tre grundskoleämnen. 1 900-poängsprogrammen ska i normalfallet genomföras på tre år och syftar till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis. På samma sätt som det finns examensmål för dagens nationella yrkesprogram så ska det finnas nationellt fastställda yrkesutbildningsmål för de nya yrkesprogrammen. Hems kommunen ska ansvara för att erbjuda ett allsidigt urval av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

14.2.2 Förändringar på introduktionsprogram

Utredningen föreslår att introduktionsprogrammen individuellt alternativ och yrkesintroduktion avskaffas till följd av att yrkesutbildningar införs som står öppna för elever som har tre godkända grundskolebetyg. Vidare föreslår utredningen att individuellt förberedelseprogram införs. Individuellt förberedelseprogram utformas utifrån elevens behov och förutsättningar och syftar till att eleverna ska gå vidare till annan fortsatt utbildning eller få en arbetsmarknadsinriktad utbildning som underlättar för dem att gå vidare till arbetsmarknaden. Elever på individuellt förberedelseprogram ska i högre utsträckning än på dagens individuellt alternativ erbjudas yrkesämnen.

När det gäller språkintrouktion föreslår utredningen att eleverna ska ges ökade möjligheter att läsa yrkesämnen under utbildningstiden genom att hela eller delar av nivåer i karaktärsämnen från yrkesprogram ska ingå i utbildningen för elever som har som målsättning att läsa ett yrkesprogram och som har förutsättningar att tillgodogöra sig sådan utbildning.

14.2.3 Nya och justerade behörighetskrav till gymnasieskolan

Utredningen föreslår att det ska ställas krav på godkända betyg i tre ämnen från grundskolan för behörighet till de föreslagna nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Utredningen föreslår som en följd av att de nya yrkesprogrammen införs att behörighetskraven till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 gymnasiepoäng höjs till samma nivå som till de högskoleförberedande programmen, det vill säga godkända betyg i 12 ämnen. Som en följd

föreslås även att behörighetskraven för introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) ska höjas.

Vidare föreslår utredningen ett nytt alternativt behörighetskrav som innebär att elever ska kunna uppnå behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng genom godkända gymnasiebetyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik omfattande 50 poäng i respektive ämne, samt 400 gymnasiepoäng i yrkesämnena.

14.2.4 Försöksverksamhet med yrkesinslag på högskoleförberedande program

Utredningen föreslår att lämpligheten att erbjuda yrkeskurser inom högskoleförberedande program bör prövas genom en försöksverksamhet. Försöket bör avgränsas till de förslag om yrkesinriktningar på högskoleförberedande program som finns i regeringens promemoria (U2021/01877) som remitterades i mars 2021 och där man föreslår att en handelsinriktning införs på ekonomiprogrammet.

14.2.5 Kompetensförsörjning inom små yrkesområden

Utredningen föreslår att offentliga huvudmän ska kunna utföra undervisning på entreprenad i karaktärsämnena som har en yrkesinriktad profil, samt i gymnasiearbete och yrkesprov inom gymnasieskolan och anpassad gymnasieskola. Förslaget innebär en möjlighet för alla skolhuvudmän att utföra undervisning på entreprenad, inte bara fysiska eller juridiska personer. Utredningen bedömer dock att de utökade möjligheterna för offentliga huvudmän att bedriva utbildning på entreprenad inte fullt ut löser utmaningen med kompetensförsörjningen inom små och dyra yrkesområden. Därför föreslår utredningen att det ska införas ett statsbidrag för att stimulera utbildning inom sådana områden.

14.2.6 Yrkesprov

Utredningen föreslår att yrkesprov ska införas inom gymnasial yrkesutbildning och ingå i yrkesprogram i gymnasieskolan i de fall då det finns ett fastställt yrkesprov. Yrkesprovet ska ersätta gymnasiearbetet och ska ingå i examensmålen för respektive program.

14.2.7 Rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan

En särskild reglering ska införas som ger en elev som har påbörjat en utbildning på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan rätt att under fyra läsår fullfölja sin utbildning.

14.3 De som berörs av utredningens förslag

De som i huvudsak kommer att beröras är elever, vårdnadshavare, lärare, rektorer, studie- och yrkesvägledning och övrig skolpersonal i grundskolan och gymnasieskolan. Vidare berörs offentliga och enskilda huvudmän samt arbetsgivare som anställer personer med gymnasial yrkesutbildning. Arbetsgivare berörs, bland annat genom förbättrad kompetensförsörjning och genom att engagera sig i apl för fler elever. De statliga myndigheter som berörs är Statens skolverk, Skolinspektionen, Statistiska centralbyrån (SCB), Specialpedagogiska myndigheten (SPSM) och Skolväsendets överklagandenämnd. Till viss del kan även Universitets- och högskolerådet (UHR) och yrkeshögskolor beröras.

14.4 Samhällsekonomiska konsekvenser

I avsnittet om samhällsekonomiska konsekvenser redovisas beräkningar av kostnader för ett nytt gymnasiesystem med nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Vidare redovisas konsekvenser för sysselsättning, jämställdhet, brottslighet och integration och utanförskap.

14.4.1 Ett nytt gymnasiesystem – ekonomiska konsekvenser

I avsnitt 22.2 uppskattas hur elever kan komma att fördela sig på olika program i ett nytt gymnasiesystem med nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Utifrån uppskattningarna av hur eleverna kan komma att fördela sig på olika program har vi uppskattat hur kostnaderna för ett nytt gymnasiesystem kan komma att utvecklas.

Kostnaderna för dagens gymnasieskola

I beräkningarna av kostnaderna har vi utgått från 2022 års riksprislista för kostnaderna för de olika programmen i gymnasieskolan. I riksprislistan finns inte uppgift om kostnaderna för introduktionsprogrammen. I beräkningarna av standardkostnaderna för gymnasieskolan i den kommunalekonomiska utjämnningen används den genomsnittliga kostnaden för introduktionsprogrammen på 112 523 kronor. Denna kostnad avser 2016 och uppdateras årligen på samma sätt som den genomsnittliga kostnadsutvecklingen för de nationella Kostnadsutjämningsutredningen (Fi 2016:12) gjorde i samarbete med Sveriges kommuner och regioner, SKR¹. På motsvarande sätt som i det kommunalekonomiska utjämningsystemet har vi räknat upp kostnaden för introduktionsprogrammen till 2022 års nivå (kostnaden uppgår då till 129 600 kronor).

Den totala kostnaden för gymnasieskolan 2022 uppgick till närmare 47,5 miljarder enligt Skolverkets officiella statistik. Men om vi beräknar kostnaderna med stöd av riksprislistan (och kostnaden för IM) och lägger detta på elevantalen från 2022 samt inkluderar kostnaden för skolskjuts kommer vi i stället upp till en kostnad för gymnasieskolan på drygt 43 miljarder. Gymnasieskolans kostnader är alltså större än vad riksprislistan ger oss information om. Vid en jämförelse av standardkostnaden per elev för olika kommuner² och den verkliga kostnaden för gymnasieskolan visar det sig att den verkliga kostnaden ofta är högre. Det gäller särskilt för mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. I den kommunalekonomiska utjämnningen finns dock andra komponenter där kommunerna kan

---

¹ Se SCB, Kommunalekonomisk utjämning, Utjämningsåret 2024.

² Standardkostnaden är den kostnad per elev som kommuner borde ha enligt det kommunalekonomiska systemet. I beräkningar av standardkostnaden används bland annat riksprislistan.

kompenseras för sina högre kostnader (till exempel genom strukturbidraget).

Hur mycket kostar ett nytt system?

I beräkningar av kostnaderna för gymnasieskolan i dagens system görs följande antaganden:

- Yrkesintroduktion antas kosta som ett introduktionsprogram (och inte som ett yrkesprogram).
- Programinriktat val antas kosta som ett yrkesprogram och elever på programinriktat val antas i genomsnitt behöva läsa upp tre ämnen (varje ämne kostar 4 500 kronor).

I beräkningar av kostnaderna för gymnasieskolan i ett nytt system görs följande antaganden:

- Obehöriga elever som i det nya systemet går på IMV (med höjda behörighetskrav) antas behöva läsa upp ett (1) ämne (varje ämne kostar 4 500 kronor).
- De nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng antas kosta som ett nationellt yrkesprogram.

Resultaten av dessa antaganden visar att det nya systemet innebär en relativt liten ökad kostnad på cirka 134 miljoner i 2022 års priser.

Alternativa beräkningar – färre avhopp i det nya systemet

Det nya systemet skulle kunna innebära att elever hoppar av i mindre utsträckning. Det är inte orimligt att tro att utredningens förslag leder till ökad studiemotivation som i sin tur kan leda till minskade avhopp. Utredningens analyser visar till exempel att avhoppet ökade när behörighetsreglerna infördes i slutet på 1990-talet (se avsnitt 18.5). Vi antar minskade avhopp år 2 och år 3 med en tredjedel på de nationella programmen, på språkin introduktion och på de nya yrkesutbildningarna. Ett sådant antagande innebär ökade kostnader för gymnasieskolan på omkring 416 miljoner. Samtidigt genererar minskade avhopp från gymnasieskolan ökade

inkomster på sikt i form av ökade skatteintäkter och minskade kostnader för sjukvård och försörjningsstöd. Minskade avhopp får också direkta konsekvenser genom att kommunernas kostnader för det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) minskar. Genom KAA är kommunerna skyldiga att uppmärksamma och erbjuda insatser till ungdomar under 20 år som inte studerar i gymnasieskolan eller genomför någon motsvarande utbildning.

Alternativa beräkningar – kortare tid i gymnasieskolan

Det nya systemet skulle kunna innebära att elever inte är kvar lika länge i gymnasieskolan. Vi antar att två tredjedelar av elevgruppen som i dagens gymnasieskola studerar år 4 och år 5 och som i det nya systemet påbörjar en ny yrkesutbildning inte kommer att behöva studera dessa år. Ett sådant antagande innebär minskade kostnader för gymnasieskolan på 470 miljoner.

14.4.2 Konsekvenser för sysselsättning

Förslagen bedöms sammantaget innebära en förbättrad kompetensförsörjning för såväl offentliga som privata arbetsgivare och en förbättrad etablering för unga efter gymnasieskolan. Förslagen väntas bidra till att fler unga får mer yrkesutbildning. Mer utbildning i allmänhet och yrkesutbildning i synnerhet har i utredningens analyser visats ha positiva effekter på sysselsättningen. Som tidigare nämnts ger ökad sysselsättning positiva effekter i form av ökade skatteintäkter.

14.4.3 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Jämställdhetspolitikens övergripande mål är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Målet delas in i sex delmål varav ett är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

En större andel män än kvinnor påbörjar ett introduktionsprogram. Utredningens analyser visar att detta till allra största delen beror på att det är fler män än kvinnor som påbörjar språkintrö-

duktion (se avsnitt 20.1.1). Kvinnor och män som påbörjar de andra introduktionsprogrammen har väldigt lika grundskolebetyg och resultat i gymnasieskolan (se avsnitt 20.1.3 och 20.2.2). Därtill visar utredningens analyser att det inte heller är skillnader mellan könen när det gäller avhopp från gymnasieskolan. Med avhopp menas då att de bara var inskrivna i gymnasieskolan högst ett eller två år. Av kvinnor och män som påbörjade gymnasieskolan var det cirka 20 procent som bara var inskrivna ett eller två år.

Syftet med utredningens förslag om nya yrkesutbildningar är att obehöriga elever ska ges större möjlighet att få en yrkesutbildning och därmed få ökade möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Utredningen bedömer att dessa ökade möjligheter kommer att komma både kvinnor och män till del, på ett likartat sätt, vilket därmed bidrar till jämställd utbildning och kan i förlängningen leda till ekonomisk frihet.

Utredningen har förslag som syftar till att förbättra kompetensförsörjningen inom små och dyra yrkesområden. Förslaget ger också ett förbättrat utbud av utbildningar och fler möjligheter för ungdomar att välja utbildning. Utbildningar till små och dyra yrkesområden har traditionellt i större utsträckning valts av män. Utredningen ser inte att förslagen förändrar detta könsmonster.

14.4.4 Konsekvenser för brottslighet och förebyggande arbete

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. I regeringens skrivelse *Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet*³, konstateras att skolan har en viktig roll att spela i det brottsförebyggande arbetet och goda kunskaper kan minska risken för kriminalitet och utanförskap.

Utredningens samlade förslag om nya yrkesutbildningar för obehöriga elever förväntas bidra till att fler elever får tillgång till gymnasial yrkesutbildning. Detta förväntas leda till ökad kunskap, minskade avhopp från gymnasieskolan och förbättrade chanser till etablering på arbetsmarknaden. Detta minskar risken för socialt utanförskap och är på så vis även brottsförebyggande.

---

³ Justitiedepartementet (2024).

14.4.5 Konsekvenser för integration och utanförskap

Målet för integrationspolitiken är att utrikes födda kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen. Detta förutsätter att den som långvarigt befinner sig i Sverige anstränger sig för att bli en del av det svenska samhället och att samhället både ställer krav och ger möjligheter till integration. Integrationspolitiken ska bidra till social och kulturell ekonomisk, språklig och demokratisk integration samt att genom utbildning förbättra förutsättningarna för flickor och pojkar med utländsk bakgrund.

Målet för regeringens politik mot utanförskap är att antalet människor som lever i utanförskap ska minska, att parallella samhällsstrukturer ska bekämpas, att det egna ansvaret att bli en del av samhället ska uppmuntras samt att människors trygghet och livschanser ska öka. Regeringen pekar bland annat ut utbildning som ett viktigt område för att minska utanförskapet och lyfta områden där utanförskapet är stort.

I Boverkets redovisning av uppdraget att beskriva utvecklingen i områden där utanförskapet är stort⁴ framgår att majoriteten av Sveriges invånare 2022 bodde i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Samtidigt har antalet områden med utmaningar (dessa benämns områdestyp 1 eller 2) ökat sedan 2011. År 2022 bodde cirka 13,4 procent av rikets befolkning i områdestyp 1 eller 2. I dessa områden är utbildningsnivån lägre än genomsnittet i riket, den ekonomiska standarden lägre, fler är arbetslösa och fler erhåller långvarigt ekonomiskt bistånd än genomsnittet i riket. Andelen utrikes födda är betydligt högre i områdestyp 1 och 2 (53 respektive 39 procent) jämfört med riket där ungefär 20 procent av befolkningen är utrikes födda. Utredningens förslag om nya yrkesutbildningar för obehöriga elever bedöms förbättra möjligheterna för dessa elever att få tillgång till en strukturerad utbildning och möjlighet att lyckas i gymnasieskolan. Detta bedöms i sin tur leda till förbättrade chanser att etablera sig på arbetsmarknaden och bli självförsörjande. På så vis bidrar utredningens förslag till en förbättrad integration och minskat utanförskap.

---

⁴ Boverket (2024). *Boendesegregationens utveckling – årsrapport om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige*.

14.5 Konsekvenser för ungdomar och elever

Barnets bästa ska vara utgångspunkten i all utbildning och annan verksamhet inom skolväsendet.⁵ Denna bestämmelse har sin utgångspunkt i FN:s konvention⁶ om barnets rättigheter (barnkonventionen). Enligt barnkonventionens grundprincip ska varje barn ha samma rättigheter till utbildning och utveckling. Konventionen fastslår också att vad som bedöms vara barnets bästa ska beaktas i första hand vid alla åtgärder som rör barn samt att alla barn har rätt att uttrycka sin mening. Barn har enligt konventionen rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt ska konventionsstaterna bland annat uppmuntra utvecklingen av olika former av gymnasial utbildning samt göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn. Principen om icke-diskriminering är en annan grundläggande rättighet som gäller oberoende av exempelvis barnets ursprung, funktionsnedsättning respektive etniska eller sociala ursprung. Konventionen gäller elever under 18 år i gymnasieskolan som då fortfarande betraktas som barn.⁷ Förslagen förväntas sammantaget leda till flera positiva effekter för såväl barn som unga vuxna och bedöms vara i enlighet med de åtaganden som följer av barnkonventionen.

Förslagen om nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng bedöms leda till ökade möjligheter för elever som är obehöriga till nationella program att välja och få tillgång till en nationellt utformad utbildning som leder till jobb. På så vis underlättas etableringen på arbetsmarknaden för denna grupp och övergången till vuxenlivet förenklas. Förslagen om nya nationellt utformade yrkesprogram omfattande 1 900 poäng bedöms även leda till ökad likvärdighet, med likvärdig tillgång till yrkesutbildning för obehöriga elever oavsett vilken skola de går på och var i landet de bor.

Utredningen har förslag om nya och ändrade behörighetskrav. Utredningen kan konstatera att behörighetskrav å ena sidan innebär att vissa elever stängs ute från utbildningen i fråga. Å andra sidan riskerar frånvaro av behörighetskrav leda till undervisningsgrupper med mycket olika behov och förutsättningar för lärande och elever med begränsade förkunskaper riskerar att misslyckas

⁵ 1 kap. 10 § skollagen (2010:800).

⁶ Förenta nationernas konvention (1989) om barnets rättigheter blev svensk lag den 1 januari 2020.

⁷ Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnens rättigheter. Artikel 1–3, 6, 28 och 29.

med studierna. Utredningen har noga övervägt om det ska finnas någon form av behörighetskrav till de föreslagna yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng och kommit fram till att det finns skäl att låta elever med mycket få godkända betyg att förbereda sig mer innan de påbörjar ett nationellt yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Utredningen föreslår därför att det till yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska ställas krav på godkända betyg i tre grundskoleämnen. Elever som inte uppnår dessa behörighetskrav ska tas emot på introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram som utredningen föreslår.

Utredningen föreslår även att behörighetskravet ska höjas från åtta till tolv ämnen för yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, vilket är lika många ämnen som i kravet till de högskoleförberedande programmen. Utredningens analyser visar att gruppen som påverkas av ändrade behörighetskrav är relativt liten och analyserna visar att de som påverkas har relativt små möjligheter att nå examen på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng. Skolverket har uppskattat att antalet elever som skulle påverkas av höjda behörighetsregler till tolv ämnen till yrkesprogram uppgår till 1 250–1 300 elever, eller 4 procent av eleverna på yrkesprogram. Samtidigt kommer höjda behörighetskrav på yrkesprogrammen som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng i och med förslaget om att införa nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng inte att stänga ute dessa elever från yrkesutbildning på ett nationellt program. Eleverna som påverkas kommer att ha möjlighet att välja mellan yrkesutbildning på ett 1 900-poängsprogram och introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV).

Utredningen föreslår även höjda behörighetskrav till introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV). Utredningens analyser visar att IMV fungerar bättre för elever med högre meritvärden. Elever med lägre meritvärden som påverkas av förslaget får i stället möjlighet att få en yrkesutbildning genom yrkesprogrammen som omfattar 1 900 poäng. Elever som vill gå ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng kan genom utredningens förslag uppnå behörighet till ett sådant program genom ett års studier på ett 1 900-poängsprogram. Elever med lägre meritvärden som påverkas av förslaget och vill gå ett högskoleförberedande program har möjlighet att läsa in grundskoleämnen för behörighet på introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram som utredningen föreslår.

Utredningen har diskuterat om förslagen om de nya 1 900-poängsprogrammen kan få konsekvenser för elever på grundskolan. En tanke har varit att elever som är på väg att inte få godkänt i flertalet grundskoleämnen riskerar att inte i samma utsträckning få stöd så att de utvecklas så långt som möjligt om det enbart krävs tre godkända betyg för att komma in på en nationellt fastställd yrkesutbildning (omfattande 1 900 poäng). Utredningen kan dock slå fast att lagstiftningen är tydlig på detta område. Elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt, och det som avgör om en elev har rätt till extra anpassningar eller särskilt stöd är om det kan befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas i respektive ämne. Vidare ändras skollagen enligt att en elev ska nå behörighetskraven för ett nationellt program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng*, vilket innebär ett högskoleförberedande program som omfattar 2 500 gymnasiepoäng eller ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Det innebär inte någon ändring i sak att målsättningen är att behörighet ska uppnås till dessa program men eftersom det införs nya nationella program som omfattar 1 900 gymnasiepoäng behöver omfattningen skrivas ut för de program som åsyftas med dagens bestämmelser om att nå behörighet till ett nationellt program. Däremot innebär utredningens förslag om ändring i behörighetskraven till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng att en elev behöver ha godkänt i fler ämnen än i dag för att nå kraven. Detta innebär i sin tur även att fler elever kommer att ha rätt till lovskola.

Utredningen har tagit del av farhågor om att en del elever skulle anstränga sig mindre i grundskolan för att sedan kunna välja att gå ett mindre omfattande program. Elever kan uppfatta det som att ”det räcker” med tre godkända betyg i grundskolan. Samtidigt visar utredningens analyser att elever oftast gör ambitiösa val och oftast inte tar ”den lättare vägen” (se avsnitt 19.6). Det kommer dock att vara viktigt att följa upp eventuella förändringar i elevernas väg till gymnasieskolan.

När eleverna sen kommer till gymnasieskolan är det viktigt att de som behöver stöd fortsatt får det. På dagens introduktionsprogram finns ofta ett väl utvecklat stödsystem där personalen har stor kompetens. Detta stödsystem måste fortsatt finnas kvar även för

eleverna som påbörjar ett nytt yrkesprogram omfattande 1 900 poäng i stället för ett introduktionsprogram.

Utredningens förslag innebär att det kommer att vara färre elever på introduktionsprogram. Elevgrupper som i dag går på yrkesintroduktion och individuellt alternativ kommer sannolikt framöver i stor utsträckning att gå på de nya yrkesprogrammen omfattande 1 900 poäng. Eleverna på individuellt förberedelseprogram kommer ofta att vara de som inte klarar att gå ett nationellt utformat yrkesprogram och kan komma att ha stora behov av stöd och anpassningar som behöver tillgodoses.

Det är osäkert hur utredningens förslag om försöksverksamhet med yrkeskurser inom högskoleförberedande program kommer att påverka eleverna. En sådan försöksverksamhet kommer att behöva utvärderas.

Utredningens förslag som syftar till att förbättra kompetensförsörjningen inom små och dyra yrkesområden är positivt för ungdomar och elever i och med att det ger ett förbättrat utbud av utbildningar och således fler möjligheter för ungdomar att välja utbildning. Elever i hela landet kan få möjlighet att välja utbildning till små yrkesområden utan att behöva bosätta sig på annat håll i landet.

Utredningens förslag om införandet av yrkesprov antas få positiva konsekvenser på likvärdigheten i och med att det leder till att elever som går samma utbildning ska prövas i samma saker. Införandet av yrkesprov kan också bidra till en ökad tydlighet för eleverna vad utbildningen leder till och i förlängningen kan elever bli bättre förberedda för etablering på arbetsmarknaden.

14.5.1 Fler kan komma att lyckas med gymnasiestudierna

Utredningen har analyserat hur genomströmningen kan komma att förändras i ett nytt gymnasiesystem. I analysen har vi jämfört den reella genomströmningen bland gymnasienybörjare 2016 med uppskattad genomströmning i ett nytt gymnasiesystem med nya yrkesprogram omfattande 1 900 poäng. I det nya gymnasiesystemet med nya 1 900-poängsutbildningar ska man kunna uppnå ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis. För att få ett yrkesutbildningsbevis ska eleven ha godkända betyg som omfattar minst 1 650 poäng och som innefattar minst 50 gymnasiepoäng i vart och ett av ämnena

svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Även ett gymnasiearbete eller ett yrkesprov ska ingå i de godkända betygen. 1 650 godkända poäng för ett yrkesutbildningsbevis kan jämföras med dagens examensnivå där det krävs minst 2250 poäng (eleverna kan få en examen trots att 250 poäng saknas).

Enligt Skolverkets statistik är det 72,5 procent av gymnasieeleverna som påbörjade gymnasieskolan 2016 som tog examen inom fem år. Andelen som tog examen och som påbörjade ett yrkesprogram uppgick till 76,2 procent medan andelen som tog examen och som påbörjade ett högskoleförberedande program uppgick till 83,9 procent. För att räknas som nybörjare i Skolverkets statistik ska eleverna vara 20 år eller yngre, gå år 1 och inte ha funnits i gymnasieskolan något av de närmaste sex åren.

I tabell 14.1 visas hur examensfrekvenserna ser ut enligt utredningens beräkningar. Utredningens beräkningar av examensfrekvenserna är nästan identiska med Skolverkets med undantag för Språkintröduktion där utredningens andel med examen är lägre (12,5 procent jämfört med Skolverkets 15,8 procent). Dessa skillnader beror på skillnader i definitionen av nybörjare.

Tabell 14.1 Examen inom fem år bland gymnasienybörjare 2016

Antal och procent

Program	Antal nybörjare	Examen HP	Examen YP	Examen totalt
Yrkesprogram	26 752	1,6	74,5	76,2
Högskoleförberedande program	62 622	82,1	1,7	83,8
Individuellt alternativ	3 761	4,7	12,3	17,0
Preparand	1 229	13,8	16,4	30,2
Programinriktat individuellt val	2 155	0,8	35,6	36,5
Yrkesintröduktion	2 020	0,6	17,7	18,4
Språkintröduktion	7 570	6,1	6,4	12,5
Summa	106 109	49,7	22,0	71,6

Källa: Utredningens egna beräkningar.

I skattningarna av genomströmningen i ett nytt gymnasiesystem så fördelas nybörjarelever i ett första steg på olika program i det nya gymnasiesystemet. Vi utgår från 2016 års nybörjarkohort och antar hur de skulle fördela sig i det nya gymnasiesystemet. Antagandena är desamma som de som redovisas i avsnitt 22.2. Resultaten av dessa antaganden visas i tabell 14.2.

I nästa steg uppskattas hur genomströmningen skulle kunna se ut för nybörjare i ett nytt system. I uppskattningen görs följande antaganden om examen/poäng:

- De som uppnår minst 2 250 poäng utan examen antas kunna få det nya yrkesutbildningsbeviset. Det gäller även för dem som uppnår minst 1 650 poäng (men mindre än 2 250 poäng).
- Elever som har avslutat sina gymnasiestudier på ett högskoleförberedande program utan examen kan inte ingå i poänggrupperna och antas således inte kunna få det nya yrkesutbildningsbeviset.
- Elever som påbörjar yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng antas ta examen/poäng i samma utsträckning som yrkesprogramsnybörjare 2016 med samma meritvärden.
- Elever som påbörjar högskoleförberedande program antas ta examen/poäng i samma utsträckning som nybörjare på högskoleförberedande program 2016.
- Elever som påbörjar IMV antas ta examen/poäng i samma utsträckning som elever som påbörjade yrkesprogram eller högskoleförberedande program 2016 med samma meritvärden.
- Elever som påbörjar IMF antas ta examen/poäng i samma utsträckning som elever som påbörjade introduktionsprogram 2016 med samma meritvärden.
- Elever som påbörjar språkin introduktion antas ta examen/poäng i samma utsträckning som elever som påbörjade språkin introduktion 2016.
- Elever som påbörjar yrkesprogram omfattande 1 900 poäng antas ta poäng i samma utsträckning som elever som påbörjade yrkesprogram 2016 med samma meritvärden.

Tabell 14.2 Antagen genomströmning inom fem år bland gymnasienybörjare 2016 i ett nytt gymnasiesystem

Antal och procent

Program	Antal nybörjare	Examen HP	Examen YP	2 250 p	1 650 p	Summa genomströmning
Högskoleförb. program	62 622	82,1	1,7	0,1	0,2	84,1
Yrkesprogram omf. 2 700/2 800 poäng	25 700	1,7	76,5	2,7	6,0	86,8
Programinriktat val (IMV)	3 388	5,0	44,5	4,0	10,1	63,6
Yrkesprogram omf. 1 900 poäng	4 781				38,6	38,6
Ind. förberedelseprogram (IMF)	2 048	4,2	7,6	1,4	2,0	15,3
Språkintrödktion (IMS)	7 570	6,1	6,4	1,5	1,8	15,8
Summa	106 109	49,5	21,6	1,0	3,8	75,8

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Tabellen visar att genomströmningen i ett nytt gymnasiesystem skulle kunna uppgå till 75,8 procent. Andelen som tar yrkesutbildningsbevis från yrkesprogram omfattande 1 900 poäng antas uppgå till 39 procent. I tabellen har alla satts på 1 650 poäng. En del av dessa kommer säkerligen att ha tagit 2 250 poäng och fått en examen men vi har valt att inte göra antaganden om hur stor andel som kommer att gå från yrkesprogram omfattande 1 900 poäng till yrkesprogram omfattande 2 700 eller 2 800 poäng.

I ett nytt gymnasiesystem så skulle enligt beräkningarna genomströmningen öka med drygt 4 procentenheter. Det nya gymnasiesystemet skulle innebära en ökad genomströmning bland dem som i dag går på ett introduktionsprogram. Bland dem som påbörjade ett introduktionsprogram (exklusive språkintrödktion) år 2016 uppgick genomströmningen till närmare 24 procent. I ett nytt gymnasiesystem skulle genomströmningen för motsvarande grupp enligt beräkningarna uppgå till 42 procent. Det är möjligt att andelen skulle kunna öka ännu mer om elevernas motivation skulle påverkas positivt av de nya 1 900-poängsutbildningarna. Motivationsforskningen visar entydigt att elevers motivation och viljan att lära är helt avgörande för deras kognitiva engagemang i lärandet, hur bra de lär, deras val av studie- och yrkesvägar, hur de lyckas

eller misslyckas i sina studier eller i arbetslivet samt deras välbefinnande och psykiska hälsa.⁸

Även de som påbörjar ett yrkesprogram skulle kunna påverkas positivt av ett nytt gymnasiesystem med införandet av ett yrkesutbildningsbevis och genomströmningen skulle öka. Uppskattningsvis skulle genomströmningen öka med drygt 10 procentenheter om även yrkesprogramseleverna tar ut yrkesutbildningsbevis. Enligt utredningens förslag ska det som stödåtgärd, inom ett individuellt anpassat program, vara möjligt för elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 poäng som inte uppfyller kraven för en gymnasieexamen, att få ett yrkesutbildningsbevis om eleven uppfyller kraven för det och om eleven begär det.

Om ett yrkesutbildningsbevis *inte* skulle införas så skulle genomströmningen i ett nytt gymnasiesystem kunna minska med drygt en procentenhet. Anledningen är att en liten del som tar examen i dagens gymnasiesystem inte beräknas göra det i det nya gymnasiesystemet utan i stället gå en ny 1 900-poängsutbildning.

En ökad genomströmning innebär att fler elever avslutar gymnasieskolan utan skolmisslyckanden vilket kan få positiva effekter på den psykiska hälsan. Ungdomar som misslyckas med sin utbildning kan drabbas genom att de riskerar att hamna i arbetslöshet, utanförskap och psykisk ohälsa.

14.5.2 Särskilt om konsekvenser för elever med funktionsnedsättning

Sverige har tillträtt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I artikel 24 anges att konventionsstaterna, för att förverkliga rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning utan diskriminering och på lika villkor, ska säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem på alla nivåer och livslångt lärande. Människor med funktionsnedsättning får inte utestängas från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning.

---

⁸ Schunk, D, m.fl. (2014) *Motivation in Education: Theory Research and Applications*. Ryan, R. (2012) Ed. *The Oxford handbook of human motivation*. Huang, C. (2012) *Discriminant and criterion-related validity of achievement goals in predicting academic achievement: a meta-analysis*.

Det framgår tydligt av bestämmelserna i skollagen att elever som till följd av en funktionsnedsättning⁹ har svårt att uppfylla de olika betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.¹⁰

De elever som inte är behöriga till dagens nationella program i gymnasieskolan eller har svårigheter att nå målen på ett nationellt program kan ha en funktionsnedsättning som påverkat deras förutsättningar. Utredningens bedömning är att förslagen om nya yrkesutbildningar med lägre behörighetskrav och mer tid till lärande och ett nytt individuellt förberedelseprogram kommer öka elevernas möjlighet att välja utbildning, inkluderas i gymnasieskolan och i större utsträckning nå målen i gymnasieskolan.

Elever som tillhör målgruppen elever med intellektuella funktionsnedsättningar och som läser på den anpassade gymnasieskolans individuella program kommer beröras av utredningens förslag gällande införande av en rätt att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan. Utredningens förslag syftar till att förtydliga elevens rätt att fullfölja utbildningen på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan. De föreslagna reglerna bör öka rättssäkerheten för elevgruppen, särskilt för en elev som under pågående utbildning flyttar till en annan huvudman och vid tillfället passerat åldern för rätt till mottagande i anpassade gymnasieskolan.

Elever som har gått anpassad grundskola får i dag tas emot på yrkesintroduktion och individuellt alternativ. Utredningens förslag innebär att dessa introduktionsprogram avskaffas och introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram införs. Elever från anpassad grundskolan kommer på motsvarande sätt som i dag få tas emot på individuellt förberedelseprogram. På individuellt förberedelseprogram erbjuds grundskoleämnen och hela eller delar av gymnasieämnen. Utredningen föreslår en rätt att läsa yrkesämnen på individuellt förberedelseprogram, vilket innebär att rätten som i dag finns på yrkesintroduktion bibehålls.

---

⁹ En funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur (Socialstyrelsen 2024).

¹⁰ 3 kap. 2 § skollagen.

Utredningens förslag om införandet av yrkesprov berör både målgruppen för gymnasieskolan och den anpassade gymnasieskolan. Utredningen ser samma positiva konsekvenser för elever på den anpassade gymnasieskolan som för elever i gymnasieskolan. En samverkan mellan skola och arbetsliv där utbildningens innehåll och förväntan på elevens kompetenser efter avslutad utbildning tydliggörs kommer att kunna underlätta etablering, höja kvaliteten och tydliggöra utbildningens innehåll för alla elever.

14.6 Konsekvenser för kommunerna

14.6.1 Ett tydligare uppdrag för kommunerna

Ett nytt gymnasiesystem med nya nationellt utformade yrkesprogram omfattande 1 900 poäng för elever som inte uppfyller behörighetskraven för dagens nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng kommer att innebära att kommunernas uppdrag blir tydligare. Målen för eleverna på introduktionsprogrammen är i dag till viss del otydliga och svåra att följa upp. Nya nationellt utformade 1 900-poängsprogram med tydliga mål kommer att göra det enklare för kommunerna att följa upp elevernas resultat. I dag är utbildningsutbudet till obehöriga elever olikvärdigt och elever i olika delar av landet erbjuds olika utbildning. I dagens gymnasiesystem är det bara ungefär en av fem obehöriga elever som tar examen. I det nya systemet skapas gynnsammare förutsättningar för kommunerna att lyckas med uppdraget att tillhandahålla bra gymnasial utbildning till alla. Utredningens förslag om höjning av behörighetskraven till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng innebär att en elev behöver ha godkänt i fler grundskoleämnen än i dag för att nå behörighetskraven för ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Utredningen har föreslagit ett förtydligande i skollagen för grundskolan så att det är nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng som huvudmannen ska förhålla sig till vid anpassad skolgång och rätten till lovskola. Det innebär att fler elever än i dag kommer ha rätt till lovskola.

14.6.2 Det behövs fler yrkesutbildningsplatser

I det nya gymnasiesystemet behövs fler yrkesutbildningsplatser. Utifrån beräkningarna av hur eleverna i ett nytt gymnasiesystem skulle kunna fördela sig på olika program (se avsnitt 22.2) så behöver cirka 5 700 fler nybörjare en yrkesutbildningsplats. Då har vi inte räknat platser i dagens system på yrkesintroduktion som yrkesutbildningsplatser, baserat på att omfattningen av yrkesutbildning på yrkesintroduktion varierar mellan elever och skolor och att vi inte har kunskap om hur. Det går drygt 4 000 elever på yrkesintroduktion och vi vet att en del av eleverna samläser en stor del av yrkesämnena med elever på yrkesprogram. Det beräknade antalet elever som behöver en ny yrkesutbildningsplats är därför sannolikt en överskattning. Däremot har vi räknat platser på programinriktat val som yrkesutbildningsplatser. Totalt sett behövs det ungefär 14 000 fler yrkesutbildningsplatser i ett nytt gymnasiesystem, vilket är en ökning med cirka 14 procent. En ökning med 14 procent kan tyckas mycket men det var inte så länge sedan som det var betydligt fler elever på yrkesprogram än det är i dag. Höstterminerna 2006–2008 började 45 000 nybörjarelever på yrkesprogram jämfört med cirka 31 000 i dag. Att så många började dessa år beror både på att intresset för yrkesprogram var stort och på stora elevkullar. Efter 2011, i samband med gymnasiereformen, Gy11, minskade intresset för yrkesprogram. Reformen innebar bland annat att yrkesprogrammen inte längre automatiskt innehöll de kurser som krävs för grundläggande behörighet vilket gjorde att fler elever valde högskoleförberedande program. En annan förändring var att kraven för behörighet till nationella program i gymnasieskolan ändrades. Före 2011 räckte det med godkända betyg från grundskolan i svenska, engelska och matematik. Efter 2011 krävdes godkända betyg i ytterligare fem ämnen för behörighet till yrkesprogram och godkända betyg i ytterligare nio ämnen för behörighet till högskoleförberedande program. Höjda behörighetskrav till yrkesprogram påverkade endast en liten andel elever¹¹ och är inte förklaringen till minskningen efter 2011. Däremot kan de ändrade behörighetskraven och att behörighetskraven sattes högre för högskoleförberedande program ha bidragit till att elever som

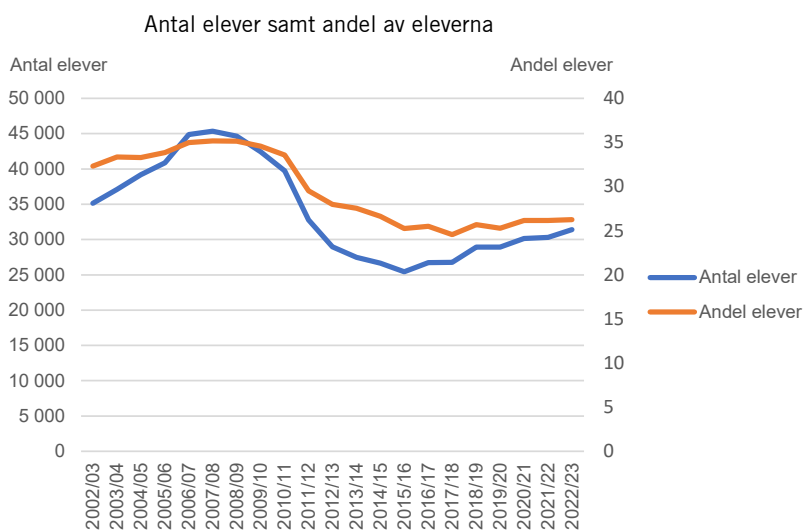
---

¹¹ Halapuu, Vivika (2021) *Effekter av högre behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram*. IFAU, Rapport 2021:21.

var behöriga till högskoleförberedande program upplevde att det också var en signal om att de borde gå ett högskoleförberedande program.

Figur 14.1 visar att huvudmännen har klarat stora ökningar på yrkesprogrammen förr. Exempelvis så ökade antalet nybörjare på yrkesprogrammen med 10 000, eller 28 procent, under perioden 2002/03–2006/07. Denna ökning berodde till stor del på demografiska förändringar.

Figur 14.1 Nybörjare på yrkesförberedande program/yrkesprogram 2002/03–2022/23.

Källa: Skolverket.

Utredningens förslag leder till att fler elever kommer att läsa yrkeskurser. Det gäller även för elever på språkintrouktion och individuellt förberedelsealternativ. Även om utredningen ser att huvudmännen tidigare har klarat stora ökningar av elever på yrkesprogram så innebär förslagen ändå att det kommer att ställas krav på tillgång till lämpliga lokaler, yrkeslärare, apl-platser med mera.

När det gäller vilka utbildningar som ska erbjudas på nationella program som omfattar 1 900 poäng ska kommunerna ta hänsyn till ungdomarnas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Erbjudandet om yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska omfatta ett

allsidigt urval. Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i hemkommunen erbjuds plats på ett nationellt program.

14.6.3 Ökad samverkan mellan kommuner

Ett nytt gymnasiesystem med nya yrkesprogram omfattande 1 900 poäng kan komma att innebära ökad samverkan mellan kommuner. Detta för att obehöriga elever ska få tillgång till valbara yrkesutbildningsplatser. Utredningen har analyserat hur tillgången på yrkesutbildningsplatser ser ut i kommunerna. Uppgifterna avser elever (exklusive språkinträdning) som påbörjade gymnasieskolan 2017. Detta år var det 246 kommuner som hade nybörjarelever i gymnasieskolan (se tabell 14.3). En del kommuner hade nybörjarelever på samtliga programtyper: yrkesprogram, högskoleförberedande program och introduktionsprogram. Det gäller för 207 kommuner. I en del av dessa kommuner (60) var antalet elever på yrkesprogram litet. Där går det mindre än 30 elever på yrkesprogram i kommunen. Ett litet antal elever på yrkesprogram kan betyda att det i en sådan kommun möjligtvis kan vara svårare att införa nya valbara yrkesprogram omfattande 1 900 poäng på grund av avsaknaden av en tillräckligt stor yrkesutbildningsstruktur. Men i 147 av kommunerna finns det ett relativt stort elevunderlag som är nybörjare på yrkesprogram (minst 30 elever). I dessa skolkommuner finns det sannolikt i större utsträckning en yrkesutbildningsstruktur som skulle kunna underlätta införandet av nya yrkesutbildningar. I vissa kommuner saknas helt yrkesutbildningsstruktur. Det gäller för de kommuner som bara har nybörjarelever på introduktionsprogram (26 kommuner) eller som bara har nybörjarelever på introduktionsprogram och högskoleförberedande program (6 kommuner).

Analysen visar att det kan komma att saknas en tillräckligt stor yrkesutbildningsstruktur i uppemot 90 kommuner. Elever som har tagits emot på introduktionsprogram i dessa kommuner (vanligtvis individuellt alternativ) kan i ett nytt gymnasiesystem behöva tas emot i andra kommuner. Alternativt får kommuner som i dag inte har några yrkesutbildningsplatser skapa sådana.

Utredningen har tagit del av exempel på hur introduktionsprogram organiseras på olika sätt i kommuner. I vissa kommuner har introduktionsprogrammen och de nationella programmen en fysisk och organisatorisk närhet och i andra kommuner sker de olika utbildningarna mer separerat ifrån varandra. Beroende på hur skolhuvudmännen organiserat utbildningarna kan det komma att behövas mer eller mindre omställningsarbete.

Även utredningens förslag som syftar till att förbättra kompetensförsörjningen inom små och dyra yrkesområden kommer att innebära ökad samverkan mellan kommuner. Förslaget innebär att offentliga huvudmän ska kunna utföra undervisning på entreprenad i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil, samt i gymnasiearbete och yrkesprov inom gymnasieskolan.

Tabell 14.3 Antal kommuner med olika typer av gymnasieprogram

Typ av gymnasieprogram	Antal kommuner
YP (minst 30 elever) + HP + IM	147
YP (färre än 30 elever) + HP + IM	60
HP + IM	6
YP + HP	3
Bara IM	26
Bara YP	3
Bara HP	1
Summa	246

Källa: Utredningens egna beräkningar.

14.6.4 Konsekvenser för kommuner gällande förslagen om anpassade gymnasieskolan

Utredningen föreslår att elever på de individuella programmen i anpassade gymnasieskolan ska ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning, och detta på motsvarande sätt som elever på andra utbildningar i anpassade gymnasieskolan och i gymnasieskolan. Det finns redan i dag en skyldighet för kommuner att ta emot elever som tillhör målgruppen för det individuella programmet i anpassade gymnasieskolan. Vidare är det reglerat att en utbildning i anpassade gymnasieskolan är avsedd att genomgå under fyra läsår. Utredningen bedömer därför att kommunernas skyldigheter inte utökas. Förslaget bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Utredningen föreslår att yrkesprov införs i anpassade gymnasieskolan som ett alternativ till gymnasiearbetet. Det betyder att skolhuvudmännen behöver planera för ett genomförande av yrkesprov. Yrkesprovet ska pröva samma förmågor som gymnasiearbetet men ska genomföras i enlighet med de föreskrifter som tas fram för respektive yrkesprov.

14.6.5 Konsekvenser för det kommunala självstyret

Kommuner har en grundlagsfäst självstyrelse, vilket innebär att de har egen beslutsrätt inom ramen för nationella bestämmelser. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett en inskränkning.

I dag är regleringen kring innehållet i introduktionsprogrammen väldigt begränsad. Det betyder att kommuner har stor frihet att själva besluta om innehållet, något som enligt utredningen har lett till bristande likvärdighet. Förslaget om nya yrkesprogram innebär att kommunerna i större utsträckning kommer att erbjuda nationellt fastställda yrkesutbildningar i stället för lokalt utformade introduktionsprogram. Utredningen anser att detta inte är att betrakta som en inskränkning i det kommunala självstyret då alla yrkesprogram i gymnasieskolan beslutas nationellt.

14.7 Konsekvenser för enskilda huvudmän

Införandet av nya yrkesutbildningar – för elever som inte är behöriga till dagens nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng – innebär en ny form för yrkesutbildning i gymnasieskolan. Utredningen föreslår att en enskild huvudman som har tillstånd från Skolinspektionen att ge ett visst yrkesprogram så ska tillståndet också omfatta motsvarande 1 900-poängsprogram.

14.8 Konsekvenser för staten

14.8.1 Konsekvenser för Skolverket

Utredningens förslag om nya yrkesutbildningar innebär att Skolverket får i uppdrag att följa upp hur det går för eleverna. Skolverket får också i uppdrag att ta fram nya nivåer i ämnena svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik. Vidare ska ett nytt ämne, samhälls- och arbetslivskunskap tas fram. Skolverket föreslås även att tillsammans med nationella programråden ta fram yrkesutbildningsmål för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som en följd av det även se över examensmålen.

Utredningens förslag om införande av yrkesprov innebär att Skolverket tillsammans med de nationella programråden får i uppdrag att utforma yrkesprov.

Utredningens förslag om ett statsbidrag för huvudmän att söka vid överlämnande av del av yrkesutbildning på entreprenad inom små och/eller dyra yrkesområden innebär att Skolverket tillsammans med de nationella programråden beslutar om vilka ansökningar som uppfyller kriterierna för statsbidraget.

14.8.2 Konsekvenser för övriga skolmyndigheter

Myndigheten för yrkeshögskolan bör få i uppdrag att som underlag till regeringen bedöma på vilken SeQF-nivå det nya yrkesutbildningsbeviset ska inordnas.

14.8.3 Konsekvenser för SCB

Utredningens förslag om nya yrkesutbildningar som leder till yrkesutbildningsbevis innebär att SCB får i uppdrag att klassificera utbildningarna enligt nationella och internationella förordningar.

14.9 Konsekvenser för små företag

Utredningens förslag om nya yrkesprogram omfattande 1 900 poäng för obehöriga elever och förslaget som underlättar kompetensförsörjningen inom små och dyra yrkesområden bidrar till en bättre

kompetensförsörjning för arbetsgivare som anställer elever från gymnasial yrkesutbildning. En förbättrad kompetensförsörjning kommer att gynna alla arbetsgivare. Företag bedöms behöva bidra till att få fram fler apl-platser i och med behovet av fler yrkesutbildningsplatser i ett nytt gymnasiesystem. Förslag om yrkesprov bedöms dels bidra till att yrkesutbildningarnas mål och innehåll synliggörs, dels till förbättrad samverkan mellan skola och arbetsliv. Båda dessa aspekter bedöms bidra till att öka yrkesutbildningarnas kvalitet och attraktionskraft vilket bör bidra till företagets kompetensförsörjning.

14.10 Övriga konsekvenser

Utredningen lämnar inga förslag som innebär att hantering av personuppgifter införs på något helt nytt område. Utredningens förslag innebär inte att några känsliga personuppgifter ska hanteras och kan inte heller i övrigt anses ha några konsekvenser för den personliga integriteten. Därmed bedömer vi att det inte finns anledning att analysera hur förslagen förhåller sig till EU:s dataskyddsförordning.¹²

Utredningen bedömer att förslagen i betänkandet i övrigt inte medför sådana konsekvenser som är av betydelse för någon av de övriga områden som framgår av 15 § kommittéförordningen. Vidare bedöms inte förslagen få några konsekvenser för överensstämmelse med EU-rätten och andra internationella åtaganden eller miljö.

14.11 Finansiering av utredningens förslag

Utredningens analyser pekar inte på några stora förändringar av kostnaderna för gymnasieskolan i och med förslagen om de nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng. Utredningen bedömer att förändringarna kan ske inom ram (se avsnitt 14.4.1).

Utredningen föreslår ett statsbidrag för att stimulera yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden. Utredningens förslag på utformning av statsbidraget har sitt ursprung i det statsbidrag

---

¹² Artikel 6 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 per den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG Dataskyddsförordningen.

som fanns att söka i försöksverksamheten med branschskolor och föreslår ett lika stort anslag årligen för detta statsbidrag, 20 miljoner kronor. Skolverket hanterar redan flera statsbidrag som syftar till att bidra till kompetensförsörjningen. Det gäller till exempel statsbidrag för yrkesvux och statsbidrag för gymnasial lärling och lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram. Utredningen bedömer att förslagen om nya nationella yrkesutbildningar kommer att minska antalet elever på introduktionsprogram. Förslaget innebär också att fler elever får sin yrkesutbildning inom gymnasieskolan i stället för inom komvux. Utredningen föreslår därför en omfördelning av medel från statsbidrag för yrkesvux och från gymnasial lärling till det föreslagna statsbidraget för att stimulera yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

3 kap.

12 §

Om det särskilda stödet för en elev i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan eller sameskolan inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får ett beslut enligt 7 § innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad studiegång). I grundskolan, specialskolan och sameskolan ska den anpassade studiegången utformas så att eleven så långt som möjligt får förutsättningar att nå behörighet till *de* nationella program i *gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng*.

Rektorn ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning i den aktuella skolformen.

I paragrafen regleras särskilt stöd i form av anpassad studiegång. Ett beslut om anpassad studiegång innebär bl.a. att det sker en avvikelse från mål som annars gäller för utbildningen.

Ändringen i *första stycket* innebär ett förtydligande att eleven så långt som möjligt ska få förutsättningar att nå behörighet till de nationella program i gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Förtydligandet av omfattningen på de nationella program som en elev ska uppnå behörighet till är en konsekvens av att nationella program i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs i gymnasieskolan och att 1 900-poängsprogrammen ställer lägre krav för behörighet. De program som avses med nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng är de högskoleförberedande programmen och de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Övervägandena finns i avsnitten 5.1.1, 5.1.3 och 7.1.2.

12 b §

Rektorn får besluta att en nyanländ elev som har tagits emot inom skolväsendet i högstadiet i grundskolan eller specialskolan, ska ges undervisning som avviker från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad timplan), om

1. rektorn efter att elevens kunskaper har bedömts enligt 12 c § eller senare, bedömer att eleven kommer att ha svårt att nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* inom ramen för skolplikten eller motsvarande rätt till utbildning enligt 7 kap. 2 §, och

2. eleven och elevens vårdnadshavare har samtyckt till den anpassade timplanen.

En anpassad timplan ska utformas så att

1. eleven ges undervisning i sådana ämnen och minst det antal ämnen som krävs för att nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng*,

2. ett av de ämnen som avses i 1 är idrott och hälsa, och

3. eleven ges minst den totala undervisningstid som återstår för övriga elever i den årskursen hos huvudmannen under den kvarvarande skoltiden.

Paragrafen behandlar anpassad timplan för en nyanländ elev.

Ändringarna i *första stycket* innebär ett förtydligande av bedömningen om en elev kommer att ha svårt att uppnå behörighet ska göras mot ett nationellt program i gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Ändringen i *andra stycket* innebär att en anpassad timplan ska utformas så eleven ges undervisning i sådana ämnen och minst det antal ämnen som krävs för att nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Förtydligandet av omfattningen på de nationella program som en elev ska uppnå behörighet till är en konsekvens av att nationella program i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs i gymnasieskolan och att 1 900-poängsprogrammen ställer lägre krav för behörighet. De program som avses med nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng är de högskoleförberedande programmen och de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Övervägandena finns i avsnitten 5.1.1, 5.1.3 och 7.1.2.

10 kap.

23 a §

En huvudman ska, om annat inte följer av andra stycket, erbjuda lovskola till elever som har avslutat årskurs 8 och som riskerar att i nästa årskurs inte uppfylla betygskriterierna för betyget E i ett eller flera ämnen och som därigenom riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng*. Lovskolan ska anordnas i juni samma år som eleven har avslutat årskurs 8 och uppgå till sammanlagt minst 50 timmar. Tiden för lovskola ingår inte i den minsta totala undervisningstiden enligt 5 §.

En huvudman får från ett erbjudande enligt första stycket räkna av den tid som eleven deltagit i lovskola som huvudmannen frivilligt anordnat från och med augusti det år eleven påbörjar årskurs 8 till och med vårterminen påföljande år. Om eleven har deltagit minst 50 timmar i sådan undervisning behöver huvudmannen inte lämna något erbjudande enligt första stycket.

Paragrafen behandlar en huvudmans skyldighet att erbjuda lovskola till elever som har avslutat årskurs 8.

Ändringen i *första stycket* förtydligar att skyldigheten att erbjuda lovskolan gäller elever som riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Förtydligandet av omfattningen på de nationella program som en elev ska uppnå behörighet till är en konsekvens av att nationella program i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs i gymnasieskolan och att 1 900-poängsprogrammen ställer lägre krav för behörighet. De program som avses med nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng är de högskoleförberedande programmen och de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Övervägandena finns i avsnitten 5.1.1, 5.1.3 och 7.1.2.

23 b §

En huvudman ska erbjuda lovskola till elever i årskurs 9 som riskerar att inte uppfylla betygskriterierna för betyget E i ett eller flera ämnen och som därigenom riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng*. Lovskolan ska anordnas på loven under läsåret och uppgå till sammanlagt minst 25 timmar.

En huvudman ska också, om inte annat följer av fjärde stycket, erbjuda lovskola till elever som har avslutat årskurs 9 utan att ha uppnått behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Lovskolan ska anordnas i juni samma år som eleven avslutat årskurs 9 och uppgå till sammanlagt minst 50 timmar.

Tiden för lovskola enligt första och andra styckena ingår inte i den minsta totala undervisningstiden enligt 5 §.

En huvudman får från ett erbjudande enligt andra stycket räkna av den tid som eleven deltagit i lovskola som huvudmannen frivilligt anordnat från och med augusti det år eleven påbörjar årskurs 9 till och med vårterminen påföljande år. Om eleven har deltagit minst 50 timmar i sådan undervisning behöver huvudmannen inte lämna något erbjudande enligt andra stycket.

Paragrafen behandlar en huvudmans skyldighet att erbjuda lovskola till elever i årskurs 9.

Ändringen i *första stycket* förtydligar att skyldigheten att erbjuda lovskolan gäller elever som riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Förtydligandet av omfattningen på de nationella program som en elev ska uppnå behörighet till är en konsekvens av att nationella program i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs i gymnasieskolan och att 1 900-poängsprogrammen ställer lägre krav för behörighet. De program som avses med nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng är de högskoleförberedande programmen och de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Övervägandena finns i avsnitten 5.1.1, 5.1.3 och 7.1.2.

15 kap.

8 a §

Information från en huvudman om erbjudande av nationella program och *introduktionsprogrammet* programinriktat val ska tydligt ange utbildningens inriktning.

Informationen ska också ange vad utbildningen kan leda till när det gäller etablering på arbetsmarknaden och övergång till vidare studier.

Paragrafen behandlar vilken information en huvudman som erbjuder nationella program och introduktionsprogrammet programinriktat val ska ge vad gäller utbildningens inriktning och vad utbildningen leder till.

Ändringen i *första stycket* är en konsekvens av att introduktionsprogrammet yrkesintroduktion avskaffas samt att det inte längre kommer vara möjligt att erbjuda programinriktat val utformat för en enskild elev, utan endast för en grupp elever enligt 17 kap. 4 § skollagen.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1 och 6.4.1.

11 §

Utbildningen i gymnasieskolan ska i huvudsak vara skolförlagd, om inte annat anges i andra, tredje eller fjärde stycket.

Gymnasial lärlingsutbildning ska enligt 16 kap. 11 § i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Introduktionsprogrammen programinriktat val och *individuellt förberedelseprogram* samt vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år får utformas så att de inte är i huvudsak skolförlagda.

Av 22 kap. 3 § framgår att utbildning där distansundervisning används inte behöver vara i huvudsak skolförlagd.

Paragrafen behandlar vilken utbildning i gymnasieskolan som ska vara skolförlagd och vilken utbildning som inte ska eller behöver vara det.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram läggs till och att individuellt alternativ och yrkesintroduktion tas bort. Ändringen är en konsekvens av att individuellt alternativ och yrkesintroduktion avskaffas och att individuellt förberedelseprogram inrättas.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1 och 6.2.

22 §

Betyg ska sättas i ämnen. Betyg ska sättas när ett ämne är avslutat. Om ett ämne består av flera nivåer ska betyg sättas efter varje avslutad nivå i ämnet.

När ett godkänt betyg sätts på en högre nivå i ett ämne med flera nivåer ska betyget anses omfatta lägre nivåer i ämnet och ersätta betyg som har satts på sådana nivåer.

Betyg ska också sättas

1. efter genomfört gymnasiearbete, *yrkesprov* och examensarbete, och
2. i grundskolans ämnen i de fall undervisning i dessa får förekomma i gymnasieskolan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när betyg ska sättas i gymnasieskolan.

I *tredje stycket första punkten* har yrkesprov lagts till, som ska betygssättas på motsvarande sätt som gymnasiearbetet eller examensarbetet, det vill säga efter att det är genomfört. Yrkesprov beskrivs närmre i kommentaren till 16 kap. 22 §.

Övervägandena finns i avsnitt 10.2.3.

25 §

Som betyg på gymnasiearbetet, *yrkesprovet* och examensarbetet ska någon av beteckningarna E eller F användas. Betyget E ska användas om en elev har nått examensmålen *eller yrkesutbildningsmålen* för gymnasiearbetet, *yrkesprovet* eller *examensmålen* för examensarbetet. I annat fall ska betyget F användas.

I paragrafen behandlas betygssättning av gymnasiearbetet och examensarbetet.

Bestämmelsen ändras så att det framgår att samma beteckningar, E eller F, som används som betyg på gymnasiearbetet och examensarbetet även ska användas som betyg på yrkesprov som genomförs på yrkesprogram.

Paragrafen har kompletterats med en bestämmelse om yrkesutbildningsmål. För yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska det finnas yrkesutbildningsmål i stället för examensmål, vilket framgår av 16 kap. 6 a §. En elev som går en sådan utbildning ska få betyget E om gymnasiearbetet eller yrkesprovet motsvarar kraven i yrkesutbildningsmålen. Om eleven inte har nått yrkesutbildningsmålen för gymnasiearbetet eller yrkesprovet ska betyget F användas. Detta innebär att regleringen är densamma för elever som läser ett program om minst 2 500 gymnasiepoäng och för elever som läser ett yrkesprogram om 1 900 gymnasiepoäng. Yrkesprov beskrivs närmre i kommentaren till 16 kap. 22 §.

Yrkesprov behandlas i avsnitt 10.2.3. Yrkesutbildningsmål behandlas i avsnitt 5.3.6.

30 a §

Ett primärt samverkansavtal enligt 2 kap. 2 b § ska omfatta nationella program och *introduktionsprogrammet* programinriktat val. En kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet.

Kommunen kan även erbjuda sådan utbildning anordnad av en kommun utanför det primära samverkansområdet eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

När det gäller övrig utbildning i gymnasieskolan kan kommunen erbjuda utbildning som anordnas av en annan kommun eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

Paragrafen behandlar vilka utbildningar i gymnasieskolan som ska omfattas av ett primärt samverkansavtal.

Den tidigare regleringen om att samverkansavtal omfattar programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever ändras i *andra stycket*, dels genom att yrkesintroduktion tas bort, dels genom att bestämmelsen om ”utformning för grupp av elever” tas bort.

Ändringen är en konsekvens av att yrkesintroduktion avskaffas och att det inte längre kommer vara möjligt att erbjuda programinriktat val utformat för en enskild elev, utan endast för en grupp elever enligt 17 kap. 4 §. Införandet av nya nationella program som omfattar 1 900 gymnasiepoäng innebär vidare att kravet om primärt samverkansavtal för nationella program även omfattar dessa program.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1, 6.4.1, 5.1.2 och 5.6.1.

30 b §

När en kommun bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Kravet på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammet* programinriktat val.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad en kommun ska ta hänsyn till när den bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas.

Ändringen i *andra stycket* innebär att en kommun, utöver för de nationella programmen, också ska planera och dimensionera för introduktionsprogrammet programinriktat val. Den tidigare regler-

ingen angav introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever.

Ändringen är en konsekvens av att yrkesintroduktion avskaffas och att det inte längre kommer vara möjligt att erbjuda programinriktat val utformat för en enskild elev, utan endast för en grupp elever enligt 17 kap. 4 §. Införandet av nya nationella program i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng innebär vidare att en kommun, när den bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas, också ska planera för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1, 6.4.1 och 5.6.1.

31 a §

När en region bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Första stycket gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammet* programinriktat val.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad en region ska ta hänsyn till när den bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas.

Ändringen i *andra stycket* innebär att en region, utöver för de nationella programmen, också ska planera och dimensionera för introduktionsprogrammet programinriktat val. Den tidigare regleringen angav introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever.

Ändringarna motsvarar i huvudsak de ändringar som görs i 15 kap. 30 b §, se kommentaren till den paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1, 6.4.1 och 5.6.1.

32 a §

När en enskild huvudman bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på utbildningarna ska den ta hänsyn till

1. ungdomarnas efterfrågan, och
2. arbetsmarknadens behov.

Första stycket gäller endast de nationella programmen och *introduktionsprogrammet* programinriktat val i den utsträckning den enskilde har godkännande som huvudman för utbildningarna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad en enskild huvudman ska ta hänsyn till när den bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas.

Ändringen i *andra stycket* innebär att en enskild huvudman i den utsträckning den enskilde har godkännande som huvudman för utbildningarna, utöver för de nationella programmen, ska planera och dimensionera för introduktionsprogrammet programinriktat val. Yrkesintroduktion har tagits bort från paragrafen eftersom programmet upphör. Borttaget är också bestämmelsen om att programinriktat val ska ”utformas för en grupp elever”. Utformningen behöver inte längre förtydligas eftersom möjligheten att utforma programmet för en enskild elev tas bort.

Ändringarna motsvarar i huvudsak de ändringar som görs i 15 kap. 30 b §, se kommentaren till den paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1, 6.4.1 och 5.6.1.

33 §

Varje huvudman för en fristående gymnasieskola ska ta emot alla ungdomar som har rätt till den sökta utbildningen i gymnasieskolan. Mottagandet till en viss utbildning får dock begränsas till att avse

1. elever som är i behov av särskilt stöd (resursskola), eller
2. vissa elever som utbildningen är speciellt anpassad för.

Huvudmannen för en resursskola ansvarar för att bedöma om en elev är i behov av sådant särskilt stöd som resursskolan erbjuder för att eleven ska kunna uppfylla de betygskriterier som minst ska uppfyllas eller för att eleven ska undvika svårigheter i sin skolsituation. Bestämmelser om särskilt stöd finns i 3 kap.

När det gäller *individuellt förberedelseprogram* och språkintrouktion finns särskilda bestämmelser i 17 kap. 29 § om när huvudmannen för en fristående skola är skyldig att ta emot ungdomar som uppfyller behörighetskraven för sådan utbildning.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev, om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 16 kap. 54 § andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådan utbildning som avses i första stycket andra meningen.

Paragrafen reglerar mottagande i en fristående gymnasieskola.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att introduktionsprogrammen programinriktat val som utformas för en enskild elev, yrkesintroduktion och individuellt alternativ tas bort och ett nytt introduktionsprogram, individuellt förberedelseprogram, läggs till.

Ändringen är en konsekvens av att yrkesintroduktion och individuellt alternativ avskaffas och att det inte längre kommer vara möjligt att erbjuda programinriktat val utformat för en enskild elev, utan endast för en grupp elever enligt 17 kap. 4 §. Vidare läggs det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram till bestämmelsen.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1, 6.2, och 6.4.1.

16 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- utbildningarnas utformning och innehåll (2–25 §§),
- gymnasieexamen och *gymnasialt yrkesutbildningsbevis* (26–28 §§)
- behörighet, ansökan, mottagande och fullföljande av utbildningen (29–41 §§),
- utbildning på nationella program vid en gymnasieskola med offentlig huvudman (42–51 §§), och
- utbildning på nationella program vid en fristående gymnasieskola (52–55 §§).

Paragrafen beskriver kapitlets innehåll.

Ändringen i första stycket innebär att gymnasialt yrkesutbildningsbevis läggs till i andra strecksatsen, jämte gymnasieexamen. För en beskrivning av gymnasialt yrkesbevis hänvisas till kommentarerna till 16 kap. 26 a och 27 a §§.

Övervägandena finns i avsnitt 5.7.1.

2 a §

Yrkesprogram finns som två olika utbildningar:

1. yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, och
2. yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Paragrafen är *ny* och innehåller en beskrivning av de två olika utbildningarna som är yrkesprogram i gymnasieskolan. Nya yrkesprogram införs i gymnasieskolan som benämns yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Som konsekvens ska de nuvarande nationella yrkesutbildningarna benämnas yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Benämningarna beskriver hur många poäng som yrkesprogrammen omfattar enligt bilaga 2 och 3 till skollagen.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.3.

3 §

Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet. *Yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska också utgöra grund för fortsatt yrkesutbildning.*

Ett yrkesprogram *som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng* ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev ska dock ha rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt vad som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om det som ska ingå i utbildningen *enligt andra stycket*.

I paragrafen finns bestämmelser om vad yrkesprogrammen ska utgöra grund för samt om programmens innehåll.

Ändringarna i *första stycket* är en konsekvens av att nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs. De nya yrkesprogrammen ska liksom de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng utgöra grund för yrkesverksamhet. Däremot ska endast 2 700/2 800-poängsprogrammen också utgöra grund för fortsatt yrkesutbildning, vilket specificeras genom författningsändringen. Skälet till förtydligandet är att 1 900-poängsprogrammen inte ger grundläggande behörighet till yrkeshögskola.

Även ändringarna i *andra stycket* beror på att det behöver framgå att det är yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng som ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att bemyndigandet ska gälla andra stycket och det utbildningsinnehåll som ska ingå i yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning

som påbörjas på grundnivå. Yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska inte innehålla det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Övervägandena finns i avsnitten 5.1.3. och 5.3.

6 §

För varje nationellt program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* ska det finnas examensmål som innehåller mål för programmet.

Paragrafen anger att det ska finnas examensmål för nationella program som omfattar minst 2 500 poäng.

Ändringen innebär ett förtydligande av vilka nationella program i gymnasieskolan som det ska finnas examensmål för. Ändringen är en följd av att det införs nya nationella program i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som inte leder till gymnasieexamen. De program som avses med nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng är de högskoleförberedande programmen och de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. I stället för examensmål ska det för de nya 1 900-poängsprogrammen finnas yrkesutbildningsmål. För yrkesutbildningsmål, se kommentaren till nya 16 kap. 6 a §.

Yrkesprogrammets benämning behandlas i avsnitt 5.1.3 och yrkesutbildningsmål i avsnitt 5.3.6.

6 a §

För varje yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska det finnas yrkesutbildningsmål som innehåller mål för programmet.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om att det ska finnas yrkesutbildningsmål för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. De nya 1 900-poängsprogrammen leder inte till examen och ska därför inte ha examensmål. Yrkesutbildningsmålen ska för 1 900-poängsprogrammen motsvara det syfte som examensmålen har för nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Yrkesutbildningsmålen ska ligga till grund för planeringen av utbildningen på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Yrkesutbildningsmålen ska vidare styra utbildningen samt

yrkesprovets och gymnasiearbetets utformning och innehåll. Även inriktningar, yrkesutgångar och eventuella avvikelser från de nationella programmen måste kunna kopplas till yrkesutbildningsmålen. Yrkesprov beskrivs närmre i kommentaren till 16 kap. 22 §.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.6.

11 §

Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från det som eleven får välja bort enligt 3 § *andra stycket*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när det får finnas gymnasial lärlingsutbildning inom yrkesprogram.

Ändringen i *andra stycket* innebär att paragrafhänvisningen till 3 § ändras genom att ”andra stycket” läggs till. Det beror på ändringar i 3 § som beskrivs i författningskommentaren till densamma.

13 §

Statens skolverk får besluta om avvikelser från struktur, innehåll, examensmål och *yrkesutbildningsmål* för utbildningar på nationella program.

Beslut enligt första stycket som avser en utbildning som anordnas av en offentlig huvudman fattas i samband med beslut om riksrekrytering enligt 45 §.

Beslut enligt första stycket som avser en utbildning som anordnas av en enskild huvudman fattas efter en prövning som motsvarar prövningen av riksrekryterande utbildningar enligt 45 §.

Regeringen får meddela föreskrifter om villkor för beslut enligt tredje stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser som anger att Skolverket får besluta om avvikelser för nationella program, bland annat vad gäller examensmål och yrkesutbildningsmål.

Ändringen i *första stycket* innebär att ”yrkesutbildningsmål” läggs till och är en konsekvens av att nya nationella program i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs. Yrkes-

utbildningsmål beskrivs i kommentaren till den nya paragrafen 16 kap. 6 a §.

Avvikelser för 1 900-poängsprogrammen beskrivs i avsnitt 5.5.3 och yrkesutbildningsmål i avsnitt 5.3.6.

18 §

Eleverna har rätt till ett minsta antal undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid). Den garanterade undervisningstiden för elever på

- yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng är 2 720 undervisningstimmar,
- yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng är 2 625 undervisningstimmar,
- *yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng är 2 430 undervisningstimmar, och*
- högskoleförberedande program är 2 180 undervisningstimmar.

För elever *på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng*, som har valt bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt 3 § *andra stycket*, minskas den garanterade undervisningstiden i motsvarande omfattning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den garanterade undervisningstiden för nationella program i gymnasieskolan.

Ändringen i första stycket innebär att tredje strecksatsen anger den garanterade undervisningstiden för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. I den tidigare lydelsen angavs undervisningstiden för högskoleförberedande program i tredje strecksatsen, som genom ändringen blir en fjärde strecksats.

Undervisningstiden för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng behandlas i avsnitt 5.4.2.

20 §

Utbildningens omfattning *på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och högskoleförberedande program* framgår av en poängplan i bilaga 2.

Utbildningens omfattning på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng framgår av en poängplan i bilaga 3.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om poängplanen.

I paragrafen finns hänvisningar till bilaga 1 respektive bilaga 2, där utbildningens omfattning på olika nationella program i gymnasieskolan framgår av respektive bilagas poängplan.

Ändringen i *första stycket* innebär att det tydliggörs för vilka nationella program bilaga 2 gäller. Det innebär att den nya benämningen ”yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng” läggs till liksom ”högskoleförberedande program”.

Andra stycket är nytt och innebär att det för de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng görs en hänvisning till en ny bilaga 3 där poängplanen framgår för dessa program.

Det tidigare andra stycket blir ett nytt *tredje stycke*.

Utformningen av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, i form av innehåll och omfattning, beskrivs i avsnitt 5.3.

22 §

I utbildningen på *högskoleförberedande program* ska det ingå ett gymnasiearbete.

I utbildningen på yrkesprogram ska det ingå ett gymnasiearbete eller yrkesprov.

Regeringen får meddela föreskrifter om när ett gymnasiearbete respektive yrkesprov ska ingå i utbildningen.

I paragrafen anges när ett nationellt program ska innehålla ett gymnasiearbete eller ett yrkesprov.

Ändringen i *första stycket* innebär att det tydliggörs att det alltid ska ingå ett gymnasiearbete på de högskoleförberedande programmen, till skillnad från vad som gäller på yrkesprogrammen i och med de kompletteringar som görs i andra och tredje stycket.

I *andra stycket*, som är nytt, framgår att det utöver gymnasiearbete även ska ingå yrkesprov på yrkesprogram i gymnasieskolan. Med yrkesprogram avses i bestämmelsen både yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, vilket framgår av 16 kap. 2 a §.

I *tredje stycket*, som är nytt, finns ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om när ett yrkesprov ska ingå i utbildningen i stället för ett gymnasiearbete. Avsikten med bemyndigandet är att i förordning fastställa att om det finns ett yrkesprov för en viss yrkesutgång ska eleven genomföra ett yrkesprov i stället för ett gymnasiearbete, om det inte finns särskilda skäl för en elev att genomföra ett

gymnasiearbete i stället för ett yrkesprov. I sådana fall bör rektorn kunna besluta att eleven i stället ska genomföra ett gymnasiearbete. Regeringen kan med stöd av bemyndigandet i 8 kap. 7 § regeringsformen bemyndiga Statens skolverk att meddela föreskrifter om respektive yrkesprov.

I avsnitt 10.2.1 beskrivs när yrkesprov ska användas på yrkesprogram. Bemyndigandena och överväganden om föreskrifter för yrkesprov behandlas i avsnitt 10.2.2 och 10.2.5.

24 §

Har en elev efter en avslutad nivå i ett ämne eller *efter* ett genomfört gymnasiearbete eller yrkesprov fått lägst betyget E, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att en elev ska få

1. börja läsa ett ämne eller en viss nivå i ett ämne, och
2. läsa ett ämne eller en viss nivå i ett ämne på nytt.

Paragrafen reglerar när en huvudman inte längre är skyldig att erbjuda ytterligare utbildning.

I *första stycket* har paragrafen kompletterats med yrkesprov och anger att huvudmannen, i likhet med vad som gäller efter genomfört gymnasiearbete, inte är skyldig att erbjuda eleven ytterligare utbildning i yrkesprov om eleven har fått godkänt betyg i yrkesprovet. I 16 kap. 22 § finns nya bestämmelser om när yrkesprov ska genomföras.

Övervägandena finns i avsnitt 10.2.3.

26 §

Utbildningen på yrkesprogram *som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng* syftar till en yrkesexamen och utbildningen på högskoleförberedande program syftar till en högskoleförberedande examen. Båda dessa examina kallas gymnasieexamen.

För elever som har betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng på ett nationellt ska gymnasieexamen utfärdas, om villkoren i 27 eller 28 § är uppfyllda.

Paragrafen reglerar vilka nationella program som syftar till en gymnasieexamen och när en sådan ska utfärdas.

Ändringen i *första stycket* förtydligar att det är yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng som syftar till en yrkesexamen. Ändringen är en konsekvens av att nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs som inte syftar till en yrkesexamen utan till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis (gymnasialt yrkesutbildningsbevis regleras i den nya 26 a §).

Övervägande för utbildningarnas benämningar finns i avsnitt 5.1.3 och för yrkesutbildningsbevis i avsnitt 5.7.

26 a §

Utbildningen på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng syftar till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

För elever som har betyg från en utbildning som omfattar minst 1 900 gymnasiepoäng från ett sådant yrkesprogram som avses i första stycket ska ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdas, om villkoren i 27 a § är uppfyllda.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om när ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får utfärdas för elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om när ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas.

I *första paragrafen* framgår att utbildning på ett nationellt program i form av ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng syftar till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

Andra stycket reglerar krav för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis och i stycket görs också en hänvisning till den paragraf som mer utförligt reglerar kraven.

I *tredje stycket* framgår att regeringen får meddela föreskrifter om när ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får utfärdas till elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Övervägandena finns i avsnitt 5.7.

27 §

Yrkesexamen ska utfärdas om en elev som avses i 26 § har godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar minst 100 gymnasiepoäng i vart och ett av ämnena

1. svenska eller svenska som andraspråk,
2. engelska, och
3. matematik.

Även gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* ska ingå i de godkända betygen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. vilka nivåer i de ämnen som anges i första stycket som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram, och
2. vilka andra ämnen och vilka nivåer i dessa som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram.

Paragrafen reglerar när en yrkesexamen får utfärdas och vad som krävs för en sådan examen.

Ändringen i *andra stycket* innebär att godkänt betyg på ett yrkesprov krävs om detta ingår i elevens utbildning. Av bestämmelsen framgår att en yrkesexamen får innehålla antingen ett gymnasiearbete eller ett yrkesprov, men inte både och. Regeringen har i 16 kap. 22 § bemyndigande att föreskriva om när ett yrkesprov ska ingå i utbildningen i stället för ett gymnasiearbete. I övrigt är paragrafen oförändrad.

Yrkesprovet i gymnasieexamen behandlas i avsnitt 10.2.1.

27 a §

Ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas om en elev som avses i 26 a § har godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 1 650 gymnasiepoäng och som innefattar minst 50 gymnasiepoäng i vart och ett av ämnena

1. svenska eller svenska som andraspråk,
2. engelska, och
3. matematik.

Även ett gymnasiearbete eller yrkesprov ska ingå i de godkända betygen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. vilka nivåer i de ämnen som anges i första stycket som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram, och
2. vilka andra ämnen och vilka nivåer i dessa som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram.

Paragrafen är *ny*. Den anger vad som krävs för att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska få utfärdas för en elev.

I *första stycket* framgår att eleven måste ha godkända betyg i minst 1 650 gymnasiepoäng för att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdat. Ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik måste ingå med 50 gymnasiepoäng i vardera ämnet.

I *andra stycket* framgår att ett gymnasiearbete eller yrkesprov måste ingå i de godkända betygen. Av bestämmelsen framgår att ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis får innehålla antingen ett gymnasiearbete eller ett yrkesprov, men inte både och.

I *tredje stycket* anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen kan meddela föreskrifter om vilka nivåer i de ämnen som anges i första stycket som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram, och vilka andra ämnen och vilka nivåer i dessa som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram.

Övervägandena finns i avsnitt 5.7.2.

29 §

För de nationella programmen gäller, utöver vad som föreskrivs i 15 kap. 5 §, de ytterligare behörighetskrav i fråga om godkända betyg från grundskolan eller *annan* utbildning som följer av 30–34 §§.

Paragrafen behandlar behörighetskrav till nationella program i gymnasieskolan.

Ändringen innebär att ordet ”*annan*” införs framför utbildning. I den tidigare lydelsen angavs i stället ”*motsvarande*”. Den nya lydelsen omfattar dels motsvarande utbildning, dels utbildning i form av gymnasieämnen där vissa sådana kan vara behörighetsgivande enligt de nya bestämmelserna i 30 § andra och tredje styckena.

Överväganden finns i avsnitt 7.2.

30 §

För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst nio andra ämnen.

En sökande till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ska också anses behörig om den sökande har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt godkända betyg om minst 400 gymnasiepoäng i karaktärsämnen från ett yrkesprogram.

Kravet i första och andra styckena på godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik ska för vart och ett av ämnena också anses uppfyllt om den sökande har godkänt betyg om minst 50 gymnasiepoäng i motsvarande ämne enligt gymnasieskolans ämnesplan.

I paragrafen finns bestämmelser om behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

I paragrafen har det i första stycket tydliggjorts att det är behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng som paragrafen reglerar. Behörighetskrav till de nya yrkesprogrammen som omfattar 1 900 gymnasiepoäng regleras i den nya 30 a §. Behörighetskraven till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng skärps från att, utöver svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik, innebära krav på godkända betyg i ytterligare fem ämnen till att innebära krav på godkända betyg i ytterligare nio ämnen. Genom ändringen ställs samma behörighetsvillkor för yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng som för högskoleförberedande program enligt 16 kap. 31 §. De höjda behörighetskraven är en konsekvens av införandet av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng där elever får tillgång till lika omfattande yrkesutbildning som på yrkesprogrammen som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng, men får mer tid för lärande. På yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng läser eleverna en betydligt större omfattning av gymnasiegemensamma ämnen och behöver därför tillräckliga förkunskaper för att klara den delen av utbildningen.

I andra stycket, som är nytt, regleras ett alternativt behörighetskrav till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Behörighet kan uppnås genom godkända betyg i grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och godkända betyg i minst 400 gymnasiepoäng i karaktärsämnen på ett yrkesprogram. Det nya behörighetskravet möjliggör för elever på

yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng att uppfylla behörighetskraven till yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng genom att visa god studieförmåga. Det ger eleverna möjlighet att genom ett års studier på ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng uppnå behörighet till ett mer omfattande yrkesprogram som leder till yrkesexamen. Eleven kan också ta mer tid på sig än ett år för att uppnå behörighet enligt andra stycket.

I tredje stycket framgår att ett godkänt betyg som omfattar 50 gymnasiepoäng i något av gymnasieämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik för vart och ett av ämnena ska anses uppfylla kravet om godkänt betyg i motsvarande grundskoleämne.

Behörighetskraven behandlas i avsnitt 7.2.

30 a §

För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng krävs godkända betyg i minst tre ämnen. Dessa yrkesprogram står dock inte öppna för ungdomar som har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng enligt 30 §.

Om huvudmannen för utbildningen finner att det finns särskilda skäl, får ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng tas emot till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Paragrafen är ny och reglerar kraven för behörighet till yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

I första stycket anges att kravet för behörighet till yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng är tre godkända betyg. Det anges inte några särskilda ämnen som eleven ska ha godkända betyg i utan det kan vara vilka tre grundskoleämnena (eller motsvarande utbildning enligt 29 §) som helst. Det anges också att elever som uppfyller behörighetskraven till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng inte är behöriga att söka till ett 1 900-poängsprogram. Skälet är att 1 900-poängsprogrammen är utformade för elever som inte har de förkunskaper i form av godkända betyg som elever har som är behöriga till nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Elever på 1 900-poängs-utbildningarna får bland annat mer tid för lärande men uppnår inte heller behörighet till yrkeshögskola eller högskola, något som

underlättar för omställning till andra yrken eller vidareutbildning senare i livet. Därför bör bara elever som har behov av utbildningsupplägget på 1 900-poängsprogrammen gå dessa program.

I *andra stycket* framgår att elever som uppfyller kraven för yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng får tas emot på 1 900-poängsprogrammen om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan vara att en elev har stora studiesvårigheter på ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng och själv vill byta till ett 1 900-poängsprogram. Dock behöver skälen inte vara lika starka som när en elev som är behörig till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska få tas emot på introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram, då det krävs synnerliga skäl enligt 17 kap. 11 §.

Övervägandena finns i avsnitt 7.1. Överväganden för särskilda skäl för att tas emot på ett 1 900-poängsprogram finns i avsnitt 5.2.2.

32 §

En sökande till ett nationellt program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* som saknar godkänt betyg i engelska men uppfyller övriga behörighetskrav ska ändå anses behörig om den sökande

1. på grund av speciella personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av sin tid i grundskolan eller motsvarande utbildning, och
2. bedöms ha förutsättningar att klara studierna på det sökta programmet.

Paragrafen anger en undantagsregel från kraven på behörighet till nationella program.

Ändringen innebär ett förtydligande att undantaget gäller de nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Detta mot bakgrund av att det för krav på behörighet till yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng inte finns krav på godkänt betyg i engelska. De program som avses med nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng är de högskoleförberedande programmen och de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Benämningen för nationella program behandlas i avsnitt 5.1.3.

34 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om att särskilda förkunskapskrav ska gälla för vissa utbildningar.

För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng får dock inte krav ställas på godkända betyg i vissa angivna ämnen.

I paragrafen ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigande att föreskriva om ytterligare förkunskapskrav för vissa utbildningar.

Av *andra stycket* framgår att det avseende yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng inte får förekomma krav på betyg i några specifika ämnen.

Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

17 kap.

2 §

Introduktionsprogrammen är

- programinriktat val,
- *individuellt förberedelseprogram*, och
- språkinträdning

I paragrafen anges vilka introduktionsprogrammen är.

Ändringen innebär att introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ tas bort från paragrafen eftersom programmen avskaffas. Introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram är ett nytt introduktionsprogram som införs och läggs därför till i paragrafen. Ändringarna är en konsekvens av införandet av nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och vars målgrupp till stor del kommer att utgöras av elevgruppen som i nuvarande gymnasieskola går på yrkesintroduktion och till viss del även individuellt alternativ.

Överväganden för introduktionsprogrammen behandlas i avsnitt 6.1 och 6.2. Målgruppen för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng behandlas i avsnitt 5.2.

3 §

Utöver vad som gäller för all gymnasieutbildning enligt 15 kap. 2 § är syftet med

- programinriktat val att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng och att de så snart som möjligt ska kunna antas till det programmet,
- individuellt förberedelseprogram att elever ska gå vidare till annan fortsatt utbildning eller få en arbetsmarknadsinriktad utbildning som underlättar för dem att gå vidare till arbetsmarknaden, och
- språkin introduktion att ge nyanlända ungdomar en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket, vilken möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning.

I paragrafen anges syftet med de olika introduktionsprogrammen.

Ändringen innebär att introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ tas bort från paragrafen eftersom programmen avskaffas. Introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram är ett nytt introduktionsprogram som införs och läggs därför till i paragrafen tillsammans med syftet för programmet. Syftet att gå vidare till annan fortsatt utbildning kan exempelvis vara ett yrkesprogram som omfattar 1 900 eller 2 700/2 800 gymnasiepoäng, ett högskoleförberedande program, folkhögskola eller komvux. I de fall annan fortsatt utbildning inte blir aktuell för en elev under gymnasietiden ska utbildningen på individuellt förberedelseprogram syfta till att förbereda och underlätta för eleven att efter utbildningen gå vidare till arbetsmarknaden.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1. och 6.2.

4 §

Programinriktat val ska utformas för en grupp elever. Övriga introduktionsprogram ska utformas för en enskild elev.

Paragrafen innehåller bestämmelser om introduktionsprogrammets utformning.

Paragrafen är ändrad på grund av att introduktionsprogrammet yrkesintroduktion avskaffas och att möjligheten att utforma programinriktat val för en enskild elev tas bort. Paragrafen ändras så att det tydliggörs att programinriktat val ska utformas för en grupp elever till skillnad från andra introduktionsprogram som ska utfor-

mas för en enskild elev. Att utforma en utbildning för en grupp innebär att utbildningen utformas i förväg och att utbildningens innehåll är fastlagt innan eleven söker. Utbildningen blir möjlig för eleverna att söka i gymnasievalet. Utbildningar som utformas för en enskild elev inrättas inte i förväg och är därför inte sökbara. Utbildningen utformas efter elevens enskilda behov när eleven tas emot på introduktionsprogrammet.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1 och 6.4.

10 §

Programinriktat val står öppet för ungdomar som inte har alla de godkända betyg som krävs för behörighet till ett visst nationellt program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* enligt 16 kap. 30 eller 31 §, men från grundskolan har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och

- i engelska eller matematik samt i minst *åtta* andra ämnen, eller
- i engelska och matematik samt i minst *fem* andra ämnen.

Sådana betyg som avses i 16 kap. 30 § andra och tredje styckena får ersätta betyg från grundskolan i första stycket.

Paragrafen innehåller de särskilda behörighetskraven för introduktionsprogrammet programinriktat val.

I paragrafen har det förtydligats att programinriktat val står öppet för de ungdomar som inte har behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Förtydligandet behövs eftersom behörighetskraven för programinriktat val är satta i förhållande till behörighetskraven för de nationella program som omfattar 2 500 gymnasiepoäng. Det är med inriktning mot dessa program som elever på programinriktat val läser. En elev som är behörig till programinriktat val är också behörig till ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng, enligt 30 a §, eftersom eleven inte uppfyller behörighetskraven till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng.

Precis som i den tidigare lydelsen av paragrafen finns i första stycket två alternativa behörighetskrav. Ändringen består i att kravet på antalet godkända betyg i ämnen höjs och att kravet på antalet godkända ämnen totalt sett skiljer sig genom att det behörighetskrav där en elev har godkända betyg i både matematik och engelska inte kräver lika många godkända ämnen totalt sett. Ändringen är en konsekvens av införandet av yrkesprogram som omfattar

1 900 gymnasiepoäng som ger elever med få godkända betyg (minst tre) tillgång till fullständiga yrkesutbildningar. Antalet ämnen är satta utifrån statistiska analyser av antalet godkända ämnen från grundskolan och dessa elevers resultat på programinriktat val.

Ett nytt *tredje stycke* läggs till som möjliggör att behörighet till programinriktat val med inriktning mot ett yrkesprogram även kan uppnås genom godkända betyg vissa gymnasieämnen, vilket är närmre beskrivet i kommentaren till 16 kap. 30 §.

Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

11 §

Individuellt förberedelseprogram står öppet för ungdomar som inte har de godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst nio andra ämnen som enligt 16 kap. 30 § första stycket eller 31 § krävs för behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Det står dock inte öppet för ungdomar som ska erbjudas språkinträdning.

Om huvudmannen för utbildningen finner att det finns synnerliga skäl, får ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng tas emot till individuellt förberedelseprogram.

Paragrafen reglerar vilka elever som ska tas emot på individuellt förberedelseprogram. Ändringarna i första stycket beror på att programmen i den tidigare lydelsen, introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ, upphör och ett nytt introduktionsprogram, individuellt förberedelseprogram, införs. Paragrafen ändras som en konsekvens av detta. I stycket anges att introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram står öppet för ungdomar som inte är behöriga till nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Det innebär att även om en ungdom är behörig till ett nytt yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng kan den tas emot på individuellt förberedelseprogram. Även en elev som uppfyller kravet om behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng genom godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt 400 gymnasiepoäng i karaktärsämnen enligt 16 kap. 30 § andra och tredje styckena får tas emot på individuellt förberedelseprogram. Individuellt förberedelseprogram står också

öppet för elever som är behöriga till introduktionsprogrammet programinriktat val. I 16 kap. 30 § första stycket och 31 § framgår att det för behörighet till nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng krävs svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst nio andra ämnen. I andra stycket regleras att det krävs synnerliga själ för att ta emot en elev som är behörig till nationella program genom godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst nio andra ämnen, på individuellt förberedelseprogram. Vad som är synnerliga skäl motsvarar det som gällde i den tidigare lydelsen för de upphävda introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ. Med synnerliga skäl avses till exempel att en elev trots anpassningar och kraftfulla insatser från skolans sida står i begrepp att helt avbryta sina studier i gymnasieskolan och där individuellt förberedelseprogram framstår som de enda alternativen till detta.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.2.

12 §

Språkintröduktion står öppen för nyanlända ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett *nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* enligt 16 kap. 30 § första stycket eller 31 § och som behöver en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket för att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Om det finns särskilda skäl får även andra elever gå språkintröduktion.

Paragrafen innehåller de särskilda behörighetskraven för intröduktionsprogrammet språkintröduktion.

Ändringen innebär att bestämmelsen tydliggör att det som avses är behörighet till nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng och inte yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Enligt den tidigare lydelsen stod det att språkintröduktion står öppen för nyanlända ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram. I och med att det för yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng ställs krav på godkända betyg i lika många ämnen som för högskoleförberedande program så har ändring gjorts till nationella program som omfattar 2 500 gymnasiepoäng med hänvisning till 16 kap. 30 § första stycket och 31 §.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

13 §

En ansökan till programinriktat val ska ges in till den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till denne.

Paragrafen reglerar hur ansökan till introduktionsprogrammet programinriktat val ska göras.

Den tidigare regleringen angav hur ansökan görs till introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever. Ändringen består av att introduktionsprogrammet yrkesintroduktion har tagits bort ur bestämmelsen som konsekvens av upphävandet av programmet. Vidare har bestämmelserna om att paragrafen gäller för utbildning utformad för en grupp elever tagits bort eftersom programinriktat val alltid ska utformas för en grupp. Innebörden av utformning för en grupp elever är beskrivet i kommentaren till 17 kap. 4 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1. och 6.4.1.

14 §

Den huvudman som anordnar utbildningen prövar om en sökande till programinriktat val är behörig och om den sökande ska tas emot.

Paragrafen reglerar behörighetsprövning och mottagning till programinriktat val.

I den tidigare lydelsen innehöll bestämmelsen även introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, men eftersom det har avskaffats har programmet utgått från paragrafen. Vidare har bestämmelserna om att paragrafen gäller för utbildning utformad för en grupp elever tagits bort eftersom programinriktat val alltid ska utformas för en grupp. Innebörden av utformning för en grupp elever är beskrivet i kommentaren till 17 kap. 4 §.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1. och 6.4.1.

16 §

Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i hemkommunen erbjuds programinriktat val, *individuellt förberedelseprogram* och språkintroduktion. Erbjudandet om programinriktat val ska avse utbildningar

som är inriktade mot ett allsidigt urval av de nationella program som kommunen anordnar eller erbjuder genom samverkansavtal.

Utöver det som följer av första stycket ansvarar hemkommunen för att elever från anpassade grundskolan erbjuds *individuellt förberedelseprogram*, om de önskar sådan utbildning. Hemkommunen behöver dock inte erbjuda sådan utbildning om det med hänsyn till elevens bästa finns synnerliga skäl att inte göra det.

Hemkommunen får erbjuda språkintröduktion enligt 12 § till elever som tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Paragrafen anger hemkommunens skyldighet att erbjuda alla ungdomar som är behöriga till introduktionsprogram sådan utbildning.

I *första stycket* innebär ändringen att introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ utgått till följd av att programmen har avskaffats. I stället har det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram införts.

I *andra stycket* består ändringen av att introduktionsprogrammen i den tidigare lydelsen, yrkesintroduktion och individuellt alternativ, utgått eftersom programmen avskaffats. I stället har det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram införts i paragrafen.

Ändringar för introduktionsprogrammen behandlas i avsnitt 6.1 och 6.2. Överväganden för elevgruppen från anpassade grundskolan finns i avsnitt 6.2.2 och 6.2.3.

18 §

En region får, utöver vad som följer av 17 §, efter överenskommelse med en kommun anordna *individuellt förberedelseprogram*.

Paragrafen reglerar att regioner får anordna introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram om det finns en överenskommelse med en kommun avseende detta. Ändringen innebär att introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ utgått till följd av att dessa har avskaffats som introduktionsprogram. I stället har det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram tillkommit.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1 och 6.2.

19 §

En kommun eller en region som anordnar programinriktat val ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

Om det finns platser över på utbildningen, sedan alla sökande som ska tas emot enligt första och andra styckena har antagits, får kommunen eller regionen ta emot andra behöriga sökande till utbildningen.

Paragrafen reglerar så kallad förstahandsmottagning på introduktionsprogram.

Ändringen i första stycket består av att introduktionsprogrammet yrkesintroduktion utgått till följd av att det har avskaffats. Vidare har bestämmelserna om att paragrafen gäller för utbildning utformad för en grupp elever tagits bort eftersom programinriktat val alltid ska utformas för en grupp. Innebörden av utformning för en grupp elever är beskrivet i kommentaren till 17 kap. 4 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1, 6.2 och 6.4.1.

20 §

Statens skolverk får för programinriktat val vid en gymnasieskola med offentlig huvudman besluta att utbildningen ska stå öppen för sökande från hela landet (riksrekrytering).

Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta.

Paragrafen reglerar riksrekrytering för introduktionsprogrammet programinriktat val.

Ändringen i *första stycket* består av att villkoret om utformning för en grupp elever utgår ur paragrafen eftersom programinriktat val enligt de nya bestämmelserna inte längre får utformas för en enskild individ utan endast för en grupp elever. Innebörden av utformning för en grupp elever är beskrivet i kommentaren till 17 kap. 4 §.

Överväganden finns i avsnitt 6.1, 6.2 och 6.4.1.

21 §

En kommun som anordnar *individuellt förberedelseprogram* eller språkintroduktion får ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning även om de inte kommer från kommunen.

Även en region som anordnar *individuellt förberedelseprogram* får ta emot behöriga ungdomar till utbildningen oberoende av vilken kommun de kommer från.

Paragrafen reglerar mottagning av ungdomar till introduktionsprogram.

Ändringarna i *första och andra styckena* innebär att villkoret om utformning för enskild elev tas bort och som konsekvens även programriktat val eftersom det introduktionsprogrammet enligt de nya bestämmelserna endast får utformas för grupp av elever. Vidare tas introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ bort, eftersom de upphör, och det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram införs i paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1, 6.2 och 6.4.1.

26 a §

En kommun eller en region som enligt 19 § andra stycket har tagit emot en elev på programriktat val ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun. Detsamma gäller den kommun eller region som enligt 21 a § har tagit emot en elev på *individuellt förberedelseprogram* eller språkintroduktion.

Om den anordnande huvudmannen och elevens hemkommun inte kommer överens om annat ska ersättningen för utbildningen motsvara anordnarens självkostnad.

Paragrafen innehåller bestämmelser om interkommunal ersättning för introduktionsprogram för elever som är placerade i särskilda hem för vård eller boende.

Ändringarna i *första stycket* innebär att programriktat val försvinner ur paragrafen eftersom programmet enligt de nya bestämmelserna endast får utformas för grupp av elever. Vidare tas introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ bort, eftersom de upphör, och det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram införs i paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1, 6.2 och 6.4.1.

28 §

En fristående gymnasieskola som anordnar ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng får anordna programinriktat val som är inriktat mot det nationella programmet, *individuellt förberedelseprogram* och språkintröduktion.

I paragrafen anges under vilka förutsättningar en fristående skola får anordna intröduktionsprogram.

Ändringarna i paragrafen är en följd av att intröduktionsprogrammet individuellt alternativ inte längre ska anordnas och att det nya intröduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram har införts. I den tidigare lydelsen fanns ett andra stycke som har tagits bort eftersom det reglerade intröduktionsprogrammet yrkesintröduktion vilket avvecklas.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1 och 6.2.

29 §

Huvudmannen för en fristående gymnasieskola är skyldig att ta emot en elev till *individuellt förberedelseprogram* och språkintröduktion bara om huvudmannen och elevens hemkommun har kommit överens om det bidrag som kommunen ska betala till huvudmannen för utbildningen.

Paragrafen reglerar att en fristående huvudman endast är skyldig att ta emot elever till vissa intröduktionsprogram om huvudmannen och kommunen är överens om bidraget.

Ändringarna i paragrafen är en följd av att intröduktionsprogrammen individuellt alternativ och yrkesintröduktion inte längre ska anordnas och att det nya intröduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram har införts. I den tidigare lydelsen fanns ett andra stycke som har tagits bort eftersom det reglerade programinriktat val för en enskild elev, vilket inte längre är möjligt att anordna. Enligt de nya bestämmelserna får programinriktat val endast anordnas för en grupp elever.

Övervägandena finns i avsnitten 6.1, 6.2 och 6.4.1.

30 §

Av 15 kap. 33 § framgår när huvudmannen för en fristående skola som anordnar programinriktat val är skyldig att ta emot behöriga sökande till utbildningen.

Vad som gäller för urval bland mottagna sökande och antagning till utbildningen följer av 15 kap. 12–14 §§.

Paragrafen innehåller upplysningsvis hänvisningar vad gäller en fristående skola och mottagande, urval och antagning till programinriktat val.

Ändringen i första stycket består av att det uttryckta villkoret om utformning för en grupp elever utgår ur paragrafen eftersom programinriktat val enligt de nya bestämmelserna inte längre får utformas för en enskild individ utan endast för en grupp elever. I kommentaren till 17 kap. 4 § beskrivs utformning för en grupp elever.

18 kap.

22 §

På de nationella programmen ska betyg sättas i ämnen och efter genomfört gymnasiearbete *eller yrkesprov* i anpassad gymnasieskola. Betyg ska sättas när ett ämne är avslutat. Om ett ämne består av flera nivåer ska betyg sättas efter varje avslutad nivå i ämnet.

Om en elev på ett individuellt program har läst ett ämne enligt 19 kap. 15 §, ska betyg sättas när ämnet är avslutat. Om ämnet består av flera nivåer ska betyg sättas efter varje avslutad nivå i ämnet.

När ett betyg sätts på en högre nivå i ett ämne med flera nivåer ska betyget anses omfatta lägre nivåer i ämnet och ersätta betyg som har satts på sådana nivåer. Om en elev har läst ett ämne enligt gymnasieskolans ämnesplan ska, i stället för vad som föreskrivs i 23–26 §§, betyg sättas enligt bestämmelserna i 15 kap. 22–27 §§ om betygssättning i gymnasieskolan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när betyg ska sättas i anpassad gymnasieskola.

Av *första stycket* framgår att yrkesprov ska betygssättas på motsvarande sätt som gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola, dvs. efter genomfört yrkesprov. I övrigt är paragrafen oförändrad.

Överväganden behandlas i avsnitt 10.2.1.

24 §

Som betyg på gymnasiearbetet *och yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola ska beteckningen E användas om eleven har nått målen för gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola. För den elev som inte har nått målen för gymnasiearbetet *eller yrkesprovet* i anpassad gymnasieskola ska betyg inte sättas.

I paragrafen behandlas betygssättning av gymnasiearbetet i anpassad gymnasieskola.

Bestämmelsen ändras så att det framgår att samma beteckning, betyget E, som används som betyg på gymnasiearbetet även ska användas som betyg på yrkesprov i anpassade gymnasieskolan. Om eleven inte har nått målen för yrkesprovet ska betyg inte sättas, på motsvarande sätt som vid betygssättning av gymnasiearbetet i anpassade gymnasieskolan.

Överväganden behandlas i avsnitt 10.2.3.

19 kap.

2 §

Vilka de nationella programmen är framgår av bilaga 4.

Paragrafen hänvisar till den bilaga där de nationella programmen i anpassad gymnasieskolan redovisas.

I den tidigare lydelsen av paragrafen hänvisades det till bilaga 3. I och med att en ny bilaga 3 införs med poängplan för yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ändras numreringen av efterföljande bilagor.

21 §

Omfattningen av studierna på nationella program anges i gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola. Utbildningens omfattning är 2 500 poäng. Fördelningen av poängen framgår av en poängplan i bilaga 5.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om poängplanen.

Paragrafen hänvisar till den bilaga som innehåller poängplanen för nationella program i anpassade gymnasieskolan.

Ändringen i *första stycket* innebär att hänvisningen till bilagan med poängplanen för nationella program i anpassade gymnasieskolan ändras. I den tidigare lydelsen hänvisades till bilaga 4. I och med att en ny bilaga 3 införs med poängplan för de nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ändras numreringen av efterföljande bilagor.

23 §

I utbildningen på de nationella programmen ska *det ingå* ett gymnasiearbete *eller yrkesprov* i anpassad gymnasieskola.

Regeringen får meddela föreskrifter om när ett yrkesprov i anpassad gymnasieskolan ska erbjudas i utbildningen i stället för ett gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola.

Paragrafen reglerar att ett gymnasiearbete eller yrkesprov i anpassad gymnasieskola ska ingå på de nationella programmen.

I *första stycket* innebär ändringen att yrkesprov lagts till.

I *andra stycket* som är nytt bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om när ett yrkesprov ska erbjudas i utbildningen i stället för ett gymnasiearbete. Regleringen skiljer sig åt från gymnasieskolan där en elev ska genomföra ett yrkesprov om ett sådant finns för den valda yrkesutgången. I anpassade gymnasieskolan är huvudmannen i stället skyldig att erbjuda yrkesprov om det finns ett sådant för det yrkesområde som ingår i elevens individuella studieplan, men eleven få välja om den vill genomföra ett yrkesprov eller gymnasiearbete. Regeringen kan med stöd av den så kallade restkompetensen enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen i förordning bestämma att Statens skolverk ges bemyndigande att meddela föreskrifter om yrkesprov.

Övervägandena behandlas i avsnitt 10.2.1 och 10.2.5.

25 §

Har en elev efter en avslutad nivå i ett ämne eller *efter* ett genomfört gymnasiearbete *eller yrkesprov* i anpassad gymnasieskola fått lägst betyget E, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att en elev ska få

1. börja läsa ett ämne eller en viss nivå i ett ämne, och
2. läsa ett ämne eller en viss nivå i ett ämne på nytt.

Paragrafen reglerar när en huvudman inte är skyldig att erbjuda en elev ytterligare utbildning.

I *första stycket* har paragrafen kompletterats med yrkesprov och anger att huvudmannen inte är skyldig att erbjuda eleven ytterligare utbildning i yrkesprov om eleven har fått ett godkänt betyg, betyget E, i yrkesprovet, i likhet med vad som gäller efter genomfört gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola,

Överväganden behandlas i avsnitt 10.2.3.

30 §

En elev som har påbörjat *ett* nationellt program, en nationell inriktning eller en särskild variant har rätt att, utom i de fall som avses i 18 kap. 7 §, hos huvudmannen eller inom samverkansområdet *för utbildningen* under fyra läsår fullfölja sin utbildning.

En elev som har påbörjat ett individuellt program har rätt att, utom i de fall som avses i 18 kap. 7 §, hos huvudmannen eller inom samverkansområdet för utbildningen under fyra läsår fullfölja sin utbildning enligt den individuella studieplanen. Om den individuella studieplanen ändras, har eleven rätt att under de fyra läsåren fullfölja utbildningen enligt den ändrade planen.

Första och andra styckena gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten att fullfölja en utbildning på ett nationellt program eller på ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan.

I *första stycket* görs några redaktionella ändringar som inte innebär ändring i sak.

Andra stycket är nytt och innebär att det till bestämmelsen läggs till att en elev som påbörjat ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan har rätt att under fyra läsår fullfölja utbildningen. Efter-

som det inte finns någon nationellt beslutad programstruktur för individuella program är den individuella studieplanen det dokument som huvudmannen ska förhålla sig till för elevens rätt att fullfölja utbildningen. Det framgår i 19 kap. 14 § skollagen vilka ämnesområden som ska ingå på ett individuellt program. Om den individuella studieplanen ändras, ska eleven ha rätt att fullfölja en fyraårig utbildning på ett individuellt program enligt den ändrade planen.

Det som in den tidigare lydelsen var andra stycket flyttas till ett nytt tredje stycke och hänvisningarna ändras till att gälla för andra och tredje styckena.

Övervägandena behandlas i avsnitt 11.1.

42 §

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning. *Om den nya hemkommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.*

En elev som har påbörjat ett individuellt program och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen enligt en ny individuell studieplan i den nya hemkommunen eller en region som anordnar utbildningen enligt ett samverkansavtal med hemkommunen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten att fullfölja utbildningen på ett program i anpassade gymnasieskolan för en elev som flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen. Det är en fyraårig utbildning som avses eftersom utbildning i anpassade gymnasieskolan är avsedd att genomgå under fyra läsår, vilket framgår av 19 kap. 17 §.

Ändringen i *första stycket* innebär att det till stycket tillförs det som tidigare låg i ett separat andra stycke. Anledningen att styckena förs ihop är att det som rör nationella program läggs i samma stycke och att ett nytt *andra stycke* införs som reglerar rätten att efter flytt till annan kommun fullfölja ett individuellt program. En ny individuell studieplan ska tas fram hos den nya huvudmannen och det är utifrån den eleven ska fullfölja en fyraårig utbildning. Varje kommun ansvarar för att ungdomar i kommunen som tillhör målgruppen för

anpassade gymnasieskolan erbjuds utbildning, och sådan utbildning får enligt 18 kap. 27 § också anordnas av annan kommun eller en region enligt samverkansavtal. Individuella program ska enligt 19 kap. 14 § erbjudas de ungdomar som inte kan följa undervisningen på nationella program. Regleringen skiljer sig därför från den för nationella program i första stycket där situationen skulle kunna uppstå att den nya hemkommunen inte erbjuder just det nationella program eller den inriktning som eleven påbörjat.

I den tidigare lydelsen fanns ett *tredje stycke* som flyttats till 42 a §. Det beror på att redaktionella ändringar görs i 42–42 b § som följd av införandet av rätten att fullfölja ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan (42 b § är ny).

Överväganden finns i avsnitt 11.1.

42 a §

En elev som har *påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag, flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet.*

En elev som har påbörjat ett individuellt program, och som med anledning av sådan placering som avses i första stycket flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen enligt en ny individuell studieplan i den kommun eller region där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten att fullfölja utbildningen på ett program i anpassade gymnasieskolan för en elev som har påbörjat en sådan utbildning och flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen med anledning av placering i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat boende enligt socialtjänstlagen.

Ändringen i *första stycket* består av att det flyttade tredje stycket i 42 § nu utgör första stycket i denna paragraf. Första stycket gäller för elever som har påbörjat ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan. Det som i paragrafens tidigare lydelse utgjorde första och andra styckena har flyttats till en ny paragraf, 42 b§. Redaktionella ändringar där visst innehåll flyttas till en annan paragraf görs i 42–42 b § som följd av införandet att rätten att fullfölja ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan (42 b § är ny).

Andra stycket är nytt och gäller elever som har påbörjat ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan. Det nya innehållet är en följd av att en rätt att fullfölja utbildningen införs för elever på individuella program i anpassade gymnasieskolan. I kommentaren till 42 § beskrivs mer utförligt vissa skillnader i regleringen mellan nationella program och individuella program.

Överväganden finns i avsnitt 11.1.5.

42 b §

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun, har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Om hemkommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett sådant hem för vård eller boende eller skyddat boende som avses i första stycket och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun, har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett individuellt program enligt en ny individuell studieplan i hemkommunen eller en region som anordnar utbildningen enligt ett samverkansavtal med hemkommunen.

Första och andra styckena gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om rätten att fullfölja utbildningen på ett program i anpassade gymnasieskolan för en elev som återvänder till sin hemkommun efter placering i ett hem för vård eller boende eller skyddat boende enligt socialtjänstlagen.

Första stycket innehåller det som i den tidigare lydelsen fanns i 42 a § första och andra stycken. Redaktionella ändringar där visst innehåll flyttas till en annan paragraf görs i 42–42 b § som följd av införandet av rätten att fullfölja ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan.

Andra stycket gäller för elever som har påbörjat ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan. Det nya innehållet är en följd av att en rätt att fullfölja utbildningen införs för elever på individuella program i anpassade gymnasieskolan. I kommentaren till 42 § beskrivs mer utförligt vissa skillnader i regleringen mellan nationella program och individuella program.

Tredje stycket förtydligar i vilka avseenden paragrafen är tillämplig. Överväganden finns i avsnitt 11.1.5.

20 kap.

5 §

Utbildning på grundläggande nivå, anpassad utbildning på grundläggande nivå och utbildning i svenska för invandrare bedrivs i form av kurser. Utbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå bedrivs i form av

1. ämnen,
2. komvuxarbete, och
3. yrkesprov

Ett ämne består av en eller flera nivåer.

På gymnasial nivå anges omfattningen av nivåerna i ämnen, komvuxarbetet och yrkesprovet med gymnasiepoäng.

Inom anpassad utbildning på gymnasial nivå anges omfattningen av nivåerna i ämnen, komvuxarbetet och yrkesprovet med gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola.

Paragrafen reglerar formerna för kommunal vuxenutbildning.

Ändringen i *första stycket* innebär att yrkesprov får ingå inom utbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Av *andra stycket* framgår att omfattningen av yrkesprovet, i likhet med gymnasiearbetet och nivåerna i ämnen anges med gymnasiepoäng.

Ändringen i *tredje stycket* innebär på motsvarande sätt att omfattningen av yrkesprovet anges med gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola.

Paragrafen behandlas i avsnitt 10.3.

6 §

För varje kurs i utbildning på grundläggande nivå och i anpassad utbildning på grundläggande nivå ska det finnas en kursplan. För varje ämne i utbildning på gymnasial nivå och i anpassad utbildning på gymnasial nivå ska det finnas en ämnesplan. Om det finns särskilda skäl får flera ämnen ha en gemensam ämnesplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kursplaner, ämnesplaner, gymnasiepoäng och gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola. Sådana föreskrifter får innebära att kursplaner eller ämnesplaner inte ska finnas eller att gymnasiepoäng eller gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola inte ska beräknas för vissa kurser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om mål för komvuxarbetet *och yrkesprovet*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ämnesplaner och kursplaner samt bemyndigande till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om mål för komvuxarbetet.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, i likhet med vad som gäller för komvuxarbetet, får meddela föreskrifter om mål för yrkesprovet.

Överväganden finns i avsnitt 10.3.2.

6 a §

I utbildning på gymnasial nivå och i anpassad utbildning på gymnasial nivå kan ämnen eller nivåer i ämnen som är relevanta för ett yrkesområde kombineras till en sammanhållen yrkesutbildning. En del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.

En sammanhållen yrkesutbildning får även innehålla komvuxarbete och yrkesprov.

Utbildningen kan utformas som en nationell sammanhållen yrkesutbildning eller vara utformad av en huvudman.

Paragrafen reglerar sammanhållna yrkesutbildningar i kommunal vuxenutbildning.

Andra stycket är nytt och innehåller en bestämmelse som innebär att sammanhållna yrkesutbildningar även kan innehålla komvuxarbete och yrkesprov. Förändringen gör det möjligt för en elev att inom ramen för en sammanhållen yrkesutbildning göra komvuxarbetet eller yrkesprovet.

Som följd av införandet av ett nytt andra stycke i paragrafen har det som i den tidigare lydelsen framgick av andra stycket flyttats till ett nytt *tredje stycke*.

Överväganden finns i avsnitt 10.3.

35 a §

I utbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå ska betyg sättas i ämnen. Betyg ska sättas när ett ämne är avslutat. Om ett ämne består av flera nivåer ska betyg sättas efter varje avslutad nivå i ämnet.

När ett godkänt betyg sätts på en högre nivå i ett ämne med flera nivåer ska betyget anses omfatta lägre nivåer i ämnet och ersätta betyg som har satts på sådana nivåer. Detta gäller även om betygen på de lägre nivåerna har satts inom gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan.

Betyg ska också sättas efter genomfört komvuxarbete *och yrkesprov*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om betygsättningen inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att bestämmelsen kompletteras med yrkesprov och att betyg ska sättas efter genomfört yrkesprov. Därmed sker betygsättningen av yrkesprov på motsvarande sätt som för komvuxarbetet.

Överväganden finns i avsnitt 10.2.3.

35 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning *samt* om komvuxarbetet *och yrkesprovet* i övrigt. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

Paragrafen innehåller bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om betygsättning *samt* om komvuxarbetet och yrkesprovet i övrigt.

Ändringen innebär att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ges bemyndigande att meddela föreskrifter om yrkesprov.

Överväganden finns i avsnitt 10.2.

40 b §

Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från utbildning på gymnasial nivå eller anpassad utbildning på gymnasial nivå ska ha möjlighet att genomgå prövning i komvuxarbete *och yrkesprov*. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på komvuxarbetet, ett gymnasiearbete *eller ett yrkesprov* eller ett gymnasiearbete *eller ett yrkesprov* i anpassad gymnasieskola. Den som fortfarande är elev i gymnasieskolan eller i anpassade gymnasieskolan får dock inte genomgå prövning i ett komvuxarbete *eller yrkesprov* om eleven tidigare har fått betyget E på ett gymnasiearbete *eller ett yrkesprov* eller ett gymnasiearbete *eller ett yrkesprov* i anpassad gymnasieskola.

Prövning i komvuxarbete *eller yrkesprov* får göras bara hos en huvudman som anordnar utbildning inom det kunskapsområde som komvuxarbetet avser *eller det yrkesområde som yrkesprovet avser*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om prövning i komvuxarbetet och yrkesprovet.

Ändringarna i *första stycket* innebär att den som vill ha betyg från utbildning på gymnasial nivå eller anpassad utbildning på gymnasial nivå ska ha möjlighet att, i likhet med komvuxarbetet, genomgå prövning i yrkesprov. I stycket regleras yrkesprovet även i övrigt på motsvarande sätt som komvuxarbetet.

Ändringarna i *andra stycket* innebär att prövning i yrkesprov endast får göras hos en huvudman som anordnar utbildning inom det yrkesområde som yrkesprovet avser. Även detta motsvarar regleringen som rör komvuxarbete.

Överväganden finns i avsnitt 10.3.3.

22 kap.

14 §

Huvudmannen för en sådan utbildning som avses i 13 § prövar om en sökande är behörig och ska tas emot. Huvudmannen är vid denna prövning bunden av hemkommunens beslut enligt 18 kap. 5 § att en sökande tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Behöriga sökande från hela landet ska tas emot till utbildningen (riksrekrytering). Huvudmannen är dock bara skyldig att ta emot en sökande till *individuellt förberedelseprogram* eller språkintrödningsprogram i gymnasieskolan eller till en utbildning som avser ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan om huvudmannen och den sökandes hemkommun har kommit överens om ersättningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om mottagning till utbildning i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan där distansundervisning används enligt 13 §.

Ändringen i *andra stycket* innebär att utbildningarna programinriktat val, yrkesintroduktion och individuellt alternativ tas bort ur paragrafen. Det beror på att introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ upphör och att programinriktat val inte längre får ges utformat för en enskild elev. Det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram tillförs bestämmelsen.

Överväganden finns i avsnitt 6.1, 6.2 och 6.4.1.

17 §

En offentlig huvudman som har antagit en elev till ett program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan där distansundervisning används med stöd av 8 § ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun (interkommunal ersättning).

Om det är fråga om ett nationellt program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan eller programinriktat val i gymnasieskolan ska hemkommunen betala det belopp som har beslutats i varje särskilt fall av Statens skolverk.

Om det är fråga om en annan utbildning än som anges i *andra stycket* ska den interkommunala ersättningen motsvara anordnarens självkostnad, om inte den anordnande huvudmannen och elevens hemkommun kommer överens om annat.

Denna paragraf gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

I paragrafen regleras hemkommunens skyldighet att lämna ersättning till en kommun eller region för elever som tas emot till en utbildning inom gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan där distansundervisning får användas för hela utbildningen.

Ändringen i *andra stycket* innebär att bestämmelsen om ”utformning för grupp av elever” tas bort för programinriktat val. Ändringen är en konsekvens av att det inte längre kommer vara möjligt att erbjuda programinriktat val utformat för en enskild elev, utan endast för en grupp elever enligt 17 kap. 4 §.

Överväganden finns i avsnitt 6.4.1.

18 §

Hemkommunen ska lämna bidrag till en enskild huvudman som har antagit en elev till ett program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan där distansundervisning används med stöd av 8 §.

Om det är fråga om ett nationellt program i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan eller programinriktat val i gymnasieskolan består bidraget av ett grundbelopp enligt 19 § som har beslutats i varje särskilt fall av Statens skolverk och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 20 §.

Om det är fråga om en annan utbildning än som anges i andra stycket ska bidraget motsvara den enskilde huvudmannens självkostnad, om inte huvudmannen och elevens hemkommun kommer överens om annat.

Denna paragraf gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

Paragrafen handlar om hemkommunens skyldighet att lämna bidrag till en enskild skolhuvudman för elever som tas emot till en utbildning inom gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan där distansundervisning får användas för hela utbildningen.

Ändringen i *andra stycket* innebär att bestämmelsen om ”utformning för grupp av elever” tas bort för programinriktat val. Ändringen är en konsekvens av att det inte längre kommer vara möjligt att erbjuda programinriktat val utformat för en enskild elev, utan endast för en grupp elever enligt 17 kap. 4 §.

Överväganden finns i avsnitt 6.4.1.

23 kap.

13 §

Uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en estetisk profil får överlämnas till en enskild fysisk eller juridisk person på entreprenad inom

1. gymnasieskolan, och
2. anpassade gymnasieskolan.

Paragrafen reglerar möjligheten till entreprenad avseende undervisning i karaktärsämnen som har en estetisk profil. Den innehöll tidigare även undervisning i karaktärsämnen med en yrkesinriktad profil, som nu är flyttat till den föreslagna 13 a §. Paragrafen är i övrigt oförändrad.

13 a §

Uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil, gymnasiearbete eller yrkesprov eller gymnasiearbete eller yrkesprov i anpassad gymnasieskola får överlämnas till en annan huvudman inom skolväsendet eller till en enskild fysisk eller juridisk person på entreprenad inom

- 1. gymnasieskolan, och*
- 2. anpassade gymnasieskolan.*

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om vilka uppgifter som får överlämnas på entreprenad till andra huvudmän inom skolväsendet eller till en enskild fysisk eller juridisk person. Bestämmelsen har sin grund i 13 § som tidigare även reglerade undervisning på entreprenad i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil. Genom 13 § begränsas dock möjligheten att överlämna uppgifter på entreprenad till en enskild eller juridisk person. I och med den nya paragrafen införs möjligheten att även lämna uppgifter på entreprenad till andra huvudmän inom skolväsendet. Offentliga skolhuvudmän kan därmed bedriva undervisning för elever som genomför sin utbildning hos en annan huvudman trots bestämmelsen om anknytning till kommunens eller regionens område eller dess medlemmar i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725).

Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

29 kap.

9 §

En hemkommun ska löpande under året hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen är sysselsatta som

1. inte har fyllt 20 år,
2. har fullgjort sin skolplikt eller har blivit folkbokförda i landet vid en tidpunkt då de inte har skolplikt,
3. inte genomför utbildning i gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola eller motsvarande utbildning,
4. inte har en gymnasieexamen *eller ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis*,
5. inte har ett gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola, och
6. inte har fullföljt utbildning som motsvarar gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan med godkänt resultat.

Hemkommunen ska erbjuda de ungdomar som avses i första stycket lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Kommunen ska dokumentera sina insatser på lämpligt sätt.

Kommunen ska föra ett register över de ungdomar som avses i första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den dokumentation och den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt första–tredje styckena.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kommuners aktivitetsansvar för ungdomar.

Ändringen i *första stycket* fjärde punkten innebär att gymnasialt yrkesutbildningsbevis läggs till jämte gymnasieexamen. Gymnasialt yrkesutbildningsbevis är ett nytt studiedokument som visar att en elev klarat utbildningen på ett nationellt program i form av ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Överväganden för gymnasialt yrkesutbildningsbevis finns i avsnitt 5.3.6.

24 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, utöver vad som i övrigt följer av denna lag, meddela föreskrifter om

1. att enskilda får sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg, gymnasieexamen, *gymnasialt yrkesutbildningsbevis* och intyg enligt de bestämmelser som gäller för skolväsendet,

2. att en myndighet i enskilda fall får besluta i sådana frågor som avses i 1, och

3. ytterligare villkor för att enskilda i sådana fall som avses i 1 och 2 ska få sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg, gymnasieexamen, *gymnasialt yrkesutbildningsbevis* och intyg.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande att föreskriva om att enskilda eller myndigheter får sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg, gymnasieexamen, gymnasialt yrkesutbildningsbevis och intyg.

I *andra stycket* läggs gymnasialt yrkesutbildningsbevis till i punkterna ett och tre. Gymnasialt yrkesutbildningsbevis är ett nytt studiedokument som visar att en elev klarat utbildningen på ett nationellt program i form av ett yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Överväganden för gymnasialt yrkesutbildningsbevis finns i avsnitt 5.3.6.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. De nya bestämmelserna i 16 kap. 27 a § och bestämmelserna i 15 kap. 22 §, 16 kap. 22, 24 och 27 §§, 18 kap. 24 §, 19 kap. 23 och 25 §§, 20 kap. 5, 6, 6 a, 35 a, och 35 b och 40 b §§ i den nya lydelsen börjar tillämpas från och med den 1 januari 2028.
3. Bestämmelserna i 15 kap. 25 § och bilaga 2 och 5 i den nya lydelsen om yrkesprov tillämpas för tid från och med den 1 januari 2028 och i övrigt första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.
4. Bestämmelserna i 23 kap. 13 a § i den nya lydelsen om yrkesprov tillämpas för tid från och med den 1 januari 2028.
5. De nya bestämmelserna i 16 kap. 2 a, 6 a, 26 a och 30 a §§ och bestämmelserna i 3 kap. 12 och 12 h §§, 10 kap. 23 a och 23 b §§, 15 kap. 8 a, 11, 30 a, 30 b, 31 a, 32 a och 33 §§, 16 kap. 1, 3, 6, 11, 13, 18, 20, 26, 29, 30, 32 och 34 §§, 17 kap. 2–4, 10–14, 16, 18–21, 26 a och 28–30 §§, 18 kap. 22 §, 19 kap. 2 och 21 §§, 22 kap. 14 §, 29 kap. 9, 17, 18 och 24 §§ och bilaga 1, 3 och 4 i den nya lydelsen tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.
6. För utbildning på introduktionsprogrammet individuellt alternativ som påbörjas före den 1 juli 2028 ska syftet enligt 17 kap. 3 § i den äldre lydelsen inte vara att gå vidare till yrkesintroduktion.

Enligt första punkten är *ikraftträdandet* för samtliga nya, ändrade och upphävda bestämmelser i skollagen den 1 juli 2026. Tillämpningsdatumerna skiljer sig dock. Bestämmelserna om rätten att fullfölja en utbildning på individuella program i anpassade gymnasieskolan och bestämmelserna om att offentliga skolhuvudmän ska få utföra viss undervisning på entreprenad ska tillämpas från och med ikraftträdandet. Det gäller 19 kap. 30, 43, 43 a och 43 b §§ samt 23 kap. 13 och 13 a §§.

De paragrafer som räknas upp i *andra punkten* är bestämmelserna för yrkesprov som ska tillämpas från och med den 1 januari 2028.

I *tredje punkten* finns bestämmelser som innehåller ändringar både vad gäller införandet av yrkesprov och yrkesutbildningar som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Ändringarna vad gäller yrkesprov ska för dessa bestämmelser tillämpas från och med 1 januari 2028 och i övrigt ska ändringarna tillämpas för utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2028.

I *fjärde punkten* anges att bestämmelsen vad gäller yrkesprov ska tillämpas från och med den 1 januari 2028. I övrigt ska den nya bestämmelsen, som gäller när undervisning får överlämnas på entreprenad, tillämpas från och med ikraftträdandet.

Femte punkten anger tillämpningen för nya och ändrade bestämmelser med anledning av införandet av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. Även andra ändringar i de angivna bestämmelserna sker som följd av införandet av dessa utbildningar, till exempel ändringar av introduktionsprogrammen och i kraven för behörighet till gymnasieskolans nationella program och introduktionsprogrammet programinriktat val.

Sjätte punkten innehåller en övergångsbestämmelse för introduktionsprogrammet individuellt alternativ. I övrigt behövs inga övergångsbestämmelser för de introduktionsprogram som upphävs i och med de nya och ändrade bestämmelserna. Att äldre bestämmelser ska tillämpas för dessa program följer av att de nya bestämmelserna ska tillämpas endast för utbildningar som påbörjas efter den 1 juli 2028.

Överväganden till ikraftträdande och övergångsbestämmelser finns i utredningens 13:e kapitel.

Bilaga 1

I bilaga 1 framgår vilka de nationella programmen är. Ändringen innebär att de nya nationella programmen i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng införs och därför läggs till i bilagan. För att skilja de nya yrkesprogrammen från de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng så benämns även de yrkesprogrammen efter sin omfattning i gymnasiepoäng. För vart och ett av yrkesprogrammen läggs omfattningen till i benämningen av programmet. Överväganden om benämningar finns i avsnitt 5.1.3.

Bilaga 2

I bilaga 2 till lagen regleras poängplanen för nationella program i gymnasieskolan som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Skälet till ändringarna, genom förtydligandet om att dessa nationella program omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng, är att nya nationella program införs i gymnasieskolan i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng. 1 900-poängsprogrammens poängplan framgår av en ny bilaga 3. Yrkesprogrammen i den nuvarande lydelse av bilaga 2 byter benämning till ”yrkesprogram som om-

fattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng”. I förkortad version används i några rubriker ”yrkesprogram (2 700 eller 2 800)”.

De program som avses med ”nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng” är de högskoleförberedande programmen och de yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

I bilagan läggs också ”yrkesprov” till jämte gymnasiearbete. Ett gymnasiearbete eller ett yrkesprov ska ingå i alla nationella program enligt 16 kap. 22 §.

Överväganden om benämningar finns i avsnitt 5.1.3 och om yrkesprov i avsnitt 10.2.1.

Bilaga 3

Bilagan är ny och innehåller poängplanen för de nya nationella program som införs i gymnasieskolan i form av yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

I bilagan anges att eleverna på ett 1 900-poängsprogram ska läsa fyra gymnasiegemensamma ämnen i en omfattning av 50 gymnasiepoäng vardera. Gymnasiegemensamma ämnena är de ämnen som alla elever på nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska läsa i sin utbildning. Elever på 1 900-poängsprogrammen läser färre av dessa ämnen och i mindre omfattning; totalt 200 gymnasiepoäng. De gymnasiegemensamma ämnen som ska ingå på yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng är svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och samhällskunskap. Det ska ingå 50 gymnasiepoäng i vart och ett av dessa ämnen. I en not till ämnet samhällskunskap framgår att elever på samtliga 1 900-poängsprogram förutom barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet i stället ska läsa ett nytt ämne; samhälls- och arbetslivskunskap. Det är inte ett gymnasiegemensamt ämne.

Det framgår vidare att 1 900-poängsprogrammen ska innehålla 1 500 gymnasiepoäng i karaktärsämnen och ett yrkesprov eller ett gymnasiearbete om 100 gymnasiepoäng och 100 gymnasiepoäng individuellt val.

Överväganden för 1 900-poängsprogrammen utformning och innehåll finns i avsnitt 5.3.

Bilaga 4

I bilaga 4 framgår de nationella programmen i anpassade gymnasieskolan.

Som konsekvens av införandet av en ny bilaga 3 byter det som i tidigare lydelse är bilaga 3 beteckning till bilaga 4.

Bilaga 5

I bilaga 5 framgår poängplanen för nationella program i anpassade gymnasieskolan.

Som konsekvens av införandet av en ny bilaga 3 byter det som i tidigare lydelse av lagen är bilaga 4 beteckning till bilaga 5.

Bilaga 5 ändras genom att yrkesprov läggs till i poängplanen för anpassade gymnasieskolan. För de fall det finns ett yrkesprov för ett nationellt program med yrkesinriktning i anpassade gymnasieskolan ska huvudmannen erbjuda eleven att göra ett sådant i stället för ett gymnasiearbete i anpassade gymnasieskolan.

Överväganden för yrkesprov i anpassade gymnasieskolan behandlas i avsnitt 10.2.1.

15.2 Förslaget till lag om ändring högskolelagen (1992:1434)

1 kap.

8 §

Utbildning på grundnivå ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.

Regeringen får dock besluta om undantag när det gäller konstnärlig utbildning.

Utbildning på grundnivå ska utveckla studenternas

- förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar,
- förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, och
- beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Inom det område som utbildningen avser ska studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen, och

– utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Paragrafen reglerar att utbildning på grundnivå i högskola väsentligen ska bygga på de kunskaper som eleverna får i gymnasieskolan, på program som innehåller det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att nya nationella program införs i gymnasieskolan som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som inte innehåller det som krävs för grundläggande behörighet, till skillnad från nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Ändringen innebär ingen förändring i sak vad gäller grundläggande behörighet till utbildning högskolan.

15.3 Förslaget till lag om ändring lagen (2009:128) om yrkeshögskolan

5 §

En utbildning inom yrkeshögskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program *som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng* i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.

Paragrafen reglerar att utbildning inom yrkeshögskolan väsentligen ska bygga på de kunskaper som eleverna får i gymnasieskolan, på program som leder till gymnasieexamen. Gymnasieexamen är ett krav för grundläggande behörighet till yrkeshögskola.

Ändringen är en följd av att nya nationella program införs i gymnasieskolan som omfattar 1 900 gymnasiepoäng och som inte leder till gymnasieexamen, tillskillnad från nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Ändringen innebär ingen förändring i sak vad gäller grundläggande behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.

15.4 Övriga förordningsändringar

Utöver de författningsförslag utredningen lämnat förslag på bedöms att följdändringar med anledning av utredningens förslag behöver göras i följande förordningar.

1. Förordning (1994:519) om statsbidrag till utbildning av utlands-svenska barn och ungdomar
2. Förordning (2009:1251) om betygsrätt för viss utbildning inom fordonsindustrin
3. Förordning (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasie-skolans nationella program
4. Förordning (2010:232) om förenklad prövning av fristående skolor som förklarats berättigade till bidrag enligt 9 kap. 8 § skollagen (1985:1100) i dess lydelse före den 1 mars 2010
5. Förordning (2011:7) om dansarutbildning
6. Förordning (2012:509) om betygsrätt för viss utbildning vid internationella skolor
7. Förordning (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan
8. Förordning (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande
9. Förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk
10. Förordning (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlings-lokaler
11. Förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbets-marknadspolitiska insatser
12. Förordning (2022:1826) om EU:s gemensamma jordbrukspolitik
13. Förordning (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning

DEL 2

Utredningens analyser

16 Utredningens analyser

Inom ramen för uppdraget har utredningen genomfört en mängd statistiska analyser som har legat till grund för utredningens förslag. Analyserna presenteras i kapitel 17–22 och sammanfattas i kapitel 4 i betänkandet. I kapitel 23 presenteras resultaten från den enkätundersökning bland rektorer för individuellt alternativ (IMA) som utredningen har utfört. Syftet med undersökningen har varit att få kunskap om innehållet och organisationen av IMA samt vilka möjligheter och utmaningar som rektorerna upplever med programmet.

I kapitel 17 beskrivs arbetsmarknadens utveckling bland unga. Detta kapitel syftar bland annat till att beskriva gymnasieskolans betydelse för ungas etablering på arbetsmarknaden. I kapitel 18 analyseras och beskrivs övergången från grund- till gymnasieskolan med fokus på utvecklingen av obehöriga till nationellt program samt konsekvenser av behörighetsreglerna. I kapitel 19 konstateras att gymnasieskolan fungerar bra för de flesta elever men i kapitlet beskrivs även den grupp elever som inte når målen för utbildningen. I kapitel 20 ligger fokus på introduktionsprogrammen med en beskrivning av hur vanligt det är att gå på introduktionsprogram och hur långt eleverna når i sina gymnasiestudier och hur efterföljande arbetsmarknadsetablering ser ut. I detta kapitel analyseras också tid i studier och skillnader i vad introduktionsprogramseleverna erbjuds. I kapitel 21 beskrivs elever på högskoleförberedande program och deras vidare studier och arbetsmarknad. I kapitel 22 presenteras beräkningar över hur stor elevgruppen kan komma att bli på de nya 1 900-poängsutbildningarna. I kapitel 23 presenteras resultaten från enkätundersökningen om individuellt alternativ (IMA).

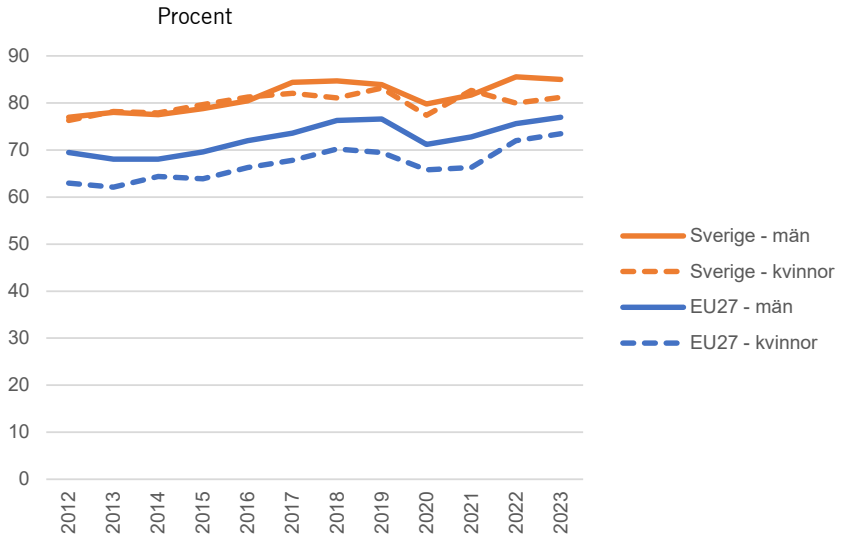
17 Arbetsmarknadens utveckling bland unga

I det här kapitlet beskrivs arbetsmarknadens utveckling bland unga med fokus på gymnasialt utbildade. I kapitlet presenteras även den senaste tidens trender när det gäller efterfrågan på utbildade och prognoserna framöver. I kapitlet beskrivs också gymnasieskolans betydelse för ungas etablering och att olika program ger olika etablering samt betydelsen av antalet avklarade gymnasiekurser.

17.1 Fler unga i jobb och få som varken arbetar eller studerar

I Sverige är det förhållandevis lätt att få jobb efter avslutad gymnasieutbildning. Det visas i figur 17.1 där andelen sysselsatta i jobb 1–3 år efter avslutade studier är högre i Sverige än genomsnittligt i EU. Under den senaste tioårsperioden har andelen sysselsatta ökat även om pandemin innebar en minskad sysselsättning. Sysselsättningen efter pandemin har ökat mer bland unga män i Sverige än bland unga kvinnor.

Figur 17.1 Andel kvinnor och män som är sysselsatta 1–3 år efter att de lämnat gymnasieskolan

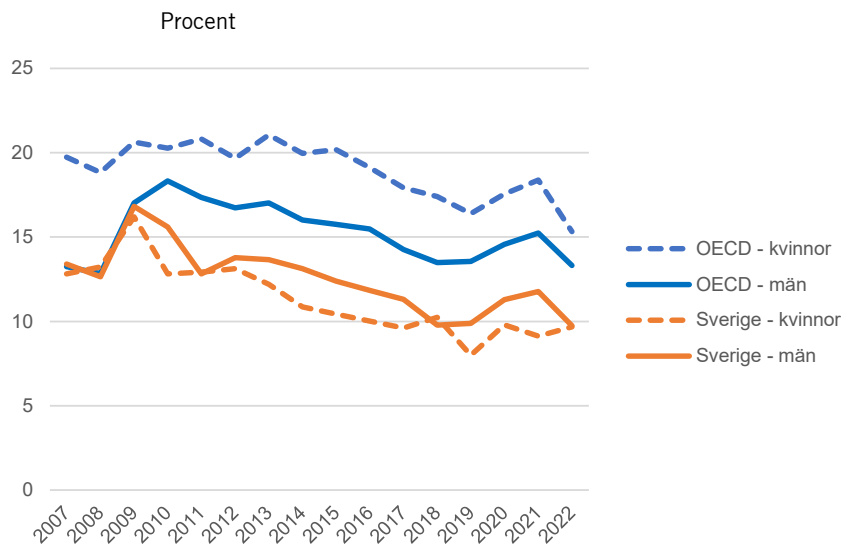

Anm.: Med gymnasial utbildning avses minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning. Andelen avser kvinnor och män som inte studerar.

Källa: Eurostat.

I takt med en ökad sysselsättning bland unga har andelen unga som varken arbetar eller studerar minskat (se figur 17.2). Andelen i Sverige är lägre än i många andra länder. År 2022 uppgick andelen som varken arbetade eller studerade i åldern 20–24 år till närmare 10 procent bland både kvinnor och män i Sverige medan andelen i snitt bland män i OECD-länderna uppgick till drygt 13 procent och andelen bland kvinnor till drygt 16 procent.

Figur 17.2 Andel kvinnor och män 20–24 år som varken arbetar eller studerar

Källa: OECD.

17.2 Ställer arbetsgivare högre krav på utbildning i dag än tidigare?

Vissa forskare menar att arbetsmarknaden har polariserats i meningen att andelen högbetalda och lågbetalda arbeten har ökat medan andelen arbeten i mitten av lönefördelningen har minskat¹. Andra forskare² som har analyserat arbeten utifrån vilka krav på utbildning som ställs för anställning, snarare än lön, menar dock att det inte finns tendenser till polarisering i den meningen att de enklare jobben har blivit fler. De finner i stället att utbildningskraven har ökat och menar att polariseringen beror på att det varit ett skifte från mer välbetalda men relativt enkla jobb till fler jobb som är mindre avlönade men inte mindre kvalificerade. Genom en omgruppering i det stora område av jobbstrukturen som ligger mellan mitten och ett nedre skikt har till exempel antalet fabriksarbetare

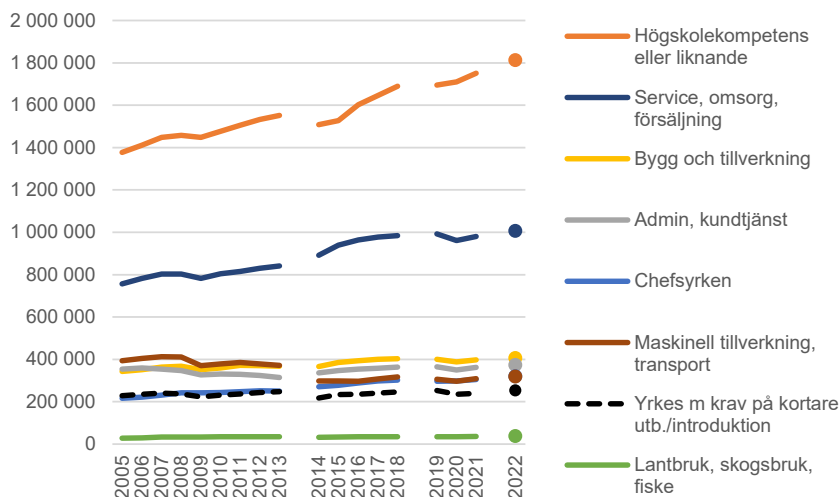
¹ För Sveriges del har detta till exempel studerats av Hensvik & Skans (2019) *Jobbpolarisering och efterfrågan på olika förmågor på framtidens arbetsmarknad*. IFAU Rapport 2019:30 och Gustavsson (2019) *Jobbpolarisering på svensk arbetsmarknad*. Bilaga 6 till Långtidsutredningen 2019.

² Tåhlin (2019) *Polariseringsmyten – Försvinner verkligen de medelkvalificerade jobben?* Arena idé 2019.

och brevbärare (varav flertalet med relativt enkla men ändå relativt välbetalda arbetsuppgifter) minskat, medan antalet undersköterskor, hemvårdare, kockar och butiksförsäljare (med en blandning av enkla och mer kvalificerade men något lägre avlönade arbetsuppgifter) har ökat. Ökade utbildningskrav gör det särskilt viktigt att rusta unga som ska ut på arbetsmarknaden med utbildning som gör dem attraktiva på arbetsmarknaden.

Statistik från SCB:s yrkesregister visar att det finns två yrkesområden som har vuxit den senaste femtonårsperioden. Det har blivit fler som arbetar i yrken där det krävs högskolekompetens eller liknande och det har blivit fler som arbetar inom service, omsorg och försäljning (se figur 17.3). Övriga yrkesområden har haft en relativt stabil utveckling. Totalt sett har antalet anställda ökat med omkring 900 000 sedan 2005. Antalet anställda med yrken som ofta kräver en högskoleutbildning har ökat mest (+436 000). Men även antalet anställda med yrken som ofta kräver gymnasial utbildning har ökat (+267 000) liksom antalet anställda med ett chefsyrke (+104 000). Antalet som arbetar inom yrken som ofta inte kräver någon särskild utbildning (yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion) har däremot varit relativt konstant.

Figur 17.3 Anställda 16–64 år efter typ av yrke

Anm.: Yrkesklassificeringen gjordes om 2014 och 2018 vilket markeras som tidsseriebrott. Statistik avseende referensår 2022 är baserad på befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS) i stället för som tidigare årgångar på registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS).

Källa: SCB, Yrkesregistret.

17.3 Brist på gymnasialt yrkesutbildade

Arbetsmarknaden behöver fler gymnasialt yrkesutbildade. Det visar prognoser som har publicerats de senaste åren. SCB:s Arbetskraftsbarometer är en undersökning som frågar arbetsgivarna om deras kortsiktiga behov av utbildad arbetskraft. Arbetskraftsbarometern visar brist på utbildade från flera av gymnasieskolans yrkesprogram.³ Den senaste prognosen från 2023 visar till exempel att det är brist på gymnasialt utbildade inom automation, fordon, dator- och kommunikationsteknik och industri.⁴ SCB:s långsiktiga prognos, *Trender och Prognoser*, som sträcker sig till 2040, visar en starkt ökad efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning⁵. Prognosen visar att bristen på gymnasialt utbildade består inom automation, fordon, dator- och kommunikationsteknik och industri. Prognosen visar även en brist framöver på utbildade inom VVS, drift, underhåll och energiteknik, restaurang och livsmedel, naturbruk och vård- och omsorg.

17.4 Vilka gymnasialt utbildade får jobb och vilka har svårare?

De allra flesta får arbete eller studerar vidare efter gymnasieskolan. Det gäller såväl de som tagit examen från gymnasieskolan som de som inte gjort det. Den officiella statistiken från Skolverket (se figur 17.4) visar dock att de med examen oftare är sysselsatta eller i studier efter gymnasieskolan än de utan examen. Figuren visar att elever med mindre avklarade gymnasiestudier och mindre tid i gymnasieskolan oftare tillhör gruppen som varken arbetar eller studerar. Elever som bara har varit inskrivna på introduktionsprogram tillhör enligt den officiella statistiken oftare gruppen som varken arbetar eller studerar.

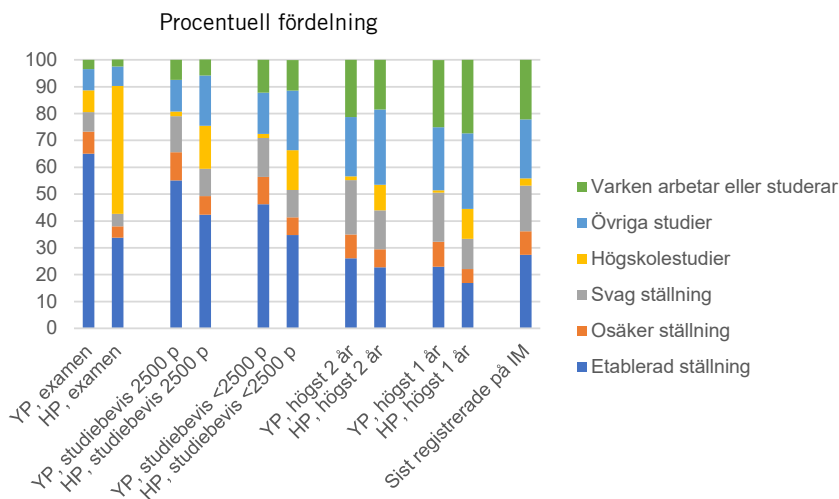
³ År 2011 ändrades termen studieförberedande program till högskoleförberedande program. Samtidigt ändrades termen yrkesförberedande program till yrkesprogram. I bilagan finns några analyser med data från före 2011. Utredningen väljer för enkelhetens skull att konsekvent använda de termer som i dag används i skollagen.

⁴ SCB (2023) *Arbetskraftsbarometern 2023 Brist på utbildade inom vård och teknik*. 2023-12-13.

⁵ SCB (2024) *Trender och Prognoser 2023. Befolkning, Utbildning, Arbetsmarknad. Med sikte på år 2040*.

För att öka förståelsen för betydelsen av gymnasieutbildning för arbetsmarknadsetablering har utredningen gjort ett flertal fördjupade analyser. En mer ingående analys av etableringen bland elever som gått introduktionsprogrammen finns i kapitel 20. I kapitel 21 analyseras etableringen för elever på högskoleförberedande program. I de två nästföljande avsnitten beskrivs betydelsen av gymnasieexamen för etableringen på arbetsmarknaden samt effekterna på etableringen av att ha gått olika program.

Figur 17.4 Etableringsstatus fem år efter avslutade gymnasiestudier. Etableringsstatus 2020 bland elever som avslutade gymnasieskolan 2014/15

Källa: Skolverket.

17.4.1 Ju fler kurser en elev klarat av desto smidigare går etableringen på arbetsmarknaden

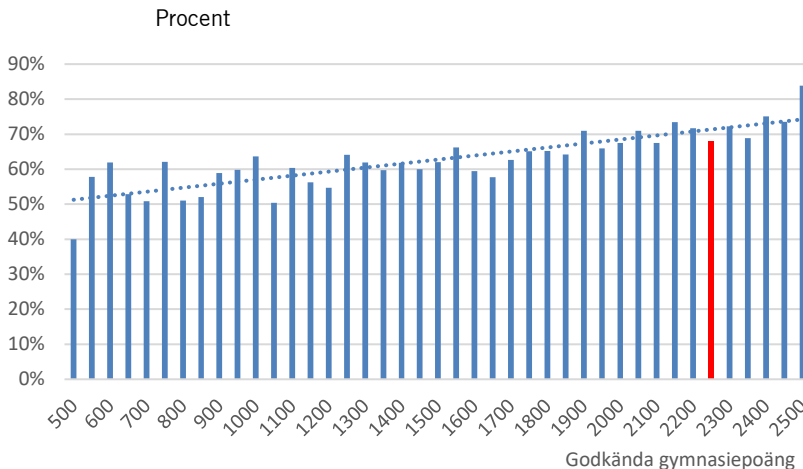
En elev som avslutat ett gymnasieprogram kan antingen erhålla en yrkesexamen eller en högskoleförberedande examen. En examen förutsätter att eleven uppfyller vissa bestämda kriterier. Eleven ska bland annat vara godkänd på minst 2 250 poäng, godkänd i ett antal utpekade kurser, och man ska ha ett godkänt gymnasiearbete. Examen's betydelse för elevens senare arbetsmarknadsetablering får viktiga implikationer för utredningen. Finns det stora etableringskillnader precis runt examensgränsen så talar det emot införandet

av nya 1 900-poängsutbildningar. Om arbetsgivarnas minimikrav ligger vid dagens examensgräns vore det problematiskt att föreslå nya 1 900-poängsutbildningar som inte skulle svara mot arbetsmarknadens krav.

Skolverkets statistik visar att andelen elever som har en svag eller osäker arbetsmarknadsetablering var 26 procent ett år efter avslutade studier i gymnasieskolan bland dem som erhållit en examen. Bland övriga grupper, exempelvis elever med studiebevis, så är det en högre andel elever som har en svag eller en osäker arbetsmarknadsetablering. Den genomsnittliga etableringsskillnaden mellan grupperna kan dock inte tolkas som examens betydelse för elevens senare arbetsmarknadsetablering. Många elever som lämnar gymnasieskolan med ett studiebevis ligger långt från dagens examenskrav. En mera rättvisande bild av själva examens betydelse får man om man undersöker elever som ligger väldigt nära gränsen. En fördel i det här sammanhanget är att gränsen är tydligt definierad, och att det inte går att ta examen om man har färre än 2 250 godkända poäng. Om examen i sig själv har en stor betydelse för elevens arbetsmarknadsetablering så borde vi kunna förvänta oss en tydlig etableringsdifferens precis vid gränsen på 2 250 poäng (även om alla elever som har fler än 2 250 poäng inte har en examen på grund av de övriga examenskraven).

Figur 17.5 visar andelen etablerade bland icke-studerande två år efter det att eleverna lämnat gymnasieskolan år 2016. Precis som förväntat ser man ett generellt samband mellan antalet avklarade poäng och andelen etablerade. Elever som klarat fler poäng med godkända betyg har också en bättre arbetsmarknadsetablering.

Figur 17.5 Andelen etablerade 2 år efter avslutade studier i gymnasieskolan uppdelat efter antalet avklarade poäng

Källa: Utredningens egna beräkningar.

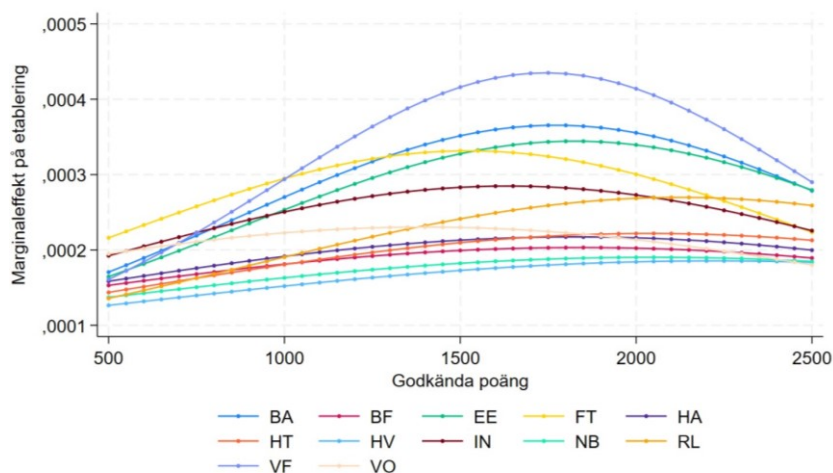
Runt själva examensgränsen (rödmarkerad i figur 17.5) verkar det inte hända något speciellt med etableringsgraden. Inte heller beräkningar som undersöker diskontinuiteter vid examensgränsen visar på några signifikanta effekter. Inte heller på programnivå visar en analys av diskontinuiteter några signifikanta skillnader vid examensgränsen, men här blir det låga antalet observationer runt själva gränsen ett problem som påverkar våra utsikter att urskilja eventuella skillnader. En alternativ ansats, som undersöker alla observationer och inte bara individer runt examensgränser, hittar signifikanta skillnader mellan individer med och utan examen på yrkesprogrammen Bygg och anläggning (BA), El och energi (EE), Fordon och transport (FT), Hotell och turism (HT) och Industriteknik (IN) när modellen justerat för antalet avklarade poäng och ett antal andra bakgrundsfaktorer.

En beräkning av den maximala margineffekten, alltså den sysselsättningseffekt som följer av en ytterligare ökning av antalet avklarade gymnasiepoäng, visar att den är som störst under examensgränsen på 2 250 poäng. Om man vill få maximal sysselsättnings-effekt av en ytterligare avklarad gymnasiekurs bör den alltså riktas till någon som har klarat av färre än 2 250 poäng. I figur 17.6 visas

marginaleffekten på sysselsättningen när antalet avklarade gymnasiepoäng ökar med ett.

Figur 17.6 Sysselsättningsökning på marginalen av en ytterligare gymnasiepoäng på olika gymnasieprogram

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Beräkningen skattar sannolikheten för en god arbetsmarknadsetablering tre år efter det att eleverna lämnat gymnasieskolan. I kalkylen ingår bara elever som inte studerat det undersökta året. Marginal-effekten ligger konsekvent över noll på alla program, vilket betyder att fler avklarade poäng alltid resulterar i en ökad sannolik för en god etablering. Sysselsättningseffekten på de flesta program är dock som störst om man lyckas öka antalet avklarade poäng bland dem som ligger i intervallet mellan ungefär 1 500–2 000 poäng. Slutsatsen är att även avklarade gymnasiepoäng innan examensgränsen på 2 250 poäng kan ha positiva effekter på elevernas senare etablering.

Analysen visar ett tydligt generellt samband mellan antalet avklarade poäng och senare arbetsmarknadsetablering, men summerat över hela gymnasieskolan verkar inte gymnasieexamen ha en avgörande betydelse för elevernas arbetsmarknadsetablering. Samtidigt finns det vissa svagheter i analysen: man kan inte utesluta att gymnasieexamens betydelse kan öka om konjunkturläget försämras och efterfrågan på arbetskraft sjunker. En annan svaghet är att beräkningarna inte innehåller matchningsdimensionen. Elever med exa-

men kan vara överrepresenterade bland dem som anställs inom ett målyrke för utbildningen.

17.4.2 Valet av program kan antas påverka elevernas chanser att ta examen och senare arbetsmarknadsetablering

En slutsats i dimensioneringsutredningens betänkande är att elevens val av gymnasieprogram kan påverka utsikterna att etablera sig på arbetsmarknaden.⁶ Utredningen har gjort egna beräkningar som bekräftar dessa slutsatser. I analysen ingick bara elever som inte bedrivit studier under det undersökta året. Beräkningarna visar tydliga etableringsskillnader mellan programmen. Bäst etableringsutfall ser man bland några av de pojkdominerade yrkesprogrammen som ex. Bygg och anläggning (BA), Fordon och transport (FT), Industri-teknik (IN) och VVS och Fastighet (VF). Samtidigt går det inte att bortse från de selektionsproblem som uppstår när eleverna gör egna programval, och elevens individuella preferenser kan tänkas påverka både valet av program och utsikterna att hitta arbete. En elev som snabbt vill komma ut på arbetsmarknaden väljer troligtvis att både söka ett program som ger en snabb etablering för att senare aktivt söka arbete. Om andra elevgrupper med lägre motivation skulle valt att gå motsvarande program är det inte helt självklart att de skulle uppvisa samma snabba etableringstakt. Med tanke på de påtagliga skillnaderna mellan programmen är det dock utredningens bedömning att vissa yrkesprogram kan antas generera en snabbare arbetsmarknadsetablering.

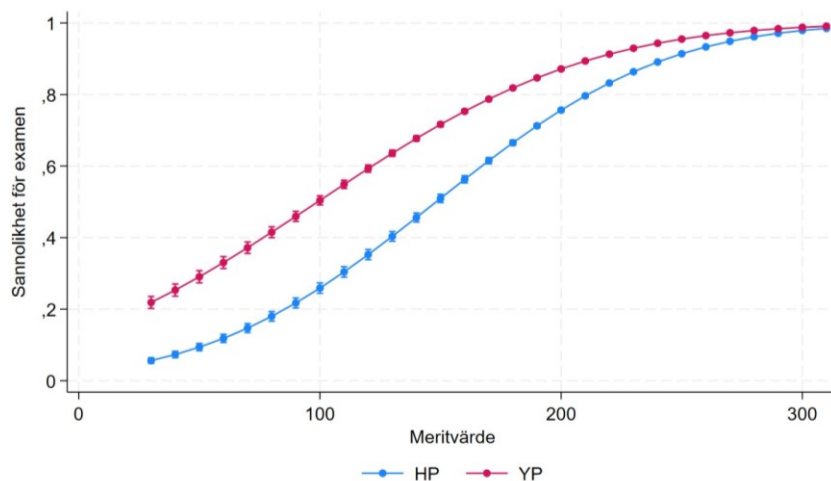
Valet av program påverkar inte bara möjligheten att etableras utan också sannolikheten att ta examen. Den offentliga statistiken visar att det är en lägre andel elever som påbörjar ett yrkesprogram som tar en examen jämfört med elever som påbörjar ett högskoleförberedande program. Men statistiken tar inte hänsyn till att eleverna på yrkesprogram har sämre förutsättningar rent betygsmässigt. Om man justerar för elevernas olika förutsättningar blir det tydligt att elever på yrkesprogram, vid ett givet värde på meritvärdet från grundskolan, har lika bra eller bättre möjligheter att nå examen. Samma slutsats dras även i en rapport från Skolverket⁷. I underlaget till beräkningen i figur 17.7 ingår bara elever som nått

⁶ SOU 2020:3.

⁷ Skolverket (2022) *Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan*.

ett nationellt program, vilket gör att andelen med examen ligger högre än de beräkningar som baseras på totalpopulationen.

Figur 17.7 Sannolikheten att ta en examen från yrkesprogram (YP) och högskoleförberedande program (HP) vid olika meritvärden

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Den relativa skillnaden mellan programtyperna i sannolikheten att ta examen är som störst vid lägre meritvärden. På de program där det är relativt sett enklare att få examen ser man också ett svagare samband mellan sannolikheten att ta examen och tidigare studieresultat från grundskolan. Utredningens slutsats är att yrkesutbildning verkar vara ett bra alternativ för de elever som har lite lägre resultat från grundskolan, och att yrkesutbildning ger goda utsikter för både examen och senare etablering. Samtidigt finns det betydande skillnader mellan de olika yrkesprogrammen.

17.4.3 Enskilda kurser ger inga stora sysselsättningsfördelar

Utredningen har haft tillgång till fullständiga kursbetyg för ett par kohorter av elever som lämnat gymnasieskolan. Med hjälp av detta omfattande underlag har vi haft möjlighet att undersöka i vilken utsträckning som godkända betyg i enskilda kurser kan underlätta elevernas senare arbetsmarknadsetablering. Analysen så här långt

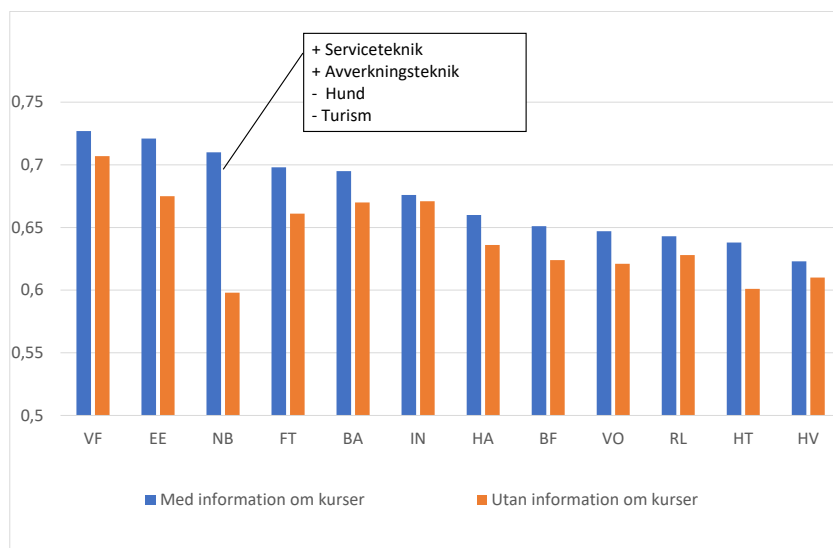
har indikerat att både det totala antalet avklarade kurser och valet av program kan påverka möjligheten av få en god arbetsmarknads-etablering. Nästa fråga är att undersöka om det finns nyckelkurser inom yrkesprogrammen som är mer efterfrågade och ger en snabbare etablering.

Att arbeta med data över ett mycket stort antal olika kurser medför en metodutmaning. Det relativt sett stora antalet olika kurser parat med det begränsade antalet elever på varje yrkesprogram ställer till problem för en traditionell regressionsansats. För att undvika dessa problem har vi i stället valt att använda en lasso-regression. Lasso står för Least Absolute Shrinkage and Selection Operator. Metoden används inom maskininlärning för att hantera högdimensionella data, alltså data med många variabler som ska undersökas och relativt sett få observationer. Denna lösning genererar en mindre omfattande modell, vilket minskar risken för problem med multikollinearitet och överanpassning.

Utgångspunkten är de data som vi redan vet påverkar elevernas etableringsförutsättningar, alltså det totala antalet avklarade poäng och elevens meritvärde från grundskolan. Dessa testas i separata modeller för varje enskilt yrkesprogram. Modellen försöker sedan utveckla prediktionsförmågan med detaljerad information om exakt vilka kurser som eleven klarat av. De befintliga måtten över den samlade poängproduktionen och elevens meritvärde kompletteras alltså med betygen från ett stort antal olika kurser och kombinationer av kurser.

När analysen är klar kan man undersöka i vilken utsträckning som den nya informationen ökade modellens förmåga att förutse vilka elever som var i sysselsättning. Förbättringen som presenteras i figur 17.8 avser den samlade arean under ROC-kurvan. Arean under kurvan ger ett sammantaget mått på modellens prestanda. Om $AUC = 1$ (100 procent) ger modellen perfekta svar, och om $AUC < 0,5$ (50 procent) är testet inte bättre än slumpen. Siffrorna i figuren visar alltså inte graden av etablering i absoluta tal, utan i vilken utsträckning information om betyg på alla kurser hjälper oss att förklara vilka som lyckats med sin arbetsmarknads-etablering. Eventuella effekter på kursnivå kan ha olika orsaker. De kan komma ifrån att vissa kurser är efterfrågade på arbetsmarknaden, men vi kan också hitta effekter av att elever med bättre meritering läser vissa kurser, eller sysselsättningskillnader mellan olika inriktningar/utgångar.

Figur 17.8 Arean under ROC-kurvan med och utan information om elevens alla kursbetyg uppdelat efter program

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Resultaten i figur 17.8 visar att information om exakt vilka kurser eleven klarat av endast ger ett blygsamt bidrag till vår förmåga att förutse om eleven är etablerad eller inte. Den genomsnittliga arean under ROC-kurvan ökar endast marginellt när vi låter modellen ta hjälp av alla de fullständiga kursbetygen. Den genomsnittliga förbättringen är i storleksordningen ett par procentenheter. Det enda program där man ser en påtaglig förbättring är Naturbruk (NB). En närmare analys av kurserna på NB visar att det inte är de enskilda kurserna som verkar ge någon effekt, utan att de olika kurserna snarare fångar sysselsättningsdifferenser mellan olika inriktningar. Exempel på kurser som ger en positiv sysselsättningseffekt är serviceteknik och avverkningsteknik, och exempel på kurser som sänker nivån på etableringen är kurserna hund och turism.

Den sammantagna bilden av vår analys av samtliga kursbetyg visar att enskilda kurser inte verkar ge någon stor påverkan på sannolikheten att vara sysselsatt. De viktigaste faktorerna verkar i stället vara valet av program, och att man klarar av så många poäng som möjligt.

17.4.4 Olika tjänster ställer olika krav på teoretiska färdigheter

Statistiken visar att allt fler unga är i jobb och att det är få unga som varken arbetar eller studerar. Även bland de elever som upplever svårigheter i grund- och gymnasieskolan förbättras arbetsmarknads-etableringen över tid. Samtidigt visar statistiken att fler avklarade poäng har en positiv inverkan på elevens utsikter att etablera sig på arbetsmarknaden. Utvecklingen reser frågor om vilka krav som egentligen ställs på arbetsmarknaden. Om inte examen är ett oavvisligt krav, så kanske det räcker med en yrkesutbildning med färre allmänna ämnen?

En ledtråd finns möjligtvis i OECD:s studie PIAAC. Syftet med PIAAC var att undersöka och jämföra grundläggande kunskaper och färdigheter hos vuxna runt om i världen. Resultaten visade en tydlig koppling mellan förmåga och arbetsmarknads-etablering. Personer som saknade jobb och inte var i utbildning, så kallade NEET:s, hade betydligt sämre provresultat. Undersökningen visade att läskunnigheten och dess fördelning i befolkningen hade en tydlig påverkan på ekonomiska och sociala utfall. I alla länder löpte individer med lägre läskunnighet en högre risk att ha dålig hälsa, och i de flesta länder var de också mindre benägna att lita på andra. Sammantaget så bekräftade studien betydelsen av grundläggande färdigheter, vilket understryker utbildningssystemets betydelse på både individ och nationsnivå.

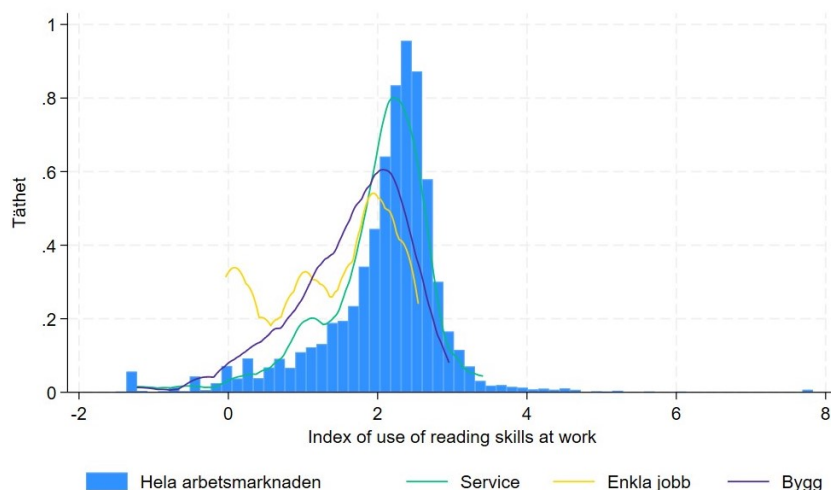
I studien PIAAC fick respondenterna även besvara frågor om vilka färdigheter de behövde använda inom ramen för sin nuvarande anställning. På en modern arbetsmarknad är det omöjligt att kartlägga alla arbetsmoment, men studien ställde frågor om bland annat förekomsten av läsning. Respondenterna fick svara på hur ofta och vilka typer av texter som de läste på jobbet (exempel på frågor är hur ofta läser du instruktioner, hur ofta läser du manualer eller referensmaterial). OECD vägde sedan samman svaren till ett *Index of use of reading skills at work*, som mätte i vilken utsträckning respondenten behövde använda läsfärdigheter i sin yrkesutövning. Indexet är konstruerat så att höga indexvärden betyder en högre och mer diversifierad förekomst av läsning.

Utredningens egna beräkningar utifrån data från PIAAC visar att förekomsten av läsning varierar mellan olika yrkesområden. Personer som jobbar inom yrken som förutsätter akademisk ut-

bildning läser som väntat mer än genomsnittet. Mer än en fjärdedel av den samlade variationen i index var systematisk mellan olika yrkesområden. Analyser visar också att personer inom ett givet yrke med längre utbildning i genomsnitt läser mer, vilket antyder att de selekterats till tjänster som ställer högre krav på läsning. Det finns även ett positivt samband mellan respondentens ålder och förekomsten av läsning.

Statistiken visar emellertid också på en betydande variation inom ett och samma yrkesområde. Figur 17.9 nedan visar hur indexvärdena är fördelade över hela arbetsmarknaden. Figuren visar också tre linjer som beskriver fördelningen inom ett par bestämda yrkesområden. Skalan i figuren visar fördelningen inom de olika grupperna. De yrkesspecifika linjerna i figuren, som alltså illustrerar yrkesområdena bygg, service och enkla jobb, visar ytterkonturerna om man ritat ut yrkesgruppernas resultat som ett histogram. Skälet till att endast rita ut konturerna är att det är omöjligt att tolka tre histogram som ligger ovanpå varandra.

Figur 17.9 Fördelningen av indexet READWORK inom olika yrkesområden

Anm. Enkla jobb innebär enkla och rutinmässiga uppgifter som kan kräva användning av handhållna verktyg. Exempel på arbetsuppgifter som utförs inkluderar vanligtvis: städning, påfyllning av förnödenheter och utförandet av grundläggande underhåll i lägenheter, hus, kök, hotell, kontor och andra byggnader, tvätta bilar och fönster, hjälpa till i kök och utföra enkla uppgifter i matlagning, leverera meddelanden eller varor.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Kurvornas ”toppar” i figuren ligger i en förväntad ordning. Personer inom service läser mest, följt av bygganställda. Lägst förekomst av läsning ser vi bland personer som är anställda inom enkla jobb. Samtidigt ser man en betydande variation inom yrkesområdena. Det finns respondenter anställda inom enkla jobb som läser i nivå med genomsnittet för hela arbetsmarknaden, samtidigt som en relativt sett stor andel ligger på lägre nivåer. Även inom områdena bygg och service är en stor spridning i respondenternas läsning tydlig. Ett möjligt svar på frågan om vilka kompetenskrav som egentligen ställs på arbetsmarknaden är att det kanske saknas en enhetlig kravnivå.

PIAAC visar att det är viktigt med goda färdigheter, men att det också finns tjänster som ställer lägre krav på teoretiska kunskaper. Sammantaget visar analyserna att det är bra om fler elever klarar av sina studier och når examen eftersom det ger dem en större flexibilitet och möjlighet att klara av tjänster som ställer högre teoretiska krav. Samtidigt finns det utrymme på arbetsmarknaden för personer som har yrkesfärdigheter men en lägre nivå på sina teoretiska kunskaper.

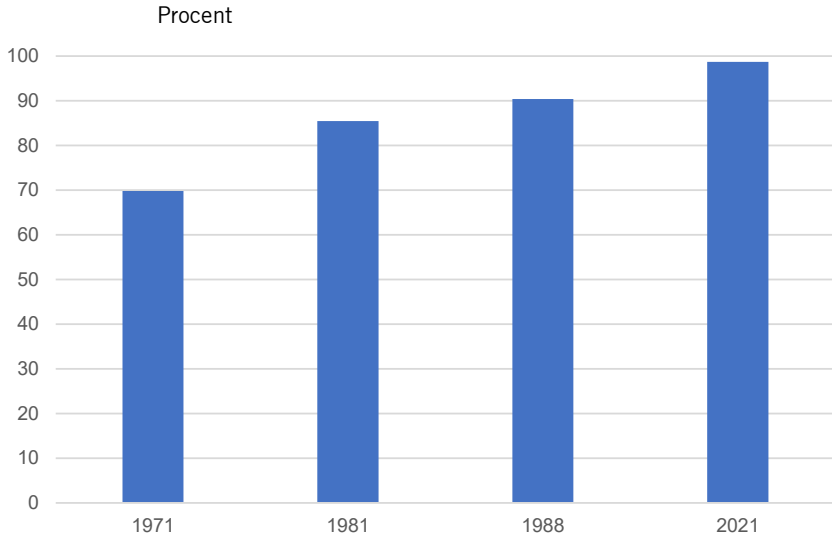

18 Övergång till gymnasieskola

I det här kapitlet presenteras analyser som visar att det sannolikt även fortsatt kommer att finnas elever som är obehöriga till nationella program. I kapitlet undersöks också konsekvenser av behörighetsreglerna. Inledningsvis diskuteras hur elevpopulationen i gymnasieskolan har förändrats över tid och att allt fler går i gymnasieskolan men att färre går på yrkesprogram.

18.1 Allt fler går i gymnasieskolan

På linjegymnasiets tid kunde många elever gå ut grundskolan med låga betyg och ändå börja en linje eftersom det då inte fanns någon skarp godkänt gräns eller skarpa behörighetsregler för att komma in i gymnasieskolan. Det var också möjligt att avsluta gymnasieskolan med låga betyg och ändå få ett avgångsbetyg. På den tiden gick en lägre andel elever än i dag i gymnasieskolan. År 1971 gick 70 procent av en årskohort en gymnasielinje, 1981 var det 85 procent och 1988 var det 90 procent. Utbyggnaden av gymnasieskolan pågick fram till och med 1990-talet så att det därefter i princip är samtliga elever i en årskohort som går där (se figur 18.1).

Figur 18.1 Andel av varje årskohort som går i gymnasieskolan

Källa: Data för 1971 är hämtad ur Statistiska meddelanden U 1981:8 Gymnasieskolan 1980/81 Intagna höstterminen 1980. Data för 1981 och 1988 är hämtad ur Statistiska meddelanden U 50 SM 8901 Gymnasieskolan 1988/89 Sökande och intagna höstterminen 1988. Beräkningarna är gjorda utifrån de som angetts ha påbörjat gymnasial utbildning och andelarna har tagits fram som andelar av befolkningen i 16 års ålder för respektive år. Motsvarigheten till tidigare anpassade grundskolan är därmed inkluderade i de som inte går i gymnasieskolan. Beräkningen för år 2021 är gjord utifrån antal elever som slutförde grundskolans årskurs 9 av de som sedan påbörjade gymnasieskolan. Anpassade gymnasieskolan är därmed exkluderad.

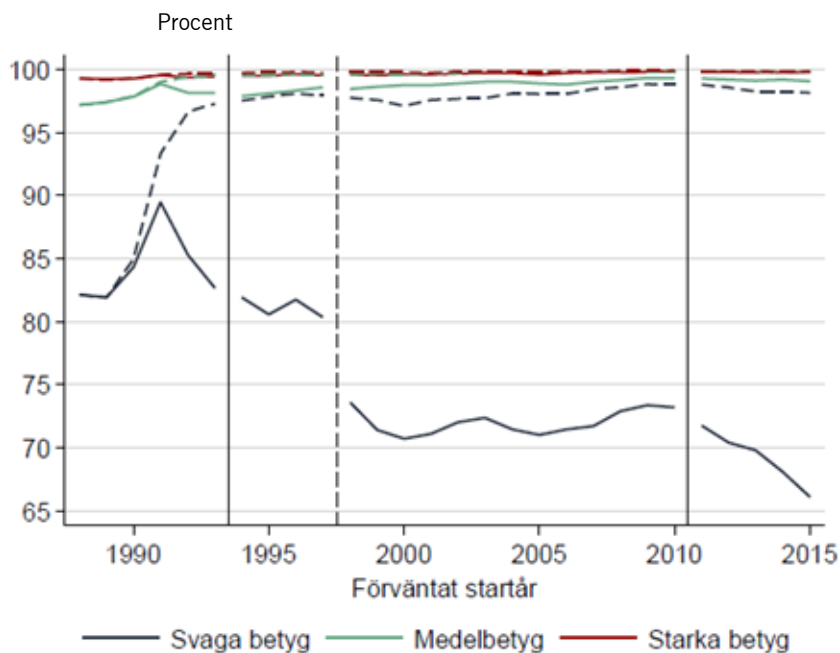
En jämförelse med andelen elever som är obehöriga till gymnasieskolans nationella program indikerar att många av dem som i dag inte blir behöriga inte skulle ha gått en gymnasielinje under 1980-talet. Det är inte orimligt att tänka sig att elever som av olika skäl inte gick vare sig en två- eller treårig gymnasielinje på 1980-talet gjorde det på grund av bristande motivation för fortsatta studier och/eller låga förkunskaper (urvalsreglerna var sådana att de med allra lägst betyg inte kom in).¹

Bilden bekräftas i Jämlika möjligheter och utfall i den svenska skolan, en bilaga till *Långtidsutredningen 2019*, där figur 18.2 finns redovisad. Det totala deltagandet i gymnasieskolan ökade över tid, men för elever med högre betyg (medelbetyg och starka betyg enligt figuren) ökade deltagandet inte nämnvärt. Däremot för elever

¹ Det fanns förstås även elever som inte gick vidare till gymnasieskolan för att möjligheterna att få ett arbete direkt efter grundskolan var goda. Många kunde sedan få kompetensutveckling inom sin bransch.

med låga genomsnittliga betyg från grundskolan (svaga betyg enligt figuren) ökade deltagandet i gymnasieskolan (svart streckad linje), men en stor andel av eleverna gick på det individuella programmet, sedermera introduktionsprogrammen. Den heldragna svarta linjen visar andelen elever med svaga betyg som gick på de nationella programmen.²

Figur 18.2 Andel som börjar på olika program på gymnasiet, uppdelat på olika grundskolebetyg

Figuren visar andelen av en födelsekohort som registrerats på gymnasieskolans första år före 19 års ålder, för den tredjedelen av eleverna med de sämsta grundskolebetygen, tredjedelen med medelbetyg samt tredjedelen med de bästa betygen. De streckade linjerna visar utvecklingen för alla program medan de heldragna linjerna visar utvecklingen för nationella program. Skillnaden mellan de streckade och heldragna linjerna utgörs av elever på det individuella programmet/introduktionsprogram. Den första heldragna lodräta linjen anger införandet av det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet på gymnasiet, den streckade linjen visar införandet av behörighetskrav till nationella program medan den andra heldragna linjen anger införandet av Gy2011.

Om i princip alla individer i varje årskohort från och med 1990-talet går i gymnasieskolan så indikerar det att utbildningarna i större utsträckning kan behöva vara utformade för att en del av

² Holmlund, Helena m.fl. (2019). *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan*. Bilaga 7 till Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:40).

gymnasieskolans målgrupp därefter har låga betyg och därmed låga förkunskaper. Dessa elevgrupper tycks ha hamnat på individuella programmet och introduktionsprogrammen sedan dess. Det kan indikera att det behöver finnas nationellt fastställda utbildningar som i högre grad är anpassade efter elevernas förkunskaper från grundskolan samt behov och förutsättningar i termer av stöd, elevhälsa, studietakt och ämnen.

18.2 Färre på yrkesprogram

År 2011 genomfördes gymnasiereformen Gy11. Syftet med reformen var att skärpa kraven och samtidigt höja kvaliteten inom gymnasieskolan. En oförutsedd effekt av Gy11 var att intresset för gymnasieskolans yrkesutbildningar minskade. De försämrade möjligheterna att gå direkt från yrkesprogram till högre utbildning var en faktor som kan ha påverkat vissa elevers val av program. Utredningen har gjort en analys av statistiken som visar ett intressant mönster. Underlaget till de här beräkningarna utgörs av två kohorter. Den ena var den sista kohorten som började gymnasieskolan innan Gy11, och den andra kohorten var den första kohorten om valde till den nya gymnasieskolan efter reformen Gy11. Elevernas programtillhörighet mäts endast vid det första registreringstillfället. Elever som började i den gamla gymnasieskolan, bytte program och började om i Gy11 har alltså inte dubbelräknats.

Beräkningarna ger stöd för hypotesen att Gy11 fick elever med lite bättre förutsättningar att överge yrkesprogrammen till förmån för de högskoleförberedande alternativen. Statistiken visar att genomsnittsbetygen sjönk bland nybörjarna på både yrkes- och de högskoleförberedande programmen. En trolig hypotes är att den elevgrupp som tidigare tillhörde de bäst meriterade bland yrkes eleverna gick över till högskoleförberedande program efter Gy11. När de kom till de högskoleförberedande programmen så hade de sämre betyg än genomsnittet, vilket gjorde att genomsnittsbetygen sjönk i båda grupperna.

Andra beräkningar visar att eleverna som valde yrkesutbildning i samband med Gy11 i genomsnitt hade föräldrar med en lägre utbildningsnivå än eleverna som tidigare studerade på de yrkesförberedande programmen, vilket också bekräftar en förändrad elevsamman-

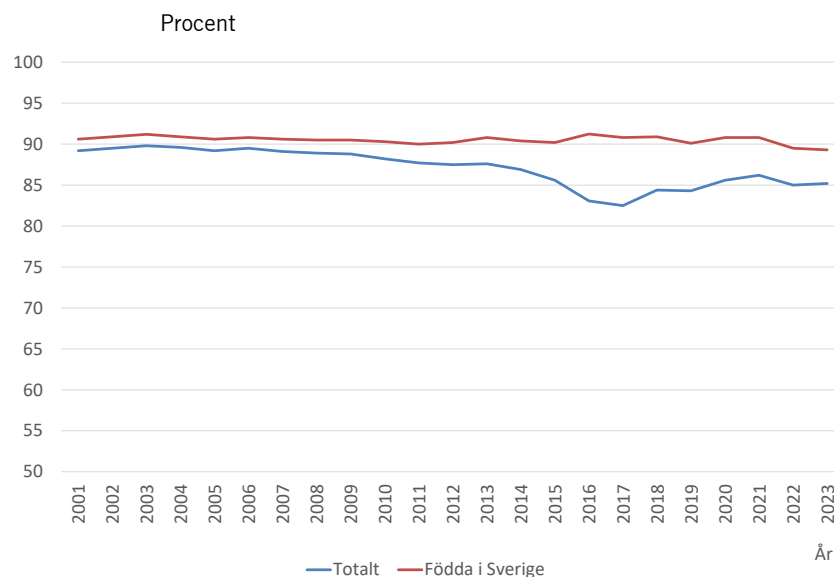
sättning på yrkesprogrammen. Det verkar troligt att reformen Gy11 fick vissa elever som tidigare hade kunnat överväga en yrkesutbildning att i stället välja en studieförberedande utbildning.

18.3 Ytterligare reformer i grundskolan – kan de förbättra gymnasieskolans resultat?

Utredningens analyser visar att elevernas prestationer i grundskolan är tydligt kopplade till deras utsikter att fullfölja sin utbildning i gymnasieskolan. Om fler elever uppnår en hög måluppfyllelse i grundskolan, så kommer vi senare att kunna se effekter i gymnasieskolan i form av högre examensgrad, bättre genomströmning och en förbättrad arbetsmarknadsetablering. Under många år har en betydande andel av eleverna som lämnat grundskolan inte varit behöriga till studier på nationella program. Frågan är om det är realistiskt att förvänta sig ett scenario där nästintill alla elever blir behöriga till nationella program i gymnasieskolan givet dagens behörighetsregler.

En möjlig utgångspunkt för att svara på den frågan kan vara den nationella statistiken över andelen behöriga elever.

Figur 18.3 Andelen behöriga elever som avslutat grundskolan

Källa: Skolverket.

Tittar man på totalsiffran i figur 18.3 så ser man att andelen behöriga förändrats över tid. En möjlig orsak till den här variationen skulle kunna vara att grundskolans kvalitet har förändrats som en följd av politiska reformer, men det är ingen självklar tolkning. Andelen behöriga elever har varierat över tid, men den främsta orsaken bakom denna variation är en förändrad elevsammansättning³. Om man i stället undersöker utvecklingen för enskilda grupper, som exempelvis Sverigefödda, går det inte längre att urskilja någon uppenbar trend.

Elevsammansättningen är bara ett exempel på hur skolans förutsättningar har ändrats över tid. Under perioden har även antalet elever i skolan, andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen och lärartätheten fluktuerat. En annan faktor som visat prov på omfattande variation är de svenska elevernas resultat i internationella kunskapsmätningar som PISA och TIMSS. En trendmässig nedgång under stora delar av 00-talet följdes senare av en betydande återhämtning i riktning mot snittet för OECD-länderna. Statistiken i figur 18.3 bär dock inga tydliga spår av de här förändringarna. Trots ett antal politiska reformer och varierande förutsättningar i övrigt har andelen behöriga elever varit i det närmaste konstant. Den här trögrörligheten talar för att gymnasieskolan även fortsättningsvis måste vara rustad att ta mot obehöriga elever.

18.3.1 Även om alla skolor blev lika bra som dagens bästa skolor, så skulle en betydande andel fortsatt vara obehöriga

En annan möjlig analys utgår från skolnivån, och undersöker skillnaden mellan grundskolornas förmåga att lyfta elever till de kunskapsnivåer som behövs för att erhålla behörighet. Andelen elever med behörighet till nationellt program varierar mellan olika grundskolor. En viktig orsak bakom dessa skillnader är att skolorna har olika elevsammansättning, och att vissa skolor har fler elever med sämre förutsättningar. Att jämföra skolornas genomsnittresultat utan att kontrollera för skillnader i elevsammansättning riskerar att bli missvisande.

---

³ Skolverket (2016) *Invandringens betydelse för skolresultaten*. Skolverkets aktuella analyser 2016.

Metoden⁴ som ska användas i det här exemplet skattar en optimal output för grundskolor med olika elevsammansättning. För att minska inflytandet av slumpen har vi summerat resultaten från tre år, och tagit bort skolor som sammanlagt hade färre än 50 elever under perioden mellan år 2015 och 2017.

På skolnivån finns det flera faktorer som kan tänkas ha betydelse för elevernas måluppfyllelse. Faktorer som brukar nämnas i sammanhanget är skolornas kapacitet att identifiera och stödja elever i behov av stöd, och deras förmåga att erbjuda alla elever en god och varierad undervisning.

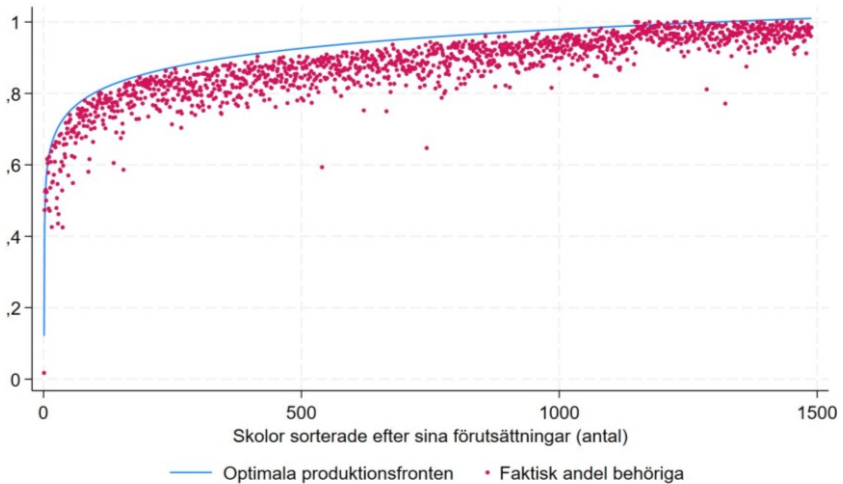
Den beräknade produktionsfunktionen visar vilken ”produktion” av behöriga elever som är möjlig för olika skolor. Alla skolor som ligger på produktionsfronten är fullt effektiva. Skolor som ligger under gränsen kan förbättra sina resultat och röra sig i riktning mot produktionsfronten. Deras effektivitet (avståndet till produktionsfronten) anges på en skala som sträcker sig till 1. En skola som har en effektivitet på 0,9 måste förbättra sina resultat med 10 procentenheter om den ska lyckas nå den optimala produktionsfronten. Den empiriska frågan som ska besvaras är hur andelen behöriga elever skulle utvecklas om effektiva skolutvecklingsinsatser förmodade att höja alla landets skolor till den optimala produktionsnivån som kan iakttagas hos de mest framgångsrika skolorna?

I ett första steg körs en statistisk modell som skattar sannolikheten för att en elev ska vara behörig när den lämnar grundskolan. Modellen innehåller en mängd socioekonomiska mått, kön och också vistelsetiden i Sverige för de elever som invandrat. Den genomsnittliga nivån på detta mått används sedan som ett mått på skolornas förutsättningar. Figur 18.4 visar hur den optimala produktionsfunktionen ser ut. På den horisontella axeln har vi sorterat skolorna efter den genomsnittliga sannolikheten på skolnivå för att en elev ska bli behörig, och på den vertikala axeln ser vi den faktiska andelen behöriga. Varje skola har sedan plottas som en punkt i figuren.

---

⁴ Metoden Stochastic Frontier Analysis som kommer att användas tar hänsyn till att data kan vara behäftade med mätfel på skolnivå, vilket i det här sammanhanget främst skulle kunna bero på en bristfällig likvärdighet i betygssättningen, förekomsten av skolor som är specialiserade på elever med särskilda behov, och slumpmässig variation i förmåga mellan olika elevkohorter på skolnivå.

Figur 18.4 Skolornas resultat jämfört med den skattade optimala produktionsfronten

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Figur 18.4 visar att vissa skolor ligger långt från produktionsfronten, vilket antyder att det borde vara möjligt att förbättra deras resultat. I de mest ineffektiva skolorna borde det vara möjligt att nästan fördubbla andelen behöriga elever. Bland skolorna med sämst förutsättningar hittar man dock inga exempel på skolor som lyckats lyfta alla elever till de kunskapsnivåer som behövs för att nå behörighet.

Vad skulle då hända om massiva skolutvecklingsinsatser gjorde det möjligt att lyfta alla landets skolor till de kvalitetsnivåer som i dagsläget bara kan iakttagas hos de mest effektiva skolorna? En beräkning visar att en sådan åtgärd visserligen skulle minska andelen obehöriga elever med 50 procent, men också att det även fortsättningsvis skulle finnas en förhållandevis hög andel elever som skulle lämna grundskolan utan behörighet. Antalet obehöriga elever i gymnasieskolan även efter sådana framgångsrika reformer skulle vara större än antalet registrerade på de största yrkesprogrammen.

18.3.2 Få länder saknar elever på låga kunskapsnivåer

En tredje ansats för att testa hypotesen att alla elever kan bli behöriga till nationella program givet dagens behörighetsregler är att jämföra de svenska resultaten i de internationella studierna med resultaten i andra länder. Rapporter har visat att det finns ett starkt samband på elevnivå mellan resultaten i internationella studier och betyg⁵. Sambandet är inte förvånande eftersom det finns en tydlig koppling mellan målen i den svenska skolan och de färdigheter som mäts i de internationella kunskapsmätningarna. I analysens första steg ringar vi in den ungefärliga kunskapsnivån som återfinns hos de elever som fått betyget F i matematik, och sedan undersöker vi om det finns exempel på länder där man lyckas lyfta alla elever över den här beräknade kunskapsnivån. Den empiriska frågan som vi ska pröva med PISA data är alltså hur många obehöriga elever som skulle funnits i Sverige om vi haft samma output i vårt utbildnings-system som man har i de bästa länderna som deltar i PISA.

Beräkningen är en överslagsberäkning, och den ska inte tolkas bokstavligen. Dels saknar vi information om vilka elever i PISA som senare saknade behörighet, dels vet vi att andelen behöriga i skolan historiskt varit oberoende av våra PISA-resultat, vilket indikerar att det saknas en tydlig koppling mellan resultaten på de internationella studierna och de svenska betygsnivåerna. Det kan även finnas skillnader i elevsammansättning som försvårar en analys av det här slaget. Sverige har exempelvis en högre andel elever med utländsk bakgrund än till exempel Estland.

Beräkningarna kommer att baseras på resultaten i matematik. Korrelationerna mellan PISA-resultaten i läsförståelse, matematik och naturvetenskap är mycket starka. En elev som når goda resultat på matematikprovet kommer med stor sannolikhet även att lyckas bra på testerna i naturvetenskap och läsförståelse.

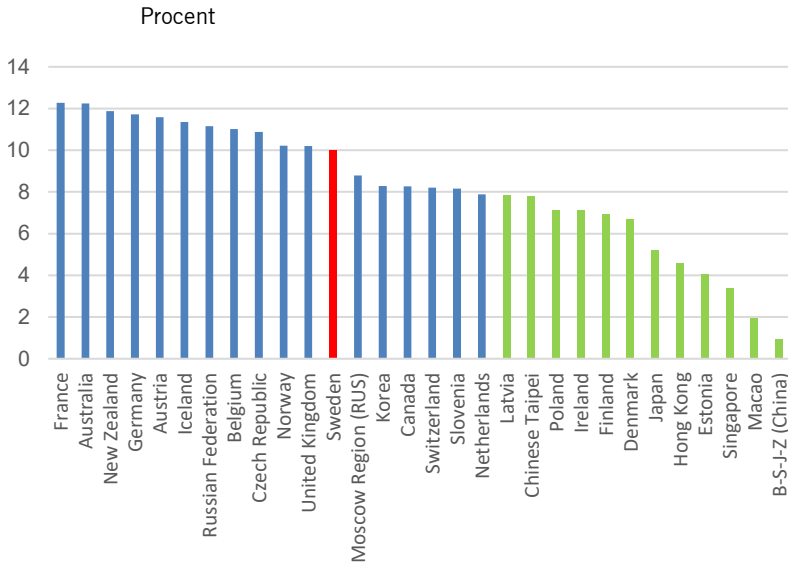
I ett första steg ska vi försöka översätta de obehörigas betygresultat till en PISA-poäng. Statistik från Skolverket visar att 10 procent av eleverna hade betyget F i matematik när de lämnade grundskolan år 2018. De obehörigas prestationsnivå borde alltså ligga runt den 10 percentilen i PISA 2018. En beräkning på data från PISA visar att den 10 percentilen i Sverige nådde ett resultat på

---

⁵ Skolverket (2022) *PISA 2018 och betygen – Analys av sambanden mellan svenska betyg och resultat i PISA 2018*. Rapport 2022:1.

328 PISA-poäng i matematik. I figur 18.5 visas hur stor andel av de andra ländernas elevpopulationer som låg på eller under 328 poäng.

Figur 18.5 Andel elever med resultat på eller under 328 poäng på PISA:s matematikprov

Källa: OECD.

Till vänster i figuren, som innehåller ett urval av länderna som deltagit i PISA, ser man länder som har en högre andel av elevpopulationen på nivåer på eller under 328 poäng. Den röda stapeln representerar Sverige, och till höger om den röda stapeln ser vi länderna som har en lägre andel elever på eller under 328 poäng.

PISA är en urvalsstudie med ett visst mått av osäkerhet. De blå staplarna till höger om den svenska visar resultaten för länder som inte har en signifikant lägre andel elever på nivåer på eller under 328 poäng. I dessa fall är det alltså inte statistiskt säkerställt att det aktuella landet faktiskt har en lägre andel elever än Sverige på rätt sida av 328-poängsnivån.

Avslutningsvis ser vi även några länder som representeras av gröna staplar. I dessa länder är differensen jämfört med Sverige statistiskt säkerställd. Även om dessa länder har bättre resultat än Sverige så har de nästan undantagslöst en viss andel elever som

ligger under 328 poäng. Om det svenska utbildningssystemet reformerades så att våra resultat tangerade de finska så skulle ändå cirka sju procent av eleverna hamna under det nuvarande resultatet för den 10 percentilen. De estniska resultaten ligger högre, men även här har ungefär 4 procent av eleverna resultat som ligger på eller under 328 poäng. Även om man implementerar reformer som lyfter de svenska resultaten till samma nivåer som vi ser i Finland eller Estland så skulle antalet obehöriga elever vara i samma storleksordning som antalet elever på de största yrkesprogrammen.

Reformer som utvecklar kvaliteten i grundskolan vore bra även för gymnasieskolan, och de skulle förbättra gymnasieskolans genomströmning och elevernas senare arbetsmarknads-etablering. Samtidigt pekar analyserna på att reformer i grundskolan i det korta perspektivet inte kommer att kunna pressa ner antalet obehöriga elever till noll, och att gymnasieskolan även fortsättningsvis måste ha en organisation för den här elevgruppen som ger dem möjlighet att studera och finna sysselsättning.

18.4 Får dagens krav på behörighet negativa konsekvenser för de elever som inte kommer in på nationellt program

18.4.1 Obehöriga elever klarar sig sämre i gymnasieskolan

Elever som saknar behörighet till gymnasieskolan kan inte välja ett nationellt program, utan de är i stället hänvisade till introduktionsprogram. Statistik över betyg, genomströmning och arbetsmarknads-etablering visar att dessa elever i allmänhet klarar sig sämre, och att en lägre andel går vidare till högre utbildning eller annan sysselsättning på arbetsmarknaden. Samtidigt vet vi att elever som är obehöriga i genomsnitt har sämre förutsättningar, och att de oftare har lägre betyg och sämre resultat på nationella prov. Frågan är om dessa elever hade klarat sig bättre om de i stället hade fått möjlighet att välja ett nationellt program?

Ett första antagande som måste göras i en sådan analys är att förändrade behörighetsregler i sig självt inte kan öka nivån på elevernas måluppfyllelse. Eleverna får inte bättre förutsättningar rent kunskapsmässigt bara för att de ges möjlighet att gå in på ett nationellt

program. Det kan dock inte uteslutas att den rådande ordningen gör det svårare för vissa elever att klara gymnasieskolan, och att vi kunde haft färre avhopp och högre sysselsättningsnivåer om fler elever hade kunnat börja direkt på ett nationellt program.

Undersöker man elevernas senare aktiviteter så ser man att det är vanligare att elever som var behöriga redan från grundskolan till ett nationellt program har en bättre arbetsmarknadsetablering efter gymnasieskolan än elever som läste in sin behörighet efter grundskolan. Utifrån sådana siffror kunde man dra slutsatsen att slopade behörighetskrav skulle kunna öka genomströmningen i gymnasieskolan och förbättra sysselsättningen. Innan man drar den slutsatsen måste man emellertid förbättra jämförbarheten mellan grupperna och väga in att de obehöriga eleverna har sämre förutsättningar. Det är långt ifrån säkert att de obehöriga eleverna skulle få samma höga genomströmning om de fick möjlighet att börja på ett nationellt program. Med hjälp av statistiska bearbetningar ska vi förbättra jämförbarheten, och justera för de skillnader som finns mellan behöriga och obehöriga elever.

Utgångspunkten för de här justeringarna blir två andra mått på elevernas förmåga, nämligen resultaten på de nationella proven, och elevens samlade betygsresultat från grundskolan. I stället för att bara jämföra det genomsnittliga utfallet mellan behöriga och obehöriga elever så ska analysen jämföra utfallet för elever som har likartade förutsättningar.

18.4.2 Obehöriga elever är en heterogen grupp

Vilken roll spelar behörigheten när vi jämför två elever som har samma meritvärde och samma resultat på de nationella proven? Är genomströmningen i gymnasieskolan sämre hos elever som fått ett icke-godkänt betyg i matematik eller svenska i årskurs 9 när vi jämför dem med elever som har samma genomsnittliga betygsresultat i grundskolan men som i stället fått betyget F i ett ämne som inte påverkar elevens behörighet? Statistiska justeringar gör det lättare att bedöma det nuvarande regelverkets konsekvenser.

Eleverna som saknar behörighet har det gemensamt att de inte får gå direkt från grundskolan till ett nationellt program, men i övrigt är det en förhållandevis heterogen grupp. I någon mening är

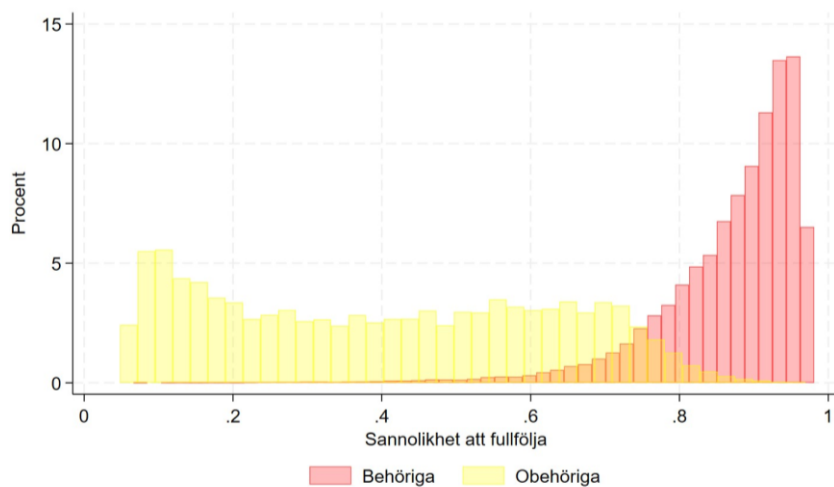
gruppen faktiskt mera heterogen än den betydligt större gruppen elever som har behörighet till yrkesprogram. Med hjälp av en logistisk regression har vi skattat sannolikheten för att en elev ska nå årskurs tre på nationellt program och vara betygsatt på minst 2 500 poäng.

Som underlag för beräkningen används elevernas grundskolebetyg, men också andra uppgifter om bl. a bakgrund och socioekonomiska förutsättningar.

Resultaten sammanfattas i figur 18.6, där den horisontella axeln visar sannolikheten för att en elev ska fullfölja sin gymnasieutbildning. En stor del av de behöriga eleverna ligger i intervallet mellan 70 och 95 procent (röda staplar).

I den här gruppen har de flesta elever goda utsikter att fullfölja sin utbildning i gymnasieskolan, det vill säga de når årskurs tre på nationellt program och har betygssatts i minst 2 500 poäng. I den andra serien (gula staplar) ser vi motsvarande sannolikheter för eleverna som saknar behörighet.

Figur 18.6 Sannolikheten att fullfölja sin utbildning inom gymnasieskolan uppdelat efter behörighet

Källa: Utredningens egna beräkningar.

De gula staplarna i figuren visar på en betydligt större variation än de röda. Bland de obehöriga eleverna med bäst förutsättningar kommer ungefär åtta av tio att fullfölja sin utbildning. Dessa elever har likartade eller till och med bättre förutsättningar än ungefär en fjärdedel av de behöriga eleverna. Sedan visar diagrammet en stor spännvidd som sträcker sig från 90 procent ner till mellan 5 och 20 procent. Bland eleverna med sämst förutsättningar är det färre än en av fem som fullföljer sin utbildning och når årskurs 3 på ett nationellt program.

Ett slopande av behörighetskraven kommer troligtvis få olika konsekvenser för olika elevgrupper. En del av de obehöriga eleverna har goda förutsättningar, och om de erbjuds möjlighet att gå på ett nationellt program så skulle en stor majoritet av dem fullfölja sina studier. Det är svårare att förutse hur eleverna med de sämsta förutsättningarna skulle klara sig, men de begränsade utsikterna för avklarade studier i dagsläget antyder att de skulle behöva mycket stöd för att komma upp i samma fullföljandegrad som de behöriga eleverna.

De obehöriga eleverna har alltså väldigt olika förutsättningar. Vissa elever har betyget F i alla de ämnen som behövs för att bli behörig, medan andra saknar godkänt betyg i ett enda av de behörighetsgivande ämnena. I nästa steg ska vi mera i detalj jämföra skillnaden i andelen fullföljda, och se om antal ämnen och typ av ämnen spelar någon roll för elevernas utsikter att fullfölja sin utbildning.

18.4.3 Finns det skillnader mellan behöriga och obehöriga elever när vi justerat för övriga skolresultat?

En del av analysen kommer att utgöras av beräkningar som justerar för skillnader i meritvärde och eleverna resultat på de nationella proven. Ett centralt antagande är att elevernas förutsättningar som de mäts i betyg och på nationella prov inte kan påverkas av förändrade behörighetsregler. De skillnader i fullföljandegrad som kan härledas till tidigare resultat i grundskolan kan inte påverkas av förändrade behörighetsregler. Elever med låga betyg får inte bättre förutsättningar bara för att man ändrar behörighetsreglerna. Eventuella prestationsskillnader mellan behöriga och obehöriga elever med jämförbara förutsättningar i övrigt skulle emellertid kunna vara en konsekvens av de rådande behörighetskraven. En tänkbar

orsak skulle kunna vara att elever som saknar behörighet inte erbjuds att läsa lika många gymnasiekurser.

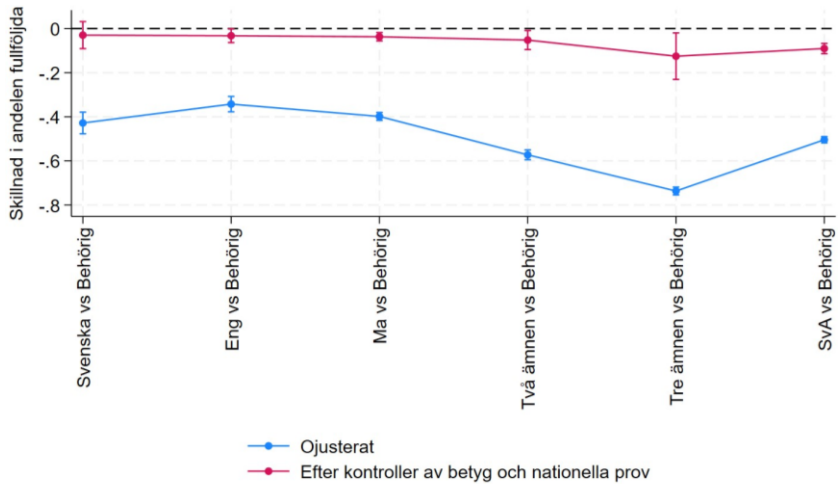
Beräkningarna har ett par begränsningar. Ett nödvändigt antagande är att elever med identiska betygs- och provresultat har samma möjlighet att fullfölja sina studier. I praktiken kanske godkända betyg i just de behörighetsgivande ämnena är viktiga för studieframgång i gymnasieskolan, och kanske kan de inte kompenseras av högre betyg i andra ämnen. Om godkända betyg i de behörighetsgivande ämnena är avgörande så kommer obehöriga elever inte att kunna fullfölja sin utbildning i samma utsträckning även om de släpps in på ett nationellt program. Det här antagandet kan inte prövas eftersom det inte finns några obehöriga elever som har godkända betyg i alla de behörighetsgivande ämnena.

En annan svårighet är att uppskatta behörighetens betydelse för elever som har höga eller låga betyg. I intervallet mellan 100 och 200 meritvärdespoäng finns det tillräckligt stora volymer av både behöriga och obehöriga elever för att man ska kunna göra jämförelser, men bland eleverna med låga respektive höga betyg är situationen annorlunda. Bland eleverna med höga meritvärden återfinns väldigt få obehöriga elever, och bland eleverna med låga meritvärden är det väldigt få som är behöriga, vilket gör det svårt att värdera behörighetsreglernas betydelse för elever med låga och höga grundskolebetyg.

I figur 18.7 ser vi två olika skattningar av andelen fullföljda. Den blå serien visar den ojusterade skillnaden i andelen fullföljda när vi jämför olika grupper av obehöriga med en referensgrupp som utgörs av de behöriga eleverna. Ett negativt värde i figur 18.7 indikerar att andelen fullföljda varit lägre bland eleverna som saknat behörighet.

I gruppen som döpts till ”SV vs Behörig” jämförs andelen fullföljda bland de elever som saknar godkänt betyg i svenska med andelen fullföljda bland de behöriga eleverna, och i kategorin ”Eng vs Behörig” jämförs skillnaden i genomströmning mellan behöriga elever och elever som saknar ett godkänt betyg i engelska. Elever som saknar godkända betyg i fler än ett behörighetsgivande ämne samlas i grupperna ”Två ämne vs Behörig” resp. ”Tre ämne vs Behörig”. Längst till höger i figuren samlas de elever som läst SVA.

Figur 18.7 Skillnaden i andelen fullföljda bland behöriga och obehöriga elever före och efter kontroller av tidigare elevprestationer

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Som väntat är de ojusterade skillnaderna stora. Andelen som fullföljer sin utbildning är runt 40 procentenheter lägre bland de elever som saknar ett godkänt grundskolebetyg i antingen svenska, engelska eller matematik. Det finns ingenting i analysen som antyder att det skulle vara mera problematiskt att sakna godkända betyg i något specifikt ämne. Allra störst är skillnaden som väntat bland de elever som saknar godkända betyg i tre behörighetsgivande ämnen.

De obehöriga eleverna har dock systematiskt sämre förutsättningar, och därför görs en statistisk justering som kontrollerar för skillnader i grundskolebetyg och provresultat. De nya skattningarna, som visas i rött i figuren, visar att avståndet mellan behöriga och obehöriga eleverna minskar när man justerar för deras tidigare resultat från grundskolan. Slutsatsen måste bli att merparten av de obehörigas sämre genomströmning beror på sämre förutsättningar snarare än på behörighetssystemets utformning.

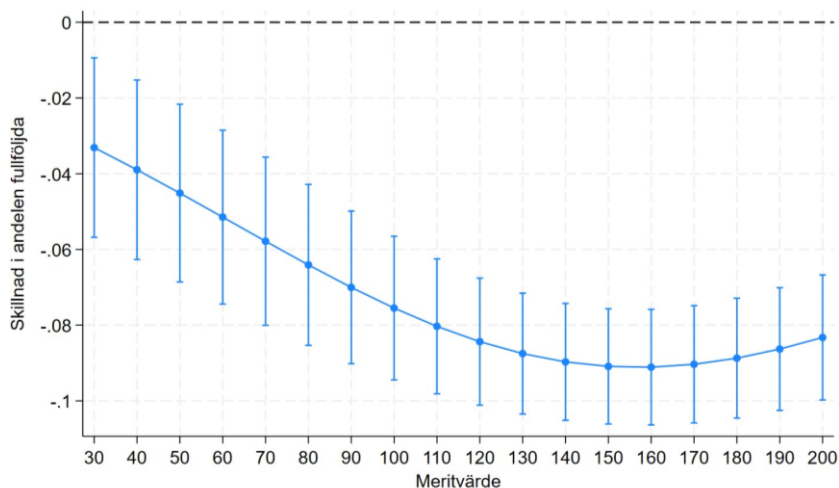
Samtidigt återstår en negativ effekt, som, även om skattningarna är osäkra, verkar ligga i storleksordningen mellan en och tio procentenheter. Modellen antyder att andelen obehöriga som fullföljt sin gymnasieutbildning hade varit mellan 1 och 10 procentenheter

högre om de obehöriga eleverna hade erbjudits möjlighet att gå på ett nationellt program efter grundskolan.

Delar man upp eleverna efter betygsnivå så verkar effekten vara tydligast bland de obehöriga elever som har relativt sett höga betyg. I figur 18.8 visas skillnaden i andelen fullföljda mellan behöriga och obehöriga elever uppdelat efter meritvärde. Ungefär hälften av de obehöriga eleverna har ett meritvärde över 100 poäng, men det är endast ett par procentenheter som ligger i närheten av det genomsnittliga meritvärdet på 218 poäng. Det vanligaste är alltså att man ligger ungefär i mitten av den meritvärdesfördelning som illustreras i figur 18.8.

Figur 18.8 Skillnaden i andelen fullföljda mellan behöriga och obehöriga elever uppdelat efter meritvärde

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Även om skattningarna är osäkra så är det tydligt att differensen mellan grupperna är lägre bland eleverna med låga betyg. Bland dessa elever är differensen mellan behöriga och obehöriga mellan 2 och 4 procentenheter, men avståndet mellan grupperna ökar till mellan 8 och 10 procentenheter när vi i stället studerar de elever som har ett meritvärde över 130 meritvärdespoäng. Den grupp, enligt modellen, som skulle vinna mest på att få gå på ett nationellt program är alltså de obehöriga eleverna med relativt sett högre betyg.

Sammantaget hittar vi en negativ effekt på fullföljandegraden som kan kopplas till det nuvarande regelverket kring behörighet. Den beräknade skillnaden är dock betydligt lägre än den skillnad som framträder om vi gör en enkel jämförelse mellan utfallet för behöriga och obehöriga elever utan att justera för elevernas olika förutsättningar.

Resultaten ligger i linje med slutsatserna i en rapport från IFAU⁶ som undersökte hur striktare behörighetskrav påverkade elever med låga skolresultat. Före 2011 krävdes det godkända betyg i tre grundskoleämnen (matematik, svenska/svenska som andraspråk och engelska) för att vara behörig till ett yrkesprogram, men fr.o.m. 2011 krävs godkänt betyg i ytterligare fem ämnen för att uppnå behörighet. Rapporten jämför skillnaden i utfall för de elever som blivit obehöriga på grund av de skärpta behörighetskraven med tidigare behöriga elever som haft likartade förutsättningar men som kunnat gå på nationella program. Eleverna som påverkades av skärpta behörighetskrav gick som väntat längre tid i gymnasieskolan, men reformen påverkade inte sannolikheten för avhopp från gymnasieskolan under de tre första åren och inte heller sannolikheten att slutföra gymnasiet inom fem år.

Hur mycket skulle andelen fullföljda totalt sett öka om även obehöriga elever kunde gå rakt in på nationella program? För det första så kommer genomströmningen för redan behöriga elever inte att påverkas eftersom de redan har tillgång till de nationella programmen, men om andelen obehöriga som lyckas fullfölja sin gymnasieutbildning ökade med tio procentenheter, så kommer det totala antalet fullföljda öka med en dryg procentenhet. Att ökningen inte blir större förklaras av att en majoritet av dem som inte fullföljer sin gymnasieutbildning var behöriga när de lämnade grundskolan, och deras förutsättningar kan inte påverkas av förändrade behörighetsregler. Risker att en elev inte fullföljer sin utbildning är relativt sett högre bland obehöriga, men gruppen är samtidigt betydligt mindre i storlek. Sammantaget får det effekten att en majoritet av dem som inte fullföljer sin utbildning är redan behöriga elever, vars gymnasieresultat inte påverkas av förändrade behörighetsregler.

---

⁶ Halapuu, Vivika (2021). *Effekter av högre behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram*. IFAU Rapport 2021:21.

18.5 Införandet av behörighetsreglerna – effekter

18.5.1 Bakgrund

Syftet med analysen är att kartlägga eventuella effekter av behörighetskraven som infördes 1998. De som avslutade årskurs nio vårterminen 1998 var den första årskullen som när de påbörjade gymnasieskolan höstterminen 1998 kunde ha betyg som gjorde att de inte var behöriga att påbörja ett nationellt program. Behörighetsreglerna innebär att man var tvungen att ha godkänt i alla så kallade kärnämnen (svenska, engelska och matematik) för att vara behörig till ett nationellt program. Om man inte var behörig till ett nationellt program så fick man påbörja det individuella programmet (IV). IV hade införts redan tidigare (1992/93) för elever som inte sökt gymnasiet eller som inte kommit in på vald linje. Målgruppen för IV utökades i samband med införandet av behörighetskraven.

För att studera effekter av behörighetskraven följs tre gymnasiekohorter: de som påbörjade gymnasieskolan 1997, 1998 och 1999. De med startår 1997 fick inte mål- och kunskapsrelaterade betyg från grundskolan och kunde således inte vara obehöriga till nationella program. De med startår 1998 och 1999 var de två första två kohorterna som med betygen från grundskolan kunde vara obehöriga till gymnasieskolans nationella program. I analysen följs och jämförs de gymnasiekohorter som omfattades av behörighetsreformen med den tidigare kohort som gick gymnasieskolan strax innan de nya behörighetsreglerna infördes. I analysen följs och jämförs deras väg genom gymnasieskolan och sedan ut på arbetsmarknaden.

Analysen görs med hjälp av data från databasen STATIV samt uppgifter om betyg i svenska, engelska och matematik för elever som startade gymnasieskolan 1997. Utrikes födda har exkluderats ur analysen och för att ingå i studien ska man inte vara äldre än 16 år när man påbörjar gymnasieskolan.

18.5.2 Fler på individuellt program när behörighetsreglerna införs

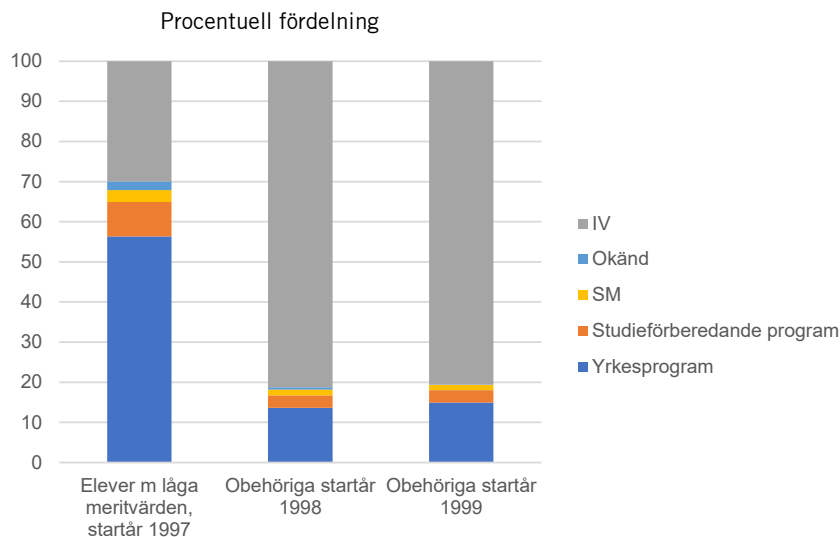
För att kunna göra en så rättvis jämförelse som möjligt har vi antagit vilka av 1997 års gymnasiekohort som hade varit obehöriga om de nya behörighetsreglerna hade funnits även för dem. Vi antar att det är de 9 procent med sämst betyg i svenska, engelska och matematik som mest troligt hade varit obehöriga. 9 procent är den andel som när behörighetsreglerna införs blir obehöriga till ett nationellt program. Denna grupp, som vi i analysen benämner elever med låga meritvärden med startår 1997 jämförs med de två kohorterna som påbörjade gymnasieskolan 1998 och 1999 och som gick ut grundskolan med betyg som gjorde dem obehöriga⁷.

I figur 18.9 visas hur elever med låga meritvärden/obehöriga elever fördelar sig på olika program före och efter behörighetsreformen. Bland de 9 procent elever med låga meritvärden med startår 1997 var det många som påbörjade ett yrkesprogram. Knappt en tredjedel gick ett individuellt program. Bland obehöriga med startår 1998 och 1999 var det fyra av fem som påbörjade ett individuellt program medan 14–15 procent påbörjade ett yrkesprogram. De som påbörjade ett nationellt program trots att de i årskurs 9 inte hade betyg i årskurs nio som gjorde dem behöriga till ett nationellt program har sannolikt blivit behöriga under sommaren/tidig höst. Mätningen av vilket program eleven går på görs i mitten av oktober.

---

⁷ Vi har tittat på föräldrarnas utbildningsnivå för de olika grupperna för att se om den ser ungefär lika ut för elever med låga meritvärden med startår 1997 och de obehöriga eleverna 1998 och 1999. Det visar sig att föräldrarnas utbildningsnivå är relativt lika för elever med de olika startåren. Detta ger oss en indikation om att de nio procent med lägst betyg i svenska/SVA, matematik och engelska (startår 1997) är en bra jämförelsegrupp för de nio procent som är obehöriga 1998 och 1999.

Figur 18.9 Fördelning av elever med låga meritvärden/obehöriga elever efter typ av påbörjat program i gymnasieskolan

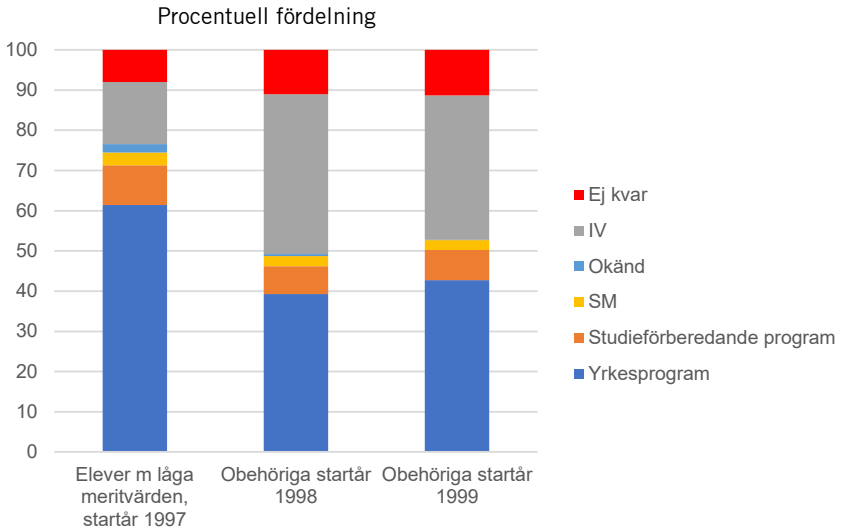
Anm. Med elever med låga meritvärden avses de nio procent med lägst betyg i årskurs nio i matematik, svenska/SVA och engelska. Med obehöriga avses de som var obehöriga när de avslutade årskurs nio. IV = individuellt program, SM = specialutformat program.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

18.5.3 Fler avhopp och färre på yrkesprogram

De tre elevkohorternas väg genom gymnasieskolan visas i figur 18.10, figur 18.11 och figur 18.12. I figur 18.10 visas vilket gymnasieprogram de är inskrivna på året efter gymnasiestart. I figur 18.11 visas var de är inskrivna två år efter gymnasiestart och slutligen visas i figur 18.12 vilken typ av gymnasieprogram elevkohorterna var inskrivna på deras sista år i gymnasieskolan. Figurerna visar att det är en större andel avhoppade bland obehöriga elever som påbörjade gymnasieskolan efter behörighetsreglerna infördes än det var bland elever med låga meritvärden som påbörjade gymnasieskolan utan behörighetsregler. Resultaten visar också att det är betydligt vanligare att ha varit inskriven på ett nationellt program bland elever med låga meritvärden som inte påverkades av behörighetsreformen än det är bland obehöriga elever. Särskilt vanligt är det att ha varit inskriven på ett yrkesprogram.

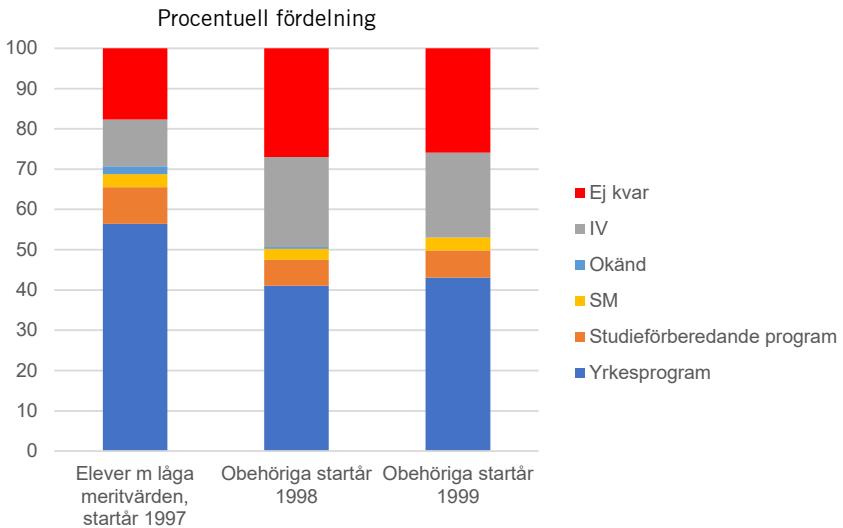
Figur 18.10 Fördelning av elever med låga meritvärden/obehöriga elever efter typ av program ett år efter gymnasiestart

Anm. Med elever med låga meritvärden avses de nio procent med lägst betyg i årskurs nio i matematik, svenska/SVA och engelska. Med obehöriga avses de som var obehöriga när de avslutade årskurs nio. IV = individuellt program, SM = specialutformat program.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

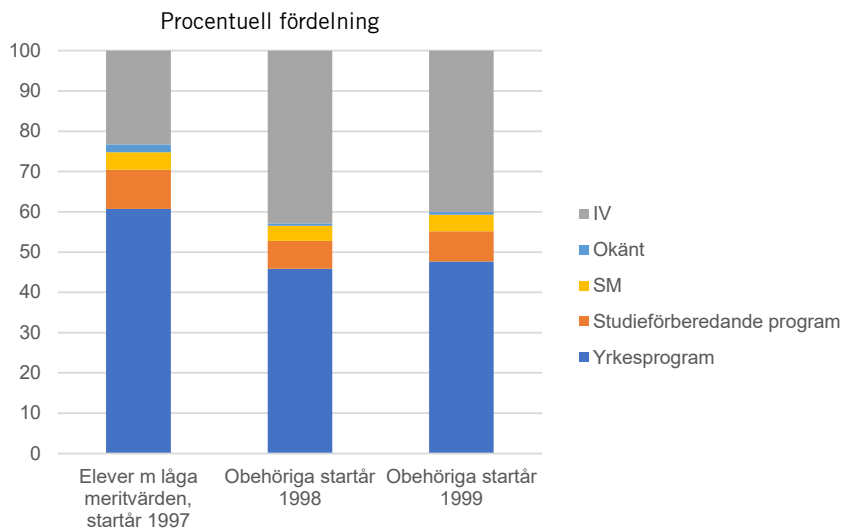
Figur 18.11 Fördelning av elever med låga meritvärden/obehöriga elever efter typ av program två år efter gymnasiestart

Anm. Med elever med låga meritvärden avses de nio procent med lägst betyg i årskurs nio i matematik, svenska/SVA och engelska. Med obehöriga avses de som var obehöriga när de avslutade årskurs nio. IV = individuellt program, SM = specialutformat program.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

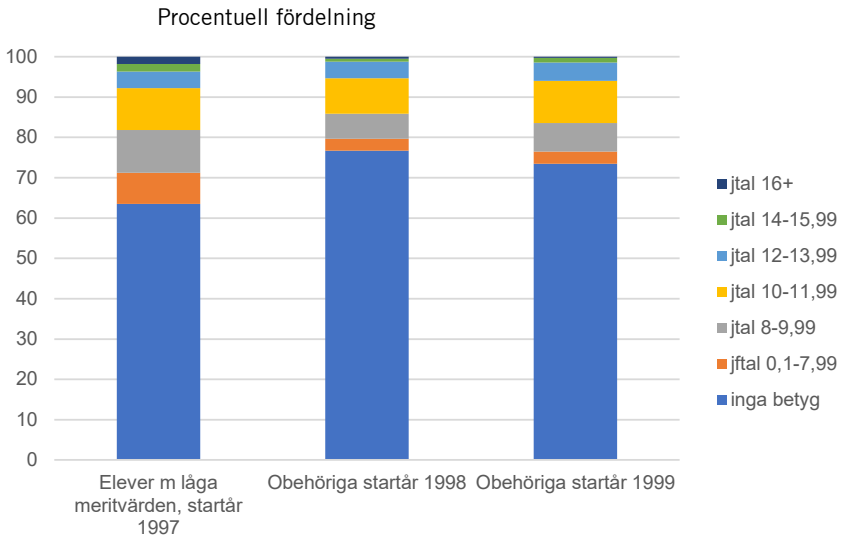
Figur 18.12 Fördelning av elever med låga meritvärden/obehöriga elever efter typ av program sista året i gymnasieskolan

Anm. Med elever med låga meritvärden avses de nio procent med lägst betyg i årskurs nio i matematik, svenska/SVA och engelska. Med obehöriga avses de som var obehöriga när de avslutade årskurs nio. IV = individuellt program, SM = specialutformat program.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Vi har även tittat på avgångsbetyg för de tre olika gymnasiekohorterna. Detta visas i figur 18.13. Med betyg avses slutbetyg eller samlat betygsdokument. Det är vanligare att ha fått betyg bland elever med låga meritvärden som påbörjade gymnasieskolan 1997, innan behörighetsreformen, än det är bland obehöriga som påbörjade gymnasieskolan 1998 och 1999. Det är 37 procent av elever med låga meritvärden med startår 1997 som har fått betyg eller samlat betygsdokument. Motsvarande andel bland obehöriga med startår 1998 och 1999 är cirka 25 procent. Många har fått relativt låga betyg och snittet bland dem som har fått betyg är 10,1 för elever med låga meritvärden med startår 1997, 10,4 för obehöriga elever med startår 1998 och 10,5 för obehöriga elever med startår 1999.

Figur 18.13 Fördelning av elever efter betyg i gymnasieskolan

Anm. Med elever med låga meritvärden avses de nio procent med lägst betyg i årskurs nio i matematik, svenska/SVA och engelska. Med obehöriga avses de som var obehöriga när de avslutade årskurs nio.
 Källa: Utredningens egna beräkningar.

Vi har även jämfört antal år som eleverna varit inskrivna i gymnasieskolan. Resultaten är tudelade. Efter införandet av behörighetsreglerna är det fler som har kort tid i gymnasieskolan. Det är alltså fler som hoppar av och som bara är inskrivna ett eller två år i gymnasieskolan. Samtidigt är det fler som efter behörighetsreglernas införande är kvar längre i gymnasieskolan. Det blir helt enkelt vanligare att gå fler än tre år. Vi har också studerat om andelen elever med högskolebehörighet förändrades efter införandet av behörighetsreformen men resultaten visar att andelen med en sådan behörighet är densamma (cirka 15 procent) för alla de tre studerade grupperna.

18.5.4 Sysselsättning efter avslutade gymnasiestudier

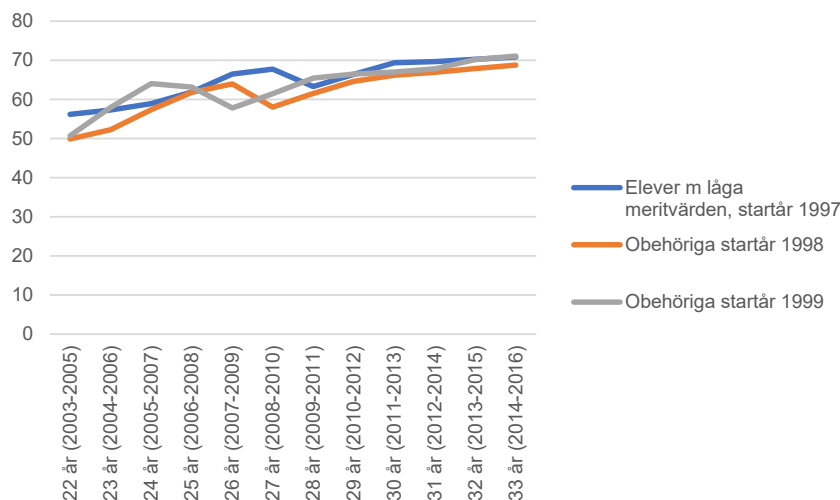
Vi har undersökt hur sysselsättning efter avslutade gymnasiestudier utvecklats för individer från de tre olika gymnasiekohorterna. Vi har följt sysselsättningen från 22 års ålder till 33 års ålder. Indivi-

derna kan antingen vara sysselsatta, i utbildning, arbetslösa⁸, ej i registren samt inget av dessa. I analysen kan man bara vara i en av grupperna. De som samtidigt är sysselsatta och i utbildning klassas i analysen som sysselsatta. De som samtidigt är i utbildning och arbetslösa klassas i analysen som i utbildning.

I figur 18.14 visas andelen sysselsatta i 22 till 33 års ålder för de tre olika gymnasiekohorterna. Det är inga stora skillnader i andel sysselsatta mellan de tre gymnasiekohorterna. Diagrammet visar en tydlig påverkan av konjunktursvängningarna på andelen sysselsatta åren runt 2009. Diagrammet visar också att andel sysselsatta ökar med åldern och vid 33 års ålder är ungefär 70 procent sysselsatta.

Figur 18.14 Sysselsatta vid olika åldrar. Elever med olika startår i gymnasieskolan
Andel (procent)

Anm. Med elever med låga meritvärden avses de nio procent med lägst betyg i årskurs nio i matematik, svenska/SVA och matematik. Med obehöriga avses de som var obehöriga när de avslutade årskurs nio.

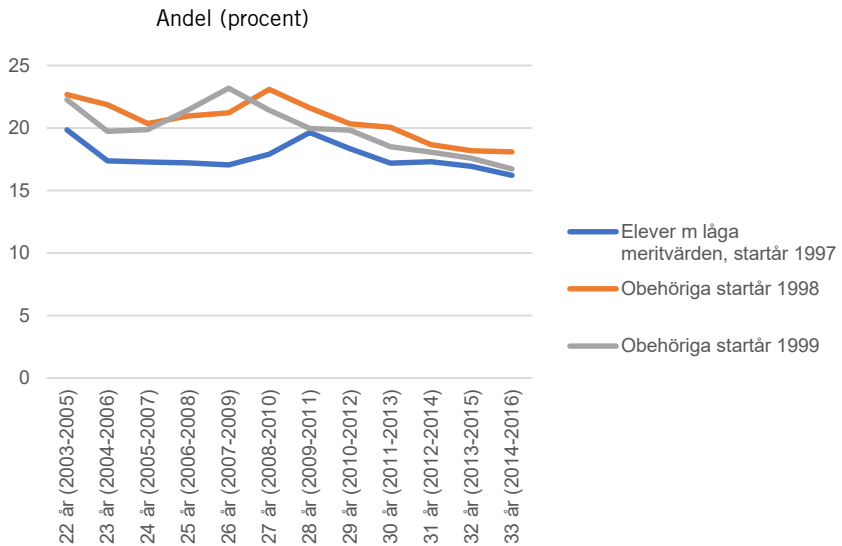
Källa: Utredningens egna beräkningar.

I figur 18.15 visas i stället andelen som varken är sysselsatt, i utbildning eller arbetslös. Resultaten visar att denna andel är lägre bland elever med låga meritvärden som påbörjade gymnasieskolan innan införandet av behörighetsreglerna än den är bland elever som när de

⁸ Med arbetslöshet avses att man under året har tagit emot arbetslöshetsersättning och samtidigt inte är vare sig sysselsatt eller i utbildning.

påbörjade gymnasieskolan 1998 eller 1999 var obehöriga till nationellt program. När det gäller arbetslöshet så skiljer inte andel arbetslösa mellan de olika gymnasiekohorterna. När det gäller andel i utbildning så tycks det vara en något högre andel i utbildning i åldrarna 23–25 år bland elever med låga meritvärden med startår 1997 än det är bland obehöriga elever med startår 1998 och 1999.

Figur 18.15 Varken sysselsatta, i utbildning eller arbetslösa vid olika åldrar. Elever med olika startår i gymnasieskolan

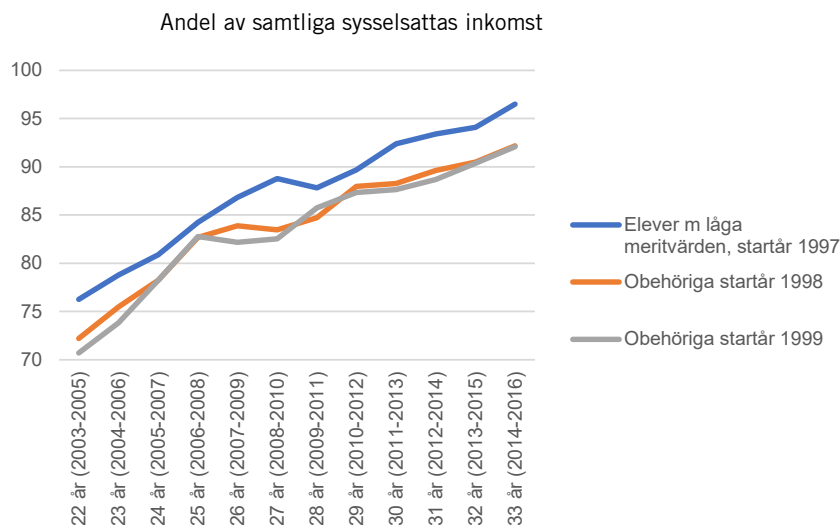

Anm. Med elever med låga meritvärden avses de nio procent med lägst betyg i årskurs nio i matematik, svenska/SVA och matematik. Med obehöriga avses de som var obehöriga när de avslutade årskurs nio.
Källa: Utredningens egna beräkningar.

Vi har även analyserat om arbetsinkomsten skiljer för sysselsatta från de olika gymnasiekohorterna. Inkomsten är då beräknad som andel av alla sysselsattas arbetsinkomst. Som figur 18.16 visar så har sysselsatta elever med låga meritvärden med startår 1997 en högre relativ arbetsinkomst än obehöriga som startade gymnasieskolan 1998 och 1999. Arbetsinkomsten ökar med åldern och vid 33 års ålder så har elever med låga meritvärden som påbörjade gymnasieskolan 1997 96 procent av alla sysselsattas arbetsinkomst. Motsvarande andel var 92 procent bland 33-åringar som påbörjade sina gymnasiestudier som obehöriga 1998 eller 1999. Motsvarande skill-

nader mellan kohorterna är inte tydliga för andra elever med de olika startåren.

Figur 18.16 Relativ inkomst vid olika åldrar

Anm. Med elever med låga meritvärden avses de nio procent med lägst betyg i årskurs nio i matematik, svenska/SVA och engelska. Med obehöriga avses de som var obehöriga när de avslutade årskurs nio. Med relativ inkomst avses andel av samtliga sysselsattas inkomst det undersökta året.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

18.5.5 Effekt av behörighetsreglerna eller konjunkteffekt?

Resultaten har hittills visat att de som påverkades av behörighetsreglerna i större utsträckning tillhör gruppen som varken arbetar, studerar eller är arbetslösa. Resultaten visar också att de som inte påverkades av behörighetsreglerna har en något högre arbetsinkomst. Dessa resultat skulle kunna tolkas som en negativ arbetsmarknadseffekt av införandet av behörighetskraven. Men resultaten skulle också kunna bero på en gynnsammare konjunktur för de som påbörjade gymnasieskolan 1997 och som i många fall avslutade gymnasieskolan 2000 eller 2001. För att öka förståelsen för om resultaten är effekter av behörighetsreglernas införande eller om resultaten snarare är konjunkteffekter har ytterligare analyser gjorts (olika

regressioner⁹). Det är särskilt viktigt att kontrollera för inverkan av konjunktur för svagpresterande elever eftersom de i större utsträckning påverkas av konjunkturen. Det är dock svårt att fullt ut bevisa att de införda behörighetsreglerna fått negativa arbetsmarknads-effekter men det går heller inte utesluta att så är fallet.

18.5.6 Slutsatser

Analyserna visar att elever som omfattades av behörighetsreformen i större utsträckning hoppade av gymnasieskolan år 1 och år 2 än elever som inte omfattades. Resultaten visar också att de som omfattades av behörighetskraven i mindre utsträckning gick på nationella program (framför allt yrkesprogram). Därutöver fick de i mindre utsträckning slutbetyg eller samlat betygsdokument från gymnasieskolan än elever som inte omfattades. Införandet av behörighetsreglerna kan ha haft negativa arbetsmarknadseffekter för eleverna som berördes. Dessa resultat är dock osäkra. Men att det skulle finnas negativa arbetsmarknadseffekter är inte ett orimligt resultat med tanke på att analyserna visar att behörighetskraven medförde fler avhopp och färre på nationella program.

---

⁹ I en modell har vi kontrollerat för tid (år), behörighet, och startår samt en interaktionsvariabel mellan behörighet och utfall för utfallet varken arbetar studerar eller arbetslös. Interaktionsvariabeln är tänkt att fånga upp skillnaden mellan behörigas och obehörigas effekter de olika startåren. Variabeln var signifikant vilket gör att man inte kan utesluta att behörighetsreformen har en negativ effekt på utfallet. Vi har även testat att genomföra analysen på andra (slumpmässigt utvalda) kohorter. Vi kan konstatera att det är svårt att kontrollera bort effekter av konjunkturen eftersom dessa analyser ger vissa signifikanta resultat.

19 Gymnasieskolan fungerar bra för de flesta

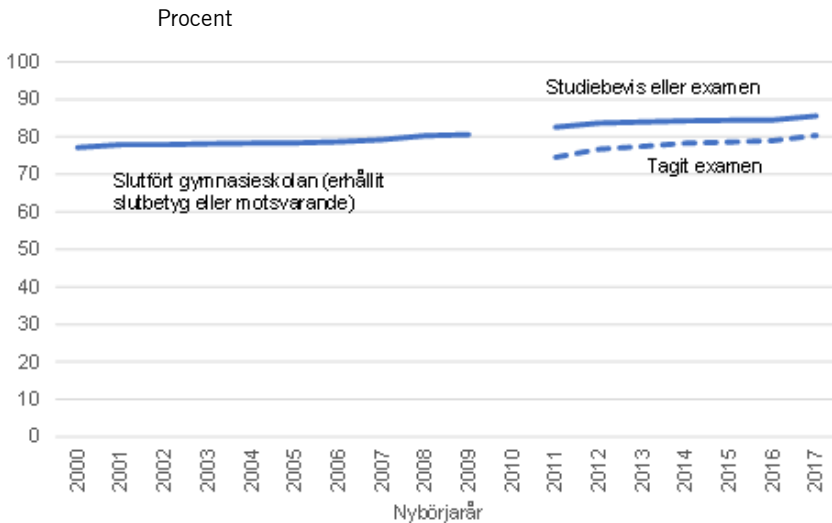
I det här kapitlet konstateras att skolan fungerar bra för de flesta elever men det finns elever som har svårt att klara gymnasieskolan. Svårigheter med måluppfyllelsen har funnits länge och problem-bilden är relativt väl känd. I det här kapitlet analyseras också de som påbörjar en yrkesutbildning och inte når hela vägen till examen. I kapitlet analyseras dessutom om det är vanligt att elever väljer en onödigt enkel utbildningsväg.

19.1 De flesta når målen men inte alla

19.1.1 Problem med att elever inte når målen har funnits länge

Andelen som klarar gymnasieskolan har varit relativt konstant åtminstone sedan år 2000 även om gymnasieskolan har förändrats och klassificeringen för avklarade studier har förändrats. Ungefär fyra av fem kan ses som att de har klarat av gymnasieskolan inom fyra år (se figur 19.1). I figuren inkluderas endast elever med svensk bakgrund för att förändringar i sammansättningen av elever med svensk och utländsk bakgrund inte ska påverka statistiken. De som påbörjade gymnasieskolan i början på 00-talet klassificerades som att de slutfört gymnasieskolan om de erhållit slutbetyg eller motsvarande. Efter Gy11 kan man dela upp avgångselever efter om eleverna klarat en gymnasieexamen eller om eleverna fått studiebevis.

Figur 19.1 Andelen som klarar gymnasieskolan inom 4 år. Nybörjare 2000–2017. Elever med svensk bakgrund

Källa: Skolverket.

En majoritet av eleverna på gymnasieskolan slutför således utbildningen men under lång tid har ungefär var femte elev med svensk bakgrund inte fullföljt gymnasieskolan. Om även elever med utländsk bakgrund inkluderas är andelen högre. Läsåret 2021/22 uppgick andelen som inte tagit gymnasieexamen inom fyra år när elever med utländsk bakgrund inkluderas till 26 procent.

Som beskrivs i kapitel 18 Övergång till gymnasieskola har det även på grundskolan under lång tid varit en relativt konstant andel som inte har klarat målen. Andelen obehöriga till nationella program har visserligen sedan behörighetsreglerna infördes läsåret 1998/99 varierat från 10 procent till 18 procent men variationerna beror till stor del på hur stor den nyanlända gruppen varit från år till år. Bland grundskoleelever med svensk bakgrund har andelen under hela perioden legat mellan 9 och 10 procent.

19.1.2 Socioekonomi och andra bakgrundsfaktorer spelar roll för måluppfyllelsen

Det finns mycket kunskap om vilka elever som har svårare att nå målen i grund- och gymnasieskolan. Det är väl känt att elevers bakgrund påverkar deras betygsresultat och deras utsikter att framgångsrikt avsluta sin utbildning. Flera olika aspekter av bakgrund har visat sig ha betydelse som till exempel kön, socioekonomisk bakgrund och migrationsbakgrund. Exempelvis visar statistik över föräldrars utbildningsnivå att andelen elever med examen är högre bland elever med högutbildade föräldrar¹. Andelen med gymnasieexamen inom fem år bland elever med förgymnasialt utbildade föräldrar var 43 procent och bland eleverna med eftergymnasialt utbildade föräldrar var motsvarande andel 83 procent. Familjebakgrundens betydelse för elevernas resultat i grundskolan är stor, men för svenskfödda elever har betydelsen inte ökat över tid². Den ökade andelen utrikesfödda elever, varav många invandrat i en högre ålder, har emellertid påverkat likvärdigheten i grundskolan. Variationen mellan olika skolors resultat har ökat, även om denna tendens huvudsakligen förklaras av att skolorna har mer homogena elevunderlag.

19.2 Internationella jämförelser

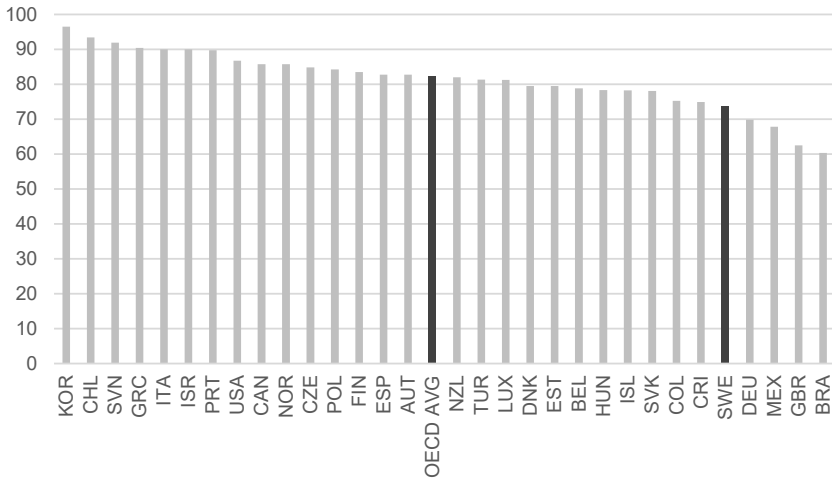
I internationell jämförande statistik framstår Sverige som ett land där relativt färre klarar gymnasieskolan. OECD har flera mått som ska beskriva hur vanligt det är att ha kunskaper som motsvarar gymnasial nivå. I ett av måtten, Secondary Graduation Rate, är andelen 74 procent för Sverige år 2020, vilket är betydligt lägre än snittet i OECD som ligger på 83 procent (se figur 19.2). Secondary Graduation Rate är tänkt att spegla andelen som uppnår minst gymnasial utbildning under en livstid³.

¹ SOU 2022:34 *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning*, s. 73.

² Holmlund, Helena m.fl. (2019) *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan*. Bilaga 7 till Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:40).

³ Man tittar på antalet i alla åldersklasser som klarat av gymnasieskolan (examinerade från gymnasieskolan är det som mäts för Sveriges del) och relaterar det till befolkningen i den åldersklassen och får på så vis fram en graduation rate för varje åldersklass. Dessa andelar summeras sedan och resultatet blir ett hypotetiskt mått som beskriver andelen hur andelen framöver skulle se ut givet att de åldersspecifika andelarna fortsatt skulle ligga på samma nivå. Detta mått beskrivs i SCB (2024). *Genomströmning i gymnasieskolan – Beskrivning och jämförelse av olika indikatorer*.

Figur 19.2 Secondary graduation rate 2020

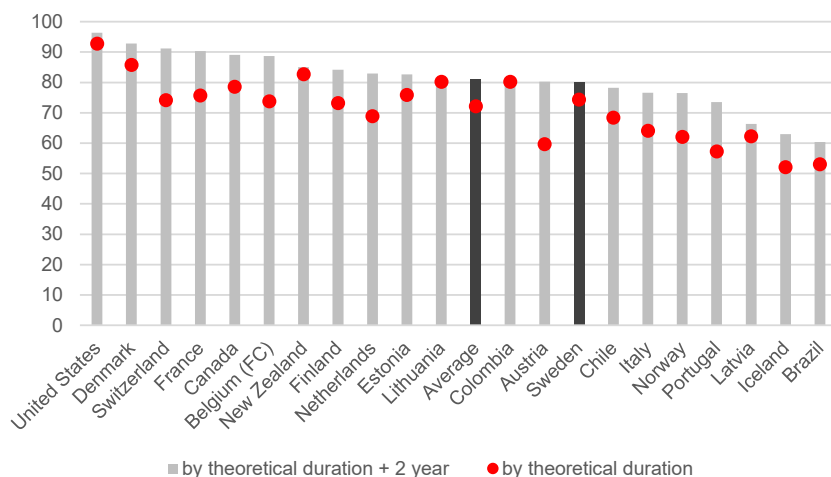

Källa: OECD.

I ett annat av måtten Completion Rate, följer man kohorter som påbörjar gymnasieskolan ett givet år och tittar hur stor andel av dessa som klarat av gymnasieskolan ett visst antal år efter starten. Även detta mått uppvisar relativt låga andelar för Sverige. År 2018 uppgick andelen som klarat gymnasieskolan på nominell studietid + 2 år till 80 procent. Andelen varierade i olika länder från 96 procent (i USA) till 60 procent (i Brasilien). Snittet för OECD låg på 81 procent.

Figur 19.3 Secondary completion rate 2018

Källa: OECD.

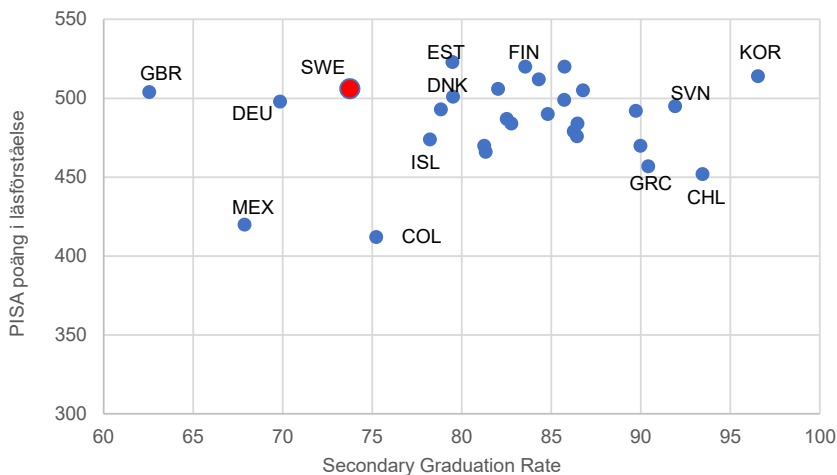
Internationella jämförelser av skolresultat kan ge viktig information om hur olika utbildningssystem fungerar. Internationella jämförelser är samtidigt svåra att göra och kan behöva tolkas med viss försiktighet. I internationella kunskapsmätningar som till exempel PISA gör elever i olika länder samma prov. Det innebär att det finns goda möjligheter att jämföra resultat. Att jämföra andelen med gymnasial utbildning är betydligt svårare då till exempel utbildningarna kan ha olika längd och olika länder definierar avklarade gymnasial utbildning på olika sätt. Dessutom kan statistiken påverkas av invandring⁴.

Man skulle kunna tänka sig att kunskaperna bland 15-åringar (enligt PISA) speglar av sig i andelen med en fullföljd gymnasieskola. Höga kunskaper bland 15-åringar borde leda till stor andel med fullföljd gymnasieskola. Figur 19.4 visar sambandet mellan PISA-poäng i läsförståelse 2018 och Secondary Graduation Rate 2020. Figuren visar att en del länder med höga poäng i PISA också uppvisar höga andelar i måttet Secondary Graduation Rate (exempelvis

⁴ Vi ser till exempel en minskning i måttet Secondary Graduation Rate för Sverige år 2017 och 2018. Minskningen dessa år hänger sannolikt samman med den stora flyktingströmmen 2015–2016 och som påverkade statistiken först 2017–2018. De nyanlända har haft svårt att klara av en gymnasieexamen men de tillkommer i nämnaren när de folkbokförs vilket ger en minskning i Secondary Graduation Rate. Detta beskrivs i SCB (2024). *Genomströmning i gymnasieskolan – Beskrivning och jämförelse av olika indikatorer*.

Korea). En del länder med lägre resultat i PISA uppvisar relativt låga andelar (exempelvis Mexiko). Men figuren visar också att det finns länder som har bra resultat i PISA men sämre vad gäller Secondary Graduation Rate och tvärtom. Det finns helt enkelt inget tydligt samband mellan dessa storheter. Detta skulle kunna tala för att skillnaderna i ländernas andelar inte helt belyser hur bra länderna är på att producera gymnasialt utbildade personer. Skillnaderna kan lika gärna förklaras av skillnader i hur den gymnasiala utbildningen är uppbyggd och hur man definierar gymnasial utbildning.

Figur 19.4 Samband mellan PISA-poäng i läsförståelse (2018) och Secondary Graduation Rate (2020)

Källa: OECD.

I en rapport från OECD beskrivs gymnasial utbildning i olika länder⁵. I rapporten konstateras att många länder har både mer praktisk och mer akademisk inriktad yrkesutbildning. Vidare beskrivs hur olika länder erbjuder allmän-teoretiska ämnen i olika omfattning och nivå samt hur dessa ämnen kan anpassas efter respektive yrkesprogram i syfte att öka elevernas engagemang och deltagande i undervisningen.

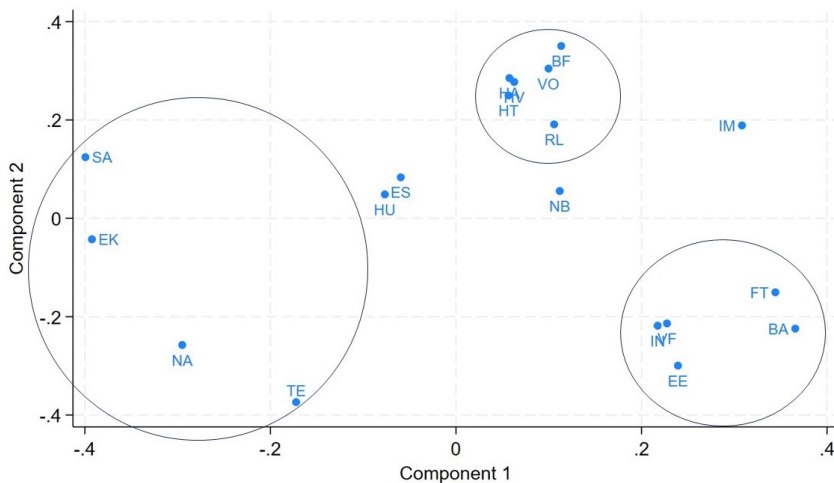
⁵ OECD (2024). *Managing Choice, Coherence and Specialisation in Upper Secondary Education*, OECD Education Spotlights No. 10.

19.3 Sökande och antagna: ovanligt att elever samtidigt söker yrkesprogram och högskoleförberedande program

Inom gymnasieskolan får eleverna välja både program och skola. Statistiken visar att eleverna använder olika strategier. Vissa elever söker samma program på flera olika skolor, medan andra elever söker flera olika program på samma skola. En annan strategi är att endast söka ett alternativ, alltså att endast söka ett program på en skola.

Statistik över sökande och antagna visar på tydliga mönster i elevernas sökbeteende. När man studerar data över sökande på individnivå ser man att vissa programkombinationer, som exempelvis Naturvetenskap (NA) och Fordon och transport (FT), är ovanliga, medan andra programkombinationer som till exempel Barn och fritid (BF) och Vård och omsorg (VO) är betydligt vanligare. Med hjälp av en statistisk metod illustreras vilka program som eleverna brukar söka tillsammans. Metoden ritar in alla programmen i ett koordinatsystem. Program som ligger nära varandra i figur 19.5 söks oftare tillsammans. Analysen baseras uteslutande på de elever som valt fler program än ett.

Figur 19.5 Program som ofta söks samtidigt

Källa: Utredningens egna analyser.

Figuren innehåller två tydliga kluster med yrkesprogram. Det ena klustret består av program som främst tilltalar flickor, och det andra av yrkesprogram som främst tilltalar pojkar. Det är vanligt att flickor samtidigt söker programmen Vård och omsorg (VO), Barn och fritid (BF), Hotell och turism (HT), Hantverk (HV) och Restaurang och livsmedel (RL). Bland pojkar är det i stället vanligt att man samtidigt söker Fordon och transport (FT), Bygg och anläggning (BA), Industriteknik (IN), El och energi (EE) eller VVS och fastighet (VF). I figurens vänstra hörn visas att elever med lite högre betyg från grundskolan ofta väljer något av de högskoleförberedande programmen. Figuren visar att kombinationen Teknik (TE) och Naturvetenskap (NV) är vanligare än kombinationen Teknik (TE) och Samhällsvetenskap (SA).

Av de behöriga eleverna är det ungefär 80 procent som kommer in på sitt förstahandsval, men det finns även elever som blir hänvisade till utbildning med lägre ranking. De flesta elever verkar ha en tydlig preferens mot att antingen välja högskoleförberedande program eller välja yrkesprogram. Endast åtta procent av eleverna som sökt ett högskoleförberedande program i första hand valde ett yrkesprogram i andra hand.

19.4 Avklarade studier bland dem som påbörjar en yrkesutbildning

I det här avsnittet analyseras elever som påbörjar ett yrkesprogram men som inte tar examen. Syftet är att öka förståelsen för om några av dessa skulle utgöra målgrupp för de nya yrkesutbildningarna. I analysen följs elever som påbörjar ett yrkesprogram åren 2012 och 2013. För att ses som nybörjare ska de inte ha varit inskrivna i gymnasieskolan något av de två föregående åren. Dessa år påbörjade närmare 57 000 ett yrkesprogram. De vanligaste var El och energi (EE), Bygg och anläggning (BA) och Fordon och transport (FT). Anledningen till att nybörjare dessa år och inte senare år studeras beror på att det möjliggör uppföljning av deras senare arbetsmarknadsetablering. Arbetsmarknadsetableringen följs upp 2019, då har eleverna haft några år på sig att etablera sig.

19.4.1 Vad går eleverna i mål med?

I tabell 19.1 visas avklarade studier bland eleverna som påbörjade ett yrkesprogram 2012 och 2013. Av eleverna var det 73 procent som tog en yrkesexamen, 9 procent fick ett studiebevis omfattande minst 2 500 poäng, 6 procent fick ett studiebevis omfattande mindre än 2 500 poäng. Därutöver var det 8 procent som bara varit inskrivna på yrkesprogram men som varken fick examen eller studiebevis (eller gymnasieintyg). Många av dessa (två tredjedelar) var inte inskrivna i gymnasieskolans årskurs 3 och har sannolikt hoppat av. Sedan finns det också elever som gått över till ett högskoleförberedande program (totalt 3 procent) eller introduktionsprogram (drygt 1 procent).

Tabell 19.1 Nybörjare på yrkesprogram 2012 och 2013 efter avklarade gymnasiestudier

Antal och procent

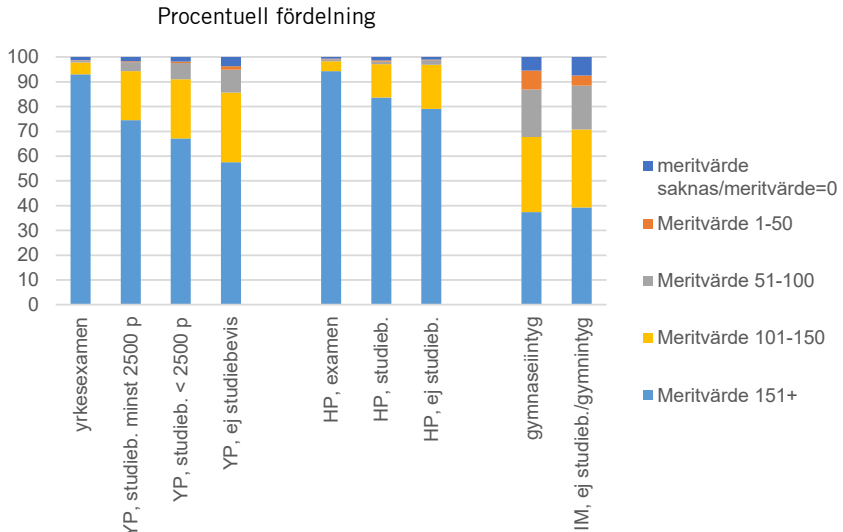
	Antal	Andel, procent
Yrkesexamen	41 692	73,4
YP, studiebevis minst 2 500 p	4 866	8,6
YP, studiebevis <2 500 p	3 222	5,7
YP, ej studiebevis	4 347	7,7
HP, examen	993	1,7
HP, studiebevis	447	0,8
HP, ej studiebevis	420	0,7
Gymnasieintyg	406	0,7
IM, ej studiebevis/gymnasieintyg	417	0,7
Summa	56 810	100,0

Källa: Utredningens egna beräkningar.

I figur 19.6 visas grundskolebetyg bland dem som påbörjade yrkesprogram 2012 och 2013 och som har olika utfall på gymnasiestudierna. De som tagit examen är generellt de med högst betyg från grundskolan (stapel 1 och stapel 5). De allra flesta hade ett meritvärde högre än 150. De som fick studiebevis har lägre grundskolebetyg än de som tagit examen (stapel 2 och stapel 3). Ännu lägre grundskolebetyg har de som inte fick ett studiebevis (stapel 4) och allra lägst grundskolebetyg har elever som gått över till ett introduktionsprogram och antingen avslutat sina gymnasiestudier

med ett gymnasieintyg (stapel 8) eller som varken fått studiebevis eller gymnasieintyg (stapel 9).

Figur 19.6 Nybörjare på yrkesprogram 2012 och 2013 efter avklarade gymnasiestudier och meritvärde från grundskolan

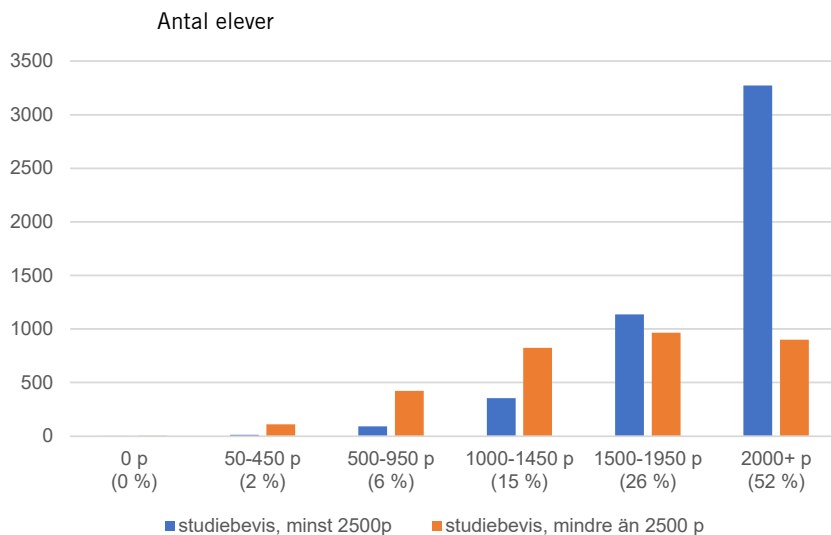

Källa: Utredningens egna beräkningar.

19.4.2 Avklarade studier bland dem med studiebevis

Figur 19.7 visar att drygt hälften av de som fått studiebevis är nära examen (de har klarat mer än 2 000 poäng). En av fyra har klarat mellan 1 500 och 1 950 poäng medan en av fyra har klarat färre än 1 500 poäng.

Figur 19.7 Elever som påbörjade yrkesprogram 2012 och 2013 och som fick studiebevis från yrkesprogram efter antal avklarade poäng

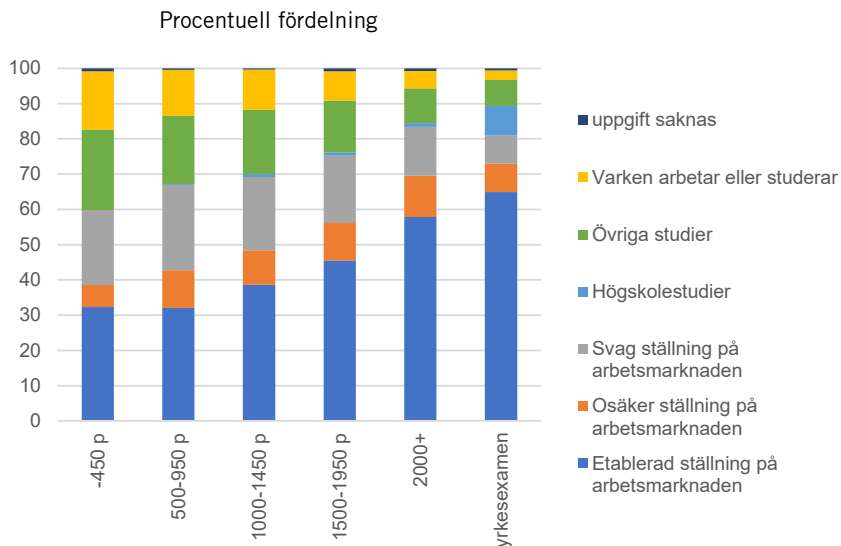
Källa: Utredningens egna beräkningar.

Vidare kan konstateras att det finns ett positivt samband mellan etablering (alternativt studier) och antal avklarade gymnasiekurser. I figur 19.8 visas etablering efter antalet avklarade poäng bland dem som påbörjade yrkesprogram 2012 och 2013 och som fick studiebevis. Figuren visar tydligt att andelen som varken arbetar eller studerar minskar med antalet avklarade gymnasiepoäng.

Sammanfattningsvis kan konstateras att en stor del av dem som påbörjar ett yrkesprogram antingen når examen eller är nära examen. Det gäller för mer än 80 procent av eleverna som påbörjade yrkesprogram 2012 och 2013. Därutöver är det 4 procent som tagit mellan 1 500 och 1 950 gymnasiepoäng medan 3 procent gått över till ett högskoleförberedande program och 1 procent gått över till ett introduktionsprogram. Mindre än 10 procent hör till gruppen som sannolikt hoppat av gymnasiestudierna. Dessa resultat ligger i linje med Skolverkets statistik som visar att de flesta (och en allt större andel) som påbörjar yrkesprogrammen når examen, studiebevis (minst 2 500 poäng) eller årskurs 3. Bland nybörjare på yrkesprogram år 2019 var det 76 procent som tagit examen efter tre år och 79 procent efter fyra år. Bara en liten andel (6 procent) hade

hoppat av årskurs 1 eller 2. Analysen talar för att elever som är behöriga till yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng ska påbörja ett sådant program för att nå så långt som möjligt.

Figur 19.8 Sysselsättning 2019 bland elever som påbörjade yrkesprogram 2012 och 2013 efter avklarade gymnasiepoäng. Elever som fått studiebevis samt elever med examen

Källa: Utredningens egna beräkningar.

19.5 Avklarade studier bland dem som påbörjar ett högskoleförberedande program

Detta beskrivs ingående i kapitel 21 Högskoleförberedande program.

19.6 Att ta en enklare väg eller inte

Vad är det som påverkar elevers utbildningsval? Tar elever generellt ”den lättaste” utbildningsvägen? Det här är en relevant fråga för utredningen i och med att utredningen ska föreslå nya gymnasievägar som i större utsträckning tar hänsyn till elevers olika förutsättningar. Kommer sådana nya utbildningar även att locka elever som skulle klara dagens nationella program för att de ser de nya utbildningarna som en enklare väg? Vad säger forskningen?

Forskning tyder på att elever normalt sett inte väljer den ”lättaste vägen” när de väljer utbildning. Exempelvis valde elever på 1970- och 1980-talet som hade möjlighet att välja allmän eller särskild engelska respektive matematik ofta den svårare varianten⁶. Den ursprungliga tanken med de två alternativa kurserna var att normalfallet skulle vara allmän kurs. Den särskilda kursen var tänkt att vara för de högst presterande eleverna i respektive ämne. Men det visade sig att det var fler elever som valde särskild kurs än allmän och det blev särskild kurs som blev normalvalet. Den allmänna kursen fick karaktären av en mindre omfattande och lättare kurs för de lägst presterande eleverna. Ett tecken på att ambitionerna inte alltid stämmer med de krav som ställs var att det blev relativt vanligt att elever som inte klarade den särskilda kursen fick byta till den allmänna. Sådana byten var vanligare i matematik än engelska. En del av bytena var dock snarare taktikval där eleverna bytte till allmän kurs för att skaffa sig högre betyg.

I en annan rapport⁷ har man studerat skolgången för unga med utländsk bakgrund. Resultaten visar att en stor majoritet av unga med utländsk bakgrund maximerar sitt humankapital genom att ta den högsta utbildning som deras studieförutsättningar medger. Att unga med utländsk bakgrund är överrepresenterade i den lägre delen av utbildningsfördelningen handlar snarare om svårigheterna att klara skolan för immigranter som kommer sent till Sverige och måste påbörja svensk skola i relativt hög ålder.

19.6.1 Elever byter ofta utbildning för att de behöver det

Utredningen har även gjort egna analyser för att öka förståelsen för vad som ligger bakom elevers gymnasieval och om det är vanligt att elever ”tar den lätta vägen”.

Utredningen har analyserat programbyten i gymnasieskolan för att se vilka det är som byter program. Ungefär nio procent av de behöriga eleverna var registrerade på olika program första och sista året inom gymnasieskolan. En analys av dessa elevers bakgrund kan ge oss insikter i vilka skäl eller motiv som kan tänkas ligga bakom att elever väljer att byta program. Inriktningen på dessa byten ser

---

⁶ Emanuelsson, Ingmar m.fl. (1989) *Utvärdering genom uppföljning av elever. VI. Alternativkurser och utbildningskarriärer. En uppföljningsstudie genom högstadiet och gymnasiet.*

⁷ Jonsson, Jan O. (2023) *Karriärer och barriärer – en ESO-rapport om skolgång och etablering för unga med utländsk bakgrund. Rapport till Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi 2023:8.*

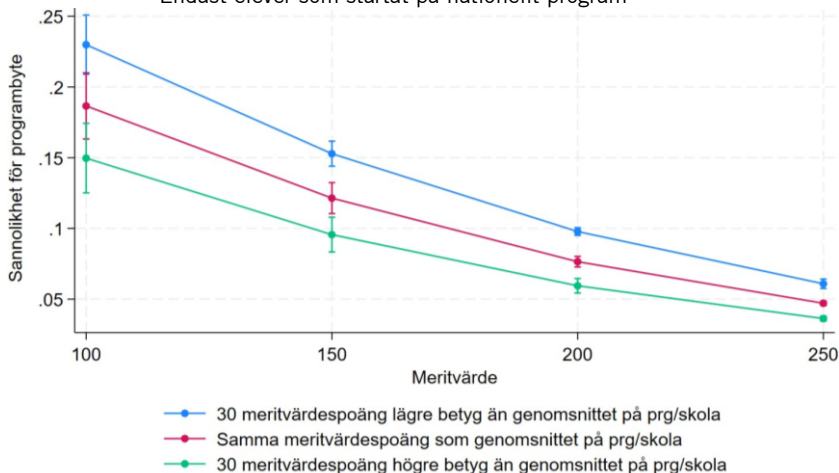
olika ut. Vissa elever söker sig till utbildningar där genomsnittseleven har lägre genomsnittsbetyg, medan andra söker sig till utbildningar med ett högre genomsnittsbetyg. På individnivå ser man rörelser mellan nästan alla program. På exempelvis Naturvetenskapsprogrammet (NA) tillkom ungefär 3 procentenheter fler elever mellan startåret och slutåret 2017, främst från Teknik (TE), men samtidigt gick 10 procentenheter av eleverna till andra program, främst till Samhällsvetenskapsprogrammet (SA).

Med tanke på inriktningen på utredningens förslag är det främst intressant att analysera de elever som väljer utbildningar som de uppfattar som enklare. I det enskilda fallet går det inte att avgöra i vilken utsträckning som den tidigare utbildningens kravnivå var en viktig faktor bakom beslutet att byta program. Det kan finnas andra motiv till att man byter från ett högskoleförberedande program till en yrkesutbildning, exempelvis förväntningar på en snabbare arbetsmarknadsetablering och högre inkomster.

I analysen ingår bara de fall där eleven bytt till en utbildning där de övriga eleverna i genomsnitt har lägre grundskolebetyg än vad de hade på programmet som man lämnat. I dessa fall är det rimligt att anta att det valda alternativet kan ha uppfattats som enklare. I analysen ingår bara elever som börjat på nationellt program. Introduktionsprogrammets konstruktion gör att andelen elever som går vidare till andra program är betydligt högre än för andra programtyper.

Figur 19.9 Sannolikheten för ett programbyte vid olika meritvärden

Endast elever som startat på nationellt program

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Modellen som kommer att användas kommer både att undersöka meritvärdets betydelse i både absoluta och relativa termer. Den sistnämnda kontrollen utgår från skillnaden mellan elevens eget meritvärde och genomsnittsbetyget på det program som man lämnar. För att hantera skolornas olika genomsnittsbetyg så baseras beräkningen på genomsnittsbetygen på det aktuella programmet och den aktuella skolan.

I figur 19.9 ses sambandet mellan sannolikheten att byta program och meritvärdet i absoluta och relativa tal. Generellt är elever med låga betyg mer benägna att byta program och gå utbildningar som kan uppfattas som enklare. Man ser också en effekt av elevens relativa betyg. Vid ett givet meritvärde är sannolikheten för ett programbyte högre bland elever som har ett lägre genomsnittsbetyg än klasskamraterna på programmet och skolan.

När man ser figur 19.9 är det viktigt att komma ihåg att en majoritet av eleverna har ett meritvärde över 230. Sannolikheten för ett programbyte är alltså inte så stor bland den stora grupp elever som har lite högre meritvärden. Merparten av eleverna som byter program kan antas ha svårigheter att klara av sin ursprungliga utbildning, och det verkar inte finnas stöd för hypotesen att motivet bakom programbyten främst skulle vara bekvämlighet. Den sammantagna bilden verkar snarare vara att det är elever med svårigheter som byter.

20 Introduktionsprogrammen

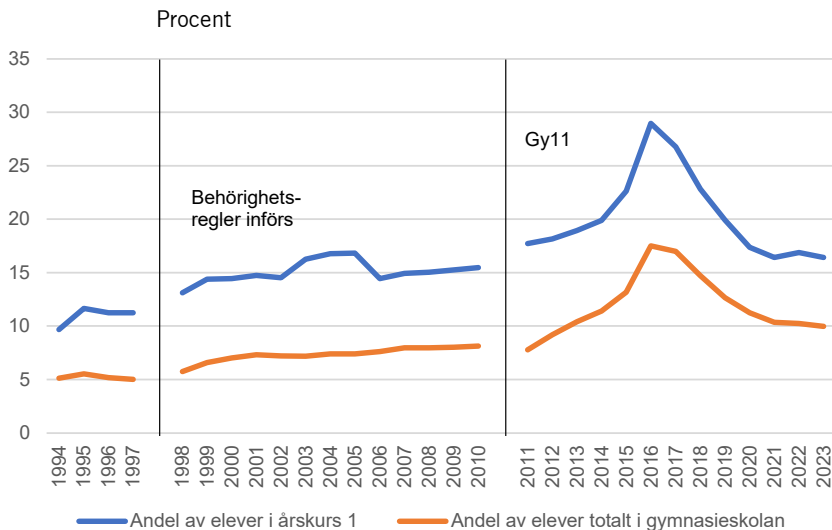
I det här kapitlet beskrivs introduktionsprogrammen såsom de ser ut i dag vad gäller hur vanligt det är att gå på introduktionsprogram och vilka introduktionsprogram som eleverna går. Vidare beskrivs avklarade gymnasiestudier utifrån grundskolebetyg och utifrån typ av introduktionsprogram. Vidare analyseras tid i studier och skillnader i vad eleverna erbjuds och klarar av. I kapitlet beskrivs även arbetsmarknadsetablering beroende på hur mycket gymnasiestudier som eleverna på introduktionsprogrammen klarat av. I det avslutande avsnittet i detta kapitel beskrivs eleverna på språkintröduktion.

20.1 Eleverna på introduktionsprogrammen

20.1.1 Relativt konstant antal elever

I figur 20.1 visas hur stor andel av eleverna i gymnasieskolan som går på introduktionsprogrammen (och det tidigare individuella programmet). I figuren visas både andelen av eleverna i årskurs 1 som går på sådana program samt andelen av alla elever i gymnasieskolan. Andelen har varierat över tid. Andelen ökade när behörighetsreglerna infördes 1998. Andelen har också ökat i tider när många nyanlända sökte sig till språkintröduktion efter flyktingkrisen kring 2015.

Figur 20.1 Elever på introduktionsprogram (tidigare individuellt program) 1994–2023

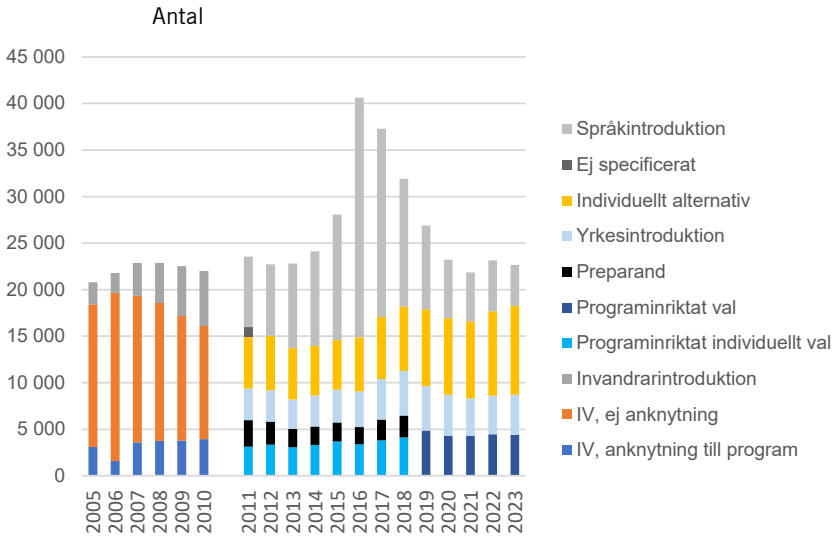

Källa: Skolverket.

I figur 20.2 delas eleverna i årskurs 1 in efter typ av introduktionsprogram (eller individuellt program). Uppgifter finns från 2005 och figuren visar tydligt att svängningarna i andelen elever på introduktionsprogram till största delen har att göra med variationer i antalet elever på språkin introduktion (tidigare invandrain introduktion). För övriga introduktionsprogram (och individuellt program) är mönstren relativt stabila även om andelen inskrivna på individuellt alternativ tycks ha ökat något från fyra till sju procent. En del av ökningen beror på avskaffandet av preparandutbildningen. Ökningen kan också vara en sammansättningseffekt med fler utrikes födda med relativt kort tid i Sverige men som inte behöver gå på språkin introduktion utan på individuellt alternativ för att läsa upp sina grundskolebetyg. Även elever på programinriktat val (eller programinriktat individuellt val som det tidigare hette) har ökat något från drygt 2 procent till drygt 3 procent av eleverna i årskurs 1 medan andelen elever som går på yrkesintroduktion har legat kring 3 procent. Programinriktat val ersatte 2019 programinriktat individuellt val. I det tidigare programinriktat individuellt val kunde eleverna enbart välja yrkesprogram. Inom programinriktat val kan eleverna även läsa ett

högskoleförberedande program. De allra flesta, 84 procent, väljer dock att läsa ett yrkesprogram.

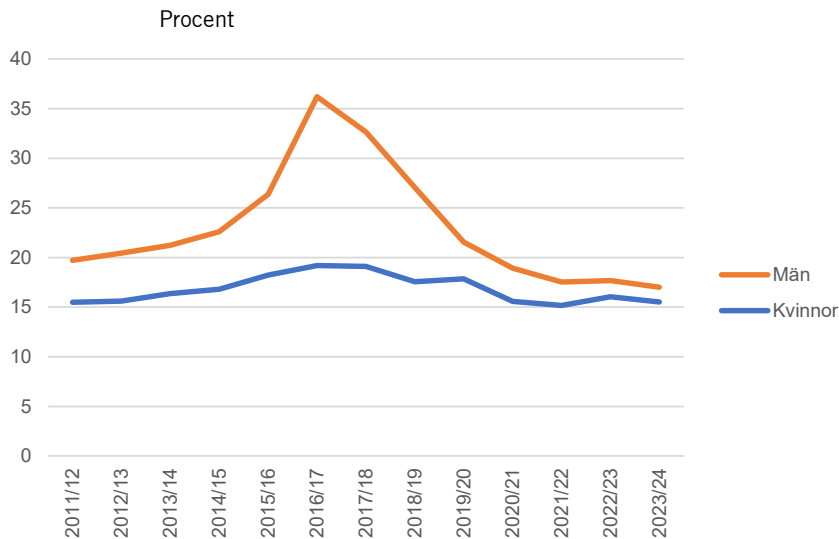
Figur 20.2 Elever i årskurs 1 på introduktionsprogram (tidigare individuellt program) efter typ av program 2005–2023

Källa: Skolverket.

Det är fler män än kvinnor som påbörjar ett introduktionsprogram. I figur 20.3 visas andelen män respektive kvinnor som går årskurs 1 på ett introduktionsprogram. Läsåret 2023/24 uppgick andelen bland män till 17 procent och andelen bland kvinnor till närmare 16 procent. Att andelen är högre bland män än bland kvinnor beror till allra största delen på att det är fler män än kvinnor som går på språkintröduktion. Det är också en något högre andel män än kvinnor som går på individuellt alternativ och yrkesintroduktion men skillnaderna mellan könen är små.

Figur 20.3 Andelen i gymnasieskolans årskurs 1 som går introduktionsprogram

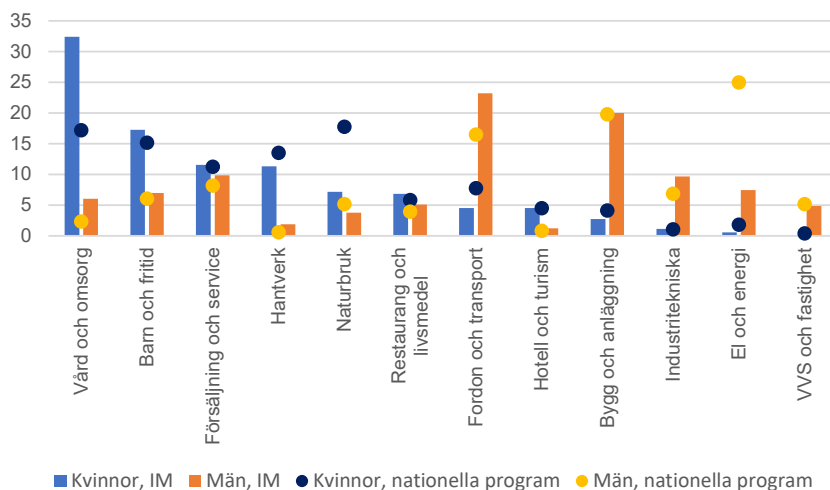
Källa: Skolverket.

Elever på introduktionsprogram som går på yrkesinriktning (programinriktat val eller yrkesintroduktion) fördelas enligt figur 20.4. Det vanligaste alternativet bland kvinnor är Vård och omsorg. Det är vanligare bland kvinnor på introduktionsprogram att gå Vård och omsorg än det är bland kvinnor på nationella yrkesprogram. Det vanligaste bland män på introduktionsprogram med yrkesinriktning är Fordon och transport och Bygg och anläggning. Mäns yrkesinriktning på introduktionsprogram liknar i mångt och mycket mäns yrkesinriktning på nationella yrkesprogram. Det finns dock ett undantag och det är att män med yrkesinriktning på introduktionsprogram i väldigt liten utsträckning går en inriktning mot El och energi.

Figur 20.4 Procentuell fördelning av kvinnor och män efter yrkesområde

Kvinnor och män på introduktionsprogram med yrkesområde och kvinnor och män på nationella yrkesprogram

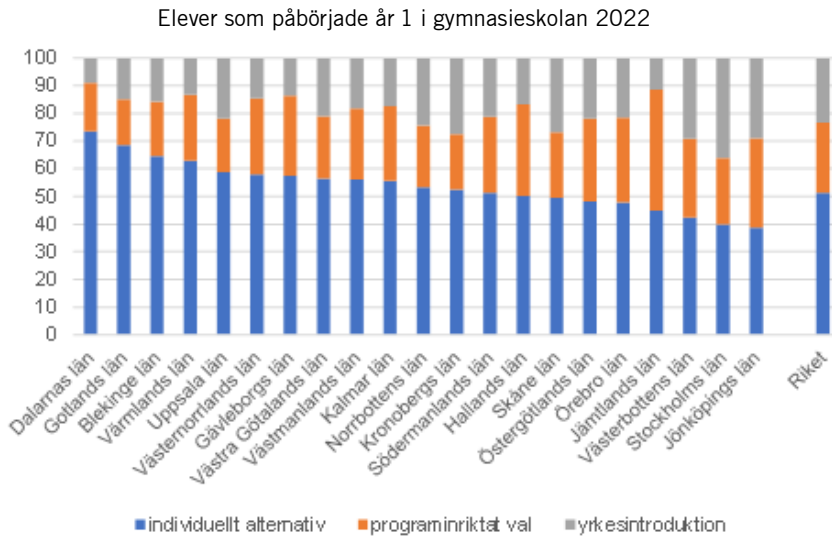
Källa: Skolverket.

20.1.2 Olika tillgång till yrkesutbildning på introduktionsprogrammen

Utredningen har tittat på om tillgången till yrkesutbildning på introduktionsprogrammen skiljer mellan olika regioner (se figur 20.5). Statistiken är hämtad från Skolverket och avser de som påbörjade år 1 år 2022. I statistiken har elever på språkin introduktion exkluderats då dessa är en särskild målgrupp.¹ Som figuren visar är det betydligt vanligare att elever går på individuellt alternativ i vissa län. Det gäller exempelvis Dalarna, Gotland, Blekinge och Värmland. I andra län är det vanligare att eleverna går på yrkesinriktade introduktionsprogram (yrkesintroduktion och programinriktat val). Det gäller till exempel Jönköping, Stockholm, Västerbotten och Jämtland.

¹ Språkin introduktion syftar till att ge nyanlända ungdomar en utbildning med tyngdpunkt i svenska språket, vilken möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning.

Figur 20.5 Procentuell fördelning av elever på olika introduktionsprogram efter län. Elever som påbörjade år 1 i gymnasieskolan 2022

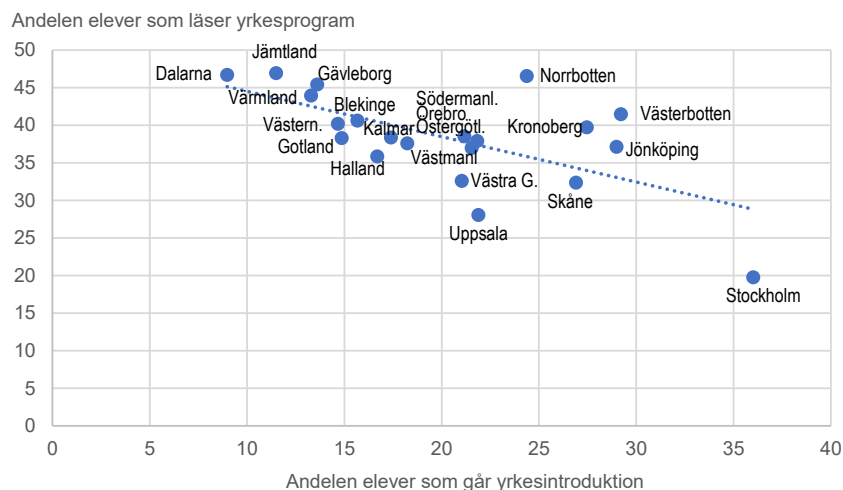

Källa: Skolverket.

Att elever på introduktionsprogrammen har olika tillgång till yrkesutbildning kan möjligtvis förklaras av brist på platser på yrkesutbildningar². Att det är brist på yrkesplatser för elever på introduktionsprogrammen styrks av att det finns ett samband mellan andel elever på yrkesintroduktion och andel elever som läser yrkesprogram (se figur 20.6). I län där en liten andel av eleverna går på yrkesprogram går en stor andel introduktionsprogramselever på yrkesintroduktion (till exempel Stockholm). I län där en stor andel av eleverna går på yrkesprogram går en liten andel på yrkesintroduktion (till exempel Dalarna).

² Detta beskrivs både i betänkandet SOU 2022:34 *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning* och i betänkandet SOU 2020:33 *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.

Figur 20.6 Samband mellan andel elever på yrkesprogram och andelen elever som går yrkesintroduktion. Läsåret 2022/23

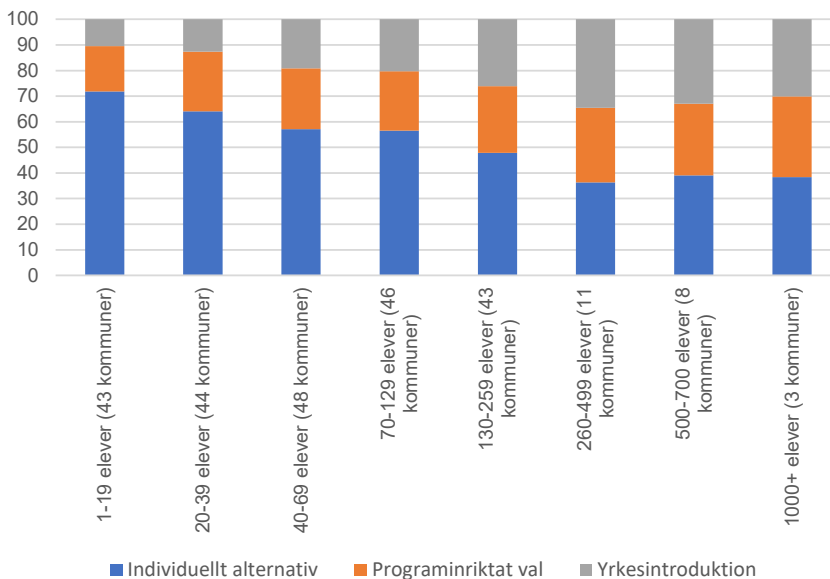
Anm. I beräkningarna av andel elever som går yrkesintroduktion exkluderas elever som går språkintröduktion. I beräkningarna av andel elever som läser yrkesprogram ingår endast elever på nationella program.

Källa: Skolverket.

Det är även tydligt att individuellt alternativ är vanligare i mindre kommuner med färre elever. Detta visas i figur 20.7. I kommuner där det går 1–19 elever på introduktionsprogrammen (språkintröduktion har exkluderats) går drygt 70 procent på individuellt alternativ och mindre än 30 procent på mer yrkesinriktade introduktionsprogram. I kommuner där det finns många elever på introduktionsprogrammen är andelen på individuellt alternativ knappt 40 procent och andelen på mer yrkesinriktade introduktionsprogram är drygt 60 procent.

Figur 20.7 Procentuell fördelning av elever på olika introduktionsprogram efter antal elever på introduktionsprogrammen i kommunen

Elever som påbörjade år 1 i gymnasieskolan 2022

Källa: Skolverket.

Utredningen har även undersökt tillgången på yrkesutbildning för elever på introduktionsprogram i en annan datakälla, nämligen statistiken över sökande och antagna till gymnasieskolan. I statistiken kan man se hur eleverna rangordnat sina val av program och skola, och var de slutligen blivit antagna. På kommunnivå hittar man betydande skillnader i andelen antagna till yrkesintroduktion (IMY) vilket reser frågor kring processens likvärdighet. Statistik över sökande/antagna bekräftar bilden av att det är svårare att få tillgång till IMY i de kommuner där det finns ett stort intresse för gymnasieskolans yrkesprogram.

En slutsats av den information som statistiken ger oss är att elever som är obehöriga till nationella program får olika tillgång till yrkesutbildning över landet. Yrkesintroduktion är det introduktionsprogram som syftar till att elever ska få en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden – även om de inte går vidare till ett nationellt program. Utredningen menar att tillgång till yrkesutbildning för etablering på arbetsmark-

naden ska finnas för alla som är obehöriga till nationella program och att denna ansats ska vara ett fokus i utredningens vidare arbete att utforma nya vägar till arbetslivet.

20.1.3 En heterogen grupp

De som påbörjar ett introduktionsprogram är en heterogen grupp och eleverna som börjar där har olika förkunskaper. Utredningen har tittat på hur grundskolebetygen skiljer mellan elever som påbörjar ett nationellt program och elever som påbörjar olika introduktionsprogram. Då har elever som påbörjade gymnasieskolan 2011–2015 analyserats³. Grundskolebetygen i form av meritvärden visas i figur 20.8. Grundskolebetygen skiljer mellan de som påbörjar ett nationellt program och mellan dem som påbörjar ett introduktionsprogram. Men det är också skillnader mellan elever som påbörjar olika introduktionsprogram. Det är tydligt att en stor del av de som påbörjar individuellt alternativ har väldigt låga grundskolebetyg. En fjärdedel saknar grundskolebetyg eller har noll i meritvärde. Hälften har 40 poäng eller lägre och bara en femtedel har ett meritvärde högre än 100. Genomsnittet för dem som påbörjade individuellt alternativ åren 2011–2015 var 65 poäng.

De som påbörjar programinriktat val har betydligt bättre grundskolebetyg. I snitt ligger de på 137 poäng och hälften har ett meritvärde högre än 130. Detta kan jämföras med genomsnittet för dem som påbörjade ett yrkesprogram, 191 poäng och där drygt 90 procent har ett meritvärde högre än 130⁴.

De som påbörjar yrkesintroduktion har också förhållandevis låga grundskolebetyg. Drygt 10 procent har inget grundskolebetyg alls eller noll i meritvärde och hälften har 60 poäng eller lägre. Snittet för gruppen som helhet ligger på 80 poäng.

De som påbörjade språkin introduktion är en speciell grupp då många är nyanlända och inte har gått grundskolan i Sverige. En stor del (63 procent) saknar grundskolebetyg. De som påbörjade pre-parandutbildning hade 107 poäng i snitt, men hälften har ett grundskolebetyg som är lägre än 100.

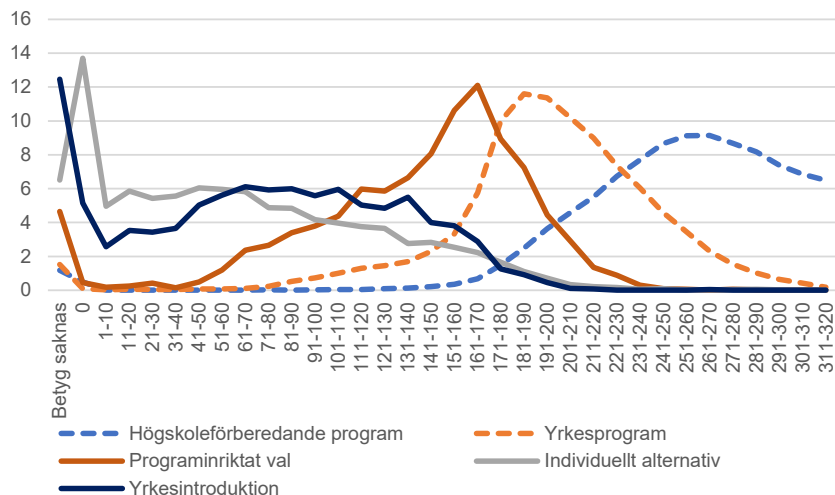
---

³ Endast elever som påbörjade gymnasieskolan senast vid 17 års ålder.

⁴ Genomsnittet bland dem som påbörjade ett högskoleförberedande program var 243 poäng.

Figur 20.8 Grundskolebetyg (meritvärden) i årskurs 9 bland elever som påbörjar olika gymnasieprogram. Elever som påbörjade gymnasieskolan 2019

Procentuell fördelning

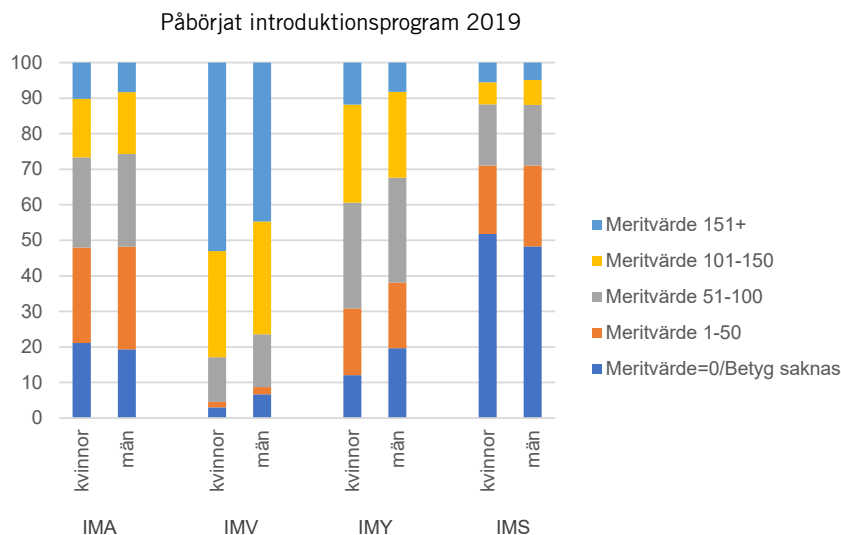
Anm. I diagrammet har de som påbörjat språkintröduktion exkluderats. En stor andel av dessa saknar grundskolebetyg. Många saknar grundskolebetyg för att de kommit till Sverige sent (kanske inte förrän i gymnasieskolan).

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Behörighetskraven till 1 900-poängsprogrammen föreslås vara minst tre godkända grundskoleämnen. Ett behörighetskrav på tre godkända ämnen innebär att elever som antas till programmen har minst 30 i meritvärde. Det är ett krav som de flesta elever uppnår i grundskolan. Av alla elever som påbörjade gymnasieskolan 2019/20 var det 98 procent som hade minst 30 i meritvärde. I beräkningarna ingår de som har uppgift om grundskolebetyg. Elever från språkintröduktion har exkluderats eftersom de ofta saknar grundskolebetyg. Bland elever som påbörjade introduktionsprogrammet individuellt alternativ (IMA) 2019/20 var det 66 procent som hade ett meritvärde högre än 30, 27 procent hade ett meritvärde lägre än 30 och 7 procent saknade uppgift om grundskolebetyg. Bland elever som påbörjade yrkesintroduktion (IMY) var det 75 procent som hade ett meritvärde högre än 30, 13 procent hade ett meritvärde lägre än 30 och 12 procent saknade uppgift om grundskolebetyg.

Kvinnor och män som påbörjar ett introduktionsprogram liknar varandra när det gäller meritvärde från årskurs 9. I figur 20.9 visas meritvärden bland kvinnor och män som påbörjade olika introduktionsprogram läsåret 2019/20. Det är något vanligare bland kvinnor än bland män att ha högre betyg men skillnaderna är små.

Figur 20.9 Procentuell fördelning av betyg från grundskolan bland kvinnor och män som påbörjar olika introduktionsprogram

Källa: Utredningens egna beräkningar.

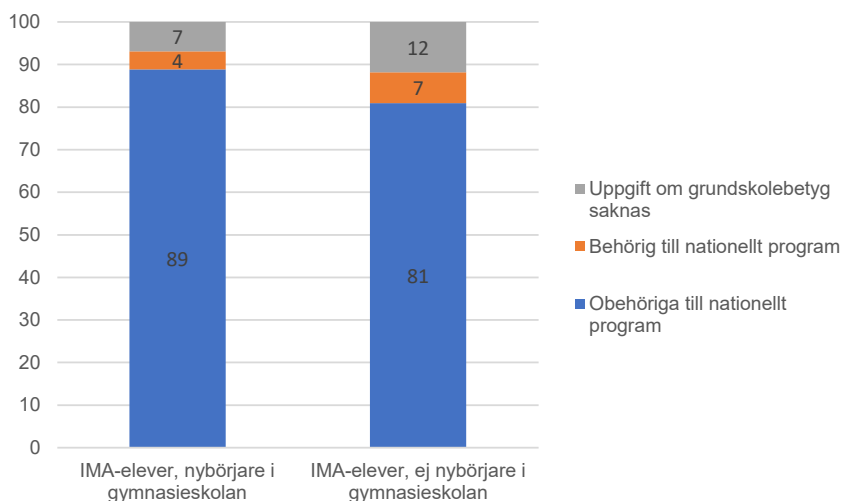
20.1.4 En del elever är behöriga

Utredningen har analyserat hur många som är behöriga till ett nationellt program men är inskrivna på introduktionsprogram. Bland de som år 2021 påbörjade individuellt alternativ i gymnasieskolan var det 4 procent av eleverna som var behöriga. Mätningen görs i mitten av oktober vilket betyder att en del kan ha påbörjat ett nationellt program vid skolstart i augusti men kan kort därefter gått över till individuellt alternativ. Behöriga nybörjare på individuellt alternativ har ofta relativt låga meritvärden med sig från grundskolan men meritvärdena är högre än för dem som är obehöriga. Det genomsnittliga meritvärdet bland behöriga nybörjare på individuellt alternativ var 108. Motsvarande bland obehöriga nybörjare på individuellt alternativ var 61.

Bland elever som år 2021 gick på individuellt alternativ men som inte var nybörjare i gymnasieskolan var det 7 procent som (genom grundskolebetygen) var behöriga till ett nationellt program. Mer än hälften (56 procent) av dessa har tidigare varit inskrivna på nationellt program medan 36 procent påbörjade gymnasieskolan på individuellt alternativ och 5 procent påbörjade gymnasieskolan på ett annat introduktionsprogram. Elever på individuellt alternativ som redan har varit inskrivna i gymnasieskolan minst ett år och som genom grundskolebetygen var behörig till ett nationellt program har ett genomsnittligt meritvärde från grundskolan på 163.

Figur 20.10 IMA elever 2021 efter behörighet till gymnasieskolans nationella program

Behörighet mätt genom grundskolebetygen

Källa: Utredningens egna beräkningar.

20.2 Avklarade gymnasiestudier

20.2.1 Betygen i grundskolan påverkar sannolikheten att ta examen

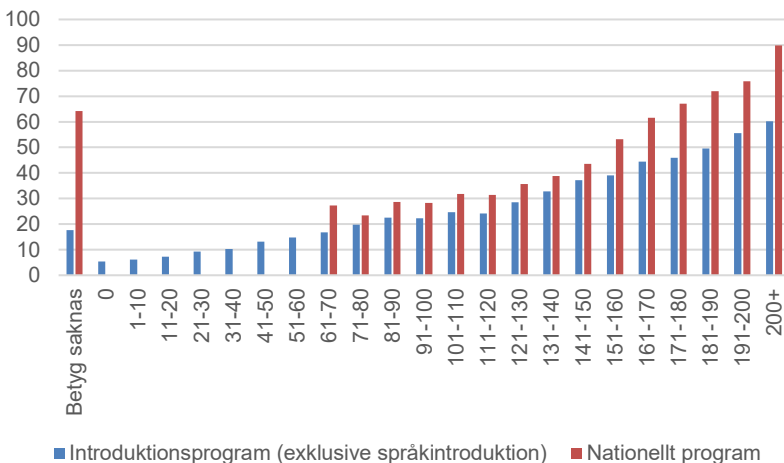
Bland eleverna som påbörjade introduktionsprogrammen 2011–2015 var det 22 procent som tog examen. I dessa beräkningar har språkintroduktionseleverna exkluderats. Betygen i grundskolan påverkar benägenheten att ta examen från gymnasieskolan. Detta visas i

figur 20.11. Figuren visar att andelen elever som tar examen med olika meritvärden. De blå staplarna visar andel som tar examen bland eleverna som påbörjar ett introduktionsprogram (exklusive språkintröduktion) medan de röda staplarna visar motsvarande bland eleverna som påbörjar ett nationellt program. Bland elever som kommer från grundskolan med väldigt låga meritvärden är det få som tar examen. Andelen som tar examen kommer upp i hälften bland dem med meritvärden över 150 poäng och som påbörjar ett nationellt program (93 procent av eleverna som påbörjar nationellt program har så höga meritvärden). Denna gräns (hälften som tar examen) nås bland dem med meritvärden över 180 poäng bland dem som påbörjar ett introduktionsprogram. Väldigt få som påbörjar ett introduktionsprogram har så höga meritvärden. Det är bara 2 procent av dem som påbörjar individuellt alternativ som har så höga meritvärden. Motsvarande andelar bland elever som påbörjar programinriktat val är 5 procent och 1 procent bland dem som påbörjar yrkesintröduktion. Detta ger en bild av att examen är ett svårt mål att nå bland många elever som påbörjar intröduktionsprogrammen.

Figur 20.11 Andel som tar examen beroende på meritpoäng i grundskolan

Elever som påbörjade intröduktionsprogram och nationellt program i gymnasieskolan 2011–2015

Källa: Utredningens egna beräkningar.

20.2.2 Elever når olika långt

I en fördjupad analys har utredningen studerat elever som påbörjat introduktionsprogram och hur långt de når i sina studier. För att ingå i analysen ska de inte tidigare ha varit inskrivna i gymnasieskolan. De som har påbörjat språkintröduktion har exkluderats ur analyserna eftersom det är en grupp med särskilda behov. Totalt sett följs 18 000 elever som påbörjade gymnasieskolan 2012 och 2013, 38 procent påbörjade individuellt alternativ, 24 procent påbörjade programinriktat val, 21 procent påbörjade yrkesintröduktion och 17 procent påbörjade preparandutbildningen. Anledningen till att utredningen följer elever som påbörjade gymnasieskolan 2012 och 2013 och inte senare är att utredningen även vill följa upp arbetsmarknadsetableringen efter gymnasieskolan.

I figur 20.12 visas elevernas uppnådda gymnasieudier. En del har tagit examen. Det gäller för 22 procent av eleverna. En del har fått studiebevis. Det gäller för 19 procent av eleverna som påbörjade ett introduktionsprogram åren 2012 och 2013. Ungefär hälften av eleverna med studiebevis har betygsatts i kurser motsvarande minst 2 500 poäng medan hälften har betygssatts i kurser motsvarande mindre än 2 500 poäng. Sedan finns en grupp som har fått gymnasieintyg. Det är 24 procent av de som påbörjade introduktionsprogram 2012 eller 2013 som har fått ett gymnasieintyg. En del av dessa har varit inskrivna på ett nationellt program men de flesta har varit inskrivna på introduktionsprogram under hela sin gymnasietid. En relativt stor grupp har varken fått examen, studiebevis eller gymnasieintyg. Det gäller för 35 procent av dem som påbörjade introduktionsprogram 2012 eller 2013. Av de sistnämnda är det en del som har gått över till nationellt program men de allra flesta har bara varit inskrivna på introduktionsprogram och många har bara varit inskrivna ett eller två läsår.

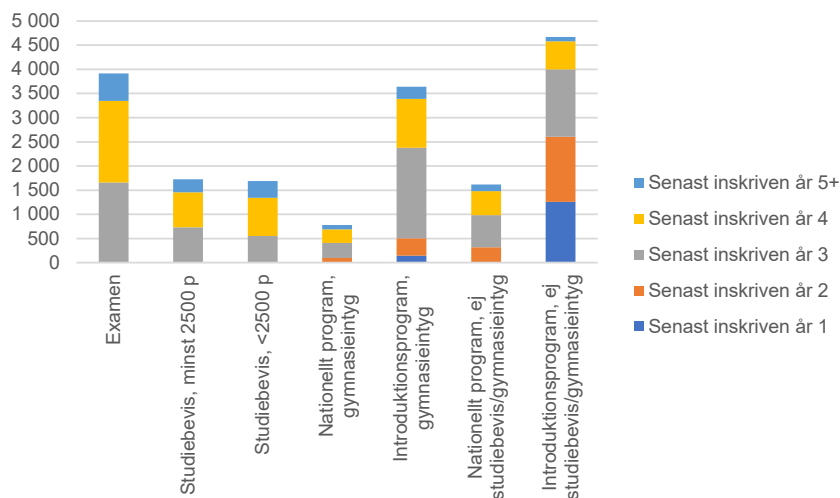
Utredningen har även studerat senare gymnasiekohorter för att se om dessa andelar är stabila eller har förändrats. Det visar sig att andelarna i stort stämmer även för dem som påbörjade ett introduktionsprogram åren 2015 och 2016⁵.

---

⁵ 22 procent tog examen, 8 procent fick studiebevis omfattande minst 2 500 poäng (betygsatta kurser), 8 procent fick studiebevis omfattande mindre än 2 500 poäng (betygsatta kurser), 26 procent fick gymnasieintyg och 36 procent fick varken examen, studiebevis eller gymnasieintyg.

Figur 20.12 Antal elever efter uppnådda gymnasiestudier och senaste år som de var inskrivna i gymnasieskolan

Elever som påbörjade introduktionsprogram (exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Det är en förhållandevis stor grupp elever som påbörjat ett introduktionsprogram som varken fått studiebevis eller gymnasieintyg. För dessa elever har utredningen därmed inte uppgifter om eventuella avklarade kurser. Skolverket menar att det är fler elever som når målen med sin individuella studieplan än de gymnasieintyg som utfärdas. Det tycks som att skolor tolkar bestämmelserna för utfärdande av dokument för introduktionsprogramselever olika. Sannolikt har elever som övergår till nationellt program nått målen med sin introduktionsutbildning och borde fått ett gymnasieintyg. Sannolikt har elever på introduktionsprogram utan betygsdokument klarat vissa kurser.

Hur många gymnasiepoäng har eleverna fått med sig?

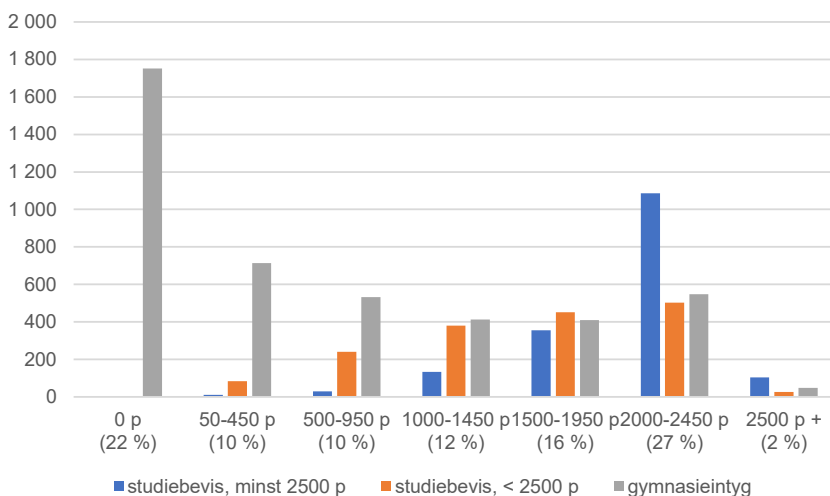
Bland eleverna med studiebevis omfattande minst 2 500 poäng är det vanligt att ha tagit relativt många poäng. Många har blivit godkända i kurser omfattande mer än 2 000 poäng. De med studiebevis omfattande mindre än 2 500 poäng har generellt tagit färre poäng

även om det är 31 procent som blivit godkända i kurser omfattande minst 2 000 poäng. Hälften har blivit godkända i kurser omfattande mellan 1 000 och 1 950 poäng. Av de som har fått studieintyg är det vanligast att inte ha tagit några poäng alls. Det gäller för 40 procent av dem med gymnasieintyg.

Sett till hela gruppen, både dem med studiebevis och gymnasieintyg, är det 33 procent som har tagit mindre än 500 poäng, 30 procent har tagit 2 000 poäng eller mer och 38 procent tillhör gruppen som tagit mer än 500 poäng men mindre än 2 000 poäng.

Figur 20.13 Antal elever efter typ av avslutade gymnasiestudier och antal avklarade poäng

Elever som påbörjade introduktionsprogram
(exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013

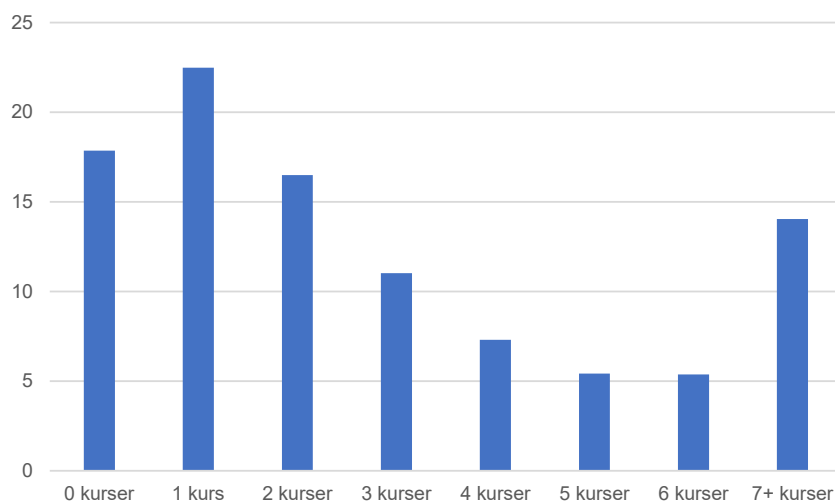
Källa: Utredningens egna beräkningar.

Av dem med gymnasieintyg och som inte fått godkända betyg i några gymnasiekurser alls har en majoritet ändå klarat icke poängsatta kurser (antagligen grundskolekurser). Det gäller 82 procent av dem som inte fått godkända betyg i några gymnasiekurser alls. Övriga 18 procent har alltså varken klarat av gymnasiekurser eller grundskolekurser. De som inte har några godkända gymnasiekurser men som har godkända grundskolekurser har vanligtvis godkända

betyg i 1 eller 2 kurser (se figur 20.14) men en hel del elever har godkända betyg i fler grundskolekurser.

Figur 20.14 Antal grundskolekurser med godkända betyg

Elever som påbörjade introduktionsprogram (exklusive språkintrödn) 2012 och 2013 och avslutade med gymnasieintyg utan några godkända gymnasiekurser. Procentuell fördelning

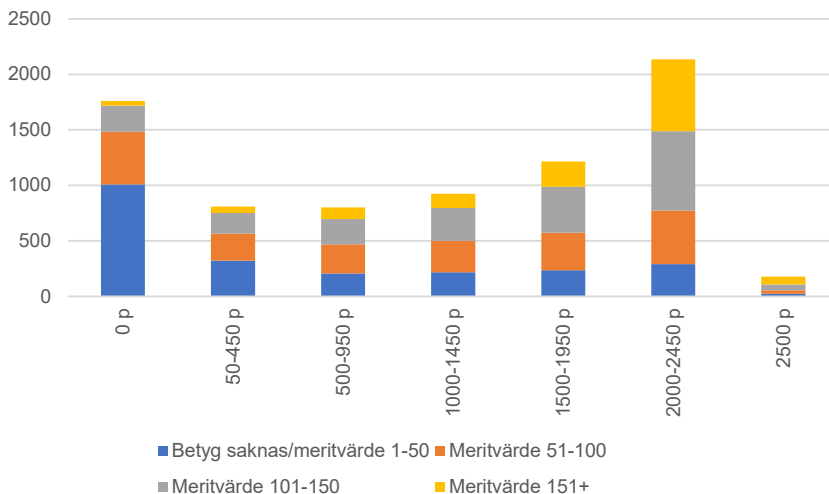

Källa: Utredningens egna beräkningar.

I figur 20.15 visas antal godkända poäng efter grundskolebetyg. Figuren visar att många som inte har några godkända gymnasiepoäng har väldigt låga grundskolebetyg. De som har fler godkända poäng har oftare ett högre meritvärde från grundskolan. Samtidigt finns det elever som kommer med väldigt låga grundskolebetyg som har en hel del godkända poäng på gymnasieskolan. En viktig slutsats är att betygen inte säger allt.

Figur 20.15 Antal godkända poäng i gymnasieskolan efter meritvärde

Elever som påbörjade introduktionsprogram
(exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013 och
som avslutat med studiebevis eller gymnasieintyg

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Beror avklarade poäng på vad man blir erbjuden?

Utredningen har funderat över vad det är som gör att vissa elever på introduktionsprogram får godkända betyg i fler kurser i gymnasieskolan medan andra får godkända betyg i färre. I figur 20.16 visas variationen i elevernas genomsnittliga gymnasiepoäng på olika skolor beroende på elevernas meritvärde från grundskolan. Analysen gäller elever som påbörjade introduktionsprogram (exklusive språkintröduktion) på gymnasieskolan läsåren 2012/13–2013/14. Skolor med färre elever än 5 (för varje meritvärdesgrupp) har exkluderats ur analysen. De elever där information om avklarade poäng saknas (de har varken fått studiebevis eller gymnasieintyg) har antagits inte klara några gymnasiepoäng⁶. Analysen visar att olika skolor lyckas olika bra att få elever att klara att ta gymnasiepoäng. Exempelvis så lyckas de bästa gymnasieskolorna få elever med ett

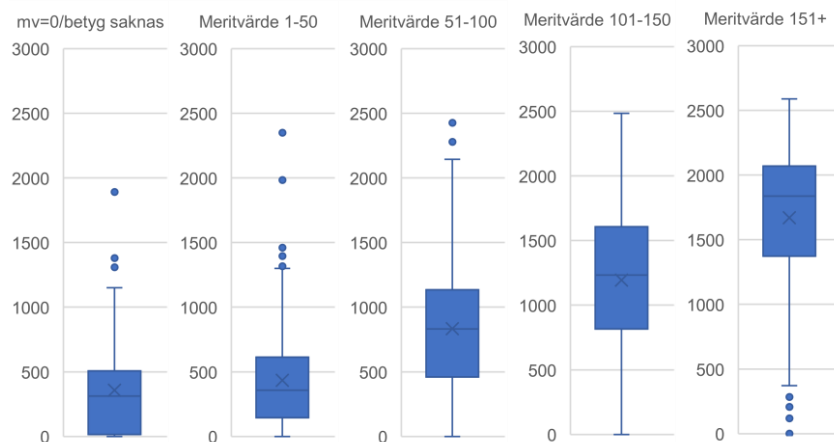
⁶ Vi tror att elever utan vare sig studiebevis eller gymnasieintyg inte har särskilt många poäng från gymnasieskolan. En orsak till detta antagande är att de utan studiebevis eller gymnasieintyg ligger väldigt nära i arbetsmarknadsutfall dem som har studiebevis eller gymnasieintyg och som inte har några poäng från gymnasieskolan.

meritvärde från grundskolan på 1–50 poäng att klara att ta uppemot 1 300 gymnasiepoäng medan andra skolor inte lyckas få dem att ta några poäng. På hälften av skolorna får elever med meritvärde 1–50 i genomsnitt mellan cirka 100 och 600 godkända gymnasiepoäng. Variationen har säkert många förklaringar. En förklaring kan vara skolornas kvalitet. En annan förklaring kan vara att eleverna på vissa gymnasieskolor erbjuds fler gymnasiekurser.

Utredningen har analyserat vad som karaktäriserar de skolor där elever som påbörjar ett introduktionsprogram får med sig många gymnasiepoäng. Analyserna visar att det tycks vara negativt för poängproduktionen att gå på en skola där det bara går elever på introduktionsprogram eller där majoriteten av eleverna går på introduktionsprogram. Däremot tycks det positivt för poängproduktionen att gå på en skola där många elever går på yrkesprogram.

Figur 20.16 Variation i genomsnittligt antal godkända gymnasiepoäng på olika gymnasieskolor efter elevernas meritvärde från grundskolan

Elever som påbörjade introduktionsprogram
(exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013

Anm. Läsåret 2012 och 2013 påbörjade cirka 18 000 elever introduktionsprogrammen (för första gången). Elever på skolor med mindre än 5 elever inom samma meritvärdesgrupp har exkluderats. Då kvarstår cirka 14 500 elever. Elever som varken fick studiebevis eller gymnasieintyg har antagits inte klarat några gymnasiepoäng. Detta kan ge en underskattning av resultaten och kanske skiljer sig skolorna mer än vad denna bild visar.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Utredningen har i en annan analys kommit fram till att skillnaderna mellan skolor i hur man lyckas omvandla elevernas grundskole-resultat till avklarade gymnasiepoäng är större för elever som går på introduktionsprogram än för elever som går på nationella program. I analysen jämförs nationella program och introduktionsprogram. Beräkningen visar hur stor andel av den totala spridningen i antalet avklarade poäng som finns mellan skolor.

På de nationella programmen utgjorde skillnaderna mellan skolor ungefär 9 procent av den totala variationen i antalet avklarade poäng, men bland eleverna som började på introduktionsprogrammen så utgjordes mer än 20 procent av den totala variationen av skillnader mellan skolor. De större skillnaderna mellan skolorna för eleverna på introduktionsprogram tyder på att skolornas verksamhet skiljer sig åt i högre utsträckning än på de nationella programmen. Analyserna bekräftar den bild som framträtt vid våra studiebesök, nämligen att de möjligheter som ges till eleverna på introduktionsprogrammen knappast kan ses som likvärdiga. Utredningen förmodar att den svagare nationella styrningen kan ha resulterat i en större variation av hur mycket gymnasiekurser elever på introduktionsprogram erbjuds.

Gymnasiegemensamma ämnen och yrkesämnen – vad blir eleverna godkända i?

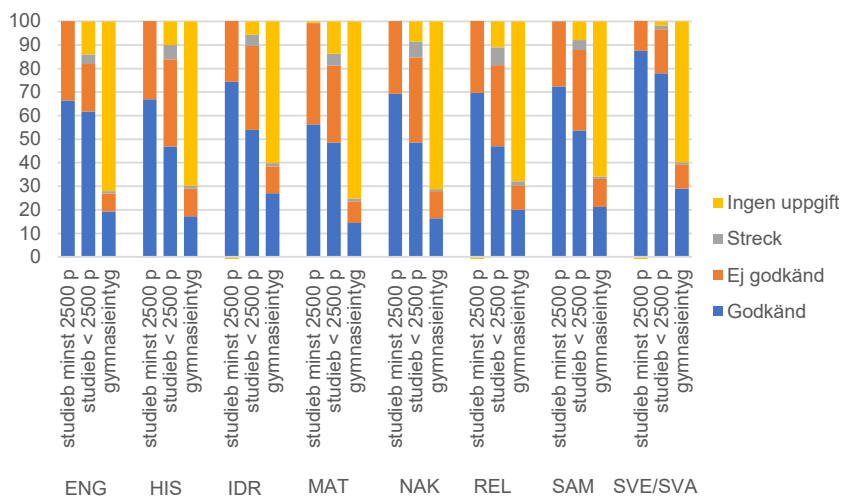
Utredningen har analyserat hur mycket gymnasiegemensamma ämnen och hur mycket karaktärsämnen som elever som påbörjar introduktionsprogrammen har klarat av. I dessa analyser utsluts de elever som påbörjar introduktionsprogram men som går över till ett högskoleförberedande program. Det beror på att elever på högskoleförberedande program läser mer gymnasiegemensamma ämneskurser. Det är relativt få som går över till ett högskoleförberedande program av dem som har fått studiebevis och gymnasieintyg. De flesta som går över till ett nationellt program påbörjar ett yrkesprogram men av dem med studiebevis eller gymnasieintyg så finns det ändå några som har avslutat sina gymnasiestudier på ett högskoleförberedande program (närmare 700 eller 9 procent av dem som fått studiebevis eller gymnasieintyg).

På ett yrkesprogram ingår generellt 600 poäng gymnasiegemensamma ämnen⁷. I figur 20.17 visas hur stor andel det är som klarar de olika gymnasiegemensamma ämnena. Svenska är det gymnasiegemensamma ämnet som eleverna oftast har godkänt betyg i. Det har de flesta som har fått studiebevis fått godkänt betyg i. Bland dem med gymnasieintyg är det bara omkring 30 procent som fått godkänt betyg i svenska/svenska som andraspråk. Det som eleverna tycks ha svårast att få godkänt betyg i är matematik. Det har omkring hälften av eleverna med studiebevis godkänt betyg i och 14 procent av eleverna med gymnasieintyg.

Figur 20.17 Andel som klarar respektive inte klarar olika gymnasiegemensamma ämnen

Elever som påbörjade introduktionsprogram
(exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013
efter typ av avslutade gymnasiestudier

Anm. I analysen har elever som gått över till ett högskoleförberedande program exkluderats.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

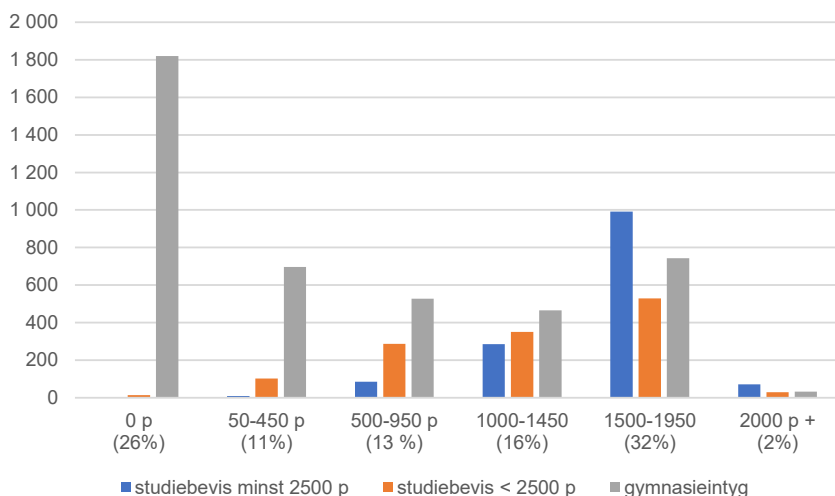
I figur 20.18 visas i stället hur många gymnasiepoäng i karaktärsämnen som eleverna som påbörjat introduktionsprogrammen blivit godkända i. Som karaktärsämnen räknas alla ämnen utom de

⁷ I analysen räknas följande ämnen som gymnasiegemensamma: ENGENG05, HISHIS01A, IDRIDR01, MATMAT01A, NAKNAK01A1, RELREL01, SAMSAM01A1, SVESVE01 och SVASVA01.

gymnasiegemensamma ämnena samt gymnasiearbetet. Drygt en tredjedel har godkända kurser motsvarande minst 1 500 poäng. Då har man klarat så många poäng så att man kan säga att man har klarat de flesta karaktärsämnena. 16 procent har godkända betyg i mellan 1 000 och 1 450 poäng i karaktärsämnena medan 13 procent ligger i intervallet 500–950 poäng. Det är 26 procent som inte har några godkända poäng i karaktärsämnena. Som tidigare nämnts kan det finnas flera skäl till detta. Det kan bero på att eleverna inte har erbjudits sådana kurser och i stället erbjudits andra kurser (till exempel grundskolekurser) eller så beror det på att eleverna inte har tagit möjligheten att gå de erbjudna kurserna.

Figur 20.18 Antal elever efter typ av avslutade gymnasiestudier och antal avklarade poäng i övriga gymnasieämnen

Elever som påbörjade introduktionsprogram
(exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013

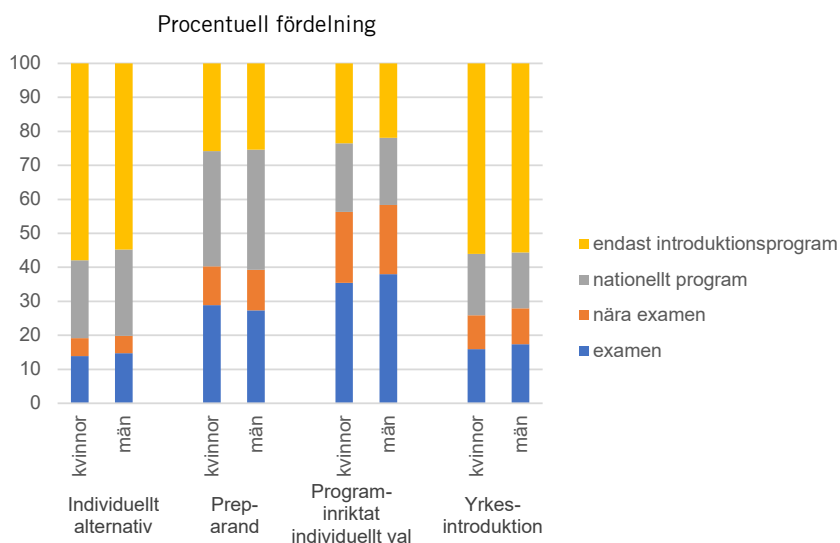

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Inga skillnader mellan könen

I figur 20.19 visas studieresultaten bland kvinnor och män som påbörjat olika introduktionsprogram. Denna bild visar att det är väldigt små skillnader i studieresultat mellan kvinnor och män som påbörjat olika introduktionsprogram.

Figur 20.19 Studieresultat bland kvinnor och män som påbörjat olika introduktionsprogram. Påbörjat introduktionsprogram 2015 och 2016

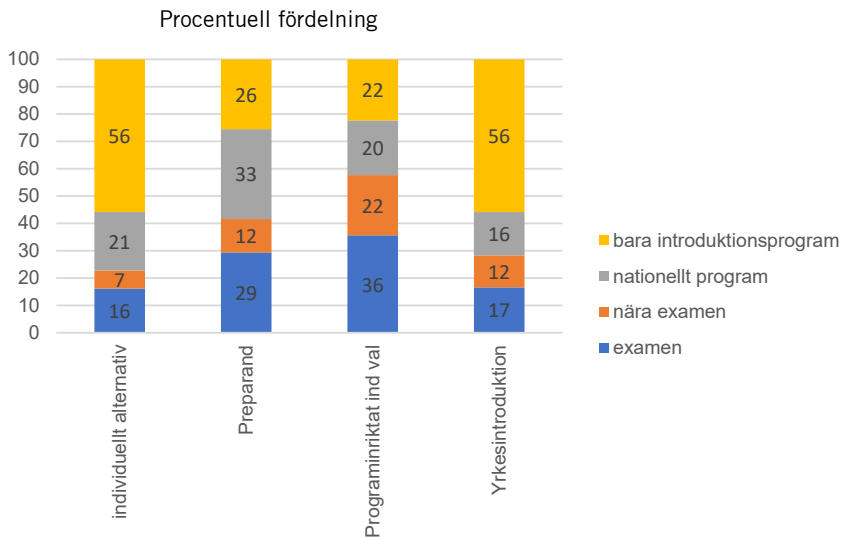

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Examen från programinriktat val vanligast

Det är fler som tar examen bland dem som påbörjar programinriktat individuellt val än bland dem som påbörjar något av de andra introduktionsprogrammen (se figur 20.20). Att fler tar examen är väntat eftersom de har högre meritvärden med sig från grundskolan. Men när man jämför examensfrekvensen vid olika meritvärden så är skillnaderna mellan de olika introduktionsprogrammen inte så stora (se figur 20.21).

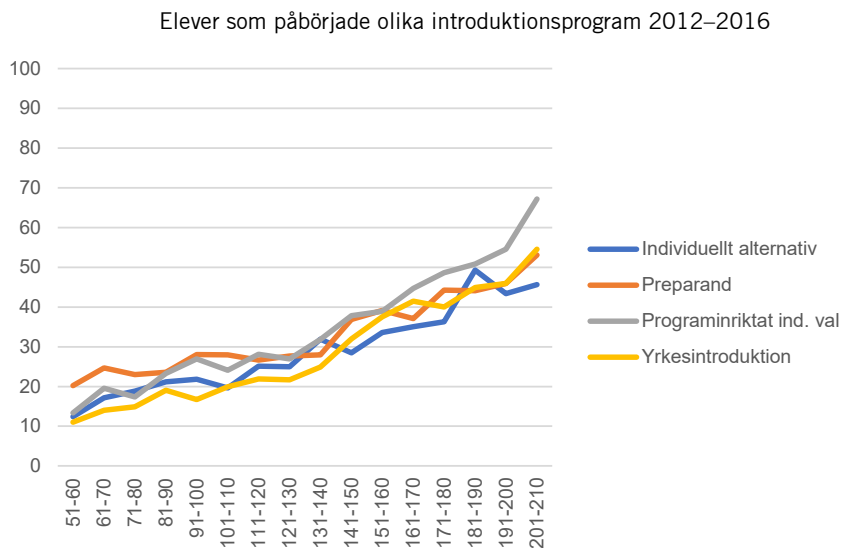
Figur 20.20 Avklarade gymnasiestudier bland dem som påbörjade introduktionsprogram 2012–2016

Anm. De som är nära examen har godkända betyg i minst 2 000 poäng. De som tillhör gruppen nationellt program har gått över till ett nationellt program men har inte tagit examen eller är nära examen. De som tillhör gruppen bara introduktionsprogram har varit inskrivna på introduktionsprogram under hela sin gymnasietid.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Figur 20.21 Andel som tar examen vid olika meritvärden

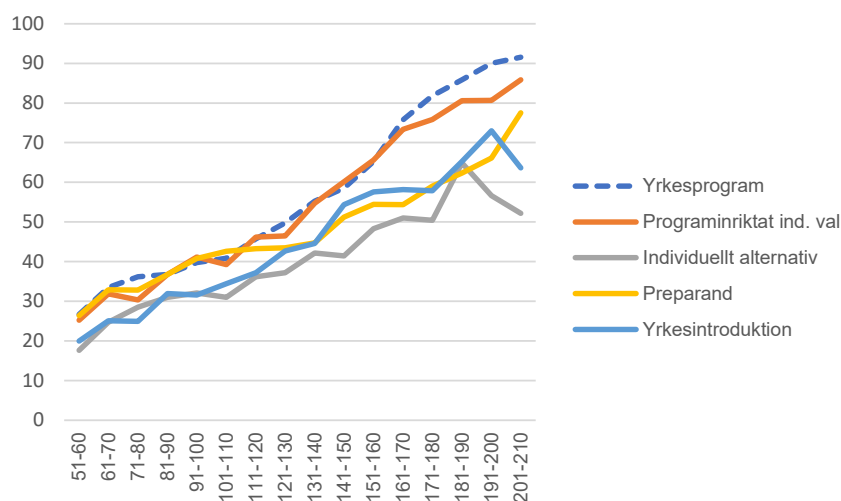

Källa: Utredningens egna beräkningar.

I figur 20.22 inkluderas även de som är nära examen (minst 2 000 gymnasiepoäng). Då tycks det som att en högre andel från programinriktat val än från andra introduktionsprogram har nått examen eller är nära examen vid en given meritvärdesnivå. Elever från programinriktat val ligger ungefär i nivå med elever som påbörjat ett yrkesprogram. En möjlig förklaring skulle kunna vara att elever från programinriktat individuellt val har erbjudits fler gymnasiekurser i och med att de läst med elever på nationellt program.

Figur 20.22 Andel som tar examen eller är nära examen vid olika meritvärden

Elever som påbörjade olika introduktionsprogram
samt yrkesprogram 2012–2016

Källa: Utredningens egna beräkningar.

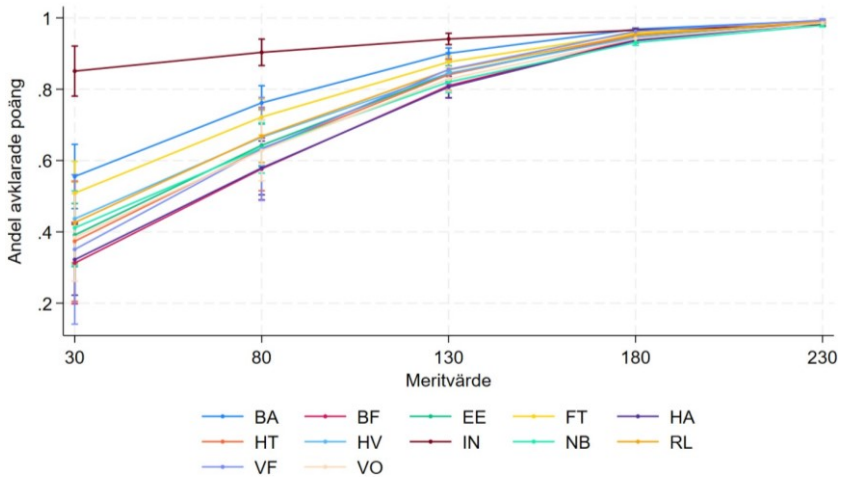
Analys av vad elever sannolikt kan prestera utifrån sina förutsättningar – beräkningar utifrån behöriga elever

Hur stor andel av eleverna på introduktionsprogram har kapacitet att klara av gymnasiala kurser? Det enklaste sättet att undersöka den frågan är att sammanställa hur många poäng som eleverna på introduktionsprogram klarar av. Nackdelen med en sådan analys är att eleverna på introduktionsprogram erbjuds olika mycket yrkesutbildning, och att nivån på deras samlade poängproduktion också kan bero på det lokala utbudet av kurser. En alternativ ansats är att

titta på poängproduktionen hos de behöriga eleverna som har likartade förutsättningar. Det finns både fördelar och nackdelar med en sådan analys. Fördelen är att de behöriga eleverna på nationella programmen erbjudits ett fullt utbud av kurser. Nackdelen är att det är svårt att identifiera vilka elever som har likartade förutsättningar och göra statistiska justeringar. Om två elever har samma meritvärde, men den ena är obehörig med betyg F i svenska och den andra är behörig med betyg F i musik, så kan man ändå tänka sig att den sistnämnda eleven har bättre förutsättningar att klara av gymnasiekurser trots att de kanske i övrigt har samma meritvärde och samma resultat på de nationella proven i grundskolan. Betygsättningen i den svenska skolan är inte likvärdig, och det finns skillnader i relationen mellan nationella prov och betyg även på skolnivå. Trots att man kan göra statistiska justeringar för att öka jämförbarheten så finns det alltså en risk att man överskattar den potential som finns hos eleverna på introduktionsprogram.

Med hjälp av en regressionsmetod som är anpassad för att skatta andelar har andelen godkända programgemensamma kurser vid olika meritvärden analyserats bland behöriga elever. Resultaten från modellen visas i figur 20.23.

Figur 20.23 Andel programgemensamma kurser med godkända betyg på olika program vid olika meritvärden

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Figuren pekar på omfattande skillnader mellan olika program. Dessa skillnader kan bero på flera olika saker. Antingen finns det systematiska skillnader i elevernas motivation, eller så ställer yrkeskurserna på vissa program högre krav på elevernas förkunskaper. Klamrarna i figuren illustrerar den statistiska osäkerheten. Förklaringen till den här osäkerheten är att underlaget endast innehåller ett litet antal behöriga elever som har låga meritvärden. Modellen undersöker andelen betygsatta kurser i de programgemensamma ämnena som resulterat i godkända betyg, och de beräknade andelarna kan alltså inte tolkas som andelen godkända poäng av hela utbildningen på 2 500 poäng. Av erfarenhet vet vi att vissa elever avbryter sin utbildning och inte betygsätts på alla kurser.

Resultaten visar att även elever med lite lägre meritvärden kan förväntas nå godkända betyg på vissa av de programgemensamma kurserna. Även vid meritvärden runt 100 poäng når huvuddelen av eleverna godkända betyg. Analysen av introduktionsprogrammets nuvarande elevsammansättning visar att många av eleverna som i dag går på introduktionsprogram har meritvärden på dessa nivåer (se till exempel figur 20.8). Analyser av de gymnasiegemensamma kurserna visar att man kan förvänta sig att elever med låga meritvärden kommer få ett något sämre utfall på de gymnasiegemensamma kurserna än på de programgemensamma kurserna. Eleverna som i dag definieras som obehöriga skulle i genomsnitt klara av en lägre andel gymnasiekurser än de elever som i dag går på de nationella programmen, men utredningens slutsats är att en större andel av dessa elever skulle kunna tillgodogöra sig yrkesutbildning.

20.2.3 Hur länge studerar eleverna?

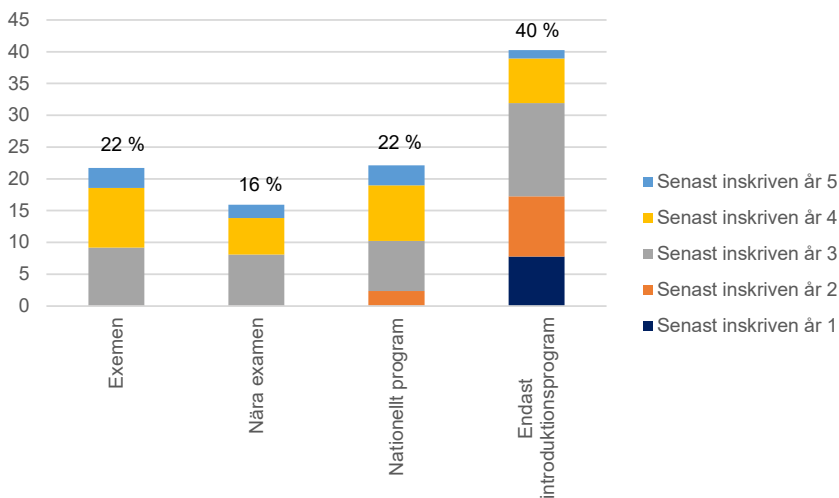
Det kan konstateras att elever som påbörjat ett introduktionsprogram når olika långt. Detta visas även i figur 20.24. Figuren visar hur långt elever som påbörjade ett introduktionsprogram 2012 och 2013 (exklusive språkintröduktion) nådde i sina gymnasiestudier. Det var 22 procent som tog examen och 16 procent var nära examen. Med det avses att de klarade minst 2 000 gymnasiepoäng. De flesta av dessa, men inte alla, har gått över till ett nationellt program. Därutöver var det 22 procent som inte var nära examen men de gick

över till ett nationellt program medan 40 procent under hela sin gymnasietid studerade på ett introduktionsprogram.

Figuren visar också att många elever som påbörjade ett introduktionsprogram var inskrivna 3 år eller mer. Det var 80 procent som var inskrivna minst 3 år och 41 procent som var inskrivna minst 4 år. Det är ingen skillnad mellan kvinnor och män. En del är dock bara inskrivna ett eller två år. Det gäller för 20 procent av dem som påbörjar ett introduktionsprogram. Bland dem som går hela sin gymnasietid på ett introduktionsprogram är det 43 procent som bara varit inskrivna ett eller två år.

Figur 20.24 Procentuell fördelning av elever som påbörjade introduktionsprogram efter uppnådda gymnasiestudier

Elever som påbörjade introduktionsprogram (exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013

Källa: Utredningens egna beräkningar.

20.2.4 En del elever går över till ett högskoleförberedande program

De flesta elever som påbörjar ett introduktionsprogram och som sedan går över till ett nationellt program går över till ett yrkesprogram. En del går dock över till ett högskoleförberedande program. Av dem som påbörjade ett introduktionsprogram (exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013 var det 54 procent som gick

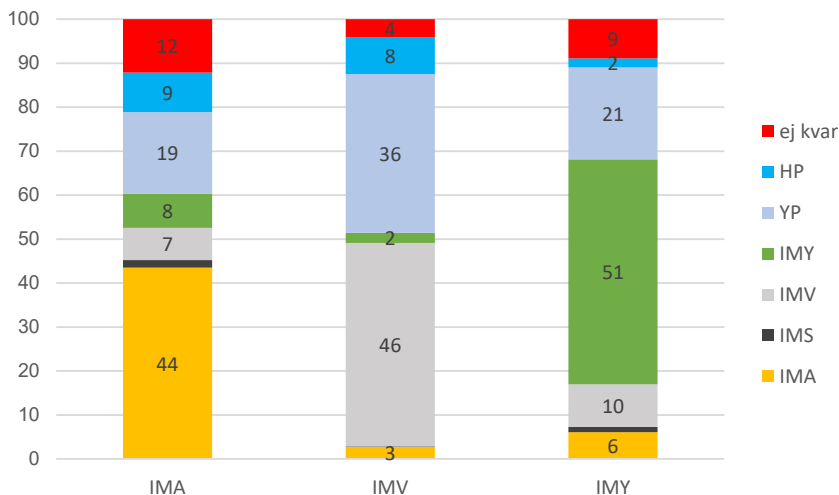
över till ett nationellt program. Av dessa var det 17 procent som gick över till ett högskoleförberedande program medan 83 procent gick över till ett yrkesprogram. Av dem som gick över till ett högskoleförberedande program var det 38 procent som tog examen. Av dem som gick över till ett yrkesprogram var det 43 procent som tog examen. Av alla som påbörjade ett introduktionsprogram var det 3 procent som gick över till ett högskoleförberedande program och tog examen medan 18 procent gick över till ett yrkesprogram och tog examen. Analyser över hur vanligt det är att gå över till ett högskoleförberedande program bland senare nybörjarkohorter har också gjorts. Bland elever som påbörjade ett introduktionsprogram 2015 och 2016 och som gick över till ett nationellt program var det 19 procent som gick över till ett högskoleförberedande program medan 81 procent gick över till ett yrkesprogram.

20.2.5 En del elever stannar på introduktionsprogrammen

Figur 20.25 visar vart eleverna som påbörjar introduktionsprogrammen finns nästföljande år. Uppgifterna avser nybörjare 2019 och var de är inskrivna höstterminen 2020. Bland eleverna som påbörjade individuellt alternativ är det 44 procent som är kvar nästföljande år. Kvarvaron nästföljande år är högst bland dem som påbörjat yrkesintroduktion. Hälften är kvar nästföljande år. Bland eleverna som påbörjade programinriktat val är det 46 procent som är kvar på programmet nästföljande år medan 36 procent har gått över till ett yrkesprogram.

Figur 20.25 Elever som har påbörjat olika introduktionsprogram efter program nästföljande år. Elever som påbörjade gymnasieskolan 2019

Procentuell fördelning

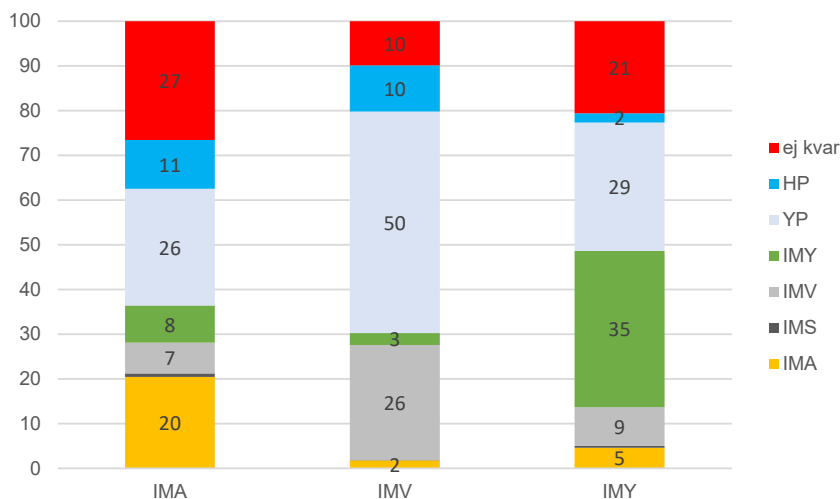

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Figur 20.26 visar var eleverna som påbörjar ett introduktionsprogram återfinns två år efter programstart (år 3). Bland dem som påbörjade individuellt alternativ är det 20 procent som är kvar på programmet medan 37 procent har gått över till ett nationellt program och 16 procent har gått till ett annat introduktionsprogram. Bland dem som påbörjade programinriktat val är det 26 procent som är kvar på programmet medan 60 procent har gått över till ett nationellt program. Bland dem som påbörjade yrkesintroduktion är 35 procent kvar på programmet, 31 procent har gått över till ett nationellt program medan 14 procent har gått över till ett annat introduktionsprogram. Avhoppet är störst bland dem som påbörjade individuellt alternativ (27 procent) och minst bland dem som påbörjade programinriktat val (10 procent).

Figur 20.26 Elever som har påbörjat olika introduktionsprogram efter program år 3. Elever som påbörjade gymnasieskolan 2019

Procentuell fördelning

Källa: Utredningens egna beräkningar.

20.3 Arbetsmarknadsetablering

De allra flesta får arbete eller studerar vidare efter gymnasieskolan. Det gäller även elever som avslutat sina gymnasiestudier på ett introduktionsprogram även om elever som enbart har varit inskrivna på introduktionsprogram oftare tillhör gruppen som varken arbetar eller studerar. Skolverkets uppföljning av arbetsmarknadsetablering och vidare studier visar att elever som avslutar sin gymnasieutbildning på ett introduktionsprogram oftare tillhör gruppen som varken arbetar eller studerar (se figur 20.27). Efter fem år är det drygt var femte som varken arbetar eller studerar. Motsvarande andel bland dem med examen från ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program är 3 procent.

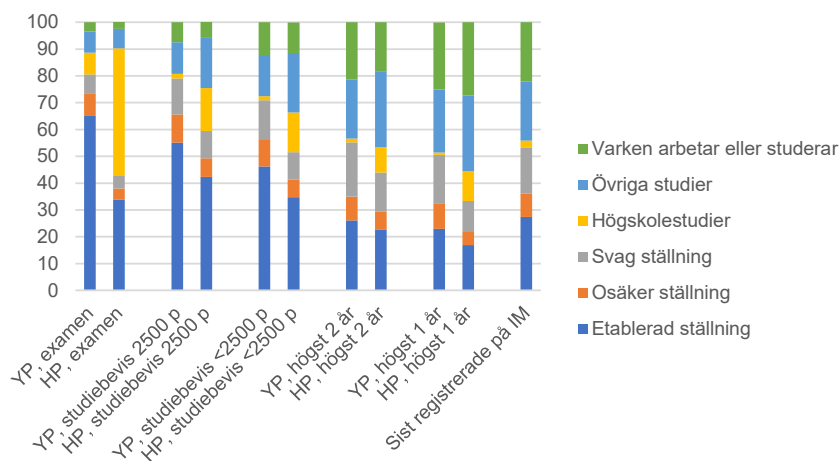
Skolverket har i en fördjupad studie⁸ analyserat eleverna som påbörjade ett introduktionsprogram år 2012 och följt deras gymnasiestudier och sysselsättning efter gymnasieskolan. Efter fem år är 74 procent av eleverna sysselsatta i förvärvsarbete eller fortsatta

⁸ Skolverket (2019). *Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt*. Rapport 2019:484.

studier. De finner att elevernas sysselsättning efter gymnasieskolan främst förklaras av förkunskaper på grundskolan samt om eleverna gjort övergångar till nationellt program. De finner också att program med tydlig yrkesinriktning med större sannolikhet leder till sysselsättning.

Figur 20.27 Etableringsstatus fem år efter avslutade gymnasiestudier

Etableringsstatus 2020 bland elever som avslutade gymnasieskolan 2014/15

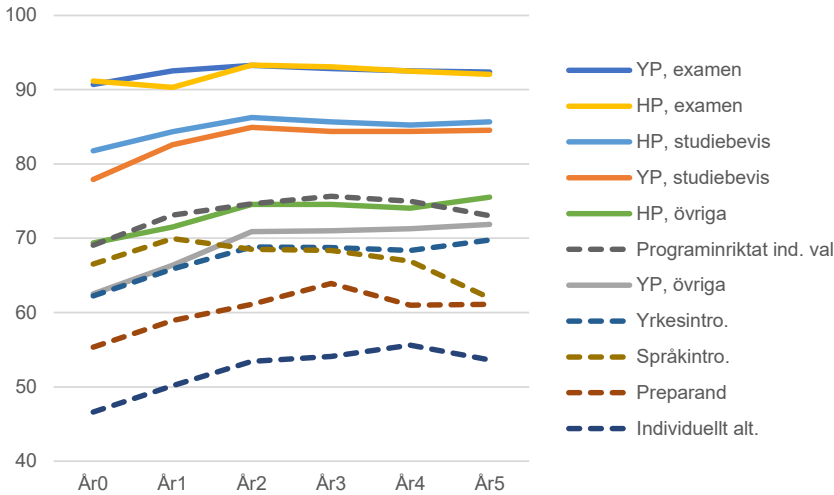

Källa: Skolverket.

Utredningen har också i en analys studerat arbetsmarknads-etablering bland elever som avslutade sina studier på ett introduktionsprogram. I analysen studeras elever som avslutade gymnasieskolan 2015–2017. Deras sysselsättning kan följas mellan tre och fem år och jämförelser görs med elever som har avslutat sina studier (med olika framgång) på nationella program. Figur 20.28 visar andelen som är sysselsatta eller studerande för olika grupper gymnasieelever 1–5 år efter gymnasiestudierna. Andelen sysselsatta eller studerande är högst bland dem med examen på yrkesprogram eller på högskoleförberedande program. Bland elever som avslutade sina gymnasie-studier på introduktionsprogram är andelen högst bland elever som gick programinriktat val medan andelen är lägst bland elever som avslutade sina studier på individuellt alternativ.

Figur 20.28 Andelen sysselsatta eller studerande efter studieresultat, avslutat gymnasieprogram och tid sedan avslutade gymnasiestudier

Elever som avslutade gymnasieskolan 2015–2017

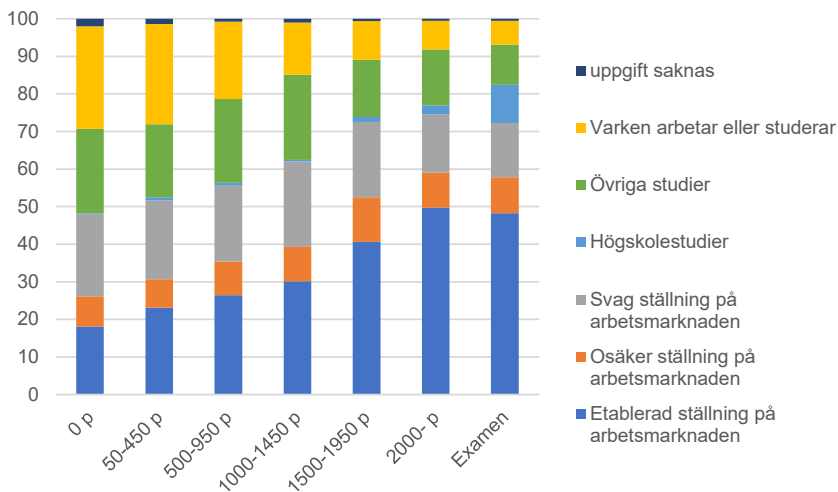
Källa: Utredningens egna beräkningar.

20.3.1 Ju fler poäng desto större chanser på arbetsmarknaden

Utredningen har gjort fördjupade analyser av betydelsen av gymnasieutbildning för arbetsmarknadsetablering. I analysen har elever följts upp som påbörjade ett introduktionsprogram (exklusive språkintröduktion) 2012 och 2013 och tittat på sysselsättning 2019. I figur 20.29 visas sysselsättning efter avklarade gymnasiepoäng bland de elever som det finns information om avklarade poäng för (de med studiebevis och gymnasieintyg). I figuren redovisas även, som jämförelse, sysselsättning bland elever som påbörjat introduktionsprogram och som tagit examen. Figuren visar att det är positivt för sysselsättningen att ha klarat många gymnasiepoäng. Det är dock relativt små skillnader i sysselsättning mellan elever som klarat mellan 1 500 och 1 950 poäng och elever som klarat minst 2 000 poäng och elever som tagit examen. För elever som inte tagit några gymnasiepoäng alls eller klarat mellan 50 och 450 poäng ligger andelen som varken arbetar eller studerar på runt 30 procent. Därtill är det runt 20 procent som har en svag ställning på arbetsmarknaden.

Figur 20.29 Sysselsättning 2019 bland elever som påbörjade introduktionsprogram 2012 och 2013 (exklusive språkintrödn) efter avklarade gymnasiepoäng

Elever som fått studiebevis eller gymnasieintyg samt elever med examen

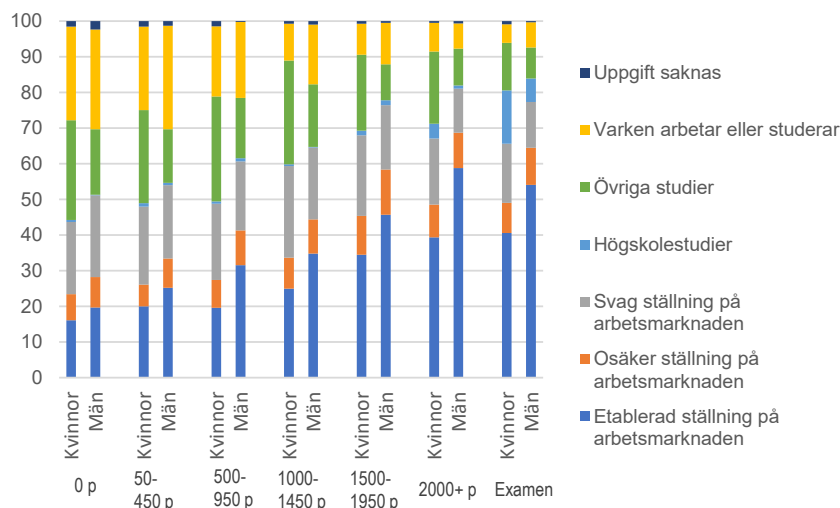

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Figur 20.30 visar sysselsättning 2019 uppdelat på kön. Det finns några skillnader mellan kvinnor och män. Det är en något större andel män som varken arbetar eller studerar bland dem som klarade mindre än 1 500 gymnasiepoäng. Det är generellt en större andel män som är sysselsatta samtidigt som det är fler kvinnor som är i utbildning.

Figur 20.30 Sysselsättning 2019 bland elever som påbörjade introduktionsprogram 2012 och 2013 (exklusive språkintrouktion) efter avklarade gymnasiepoäng

Elever som fått studiebevis eller gymnasieintyg samt examen

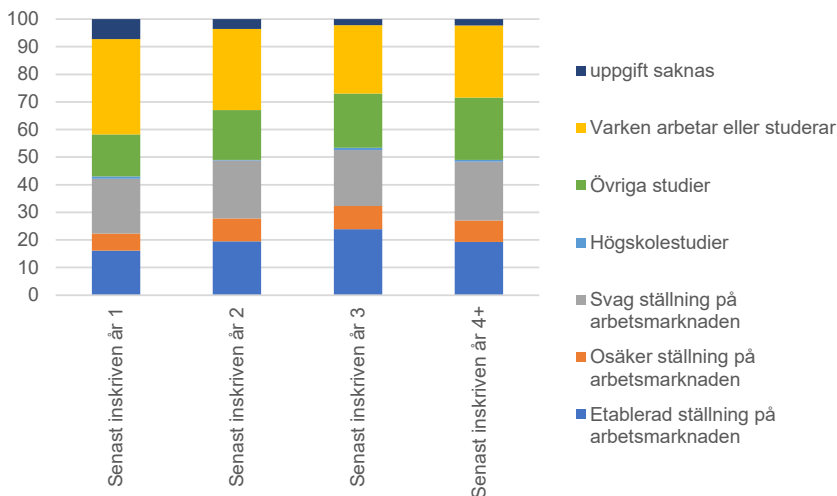

Källa: Utredningens egna beräkningar.

I figur 20.31 visas sysselsättning bland de 35 procent elever som varken fått studiebevis eller gymnasieintyg beroende på när de sist var inskrivna. Figuren visar att andelen som varken arbetar eller studerar är relativt stor i den här gruppen. Det får oss att tro att den här gruppen inte har tagit så många gymnasiepoäng. Gruppen som varken arbetar eller studerar är störst bland dem som endast har varit inskrivna under ett läsår (35 procent). Andelen bland dem som var kvar 3 eller 4+ år uppgick till omkring 25 procent.

Figur 20.31 Sysselsättning 2019 bland elever som påbörjade introduktionsprogram 2012 och 2013 (exklusive språkintröduktion) efter tid i gymnasiestudier

Elever som varken fått examen, studiebevis eller gymnasieintyg

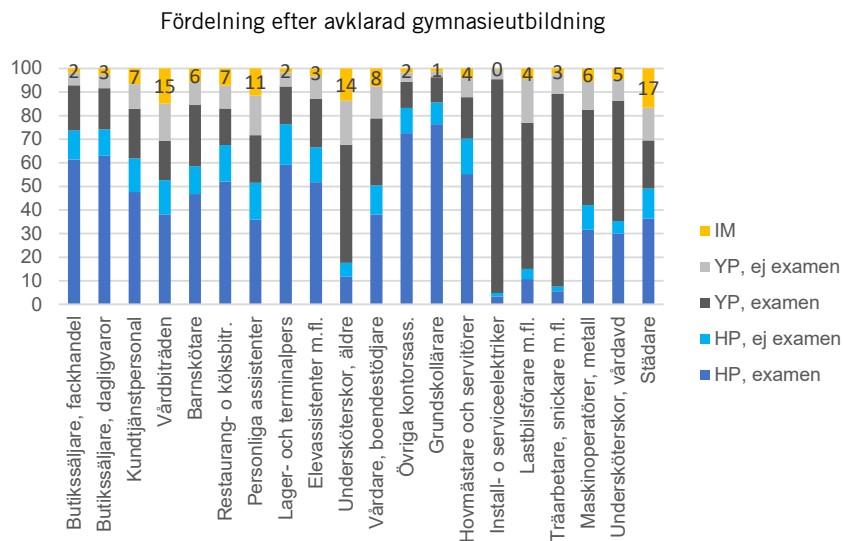
Källa: Utredningens egna beräkningar.

20.3.2 Elever från introduktionsprogrammen arbetar ofta i samma yrken som andra elever från nationella program

Utredningen har tittat på yrken där introduktionsprogramselever ofta anställs. Då analyseras elever som var nybörjare i gymnasieskolan åren 2012 och 2013 och vilka yrken de arbetade i år 2020. Totalt sett utgör de som under hela sin gymnasietid gick på introduktionsprogram drygt 6 procent av de sysselsatta bland 2012 och 2013 års nybörjargymnasister. De arbetar i de flesta av de 20 vanligaste yrkena som de som påbörjade gymnasieskolan åren 2012 och 2013 arbetar inom. I vissa yrken är det dock vanligare att elever som har gått på introduktionsprogram arbetar, såsom vårdbiträde, personliga assistenter och undersköterskor på äldreboende (se figur 20.32).

Figur 20.32 20 vanligaste yrken bland 2012 och 2013 års gymnasienybörjare (exklusive språkinträdning)

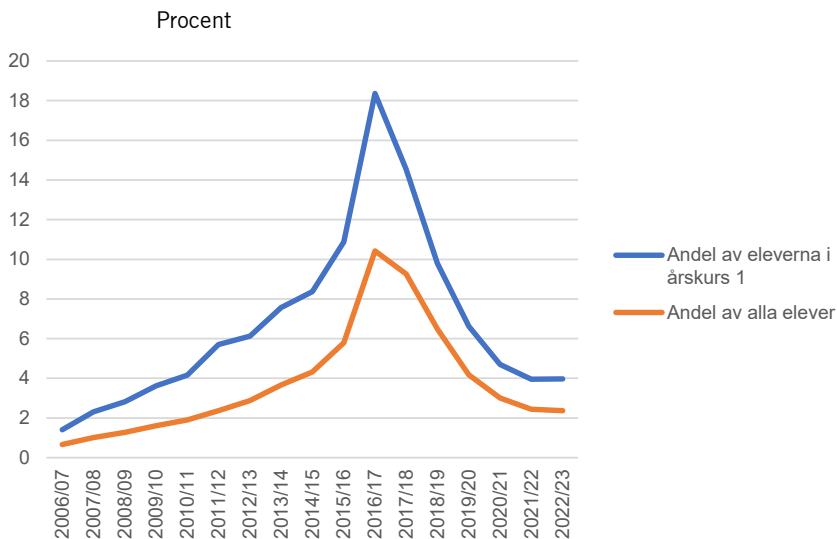

Källa: Utredningens egna beräkningar.

20.4 Språkinträdningseleverna

Språkinträdning vänder sig till nyanlända ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett nationellt program och som behöver utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket för att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Med nyanländ avses elever som har mindre än fyra års skolgång i Sverige.

Antalet elever som går språkinträdning har varierat över tid. När antalet var som störst 2016/17 gick det totalt närmare 36 000 elever på språkinträdning (10 procent av alla elever i gymnasieskolan) varav närmare 26 000 gick i årskurs 1 (18 procent av eleverna i årskurs 1). De senaste två läsåren har antalet elever på språkinträdning varit knappt 8 000 totalt (2 procent av eleverna i gymnasieskolan) och drygt 5 000 i årskurs 1 (4 procent av eleverna i årskurs 1).

Figur 20.33 Andel av eleverna i gymnasieskolan som går språkintröduktion

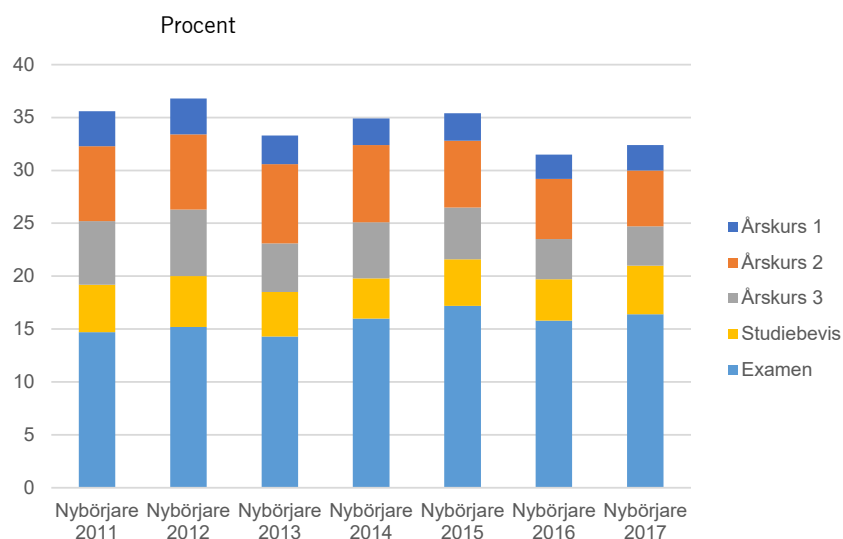
Källa: Skolverket.

Skolverket följer upp elever på språkintröduktion när det gäller till exempel genomströmning, programbyten och avbrott. Uppföljningen sker dock endast för personer med uppgift om personnummer. Många som börjar språkintröduktion saknar personnummer. Exempelvis uppgick enligt elevstatistiken (där även elever utan personnummer ingår) antalet elever skolår 1 läsåret 2016/17 till 25 700, men i uppföljningsstatistiken är det endast 6 200 elever som ses som nybörjare på språkintröduktion detta läsåret. Det betyder att det saknas uppföljning för många elever som påbörjar språkintröduktion. Detta beskrivs också i Skolverkets rapporter som särskilt följer upp eleverna på Språkintröduktion⁹. Där beskrivs också att andelen som saknar personnummer varierar över tid och är större i tider med många elever på språkintröduktion. Inte förrän vid folkbokföring erhålls ett personnummer vilket betyder att elever som fortfarande är asylsökande inte kan följas upp. I och med att andelen som saknar personnummer skiljer år från år behöver jämförelser över tid göras med försiktighet.

⁹ Se till exempel Skolverket (2018) *Uppföljning av språkintröduktion. Beskrivande statistik på nationell nivå och nyanlända elevers övergångar till och från språkintröduktion.*

Enligt Skolverkets genomströmningsstatistik är det mellan 15 och 17 procent av dem som påbörjat språkintröduktion 2011–2017 som tagit examen inom fem år (se figur 20.34). Därutöver är det mellan 4 och 5 procent som har tagit studiebevis motsvarande minst 2 500 poäng. Sedan finns det elever som inte har tagit examen eller studiebevis men som gått över till ett nationellt program och varit inskrivna som högst i årskurs 1, 2 eller 3. Övriga har inte gått över till ett nationellt program utan avslutat sina gymnasiestudier på ett introduktionsprogram (språkintröduktion eller annat introduktionsprogram).

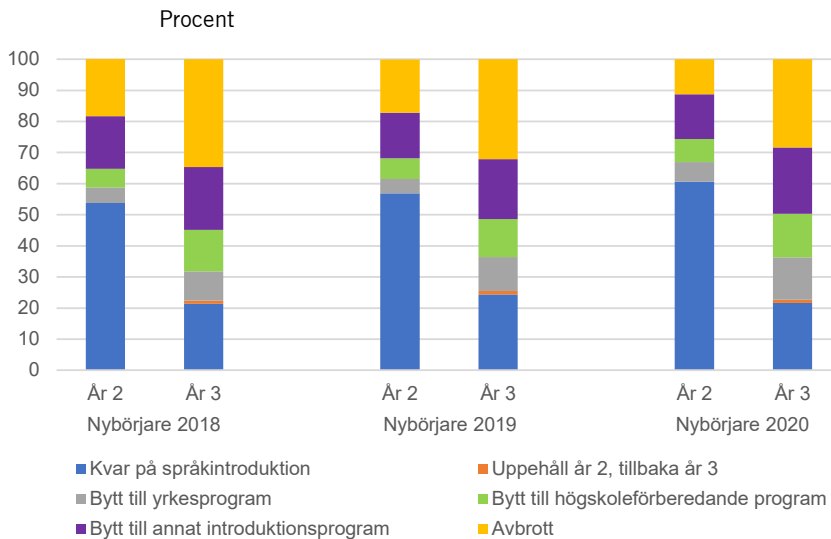
Figur 20.34 Avklarade gymnasiestudier inom fem år bland elever (med personnummer) som börjare språkintröduktion 2011–2017

Källa: Skolverket.

Skolverkets statistik över programbyten och avbrott visar att omkring en femtedel av nybörjarna på språkintröduktion (och som har personnummer) är kvar på språkintröduktion efter tre år (se figur 20.35). Omkring 30 procent är inte kvar i gymnasieskolan medan ungefär en fjärdedel har påbörjat ett nationellt program och en femtedel har gått över till ett annat introduktionsprogram.

Figur 20.35 Studier år 2 och år 3 bland elever som påbörjade språkintröduktion 2018–2020

Källa: Skolverket.

20.4.1 Vad går eleverna på språkintröduktion i mål med?

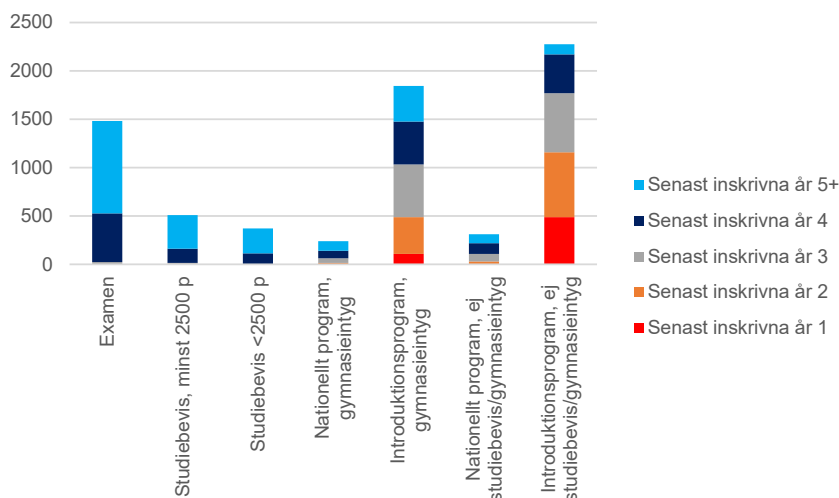
Utredningen har också följt elever som påbörjat språkintröduktion för att se vad de går i mål med. I analysen följs elever som påbörjar språkintröduktion åren 2012 och 2013. För att ses som nybörjare ska de inte ha varit inskrivna i gymnasieskolan något av de två föregående åren. Liksom i Skolverkets statistik avser uppföljningen endast elever med personnummer. Dessa år påbörjade drygt 7 000 elever på språkintröduktion enligt vår definition. Detta kan jämföras med Skolverkets officiella statistik över antalet elever som gick språkintröduktion skolår 1 som uppgick till närmare 16 800. Vårt antal kan också jämföras med det antal elever som Skolverket följer upp som nybörjare i genomströmningsstatistiken (cirka 8 500 elever). Många av eleverna i utredningens uppföljning saknar betyg eller har noll i meritvärde från grundskolan. Det gäller för 70 procent av eleverna, 16 procent har ett meritvärde mellan 1 och 50, 9 procent har ett meritvärde mellan 51 och 100 medan 5 procent har ett meritvärde från grundskolan på över 100.

Det är inte möjligt att skilja elever som är nya på språkinledning från elever som gått på programmet även tidigare år (men saknat personnummer). På grund av detta är det en del av eleverna som klassas som nybörjare i analysen men som egentligen inte är det.

Av de 7 000 eleverna som ingår i vår uppföljning är det 21 procent som tar examen, 13 procent har fått studiebevis, 30 procent har fått gymnasieintyg och 37 procent har varken fått examen, studiebevis eller gymnasieintyg (figur 20.36). En stor del av de sistnämnda har bara varit inskrivna första eller andra läsåret (46 procent). Av dem som har fått examen är det 55 procent som har fått examen från ett yrkesprogram och 45 procent har fått det från ett högskoleförberedande program.

Figur 20.36 Antal elever efter uppnådda gymnasiestudier och senaste år som de var inskrivna i gymnasieskolan

Elever som påbörjade språkinledning 2012 och 2013

Anm. Endast elever med personnummer och som inte tidigare varit inskrivna i gymnasieskolan.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Vid en uppföljning av elever som påbörjade språkinledning 2015 och 2016 (det går att följa upp närmare 14 200 elever) är det betydligt färre som har tagit examen (9 procent), färre har fått studiebevis (4 procent) och gymnasieintyg (25 procent). En betydligt större grupp (62 procent) har varken fått examen, studiebevis eller gymnasie-

intyg. Eleverna som påbörjade språkintröduktion 2015 och 2016 skiljer sig från eleverna som påbörjade språkintröduktion 2012 och 2013. De har sannolikt varit i Sverige kortare tid och kan ha skilda bakgrunder och ålder. Eleverna kan ha mycket varierande förutsättningar för sina studier, vilket inte minst beror på vilken ålder de påbörjar programmet. Att det är så stora skillnader mellan dessa båda olika uppföljare nybörjarkohorter talar för att det är svårt att dra några säkra slutsatser om hur mycket eleverna på språkintröduktion klarar av bara utifrån att följa upp en kohort nybörjare. Skolverkets uppföljning av språkintröduktion¹⁰ visar att åldern vid start av språkintröduktion har stor betydelse för hur man klarar gymnasiet. De som startar vid 16 års ålder har betydligt större sannolikhet att gå över till ett nationellt program medan de som när de är äldre än 17 har väldigt liten sannolikhet. De äldre nybörjareleverna fortsätter ofta sina studier utanför gymnasieskolan. Rapporten visar att framför allt 2016 års nybörjare på språkintröduktion är äldre än tidigare kohorters nybörjare.

20.4.2 Gymnasiepoäng bland eleverna med studiebevis och gymnasieintyg

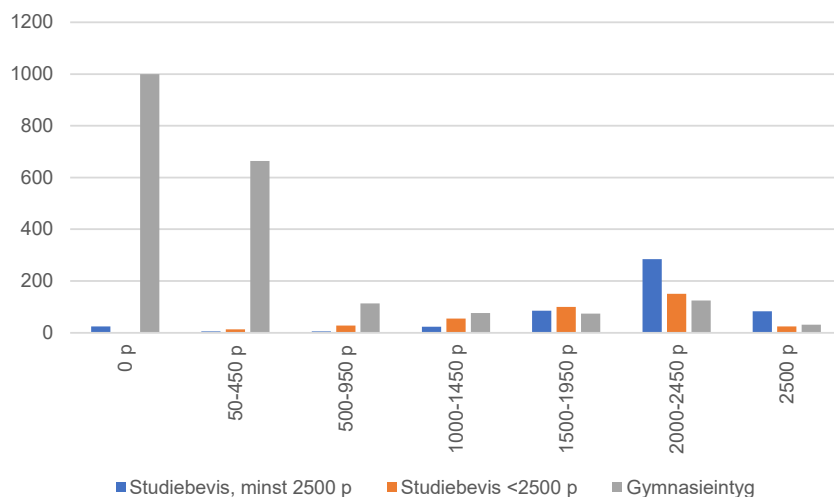
Enligt utredningens uppföljning är det 13 procent (eller närmare 900 elever) som har fått studiebevis medan 30 procent (eller närmare 2 100 elever) har fått gymnasieintyg. Hur många poäng har de tagit i gymnasieskolan? Av samtliga med studiebevis och gymnasieintyg är det 24 procent som är nära examen medan 9 procent har godkända betyg i kurser omfattande mellan 1 500 och 1 950 poäng och 5 procent har godkända kurser i omfattande mellan 1 000 och 1 450 poäng. En relativt stor grupp (28 procent) har relativt lite godkända poäng (50–950 poäng) och många (35 procent) har inte några godkända gymnasiekurser alls. Att inte ha några godkända gymnasiekurser alls gäller för hälften av dem med gymnasieintyg.

---

¹⁰ Skolverket (2017) *Uppföljning av språkintröduktion. Beskrivande statistik på nationell nivå och exempel på hur nyanlända elever kan ges möjlighet att använda sitt modersmål i undervisningen.*

Figur 20.37 Antal elever efter antal avklarade poäng

Elever som påbörjade språkintröduktion 2012 och 2013 och som fick studiebevis eller gymnasieintyg

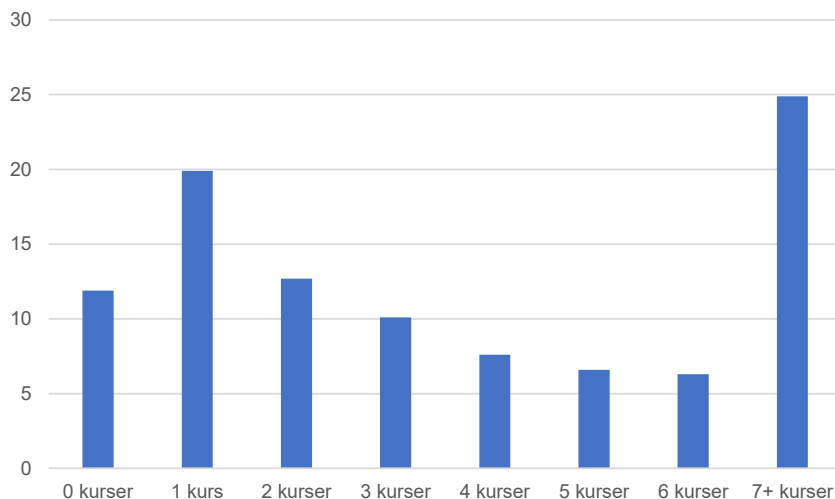

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Av dem med gymnasieintyg och som inte har några godkända gymnasiekurser har en majoritet ändå klarat icke poängsatta kurser (grundskolekurser). Det gäller 88 procent av dem som inte har några godkända gymnasiekurser. Övriga 12 procent har alltså varken några godkända gymnasiekurser eller grundskolekurser. De som inte har några godkända gymnasiekurser men som har godkända grundskolekurser är heterogen. En del har bara en eller två godkända grundskolekurser (en tredjedel) medan en del har många godkända grundskolekurser. En fjärdedel har mer än 7 godkända grundskolekurser.

Figur 20.38 Antal grundskolekurser med godkända betyg

Elever som påbörjade språkintröduktion 2012 och 2013 och avslutade med gymnasieintyg utan att ha några godkända gymnasiekurser

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Det kan vara intressant att se vilka gymnasiekurser som elever med gymnasieintyg fått läsa. De närmare 2 100 eleverna med gymnasieintyg har blivit betygsatta i totalt drygt 8 500 gymnasiekurser. Det allra vanligaste är att man har läst modersmål. Det har en tredjedel av dem med gymnasieintyg gjort. Övriga ämnen har delats in i gymnasiegemensamma ämnen, övriga ämnen och gymnasiearbete. Till gymnasiegemensamma ämnen räknas då alla kurser inom engelska, historia, matematik, religion, svenska, svenska som andraspråk, idrott och hälsa, naturkunskap och samhällskunskap. Det är ungefär en lika stor andel som läst gymnasiegemensamma ämnen som övriga ämnen (närmare 30 procent) medan bara var tionde har blivit betygsatt i gymnasiearbetet.

20.4.3 Många har bara varit inskrivna på språkintröduktion

Figur 20.39 visar det sista program som eleverna varit inskrivna på. Totalt sett är det 41 procent som var inskrivna på ett nationellt program som sista program. Högskoleförberedande program tycks

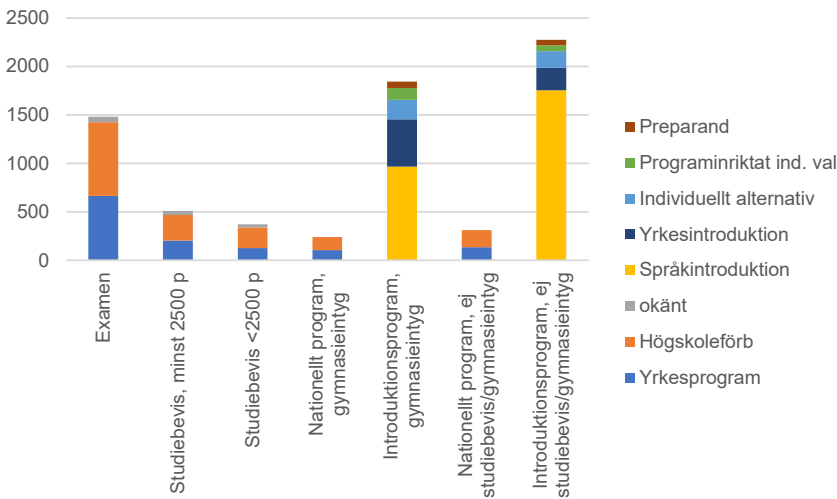

något vanligare bland dem som har gått över till nationellt program (56 procent). Samtidigt visades i avsnitt 20.4.1 att det var vanligare att ha tagit examen från ett yrkesprogram. Det tycks alltså som att det är en större andel som går över till ett yrkesprogram som tar examen än det är bland dem som går över till ett högskoleförberedande program.

Bland dem som inte gått över till ett nationellt program är det vanligast att endast ha varit inskriven på språkintrouktion (två tredjedelar) medan en del har bytt introduktionsprogram. Det vanligaste är att ha bytt till yrkesintroduktion.

Figur 20.39 Sista program eleverna varit inskrivna på

Elever som påbörjade språkintrouktion 2012 och 2013 efter typ av avklarade gymnasiestudier

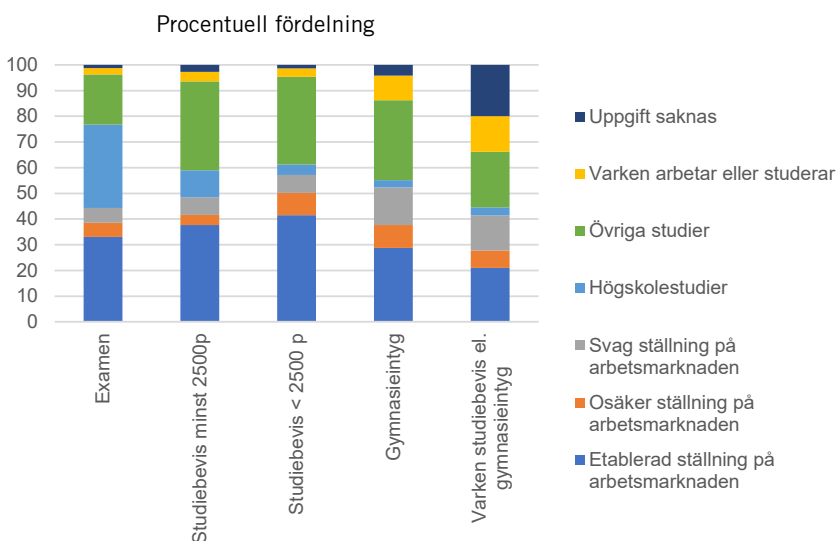
Källa: Utredningens egna beräkningar.

20.4.4 Sysselsättning efter gymnasiestudierna

I figur 20.40 visas sysselsättning år 2019 för elever som påbörjade introduktionsprogram 2012 och 2013 efter avklarade gymnasiestudier. En stor andel av de som påbörjade språkintrouktion och som tog examen på ett nationellt program är antingen etablerade på arbetsmarknaden eller studerar. Det gäller även för dem som tog studiebevis. Våldigt få tillhör gruppen som varken arbetar eller

studerar. Bland dem med gymnasieintyg och bland dem som varken fått studiebevis eller gymnasieintyg är andelen som varken arbetar eller studerar något högre, drygt 10 procent, men andelen är betydligt lägre än för motsvarande grupper som påbörjade ett annat introduktionsprogram. Bland dem är andelen som varken arbetar eller studerar dubbelt så stor. Det är relativt vanligt att de som varken fått studiebevis eller gymnasieintyg tillhör gruppen uppgift saknas. En del av dessa kan ha lämnat Sverige.

Figur 20.40 Sysselsättning 2019 bland elever som påbörjade språkintröduktion 2012 och 2013 efter typ av avklarade gymnasiestudier

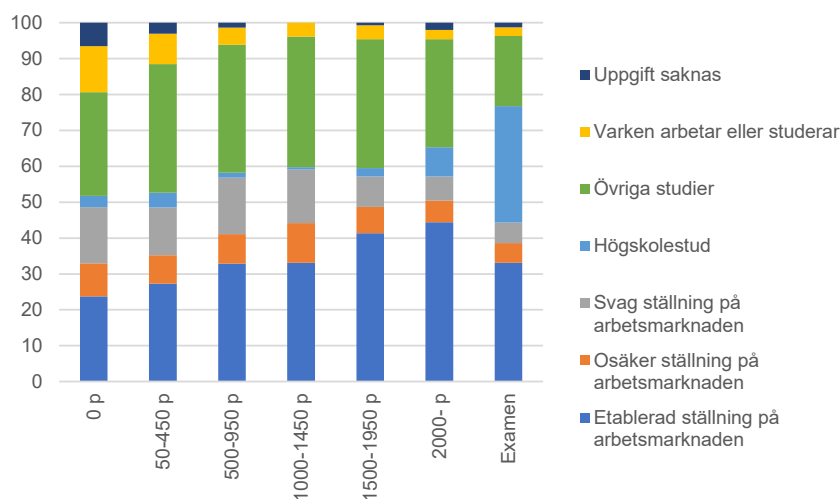
Källa: Utredningens egna beräkningar.

I figur 20.41 visas sysselsättning efter avklarade gymnasiepoäng bland de elever som påbörjade språkintröduktion och som det finns information om avklarade poäng för (de med studiebevis och gymnasieintyg). I figuren redovisas även, som jämförelse, sysselsättning bland elever som påbörjat språkintröduktion och som tagit examen. Figuren visar ett visst positivt samband mellan avklarade gymnasiestudier och sysselsättning. Sambandet är dock inte alls lika starkt som för elever som påbörjar andra introduktionsprogram. Detta talar för att eleverna som påbörjar språkintröduktion är en specifik grupp och som kanske inte helt liknar de elever som påbörjar andra

introduktionsprogram. Samtidigt måste vi ha i åtanke att endast de elever med personnummer följs upp vilket kanske är en selektiv grupp. Gissningsvis är eleverna som inte kommer med i uppföljningen äldre och kommer i så fall i mindre utsträckning att avsluta gymnasiestudierna utan i stället läsa vidare på komvux.

Figur 20.41 Sysselsättning 2019 bland elever som påbörjade språkinträdning 2012 och 2013 efter avklarade gymnasiepoäng

Elever som fått studiebevis eller gymnasieintyg samt examen

Källa: Utredningens egna beräkningar.

21 Högskoleförberedande program

21.1 Elever som klarat ett högskoleförberedande program – vidare studier och arbetsmarknad

Syftet med detta avsnitt är att titta på elever på högskoleförberedande program och deras vidare studier och arbetsmarknadsetablering. Tidigare studier har ofta visat att många elever på högskoleförberedande program inte studerar vidare utan i stället söker sig ut i arbetslivet. Tidigare studier visar också ofta att de som gått ett högskoleförberedande program utan att studera vidare har en sämre löneutveckling än elever som gått yrkesprogram. Utredningen har gjort fördjupade analyser av elever som slutfört ett högskoleförberedande program och deras etablering på arbetsmarknaden. I analysen är det en lite längre uppföljningsperiod än i de flesta andra studier. I analysen följs elever som slutfört ett högskoleförberedande program under 11 år. Eleverna på högskoleförberedande program jämförs med elever på yrkesprogram när det gäller vidare studier, sysselsättning och arbetsinkomst. Syftet är att öka förståelsen för om elever som gått högskoleförberedande program har sämre etableringsmöjligheter än elever på yrkesprogram. I förlängningen är syftet att öka förståelsen för om etableringen skulle gynnas av mer yrkesutbildning på högskoleförberedande program.

I analysen följs elever som slutförde ett nationellt program på gymnasieskolan 2006–2008. I statistiken definieras personer som slutfört ett gymnasieprogram som att de har erhållit slutbetyg. Datamaterialet är hämtat från databasen STATIV.

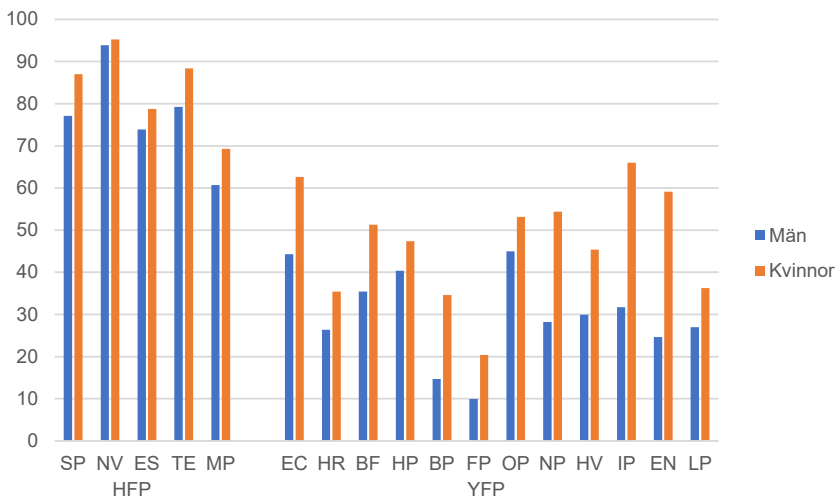
21.1.1 Övergången till högre utbildning

I figur 21.1 visas hur stor andel av eleverna som någon gång under den 11-åriga uppföljningsperioden påbörjat högre studier. Med högre studier avses tekniskt basår, grundläggande högskoleutbildning,

forskarutbildning, yrkeshögskola, studiemedel för utlandsstudier, uppdragsutbildning vid universitet/högskola. Det är betydligt vanligare att ha studerat vidare om man slutfört ett högskoleförberedande program än om man slutfört ett yrkesprogram. Bland män som slutfört ett högskoleförberedande program är det 81 procent som påbörjat högre studier inom 11 år. Motsvarande andel bland kvinnor är 86 procent. Observera att vi studerar elever som slutförde gymnasieskolan åren 2006–2008, då det hette studieförberedande program men vi väljer att kalla dem högskoleförberedande program, samma som det heter i dag. Högst andel som påbörjat högre studier inom 11 år återfinns bland dem som slutfört det naturvetenskapliga programmet. Bland dem är andelen cirka 95 procent både bland män och kvinnor. Det är en relativt stor andel bland dem som slutfört ett yrkesprogram som påbörjat högre studier. Det gäller inte minst kvinnor där andelen som påbörjat högre studier någon gång under 11-årsperioden uppgår till 47 procent. Motsvarande andel bland män är 29 procent.

Figur 21.1 Andelen som påbörjat högre studier inom 11 år efter slutförda gymnasiestudier

Elever som slutfört ett nationellt program i gymnasieskolan 2006–2008

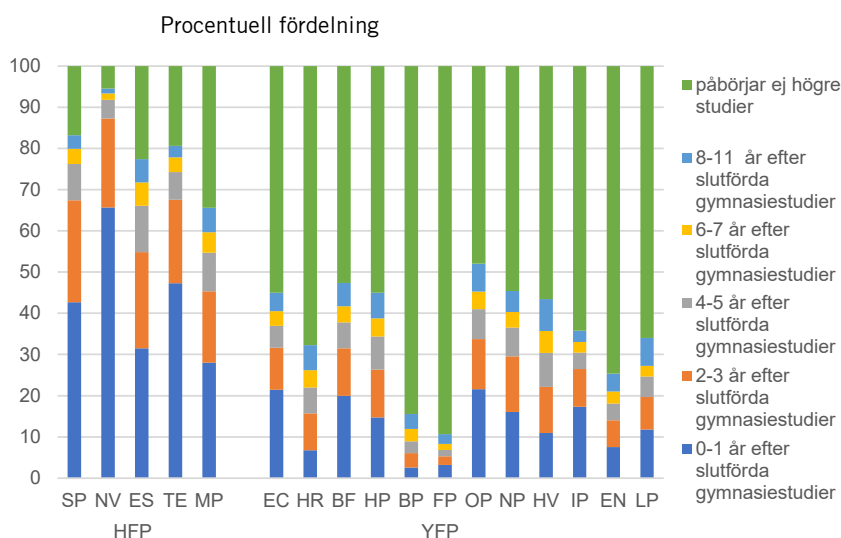

Källa: Utredningens egna beräkningar.

När påbörjas studierna?

En del påbörjar sina studier direkt efter gymnasieskolan medan andra väntar längre. I figur 21.2 visas utöver andelen som har påbörjat vidare studier någon gång under 11-årsperioden även tidpunkten då de högre studierna påbörjades. Många som påbörjar högre studier påbörjar sina studier relativt snabbt efter de avslutade gymnasiestudierna. Av de som slutförde ett naturvetenskapligt program var det 66 procent som påbörjade högre studier samma år eller nästföljande år efter de avslutade gymnasiestudierna. När ytterligare 2–3 år gått är det 87 procent av naturvetarna som påbörjat högre studier. Bland de som avslutat samhällsvetenskapsprogrammet har 43 procent påbörjat högre studier 0–1 år efter avslutade gymnasiestudier och totalt 67 procent när det gått 3 år och totalt 76 procent när det gått 5 år och under hela 11-årsperioden är det 83 procent som påbörjar högre studier någon gång.

Figur 21.2 Tidpunkt efter avslutade gymnasiestudier som högre studier påbörjas. Elever som slutfört ett nationellt program i gymnasieskolan 2006–2008

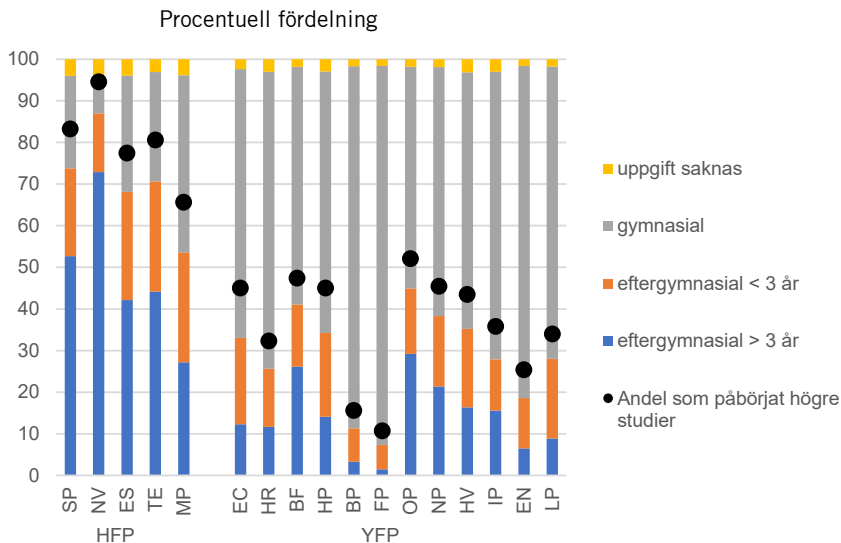
Källa: Utredningens egna beräkningar.

De som påbörjar högre studier tidigare har bättre genomsnittligt betyg än de som påbörjar högre studier senare. Det gäller såväl på de högskoleförberedande programmen som på yrkesprogrammen. De som inte påbörjar högre utbildning alls under 11-årsperioden har lägst genomsnittligt gymnasiebetyg.

Uppnådd utbildning efter 11 år

Det går att få en uppfattning av de högre studiernas omfattning genom att analysera den utbildningsnivå som uppnåtts efter 11 år. Detta visas i figur 21.3 och i samma diagram visas den andel som under 11-årsperioden någon gång påbörjat högre studier (svart prick). Andel som har en eftergymnasial utbildning ligger relativt nära den andel som någon gång har påbörjat högre utbildning. Det betyder att de allra flesta som har påbörjat högre utbildning också har höjt sin utbildningsnivå.

Figur 21.3 Utbildningsnivå 11 år efter slutförda gymnasiestudier samt andel som någon gång under 11-årsperioden påbörjat högre studier. Elever som slutfört ett nationellt program i gymnasieskolan 2006–2008

Källa: Utredningens egna beräkningar.

21.1.2 Arbetsmarknadsetablering

Tidigare studier visar att yrkesprogram ger en bättre arbetsmarknadsetablering än högskoleförberedande program även om etableringen skiljer mycket mellan olika yrkesprogram. Generellt gäller att program som är tydligt kopplade till en yrkeskategori där det finns utbildningsspecifika behov på arbetsmarknaden ger en bättre etablering än program som inte är så tydligt kopplade till särskilda yrken. Merparten av dessa program, med undantag för vård- och omsorgsprogrammet är kopplade till traditionellt mansdominerade yrken. I de tidigare studierna har eleverna ofta inte följts under så lång tid (som 11 år) efter avslutade gymnasiestudier. När man gör sådana långa uppföljningar ser man emellertid att det fortfarande efter 11 år är så att elever från yrkesprogram i något högre utsträckning är sysselsatta jämfört med elever från högskoleförberedande program. Skillnaden för män är 3 procentenheter och för kvinnor 2 procentenheter. Då jämförs endast de som inte har studerat vidare. Här får man dock komma ihåg att gruppen som inte studerat vidare och som avslutat högskoleförberedande program kan vara en selektiv grupp då de allra flesta studerar vidare.

Det har även gjorts analyser om huruvida arbetsinkomsten skiljer för sysselsatta som har gått en högskoleförberedande utbildning och för sysselsatta som gått ett yrkesprogram. Resultaten visar att inkomsten till en början är högre bland sysselsatta med en yrkesutbildning än bland sysselsatta med en högskoleförberedande utbildning. Detta gäller särskilt för män. Efter 11 år har dock sysselsatta män med en högskoleförberedande utbildning inkomstmässigt kommit i kapp sysselsatta män med en yrkesutbildning. Sysselsatta kvinnor med en högskoleförberedande utbildning har snarare en högre inkomst på sikt än sysselsatta kvinnor som gått ett yrkesprogram.

21.2 Elever som inte klarat ett högskoleförberedande program

I förra avsnittet analyserades eleverna på högskoleförberedande program som slutfört sin gymnasieutbildning. Det konstaterades att en stor andel av dessa elever studerar vidare på högskolan inom en 11-årsperiod efter slutförda gymnasiestudier (84 procent). I det här avsnittet analyseras i stället elever som har påbörjat men inte

slutfört ett högskoleförberedande program. Att de inte har slutfört utbildningen betyder att de inte har erhållit slutbetyg. Syftet är att öka förståelsen om dessa elevers arbetsmarknadsetablering skulle gynnas av att få läsa yrkeskurser. I analysen följs elever som påbörjade gymnasieskolan 2004–2006 (då hette det studieförberedande program men vi väljer att kalla dem högskoleförberedande program, samma som det heter i dag). Uppgifter om gymnasieelever kommer från databasen STATIV. Eleverna på högskoleförberedande program och som inte har slutfört sina gymnasiestudier jämförs med elever på yrkesprogram, både de som har och de som inte har slutfört. Vidare studier, sysselsättning och arbetsinkomst jämförs.

Av de som påbörjade ett högskoleförberedande program var det 85 procent som hade slutfört sina gymnasiestudier (82 procent på ett högskoleförberedande program och 3 procent på ett yrkesprogram). Det är således 15 procent av dem som påbörjar ett högskoleförberedande program som inte slutför sina studier. Motsvarande andel bland dem som påbörjade ett yrkesprogram denna period uppgick till 22 procent.

De allra flesta som påbörjade gymnasiestudierna men som inte slutförde studierna var inskrivna minst 3 höstterminer. Det betyder att de flesta inte har hoppat av studierna tidigt, d.v.s. under första eller andra studieåret. Andel tidiga avhopp bland dem som påbörjade ett högskoleförberedande program utan att slutföra uppgick till 13 procent. De flesta som påbörjar ett högskoleförberedande program utan att fullfölja är kvar på samma program under hela gymnasietiden. Men en del, cirka 30 procent, har bytt program¹.

21.2.1 Grundskolebetygen är lägre bland dem som inte slutför

Det kan vara intressant att se hur grundskolebetygen ser ut för dem som har slutfört en gymnasieutbildning och för dem som inte har det. I figur 21.4 visas genomsnittligt meritvärde för elever som har påbörjat olika typer av program som de har eller inte har slutfört. Det är tydligt att det genomsnittliga meritvärdet i grundskolan är högre för dem som har slutfört en utbildning jämfört med dem som inte har det. Värt att notera är emellertid att de som har påbör-

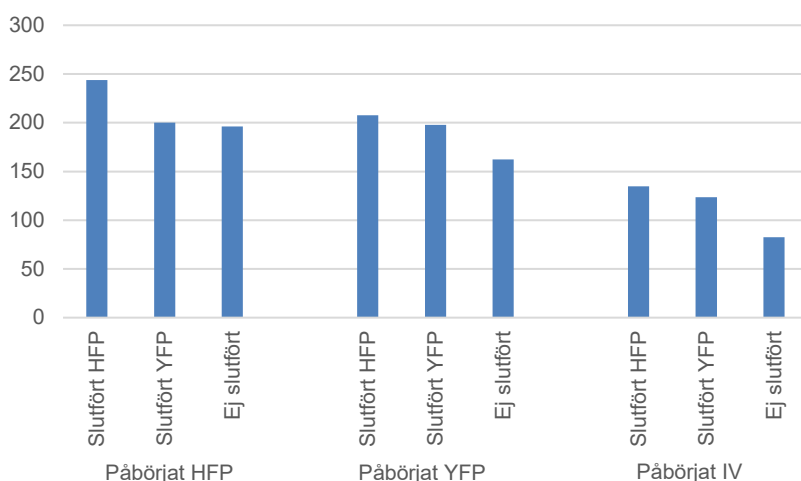
---

¹ Cirka 10 procent har bytt till ett annat högskoleförberedande program, cirka 10 procent har bytt till ett yrkesprogram medan cirka 10 procent har bytt till IV eller okänt program.

jat ett högskoleförberedande program men inte slutfört det, har ungefär samma genomsnittliga betyg som de som har slutfört ett yrkesprogram². Intressant är också att det finns de som påbörjar ett individuellt program och som slutför ett högskoleförberedande eller yrkesprogram trots väldigt låga meritvärden i grundskolan³.

Figur 21.4 Genomsnittligt meritvärde i grundskolan bland gymnasienybörjare på olika typer av program

Elever som påbörjade gymnasieskolan 2004–2006

Källa: Utredningens egna beräkningar.

21.2.2 Vidare studier

Det är många som studerar på komvux bland dem som inte slutför sin gymnasieutbildning. Bland kvinnor som påbörjade en högskoleförberedande utbildning utan att slutföra den var det 64 procent som under en 11-årig uppföljningsperiod efter gymnasiestudierna studerade på komvux någon gång (se figur 21.5). Motsvarande andel bland män var 54 procent. Studier på komvux är också väldigt

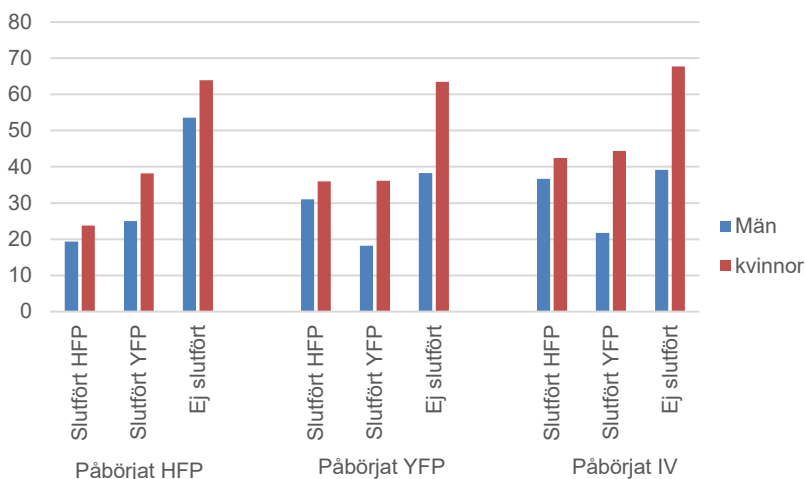
² Vi har även tittat på fördelningen av betyg i tio olika percentiler och kan se att fördelningen av betyg ser ut på ett liknande sätt för de två grupperna (de som har påbörjat högskoleförberedande utan att slutföra och de som har påbörjat ett yrkesprogram och även slutfört ett sådant program).

³ Av dem som påbörjar ett individuellt program och slutför ett högskoleförberedande program är 41 procent utrikes födda. Av dem som påbörjar ett individuellt program och slutför ett yrkesprogram är 17 procent utrikes födda. Av dem som påbörjar ett individuellt program utan att slutföra är 23 procent utrikes födda.

vanligt bland kvinnor som påbörjat ett yrkesprogram eller ett individuellt program utan att slutföra. Bland män med en sådan bakgrund är studier på komvux inte lika vanligt.

Figur 21.5 Andel som påbörjar studier på komvux inom en 11-årsperiod efter gymnasiestudierna

Elever som påbörjade gymnasieskolan 2004–2006

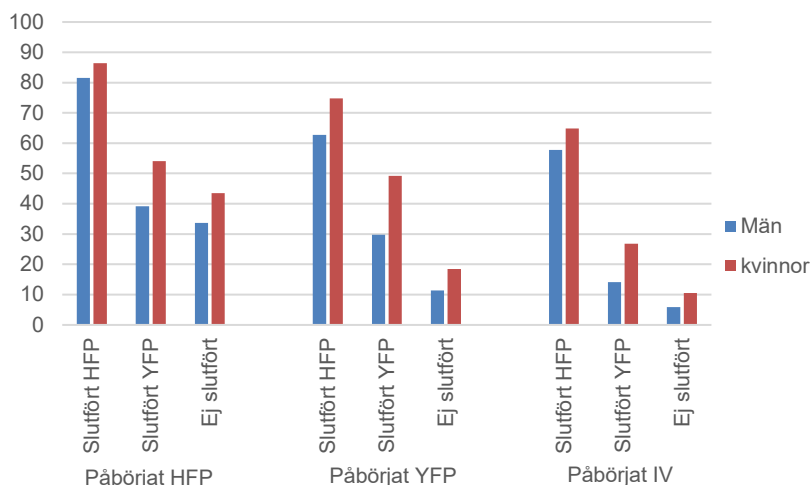
Anm. Som studier på komvux avses även studier på folkhögskola.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Som visats i tidigare analyser går de flesta som slutför ett högskoleförberedande program vidare till högre utbildning (84 procent). Bland de som påbörjade en högskoleförberedande utbildning utan att slutföra den är det 38 procent som går vidare till högre utbildning (34 procent av männen och 43 procent av kvinnorna), se figur 21.6. Med högre utbildning avses tekniskt basår, grundläggande högskoleutbildning, forskarutbildning, yrkeshögskola, studiemedel för utlandsstudier och uppdragsutbildning vid universitet/högskola. Bland de som påbörjade ett yrkesprogram utan att slutföra är det betydligt färre som går vidare till högre utbildning (11 procent av männen och 18 procent av kvinnorna).

Figur 21.6 Andel som påbörjar högre studier inom en 11-årsperiod efter gymnasiestudierna

Elever som påbörjade gymnasieskolan 2004–2006

Anm. Med högre studier avses tekniskt basår, grundläggande högskoleutbildning, forskarutbildning, yrkeshögskola, studiemedel för utlandsstudier, uppdragsutbildning vid universitet/högskola.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

21.2.3 Arbetsmarknadsetablering

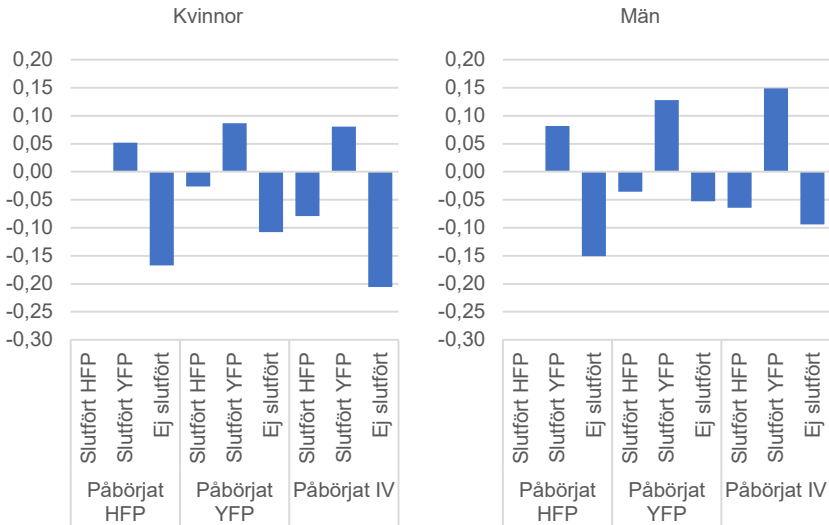
I figur 21.7 visas resultat från regressionsmodeller där benägenheten att vara sysselsatt jämförs för de olika grupperna. Personer utesluts ur analysen när de gått vidare till högre studier. Kontroller görs för individernas grundskolebetyg, tid efter avslutade gymnasiestudier och bakgrund (inrikes och utrikes födda). Individer som både påbörjat och slutfört ett högskoleförberedande program fungerar som referens i modellerna. Separata modeller för kvinnor och män har gjorts eftersom kvinnor och män som går yrkesprogram väljer olika utbildningar. Ett positivt värde betyder att benägenheten att vara sysselsatt är högre än för personer som påbörjat och avslutat ett högskoleförberedande program medan ett negativt värde betyder att benägenheten är lägre.

Resultaten visar att det generellt finns sysselsättningsfördelar av att ha slutfört ett yrkesprogram. Vidare är det (inte helt oväntat) negativt för sysselsättningen att inte ha slutfört något program. Det tycks mer negativt för sysselsättningen att inte ha slutfört ett högskoleförberedande program än det är för dem som inte slutfört

ett yrkesprogram. För män är benägenheten att vara sysselsatt lägst bland dem som påbörjat men inte slutfört ett högskoleförberedande program. För kvinnor är benägenheten att vara sysselsatt i stället lägst för dem som påbörjat ett individuellt program utan att ha slutfört något program.

Figur 21.7 Benägenhet att vara sysselsatt bland olika grupper gymnasieutbildade. Regressionsestimater

Elever som påbörjade gymnasieskolan 2004–2006.
Elever som övergick till högre studier är exkluderade

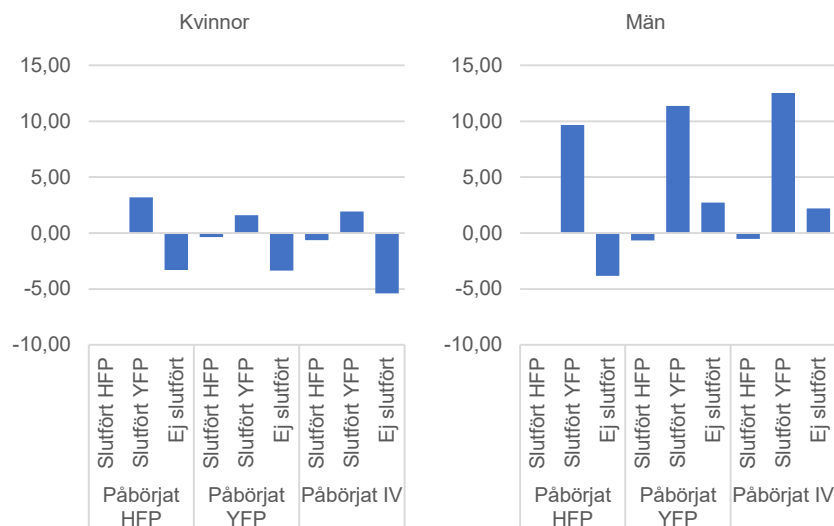
Anm. Regressionerna är utförd med en proc glm i SAS. Påbörjat HFP (högskoleförberedande program) och slutfört HFP är referensgrupp och estimaten för referensgruppen är 0. Regressionsestimaten för övriga grupper visar den genomsnittliga skillnaden i andel sysselsatta jämfört med referensgruppen. Utredningens egna beräkningar.

I figur 21.8 analyseras skillnader i inkomst bland sysselsatta med olika gymnasieutbildning. Inkomsten är beräknad som andel av alla sysselsattas inkomst. Individerna följs tills de (eventuellt) övergår till högre studier. I analysen tas hänsyn till betygen i årskurs nio, bakgrund (inrikes och utrikes födda) och tid sedan avslutade gymnasiestudier. Individerna som både påbörjat och avslutat ett högskoleförberedande program fungerar som referens i analysen. Separata analyser har gjorts för kvinnor och män. När hänsyn tas till dessa faktorer tycks det finnas inkomstfördelar (åtminstone för män) att

ha gått på ett yrkesprogram jämfört med att ha gått på ett högskoleförberedande program. För kvinnor är inkomstfördelarna inte lika tydliga.

Figur 21.8 Skillnader i inkomst bland sysselsatta med olika gymnasieutbildning. Regressionsestimat

Elever som påbörjade gymnasieskolan 2004–2006 och följs tills de övergår till högre studier

Anm. Regressionerna är utförda med proc glm i SAS. Påbörjat HFP (högskoleförberedande program) och slutfört HFP är referensgrupp och estimaten för referensgruppen är 0. Regressionsestimaten för övriga grupper visar den genomsnittliga skillnaden i inkomst jämfört med referensgruppen. Inkomsten mäts som andel av alla sysselsattas inkomst.

Källa: Utredningens beräkningar utifrån databasen STATIV.

21.3 Hur påverkar en övergång från högskoleförberedande program till yrkesprogram examensfrekvens och sysselsättning?

Utredningen ska vid behov föreslå hur elever på högskoleförberedande program som vill arbeta direkt efter gymnasieskolan ska kunna erbjudas yrkesutbildning. Frågan är vilka konsekvenser man kan förvänta sig om fler elever går från högskoleförberedande program till yrkesutbildning. Elever på yrkesprogram har andra utsikter att nå examen och hitta sysselsättning, och om fler elever byter från högskoleförberedande program till yrkesprogram så

borde man kunna förvänta sig effekter på både andelen examine-
rade och andelen sysselsatta.

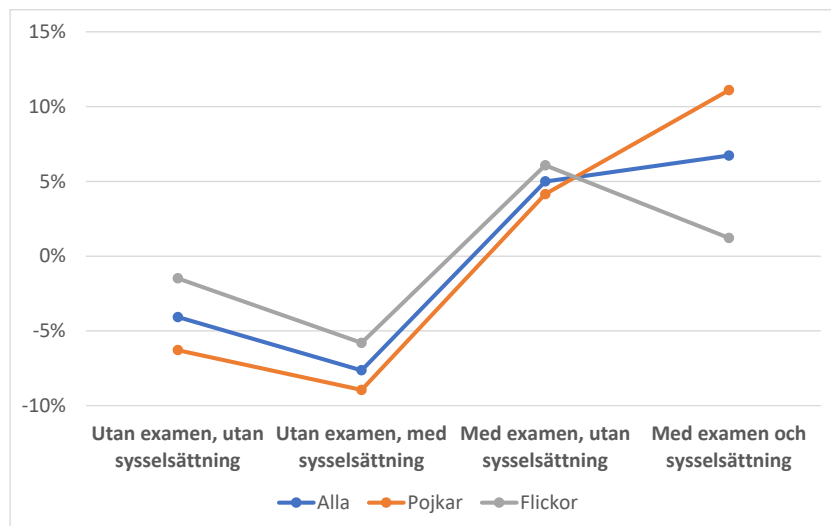
Med hjälp av en statistisk modell har utredningen undersökt hur dessa båda utfall påverkas av en övergång. Analysen är rent deskriptiv, och tar inte hänsyn till de selektionseffekter som kan tänkas påverka elevernas val av program. I modellen ses man som sysselsatt om man har en god arbetsmarknadsetablering eller om man har bedrivit studier efter avslutat utbildning i gymnasieskolan. Modellen har sedan undersökt hur elevens meritvärde och programtyp påverkar sannolikheten för examen och sysselsättning. Den valda modellen tar hänsyn till att de här båda processerna (först att ta examen och sedan att hitta sysselsättning) inte kan anses vara oberoende.

Sammantaget finns det fyra möjliga utfall för en elev: saknar examen och sysselsättning (en sysselsatt har alltså en god arbetsmarknadsetablering eller bedriver studier), saknar examen men är sysselsatt, har examen men saknar sysselsättning och har både examen och sysselsättning. Modellen justerar för att elevens grundskoleresultat och val av program påverkar både utsikterna att nå examen och hitta sysselsättning. I den första versionen av modellen grupperas programmen i de grova kategorierna yrkesprogram och högskoleförberedande program. Effekten i figur 21.9 skattas bara för de elever som saknar examen, som kan antas vara den grupp som är mest intresserad av att byta utbildningsinriktning.

Figur 21.9 visar den genomsnittliga effekten av att elever som saknar examen går från högskoleförberedande program till yrkesprogram. Analysen visar på stora skillnader kopplade till kön, vilket motiverar en särredovisning av resultaten för pojkar och flickor.

Figur 21.9 Genomsnittseffekt av en övergång från högskoleförberedande program till yrkesprogram för elever som saknar examen

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Figur 21.9 visar att den enskilt största förväntade effekten av en övergång från högskoleförberedande till yrkesprogram är en ökning av det positiva utfallet ”Med examen och sysselsättning”. De båda utfallen som innehåller en avklarad examen ökar för både pojkar och flickor, vilket avspeglar den högre examensfrekvensen på yrkesprogrammen vid en given nivå på grundskolebetyget. En annan fördel är en minskning av andelen elever som saknar både examen och sysselsättning med ungefär 5 procentenheter. Den genomsnittliga effekten av en övergång från högskoleförberedande program till ett yrkesprogram är alltså en högre examensfrekvens och en högre sysselsättning.

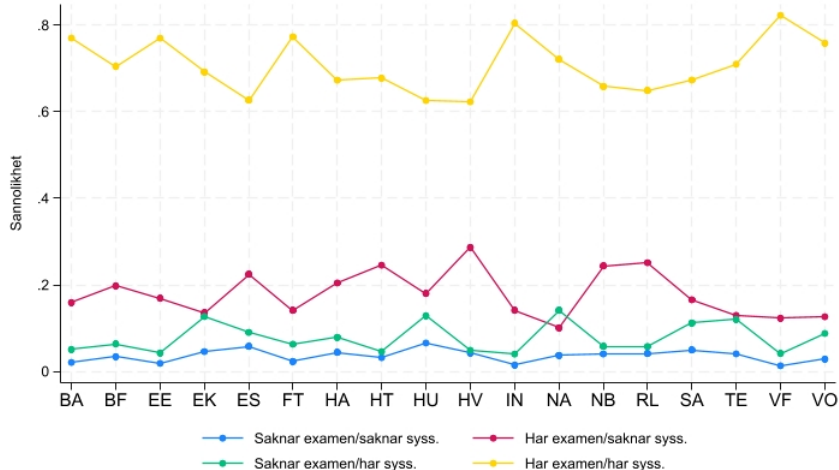
Figuren visar emellertid också betydande skillnader mellan pojkar och flickor. Effekterna av övergången från högskoleförberedande program till yrkesprogram är mer fördelaktig för pojkar än för flickor. Bland flickorna sker störst ökning bland dem som har en examen men saknar sysselsättning. Förklaringen är att flickor på högskoleförberedande program studerar i högre utsträckning, och att de yrkesprogram som domineras av flickor genererar en sämre arbetsmarknadsanpassning. Sammantaget betyder det att utfallet blir

relativt sett sämre för flickor, även om den totala andelen flickor som förväntas sakna både examen och sysselsättning också minskar.

Generellt kommer övergångar från högskoleförberedande program till yrkesprogram att ge positiva effekter på andelen med examen och senare etablering. Samtidigt finns det stora skillnader mellan programmen. Det förväntade utfallet av en övergång från högskoleförberedande till yrkesprogram beror på vilket program eleven lämnar, vilket yrkesprogram man väljer, och vilka förutsättningar som eleven tar med sig från grundskolan. Om man anpassar modellen för att även undersöka programnivån ser man betydande differenser mellan de olika programmen.

I figur 21.10 redovisas skillnaderna mellan programmen i andelen som har examen och sysselsättning, andelen elever som saknar examen men är sysselsatta, andelen elever som har examen men saknar sysselsättning och andelen elever som har både examen och sysselsättning. Hur eleverna fördelas över de här olika tillstånden beror delvis på deras grundskoleresultat. Figuren visar de skattade andelarna i de olika tillstånden vid ett meritvärde på 230 poäng. Undersöker man elever med lägre betyg så hittar man en högre andel elever som saknar examen och sysselsättning. Bland eleverna med höga betyg från grundskolan är det relativt sett bättre utfall på de högskoleförberedande programmen.

Figur 21.10 Den förväntade andelen elever i olika tillstånd vid ett meritvärde på 230 poäng uppdelat efter program

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Figuren visar att andelen elever med både examen och sysselsättning varierar med nästan 20 procentenheter. Vid betygsnivån 230 poäng är det i allmänhet fler elever som har examen och saknar sysselsättning än vad det är elever som saknar både examen och sysselsättning. Bilden visar också att andelen elever som saknar examen och är sysselsatta är högre än andelen som saknar både examen och sysselsättning. Den högsta andelen elever med både examen och sysselsättning är det bland elever på yrkesprogrammen, men det finns också flera exempel på yrkesprogram där många elever har examen men saknar sysselsättning, exempelvis Hantverk (HV) och Hotell och turism (HT).

Även om den generella bilden visar på positiva effekter av en förskjutning från högskoleförberedande till yrkesprogram så finns det undantag. Om exempelvis en elev med ett meritvärde på 200 poäng lämnar Samhällsvetenskapsprogrammet (SA) och går till Hantverksprogrammet (HV) ökar sannolikheten för en examen, men totalt sett så minskar sannolikheten för att eleven ska ha både examen och vara sysselsatt. Figur 21.10 ger också en förklaring till de betydande skillnaderna mellan könen. Nästan alla yrkesprogram som är vanliga bland pojkar redovisar höga andelar elever med både examen och sysselsättning, men flera av de yrkesprogram som är vanliga bland flickor, till exempel Naturbruk (NB), Hotell och turism (HT) och Hantverk (HV), resulterar i ett betydligt sämre arbetsmarknadsutfall.

22 Målgruppen för de nya 1 900-poängsutbildningarna

I detta kapitel görs försök att identifiera den målgrupp som kan tänkas bli aktuella för de nya yrkesutbildningarna. I avsnitt 22.1 analyseras eleverna på de nya yrkesutbildningarna utifrån program. I avsnitt 22.2 presenteras målgruppsberäkningar som visar hur stor elevgruppen totalt sett kan komma att bli på de nya 1 900-poängsutbildningarna.

22.1 Målgruppsberäkningar som fördelar eleverna på olika program

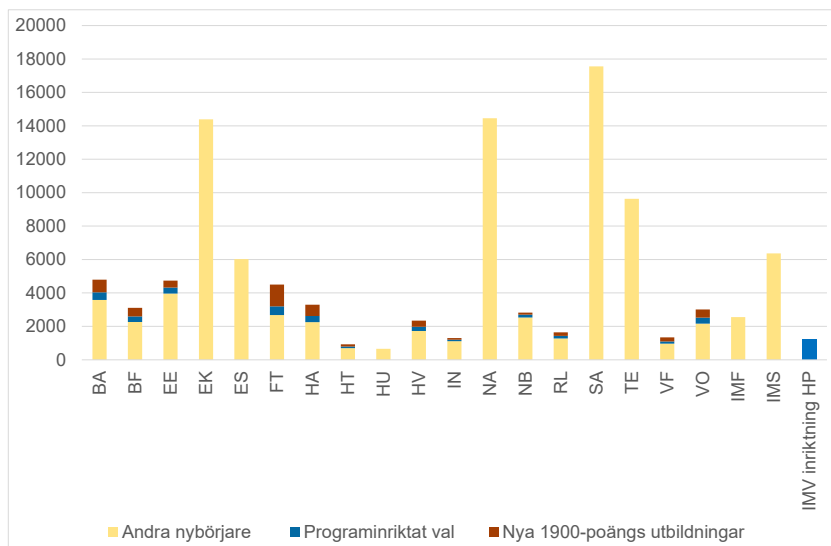
Utredningen har gjort försök att identifiera den målgrupp som kan tänkas bli aktuella för de nya yrkesutbildningarna. Utbildningarna är nya till form och innehåll, och det är ofrånkomligt att beräkningarna bygger på antaganden som är svåra att belägga eller pröva. Nya elevgrupper, som i dag saknar möjlighet att påbörja ett nationellt yrkesprogram, kommer att erbjudas yrkesutbildning. På individnivå är det omöjligt att veta vilka förmågor dessa elever har med sig, och det kan inte uteslutas att möjligheten att läsa yrkesutbildning kan ha en positiv inverkan på deras motivation. Utbildningarnas utformning är också ny. Även om den aktuella målgruppen skulle ha svårt att klara av studietakten på de nuvarande yrkesprogrammen, så är det fullt möjligt att de skulle kunna nå längre om de fick studera i en lägre takt.

Utredningen har mött anställda som jobbar med elever på introduktionsprogram, och deras bedömning har varit att vissa elever även fortsättningsvis måste erbjudas ett individuellt alternativ. En annan grupp elever som i dag saknar behörighet till nationella program är de elever som går på språkinträdning. Språkinträdning

är till för ungdomar som nyss har kommit till Sverige. Utbildningen har fokus på svenska språket för att eleven ska kunna gå vidare till något annat program i gymnasieskolan. Avsaknaden av behörighet i de här fallen beror i hög grad på individens invandringsålder snarare än på tidigare skolprestationer, och utredningen gör bedömningen att de här eleverna bör ha kvar möjligheten att gå på språkinträdning.

Med hjälp av en statistisk modell har utredningen gjort en enkel målgruppsberäkning som fördelar eleverna över olika program. De data som används avser de elever som lämnade gymnasieskolan år 2019. Beräkningen tar hänsyn till betygsnivåer, och också andra faktorer som påverkar elevernas programval, till exempel kön, föräldrarnas utbildningsnivå och yrke. Om till exempel en förälder har ett yrke inom lantbruk, trädgård, skogsbruk och fiske så är det mera sannolikt att eleven söker sig till naturbruksprogrammet.

Figur 22.1 Fördelningen över olika program i årskurs ett efter en reform med nya yrkesutbildningar

Källa: Utredningens egna beräkningar.

I figur 22.1 visas hur antalet nybörjare på olika program påverkas av de nya utbildningarna. Gruppen som går på de nya utbildningarna utgör inget fullständigt nettotillskott på yrkesprogrammen eftersom en del av dem även i dagens system går vidare till nationella

program efter något eller några år på introduktionsprogram. Skillnaden med de nya utbildningarna är att de här eleverna går in i yrkesutbildning redan dag ett. Figuren nedan visar hur fördelningen av elever skulle kunna förändras.

Den övergripande programstrukturen inom gymnasieskolan förändras inte radikalt i figur 22.1, men flera yrkesprogram får sannolikt ett tillskott av elever. Den del av målgruppen som har bäst förutsättningar antas påbörja programinriktat val, och ungefär 2 000 elever får påbörja utbildning på IMF.

Lokalt kan målgruppen bli större. I vissa kommuner kan drygt 15 procent av eleverna antas tillhöra målgruppen för de nya yrkesutbildningarna. De kommuner som har en stor andel elever i den tänkta målgruppen förenas av att de har relativt sett många obehöriga elever, och att endast ett fåtal av dessa går på språkintrouktion. Målet med utredningens förslag är att fler elever ska få möjlighet att läsa en yrkesutbildning, och figur 22.1 visar en högre andel elever på yrkesprogram. Det totala antalet nybörjare på yrkesprogram ligger dock inte högre än vad det gjorde vid tiden innan Gy11, då yrkesprogrammen attraherade fler elever än i dag. Den ökande efterfrågan på yrkesutbildning som följer på våra förslag kommer alltså inte på nationell nivå överstiga den mängd yrkesutbildning som tidigare har erbjudits.

22.2 Målgruppsberäkningar över det totala antalet elever på de nya 1 900-poängsutbildningarna

Utredningen har även gjort beräkningar som visar hur stor elevgruppen totalt sett kan komma bli på de nya 1 900-poängsutbildningarna. I dessa beräkningar görs förutom antaganden om vilka nybörjarelever som skulle kunna tänkas tillhöra målgruppen för de nya yrkesutbildningarna även antaganden om övergångar från andra utbildningar och antaganden om kvarvaro i årskurs 2 och 3. Antagandena görs utifrån den grupp gymnasienybörjare som påbörjade gymnasieskolan 2017. Antagandena jämförs sedan med det faktiska utfallet för 2017 års nybörjarkohort som det är möjligt att följa under fem år och på så vis under hela deras gymnasietid.

22.2.1 Hur fördelas nybörjare i ett nytt system?

I detta avsnitt uppskattas i ett räkneexempel hur nybörjare i gymnasieskolan skulle fördelas på olika program i det nya gymnasiesystemet. I räkneexemplet utgår vi från 2017 års nybörjarkohort och antar hur de skulle fördela sig i det nya gymnasiesystemet. För att räknas som nybörjare ska de påbörja årskurs 1 2017 och inte ha varit inskrivna i gymnasieskolan något av de två tidigare åren. I räkneexemplet görs följande antaganden:

- I och med att behörighetskraven för yrkesprogram som omfattar 2 700 och 2 800 poäng föreslås höjas till 12 ämnen så antas elever som i dag är behöriga med ett meritvärde från grundskolan på 120 eller lägre i stället påbörja introduktionsprogrammet (IMV). Övriga behöriga elever antas påbörja högskoleförberedande utbildningar eller yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng i samma utsträckning som 2017 års nybörjarkohort.
- I och med att behörighetskraven till 1 900-poängsutbildningarna föreslås vara 3 godkända betyg, antas obehöriga elever med meritvärde från grundskolan med lägre än 30 gå på det nya introduktionsprogrammet individuellt förberedelseprogram (IMF).
- I och med att behörighetskraven till introduktionsprogrammen programinriktat val (IMV) föreslås höjas¹ så antas obehöriga med meritvärde från grundskolan med högre än 140 poäng påbörja IMV. De med lägre meritvärde än så antas påbörja yrkesprogram omfattande 1 900 poäng². I antagandet om IMV ingår också antagande om att alla elever som är behöriga till IMV också kommer att gå på programmet³.
- De som påbörjar de nya yrkesutbildningarna antas fördelas på program såsom elever som i årskurs 1 på IMV (läsåret 2021/22) fördelades på yrkesprogram.

---

¹ Utredningen föreslår att behörighetskravet till IMV ska höjas från sex till tio godkända betyg för elever som saknar godkänt betyg i engelska eller matematik. Vidare föreslår utredningen att det ska vara åtta godkända betyg för elever som har godkända betyg i svenska som andraspråk, engelska och matematik.

² Det finns elever med meritvärde lägre än 140 som kommer att vara behöriga till nya IMV. Då elever som är behöriga till IMV också föreslås kunna välja ett yrkesprogram omfattande 1 900 poäng så görs detta antagande eftersom vissa elever som är behöriga till IMV i stället kommer att välja ett yrkesprogram omfattande 1 900 poäng.

³ I dagens gymnasiesystem är det en hel del elever som är behöriga till IMV som i stället går på andra introduktionsprogram.

- Elever antas påbörja språkintröduktion på samma sätt som 2017 års nybörjarkohort.

Totalt sett fanns det närmare 108 000 nybörjare i gymnasieskolan år 2017. Dessa fördelade sig på program enligt nedanstående tabell. I ett nytt gymnasiesystem antas cirka 5 400 påbörja en 1 900-poängsutbildning och närmare 3 900 antas påbörja programinriktat val. Vidare antas cirka 2 400 påbörja individuellt förberedelseprogram (IMF). Cirka 26 000 antas påbörja ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng (i sitt grundupplägg).

Tabell 22.1 Antalet nybörjarelever per program i dagens gymnasiesystem och i ett nytt gymnasiesystem

	2017 års nybörjarkohort. Dagens system		2017 års nybörjarkohort. Ett nytt gymnasiesystem	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Högskoleförberedande program	63 773	59,2	63 773	59,2
Yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng	26 767	24,8	25 740	23,9
Programinriktat val (IMV)	2 524	2,3	3 860	3,6
Yrkesprogram omfattande 1 900 poäng			5 396	5,0
Individuellt förberedelseprogram (IMF)			2 365	2,2
Språkintröduktion	6 662	6,2	6 662	6,2
Individuellt alternativ	4 375	4,1		
Preparand	1 461	1,4		
Yrkesintröduktion	2 234	2,1		
Summa	107 796	100,0	107 796	100,0

Källa: Utredningens egna beräkningar.

Antalet elever som uppskattas vara målgrupp för de nya yrkesutbildningarna skiljer mycket mellan olika län och olika skolkommuner. I Stockholms län uppskattas antalet nybörjare till drygt 800, i Västra Götalands län till drygt 1 000 och i Skåne län till drygt 700. I andra län, till exempel Jämtland, uppskattas antalet nybörjare till 1 900-poängsprogrammen till mindre än 100.

22.2.2 Hur fördelas elever totalt sett i ett nytt system?

I detta avsnitt uppskattas i det fortsatta räkneexemplet hur nybörjare i gymnasieskolan totalt skulle fördelas på olika program i ett nytt gymnasiesystem. Vi utgår från 2017 års nybörjarkohort och

analyserar hur de går mellan program, hur de hoppar av gymnasieskolan och hur lång tid de är kvar i gymnasieskolan. Utifrån dessa analyser görs följande antaganden i vårt grundläggande räkneexempel:

- Elever antas hoppa av från gymnasieskolan i samma utsträckning som nybörjarkohorten 2017.
- Elever som i det nya systemet påbörjar ett högskoleförberedande program eller nationellt yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng antas i det nya systemet stanna kvar eller byta program⁴ på samma sätt som nybörjarkohorten 2017 (med motsvarande meritvärden).
- Elever som påbörjar språkinträdning antas byta program och stanna på språkinträdning i samma utsträckning i det nya systemet som nybörjarkohorten 2017 (som påbörjade språkinträdning). I det nya systemet antas de byta till yrkesprogram omfattande 1 900 poäng i stället för till yrkesintroduktion.
- Elever som påbörjar individuellt förberedelseprogram (IMF) antas byta program och vara kvar i samma utsträckning som nybörjarkohorten 2017 (som var obehöriga och hade meritvärden lägre än 30 poäng). De antas dock i stället för att byta till IMV, IMY eller till yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng byta till ett yrkesprogram omfattande 1 900 poäng.
- Elever som påbörjar yrkesprogram omfattande 1 900 poäng antas stanna på dessa program⁵.
- Elever som påbörjar IMV antas gå över till högskoleförberedande program och yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng i samma utsträckning i det nya systemet som nybörjarkohorten 2017 (som var obehöriga och hade meritvärden högre än 140 poäng). Övriga antas stanna på IMV⁶.

I nedanstående tabell visas hur elever totalt sett fördelar sig på program. Antalen avser nybörjarkohorten 2017 och summan av deras år i gymnasieskolan, både det verkliga utfallet (dagens system) och hur utfallet skulle bli i det nya systemet enligt ovanstående antag-

---

⁴ I det nya systemet antas de byta till yrkesprogram 1 900 poäng i stället för IMV eller IMY.

⁵ De antas dock kunna byta program till IMS.

⁶ De antas dock kunna byta program till IMS.

anden. I det nya systemet är det totalt sett fler som är inskrivna på en gymnasieutbildning med yrkesinriktning.

Tabell 22.2 Antal elever totalt sett i per program i dagens gymnasiesystem och i ett nytt gymnasiesystem

	2017 års nybörjarkohort. Fördelning på program under gymnasietiden. Dagens system		2017 års nybörjarkohort. Fördelning på program under gymnasietiden. Ett nytt gymnasiesystem	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Högskoleförberedande program	196 865	59,5	195 825*	59,2
Yrkesprogram omfattande 2 700/2 800 poäng	95 129	28,8	88 225	26,7
Programinriktat val (IMV)	7 842	2,4	7 291	2,2
Yrkesprogram omfattande 1 900 poäng			21 449	6,5
Individuellt förberedelseprogram (IMF)			5 205	1,6
Språkintrödktion	12 663	3,8	12 663	3,8
Individuellt alternativ (IMA)	9 426	2,9		
Preparand (IMPRE)	1 461	0,4		
Yrkesintrodktion (IMY)	7 272	2,2		
Summa	330 658	100,0	330 658	100,0

* Antagandet om att elever som påbörjar yrkesprogram omfattande 1 900 poäng också stannar på programmet leder till något färre elever på högskoleförberedande program.

Källa: Utredningens egna beräkningar.

23 Enkätundersökning individuellt alternativ (IMA)

Utredningen har utfört en enkätundersökning bland rektorer för individuellt alternativ (IMA). Syftet med undersökningen har varit att få kunskap om innehållet och organisationen av IMA samt vilka möjligheter och utmaningar som rektorerna upplever med programmet. SCB fick i uppdrag att genomföra undersökningen som var en totalundersökning och som omfattade rektorer på 385 gymnasieskolor. Totalt var det 163 rektorer som besvarade frågeblanketten, vilket gav en svarsandel på 44 procent. Undersökningen genomfördes som webbenkät och datainsamlingen pågick våren 2024. Statistiken redovisas utifrån de skolenheter som har svarat på undersökningen. Inga skattningar har gjorts för att redovisa statistik för hela populationen¹. I detta kapitel redovisas rektorernas svar.

23.1 Rektorerna om individuellt alternativ (IMA)

23.1.1 Eleverna på IMA

De vanligaste anledningarna till att elever studerar på IMA är att grundskolan och gymnasieskolan har samverkat om lämplig placering men vanligt är också att eleverna har lämnat in en intresseanmälan för att gå på IMA (se figur 23.1). Att huvudmannens ersättningsmodell styr elever till IMA är enligt rektorerna ovanligt.

Rektorerna har också i ett öppet svarsalternativ fått svara på anledningarna till att elever studerar på IMA. Många rektorer (37) har givit svar genom det öppna svarsalternativet. Svaren är varierande och ger bilden av en heterogen grupp elever och det är tydligt att verksamheterna skiljer. Vissa elever som går på IMA är närmare de

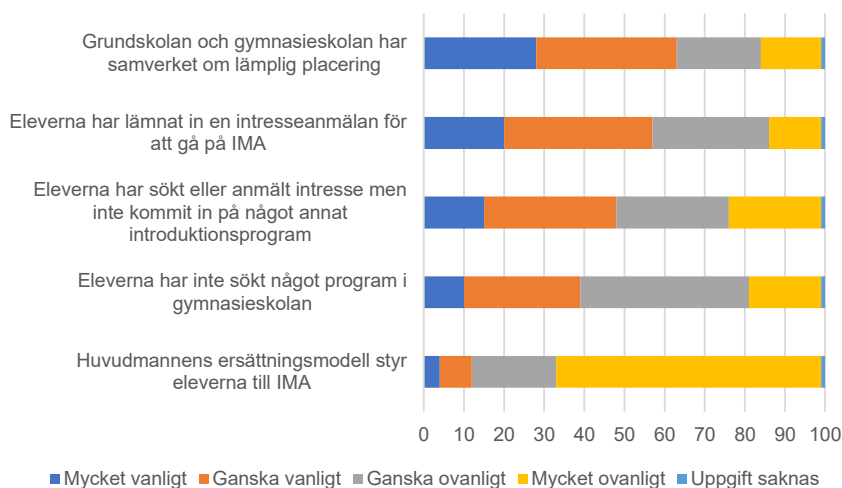
---

¹ Inga korrigeringar för att hantera bortfallet har gjorts.

kunskapsmål som krävs för vidare studier på annat introduktionsprogram eller nationellt program medan andra är längre ifrån. En rektor beskriver IMA-eleverna som ”de eleverna som blir över och som inte har någon annanstans att ta vägen”. Flertalet rektorer nämner också att eleverna har problematik såsom omfattande skolfrånvaro, kognitiva svårigheter och funktionsvariationer som gör att elever är i behov av särskilt stöd, individuella upplägg eller mindre sammanhang. En del rektorer tar upp att de samverkar om placering på IMA med det kommunala aktivitetsansvaret (KAA).

Figur 23.1 Det kan finnas flera anledningar till att elever studerar på individuellt alternativ (IMA). Hur vanliga är följande anledningar till att eleverna studerar på IMA på din gymnasieskola?

Procentuell fördelning

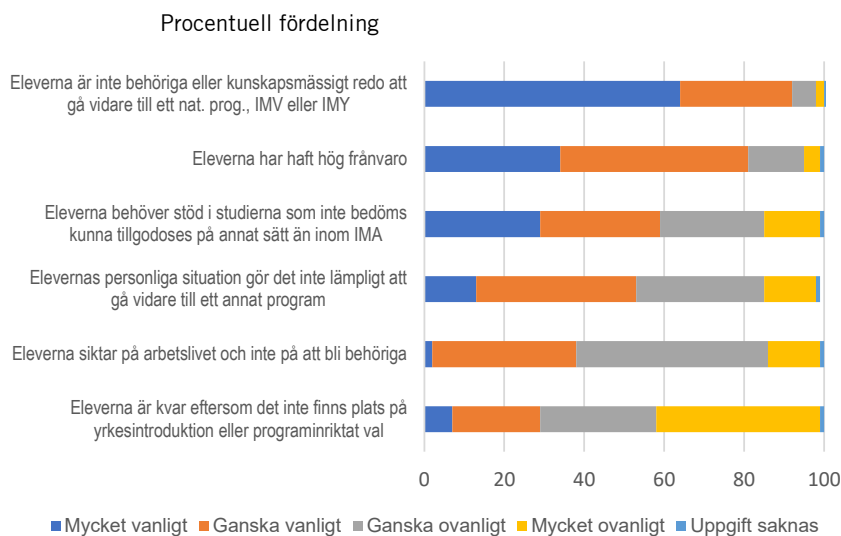

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektors erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA).

Rektorerna har också fått frågan om anledningar till att elever är kvar på individuellt alternativ efter första läsåret (se figur 23.2). Det allra vanligaste, enligt rektorerna, är att eleverna inte är behöriga eller kunskapsmässigt redo att gå vidare till ett nationellt program eller annat introduktionsprogram. Vanligt är också att eleverna har haft hög frånvaro. Relativt vanligt är också att eleverna behöver stöd i studierna som inte bedöms kunna tillgodoses på annat sätt än inom IMA.

Rektorerna har också i ett öppet svarsalternativ fått svara på anledningar till att elever är kvar på IMA. Tjugoen rektorer har givit sådant svar. Några rektorer har svarat att det finns elever som har historik med problematisk skolfrånvaro, skolmisslyckanden eller psykisk ohälsa och det tar tid att komma i kapp. Andra elever har varit i Sverige under kort tid (men bedöms inte längre tillhöra målgruppen för IMS). En del rektorer svarar att de har elever med intellektuell funktionsnedsättning som har valt bort anpassad gymnasieskola. Andra rektorer har svarat att eleverna inte får plats på till exempel IMY.

Figur 23.2 Hur vanliga är följande anledningar till att elever är kvar på individuellt alternativ (IMA) efter första läsåret?

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektorers erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA).

23.1.2 Innehållet i utbildningen på IMA

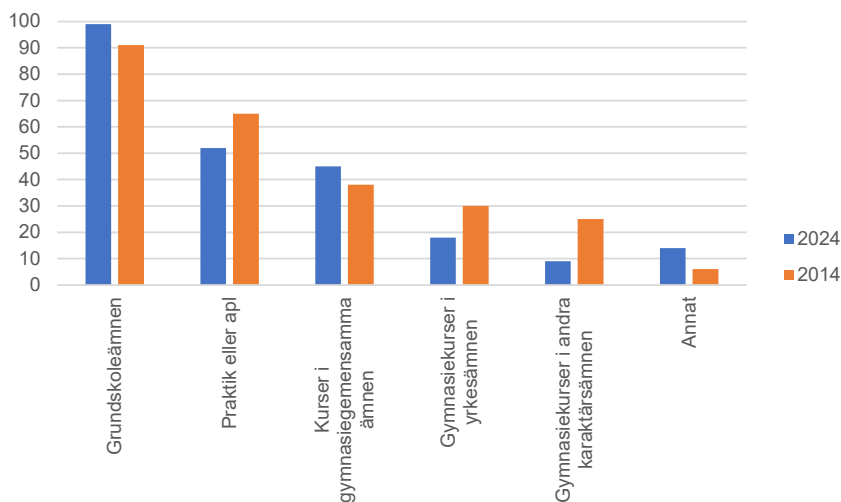
Rektorerna har också svarat på frågor kring innehållet i utbildningen på IMA. Frågorna gällande innehållet för en genomsnittlig elev på individuellt alternativ samt det huvudsakliga innehållet i elevernas studieplaner ställdes även i en tidigare undersökning genomförd av Skolverket år 2014. För dessa frågor kan vi alltså se utvecklingen över tid. Som figur 23.3 och tabell 23.1 visar är mönstren likartade 2014 och 2024. Grundskoleämnen är fortfarande det som i störst

utsträckning erbjuds på IMA. Rektorerans svar tyder emellertid på att man 2024 har ett ännu större fokus på grundskoleämnena än för tio år sedan. Näst vanligast är att eleverna erbjuds praktik eller apl och tredje vanligast är att eleverna erbjuds kurser i gymnasiegemensamma ämnen. Det är relativt ovanligt att elever erbjuds gymnasiekurser i yrkesämnena.

På de öppna svarsalternativen när det gäller dessa frågor har rektorerna oftast svarat (23 rektorer har lämnat svar) att elever erbjuds motivationshöjande insatser. Därutöver har rektorer svarat att de bland annat erbjuder delar av gymnasiekurser, social träning, livskunskap, studieteknik och stöd med resurslärare eller speciallärare.

Figur 23.3 Vilket innehåll har studieplanen för en genomsnittlig elev på individuellt alternativ (IMA)?

Andel (%) skolenheter

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektorerens erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA) samt Skolverket (2014) Introduktionsprogram.

Tabell 23.1 Vilket är det *huvudsakliga* innehållet i elevernas studieplaner på individuellt alternativ (IMA)?

Andel (%) skolenheter

Innehåll	2024	2014
Grundskoleämnen	90	70
Praktik	2	5
Andra insatser	4	6
Kurser i gymnasiegemensamma ämnen	..	3
Gymnasiekurser i yrkesämnen	..	5
Gymnasiekurser i andra karaktärsämnen	..	2

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektors erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA) samt Skolverket (2014). *Introduktionsprogram*. Rapport 413.

23.1.3 Innehållet i utbildningen på IMA år 2 och år 3

I tabell 7.2 redovisas rektorernas svar på innehåll i utbildningen för elever som går kvar år 2 respektive år 3. Det vanligaste är att eleverna som går kvar läser grundskolekurser även om det också finns inslag av praktik och kurser i gymnasiegemensamma ämnen. Inslaget av gymnasiekurser i yrkesämnen tycks vara litet.

På de öppna svarsalternativen när det gäller dessa frågor har rektorerna givit liknande svar som de som redovisas ovan. En del rektorer har svarat att de inte har några elever som går kvar år 2 eller år 3.

Tabell 23.2 Vilket innehåll har studieplanen för en genomsnittlig elev som går kvar år 2 respektive år 3 samt vilket är det huvudsakliga innehållet i studieplanerna bland elever som går kvar år 2 respektive år 3 på individuellt alternativ (IMA)

Procent (%) skolenheter

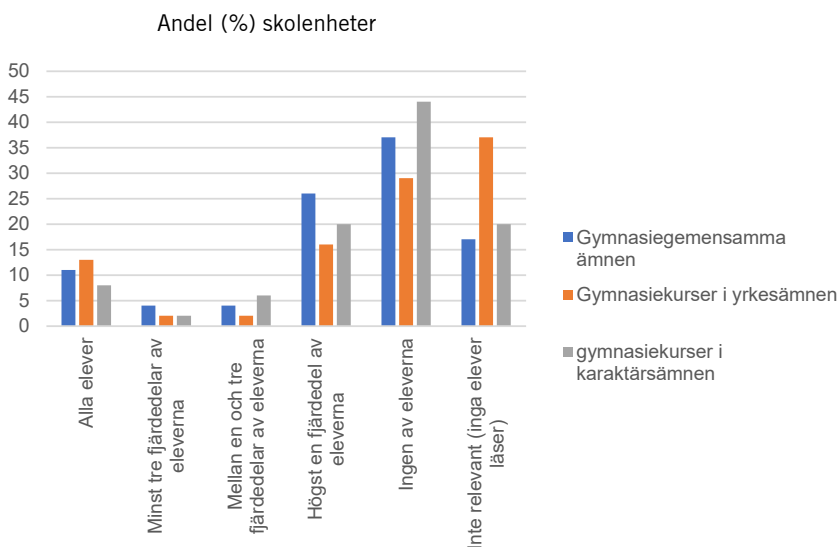
	Elever som går kvar år 2		Elever som går kvar år 3	
	Innehåll, genomsnittlig elev	Huvudsakligt innehåll	Innehåll, genomsnittlig elev	Huvudsakligt innehåll
Grundskoleämnen	96	81	86	66
Praktik eller apl	55	7	58	17
Kurser i gymnasiegemensamma ämnen	41	3	31	3
Gymnasiekurser i yrkesämnen	15	2	11	2
Gymnasiekurser i andra karaktärsämnen	7	..	6	..
Annat	12	7	15	12

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektors erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA).

23.1.4 Samläsning med nationella program

Rektorerna har också fått svara på frågor om samläsning med nationella program. Svaren visas i figur 23.4 och det är tydligt att samläsning inte är så vanligt. De flesta rektorer som har elever som läser gymnasieämnen svarar antingen att ingen av eleverna eller att relativt få elever samläser gymnasieämnena med elever på nationella program.

Figur 23.4 Ungefär hur stor del av de elever på individuellt program som läser kurser i gymnasiegemensamma ämnen, gymnasiekurser i yrkesämnena samt gymnasiekurser i karaktärsämnena gör detta integrerat med elever på nationella program?

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektors erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA).

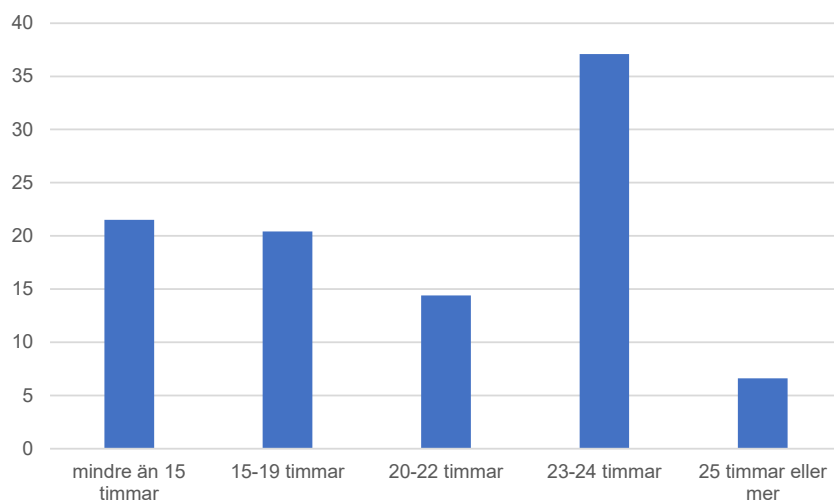
23.1.5 Undervisningstid

Elever på individuellt alternativ (IMA) har rätt till en minsta garanterad undervisningstid på 23 timmar i veckan. Utbildningens omfattning får dock minska för en elev som begär det om huvudmannen för utbildningen bedömer att det finns särskilda skäl.

Rektorerna har fått uppge undervisningstiden för sina IMA-elever. Det är drygt 40 procent av eleverna som har en undervisningstid på minst 23 timmar men närmare 60 procent har det inte. Ungefär var femte elever har, enligt rektorerna, en undervisningstid på mindre än 15 timmar.

Figur 23.5 Ungefär hur stor andel av eleverna på individuellt alternativ (IMA) på din skolenhet har en undervisningstid på ...

Procentuell fördelning av elever

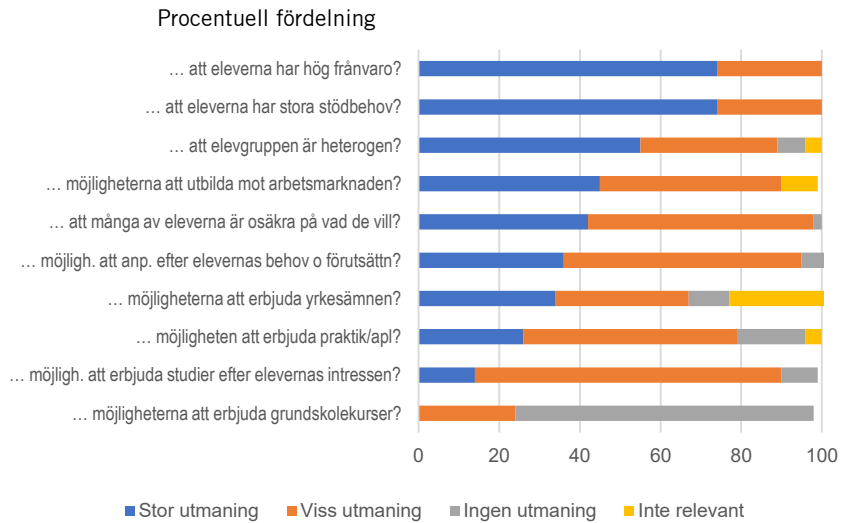

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektorers erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA).

23.1.6 Utmaningar

Enligt rektorerna så är de största utmaningarna med individuellt alternativ att eleverna har hög frånvaro och att eleverna har stort stödbehov. Andra utmaningar tycks vara att elevgruppen är heterogen och att många av eleverna är osäkra på vad de vill. Däremot tycker de flesta rektorer inte att möjligheterna att erbjuda grundskolekurser är någon utmaning. Intressant är också att var fjärde rektor svarar inte relevant på frågan om möjligheten att erbjuda yrkeskurser. Svaret kan tolkas som att det på många skolenheter helt enkelt inte erbjuds några yrkeskurser.

Figur 23.6 I vilken omfattning upplever ni utmaningar med individuellt alternativ vad gäller ...

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektors erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA).

23.1.7 Rektorens uppfattning om regleringen

De flesta rektorer uppfattar att nuvarande styrning av IMA från nationell nivå fungerar mycket bra eller ganska bra. Det är dock ungefär en fjärdedel av rektorerna som uppfattar nuvarande styrning som ganska dålig eller mycket dålig.

Tabell 23.3 Hur uppfattar du att nuvarande styrning av IMA från nationell nivå fungerar?

	Andel (%) skolenheter
Mycket bra	17
Ganska bra	59
Ganska dåligt	18
Mycket dåligt	6

Källa: Enkätundersökning (2024) Rektors erfarenheter och uppfattningar om individuellt alternativ (IMA).

23.1.8 Rektoreernas egna ord om IMA

Rektorerna har i ett öppet svarsalternativ fått svara på om de tycker att det finns något i regleringen som behöver tydliggöras. Här har de också fått uppge om de har andra synpunkter. Många rektorer (62) har tagit chansen att uppge synpunkter.

Flertalet tycker att flexibiliteten är bra

Flertalet rektorer är positiva till regleringen av IMA som ger möjligheter att anpassa innehållet för varje elev. Man menar att regelverket bjuder på många möjligheter att kunna erbjuda något som passar de flesta. Det är det enda program som kan utformas helt efter elevens behov vilket gör det möjligt att skräddarsy en utbildning som kan få tillbaka eleverna till skolan. Någon rektor menar att IMA har blivit bättre och att många jobbar hårt för att utveckla och lyfta kvaliteten.

Andra åsikter om IMA och regleringen

En del rektorer menar att den nuvarande regleringen riskerar att leda till att IMA-utbildningen blir olikvärdig i och med att olika huvudmän kan göra egna val av vad och hur mycket som erbjuds. En del rektorer efterfrågar tydligare styrning av innehåll och konkretare direktiv. Någon rektor menar att staten behöver ta ett större ansvar eftersom en del huvudmän inte tar sitt fulla ansvar och ger eleverna det stöd de behöver. Några rektorer uttrycker att de skulle vilja undervisa i grundskoleämnena som elever redan har godkänt i för att höja elevers betyg och för att öka elevers motivation. Någon rektor tycker att rätten att gå kvar på IMA trots att man är behörig till nationellt yrkesprogram behöver tydliggöras. En annan rektor är inne på samma tema och tycker att det ska gå att erbjuda IMA till en bredare målgrupp, till exempel elever som är behöriga men som gjort felval. Någon rektor menar att eleverna ofta behöver 2 år för att klara behörighet till fortsatt utbildning och tycker då inte att eleverna ska behöva göra ett nytt gymnasieval varje år.

För låga ersättningsnivåer

Ett par rektorer är missnöjda med ersättningen till IMA. De efterfrågar en större ersättning så att elevernas behov kan tillgodoses. Någon rektor menar att resurstilldelningen behöver regleras och ges större struktur.

Svårt att leva upp till kravet på minst 23 timmar

En del av rektorernas synpunkter handlar om kravet på minst 23 timmar och många tycker att det behövs större flexibilitet i studietid per vecka och att det är viktigare med undervisningskvalitet än undervisningskvantitet. En del rektorer tycker att det är svårt att motivera eleverna att läsa så många timmar eftersom eleverna inte är motiverade till annat än att bli behöriga till nationella program och en del saknar endast enstaka betyg. Andra tycker att det är svårt att uppnå 23 timmar för att en del elever har svårt att hantera så många timmar till exempel på grund av psykisk ohälsa. Någon rektor påpekade att det var otydligt om det var ett krav att eleverna ska ha 23 timmars undervisning eller om de bara skulle erbjudas 23 timmars undervisning. Rektorn efterfrågade vad som i så fall kan anses vara konkreta undantag från regeln. Andra rektorer undrade vad som kan räknas som undervisning för eleverna? Någon rektor ville ha en tydligare skrivning avseende hur lite en elev får studera för att slippa tjafs om närvaro och CSN.

Eleverna och deras behov

Flertalet rektorer tar upp att eleverna på IMA ofta har stort stödbehov. Rektorerna nämner utmaningar med elever med problematisk skolfrånvaro och skoltrötta elever. Rektorerna efterfrågar i vissa fall stöttning i form av råd och riktlinjer kring till exempel elever med problematisk skolfrånvaro och tydlighet i mål och syfte. Andra rektorer nämner elever med låg teoretisk begåvning och elever med intellektuell funktionsnedsättning som har svårt att läsa kurser på gymnasienivå och som har svårt att nå behörighet till nationella program. Ett par rektorer efterfrågar andra mål och mått på framgång för eleverna (till exempel arbetslivet) än att nå behö-

righet till nationellt program. Flera rektorer menar att det borde tydliggöras att eleverna ska erbjudas yrkeskurser. Om huvudmannen skulle känna sig trygga med att arbetslivet kan vara ett mål på IMA, menar man, skulle det bidra till att de skulle ”våga” utforma utbildningar som leder till jobb i stället för att bara sikta på behörighet. Det skulle också sätta press på huvudmannen och skolorna att prioritera detta. Andra rektorer menar att eleverna måste få prova något annat på IMA än det man har misslyckats med i grundskolan. Någon ser fördelar med yrkesutbildning och menar att eleverna kan få lyckas i lite mer praktiska ämnen.

En rektor anser att elever på IMA borde ha andra alternativ till fortsatta studier redan från början som inte innefattar att bli behörig till ett nationellt program, så att eleverna kan gå sina tre år på gymnasiet och bli klara samtidigt som andra elever. Samtidigt menar andra rektorer att det inte är inlärningssvårigheter som ligger bakom att de inte har klarat grundskolan. De nämner i stället andra orsaker såsom okunskap kring vad eleverna behöver och avsaknad av rätt stöd, fel bemötande och fel åtgärder. Någon rektor menar att ökade krav i grundskolan ligger bakom att så många elever inte klarar att bli behöriga till gymnasieskolan. Några rektorer menar att grundskolan måste förbereda eleverna bättre till nästa nivå.

Svårt att organisera IMA

En del av rektorernas synpunkter handlar om att det är svårt att organisera IMA. Någon rektor menar att det är svårt att erbjuda gymnasiekurser eftersom många elever inte har förutsättningar att klara av sådana kurser. Det är också svårt att organisera IMA eftersom elevantalet, elevernas behov och vilka ämnen eleverna behöver eller vill läsa inte är klart förrän vid terminsstart. Den heterogena gruppen på IMA gör det svårt att tillgodose alla elevers behov och ”få till regelverket i praktiken”. En del elever har inte varit regelbundet i skolan sedan mellanstadiet vilket försvårar att få eleverna att studera teoretiska yrkesämnen. Många elever behöver lärare som sitter med dem enskilt stora delar av dagen. Andra elever saknar till exempel bara matematik och engelska.

Flera synpunkter handlar om svårigheten att organisera verksamheten så att man kan erbjuda ett smörgåsbord av gymnasiekurser samtidigt som grundskolekurserna ska ges. Någon rektor efterfrågar goda exempel på hur man anlägger lärmiljöer som är flexibla och möter elevernas behov och förutsättningar.

Några rektorer har hittat bra sätt att organisera utbildningen och menar att kartläggning om behov, goda relationer, individanpassad undervisning och mycket stöd från EHT ger god kvalitet.

DEL 3

Elevintervjuer och studiebesök

24 Elevintervjuer om introduktionsprogrammen

I det här kapitlet beskrivs elevers erfarenheter av introduktionsprogrammen utifrån en intervjuundersökning med 48 gymnasieelever. I centrum står deras berättelser och upplevelser av att bli obehöriga, övergången från grundskola till gymnasieskola, deras skolvardag, motivation och lärande, praktik och arbetsplatsförlagt lärande (apl) samt tankar om framtida arbetsliv och studier.

24.1 Elevernas erfarenheter av tidigare skolgång och vägen till att bli obehörig

De unga människor som går på introduktionsprogrammen (IM) är en heterogen grupp som kommer från olika bakgrunder med varierande erfarenheter. Eleverna delar dock alla upplevelsen av att inte nå målen i grundskolan och därmed att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. I de berättelser som utredningen gjort framträder även en gemensam problematik kring hur skolgången i grundskolan på olika sätt inte har fungerat. Eleverna beskriver olika svårigheter, exempelvis stora klasser, stökig skolmiljö, mobbning, brist på stöd och sociala svårigheter med lärare och jämnåriga som ofta lett till hög frånvaro, sänkt självförtroende och låg motivation.

Malin: [...] jag var inte heller i grundskolan särskilt mycket, det var så stökigt och jag bad som hjälp så många gånger och jag fick aldrig hjälpen jag behövde och till slut så sket de i det ... som om det var jag som valt det själv. Eller som om det var jag som var lat och inte ville. I alla fall ... även om jag inte hade gett upp så hade de gett upp.

Lundahl m.fl. (2023)¹ visade att elever som gick introduktionsprogrammet individuellt alternativt (IMA) ofta såg sig själva som ansvariga för sina skolmisslyckanden och internaliserade bilden av att vara dålig eller lat elev. I flertalet intervjuer i undersökningen framkommer liknande resonemang när eleverna reflekterar kring sin självbild som elever och hur deras skolgång sett ut:

Björn: Man är väl inget jävla A-barn.

Intervjuare: Vad är det?

Arvid: Någon som är duktig. Kan allt ... vet allt. Är bäst på allt.

Theo: Man känner sig ganska värdelös då faktiskt.

Ola: Ah jag vet inte, man kanske skulle haft en annan strategi.

Evelina: Jobbiga som fan ... hahahaha. Alla klasser har ju en den där jäveln som hela tiden ska prata och störa i klassrummet och det är verkliga ... man har verkligen samlat alla de i ett klassrum.

Men många av eleverna uttrycker även en positiv och mer tillrättalagd självbild där de beskriver sig själva som duktiga, sociala, pratglada och skötsamma. Men i många fall relaterar de också sina personliga egenskaper till sina oftast bristande skolprestationer och misslyckade skolgång:

Amir: Jag är en elev som vill lära mig saker, nyfiken, vill ha mer kunskap ...

Samantha: Ja alltså inte duktiga men vi sköter oss ... enligt mig. Jag sköter mig.

Anna: Ja alltså ... alla har ju sina svårigheter ... jag tror i alla fall att skolan inte är gjord för mig. Det är därför jag hamnade på IM-programmet. För det har inte varit anpassat, alltså i början. Jag är väl snäll och så ... det är väl bara att man inte klarar av allt.

Många av eleverna lyfter skolmiljöfaktorer i grundskolan som bidragande orsaker till sina skolmisslyckanden. Eleverna beskriver svårigheter med hur undervisningen är utformad och att de hade svårt att förstå skoluppgifter jämfört med sina klasskamrater, att det var svårt att få extra stöd och att de upplevde stor press att prestera men hade svårt att leva upp till skolans krav av olika skäl.

---

¹ Lisbeth, L., Lindgren, J., Rosvall, P. Å., & Sundelin, Å. (2023). *Att komma vidare: Introduktionsprogram som stöd för unga i riskfyllda övergångar*. Studentlitteratur AB.

Per: Det kändes som att de trodde att det var självklart att alla skulle kunna allting ...

Helena: Och då blev det att, ifall det var något jag inte fattade, som alla andra fattade, då blev de mest sura i stället [lärarna] ... i stället för att försöka förklara om det.

Nils: Då sätter de mig i ett rum, med andra elever från min klass, som är normala och som inte har diagnoser. Då tänkte de att amen han kan ju göra allt likadant som alla andra kan ... men det kunde jag inte.

Sara: Och då sade de också att vi kan inte ge dig mer hjälp för du har ingen diagnos. Så när jag väl fick diagnosen fick jag ingen hjälp. Utan de tyckte bara att jag var envis. Då tappade jag motivationen och gick inte till skolan överhuvudtaget.

Eleverna pekar också på betygsättningen som en stressfaktor och uttrycker frustration över press kopplat till att få betyg och svårigheter att få bra betyg. Elevernas självkänsla och självförtroende påverkades negativt av att inte prestera som de tänkt sig, av att få F i betyg och framför allt av att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan.² När eleverna reflekterar kring att få betyg knyter många brist på prestationer till en självbild som dålig elev, att det kändes hopplöst och att det driver en oro inför framtiden:

Kim: Ah som jag har sagt så hade jag ganska mycket press på mig själv att få bra höga betyg, liksom om jag inte fick typ A så kändes det som om någonting fattades ... amen vad är det nu som jag har gjort fel ...

Kamila: Stressigt ja ... det stressar upp folk. Man får mer press på sig att ... för att klara det här ämnen ... annars kommer man inte ta examen.

Åsa: Stress. Mycket stress. Rädsla ... för man har alltid fått höra att det spelar så stor roll. Det har alltid varit en jobbig grej när man under hela grundskolan fått papper med sig för att ge till sina föräldrar där det liksom stått bara underkänt underkänt underkänt ... Ända sedan trean fick vi amen du är underkänd eller så är du godkänd eller så kan du mer än vad du behöver i den åldern. Så det är lite småjobbigt, man känner sig dålig ...

Arvid: Man gav ju upp som hoppet ... F hela vägen i nian och det var inte så lätt.

---

² Se även Lindbäck, J. (2021) *Värsta bästa skolan – om unga i förorten och segregation i skolan*. Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet, som visar på liknande elevresonemang i skolorna han samlade in material från.

Elevernas väg till att bli obehöriga, skiljer sig åt men en majoritet av eleverna är tidigt medvetna i högstadiet att brist på godkända betyg i flera ämnen och omfattande frånvaro och hemmasittande kommer innebära svårigheter med att komma in i på ett nationellt program i gymnasieskolan. En mindre grupp av de intervjuade eleverna, ibland med svårigheter i exempelvis hemmiljön och tidigare delvis fungerande eller god skolgång, upplevde däremot övergången till IM som en överraskning och uttryckte stor besvikelse över det.

Amir: Högstadiet för mig gick väldigt bra, jag var borta på grund av att jag hade mycket ärenden med familjen. [...] För mig, jag pratade med handledaren i åttan, hon sa inget särskilt men jag hade också väldigt bra betyg den tiden, men sedan när nian började, i första terminen hade jag väldigt bra betyg och jag sökte till naturprogrammet ... men sedan i slutet av nian, jag fick en krasch och blev tvungen att välja vård men ... jag hade inte förväntat mig, att jag skulle komma till IM.

Emilio: Ja alltså för mig så vart det ... så vart det trist, alltså grejen var för att jag behövde ju ... jag hade inte annat val än att välja IM till slut och jag trodde också att jag skulle få godkänt i ämnen, svenska och matte ... men det fick jag inte ... så vart det ju så. Vart lite besviken men ah ...

I intervjuerna uttryckte även flera elever ett missnöje och motstånd till IM, oavsett hur tidigare skolgång sett ut och att behöva gå på IM sågs som ett misslyckande i sig. Flera skiljde på IM och att gå på ett "riktigt" gymnasieprogram där det var tydligt att det sistnämnda hade en högre status. Andra elever reflekterade dock kring sin tidigare skolgång och deras motstånd till IM och uttryckte förståelse och acceptans i efterhand kring situationen:

Vera: Och jag var ju inte taggad på det ... jag tänkte att det skulle vara ... jag vill ju gå en riktig linje ... [...] men jag insåg ju inte vad en riktig linje innebar.

Markus: Först var jag väldigt sur på att jag skulle gå IM, för jag ville komma in på linjen jag ville gå, men sen när jag tänker efter, jag hade fått stressa in i linjen ... ja och alltså du kommer in men du kommer inte ut för du måste öva mer.

Cecilia: Först var jag väldigt emot det för jag ville inte gå med 08orna nästa år. För jag har alltid varit ganska liksom duktig elev så jag vill inte känna det skulle vara som ett misslyckande men sen när jag ändå var här så kändes det okej.

24.2 Övergången från grundskola till gymnasieskola

Elevernas upplevelser av att välja skola i övergången från grundskola till gymnasieskolan skiljde sig åt beroende på hur processen och tillgängligheten av skolor såg ut i deras hemkommuner. Utbudet av gymnasieutbildning skiljer sig stort mellan storstads- och lands- och glesbygdskommuner, vilket också ger konsekvenser för möjligheterna att planera och organisera introduktionsprogrammen – vilket framkommer i intervjuerna i hur eleverna diskuterar vägen till gymnasieskolan, val och framtida yrkesval.³ Sundelin och Lundahl (2023)⁴ pekade på att skillnader i resursfördelning och skolpersonals förmåga att navigera dessa bidrar till att övergången till IM kan se olika ut mellan kommuner men gör också poängen att sociala relationer och nätverk kan vara starkare på lands- och glesbygden, vilket kan bidra till att mer stöd utgår för eleverna som riskerar skolmisslyckande på dessa platser. Liknande är det tydligt från undersökningen att det finns andra möjligheter till praktikplatser och utvecklandet av nära relationer till lokalt näringsliv på dessa platser jämfört med storstäderna.

Flertalet elever säger att de har fått information om gymnasieskolan från skolpersonal och studie- och yrkesvägledare där skolbesök i vissa fall genomfördes medan andra upplevde att de fick lite eller inkorrekt information om introduktionsprogrammen och kände sig utelämnade till placeringar. Flera elever uttryckte att information kring IM var bristfällig jämfört med informationen som lämnades ut kring övriga nationella gymnasieprogram.

Nils: Hon [syv] sade ju typ bara så här är vanliga program. Och jag bah men du jag kommer inte in på något av det och hon bah nej det vet jag. Vad ska jag gå då? Du får gå på IM ... vanlig IM. Okej. Finns det ingenting annat jag kan gå? Nä fick jag då. Då läste mina föräldrar om vad man kunde göra för grejer och fick reda på att man kunde få gå yrkesintroduktion och då pratade de med syv till slut.

Alice: Jamen jag tycker bara att det bör finnas liksom mer [information], jamen lika mycket som gymnasieprogrammen att de visar att det finns IM och att det går liksom och ha som val ... att om man inte orkar

---

³ Se även Öhrn, E., & Beach, D. (2019). *Young people's life and schooling in rural areas*. Tufnell Press, för hur elever i dessa områden upplever möjligheter att välja gymnasieutbildning och deras tankar kring framtida yrkesval.

⁴ Se Sundelin, Å., & Lundahl, L. (2023). *Managing critical transitions: Career support to young people risking ineligibility for upper secondary education*. *European Educational Research Journal*, 22(4).

med liksom grundskolan att man känner att det finns. Det är liksom inte slutet om jag inte klarar mig om jag inte går vidare till gymnasiet [...]. Jag tänker att det är många som kanske tror att det är kört om man inte kommer in eller att man kanske söker till något program som man egentligen inte vill gå för att man inte kommer in på det man vill gå.

De knöt även informationsbristen generellt sett till hur det kan uppfattas av andra att någon hamnar på IM. De uppfattar att både jämnåriga och vuxna kan ha förutfattade meningar och en negativ bild av de som obehöriga och IM-elever:

Alice: ... mest hur andra kan se på det att de har mindre förståelse men det är inte någonting man själv kan påverka liksom.

Intervjuare: Tänker du på andra klasskamrater eller?

Alice: Amen andra elever, personer i ens ålder så där, eller kanske andra vuxna [...] att de inte förstår, att de tycker att man kanske varit dålig eller inte orkat ...

Intervjuare: Att de har en negativ bild av en?

Alice: Mmmm.

Flertalet elever upplevde att övergångsprocessen från grundskola till gymnasieskola inte handlade om att välja skola och program såsom deras jämnåriga kamrater fick genomföra utbildningsval utan att de presenterades mycket begränsade val och möjligheter eller blev placerade på IM på en gymnasieskola utan andra alternativ.

Anna: Men det kändes lite hopplöst tyckte jag ... amen så här många alternativ finns det för ANDRA ... som har betygen [...]. Jag hade en bra en sådan där ... vad heter det ... yrkes ...

Intervjuare: Yrkesvägledare?

Anna: Ja fast han visste ju inte vad han skulle göra med mig, jag hade ju inga betyg.

Fatima: Det är så det är ... när man inte har tillräckligt mycket betyg så hamnar man bara där.

Per: Men jag hade inte så mycket annat val än att gå ... alltså IM.

Karin: Nä, inte jag heller.

Intervjuare: Det var det här eller ingenting?

Båda: Ja!

Saga: Från med att man var liten i grundskolan så man tappade betyg så hade man ju inget annat val. [...]. Amen hade man haft betygen och rätt hjälp och hade fått en bättre inställning till skolan så kanske det

hade varit ... då hade man kunnat göra ett annat val. Men jag tror inte ... jag kände i alla fall att det inte fanns något annat val.

24.3 Skolvardag, motivation och lärande

Tidigare forskning pekar på att enskilda lärare med ett personligt engagemang kan vända utvecklingen för elever som riskerat skolmisslyckande⁵. Flertalet elever i intervjuerna pekar på övergången till IM som ett avgörande vägval som i många fall förändrade deras inställning till skolan då de fick bygga goda relationer med lärare som gav det bemötande och stöd de saknat från tidigare i grundskolan. Några av eleverna berättar också särskilt kring en individuell lärare eller mentor vars engagemang och insats varit mycket betydelsefulla för deras inställning till skolan och utbildning. Exemplet eleverna beskriver handlar om allt från att lärarna gett mycket uppmuntran men även ställt krav på dem till att personerna i fråga åkt hem till eleverna och hämtat upp dem för att se till att de kom i väg till skolan.

Intervjuare: Så det var bättre att komma hit än grundskolan?

Flera elever instämmer: Mmm ... ja!

Linda: Ja gud ja, det här räddade ju ... min framtid.

Karin: Amen här [IM] så behandlar de inte alla lika ... alla får olika ... eller hjälp alltså den hjälpen de behöver.

Theo: Jamen om du ska kunna det här så hjälper de [lärarna] dig liksom, att förstå det.

Alma: Jag förstår ju mer nu än vad jag gjorde på låg och mellan ...

Oliver: De har väl lite mer tid att hjälpa en, när man inte är så många ...

Majoriteten av eleverna ger sina lärare goda omdömen och det är tydligt att för många har den anpassade klassrumsmiljön som erbjuds på introduktionsprogrammen varit avgörande för att delvis förändra deras inställning till skolan.

På flera av skolorna får IM-eleverna sin huvudsakliga undervisning i en särskild del, avdelning eller korridor av skolan. Flertalet av eleverna i undersökningen säger att det är skönt att kunna gå undan och att det kan vara en välbehövlig paus från skolans i många fall

---

⁵ Lindblad, M. (2016). "De förstod aldrig min historia": unga vuxna med migrationsbakgrund om skolmisslyckande och övergångar mellan skola och arbete. Doktorsavhandling, Umeå universitet.

stökiga eller högljudda miljö. Sharif (2017)⁶ pekar dock på att den här sortens rumsliga segregation i introduktionsutbildningens fysiska miljö också kan upprätthålla åtskillnad mellan olika elevgrupper och från skolans ordinarie verksamhet.

På IM upplever många av eleverna att de får möjlighet till individuella anpassningar av studietakt, studieupplägg och krav som har en positiv påverkan på deras skolarbete. När det gäller undervisningen och hur den relaterar till elevernas lärande och motivation så betonar de huvudsakligen flexibilitet och variation i både lektionsupplägg, uppgifter och bedömningsformer för att de ska känna motivation i sitt skolarbete.

Aida: Jag skulle vilja att man varierar alltså, ibland kanske man inte orkar med böcker och att läsa och så ...

Vera: Men grejen är att om jag får den friheten att få göra ... Alltså jag får göra de uppgifterna när jag vill då gör jag de jättefort och jag verkligen ... gör mitt bästa ... och det är ingen press heller liksom som att de sitter och tjötar på mig att det här ska vara klart om en vecka, utan verkligen ta det i din takt, men när de säger sådant till mig så brukar de alltid behöva bromsa mig ... jag jobbar klart för fort men det går väldigt bra tycker jag.

Åsa: Man får sätta lite kraven själv och i alla fall från min sida ... och ja om jag säger att innan jag tar studenten vill jag i alla fall ha godkänt lik-som ... i den här nivån och då försöker de göra upp en plan för det ... annars är det ... jag har aldrig fått höra du måste göra klart det här för att komma vidare ... aldrig fått höra det och det är jätteskönt. Och jag tror ändå att alla vill ha betyg när de går ut så att det är målet ...

I elevernas berättelser framkommer det huvudsakligen att de känner sig nöjda med lärarnas krav och hade inte önskat att kraven låg högre eller att studietakten höjdes. Flera elever resonerar att högre krav skulle skapa mer stress och påminna om den press de kände i sin skolgång i grundskolan. Eleverna är också huvudsakligen nöjda med nuvarande studietakt men en mindre grupp elever önskar i vissa fall att få möjlighet att läsa en högre studietakt än vad de erbjuds i dagsläget på sina skolor:

---

⁶ Se Sharif, H. (2017). *"Här i Sverige måste man gå i skolan för att få respekt": Nyanlända ungdomar i den svenska gymnasieskolans introduktionsutbildning*. Doktorsavhandling, Acta Universitatis Upsaliensis.

Saga: Det tyckte jag också att det var svårt för att amen jag behöver ha en ganska hög merit för att komma in där jag vill komma in och till en början var det svårt för lärarna här på IM att ge det.

När det kommer till att läsa in grundskoleämnen för att få godkända betyg i de ämnen elever saknar betyg i framkommer olika resonemang i intervjuerna. Flertalet av eleverna ser det som viktigt inför deras mål att söka ett nationellt gymnasieprogram och även i vissa fall som nödvändigt för att kunna studera vidare på universitetet efter gymnasiet medan andra elever uttrycker att det känns jobbigt och onödigt.

Björn: Sitta och plugga massa betyg för att hoppas på något bättre. Kan man lika gärna börja jobba i stället.

Intervjuare: Så ni är egentligen inte intresserade av att plugga upp grundskoleämnen?

Flera elever instämmer: Nä ...!

Klas: Känns omöjligt.

Möjligheter och insatser som upplevts motivationshöjande handlar bland annat om elever som fått möjlighet att samläsa kurser och praktiska kurser eller praktiska moment som integrerats tillsammans med teori som organiserats för dem av sina lärare och skolor.

Katarina: Ja ... och så typ men ... i verkstaden har vi ju lite teori också. Och då ... det är ju tråkigt med teori men sen vet man att när man blir klar med den så får man komma ut och göra det i verkstaden så då blir det som motivation också ...

För många av eleverna har dessa möjligheter att samläsa oftast kopplingar till det nationella gymnasieprogram de siktar mot efter IM, till deras personliga intressen eller yrken de är intresserade av i framtiden. Eleverna som läser kurser integrerat tillsammans med elever på nationella program beskriver möjligheten som ”tufft men motiverande”. Några återkommande exempel inkluderar elever som samläser kurser från fordon- och transport samt vård och omsorgsprogrammet men i några fall har skolor särskilt ordnat speciallösningar för enskilda elever:

Adriana: Sedan har jag också lite så speciallösning för det vara någon på eller en lärare på estet som visste att jag ville gå musik-estet ... då pratade han med rektorn här på IM och så är jag där och tar musikkurserna och testar på det och så kan jag börja nästa år. Så det hjälpte mig ganska mycket med motivationen att komma till skolan.

Särskilt för eleverna som kämpar med skoltrötthet upplevs praktiska inslag i kurser och möjligheter till att få vara ute på praktik som nödvändiga och givande. Eleverna kopplar även positiva upplevelser av praktiska kurser och inslag både till ökad motivation och förbättrat lärande utifrån en tydligare relation till deras framtida arbetsliv och att de upplever en starkare verklighetsförankring i undervisningen.

Intervjuare: Ni har inget ämne som ni tycker är extra roligt?

Adan: Branschen ... jo branschen heter den.

Marek: Det är branschkunskap.

Intervjuare: Vad gör ni där?

Marek: Vi lär oss om ekonomi, hur det fungerar i arbetslivet ... man lär sig framtiden liksom.

Jamaad: Men det är också för att jag tycker praktiskt ämne är roligt, så då blir det liksom enklare automatiskt.

Aida: Man lär sig!

Nora: Det känns också om man gör något av en anledning, det här kommer leda till att jag kommer vara bra på mitt jobb sedan och det här kommer ... alltså, det är ett syfte med att göra det här, så kände jag ju inte i grundskolan ... varför ska jag göra det här ...

Intervjuare: Så det känns mer meningsfullt?

Flera elever instämmer: Mmmm.

Några av eleverna som har erfarenheter av en tidigare svår och problematisk skolgång i grundskolan och som nu går yrkesintroduktion berättar särskilt om vad den möjligheten har inneburit för deras skolgång. Eleverna reflekterar kring sitt lärande och förståelse i relation till värdet av ett mer praktiskt lärande:

Evelina: Mycket att, jamen, det jag pluggade fanns inte i verkligheten. Jomen om jag ska förstå mig på den här snusdosan och hur den fungerar, så på ett papper är det jättesvårt, men i verkligheten kan jag snurra på den, och liksom förstå ... på ett annat sätt som gör att jag kan lära mig och jamen det kom in i huvudet på ett annat sätt helt enkelt.

Intervjuare: Hur tycker ni att ni lär er bäst?

Eva: Ja mest praktiskt ...

(Flera elever instämmer i bakgrunden).

Per: I verkstan! Det är roligt också ...

Katarina: Ja och ... först att få se ... amen det här med motorn, nu plockar vi isär motorer, att få se någon göra det och sedan få testa

själv, gör man fel är det ingen stor grej då är det bara att man gör om ... det är så jag lär mig.

24.4 Praktik och arbetsplatsförlagt lärande

Möjligheten att få vara ute på praktik och arbetsplatsförlagt lärande (apl) framhävdes av flertalet av eleverna som värdefullt och viktigt. De elever i intervjuundersökningen som har haft apl- eller praktikplatser har praktiserat på olika typer av arbetsplatser, främst inom vård och omsorg, olika typer av handels, caféer och restauranger, olika industrier och företag inom fordon- och transport. I intervjuerna framkommer det att eleverna uppskattar att få omsätta en del av kunskaperna de får i skolan och att de uppskattar möjligheten att få ta mer ansvar och att få ta sig an utmaningar. Flera elever uttrycker även att det blir en välbehövad paus från sina studier och att om de bevisar sig på praktiken kanske det kan leda till en anställning för dem efter gymnasiet.

Salma: Ja alltså man fick lära sig många saker [på praktiken] ... och det är bra när det kommer en kund, du ska hjälpa till och man blir jättnöjd, det var jätte ... jättebra.

Intervjuare: Det kändes fint att hjälpa någon?

Salma: Ja det kändes jättebra ...!

Amir: Utmaningar är väldigt bra för oss, man kan bli stark och få lite ansvar ...

Intervjuare: Så det kändes positivt för er?

Amir: Ja det kändes positivt faktiskt ... vi behöver lite utmaningar ...

Amara: Man fick se saker som ... jag lär mig på det sättet, alltså, på en riktig människa, man lär sig ett steg i taget [...].

Aida: Det är också en annan grej att läsa i en bok om någon som är förlamad från midjan och nedåt och att se det och vara med om det på riktigt.

Intervjuare: Vad är det roligaste på praktiken?

Peter: Slippa skolan. Slipper man sitta still och hålla på och läsa en massa.

Theo: Tjäna pengar.

Intervjuare: Vad säger ni andra?

Ola: Jamen det är möjligheten att veta att man kanske har ett jobb när man går ut.

Alma: Jamen det har jag och de [praktiken] tycker man är bra och de vill ju att man ska vara kvar där ... efter skolan.

En elev reflekterar över att kombinationen av praktik flera dagar i veckan och studier resterande tid fungerar för hans skolgång:

Björn: Så är det väl skönt att plugga lite smått så där så man har något betyg i slutändan.

Några elever berättar om negativa erfarenheter av praktik, exempelvis sociala svårigheter med äldre kollegor, upplevelse av diskriminering eller av att ha nyttjats som extra arbetskraft och bara fått genomföra enklare sysslor i stället för att lära sig procedurer och rutiner på arbetsplatsen. De kopplar även brist på praktikplatser till svårigheter att få byta praktikplats i dessa fall.

Aida: Jag upplever också typ att de förväntar sig att vi ska kunna och kan vi inte så utnyttjar de oss eller att vi får göra det som de inte vill göra ... [...] för att vi inte kan men vi kommer ju dit för att lära oss ... deras uppgift är att lära ut.

I intervjuerna framkommer det hur eleverna ser IM som en andra chans och några elever berättar om hur deras kunskap och kompetenser som de tillägnat sig på IM värdesätts på deras praktikplatser. En av eleverna reflekterar kring hur hon upplever att hon får bevisa sig och ta revansch på arbetsplatsen hon praktiserar på och hur det förändrat hennes självbild efter en tidigare svår skolgång i grundskolan:

Evelina: Det är oftast i skolvärlden, i alla fall i grundskolan, så upplevde jag det att man upplevdes som mer dum. Men vi ... i alla fall jag har fått en chans att faktiskt visa att jag till och med är bättre än många andra i arbetslivet.

I intervjuerna framkommer det även att flera elever jobbar parallellt med sina studier på introduktionsprogrammet. En mindre grupp av de intervjuade eleverna pekar särskilt på att de behöver jobba för att klara av sin försörjning medan andra elever upplever att jobba extra som en möjlighet att tjäna egna pengar och bygga kontakter inför sitt framtida arbetsliv.

Aida: Det beror på mer hur man lever, vissa behöver ju inte jobba och sedan finns det andra, de måste jobba även att vi är unga ... det beror mer på ju vilket slags liv man har.

Anna: Alltså jag kanske inte behöver jobba, alltså jag får mat och sådant hemma, men det är alltså en frihet att jobba. Då vet jag att det här är mina pengar, jag kan köpa snygga skor, jag kan göra vad jag vill med mina pengar

Samantha: Så finns det andra som måste jobba, som inte just har något annat val.

Intervjuare: För att försörja sig?

Samantha: Ja exakt. Det är väldigt tufft att kombinera skolan med det, gå till skolan och sedan ska man direkt till jobbet och sedan upp tidigt igen.

24.5 Framtiden och tankar om arbetsliv

Eleverna förstår huvudsakligen utbildning som viktigt och värdefullt även om deras skolgång av olika skäl inte har fungerat. Lindbäck (2021) visar också att många elever i årskurs 9 som riskerar att bli obehöriga till gymnasiet ändå vill komma till skolan, de vill lära sig och de uttrycker att goda betyg är betydelsefulla för dem samtidigt som många av eleverna i slutänden inte når godkända betyg i alla ämnen och saknar förutsättningar för att förverkliga det⁷. Men eleverna i intervjuerna kopplar också själva ihop vikten av att det går bra i skolan med att ha möjligheter i framtiden gällande studier och arbetsliv:

Zahra: Det är viktigt för mig att skolan går bra för mig för att jag vill komma in på gymnasiet och jag vill att det ska gå bra för mig [...]. Det är viktigt för mig i framtiden att få ett jobb jag trivs bra med ...

Saga: Jag läser ju alla kurser man kan läsa här ... för jag vill ta mig till gymnasiet sedan. Jag tycker inte skolan är rolig alls, jag tycker det är svårt och jag vet att det finns ingen genväg.

Amir: Ja det är väldigt viktigt för exempel om en person har en dröm, man kämpar, man klarar plugget ... börjar nya steg du vet för att ... först man måste klara av gymnasiet för att börja nya steget alltså ... har du inte klarat av gymnasiet du kan inte få väldigt bra jobb lön ... gymnasiet påverkar alltid lön och framtid. Exempel om jag inte hade gått på gymnasiet så kanske jag kanske inte komma till universitetet och plugga vidare, det är därför gymnasiet är väldigt viktigt.

---

⁷ Lindbäck, J. (2021) *Värsta bästa skolan – om unga i förorten och segregation i skolan*. Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet.

Tidigare forskning har visat att informationshantering och skolkultur kan osynliggöra eller försvåra de val som står till buds för IM-elever vid övergången till ett nationellt gymnasieprogram.⁸ Flera av eleverna har just tydliga mål relaterat till att komma in på ett nationellt gymnasieprogram och ta gymnasieexamen medan andra elever ger uttryck för att skolan inte är gjord för sådana som dem. Att få börja jobba är för många av eleverna det främsta målet efter IM och gymnasieskolan.

Tina: Nämen jag vill också ut och jobba så fort som möjligt, jag är ganska trött på skolan, oavsett om jag innerst inne skulle vilja plugga vidare ... och försöka få betyg i alla ämnen så kommer jag aldrig någonsin orka det tror jag ... kanske någon gång ... i längre fram liksom.

När det gäller huruvida att ta gymnasieexamen är viktigt visar intervjuerna på en polarisering. Elevernas tankar kring gymnasieexamen varierar tillsammans med hur de ser på sina planer efter gymnasiet där en elevgrupp värdesätter att komma in på ett nationellt program och ta gymnasieexamen och den andra gruppen huvudsakligen värdesätter att bli anställningsbara. Men även den senare elevgruppen uttrycker oro över att gymnasieexamen behövs för att få ett arbete efter utbildningen.

Amelia: Yes det är viktigt ... det är väldigt viktigt. För att ... jag tycker det är viktigt att det går bra för att man ska kunna nå dit man vill, för varje sak, inte bara skolan. Vill man nå, jag vet inte ... bli bäst på någonting, då krävs det planering och jobb och hårt arbete.

Niklas: Ja visst det är väl viktigt men alltså det är så här, om jag inte tar det så, det är inte som att ... jorden går under ...

Katarina: För det är om man ... vad heter det, alla jobb och sådant kollar de ju jättemycket på hur gymnasiet ... om du har tagit studenten liksom ... på riktigt.

Markus: Alltså att klara av det ... det känns rätt viktigt ja, än att vara här i tre fyra år ... så man ändå lyckas klara av det till slut [ta examen].

I vissa av intervjuerna framkommer det även att vissa av eleverna har högre mål och planerar för att komma vidare till universitetet. Några av eleverna har specifika utbildningar på universitetet de

---

⁸ Bjuhr, Å. (2019). *Avslut och fortsättning: En studie om övergången från introduktionsprogrammet språkinträdning till nationellt program vid gymnasieskolan*. Doktorsavhandling, Luleå tekniska universitet.

siktat mot medan andra har mindre utvecklade planer och mest planerar att läsa vidare.

Intervjuare: Men du har planer på att läsa på universitetet?

Antonio: Mmm ja ... och sedan ah fortsätta efter universitetet också.

Intervjuare: Är det något särskilt du har tänkt dig?

Antonio: Flygingenjör ... jag siktat på flygingenjör.

Aida: Jag tänker plugga vidare alltså men jag tänker jobba ett år först så att jag har pengar till att plugga vidare sedan.

Samantha: Jag vill också jobba lite och sedan plugga vidare.

Intervjuare: Vad tänker ni att ni vill läsa vidare till?

Samantha: Sjuksköterska ... antingen barnmorska eller skolsköterska eller ambulans, jag vet inte.

Amelia: Jag vill plugga på universitetet, civilekonom tror jag ...

Intervjuare: Spännande!

Amelia: För jag har väldigt stora intressen inom ekonomi och eget företagande ... liksom ... sådana saker.

24.6 Föräldrarnas syn på utbildningsval och elevernas framtid

Ambrose & Ivemark (2020) har tidigare visat att föräldrars inställning till utbildning och att de talar väl om skolan och uppmuntrar studier är viktigt för ungdomars utbildningsvägar (i synnerhet för studieovana elever).⁹ Individer som växt upp i en hemmiljö där intresset för studier är begränsat, tyckte att det var viktigt att välja en gymnasieutbildning som leder till jobb och som underlättar försörjning.¹⁰ I intervjuerna framkommer det olika teman kring hur eleverna diskuterat sin utbildning och framtid med sina föräldrar. En elevgrupp pekar på att föräldrarna haft starka önskemål om att de skulle lyckas och prestera i skolan och de har uttryckt besvikelse över att det inte har blivit så för deras barn. Särskilt flera av eleverna med utländsk bakgrund ger uttryck för hur viktigt det är för deras familjer med höga prestationer¹¹.

⁹ Ambrose, A., & Ivemark, B. (2020). *Linjen mellan högstadiet och högre utbildning: En fallstudie om breddad rekrytering och breddat deltagande*. Örebro Universitet.

¹⁰ Ambrose, A., & Ivemark, B. (2020). *Linjen mellan högstadiet och högre utbildning: En fallstudie om breddad rekrytering och breddat deltagande*. Örebro Universitet.

¹¹ Se även Forsberg, S. (2022). *The symbolic gift of education in migrant families and compromises in school choice*. *British Journal of sociology of Education*, 43(5), 700–717.

Amir: Alla föräldrar vill att sina, deras barn lyckas och ... ah bra framtid alltså, man skulle bli bättre än de, bättre än familjen ...

Amara: Ja alltså de vill ha toppbetyg och så och jag är inte en sådan elev ... som är fokuserad på skolan och så. Så de har mycket press på en. [...]. Men samma som *elevnamn* sade ... föräldrar vill att vi ska ta oss till det typ högsta yrket, det som ger mest pengar.

Björn: Klart jag snackat med dem om det. De förstår bara inte varför man varit så omotiverad.

Klas: Nä. Blir bara gräl allt ihop egentligen.

Intervjuare: Så de har haft en annan inställning till skolan?

Klas: Ingen av mina föräldrar har väl varit bra i skolan men de försökte väl och det gjorde ju inte jag.

Ola: De har ju mycket förväntningar. De har mycket förhoppningar liksom ... att man ska bli något. Sedan när man inte vill så blir de ju besvikna. Det är väl ganska förståeligt ... men men.

Arvid: Det är klart att de ville att man skulle göra något med sitt liv men skolan är inte alltid rätt väg.

I kontrast till ovanstående berättar flera elever om hur föräldrar antingen fått skifta sina förväntningar eller att föräldrarna huvudsakligen lagt valet av utbildning och framtida yrke på eleverna själva där de betonar deras möjligheter att försörja sig men också välmående och trivsel:

Theo: Min farsa sade typ ... plugga så du kan jobba sedan.

Salma: Men de sade att du ska välja den här linjen du är nöjd med, du ska fortsätta med ... det är du som tycker det, det är du som ska välja.

Alice: Mina föräldrar har mest varit att jag ska må bra och att jag ska ha bra förutsättningar ... och de har alltid stöttat mig det bästa de kan så jag tror inte ... de har inte så mycket åsikter så länge jag mår bra och kan försörja mig själv liksom.

Evelina: Nämen lite grann vilka yrken som det finns en framtid inom ... och att man kan utvecklas liksom. [...] de är bara väldigt glada att jag har ... att jag GÅR gymnasiet ... och inte har hamnat mellan stolarna.

Samuel: För mig har det fungerat bra, de har pushat på mig att jag ska klara det här nu och så vidare ... för att jag ska få göra någonting jag tycker är roligt.

Slutligen, en grupp av eleverna säger att de diskuterat sin utbildning i mycket liten utsträckning eller inte alls med sina föräldrar och resonerar huvudsakligen att de ska äga besluten om sina liv eller att de inte lagt mycket tid på att fundera över sin framtid så länge det går bra:

Tim: Jag har pratat lite med dem. Alltså jag lyssnar inte så mycket på vad de säger, det är mitt val och mitt liv.

Tina: Huvudsaken är väl att man kommer någonstans ... att man inte blir fast eller att man ... typ inte att man hamnar i den situationen att man typ blir arbetslös hela livet förstår du.

Julia: Det är mitt liv ... så de bestämmer inte så mycket.

24.7 Intervjuundersökning – omfång och urval

Kapitlet bygger på intervjuer med sammanlagt 48 elever som hade valt eller blivit placerad vid ett introduktionsprogram på gymnasieskolor i olika kommunala kontexter (det vill säga storstad, gles- och landsbygd samt täta kommuner nära en stad). Totalt sett intervjuades 23 flickor och 25 pojkar mellan 16 och 20 år gamla. Varje gymnasieskola kontaktades med önskemål om att få träffa elever att intervjua och skolans personal hjälpte sedan till att välja ut elever som var intresserade att delta i intervjuundersökningen. Skolan och eleverna fick även ta del av intervjuguiden på förhand. Både skolor och elever har fått muntlig och skriftlig information om intervjuundersökningen för att säkerställa informerat samtycke.

Samtyckesblanketter med underskrifter har samlats in från vårdnadshavare i de fall eleverna varit minderåriga och från eleverna själva när de varit myndiga. I vissa fall har lärare och mentorer på skolorna gett muntlig information till vårdnadshavare via telefon och inhämtat samtycke och de fallen har dokumenterats skriftligen. Innan varje intervju genomfördes så utgick en genomgång av utredningen och intervjuförfarandet där frivilligheten i delaktigheten betonades men i slutänden valde alla eleverna som gick med på att bli intervjuade att även slutföra intervjun och ingen drog tillbaka sin medverkan från undersökningen.

Elever från årskurs 1, 2 och 3 fördelat över introduktionsprogrammen programinriktat val, yrkesintroduktion samt individuellt

alternativt intervjuades. I urvalet ingick även elever som tidigare varit placerade vid språkintröduktion men som sedan gått över till någon av de andra intröduktionsprogrammen.

Intervjuerna genomfördes som semistrukturerade fokusgruppsintervjuer, där minsta gruppen bestod av två elever och den största gruppen bestod av sju elever. Intervjuerna spelades in och transkriberades efteråt. Elevcitaten som presenterats i bilagan har angetts med fingerade namn. I enstaka fall har talspråket i citaten redigerats för att öka läsarvänligheten. Längden på intervjuerna låg mellan 20 och 70 minuter. Intervjuguiden som användes under intervjuerna innehöll tre huvudteman: (1) Skolvardag, (2) Praktik & apl och (3) Om framtiden och arbetsliv. Intervjuguidens teman och frågor konstruerades för att nå fördjupning av de aspekter och resultat som framkommit i utredningens tidigare statistiska analyser.

Ur ett metodologiskt perspektiv, är det viktigt att nämna att även om undersökningen inkluderar IM-elever från olika bakgrunder och med olika upplevelser så är det naturligtvis så att de elever som valde att delta i intervjuerna var intresserade att få delge sina upplevelser och åsikter och att den gruppen inte nödvändigtvis representerar bredden av elever som går på intröduktionsprogrammen.

25 Resultatredovisning av möten med rektorer och lärare

Utredningen har sett det som prioriterat att träffa och samtala med olika aktörer som arbetar med utredningens frågor. I denna bilaga sammanfattas de synpunkter och reflektioner som har förts fram under samtal med rektorer och lärare. Utredningen har haft samråd med skolledare som har representerat skolor från flera delar av landet. Utredningen har besökt ett tiotal skolor där samtal förts med rektorer, lärare och annan personal. Vidare har utredningen genomfört ett antal digitala möten och telefonmöten med rektorer och lärare. Synpunkterna som framkommit i samtalen har varit viktiga för utredningens ställningstaganden och förslag.

25.1 Reflektioner om övergången till gymnasieskolans introduktionsprogram

I samtalen framkommer att det är viktigt med en bra övergång från grundskolan till gymnasieskolans introduktionsprogram och flera beskriver vikten av att elever med många skolmisslyckanden i grundskolan behöver en mjuk start i gymnasieskolan. Några rektorer berättar att de har kontakt med elever och personal på elevers grundskolor redan i nian för elever som är aktuella för introduktionsprogrammen. Detta har medfört bättre övergångar och kunskaper om vad elever kan och färre byten och minskade avhopp.

Av samtalen framgår också att det är många elever som inte vet vad de vill och att vissa elever inledningsvis behöver prova på olika kurser med olika inriktningar innan de kan bestämma sig. Det finns obehöriga elever som inte har insikt i hur mycket de klarar av och vissa elever tror att de klarar mer än de gör.

I samtalen med rektorer framgår att de ibland får ägna sig åt uppsökande verksamhet, bland annat för elever som är hemmasittare och de menar därför att valbarhet kan komma att vara svårt för en relativt stor grupp elever. Dessa elever behöver mycket stöd och anpassning av kompetenta lärare och annan personal och en väl organiserad överlämning till gymnasieskolan. Någon rektor pekar på att de har elever med språkstörningar som har svårt att förstå konsekvenserna av olika alternativ.

I samtalen framkommer vidare att en del skolor har infört val för IMY. Detta medför att eleverna upplever att det blir mer ”på riktigt”. Samtidigt tycks det som att eleverna inte alltid vet att de inte kommer att komma in på nationella program vilket kan försvåra ansökningsförfarandet. Grundskolans studie- och yrkesvägledning (SYV) behöver bli tydligare mot eleverna särskilt mot de elever som ligger långt ifrån behörighet.

Andra problem som nämns när det gäller övergången till gymnasieskolans introduktionsprogram är att elever ofta hamnar på introduktionsprogrammet individuellt alternativ (IMA) eftersom de inte heller kommer in på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion (IMY). Eleverna vill ha yrkesutbildning men får i stället fortsätta att kämpa med de ämnen som de misslyckats med i grundskolan vilket ofta leder till att de tappar motivationen. De flesta tycks överens om att det saknas platser på de mer yrkesinriktade introduktionsprogrammen vilket leder till att alla elever som vill och behöver yrkesutbildning inte får plats. På många håll erbjuds platser bara om det blir några över efter att elever på nationella program har antagits. I rektorssamtalen nämner ett par rektorer att elevpengen är högst på IMA vilket leder till fler elever där. Hos en annan huvudman får dock IMA betydligt mindre elevpeng än IMY.

Någon rektor nämner att de tar emot elever på introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) på särskild kvot (en IMV-plats) och de samläser med elever på nationella program. Dilemmat blir att obehöriga elever kan ”gå före” behöriga elever. Någon rektor har infört intervjuer och praktiska prov på IMY. Detta för att skolan ska förstå om eleverna är motiverade och om det finns förutsättningar att klara utbildningen.

Andra rektorer menar att brister i överlämningen från grundskolan gör det svårt att planera IM-elevernas studier eftersom man inte vet vad de verkligen kan.

I samtalen framkommer också upplevelser av att det finns behöriga elever som hamnar fel. En bristfällig likvärdighet i betygssättningen gör att några elever kommer till gymnasieskolans nationella program med glädjebetyg trots att de borde gå IM. En del av dessa elever har suttit i smågrupper i grundskolan och fått särskilt stöd, och de får svårt med studierna eftersom de nationella programmen inte har tillgång till det stöd som finns på introduktionsprogrammen.

25.2 Reflektioner om elevgruppen på introduktionsprogrammen

Det framkommer tydligt i samtalen med lärare och rektorer att introduktionsprogrammets målgrupp är väldigt heterogen. De flesta är eniga om att alla inte kan börja direkt på dagens nationella program. Det finns en grupp elever som behöver hanteras på ett annat sätt och som t.ex. har behov av mindre grupper. Samtidigt finns det en grupp elever som vill läsa för att bli behöriga till ett högskoleförberedande program. Flera menar att det finns en allt större grupp med svårigheter och ökad problematik med skolfrånvaro och ohälsa. Vissa elever behöver en "samordnare" som stöttar kring allt möjligt runtomkring skolan och lärarna och övrig personal får jobba mycket för att motivera eleverna.

Samtidigt så tycks det viktigt att komma bort från stämpeln att vara obehörig och att skolor måste erbjuda utbildningar för "hela spännvidden" elever och inte exkludera obehöriga elever. Lärare och rektorer uttrycker att elever som ska gå på introduktionsprogram är oroliga för att de ska särskiljas. De vill gå tillsammans med de andra eleverna. Vissa menar att elever som läser integrerat inte alltid själva vet om de går på ett introduktionsprogram eller om de går på ett nationellt program. Samtidigt så finns det arbetsgivare som inte gör någon skillnad på elever från IMY och nationellt program.

I mötena framkommer det också att inte alla elever vill bli behöriga och gå över till ett nationellt program. En del elever siktar i stället på arbetslivet. Flera lärare och rektorer ser positivt på elevernas möjligheter att få jobb efter att ha gått på ett introduktionsprogram. Det är inte ovanligt att elever fått extrajobb redan under utbildningen och ofta beskrivs framtiden för eleverna som hoppfull.

Lärare och rektorer beskriver hur studier med inriktning mot en framtida försörjning kan bidra till motivation och meningsfullhet.

Ett problem som en del rektorer framhåller är att det inte syns i uppföljningen av eleverna, i statistiken, att de lyckats få jobb men inte lyckats ta examen. Då ser det ut som ett misslyckande fastän det gått bra för eleverna. Dessa rektorer menar att man måste släppa fokus på att man måste gå över till ett nationellt program och ta examen.

Vissa skolor som lyckas bra med elevgruppen på introduktionsprogrammen har nämnt att de jobbar för att skapa bra relationer mellan eleverna och de vuxna på skolan. Vidare låter de eleverna gå i mindre grupper och utbildningarna är riktade mot etablering i arbetslivet snarare än behörighet till nationellt program.

25.3 Reflektioner om samläsning med elever på nationella program

Lärare och rektorer som utredningen intervjuat är tudelade när det gäller samläsning av elever på introduktionsprogrammen och elever på nationella program. En del rektorer och lärare tycker att det funkar bra medan andra tycker att andra lösningar fungerar bättre. Någon påpekar att eleverna går i samma klass i grundskolan men i gymnasieskolan sätts ”svaga elever” i samma klass vilket hen menar inte är bra för eleverna. Andra menar att det är svårt att få till samläsning mellan elever med stort stödbehov och elever på nationella program. Någon menar att vissa elever kan behöva landa ett år på IM men att samläsning sedan fungerar bra i de flesta fall. Någon nämner att de på deras skola ordnar samläsning genom specialpedagoger som samordnar att olika elevgrupper läser tillsammans. En annan nämner att elever skulle ha svårt att läsa yrkeskurser i samma tempo som på ett nationellt program och att eleverna behöver mer tid. Samtidigt är det flera rektorer och lärare som säger att samläsning fungerar bra och att lärare ofta inte vet vilka elever som är behöriga och obehöriga. Ett par lärare säger att det går bra att läsa integrerat i yrkesämnena men inte i de gymnasiegemensamma ämnena där eleverna behöver ha förkunskaperna från grundskolan. Detta hanteras genom att samla obehöriga elever från flera program till samma undervisningsgrupp i de gymnasiegemensamma ämnena.

När de sedan har blivit behöriga kan de tas över till gymnasieklassen där läraren kan få arbeta flexibelt med elever på olika nivåer.

25.4 Reflektioner kring innehållet på dagens introduktionsprogram

En del rektorer nämner i samtalen att de har testat många olika varianter av introduktionsprogram. De tycks ofta kämpa för att hitta en bra lösning och många provar olika lösningar utan att bli helt nöjda.

Flera tycker att det skulle vara mer fokus på yrkesämnena och praktik på introduktionsprogrammen och mindre fokus på grundskoleämnena. Några säger att det kraftiga fokuset på grundskoleämnena gör att eleverna riskerar att fortsätta att misslyckas med ämnena som de misslyckats med under grundskoletiden. Eleverna kan behöva börja om och studera något annat. Även eleverna med minst förkunskaper behöver ha en inriktning mot arbetslivet och få läsa yrkesämnena och gå ut på praktik. Praktik fungerar dessutom bra för att de har större möjligheter att få jobb. Samtidigt är det flera som framhåller svårigheter med att hitta praktik och apl-platser.

Flera lärare och rektorer säger att det går bra för eleverna med de praktiska ämnena men de tycker att de gymnasiegemensamma ämnena bör anpassas för målgruppen som har haft svårt att bli behöriga. Någon lärare säger att det är viktigt för motivationen att känna att man klarar av att bli godkänd.

På vissa skolor använder man sig av yrkespaket på introduktionsprogrammen. På en skola har man inte några fasta yrkespaket utan de anpassar efter eleverna vilket gör att det blir lite spretigt men det gör också att de kan behålla eleverna. På en annan skola används yrkespaket på individuellt alternativ (IMA) för de elever som inte kunnat ta sig vidare från introduktionsprogrammen på grund av för låga meritvärden. Även elever på språkintröduktion (IMS) har dragit nytta av yrkespaketen som utgör ett mål för eleverna. På ytterligare någon skola har de skapat lokala yrkespaket som gör att eleverna kan få jobb. Samtidigt tycks det finnas åsikter om att det kanske skulle vara lättare att utgå från nationellt fastställda paket. Rektorerna är kluvna och menar att det både finns fördelar med nationellt fastställda paket och med lokalt utformade.

På en skola erbjuds IMY med individuella upplägg som inte är kopplade till dagens nationella program. Styrkan med en sådan lösning uppges vara att eleverna får möjlighet att välja innehållet i sin utbildning. I detta fall köper skolan även in utbildning vars innehåll inte är att betrakta som gymnasiekurser.

I samtalen framkommer reflektioner kring introduktionsprogrammets status och flera menar att introduktionsprogrammen har låg status på skolorna. På en del skolor får eleverna på yrkesintroduktion (IMY) bara plats i verkstäderna när det är tid över. Någon uttrycker sitt missnöje över att IMY-eleverna på skolan får tillgång till färre kurser än vad de egentligen skulle klara av. En annan uttrycker att det behövs en stärkt rätt att gå på programinriktat val (IMV). En annan menar att det kan bli svårt för elever som går från ett introduktionsprogram till ett nationellt program. Enligt rektorn går de då från att läsa ett par timmar i veckan till att gå ett vanligt program med heltidsstudier.

Idrott och hälsa är ett ämne som ses på olika sätt. Någon menar att ämnet fungerar bra och främjar sammanhållningen medan andra inte alls tycker att idrott och hälsa fungerar. Ytterligare någon tycker att man borde ha ett yrkesperspektiv på idrott och hälsa.

När det gäller tiden i utbildning så är det rektorer som menar att tre år oftast inte räcker för att nå examen för dem som påbörjar ett introduktionsprogram men samtidigt menar rektorn att det oftast inte heller blir bra med ytterligare ett studieår. Någon rektor tycker att det skulle vara bra med 2-åriga yrkesutbildningar med bara karaktärsämnena och som det skulle vara lägre krav att komma in på.

På en del skolor har lärlingsliknande upplägg för obehöriga elever varit väldigt framgångsrika och ofta lett till jobb.

En del pekar på den svaga nationella regleringen av individuellt alternativ (IMA), och att verksamheten skulle må bra av en tydligare styrning. Annars finns det en risk för att eleverna inte utmanas och att de blir kvar på IMA. Eleverna på IMA har olika förutsättningar. Vissa elever har inlärningsssvårigheter, medan andra har haft problem med en hög frånvaro. Några elever siktar direkt på att bli behöriga till ett nationellt program, medan andra har helt andra behov och har svårt att jobba i grupp. På en del skolor delas eleverna in i grupper där en grupp utgörs av eleverna som vill gå över till ett nationellt program medan en annan grupp är elever som behöver extra stöd och anpassning.

Bland eleverna på IMA finns det både elever som själva sökt sig till utbildningen, och elever som blivit hänvisade. Verksamheten på IMA består huvudsakligen av att eleverna ägnar sig åt studier på grundskolenivå. I vissa fall förekommer samläsning med andra introduktionsprogram.

25.5 Reflektioner kring 1 900-poängsutbildningarna

När utredningen har presenterat innehållet på de nya 1 900-poängsutbildningarna för rektorer och lärare är det en del som menar att det skulle lämpa sig fint för en stor del av deras elever och att eleverna skulle tycka om upplägget. De är också positiva till att det skulle vara en reglerad utbildning så att de inte själva behöver ”uppfinna hjulet”. Samtidigt menar andra att det skulle kunna vara för mycket för en del av deras elever. Samtidigt säger några att de tror att vissa elever inte skulle klara att gå direkt in på en 1 900-poängsutbildning men att de efter ett år med ett mer individuellt upplägg sedan skulle kunna slussas in på en sådan yrkesutbildning. Någon ser positivt på en utbildning med bara yrkesämnen och menar att de som vill senare kan komplettera i komvux.

Några rektorer säger att en del av deras elever har svårt för långa dagar och menar att det behövs större flexibilitet i studietid per vecka än vad den garanterade undervisningstiden på 23 timmar per vecka medger. Flera är överens om att det behöver finnas en flexibilitet i undervisningstiden. Flera är positiva till att 1 900-poängsutbildningarna skulle vara 3-åriga. Detta ger eleverna mer tid att klara dem. Flera lärare och skolledare påtalar att det kan ta tid att hjälpa elever att återfinna lust att lära och att återigen känna tillit till skolan och vuxna.

Någon rektor menar att själva dimensioneringen kan bli ett problem eftersom de nationella programmen har ett begränsat antal platser. Behöriga elever får inte bli utan plats när utbildningarna öppnas för obehöriga. Någon beskriver att det redan är svårt att skapa platser på dagens yrkesintroduktion (IMY).

Många har framhållit att kunskaper i svenska, matematik och engelska är nödvändiga både för att tillgodogöra sig undervisningen i yrkesämnen och för det senare arbetslivet. De flesta tycker att det är viktigt att ämnena är påbyggbara. Flera är positiva till mer yrkes-

inriktad matte, svenska och engelska som kan förbereda för arbetslivet. En del av lärarna har redan utvecklat material som gör ämnena mer inriktade mot yrkena. På någon skola har man positiva erfarenheter av yrkesmatematik och de noterade att närvaron på matematiken ökade när de hade lektionerna i verkstaden. Vissa elever stänger av när de hör ordet matematik, men de kan räkna om ämnet sätts i ett yrkessammanhang. Någon rektor menar att yrkesengelska behövs på vissa program, till exempel hotell- och restaurang. För elever på dessa program är det viktigt för anställningsbarheten. Men samtidigt menar andra att engelska ofta är ett problem för elever med kort tid i Sverige och menar därför att ämnet engelska skulle vara betjänt av viss flexibilitet.

När det gäller samhällskunskap är det många som menar att det är viktigt även för eleverna på 1 900-poängsutbildningarna. Det är viktigt för skolans demokratiska uppdrag och för kunskapen om arbetslivet och hur samhället fungerar. Någon menar att alla gymnasiegemensamma ämnen är viktiga för gymnasieskolans breda samhällsuppdrag vad gäller bildning och demokrati.

Någon rektor poängterar att de måste ha det nationella yrkesprogrammet på skolan för att ha möjlighet att erbjuda programmet även som en 1 900-poängsutbildning. Samtidigt menar de att om de inte har programmet på skolan så skulle de kunna erbjuda det som lärling. Flera menar att det i dagsläget skulle vara svårt att erbjuda elever 1 900-poängsutbildningar eftersom de inte har organisationen på plats för att erbjuda så mycket yrkeskurser.

Ytterligare reflektioner som framkommer är att 1 900-poängsutbildningarna borde vara tillgängliga även för elever på dagens nationella program. Även några av de behöriga eleverna skulle vara betjänta av en mindre omfattande gymnasieutbildning. De flesta tycks överens om att det skulle vara skönt att eleverna inte behöver ha grundskolebehörighet utan att de ändå skulle kunna gå vidare. Några menar att det skulle kunna minska benägenheten att ge glädjebetyg och några funderar om det skulle få elever som är hemma och mår dåligt att gå tillbaka till skolan.

I samtalen framkommer att flera tycker att det vore bra med någon slags yrkesbevis när man har gått ut gymnasieskolan som visar att man kan och har klarat av yrkesämnena. Någon menar att examensmålen inte behöver vara lika för alla.

25.6 Möjligheter och utmaningar med branschskolor

Möjligheten att erbjuda elever utbildning på branschskolor är en försöksverksamhet som bedrivits under perioden 2018–2023. Försöket gjorde det möjligt för huvudmän att söka statsbidrag för att skicka elever till en branschskola. Branschskolorna kunde erbjuda gymnasial utbildning inom små och/eller dyra yrkesområden som var efterfrågade på arbetsmarknaden. Elevens ”hemskola” slöt ett avtal med branschskolan, där eleven utförde en del av sin utbildning, men hade fortfarande det övergripande ansvaret för eleven. Utredningen har både träffat representanter för branschskolorna och för olika huvudmän som skickat elever. Alla verkar vara överens om att det finns en stor efterfrågan på den kompetens som lärs ut på branschskolorna, men att det är svårt att intressera eleverna för mindre kända yrken. Någon fruktar att utbildningsbehoven som dimensioneras inte är nog detaljerade, vilket drabbar mindre yrken som riskerar att bli osynliggjorda. Eleverna som deltagit i försöksverksamheten är ofta motiverade, men vissa har svårt att vara hemifrån vilket kan skapa en social problematik som ställer krav på lärarna. Några intervjuade pekar på bristande samordning mellan huvudmän, branscher och branschskolor, och att det har funnits frågetecken kring bland annat apl-platser. Vissa anser att den totala kostnaden för insatsen ligger högre än nivån på statsbidraget.

DEL 4

Referenser och bilagor

Referenser

Lagar

Högskolelagen (1992:1434).

Lag (2009:128) om yrkeshögskolan.

Lag (2017:571) om försöksverksamhet med branschskolor.

Regeringsformen (1974:152).

Skollagen (2010:800).

Förordningar och föreskrifter

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679.

Förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Förordning (2009:1214) med instruktion för Statens skolverk.

Förordning (2009:1251) om betygsrätt för viss utbildning inom fordonsindustrin.

Förordning (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program.

Förordning (2011:7) om dansarutbildning.

Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

Förordning (SKOLFS 1994:2) om 1994 års läroplan för de frivilliga skolorformerna.

Förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning.

Förordning (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.

Förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

Förordning (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

- Förordning (2017:623) om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän.
- Förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknads- politiska insatser.
- Förordning (SKOLFS 2023:130) om ämnesplaner för de gymnasie- gemensamma ämnena.
- Förordning (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning.
- Gymnasieförordningen (2010:2039).
- Kommittéförordning (1998:1474).
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2023:14) om skyddad yrkestitel för undersköterskor.
- Valideringsförordning (2022:1549).

Övriga referenser

- Ambrose, A., & Ivemark, B. (2020). *Linjen mellan högstadiet och högre utbildning: En fallstudie om breddad rekrytering och breddat deltagande*. Örebro Universitet.
- Arbetsmiljöverket (2012). *Minderårigas arbetsmiljö – Arbetsmiljö- verkets föreskrifter om minderårigas arbetsmiljö och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna*. AFS 2012:3.
- Bjuhr, Å. (2019). *Avslut och fortsättning: En studie om övergången från introduktionsprogrammet språkinträdning till nationellt program vid gymnasieskolan*. Doktorsavhandling, Luleå tekniska universitet.
- Boverket (2024). *Boendesegregationens utveckling – årsrapport om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige*. 2024:18.
- Emanuelsson, Ingmar m.fl. (1989) *Utvärdering genom uppföljning av elever. VI. Alternativkurser och utbildningskarriärer. En uppföljningsstudie genom högstadiet och gymnasiet*. Högskolan för lärarutbildning i Stockholm: Institutionen för pedagogik.
- Folkhälsomyndigheten (2020). *Folkhälsans utveckling. Årsrapport 2020*.

- Forsberg, S. (2022). *The symbolic gift of education in migrant families and compromises in school choice*. *British Journal of Sociology of Education*, 43(5).
- Försäkringskassan (2024). *Att få och behålla ett arbete – Hållbarhet i arbetslivet för personer med intellektuell funktionsnedsättning*. Forskarrapport 2024:2.
- Gustafsson, J-E. m.fl. (2010). *School, learning and mental health: a systematic review*. Kungl. Vetenskapsakademien, Hälsoutskottet. Stockholm.
- Gustafsson, Magnus (2019). *Jobbpolarisering på svensk arbetsmarknad*. Bilaga 6 till Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:40).
- Giota, J. (2001). *Adolescents' perceptions of school and reasons for learning*. Akademisk avhandling. Göteborg: Göteborg studies in educational sciences 156, Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Giota, J. (2013). *Individualiserad undervisning i skolan – en forskningsöversikt*. Vetenskapsrådet, Stockholm.
- Giota, J. & Bergh, D. (2021). *Adolescent academic, social and future achievement goal orientations: Implications for achievement by gender and parental education*. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65(5), 831–850.
- Giota, J. & Gustafsson, J-E. (2017). *Perceived demands of schooling, stress and mental health: Changes from Grade 6 to Grade 9 as a function of gender and cognitive ability*. *Stress and Health*, 33 (3), 253–256.
- Giota, J. & Gustafsson, J-E. (2021). *Perceived Academic Demands, Peer and Teacher Relationships, Stress, Anxiety and Mental Health: Changes from grade 6 to 9 as a function of gender and cognitive ability*. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65(6), 956–971.
- Giota, J., Lace, I. & Emanuelsson, I. (2023). *50 years of integration and inclusion in Sweden: changes in special education support and achievement*. *Scandinavian Journal of Education Research*, 67(6), 997–1011.
- Hapapuu, Vivika (2001). *Effekter av högre behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram*. IFAU Rapport 2021:21.

- Hensvik, Lena & Nordström Skans Oskar (2019). *Jobbpolarisering och efterfrågan på olika förmågor på framtidens arbetsmarknad*. IFAU Rapport 2019:30.
- Holmlund, Helena & Sjögren, Anna & Öckert Björn (2019). *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan*. Bilaga 7 till Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:40).
- Huang, C. (2012). *Discriminant and criterion-related validity of achievement goals in predicting academic achievement: a meta-analysis*. Journal of Educational Psychology, 104, 48–73.
- Jonsson, Jan O & Mood Carina (2023). *Karriärer och barriärer – en ESO-rapport om skolgång och etablering för unga med utländsk bakgrund*. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2023:8.
- Justitiedepartementet (2024). *Barriärer mot brott – en social-preventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet*. Skr. 2023/2024:68.
- Lindblad, M. (2016). *”De förstod aldrig min historia”: unga vuxna med migrationsbakgrund om skolmisslyckande och övergångar mellan skola och arbete*. Doktorsavhandling, Umeå universitet.
- Lindbäck, J. (2021). *Värsta bästa skolan – om unga i förorten och segregation i skolan*. Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet.
- Lundahl, Lisbeth m.fl. (2023). *Att komma vidare – Introduktionsprogram som stöd för unga i riskfyllda övergångar*. Studentlitteratur, Lund.
- Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) (2023). *Yrkesprovsverksamhetens kvalitet och kunnande som påvisats i yrkesproven*. Helsingfors, Finland.
- OECD (2008). *A Learning for Jobs Review of Sweden*. OECD Reviews of Vocational Education and Training.
- OECD (2024). *Managing Choice, Coherence and Specialisation in Upper Secondary Education*. OECD Education Spotlights No 10.
- Prop. 1990/91:85. *Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen*.

- Prop. 1992/93:220. *En ny läroplan för grundskolan och ett nytt betygssystem för grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan.*
- Prop. 1992/93:230. *Valfrihet i skolan.*
- Prop. 1992/93:250. *Ny läroplan och ett nytt betygssystem för gymnasieskolan, komvux, gymnasiesärskolan och särvox.*
- Prop. 2008/09:199. *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*
- Prop. 2009/10:165. *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.*
- Prop. 2011/12:50. *En gymnasiesärskola med hög kvalitet.*
- Prop. 2013/14:112. *Villkor för fristående skolor m.m.*
- Prop. 2014/15:45. *Utbildning för nyanlända elever – mottagande och skolgång.*
- Prop. 2016/17:161. *En försöksverksamhet med branschskolor.*
- Prop. 2016/17:190. *Rätt att fullfölja introduktionsprogram i gymnasieskolan efter flytt till en annan kommun.*
- Prop. 2017/18:183. *En gymnasieutbildning för alla.*
- Prop. 2019/20:165. *Förlängd giltighetstid för yrkeskompetensbevis.*
- Prop. 2021/22:94. *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram.*
- Prop. 2021/22:159. *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning.*
- Prop. 2022/23:94. *Några ändringar som rör gymnasieskolans nationella program och ämnen m.m.*
- Ramböll (2013). *Utvärdering av de nationella programrådets arbete.* På uppdrag av Skolverket.
- RKA (2022). *Effektivitet i kommuner 2022.*
- Ryan, R. (2012). Ed. *The Oxford handbook of human motivation.* Oxford: University Press.
- SCB (2023). *Arbetskraftsbarometern 2023 – Brist på utbildade inom vård och teknik.* Statistiknyhet från SCB 2023-12-13.
- SCB (2024). *Genomströmning i gymnasieskolan – Beskrivning och jämförelse av olika indikatorer.* AM76 – Bakgrundsfakta. Arbetsmarknads- och utbildningsstatistik 2024:1.

- SCB (2024). *Trender och Prognoser 2023. Befolkning, utbildning, arbetsmarknad – med sikte på år 2040.*
- Schund, D., Meece, J., & Pintrich, p. (2014). *Motivation in Education: Theory Research and Applications.* 4th Edition, Boston: Pearson.
- Sharif, H. (2017). ”Här i Sverige måste man gå i skolan för att få respekt”: *Nyanlända ungdomar i den svenska gymnasieskolans introduktionsutbildning.* Doktorsavhandling, Acta Universitatis Upsaliensis).
- Skolinspektionen (2013). *Utbildningen på introduktionsprogrammen i gymnasieskolan – En kvalitetsgranskning av programmen yrkesintroduktion och individuellt alternativ.* Rapport 2013:6.
- Skolinspektionen (2014). *Undervisning på yrkesprogram.* Rapport 2014:05.
- Skolinspektionen (2017). *Helhet i utbildningen på gymnasiets yrkesprogram.*
- Skolinspektionen (2017). *Språkin introduktion i gymnasieskolan.*
- Skolinspektionen (2019). *Fortsatta utbildningsvägar efter språkin introduktion.*
- Skolinspektionen (2019). *Undervisning i yrkesämnena djur och ellära.*
- Skolinspektionen (2021). *Arbetet med individuella stödinsatser i gymnasieskolan.*
- Skolinspektionen (2023). *Yrkesförarutbildningen för tung lastbil och släp – inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.*
- Skolinspektionen (2024). *Undervisningens kvalitet i gymnasieskolans yrkesämnen. Fokus på ämnena skogsmaskiner och bageri- och konditorikunskap.*
- Skolverket (2010). *Redovisning av uppdrag om nationella råd för yrkesprogrammen.* Dnr U2009/5399/G.
- Skolverket (2011). *Gymnasieskola 2011.*
- Skolverket (2014). *Introduktionsprogram.* Rapport 413.
- Skolverket (2014). *Redovisning av uppdrag om särskilda varianter och riksrekryterande utbildningar.*

- Skolverket (2014). *Redovisning av uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion.*
- Skolverket (2015). *Elevröster om yrkesintroduktion som en väg till ett arbete – En studie om ungdomar med arbete efter utbildningen – vilka är framgångsfaktorerna?*
- Skolverket (2015). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet.* Rapport 427.
- Skolverket (2016). *Dokumentera yrkeskunskaper från introduktionsprogrammet yrkesintroduktion – Individuella studieplaner, gymnasieintyg och yrkeskunnande.*
- Skolverket (2016). *Invandringens betydelse för skolresultaten.* Skolverkets aktuella analyser 2016.
- Skolverket (2016). *Uppföljning av gymnasieskolan.* Regeringsuppdrag – uppföljning och analys av gymnasieskolan.
- Skolverket (2017). *Nära examen – En undersökning av vilka kurser gymnasieelever med studiebevis saknar godkänt i för att få examen.* Rapport 461.
- Skolverket (2017). *Redovisning av uppdrag om hur yrkesprov kan utveckla yrkesutbildningen.* Dnr 2017:252.
- Skolverket (2017). *Redovisning av uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar samt stödinsatser under införandet av regionalt yrkesvux.* Dnr 2016:1694, Dnr 2017:702.
- Skolverket (2017) *Uppföljning av språkin introduktion. Beskrivande statistik på nationell nivå och exempel på hur nyanlända elever kan ges möjlighet att använda sitt modersmål i undervisningen.* Rapport 454.
- Skolverket (2017). *Yrkesintroduktion av varierande längd – modeller för att organisera utbildningen.*
- Skolverket (2018). *Delredovisning av försöksverksamhet med yrkesprov.* Dnr 2018:302.
- Skolverket (2018). *Uppföljning av språkin introduktion. Beskrivande statistik på nationell nivå och nyanlända elevers övergångar till och från språkin introduktion.* Rapport 469.
- Skolverket (2019). *Delredovisning av försöksverksamhet med yrkesprov.*

- Skolverket (2019). *Hälsa för lärande: lärande för hälsa*. Kunskapsöversikt.
- Skolverket (2019). *Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt*. Rapport 2019:484.
- Skolverket (2020). *Delredovisning av försöksverksamhet med yrkesprov*.
- Skolverket (2021). *Etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier år 2021 efter gymnasieskolan*.
- Skolverket (2021). *Redovisning av uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för barn och elever som är nyanlända eller har annat modersmål än svenska*.
- Skolverket (2021). *Yrkespaket i gymnasieskolan*. Rapport 2021:1.
- Skolverket (2022). *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2022*. Beskrivande statistik.
- Skolverket (2022). *Covid-19-pandemins konsekvenser för skolväsendet – slutredovisning*. Redovisning av regeringsuppdrag.
- Skolverket (2022). *Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan*. Rapport 2022:3.
- Skolverket (2022). *PISA 2018 och betygen – Analys av sambanden mellan svenska betyg och resultat i PISA 2018*. Rapport 2022:1.
- Skolverket (2022). *Slutrapport försöksverksamhet med yrkesprov*.
- Skolverket (2023). *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2023*.
- Skolverket (2023). *Etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier år 2021 efter gymnasieskolan*.
- Skolverket (2023). *Kvalitet i yrkesutbildning. Stödmaterial till systematiskt kvalitetsarbete för gymnasial yrkesutbildning*.
- Skolverket (2023). *Planera, genomför och följ upp arbetsplatsförlagt lärande – en lathund som stöd för att skaffa nya apl-glasögon*.
- Skolverket (2023). *Sysselsättning efter avslutad anpassad gymnasieskola – Sysselsättning hösten 2020 och 2021*.
- Skolverket (2023). *Uppföljning av gymnasieskolan 2023*. Rapport 2023:2.
- Skolverket (2023). *Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning – En nationell bild*.

- Skolverket (2024). *Elever i gymnasieskolan – Läsåret 2023/24. Beskrivande statistik.*
- Skolverket (2024). *Redovisning av uppdrag om regionala planeringsunderlag.*
- SKR (2020). *Erfarenheter från Yrk In-projektet – stärkt koppling mellan introduktionsprogram och arbetsmarknad.*
- SKR (2022). *Handbok för gymnasieantagning 2023–2024. Gällande bestämmelser samt kommentarer om mottagande/antagning till gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.*
- SOU 1992:86. *Ett nytt betygssystem.*
- SOU 2008:27. *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola.*
- SOU 2011:72. *Gymnasial lärlingsutbildning – med fokus på kvalitet! Hur stärker vi kvaliteten i gymnasial lärlingsutbildning?*
- SOU 2013:30. *Det tar tid – om effekter av skolpolitiska reformer.*
- SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.*
- SOU 2017:44. *Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning.*
- SOU 2017:54. *Fler nyanlända elever ska uppnå behörighet till gymnasiet.*
- SOU 2019:4. *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle.*
- SOU 2020:33. *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning.*
- SOU 2020:43. *Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper.*
- SOU 2021:30. *Kampen om tiden – mer tid till lärande.*
- SOU 2022:34. *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning.*
- SOU 2022:53. *Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag.*
- SOU 2024:6. *Steg mot stärkt kapacitet.*
- SOU 2024:16. *Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna.*
- Sundelin, Å., & Lundahl, L. (2023). *Managing critical transitions: Career support to young people risking ineligibility for upper secondary education.* European Educational Research Journal.

- Svenskt Näringsliv (2022). *Remissvar – I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning*. 2022/02457.
- Svenskt Näringsliv (2024). *En modell för framtidens branschskolor*.
- Svenskt Näringsliv (2024). *Kompetens – var god dröj. Rekryteringsenkäten 2023/2024*.
- Sveriges riksdag (2018). *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan och gymnasieskolan – en uppföljning*. 2017/18:RFR24.
- Tåhlin, Michael (2019). *Polariseringsmyten – Försvinner verkligen de medelkvalificerade jobben?* Arena idé 2019.
- Utbildningsdepartementet (2008). *Flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram*. Dnr/2008/7831/G.
- Utbildningsdepartementet (2009). *Särskilda program och behörighet till yrkesprogram*. U2009/5552/G.
- Utbildningsdepartementet (2017). *Uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan*. U2017/01930/GV.
- Utbildningsdepartementet (2018). *Remissammanställning avseende Gymnasieutredningen (SOU 2016:77)*. U2016/04660/GV.
- Utbildningsdepartementet (2021). *Försöksverksamhet med yrkesinriktningar på högskoleförberedande program*. U2021/01877.
- Öhrn, E., & Beach, D. (2019). *Young people's life and schooling in rural areas*. Tufnell Press.

Pressmeddelanden och webbpublikationer

- <https://www.skolverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter/nyheter/2023-12-19-samlat-ansvar-viktigt-for-att-fler-ska-fa-jobb-efter-anpassad-gymnasieskola>.
- <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/yrkesutgangar>.
- <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasiearbetet#h-Introduktionerochexempel>.
- <https://www.sydsvenskan.se/story/e705019e-42fb-4a45-bacb-ddc309514e2d?pageSlug=granskning-yrkesprogrammen>.

Kommittédirektiv 2022:74

Fler vägar till arbetslivet

Beslut vid regeringssammanträde den 9 juni 2022

Sammanfattning

En särskild utredare ska lämna förslag som bidrar till att trygga kompetensförsörjningen och att fler elever får med sig de kunskaper de behöver för att kunna försörja sig själva. Syftet med utredningen är att det i gymnasieskolan ska finnas flera vägar till arbetslivet som tar hänsyn till behoven på arbetsmarknaden, elevers olika förutsättningar för lärande och att många elever inte är redo att göra sitt yrkesval redan i årskurs nio.

Utredaren ska bl.a.

- analysera vilka möjligheter som elever som är obehöriga till nationella program på gymnasiet har att välja skola och utbildning och vid behov lämna förslag på valbara yrkesutbildningar inom gymnasieskolan som i större utsträckning tar hänsyn till elevers olika förutsättningar,
- analysera för- och nackdelar med hur dagens system för övergången från grund- till gymnasieskola är konstruerat, samt vid behov lämna förslag på förändringar för att elever som haft svårt att nå målen i grundskolan ska ges bättre möjligheter att förbereda sig för arbetslivet,
- vid behov föreslå hur elever på högskoleförberedande program som vill arbeta direkt efter gymnasieskolan ska kunna erbjudas yrkesutbildning som underlättar etableringen på arbetsmarknaden, och

- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 5 juni 2024.

Uppdraget att föreslå hur ökad tillgång till yrkesutbildning kan bidra till att trygga kompetensförsörjningen och underlätta etableringen på arbetsmarknaden

Många arbetsgivare hittar inte den arbetskraft som de söker. Enligt Rekryteringsenkäten 2021/22 (Svenskt Näringsliv, 2022) uppgav sju av tio företag att de haft svårt att hitta den kompetens de söker. Hälften av företagen efterfrågade kompetenser som motsvarar gymnasieskolans yrkesprogram, och jämfört med 2019 försöker företagen i genomsnitt rekrytera fler personer. Enligt Svenskt Näringsliv har dock antalet framgångsrika rekryteringar minskat och tre av tio rekryteringsförsök misslyckats helt.

Statistiska centralbyrån (SCB) konstaterade 2020 att av 13 undersökta gymnasiala yrkesutbildningar uppgav arbetsgivarna brist på personal för 7 utbildningsgrupper. (Arbetskraftsbarometern 2020, SCB). Även Arbetsförmedlingens yrkesprognoser fram till 2026 visar att efterfrågan på gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft överstiger tillgången inom flera yrken, t.ex. undersköterskor, VVS-montörer, industrielektriker m.fl. (arbetsformedlingen.se). I rapporten *Trender och Prognoser 2020* analyserar SCB kompetensbehovet fram till 2035. Dagens underskott på yrkesutbildad arbetskraft bedöms kvarstå även på längre sikt. Enligt SCB finns det samtidigt risk för överskott på arbetskraft med högst högskoleförberedande gymnasial utbildning.

Det finns således en stor efterfrågan på gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft och utbildning är en stark skyddsfaktor mot arbetslöshet. SCB:s *Arbetskraftsundersökningar (2020)* visar att arbetslöshet är nästan tre gånger så vanligt bland förgymnasialt utbildade som bland gymnasialt utbildade.

Dessvärre är det många elever som lämnar grundskolan som inte är behöriga att gå ett nationellt yrkesprogram i gymnasieskolan. Bland de elever som är behöriga att gå nationella program väljer en majoritet att gå ett högskoleförberedande program. En stor andel av dessa elever, ungefär fyra av tio, studerar dock inte vidare utan söker sig i stället ut i arbetslivet. De riskerar att vara mindre väl förberedda för arbetslivet jämfört med om de i stället gått ett yrkesprogram. Vissa

elever stängs alltså ute från att gå ett nationellt yrkesprogram på grund av att de saknar behörighet samtidigt som andra elever inte är redo att i årskurs nio fatta beslut om sitt framtida yrkesliv och väljer ett högskoleförberedande program därför att de uppfattar att ett sådant program innebär fler öppna dörrar i framtiden. Detta riskerar att försämra kompetensförsörjningen och försvåra etableringen i arbetslivet vilket kan leda till negativa konsekvenser för såväl individ som samhälle.

Våren 2021 saknade nästan 16 000 elever som lämnade grundskolan behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Det är nästan 14 procent av eleverna. Över tid har denna andel varit relativt konstant och flickor lyckas i något större utsträckning bli behöriga jämfört med pojkar. Elever som inte är behöriga till ett yrkesprogram hänvisas till gymnasieskolans introduktionsprogram. Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola kartlade erbjudandet av introduktionsprogram. I betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33) konstaterar utredningen att obehöriga elevers möjligheter att välja utbildning och yrkesområde är begränsat jämfört med behöriga elevers möjligheter. Detta påverkar enligt utredningen likvärdigheten och skapar högre trösklar för tillträde till utbildning för dem som behöver den mest. Vidare är det bara ungefär var femte av de elever som påbörjar sina studier på ett introduktionsprogram som tar examen från ett nationellt program efter fem år.

Det finns flera orsaker till att många elever inte uppnår godkända betyg i grundskolan. Det finns samband mellan skolresultat och faktorer som bl.a. kön, föräldrarnas utbildningsnivå och hur länge utrikes födda elever har gått i svensk skola. Skolverket har visat att barn och ungas socioekonomiska bakgrund har fått en ökad betydelse för hur de lyckas i grundskolan. Detta gäller främst utlandsfödda elever. Av de socioekonomiska bakgrundsfaktorerna är det föräldrarnas utbildningsnivå som har den största betydelsen för betygsresultaten visar Skolverkets rapport Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor (rapport 2018:467). En annan förklaring till varför vissa elever har svårt att nå målen handlar om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), t.ex. adhd, autismspektrumtillstånd och Tourettes syndrom. Enligt Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) kan NPF skapa särskilda utma-

ningar för elever att nå skolans kunskapsmål (Neuropsykologiska svårigheter – så kan ADHD påverka barn och unga i skolan, 2021).

Skolan ska sträva efter att uppväga skillnader i barns och elevers förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, det kompensatoriska uppdraget. Elever som riskerar att inte nå målen ska ges extra anpassningar och om det inte är tillräckligt ska särskilt stöd ges. Trots stöd kan inlärningssvårigheter som svårigheter att koncentrera sig samt svårigheter att förstå och bearbeta information, göra det svårt för vissa elever att nå kunskapsmålen.

Det förekommer att dagens betygssystem med en s.k. skarp godkänthetsgräns och behörighetskrav till gymnasieskolans nationella program kritiserar för att leda till negativa konsekvenser för elever som inte når kunskapsmålen. Dagens betygssystem är mål- och kunskapsrelaterat och har en sexgradig betygsskala där betyget E är det lägsta godkända b och betyget A det högsta. Från och med den 1 juli 2022 gäller att läraren vid betygsättningen ska använda sig av betygskriterier i stället för av kunskapskrav (prop. 2021/22:36, bet. 2021/22:UbU7, rskr. 2021/22:156). I dessa direktiv används därför termen betygskriterier. Om en elevs kunskaper inte motsvarar samtliga betygskriterier för betyget E sätts betyget F, oavsett hur nära betyget E elevens kunskaper bedöms vara. Betyget F används för icke godkänt resultat. För att vara behörig till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i ytterligare fem ämnen. För behörighet till högskoleförberedande program ställs krav på godkända betyg i totalt 12 ämnen. Sammantaget innebär dessa krav att elever med sämre förutsättningar för lärande riskerar att inte komma in på gymnasieskolans nationella program.

Innan dagens treåriga yrkesutbildningar infördes i början på 1990-talet var yrkesutbildningarna tvååriga. Det var lättare att komma in på dessa och inslaget av allmänteoretiska ämnen var betydligt mindre. För behörighet till gymnasieskolans utbildningar krävdes avslutad grundskola men behörighetskraven var inte kopplade till betyg. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har i ett flertal rapporter analyserat förlängningen av yrkesutbildningarna och funnit både positiva och negativa effekter. För elever med låga betyg från grundskolan ökade risken för arbetslöshet senare i livet. Samtidigt minskade kriminaliteten hos manliga elever, personer som vuxit upp i socioekonomiskt svaga hem röstade oftare i

allmänna val och andelen tonårsgraviteter minskade hos kvinnliga elever. Reformen förefaller dock inte ha bidragit till att fler elever påbörjade högre utbildning (IFAU 2009:7, 2011:27, 2013:16, 2015:11 och 2017:12).

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att trygga kompetensförsörjningen och underlätta etablering på arbetsmarknaden. Bland annat har regeringen i en proposition till riksdagen föreslagit att arbetsmarknadens behov ska vägas in vid planering och dimensionering av gymnasial utbildning (prop. 2021/22:159). För att öka yrkesutbildningens attraktionskraft har regeringen även föreslagit att det som krävs för grundläggande behörighet ska ingå i alla nationella yrkesprogram från och med hösten 2023, men att elever som så önskar ska kunna välja bort sådana delar av utbildningen som syftar till grundläggande behörighet (prop. 2021/22:94). Den 6 april 2022 beslutade riksdagen i enlighet med detta förslag (bet. 2021/22:UbU22, rskr. 2021/22:223). Vidare har en promemoria med förslag om försöksverksamhet med yrkesinriktningar på högskoleförberedande program remitterats (U2021/01877). Ytterligare åtgärder bedöms dock nödvändiga för att trygga kompetensförsörjningen och för att fler elever som lämnar gymnasieskolan utan att studera vidare ska vara väl förberedda för arbetslivet.

Skolans betydelse för ungas etablering i arbetslivet

Såväl grundskolan och motsvarande skolformer som gymnasie- och gymnasiesärskolan har breda uppdrag att förmedla kunskaper, bidra till personlig utveckling och förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Varje individ ska ges de bästa förutsättningarna att försörja sig själva, antingen direkt efter gymnasieskolan eller efter vidare utbildning. Därför ska skolan också förbereda för det kommande arbetslivet. Skolverket följer upp etableringen på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan och för en majoritet av eleverna fungerar övergången mellan skola och arbetsliv väl (Skolverkets beskrivande statistik 2021). Men för många ungdomar är etableringen en problematisk process.

Att trygga sin egen försörjning är en förutsättning för ett självständigt liv. Utan en egen försörjning är det svårt för unga vuxna att planera sin framtid och möjligheten att flytta hemifrån begränsas.

I en analys av effekterna av 1990-talskrisen och coronapandemin konstateras att svårigheter att klara den egna försörjningen kan leda till ekonomisk stress (Gustafsson och Hagquist, *Socialmedicinsk tidskrift*, 2020).

Återkommande arbetslöshet kan leda dels till psykisk ohälsa, dels till långsiktigt negativa effekter på individens möjligheter att etablera sig. I rapporten *Har ungdomsarbetslöshet långsiktiga effekter? Konstaterar IFAU att ett misslyckat arbetsmarknadsinträde har ett samband med dåliga arbetsmarknadsutfall flertalet år efteråt (IFAU 2004:13)*. Unga människor i åldern 16–24 år har dessutom oftare kortare anställningar och arbetar oftare deltid, jämfört med dem som är 25 år och äldre (Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2015:3). Det skulle kunna förklaras av att många unga vuxna arbetar extra under sina studier. Men enligt SCB:s *Arbetskraftsundersökningar 2021* ville cirka en av fem sysselsatta kvinnor och män i åldern 15–24 år arbeta mer. En analys av olika riskfaktorer visar att skolmisslyckanden är den faktor som ger störst negativ effekt för etablering vid sidan om brottslighet (*Den långa vägen till arbetsmarknaden, studentlitteratur*). Enligt rapporten *Unga som varken arbetar eller studerar löper bl.a. personer som aldrig påbörjat gymnasieskolan eller lämnat denna i förtid en förhöjd risk för att varken arbeta eller studera (IFAU 2021)*. Enligt Socialstyrelsens analys av personer som har vårdats av samhället under sin uppväxt är låga eller ofullständiga betyg den starkaste riskfaktorn för framtida bristande förankring på arbetsmarknaden, självmordsförsök, missbruk och kriminalitet. Omvänt är frånvaro av skolmisslyckande den starkaste skyddande faktorn (*Social rapport 2010*).

Brottsförebyggande rådet (Brå) har utifrån befintlig forskning sammanställt vilka faktorer som ökar möjligheten att lämna ett kriminellt liv (Brå 2021:5). Brå konstaterar att bland unga som tidigt begår sådana allvarliga brott som är förknippade med hög risk för att den unge ska fastna i högfrekvent brottslighet, är det vanligt med hög frånvaro och dåliga betyg. En problematisk skolgång kan enligt Brå utgöra en riskfaktor för att den unge blir mer benägen att umgås med jämnåriga som har en negativ inställning till skolan. En begränsad närvaro eller lågt engagemang i skolan, kombinerat med ett kriminellt umgänge, kan i sin tur bidra till färre kontaktytor med framtidsorienterade skolkamrater och vuxna som kan utgöra goda förebilder. En problematisk skolgång kan också göra det svårare att upphöra med

en kriminell livssituation, eftersom den begränsar den unges kapacitet att etablera sig som vuxen i ett konventionellt livssammanhang genom att bidra till sin egen försörjning. Brå finner att redan övergången till högstadiet kan vara en kritisk period i och med att kraven på prestationer och eget ansvar ökar samtidigt som skolbyten och sociala förändringar är vanliga. Detta sker i en ålder då många unga är känsliga för påverkan från kamrater, något som Brå menar särskilt gäller unga pojkar som uppvisar aggressivitet och trots. Det är endast en liten minoritet av eleverna som hamnar i kriminalitet, men svårigheter i skolan kan även leda till fysisk och psykisk ohälsa samt försvåra etableringen på arbetsmarknaden. Vidare kan återkommande arbetslöshet tidigt i livet leda till problem på arbetsmarknaden även på lång sikt. En majoritet av eleverna som lämnar grundskolan är behöriga att söka både yrkesprogram och högskoleförberedande program. Valet av utbildning har betydelse för etableringen på arbetsmarknaden, men många elever i årskurs nio upplever att det är för tidigt att besluta om inriktningen på det framtida yrkeslivet. För många faller därför valet på ett högskoleförberedande program då dessa uppfattas öppna fler dörrar för framtiden. Skolverkets uppföljning av elever som avslutade ett högskoleförberedande program läsåret 2014/15 visar dock att det tre år senare endast var 50 procent av kvinnorna och 41 procent av männen som påbörjat högskolestudier (Skolverkets officiella statistik, www.skolverket.se/statistik). IFAU har visat att elever som gått ett yrkesprogram ofta har lättare att etablera sig på arbetsmarknaden direkt efter gymnasieskolan (IFAU 2007:18). I betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33) analyseras också etableringen på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan. Utredningens analyser, med kontroll för olika bakgrundsfaktorer, visar att framför allt för elever med svaga meritvärden från grundskolan har valet av utbildning i gymnasieskolan stor betydelse för övergången från skola till arbetsliv. Elever som direkt efter ett högskoleförberedande program vill börja arbeta riskerar att vara sämre förberedda för arbetslivet än om de valt ett yrkesprogram.

Det krävs alltså åtgärder som stärker skolans roll när det gäller att underlätta etableringen på arbetsmarknaden och för att skapa förutsättningar för alla unga kvinnor och män att själva kunna försörja sig efter studierna. Sådana åtgärder bör vila på empirisk grund.

Utredaren ska därför

- analysera och beskriva gymnasieskolans betydelse för ungas etablering på arbetsmarknaden med hänsyn till kön, socioekonomisk bakgrund, individuella förutsättningar och studieväg.

Elever som mött svårigheter i grundskolan ska ges bättre möjligheter att förbereda sig för arbetslivet

I gymnasieskolan finns dels de treåriga nationella programmen med ett styrt kursinnehåll, nationella inriktningar och definierade yrkesutgångar samt behörighetskrav för tillträde, dels introduktionsprogrammen som är lokalt och mer flexibelt utformade.

Dagens behörighetskrav får som konsekvens att en stor grupp elever inte ges tillträde till nationella yrkesprogram direkt efter grundskolan. Elever från grundskolan som inte når behörighet till ett nationellt program påbörjar i dag sina studier på något av gymnasieskolans introduktionsprogram. Även elever från grundsärskolan kan erbjudas vissa introduktionsprogram. Det finns fyra introduktionsprogram med olika inriktning. Elever som önskar en yrkesutbildning kan t.ex. erbjudas möjlighet att läsa de yrkespaket (kurser i yrkesämnen som leder till en yrkesutgång) som Skolverket har tagit fram tillsammans med olika branscher, och som även används inom yrkesutbildningar på komvux. Introduktionsprogrammen saknar dock, till skillnad från de nationella programmen, ett bestämt innehåll och en nationellt fastställd programstruktur. Syftet med introduktionsprogrammen är att de ska förbereda för studier eller arbete. I rapporten Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt (Skolverket 2019:484), konstateras att 74 procent av eleverna som började på ett introduktionsprogram 2012 studerade eller arbetade år 2017. Det ska jämföras med eleverna som gått ett nationellt program där 93 procent arbetade eller studerade. Som framgår ovan är det bara drygt en femtedel av eleverna som börjar på ett introduktionsprogram som efter fem år har en gymnasieexamen från något av gymnasieskolans nationella program.

Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola konstaterade i betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33) att det finns behov av att nya, mer strukturerade och

arbetsmarknadsrelevanta yrkesutbildningar utvecklas för elever som inte är behöriga till nationella program. Dessa bör, enligt utredningen, i sitt grundupplägg ha ett mindre inslag av allmänteoretiskt innehåll. De bör samtidigt vara fullt påbyggbara upp till en yrkesexamen med grundläggande behörighet till högre utbildning, allt utifrån elevernas behov och förutsättningar. Även riksdagen har i ett tillkännagivande uppmärksammat behovet av att utveckla en första väg in i ett yrke eller en brygga till vidare fördjupning och studier inom exempelvis yrkes högskolan för elever som i dag inte kommer in på gymnasieskolans nationella program (bet. 2018/19:UbU11 punkt 5, rskr. 2018/19:171). Regeringen beslutade den 8 april 2021 att ge en utredare i uppdrag att bl.a. analysera hur yrkespaketen används inom introduktionsprogrammen och, om så bedöms lämpligt, föreslå hur användningen av yrkespaketen inom ett eller flera introduktionsprogram kan utvecklas för att skapa utbildningar av hög kvalitet och med hög relevans för arbetsmarknaden. Uppdraget bör enligt direktiven (dir. 2021:23) ha sin utgångspunkt i riksdagens tillkännagivande. Utredningen, som har tagit sig namnet Fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning, redovisade sitt uppdrag den 3 juni 2022 i betänkandet I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning (SOU 2022:34).

Enligt regeringen finns det ett behov av yrkesutbildningar som bättre svarar mot elevers olika förutsättningar. Kopplat till frågan om hur sådana utbildningar ska utformas finns det även frågor om huruvida reglerna för tillträde till gymnasieskolans nationella program är rätt utformade och om det nuvarande systemet har en negativ inverkan på elevers förutsättningar att fullfölja en yrkesutbildning och etablera sig på arbetsmarknaden. Införandet av en godkäntgräns i grundskolan och systemet med behörighetskrav till gymnasieskolans utbildningar är kopplat till skolans centrala kunskapsuppdrag. Syftet med godkäntgräns och behörighetskrav är bl.a. att höja kunskapsnivån i svensk skola. Dagens konstruktion riskerar dock att medföra att den elevgrupp som kanske är i störst behov av en tydlig och strukturerad väg ut i arbetslivet stängs ute från sådan yrkesförberedelse och utbildning. Det finns flera signaler om att dagens system påverkar unga människors möjligheter att utbilda och försörja sig negativt med de följder det kan få i form av utanförskap och psykisk ohälsa. I bilaga 7 till Långtidsutredningen konstateras att höjda behörighetskrav och betygskrav har begränsat tillgången till gymnasieskolans

yrkesutbildningar och möjligheterna att bli klar med gymnasiestudierna framför allt för elever med svaga förutsättningar (SOU 2019:40).

Att det ställs krav för godkända betyg för behörighet till nästa nivå i utbildningssystemet skapar en tydlighet för både elever och lärare. Om en elev riskerar att inte få betyget E ger det till exempel tydliga signaler till skola, elev och vårdnadshavare att eleven behöver stöd. Betyg är också en viktig indikator för hur elever kan förväntas klara sina fortsatta studier. En elev med lägre grundskolebetyg klarar generellt sett de fortsatta studierna sämre än en elev med högre betyg. Det gäller i synnerhet för elever som väljer högskoleförberedande program enligt Skolverket som har analyserat grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan. Myndigheten konstaterar att elever med låga meritvärden har betydligt större chans att nå kraven för en gymnasieexamen om de väljer ett yrkesprogram jämfört med ett högskoleförberedande program. Elever med lite lägre meritvärden från grundskolan som antas till högskoleförberedande program är inte lika väl förberedda för sina gymnasiestudier jämfört med elever med samma meritvärden som antas till yrkesprogram (Skolverket 2022:03).

I ett mål- och kunskapsrelaterat betygssystem kan det vara rimligt med en angiven gräns för vad som krävs för att nå godkänt och behörighet. Det är också rimligt att krav ställs i skolan. Samtidigt kan tidiga icke godkända betyg få en negativ påverkan på elevers studiemotivation. Det gäller särskilt yngre och lågpresterande elever (Betygens geografi – forskning om betyg och summativa bedömningar i Sverige och internationellt, Vetenskapsrådets rapporter 2015). För elever som anstränger sig men ändå inte når målen kan upplevelsen av återkommande misslyckanden leda till både psykisk ohälsa och kroppsliga sjukdomar (Gustafsson, Jan-Eric, School, Learning and Mental Health: A systematic review, 2010).

Flera aktörer har framfört kritik mot dagens system och olika aspekter av hur det konstruerats gällande bland annat godkäntgränsen och behörighetskraven. 2015 års skolkommision framhåller t.ex. i sitt delbetänkande Samling för skolan. Nationella målsättningar och utvecklingsområden för kunskap och likvärdighet (SOU 2016:38) att betygssteget F inrymmer ett stort spann som innefattar såväl elever som är på gränsen till godkänt betyg som elever med mycket stora kunskapsluckor eller vars kunskaper inte går att bedöma. I en utvärdering av den nya betygsskalan samt kunskapskravens utformning föreslår

Skolverket att frågan om den s.k. skarpa godkäntgränsen ska utredas (Skolverket, 2016).

IFAU har vid flera tillfällen, bl.a. i sitt remissvar över Betygsutredningens 2018 betänkande Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper (SOU 2020:43), lyft fram att det ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är ineffektivt att underkänna elever i den obligatoriska skolan, och därmed göra dem obehöriga för gymnasieskolans nationella program (IFAU, dnr 135/2020). Även The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) anser att misslyckanden i den svenska grundskolan i dag får för stora konsekvenser för eleverna (OECD, Economic Surveys: Sweden 2019). I rapporten Policyidéer för svensk skola (Gustafsson, Sörlin och Vlachos, SNS Förlag 2016) bedömer rapportförfattarna att ”den skarpa gränsen för godkänt” bidrar till en utslagning ur utbildningssystemet och lyfter att en oproportionerlig stor vikt läggs vid betyget E.

Betygsutredningen 2018 gör i sitt ovan nämnda betänkande bedömningen att regeringen bör överväga att utreda frågor som rör godkäntgränsen i de obligatoriska skolformerna och att de nuvarande behörighetskraven till gymnasieskolan bör ses över. Utredningen anser bl.a. att det behöver övervägas om den nya principen för betygssättning om sammantagen bedömning som träder i kraft den 1 juli 2022 också bör gälla för betyget E, dvs. att kunskaper på en högre nivå i någon eller några delar skulle kunna kompensera för svagare kunskaper i någon eller några delar. Utredningen konstaterar att Sverige har en obligatorisk skola där alla elever har rätt till en utbildning men där även skolplikt gäller. Det är enligt utredningen orimligt att så många elever inte når målen i en skola som är obligatorisk.

När godkäntgränsen infördes på 1990-talet var regeringens bedömning i propositionen Betyg i det obligatoriska skolväsendet (prop. 1994/95:85) att få elever skulle hamna under godkäntgränsen. I dag står det klart att en stor andel elever, trots stödinsatser, inte blir behöriga till yrkesprogram i gymnasieskolan. Skillnaden mellan att kunna antas till en yrkesutbildning eller inte kan för den enskilde eleven vara bi ett enda ämne där eleven nästan, men inte fullt ut, nådde upp till betygskriterierna för betyget E. Kraven på godkända betyg för behörighet till nästa nivå i utbildningssystemet ställer vidare mycket höga krav på betygskriteriernas utformning och på en likvärdig betygssättning. Det är alltså rimligt att se över hur dagens system är

konstruerat och om det krävs åtgärder för att elever som haft svårt att nå målen i grundskolan ska ges bättre möjligheter att förbereda sig för arbetslivet.

Utredaren ska därför

- beskriva den grupp av elever som inte når målen för utbildningen i grund- och gymnasieskolan samt identifiera, analysera och beskriva hinder som försvårar genomströmning och etablering på arbetsmarknaden,
- analysera vilka möjligheter som elever som är obehöriga till nationella program på gymnasiet har att välja skola och utbildning och vid behov lämna förslag på valbara yrkesutbildningar inom gymnasieskolan som i större utsträckning tar hänsyn till elevers olika förutsättningar,
- analysera för- och nackdelar med hur dagens system för övergången från grund- till gymnasieskola är konstruerat, samt vid behov lämna förslag på förändringar för att elever som haft svårt att nå målen i grundskolan ska ges bättre möjligheter att förbereda sig för arbetslivet,
- analysera konsekvenser av eventuella förslag för introduktionsprogrammen och vid behov lämna förslag till förändringar av dessa program,
- vid behov lämna andra förslag som kan bidra till ökad genomströmning i gymnasieskolan, etablering på arbetsmarknaden och resurseffektivitet,
- analysera konsekvenser av eventuella förslag för bl.a. elevers rätt till extra anpassningar och särskilt stöd och för övergångar till annan utbildning, samt vid behov lämna förslag även inom dessa områden,
- beakta förslagen i betänkandet I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning (SOU 2022:34) samt eventuella författningsförändringar som därefter genomförs med anledning av förslagen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Om utredaren bedömer att förslag är relevanta även för gymnasiesärskolan eller komvux, kan även dessa skolformer omfattas av sådana förslag.

Även elever på högskoleförberedande program ska ges bättre möjligheter att förbereda sig för arbetslivet

Många arbetsgivare har svårt att hitta gymnasialt utbildad arbetskraft. Detta påverkar produktionen och kvaliteten inom både privat och offentlig verksamhet. Det leder i sin tur till minskade skatteintäkter och därmed minskade möjligheter att investera i den gemensamma välfärden. Samtidigt som många arbetsgivare söker efter arbetskraft är det många som har svårt att hitta en fast förankring på arbetsmarknaden.

Många elever tycker att valet av gymnasial utbildning är svårt (Skolverket 394:2013). Det finns många faktorer som kan påverka elevers förutsättningar att göra vägval inför framtiden, såsom elevers socioekonomiska bakgrund, kännedom om arbetsmarknaden och personliga nätverk. I en kunskapsöversikt om faktorer som har betydelse för elevers val av utbildning på gymnasial nivå konstaterar Skolverket att elever med relativt låga grundskolebetyg i större utsträckning påverkas av faktorer som inte har att göra med utbildningen i sig. Exempel på sådana faktorer är enligt Skolverket marknadsföring, profiler anknutna till fritidsintressen och kamraters val (dnr U2022/01595). I betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33), analyseras betydelsen av vilket program en elev har gått. Utredningen konstaterar att framför allt för elever med lägre meritvärde från grundskolan har valet av program stor betydelse för både genomströmning och etablering på arbetsmarknaden. För en elev med låga meritvärden ökar sannolikheten för en smidig etablering om eleven väljer ett yrkesprogram där det finns en efterfrågan på arbetsmarknaden och där arbetsgivare ställer krav på specifik yrkeskompetens. Ett högskoleförberedande program eller ett yrkesprogram inom ett område med svag koppling till arbetsmarknaden är ett sämre val sett ur ett etableringsperspektiv. Utredningen jämför även den genomsnittliga inkomstutvecklingen för elever som valde att arbeta och inte studera vidare efter gymnasieskolan. Utredningen beskriver att upp till sju år efter gymnasieskolan hade elever som gått ett yrkesprogram i genomsnitt

en högre lön än elever som gått ett högskoleförberedande program. Som framgått tidigare är det många som efter högskoleförberedande program väljer att inte studera vidare. Samtidigt visar uppföljningen att denna grupp har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden än elever som avslutat ett yrkesprogram. Enligt SCB finns det risk för överskott på arbetskraft som har högskoleförberedande gymnasial utbildning som högsta utbildning.

Det finns alltså en stor efterfrågan på gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft och den efterfrågan förväntas finnas även på längre sikt. Samtidigt finns det grupper av unga vuxna som möter svårigheter när de ska etablera sig på arbetsmarknaden. Det finns en stor grupp elever med goda betyg från grundskolan som väljer högskoleförberedande program utan att studera vidare. För denna grupp finns det risk för att etableringen blir svårare än om de valt ett yrkesprogram som ger de kunskaper som efterfrågas på arbetsmarknaden. Svenskt Näringsliv har låtit analysföretaget Ungdomsbarometern undersöka ungdomars attityder till yrkesprogram och varför yrkesprogrammen väljs bort. En dryg tredjedel av de tillfrågade eleverna som gick på högskoleförberedande program hade övervägt ett yrkesprogram. När eleverna fick frågan varför de valde bort yrkesprogrammen svarade över hälften att det handlade om att den grundläggande behörigheten inte automatiskt ingår i yrkesprogrammen (Svenskt Näringsliv 2021). För att öka yrkesprogrammets attraktionskraft har riksdagen beslutat att alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet, men att sådana kurser ska kunna väljas bort. Enligt regeringen behöver dock gymnasieskolans förmåga att förbereda alla elever för arbetslivet stärkas ytterligare och större hänsyn bör tas till att många ungdomar inte är redo att göra sitt yrkesval redan i årskurs nio. Det gäller även elever som valt ett högskoleförberedande program men som under utbildningen finner att de hellre vill förbereda sig för att arbeta direkt efter gymnasieskolan.

För en arbetssökande är det viktigt att kunna redogöra för sitt yrkeskunnande. Arbetsplatsförlagt lärande kan underlätta etableringen genom att elever ges möjlighet att vistas på en eller flera arbetsplatser och på så sätt få egna direkta kontakter med framtida potentiella arbetsgivare. Att beskriva sitt yrkeskunnande kan även ske genom att förevisa ett arbetsprov, genom muntliga referenser eller med hjälp av ett CV. För den som ännu inte hunnit skaffa sig arbetslivserfarenhet blir dokumentationen från genomförda utbildningar viktig. Efter ett

nationellt program i gymnasieskolan får elever som uppfyllt kraven för en examen ett examensbevis. Elever som inte uppfyllt kraven får ett studiebevis. Efter ett introduktionsprogram får eleven ett gymnasieintyg. Efter gymnasiesärskolan får elever ett gymnasiesärskolebevis. Gemensamt för gymnasieskolans olika former av dokumentation är att det bl.a. ska framgå vilka kurser som ingått i utbildningen. Inom flera branscher finns olika typer av yrkesbevis och certifikat som inte är en del av utbildningssystemet men som också syftar till att tydliggöra en individs yrkeskunnande. Vid en översyn av hur nya vägar till arbetslivet kan utformas är det angeläget att beakta individens behov att kunna dokumentera sitt yrkeskunnande.

Skolverket fick i regleringsbrevet 2017 i uppdrag att genom en försöksverksamhet praktiskt pröva om yrkesprov kan bidra till att utveckla yrkesutbildningen i kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå samt i gymnasieskolans introduktionsprogram och nationella program t.ex. genom att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans, samverkan mellan skola och arbetsliv och tydliggöra vad yrkesutbildningarna leder till. Myndigheten konstaterar i sin slutredovisning att det finns ett intresse från branschernas sida att fortsätta arbeta för att utveckla yrkesprov och att sådana bedöms bidra till de syften som angavs för försöksverksamheten (dnr U2022/01110). I en rapport från Svenskt Näringsliv om framtidens yrkesutbildning föreslås att yrkesprov ska införas för att garantera att utbildningarna motsvarar arbetsmarknadens krav (Svenskt Näringsliv 2022). Skolverket beskriver i sin slutredovisning flera möjligheter för myndigheten att fortsätta stödja utveckling och tillämpning av yrkesprov och att sådana kan bidra till en positiv utveckling yrkesutbildningen. Myndigheten anser att flera aspekter av yrkesprov vad gäller t.ex. ansvar för proven, dokumentation, fördelning av kostnader behöver utredas vidare.

Utredaren ska därför

- beskriva övergången från gymnasieskolans högskoleförberedande program till högre utbildning och arbetsliv,
- vid behov föreslå hur elever på högskoleförberedande program som vill arbeta direkt efter gymnasieskolan ska kunna erbjudas yrkesutbildning som underlättar etableringen på arbetsmarknaden,
- vid behov föreslå åtgärder som bidrar till att öka yrkesutbildningens attraktionskraft,

- analysera och beskriva övergången från gymnasieskolans nationella yrkesprogram till arbetslivet och vid behov föreslå åtgärder som bidrar till ökad genomströmning och att fler elever efter avslutad utbildning har de kunskaper som arbetsgivare kräver för anställning,
- analysera om obligatoriska eller frivilliga yrkesprov på gymnasial nivå bör införas samt vid behov föreslå hur detta kan regleras,
- analysera om dagens dokumentation av elevers yrkeskunnande ger arbetsgivare den information som behövs för att bedöma om en individ svarar mot yrkets kompetenskrav och vid behov föreslå hur dokumentationen kan utvecklas för att underlätta etableringen på arbetsmarknaden, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Om utredaren bedömer att förslag är relevanta även för gymnasiesärskolan eller komvux, kan även dessa skolformer omfattas av sådana förslag.

Uppdraget att ta ställning till om elever på individuella programmet i gymnasiesärskolan ska ha rätt att fullfölja utbildningen

Liksom i gymnasieskolan bedrivs utbildningen i gymnasiesärskolan i form av program. För den som inte kan följa undervisningen på ett nationellt program erbjuds utbildning på ett individuellt program (19 kap. 14 § skollagen [2010:800]). Utbildningen i gymnasiesärskolan är avsedd att genomgå under fyra läsår (19 kap. 17 § skollagen). En elev i gymnasiesärskolan som har påbörjat en utbildning på ett nationellt program har rätt att hos huvudmannen eller inom samverkansområdet under fyra läsår fullfölja utbildningen (19 kap. 30 § skollagen). Det finns också en viss rätt för eleven att fullfölja sin utbildning i en annan kommun om eleven flyttar (19 kap. 42 och 42 a §§ skollagen). Även för elever på nationella program i gymnasieskolan och på introduktionsprogram i gymnasieskolan finns bestämmelser som reglerar rätten att fullfölja utbildningen hos huvudmannen eller hos en annan huvudman om eleven flyttar (se 16 kap. 37–41, 49 och 49 a §§ och 17 kap. 15 § skollagen). Däremot saknas motsvarande rätt att fullfölja utbildningen för en elev i gymnasiesärskolan som har påbörjat en utbildning på ett individuellt program.

Vissa utmaningar är specifika för respektive skolform, andra är gemensamma. Det är dock viktigt att bestämmelserna för gymnasiesärskolan i så stor utsträckning som möjligt harmonierar med bestämmelserna för gymnasieskolan. Det är vidare viktigt att bestämmelserna för det individuella programmet harmonierar med bestämmelserna för nationella program, dels av likvärdighetsskäl, dels för att samverkan underlättas.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om en rätt att fullfölja utbildningen i gymnasiesärskolan bör införas för elev på individuellt program och, om utredaren finner det lämpligt, lämna ett sådant förslag, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska redogöra för ekonomiska och andra konsekvenser av sina förslag. Utöver vad som följer av 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474) ska utredaren analysera förslagen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt principen om ickediskriminering. Utredningen ska även beskriva konsekvenser för övergången till högskoleutbildning och arbetslivet. Utredaren ska också analysera om förslagen kan bidra till att minska och motverka socioekonomisk segregation. Utredaren ska beskriva och, när det är möjligt, kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna av förslagen. Viktiga ställningstaganden som gjorts vid utformningen av förslagen ska beskrivas. Vidare ska alternativa lösningar som övervägts beskrivas liksom skälen till att de har valts bort.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska inhämta synpunkter från relevanta aktörer på lokal, regional och nationell nivå, t.ex. Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor och organisationer som företräder elever, huvudmän och parterna på arbetsmarknaden.

Uppdraget ska redovisas senast den 5 juni 2024.

(Utbildningsdepartementet)

Kommittédirektiv 2023:31

Tilläggsdirektiv till Utredningen om fler vägar till arbetslivet (U 2022:03)

Beslut vid regeringssammanträde den 23 februari 2023

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 9 juni 2022 kommittédirektiv om fler vägar till arbetslivet (dir. 2022:74).

Enligt direktiven ska utredaren bl.a. analysera för- och nackdelar med hur dagens system för övergången från grund- till gymnasieskola är konstruerat, samt vid behov lämna förslag på förändringar för att elever som haft svårt att nå målen i grundskolan ska ges bättre möjligheter att förbereda sig för arbetslivet. Direktiven skulle kunna innebära att utredningen föreslår förändringar när det gäller förekomsten av en gräns mellan godkänt och icke godkänt resultat i betygssystemet.

Uppdraget avgränsas nu på så sätt att utredaren inte ska lämna förslag till förändringar när det gäller förekomsten av ett betyg för icke godkänt resultat, betyget F. Betygssystemet ska även fortsättningsvis ha en gräns mellan godkänt och icke godkänt resultat.

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså redovisas senast den 5 juni 2024.

(Utbildningsdepartementet)

Kommittédirektiv 2023:114

Tilläggsdirektiv till Utredningen om fler vägar till arbetslivet (U 2022:03)

Beslut vid regeringssammanträde den 13 juli 2023

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 9 juni 2022 kommittédirektiven Fler vägar till arbetslivet (dir. 2022:74). Utredaren ska enligt direktiven bl.a. analysera vilka möjligheter som elever som är obehöriga till nationella program på gymnasiet har att välja skola och utbildning och vid behov lämna förslag på valbara yrkesutbildningar inom gymnasieskolan. Uppdraget ska redovisas senast den 5 juni 2024. Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 23 februari 2023 avgränsades uppdraget (dir. 2023:31).

Utredaren får nu i uppdrag att bl.a.

- lämna förslag om nya valbara gymnasiala yrkesutbildningar – yrkeskola – som kan ge elever en snabbare etablering på arbetsmarknaden,
- om utredaren föreslår att obligatoriska eller frivilliga yrkesprov ska införas, föreslå hur arbetslivet ska ges inflytande i fråga om yrkesprovets utveckling och genomförande, och
- med utgångspunkt i erfarenheter från försöksverksamheten med branschskolor föreslå hur behovet av utbildning inom små yrkesområden mer ändamålsenligt kan tillgodoses inom gymnasieskolan.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 4 november 2024.

Uppdraget att föreslå valbara yrkesutbildningar

Det behövs en yrkesskola

Enligt de ursprungliga direktiven ska utredaren vid behov lämna förslag på valbara yrkesutbildningar inom gymnasieskolan. Det innebär att det står utredaren fritt att lämna sådana förslag.

Av Tidöavtalet, som är en överenskommelse mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, framgår att kopplingen mellan studier på gymnasienivå och yrkeslivet ska förstärkas.

Tidöavtalet är en utgångspunkt för nödvändiga förändringar av gymnasial yrkesutbildning. Regeringen bedömer att de ursprungliga direktiven ligger väl i linje med Tidöavtalets skrivningar, men att det är nödvändigt att det införs en gymnasial yrkesskola med relevant och ändamålsenligt innehåll. Utgångspunkten är att utbildningen ska organiseras inom gymnasieskolan men samtidigt ha en egen identitet och utgöra en tydlig alternativ studieväg. Sådana valbara yrkesutbildningar ska utformas i nära samverkan med näringslivet och i första hand kunna ge elever som saknar gymnasiebehörighet en utbildning med tydlig praktisk inriktning som ger dem bättre förutsättningar till en snabbare etablering på arbetsmarknaden. Det bör därför ingå i utredarens uppdrag att lämna förslag om sådana utbildningar.

Utbildningarna bör vara valbara för både elever som är obehöriga och elever som är behöriga till ett nationellt program. Behöriga elever förväntas i de allra flesta fall välja ett yrkesprogram om de har uppnått sådan behörighet, men de bör ha möjlighet att välja en annan utbildningsväg som också kan leda till en snabb etablering på arbetsmarknaden. Det kan dock behövas särskilda bestämmelser för att elever som är obehöriga till ett nationellt program ska kunna beredas plats på de nya yrkesutbildningarna om det finns ett intresse för dessa utbildningar även bland behöriga elever. Det kan t.ex. behövas bestämmelser om dimensionering av utbildningarna eller att obehöriga ska prioriteras vid antagning.

Företrädare för arbetslivet ska involveras i utbildningarna

För att ungdomar ska vara anställningsbara efter avslutad utbildning bör innehållet i de nya utbildningarna utformas i nära samverkan med arbetslivet.

Enligt förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk ansvarar myndigheten för de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning (10 §). Inom råden behandlas bl.a. frågor som rör den gymnasiala yrkesutbildningens innehåll. Programråden har bl.a. gett Skolverket råd i fråga om utformning av de s.k. yrkespaketet, som består av kurser på gymnasial nivå som ger kompetens för olika yrkesområden. På motsvarande sätt som företrädare för arbetslivet har getts utrymme att påverka innehållet i yrkespaketet bör de också ges möjlighet att utöva inflytande över innehållet i de nya valbara yrkesutbildningarna inom gymnasieskolan.

I de ursprungliga direktiven hänvisas till riksdagens tillkännagivande om tvåårig yrkesskola på gymnasial nivå, där det bl.a. anges att det bör finnas en första väg in i ett yrke eller en brygga till vidare fördjupning och studier inom exempelvis yrkeshögskolan för elever som i dag inte kommer in på gymnasieskolans nationella program (bet. 2018/19:UbU11 punkt 5, rskr. 2018/19:171), dvs. den elevgrupp som i dag går på gymnasieskolans introduktionsprogram. Syftet med utbildningen på ett sådant program samt dess huvudsakliga innehåll och längd fastställs enligt skollagen (2010:800) i en utbildningsplan. Det ska även upprättas en individuell studieplan för varje elev (17 kap. 7 §). Utbildningsplanen ska således lämna utrymme för den individanpassning som görs i varje elevs individuella studieplan. Studieplanen ska enligt gymnasieförordningen (2010:2039) bl.a. innehålla uppgifter om elevens studieväg och utbildningens mål och längd (1 kap. 7 §).

De nya valbara utbildningarnas längd och omfattning bör kunna anpassas dels utifrån de krav som arbetslivet ställer för att eleverna ska bli anställningsbara inom olika yrkesområden, dels utifrån enskilda elevers behov av individanpassning av utbildningen. Målgruppen för de valbara utbildningarna kan förväntas vara heterogen, där vissa elever kan ha ett lågt meritvärde från grundskolan medan andra kan vara nära att uppnå eller ha uppnått behörighet till ett nationellt program.

Utvecklingen av yrkespaketet visar att omfattningen av olika utbildningar varierar beroende på vad paketet leder till inom olika yrkesområden. Exempelvis omfattar yrkespaketet som leder till arbete

som undersköterska 1 500 gymnasiepoäng, medan yrkespaketet Beläggningsarbetare omfattar 900 gymnasiepoäng och leder till olika typer av beläggningsarbeten inom byggsektorn. De nya valbara utbildningarna bör alltså kunna anpassas utifrån olika förutsättningar – både elevernas och arbetsgivarnas. Företrädare för arbetslivet bör involveras nära vid utformningen av de nya utbildningarna, bl.a. när det gäller utbildningarnas längd och innehåll.

Även om de nya utbildningarna bör kunna anpassas så kan det finnas fördelar med att utbildningslängden fastställs på förhand. En i förväg fastställd längd som också kan ge en indikation på utbildningens omfattning kan t.ex. underlätta för både elever, vårdnadshavare och arbetsgivare.

Eleverna bör ges tillfälle att under utbildningen bygga upp ett nätverk av potentiella arbetsgivare, pröva och utveckla sina yrkeskunskaper och bli en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats för att underlätta deras inträde på arbetsmarknaden. Det är därmed ändamålsenligt att arbetsplatsförlagt lärande utgör en del av utbildningen.

Utredaren ska därför

- lämna förslag om nya valbara gymnasiala yrkesutbildningar – yrkesskola – som kan ge elever en snabbare etablering på arbetsmarknaden,
- ha som utgångspunkt att de nya yrkesutbildningarna ska organiseras inom gymnasieskolan men överväga och vid behov föreslå att yrkesskolan ska vara en egen skolform,
- analysera och föreslå vilken längd och omfattning de nya yrkesutbildningarna ska ha och särskilt bedöma vilka för- och nackdelar som kan finnas med en på förhand fastställd utbildningslängd, t.ex. tvååriga yrkesutbildningar,
- föreslå hur reglerna för behörighet och urval till utbildningarna ska utformas och i det sammanhanget bl.a. ta ställning till om elever som inte är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan ska prioriteras vid antagningen,
- analysera och föreslå hur arbetslivets företrädare kan ges inflytande över innehållet i utbildningarna och deras omfattning,

- föreslå vilken omfattning det arbetsplatsförlagda lärandet ska ha inom utbildningarna,
- föreslå en benämning på utbildningarna,
- föreslå hur införandet av utbildningarna kan följas upp och utvärderas, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att lämna förslag om arbetslivets inflytande i fråga om yrkesproven

Enligt de ursprungliga direktiven ska utredaren analysera om obligatoriska eller frivilliga yrkesprov på gymnasial nivå bör införas samt vid behov föreslå hur detta kan regleras. Uppdraget gavs mot bakgrund av Skolverkets uppdrag att analysera om och i så fall på vilket sätt yrkesprov kan bidra till att utveckla yrkesutbildningen i kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå samt i introduktionsprogram och nationella program i gymnasieskolan (U2016/05615). Analysuppdraget enligt direktiven kvarstår och det ska även omfatta de nya valbara yrkesutbildningarna.

Om utredaren föreslår att obligatoriska eller frivilliga yrkesprov ska införas är det viktigt att arbetslivet ges en tydlig roll i utvecklingen och genomförandet av proven. Flera branscher använder sig i dag av olika modeller för att kvalitetssäkra yrkeskunskaper och yrkeskompetenser. Det kan exempelvis handla om branschvalideringsmodeller där validering sker mot kvalifikationer som har tagits fram av arbetslivet. I sådana modeller kan olika praktiska övningar eller prov på yrkeskompetens ingå. Dessa erfarenheter bör tas tillvara.

Utredaren ska därför

- om utredaren föreslår att obligatoriska eller frivilliga yrkesprov ska införas, analysera och föreslå hur företrädare för arbetslivet ska ges inflytande i fråga om yrkesprovets utveckling och genomförande, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att föreslå ett förbättrat utbud av utbildning inom små yrkesområden

Genom riksdagens beslut om propositionen En försöksverksamhet med branschskolor (prop. 2016/17:161) inrättades en tidsbegränsad försöksverksamhet med branschskolor. Försöksverksamheten reglerades i lagen (2017:571) om försöksverksamhet med branschskolor och förordningen (2017:623) om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän, som upphörde att gälla vid utgången av juni 2023. Syftet med försöksverksamheten har varit att pröva en modell för att öka attraktiviteten och förbättra tillgången till yrkesutbildning inom små yrkesområden. Förutsättningar för att en huvudman för utbildning på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller för komvux ska ha fått delta i försöksverksamheten har bl.a. varit att arbetsmarknadens efterfrågan på den kompetens som utbildningen syftar till att ge varit högre än antalet individer med den kompetensen, att antalet elever varit lågt inom såväl gymnasieskolan som komvux och att utbildningen varit svår att tillhandahålla på grund av behov av särskilda lokaler, särskilt material eller utrustning eller på grund av små elevgrupper. En sådan huvudman har enligt lagen om försöksverksamhet med branschskolor med bibehållet huvudmannaskap fått sluta entreprenadavtal med en branschskola om att skolan utför vissa uppgifter inom sådan utbildning. De uppgifter som fått överlämnas på entreprenad är undervisning i yrkesämnena, dvs. karaktärsämnena som har en yrkesinriktad profil, och undervisning som avser sådant gymnasiearbete eller komvuxarbete som ingår i utbildningen enligt skollagen.

Branschskolorna har kunnat ta emot elever inom både gymnasieskolan och komvux från hela landet. Försöksverksamheten har totalt sett omfattat branschskoleutbildningar inom cirka tjugo yrkesområden. Inom flera yrkesområden har det emellertid varit fråga om ett mycket begränsat antal elever eller inga elever alls. Skolverket, som administrerat försöksverksamheten, anger att en förklaring är att modellen att skicka ett fåtal elever till en branschskola ger skolhuvudmännen extra administration och kostnader med krav på samordning av elevernas sammantagna utbildning. Flera branschskolor har också sett det som kostnadskrävande att marknadsföra utbildningen till andra huvudmän, skolor och elever (Försöksverksamhet med branschskolor. En utvärdering av de tre första läsåren, Skolverket, 2021).

En försöksverksamhet syftar till att under en begränsad tid pröva en viss verksamhet. De erfarenheter som gjorts under försöksverksamheten med branschskolor bör tas tillvara och det bör utredas vilka åtgärder som kan vidtas för att tillgodose behovet av ett brett utbud av yrkesutbildning inom små yrkesområden.

Yrkesvuxutredningen (U 2022:05) har bl.a. i uppdrag att lämna förslag som syftar till att bättre tillgodose arbetslivets behov av arbetskraft med utbildning inom små yrkesområden genom komvux. Det behöver också utredas vilka åtgärder som kan vidtas för att möta detta behov genom utbildning inom gymnasieskolan.

Utredaren ska därför

- med utgångspunkt i erfarenheter från försöksverksamheten med branschskolor föreslå hur behovet av utbildning inom små yrkesområden mer ändamålsenligt kan tillgodoses inom gymnasieskolan, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Redovisning av uppdraget

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 4 november 2024.

(Utbildningsdepartementet)

Statens offentliga utredningar 2024

Kronologisk förteckning

---

1. Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier. Ju.
2. Ett samordnat vaccinationsarbete – för effektivare hantering av kommande vacciner. Del 1 och 2. S.
3. Ett starkt juridiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka juridiskt liv i Sverige 2025–2034. Ku.
4. Inskränkningarna i upphovsrätten. Ju.
5. Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar. Ju.
6. Steg mot stärkt kapacitet. Fi.
7. Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister. Ju.
8. Livsmedelsberedskap för en ny tid. LI.
9. Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen. U.
10. Preskription av avlägsnandebeslut och vissa frågor om återreseförbud. Ju.
11. Rätt frågor på regeringens bord – en ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet. KN.
12. Mål och mening med integration. A.
13. En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer. Ju.
14. Arbetslivskriminalitet – myndighets-samverkan, en gemensam tipsfunktion, lärdomar från Belgien och gränsöverskridande arbete. A.
15. Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. Ju.
16. Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. U.
17. Skolor mot brott. U.
18. Nya regler om cybersäkerhet. Fö.
19. En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap. KN.
20. Maskinellt värde för vissa industribyggnader – ett undantag från fastighets-skatt. Fi.
21. Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld. A.
22. En ny organisation för förvaltning av EU-medel. Fi.
23. En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas. S.
24. Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag. Fi.
25. En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten. S.
26. En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022. S.
27. Kamerabevakning i offentlig verksamhet – lättnader och utökade möjligheter. Ju.
28. Offentlighetsprincipen eller insyns-lag. Allmänhetens insyn i enskilda aktörer inom skolväsendet. U.
29. Goda möjligheter till ökat välbefinnande. Fi.
30. En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga. S.
31. En ändamålsenlig vapenlagstiftning. Del 1 och 2. Ju.
32. Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier. Fi.
33. Delad hälsodata – dubbel nytta. Regler för ökad interoperabilitet i hälso- och sjukvården. S.
34. Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider. Ku.
35. En framtid för alm och ask – förädling, forskning och finansiering. LI.

36. Förenkla och förbättra! Fi.
37. Förbättrade ränteavdragsregler för företag. Fi.
38. Digitala fastighetsköp & Förköpsrätt vid fastighetstransaktioner. LI.
39. Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga. Ju.
40. Genomförande av lönetransparensdirektivet. A.
41. Styrkraft för lyckad integration. A.
42. Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid. U.
43. Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning. Fi.
44. Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan. LI.
45. Kompletterande bestämmelser till EU:s reviderade förordning om elektronisk identifiering. Fi.
46. Ny lag om internationella sanktioner. Genomförande av EU:s sanktionsdirektiv. UD.
47. Digital myndighetspost. Fi.
48. Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen. Volym 1 och 2. Ju.
49. Arbetslöshetsförsäkringen vid störning, kris eller krig. A.
50. Nätt och jämnt. Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn. Del 1 och 2. Fi.
51. En mer rättsäker och effektiv domstolsprocess. Ju.
52. Allmänna sammankomster och Sveriges säkerhet. Ju.
53. Stöd till invandrares utvandring. Ju.
54. Vågar till ett tryggare samhälle. Åtgärder för att motverka återfall i brott. Ju.
55. En översyn av 23 kap. brottsbalken. Ju.
56. Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd. LI.
57. Ett nytt regelverk för hälsodataregister. S.
58. Ett nytt regelverk mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Volym 1 och 2. Fi.
59. Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – en modern och ändamålsenlig lagstiftning. Fö.
60. Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. S.
61. Effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personalliggare. Fi.
62. En förbättrad modell för presumtionshyra. Ju.
63. Ökat informationsutbyte mellan myndigheter. Behov och föreslagna förändringar. Ju.
64. Motståndskraft i samhällsviktiga tjänster. Fö.
65. Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig. Fö.
66. Livsviktigt lärande – fler vägar till kunskap för att förebygga suicid. S.
67. Om ekonomiska styrmedel för en mer cirkulär ekonomi. Fi.
68. Mottagandelagen. En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande. Ju.
69. Ett nytt konsumentkreditdirektiv. Ju.
70. Tiotandvård – ett förstärkt högkostnadsskydd för tandvård. S.
71. Reglering av hushållens skulder. Fi.
72. Stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård. S.
73. Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente. LI.
74. Fler vägar till arbetslivet. U.

Statens offentliga utredningar 2024

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Mål och mening med integration. [12]
- Arbetslivskriminalitet – myndighets-samverkan, en gemensam tipsfunktion, lärdomar från Belgien och gränsöver-skridande arbete. [14]
- Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld. [21]
- Genomförande av lönetransparensdirektivet. [40]
- Styrkraft för lyckad integration. [41]
- Arbetslöshetsförsäkringen vid störning, kris eller krig. [49]

Finansdepartementet

- Steg mot stärkt kapacitet. [6]
- Maskinellt värde för vissa industribyggnader – ett undantag från fastighetsskatt. [20]
- En ny organisation för förvaltning av EU-medel. [22]
- Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag. [24]
- Goda möjligheter till ökat välstånd. [29]
- Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier. [32]
- Förenkla och förbättra! [36]
- Förbättrade ränteavdragsregler för företag. [37]
- Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning. [43]
- Kompletterande bestämmelser till EU:s reviderade förordning om elektronisk identifiering. [45]
- Digital myndighetspost. [47]
- Nätt och jämnt. Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn. Del 1 och 2. [50]

- Ett nytt regelverk mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Volym 1 och 2. [58]
- Effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personaliggare. [61]
- Om ekonomiska styrmedel för en mer cirkulär ekonomi. [67]
- Reglering av hushållens skulder. [71]

Försvarsdepartementet

- Nya regler om cybersäkerhet. [18]
- Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – en modern och ändamålsenlig lagstiftning. [59]
- Motståndskraft i samhällsviktiga tjänster. [64]
- Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig. [65]

Justitiedepartementet

- Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier. [1]
- Inskränkningarna i upphovsrätten. [4]
- Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar. [5]
- Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister. [7]
- Preskription av avlägsnandebeslut och vissa frågor om återreseförbud. [10]
- En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer. [13]
- Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. [15]
- Kamerabevakning i offentlig verksamhet – lättnader och utökade möjligheter. [27]
- En ändamålsenlig vapenlagstiftning. Del 1 och 2. [31]

Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga. [39]

Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen. Volym 1 och 2. [48]

En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess. [51]

Allmänna sammankomster och Sveriges säkerhet. [52]

Stöd till invandrades utvandring. [53]

Vägar till ett tryggare samhälle. Åtgärder för att motverka återfall i brott. [54]

En översyn av 23 kap. brottsbalken. [55]

En förbättrad modell för presumtionshyra. [62]

Ökat informationsutbyte mellan myndigheter. Behov och föreslagna förändringar. [63]

Mottagandelagen. En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande. [68]

Ett nytt konsumentkreditdirektiv. [69]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Rätt frågor på regeringens bord – en ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet. [11]

En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap. [19]

Kulturdepartementet

Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034. [3]

Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider. [34]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Livsmedelsberedskap för en ny tid. [8]

En framtid för alm och ask – förädling, forskning och finansiering. [35]

Digitala fastighetsköp & Förköpsrätt vid fastighetstransaktioner. [38]

Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan. [44].

Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd. [56].

Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente. [73]

Socialdepartementet

Ett samordnat vaccinationsarbete – för effektivare hantering av kommande vacciner. Del 1 och 2. [2]

En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas. [23]

En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten. [25]

En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022. [26]

En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga. [30]

Delad hälsodata – dubbel nytta. Regler för ökad interoperabilitet i hälso- och sjukvården. [33]

Ett nytt regelverk för hälsodataregister. [57]

Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. [60]

Livsviktigt lärande – fler vägar till kunskap för att förebygga suicid. [66]

Tiotandvård – ett förstärkt högkostnads-skydd för tandvård. [70]

Stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård. [72]

Utbildningsdepartementet

Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen. [9]

Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. [16]

Skolor mot brott. [17]

Offentlighetsprincipen eller insynslag. Allmänhetens insyn i enskilda aktörer inom skolväsendet. [28]

Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid. [42]

Fler vägar till arbetslivet. [74]

Utrikesdepartementet

Ny lag om internationella sanktioner.
Genomförande av EU:s sanktions-
direktiv. [46]